

SUOMALAISEN LAKIMIESYHDISTYKSEN JULKAISUJA
A-sarja N:o 218

Risto Koulu

SANEERAUSOHJELMAN TOTEUTTAMINEN

**Ohjelman muuttaminen, saneerauksen
raukeaminen ja konkurssi
yrityssaneerauksen jälkiasioina**

With an English Summary

**SUOMALAISEN LAKIMIESYHDISTYKSEN
JULKAISUJA**

A-sarja N:o 218

SANEERAUSOHJELMAN TOTEUTTAMINEN

**Ohjelman muuttaminen, saneerauksen
raukeaminen ja konkurssi
yrityssaneerauksen jälkiasioina**

KIRJOITTANUT

RISTO KOULU

SUOMALAINEN LAKIMIESYHDISTYS

Verkkokirjan ISBN 978-951-855-685-8

© 1998 Suomalainen Lakimiesyhdistys
ja Risto Koulu

ISSN 0356-7206

ISBN 951-855-202-2

Vammalan Kirjapaino Oy Vammala 1998

ALKUSANAT

Tämä teos muodostaa osan laajemmasta saneeraustutkimuksesta, jossa on seurattu yrityssaneerauksen ajallista etenemistä. Tutkimus alkoi vuonna 1994 ilmestyneellä monografialla »Yrityssaneerausmenettelyn aloittaminen» ja jatkui vuonna 1995 kirjalla »Saneerausohjelman vahvistaminen». Saneerausohjelman onnistunut tai epäonnistuva toteutus päättää saneerauksen – ja samalla tämän tutkimuksen.

Kirjan painotus eroaa hiukan edeltäjistään. 'Yleisprosessuaalisia' kysymyksiä käsitellään vain poikkeuksellisesti. Tämä johtuu siitä, että saneerausmenettelyn ja koko hakemuslainkäytön yleisiä oppeja on käsitelty tutkimuksen aikaisemmissa osissa. Sama koskee myös saneerausmenettelyn yleisiä periaatteita. Tältäkin osin viitataan tutkimuksen aikaisempiin julkaisuihin.

Tutkimuksen aikaisemmista osista poiketen tämä kirja on tehty yliopistollisen viranhoidon yhteydessä. Aikaisemmat osat on kirjoitettu Suomen Akatemian vanhemman tutkijan virassa. Ajankäytön ongelmat ovat osoittaneet, kuinka suuri arvoinen etu monivuotinen keskeytymätön tutkimuskausi on. Mitä enemmän tutkimuksen tuloksellisuus painaa, sitä tärkeämmäksi nousee vastaavien tutkimusvapaiden tasapuolinen ja oikeudenmukainen jakautuminen.

Kirjoitustyössä olen saanut apua monilta henkilöiltä. Ennen kaikkea haluan kiittää varatuomari Jaana Romakkaniemeä, joka on itsenäisesti kerännyt tähän tutkimukseen käytetyn aineiston alioikeuksista. Kiitoksen on ansainnut myös OTK Heidi Lindfors, joka on lukenut teoksen käsikirjoituksen. Hänen asiasisältöä ja kielenkäyttöä koskeneet huomautuksensa ovat olleet suureksi avuksi teoksen viimeistelyssä.

Käräjäoikeuksien henkilökunta on erityisesti Helsingin ja Tampereen käräjäoikeuksissa vaivojaan säästämättä jäljittänyt asiakirjoja arkistoistaan. Myös heille olen kiitollisuudenvelassa. Suurta hyötyä minulle on ollut rikos- ja prosessioikeuden laitoksen tutkimustyötä tukevasta ilmapiiristä. Klassisen prosessioikeuden pulmissa olen voinut turvautua prof. Juha Lappalaisen, konkurssiin liittyvissä huolissa taas prof. Erkki Havansin asiantuntemukseen. Heitäkin kiitän – jälleen kerran.

Olen saanut tähän kirjaan tukea Helsingin yliopiston rikos- ja prosessioikeuden laitoksen »Uusi insolvenssioikeus» -tutkimushankkeen varoista,

mistä olen myös kiitollinen. Viimeisen kiitoksen ansaitsee Suomalainen Lakimiesyhdistys, joka hyväksyi teoksen A-sarjaansa. Samassa sarjassa on julkaistu myös tutkimuksen aikaisemmat osat.

Rikos- ja prosessioikeuden laitoksella elokuussa 1998

Risto Koulu

SISÄLLYS

Alkusanat	V
Sisällys	VII
Lyhenteet	XI
Lähteet	XIII
 1. JOHDANTO	
1.1. Vuoden 1993 insolvenssilainsäädäntö	1
1.2. Ohjelman toteuttaminen lain järjestelmässä	7
1.3. Vertailua vuoden 1932 akordilainsäädäntöön	13
1.4. Kysymyksenasettelua	15
1.5. Saneerauksen jälkiasiat alioikeuksien käytännössä	21
 2. SANEERAUSOHJELMAN MUUTTAMINEN	
2.1. Ohjelman pysyvyyden periaate	25
2.1.1. Periaatteen tulkintavaikutus	25
2.1.2. Saneerausohjelma ennusteena velallisen liiketoiminnan kehittymisestä	27
2.2. Muuttamissäännösten ajallinen soveltamisala	32
2.2.1. Ohjelman vahvistamista edeltävä aika	32
2.2.2. Ohjelman muuttaminen ja valitus vahvistamispäätöksestä	37
2.3. Vahvistetun saneerausohjelman virhe korjataan (YrSanL 63.1 §)	43
2.3.1. Alkuperäinen säännöspohja ja vuoden 1998 uudistusehdotus	43
2.3.2. Kirjoitusvirheen oikaisu (1 virke)	46
2.3.3. Virheellisesti merkityn velan määrän oikaisu (ehdotettu 2 virke) ..	48
2.3.4. Muunlaisen virheen oikaisu (uusi 3 virke)	50
2.4. Velkajärjestelyn tai maksuohjelman sisältöä muutetaan (YrSanL 63.2 §) ..	52
2.4.1. Ohjelman muuttaminen ja velkojien autonomia	52
2.4.2. Ohjelman muuttamiskelpoisuus	53
2.4.3. Ohjelman mukaista suoritusta aikaistetaan tai muutetaan	56
2.5. Saneerausvelan määrän muuttuminen otetaan ohjelmassa huomioon (YrSanL 63.3 §)	59
2.5.1. Saneerausvelka on erillisen oikeudenkäynnin kohteena	59
2.5.2. Ohjelmaa muutetaan menestyneen takaisinsaannin seurauksena (YrSanL 63.3 §:n viimeinen virke)	66
2.5.3. Preklusiolta välttynyt saneerausvelka lisätään ohjelmaan	71

2.6. Velkojille annetaan oikeus lisäsuorituksiin (YrSanL 63.4 §)	76
2.6.1. Saneerausvelallisen liiketoiminnan voitto saneerausohjelmassa ...	76
2.6.2. Milloin velkojat saavat oikeuden lisäsuorituksiin voitosta?	80
2.6.3. Kenellä on oikeus lisäsuorituksiin?	88
2.7. Tuomioistuimen vahvistaman ohjelman muutoksen vaihtoehdot	91
2.7.1. Asianosaiset tekevät ohjelmaa muuttavan sopimuksen	91
2.7.2. Ovatko YrSanL 63 §:n 3 ja 4 momentit pakottavia?	95
2.7.3. Saneerausohjelmaa muutetaan uudella saneerausohjelmalla	98
3. OHJELMAN MUUTTAMINEN MENETTELYNÄ	
3.1. Muuttamisenmenettelyn sääntely	102
3.1.1. Säännöspohja	102
3.1.2. OK 24:10:n menettelysäännösten soveltaminen	105
3.1.3. Tuleeko hakemus ohjelman muuttamiseksi käsitellä kirjallisesti vai suullisesti?	108
3.2. Asianosainen hakee ohjelman oikaisua tai muuttamista	111
3.2.1. Tuomioistuimen alueellinen toimivalta	111
3.2.2. Oikeus hakea ohjelman muuttamista	114
3.2.3. Ohjelman muuttamishakemuksen vaikutus muihin jälkiasioihin ..	119
3.2.4. Muiden asianosaisten kuuleminen	120
3.3. Oikeussuojan tarve ja preklusio	125
3.3.1. Hakijan oikaisu- ja muutosintressi	125
3.3.2. Milloin vaatimus ohjelman muutoksen vahvistamisesta on esitet- tävä?	130
3.4. Asianosaisen suostumus ohjelman muutoksen vahvistamisen ehtona	135
3.4.1. Suostumusvaatimuksen tulkinnan perusteet	135
3.4.2. Asianosaisen suostumuksen muoto	
3.4.3. Muiden velkojen suostumus	138
3.4.4. Hakemus saneerauksen päättymisen tai ohjelman toteutumisen toteamiseksi	148
3.5. Ajankohtainen erityisongelma: saneerausvelallisen ennenaikainen maksu	149
3.5.1. Ohjelman mukaisen eräpäivän aikaistaminen	149
3.5.2. Velallinen on tehnyt ennenaikaisen maksun	152
3.6. Saneeraustuomioistuimen päätös	155
3.6.1. Tuomioistuimen tutkinnan laajuus	155
3.6.2. Päätös ohjelman koordinoimisesta erilliseen menettelyyn (YrSanL 63.3 §)	158
3.6.3. Vahvistetun oikaisun tai muutoksen voimaantulo	163
3.6.4. Muutoksenhaku käräjäoikeuden päätökseen	166
4. SANEERAUKSEN RAUKEAMINEN	
4.1. Saneerauksen raukeaminen YrSanL:n järjestelmässä	170
4.1.1. Velallisen laiminlyönti johtaa velkajärjestelyn raukeamiseen	170
4.1.2. Ohjelman raukeaminen rangaistustyyppisenä seuraamuksena	173
4.1.3. Raukeamisperusteiden pakottavuus, tyhjentyvyys ja tulkinta	176
4.2. Velkajärjestelyn raukeaminen (YrSanL 64.1 §)	180

4.2.1. Millaista velvollisuutta velkajärjestelyn raukeaminen tehostaa? ..	180
4.2.2. Millainen laiminlyönti johtaa velkajärjestelyn raukeamiseen?	183
4.3. Ohjelman raukeaminen vahvistamisen esteen soveltamis seurauksena (YrSanL 65.1 §:n 1-kohta)	186
4.4. Velkojan suosiminen raukeamisperusteena (YrSanL 65.1 §:n 2-kohta) .	189
4.4.1. Suppea vs. laaja tulkinta?	189
4.4.2. Velallinen »on rikkonut ohjelmaa»	191
4.4.3. Milloin ohjelmaa rikotaan velkojan suosimiseksi?	195
4.4.4. Saneerausvelallisen rikkomus on vähäinen	198
4.4.5. Velkojaa suosiva laiminlyönti ohjelman raukeamisperusteena	199
4.5. Kielletty voitonjako raukeamisperusteena (YrSanL 64.2 §)	201
4.6. Ohjelmassa määrätty raukeamisperuste (YrSanL 64.3 §)	204
4.7. Saneerauksen raukeamista ei yksittäistapauksessa tapahdu	206
4.8. Saneerauksen raukeamisen oikeusvaikutukset	209
4.8.1. Velkajärjestelyn purkautuu (YrSanL 64.5 § ja 65.2 §)	209
4.8.2. Velkojan oikeus viivästyskorkoon	212
4.8.3. Saneerauksen raukeamisen vaikutus preklusioon, oikeusvoimaan ja täytäntöönpanokelpoisuuteen	215
4.8.4. Ohjelmaan perustuvat oikeustoimet	216
5. SANEERAUKSEN RAUKEAMINEN MENETTELYNÄ	
5.1. Raukeamismenettelyn sääntely	221
5.1.1. Raukeamisvaatimus itsenäisenä hakemusasiana	221
5.1.2. Raukeamishakemuksen vaihtoehdot	222
5.2. Saneerauksen raukeamista haetaan	224
5.2.1. Kenellä on oikeus vaatia saneerauksen raukeamista?	224
5.2.2. Hakemukseen yhtyminen ja kuultava-velkojan oma raukeamisvaatimus	227
5.2.3. Valvoja raukeamisen hakijana	229
5.2.4. Milloin vaatimus saneerauksen raukeamisesta on esitettävä?	231
5.3. Raukeamisvaatimuksen käsittely	235
5.3.1. Asianosaisten kuuleminen	235
5.3.2. Todistelu raukeamisasiassa	238
5.3.3. Hakemuksen peruuttaminen ja sovinto raukeamisasiassa	240
5.3.4. Saneeraustuomioistuimen tutkinnan laajuus	242
5.4. Tuomioistuin määrää saneerauksen raukeamaan	244
5.4.1. Milloin päätös saneerauksen raukeamisesta tulee voimaan?	244
5.4.2. Tuomioistuimen valta määrätä raukeamisen vaikutuksista	247
6. JÄLKIKONKURSSI OHJELMAN RAUKEAMISPERUSTEENA	
6.1. Jälkik konkurssi YrSanL:n järjestelmässä	251
6.1.1. Pääsääntönä ohjelman automaattinen raukeaminen (YrSanL 66.1 §)	251
6.1.2. YrSanL 66 §:n soveltamisala	254
6.2. Jälkik konkurssi insolvenssimenettelynä	257
6.2.1. Jälkik konkurssin hakeminen	257
6.2.2. Saatavien valvonta ja riitauttaminen	261

6.2.3. Konkurssipesän hallinto	265
6.3. Jälkikonkurssin vaikutukset saneerausvelkoihin	267
6.4. Saneerausvelallisen pysyttämisetu	269
6.4.1. Pysyttämiskaatumuksen esittäminen	269
6.4.2. Mikä on erityinen syy ohjelman pysyttämiseen?	271
6.4.3. Voidaanko ohjelma pysyttää rajoitetusti tai osittain?	274
6.4.4. Muutoksenhaku tuomioistuimen pysyttämiskaatuun	275
6.5. Takaisinsaanti jälkikonkurssissa	277
 7. LOPPUPÄÄTELMÄ	
7.1. Ohjelman toteutuksen sääntely YrSanL:ssa	278
7.2. Tutkimuksen konkreettisista tuloksista	281
7.3. Saneerauksen raukeaminen ja jälkikonkurssi säädettävässä laissa	285
 SUMMARY	290
 OIKEUSTAPAUSHAKEMISTO	295
 LAINKOHTAHAKEMISTO	297
 ASIAHAKEMISTO	302

LYHENTEET

AL	avioliittolaki (234/29)
DL	Defensor Legis
FRL	lagen om företagsrekonstruktion (SFS 1996:764)
HakKäsL	laki hakemusasioiden käsittelystä yleisessä alioikeudessa (307/86)
HE	hallituksen esitys eduskunnalle
HLL	hallintolainkäyttölaki (586/96)
HMenL	hallintomenettelylaki (598/82)
HO	hovi oikeus
InsO	Insolvenzordnung 5.10.1994 (Saksa)
JFT	Tidskrift utgiven av Juridiska Föreningen i Finland
JT	Juridisk Tidskrift vid Stockholm universitet
KKO	korkein oikeus
KL	konkurslagen 1987:672, myös 1921:225 (Ruotsi)
KM	komiteamietintö
KS	konkurssisääntö (9.11.1868/31)
KTS	Zeitschrift für Insolvenzrecht: Konkurs, Treuhand, Sanierung (Saksa)
LTkieltoL	laki liiketoimintakiellosta (1059/85)
LVK	lainvalmistelukunta
MJL	laki velkojen maksunsaantijärjestyksestä (1578/92)
OikTL	laki varallisuus oikeudellisista oikeustoimista (228/29)
OK	vuoden 1734 lain oikeudenkäymiskaari
OM	oikeusministeriö
OYL	osakeyhtiölaki (734/78)
PK	perintökaari (40/65)
RB	rättegångsbalken (Ruotsi)
RL	rikoslaki (19.12.1889/39)
SOU	Statens offentliga utredningar
SvJT	Svensk Juristtidning
SähkViestL	laki sähköisen viestinnän ja automaattisen tietojenkäsittelyn käyttämisestä yleisissä tuomioistuimissa (594/93)
TakSL	laki takaisinsaannista konkurssipesään (758/91)
TE	Talouselämä
TfR	Tidskrift för Rettsvitenskap (Tanska)
UL	ulosottolaki (3.12.1895/37)
VahL	vahingonkorvauslaki (412/74)

VanhA	asetus määräajasta velkomisasioissa sekä julkisesta haasteesta velkojille 9.11.1868
VJL	laki yksityishenkilön velkajärjestelystä (57/93)
VKL	velkakirjalaki (622/47)
YrSanA	asetus yrityksen saneerauksesta (55/93)
YrSanL	laki yrityksen saneerauksesta (47/93)
ÄL	lagen om domstolsärendet (SFS 1996:242)

LÄHTEET

Kirjat ja Artikkelit

Aalto 1961

Aalto, Jorma S.: Näkökohtia tuomioiden itseoikaisukiellosta. LM 1961 ss. 727–755.

Airaksinen–Jauhiainen 1997

Airaksinen, Manne – Jauhiainen, Jyrki: Osakeyhtiölaki. Porvoo 1997.

Arnesdotter 1982

Arnesdotter, Ingrid: Om betalningsinställelse och offentligt ackord. Lund 1982.

Arnesdotter 1994

Arnesdotter, Ingrid: Om konvertibla skuldebrev och kvittning vid ackord. JT 1994–95 ss. 8–30.

Aurejärvi 1986

Aurejärvi, Erkki: Luotto- ja maksuvälineet. Jyväskylä 1986.

Bork 1995

Bork, Reinhard: Einführung in das neue Insolvenzrecht. Tübingen 1995.

Bowers 1998

Bowers, James W.: Security interests, creditor priorities, and bankruptcy. Encyclopedia of Law and Economic (forthcoming).

Brealey–Myers 1996

Brealey, Richard A.–Myers, Stewart C.: Principles of Corporate Finance. Fifth Edition. New York 1996.

Broude 1994

Broude, Richard F.: Some Comments on the Challenges of Commercial Reorganization in Insolvency: Why Chapter 11?. Teoksessa: Current Developments in International and Comparative Corporate Insolvency Law. Edited by Jacob S. Ziegel. Oxford 1994. Ss. 185–190.

Dworkin 1985

Dworkin, Ronald: A Matter of Principle. Oxford 1985.

Eisenberg–Sundgren 1997

Eisenberg, Theodore – Sundgren, Stefan: Is Chapter 11 Too Favorable to Debtors? Evidence from Abroad. Alustus. Cornell Law Review. Volume 82, Number 6, September 1997.

Ekelöf–Bylund–Boman 1994

Ekelöf, Per Olof–Bylund, Torleif–Boman, Robert: Rättegång. Tredje häftet. Sjätte upplagan. Stockholm 1994.

- Eisenberg-Tagashira* 1994
Eisenberg, Theodore – Tagashira, Shoichi: Should We Abolish Chapter 11? The Evidence From Japan. Teoksessa: Current Developments in International and Comparative Corporate Insolvency Law. Edited by Jacob S. Ziegel. Oxford 1994. Ss. 215–257.
- Epstein-Nickles-White* 1992
Epstein, David G. – Nickles, Steve H. – White, James J.: Bankruptcy. Volume 3 Sections 10–1 to End. St.Paul. 1992.
- Feijen* 1997
Feijen, Björn-Anders: Förenklad företagsrekonstruktion. Advokaten 4/1997 ss. 14–19.
- Fitger* 1996
Fitger, Peter: Lagen om domstolsärenden. En kommentar. Stockholm 1996.
- Goode* 1990
Goode, R.M.: Principles of Corporate Insolvency Law. London 1990.
- Granfelt* 1950
Granfelt, O. Hj.: Suomen konkurssioikeus pääpiirteittäin. Kolmas painos. Helsinki 1950.
- Green* 1996
Green, Bo: Analys av komplexa samhällssystem. Aktionsinriktade fallstudier och metodologiska konklusioner. Stockholm 1996.
- Halila* 1961
Halila, Jouko: Saamisoikeuksien kuittauksesta. Vammala 1961.
- Hallberg-Ignatius-Kanninen* 1997
Hallberg, Pekka-Ignatius, Pirkko-Kanninen, Heikki: Hallintolainkäyttölaki. Helsinki 1997.
- Havansi* 1992
Havansi, Erkki: Suomen konkurssioikeus. Kolmas, uudistettu painos. Helsinki 1992.
- Heiberg-Lindencrone-Ørgaard* 1990
Heiberg, Henry-Lindencrone, Lars-Ørgaard, Niels: Tvangsakkord. 2. udgave. København 1990.
- Heinonen* 1966
Heinonen, Olavi E.: Velallisen konkurssirikoksista. Rikosoikeudellinen tutkimus. Helsinki 1966.
- Hellners-Mellqvist* 1997
Hellners, Trygve-Mellqvist, Mikael: Lagen om företagsrekonstruktion. En kommentar. Stockholm 1997.
- Hemmo* 1997
Hemmo, Mika: Sopimusoikeus II. Helsinki 1997.
- Hemmo* 1998
Hemmo, Mika: Sopimus ja delikti. Tutkimus vahingonkorvausoikeuden vastuumuodoista. Helsinki 1998.
- Hess-Boochs-Weis* 1995
Hess, Harald-Boochs, Wolfgang-Weis, Michaela: Steuerrecht in der Insolvenz. Berlin 1995.
- Heuman, Lars*: Lagstiftarens och forskarens de-lege-ferenda argumentation. Teoksessa: Lex Ferenda. Jan Rosén (red). Stockholm 1996. Ss. 85–94.
- Honkapohja-Koskela-Paunio* 1996
Honkapohja, Seppo-Koskela, Erkki-Paunio, Jouko: The Depression of the 1990s in Finland: An Analytical View. Finnish Economic Papers. Vol. 9, No 1 Spring 1996. Ss.37–54.
- Hupli* 1998

- Hupli, Tuomas:* Takaisinsaannin edellytyksistä takaisinsaannissa. DL 1998 (ilmestyy syksyllä).
- Huser* 1987
- Huser, Kristian:* Gjeldsforhandling og konkurs. Bind I. Bergen 1987.
- Huunonen–Ilveskero–Terämaa* 1997
- Huunonen, Jukka–Ilveskero, Mika–Terämaa, Jyri:* Saneerausohjelman toteutuksessa tapahtuvat poikkeukset eri näkökulmista tarkasteltuna. Alustus. Yrityssaneerauksen juridiikkaa ja taloutta 20.–21.11.1997. Lakimiesliiton Koulutus.
- Iivari–Heinonen* 1997
- Iivari, Juhani – Heinonen, Markku:* Velkajärjestely vai sovittelu? Ylivelkaantuneiden selviytyminen eri järjestelmissä – eräitä keskeisiä erottelevia piirteitä. Helsinki 1997.
- Immonen* 1996
- Immonen, Raimo:* Yritysjärjestelyt. Menettelyt ja verokohtelu. Helsinki 1996.
- Jakonen* 1993
- Jakonen, Jukka:* Saneeraus. Yrityksen saneerauslaki käytännössä. Juva 1993.
- Jyrkkiö–Riistama* 1997
- Jyrkkiö, Esa – Riistama, Veijo:* Laskentatoimi päätöksenteon apuna. 9.–10. painos. Porvoo 1997.
- Kiander–Vartia* 1996
- Kiander, Jaakko–Vartia, Pentti:* The Great Depression of the 1990s in Finland. Finnish Economic Papers. Vol. 9, No 1 Spring 1996. Ss. 72–88.
- Komulainen* 1997
- Komulainen, Jari:* Selvittäjän ja valvojan asema saneerausohjelmaa muutettaessa. DL 1997 ss. 832–839.
- Koskelo* 1994
- Koskelo, Pauliine:* Yrityssaneeraus. Helsinki 1994.
- Koskelo–Lehtimäki* 1997
- Koskelo, Pauliine–Lehtimäki, Liisa:* Yksityishenkilön velkajärjestely. Toinen, uudistettu painos. Helsinki 1997.
- Koulu* 1989
- Koulu, Risto:* Hakemusasioista erityisesti avioeroasioiden kannalta. Helsinki 1989.
- Koulu* 1992
- Koulu, Risto:* Laillisen maksuvälineen käsitteestä. Oikeustiede–Jurisprudentia 1992 ss. 113–163.
- Koulu* 1993
- Koulu, Risto:* Saneeraushakemuksen käsittelystä. DL 1993 ss. 689–718.
- Koulu* 1994
- Koulu, Risto:* Yrityssaneerausmenettelyn aloittaminen. Tuomioistuimen tutkimisvelvollisuuden määräytyminen saneerauksen aloittamisharkinnassa. Vammala 1994.
- Koulu* 1995
- Koulu, Risto:* Saneerausohjelman vahvistaminen. Velkojien autonomian toteutuminen yrityssaneerausmenettelyssä. Helsinki 1995.
- Koulu* 1995b
- Koulu, Risto:* Maksukyvyttömyyslainsäädännön rationaalisuudesta. LM 1995 ss. 1262–1279.
- Koulu* 1996
- Koulu, Risto:* Täytäntöönpano Luganon ja Brysselin sopimuksen perusteella. Helsinki 1996.
- Koulu* 1996b

- Koulu, Risto*: Saneerauslainsäädäntö tienhaarassa. LM 1996 ss. 1152–1169.
Koulu 1997
- Koulu, Risto*: Muutoksenhaku ulosotossa. Helsinki 1997.
Koulu 1998
- Koulu, Risto*: Sovinto riita-asioiden oikeudenkäynnissä. Teoksessa: Näkökulmia oikeus talous-tieteeseen 2. Toim. Kanninen, Vesa-Määttä, Kalle. Helsinki 1998. Ss. 183–198.
- Koulu-Niemi-Kiesiläinen* 1997
- Koulu, Risto-Niemi-Kiesiläinen, Johanna*: Uudet insolvenssimenettelyt. 2. uudistettu painos. Helsinki 1997.
- Koulu-Tepora* 1989
- Koulu, Risto – Tepora, Jarno*: Lainhuuto- ja kiinnitysmenettely. Helsinki 1989.
- Kuylenskierna* 1997
- Kuylenskierna, Anne*: Företagare väljer konkurs före räddning. Svenska Dagbladet. 5.8.1997.
- Kyläkallio-Iirola-Kyläkallio* 1997
- Kyläkallio, Juhani – Iirola, Olli – Kyläkallio, Kalle*: Osakeyhtiö. Helsinki 1997.
- Könkkölä-Liukkonen* 1995
- Könkkölä, Mikko-Liukkonen, Iiro*: Konkurssimenettely. Helsinki 1995.
- Lager* 1972
- Lager, Irma*: Tuomionpurun edellytyksistä siviili- ja hallintoprosessissa. Helsinki 1972.
- Laitinen* 1991
- Laitinen, Erkki K.*: Turvaa yrityksesi toimintaedellytykset. Vältä vaaralliset karikot! Vaasa 1991.
- Laitinen* 1994
- Laitinen, Erkki K.*: Yrityssaneeraus- ja konkurssipäätöksen arviointia. Tilintarkastus-Revisio 1994 ss. 265–268.
- Laitinen-Laitinen* 1996
- Laitinen, Erkki K.-Laitinen, Teija*: Yrityssaneeraus tuottaa tulosta. Tilintarkastus-Revisio 1996 ss. 119–122.
- Laitinen-Luotonen* 1996
- Laitinen, Erkki K.-Luotonen, Eero*: Mitä tilinpäätös kertoo? Vantaa 1996.
- Lappalainen* 1994
- Lappalainen, Juha*: Alioikeusuudistus 1987–1993. Alioikeuksien yhtenäistäminen ja uusi oikeudenkäyntimenettely riita-asioissa. Kolmas, uudistettu painos. Helsinki 1994.
- Lappalainen* 1995
- Lappalainen, Juha*: Siviiliprosessioikeus I. Helsinki 1995.
- Lehtonen* 1986
- Lehtonen, Asko*: Veropetoksesta. RL 38 luvun 11 §:n 1 momentin tunnusmerkistöstä lähinnä tulo- ja varallisuusverotuksen kannalta. Helsinki 1986.
- Lennander* 1994
- Lennander, Gertrud*: Återvinning i konkurs. Andra, omarbetade upplagan. Stockholm 1994.
- Leppiniemi* 1990
- Leppiniemi, Jarmo*: Tilinpäätös- ja verosuunnittelu verouudistuksen jälkeen. 2. painos. Helsinki 1990.
- Leppänen* 1992

- Leppänen, Tatu:* Vahinkoedellytys konkurssitakaisinsaannissa. Helsinki 1992.
- Leppänen* 1994
- Leppänen, Tatu:* Oikeusvoimasta ja velkojien suojasta. DL 1994 ss. 259–276.
- Leppänen* 1998
- Leppänen, Tatu:* Riita-asian valmistelu todistusaineiston osalta. Prosessioikeudellinen tutkimus. Vammala 1998.
- Leppänen–Välimaa*
- Leppänen, Tatu –Välimaa, Asko:* Muutoksenhaun pääpiirteet. 2., uudistettu painos. Helsinki 1997.
- Lindencrone–Ørgaard* 1990
- Lindencrone, Lars–Ørgaard, Niels:* Betalingsstandsingsret. København 1990.
- Liukkonen* 1994
- Liukkonen, Iiro:* Selvittäjä ja hänen tehtävänsä yrityssaneerauksessa I. DL 1994 ss. 277–294. II. DL 1994 ss. 405–428.
- Liukkonen*, 1995
- Liukkonen, Iiro:* Saneerausohjelmaehdotus tuomioistuimen käsittelyssä II. DL 1995 ss. 30–51.
- Lohi* 1998
- Lohi, Tapani:* Vastuu kuolleen henkilön velasta I. Helsinki 1998.
- LoPucki–Triantis* 1994
- LoPucki, Lynn M–Triantis, George G.:* A Systems Approach to Comparing US and Canadian Reorganization of Financially Distressed Companies. Teoksessa: Current Developments in International and Comparative Corporate Insolvency Law. Edited by Jacob S. Ziegel. Oxford 1994. Ss. 109–184.
- Munch* 1997
- Munch, Mogens:* Konkursloven med kommentarer. 8. udgave. København 1997.
- Munch–Petersen* 1932
- Munch–Petersen, Erwin:* Konkursurrogater. En retssammenlignende undersøgelse. København 1932.
- Muttilainen* 1997
- Muttilainen, Vesa:* Velkajärjestely ja velkojat. Helsinki 1997.
- Niemi–Kiesiläinen* 1995
- Niemi–Kiesiläinen, Johanna:* Luonnollisen henkilön velkavastuu insolvenssioikeudessa. Helsinki 1995.
- Niemi–Kiesiläinen–Varis* 1996
- Niemi–Kiesiläinen, Johanna –Varis, Minna:* Ulosottovelallisten toimeentulo. Helsinki 1996.
- Nurmi* 1996
- Nurmi, Tanja:* Takaisinsaanti yrityssaneerauksessa. DL 1996 ss. 581–594.
- Omar–Sorensen* 1997
- Omar, Paul J. –Sorensen, Anker:* Essential considerations in French insolvency take-overs. European Financial Services Law. October 1997. Ss. 275–280.
- Ovaska* 1992
- Ovaska, Risto K.:* Konkurssivelallisen liiketoiminnan jatkaminen. Helsinki 1992.
- Ovaska* 1993
- Ovaska, Risto K.:* Yrityssaneerauskäsikirja. Jyväskylä 1993.

- Pennington* 1991
Pennington, Robert R.: Corporate Insolvency Law. London 1991.
Petersen-Ørgaard 1996
Petersen, Lars-Ørgaard, Niels: Danish Insolvency Law – a Survey. København 1996.
Pöyhönen 1988
Pöyhönen, Juha: Sopimusoikeuden järjestelmä ja sopimusten sovittelu. Vammala 1988.
Pöyhönen 1997
Pöyhönen, Juha: Kohti uutta varallisuusoikeutta. LM 1997 ss. 527–560.
Rajak 1994
Rajak, Harry: The Challenges of Commercial, Reorganization in Insolvency: Empirical Evidence From England. Teoksessa: Current Developments in International and Comparative Corporate Insolvency Law. Edited by Jacob S. Ziegel. Oxford 1994. Ss. 191–214.
Rajak-Horrocks-Bannister 1995
Rajak, Harry-Horrocks, Peter-Bannister, Joe (Ed.): European Corporate Insolvency. A Practical Guide. New York 1995.
Rimpilä 1997
Rimpilä, Jari: Velallisen taloudelliseen tilaan sidotut laina- ja pääomajärjestelyt. Alustus. Yrityssaneerauksen juridiikkaa ja taloutta 20.–21.11.1997. Lakimiesliiton Koulutus.
Rudanko 1995
Rudanko, Matti: Pankkiasiakkaan ja pankin oikeussuoja. Helsinki 1995.
Salminen 1998
Salminen, Markku: Velallisen rikos. Tutkimus velallisen rikosten selvittämisestä erityisesti osakeyhtiöihin kohdistuneiden tekotapojen ja osakeyhtiöitä koskevan oikeus käytännön valossa. Helsinki 1998.
Scheinin 1991
Scheinin, Martin: Ihmisoikeudet Suomen oikeudessa. Valtiosääntöoikeudellinen tutkimus kansainvälisten ihmisoikeussopimusten valtiosisäisestä voimassaolosta sekä ihmisoikeus ja perusoikeusnormien sovellettavuudesta Suomen oikeusjärjestyksessä. Jyväskylä 1991.
Stangendahl 1996
Stangendahl, Peter: Företagsrekonstruktion. Lagkommentar. Göteborg 1996.
Ström 1995
Ström, Rickard: Lagen om företagsrekonstruktion. Advokaten 8/1995 ss. 4–9.
Strömberg-Thorburn 1996
Strömberg, Per-Thorburn, Karin: An Empirical Investigation of Swedish Corporations in Liquidation Bankruptcy. EFI Research Report. July 1996.
Sundgren 1995
Sundgren, Stefan: Bankruptcy Costs and the Bankruptcy Code. A Case Study of the Finnish Code. Helsingfors 1995.
Sundgren 1996
Sundgren, Stefan: Yrityssaneerausten käytännöstä. Velkakierre: Tutkimuksia luottoalalta. Marraskuu 1996. Ss. 37–51.
Sundgren 1998
Sundgren, Stefan: Does a reorganization law improve the efficiency of the insolvency law? Finnish experience. European Journal of Law and Economics, 6:177–198 (1998).

Timonen 1997

Timonen, Pekka: Määräysvalta, hinta ja markkinavoima. Helsinki 1997.

Tirkkonen 1933

Tirkkonen, Tauno: Oikeusvoimasta. Sen luonne ja subjektiivinen ulottuvuus Suomen siviiliprosessioikeudessa. Helsinki 1933.

Tuomisto 1995

Tuomisto, Jarmo: Takaisinsaannista. Erityisesti maksun ja vakuuden peräyttämisestä konkurssissa. Helsinki 1995.

Tähtinen 1997

Tähtinen, Jyrki: Kovenantit. Alustus. Yrityssaneerauksen juridiikkaa ja taloutta 20.–21.11.1997. Lakimiesliiton Koulutus.

Welamson 1961

Welamson, Lars: Konkursrätt. Stockholm 1961.

Welamson 1997

Welamson, Lars: Konkurs. Nionde, omarbetade upplagan. Stockholm 1997.

Westberg 1988

Westberg, Peter: Domstols officialprövning. En civilprocessuell studie i anslutning till RB 17:3 p 1. Lund 1988.

Villa 1997

Villa, Seppo: Pääomalaina. Velvoite- ja yhtiöoikeudellinen tutkimus osakeyhtiön oman pääoman ehtoisista lainoista Suomessa. Helsinki 1997.

Välimaa 1994

Välimaa, Asko: Lainvoimaa vailla olevan siviilituomion täytäntöönpanosta. Helsinki 1994.

Ylöstalo 1953

Ylöstalo, Matti: Testamentinmoitteesta. Helsinki 1953.

Yrityssaneerausopas 1993

Kääpä, Risto–Leino, Timo–Lillrank, Paul–Pakarinen, Mika – Siljama, Seppo: Yrityssaneerausopas. Helsinki 1993.

Virallislähteet

Bericht 1984

Erster Bericht der Kommission für Insolvenzrecht herausgeben vom Bundesministerium der Justiz. Köln 1985.

HE 1992:182

Hallituksen esitys Eduskunnalle yrityksen saneerausta koskevaksi lainsäädännöksi.

HE 1992:183

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi yksityishenkilön velkajärjestelystä.

HE 1996:89

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi osakeyhtiölain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta.

HE 1996:180

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain muuttamisesta.

HE 1997:49

Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi konkurssisäännön ja konkurssipesien hal-

linnon valvonnasta annetun lain 7 §:n muuttamisesta.

HE 1998:68

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi yrityksen saneerauksesta annetun lain muuttamisesta sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.

LVK 1932:5

Ehdotus hallituksen esitykseksi eduskunnalle akordilaiksi.

SOU 1968:41

Ackordsförhandling. Förslag av lagberedningen.

1. JOHDANTO

1.1. Vuoden 1993 insolvenssilainsäädäntö

Vuosien 1990–1993 taloudellinen lama oli syvimmillään vuonna 1993. Aikaa on taloustieteen tutkimuksessa verrattu siihen Suureen lamaan (Great Depression), joka koettiin Yhdysvalloissa kuusi vuosikymmentä aikaisemmin.¹ Aikalaisilleen raskas, katastrofiksi koettu Suomen 1930-luvun lama-aika oli heikko varjo todellisesta lamasta, käytettiinpä vertailukohteena sitten Yhdysvaltojen suurta taikka myöhempää kotimaista lamaa. Yksi yhteinen piirre kahdella kotimaisella talouslamalla kuitenkin on; taloudellinen ahdinko radikalisoi lainvalmistelua. Kummassakin tapauksessa kehityskulku, joka normaalioloissa olisi vienyt vuosikymmeniä, käytiin läpi hiukan yli vuodessa.²

Vuosien 1930–1932 lama jätti jälkeensä vuoden 1932 akordilainsäädännön, 1990-luvun taloudellisen ahdingon näkyvin oikeudellinen jälki on vuoden 1993 insolvenssilainsäädäntö. Vuoden 1993 alussa säädettiin lait kahdesta uudesta insolvenssimenettelystä, yrityksen saneerauksesta ja yksityishenkilön velkajärjestelystä.³ Uudet lait, YrSanL ja VJL, ovat osoitus oikeuspoliittisesta asennemuutoksesta. Maksukyvyttömyyden yhteiskunnalle ja yksilöille aiheuttama ongelma yritettiin ratkaistuin kokonaan uudella taval-

¹ Näin Kiander–Vartia 1996 s. 72. Heidän artikkelinsa otsikko onkin kuvaavasti »The Great Depression of the 1990s in Finland». Tilanteen vakavuutta kuvaa se, että konkursien määrä lisääntyi tuolloin joka vuosi noin puolella. Siitä lama-ajan ilmapiiristä, 'lammamaisemasta', jossa vuoden 1993 insolvenssilait säädettiin, ks. *Honkapohja–Koskela–Paunio* 1996 s. 38–70.

² YrSanL:sta onkin todettu, että »viisi vuotta aikaisemmin vastaavan lainsäädännön aikaansaaminen Suomessa olisi ollut huomattavan vaikeaa.» Näin Yrityssaneerausopas 1993 s. 100. Myös vuoden 1932 akordilainsäädäntö syntyi erittäin lyhyen valmistelun jälkeen. Ks. LVK 1932:5 s. 1.

³ Tästä insolvenssioikeuden sisäisen painopisteen (eli kuvaannollisesti paradigman) muutoksesta ks. *Pöyhönen* 1997 s. 536.

la. Vanhan likvidaatiomallin – jota vuoden 1895 ulosottolaki ja vuoden 1868 konkurssisääntö toteuttavat – rinnalle tuli malli, joka tähtää velallisen maksukyvyn palauttamiseen eli rehabilitaatioon.

Vaikka YrSanL ja VJL olivat säätämisensä hetkellä edistyksellistä insolvenssilainsäädäntöä, nämä lait eivät olleet oikeusvertailevasti uutuus. Kummallekin laille on löydettävissä ulkomaisia esikuvia. Kansainvälisesti harvinainen on kuitenkin se uuden ja vanhan maksukyvyttömyyssääntelyn rinnakkaisuus, mihin vuoden 1993 uudistus johti. Vanhaa likvidaatioperusteista lainsäädäntöä ei samalla uudistettu.⁴ Myöhemmätään osittaisuudistukset eivät lähentäneet menettelyjä. Maksukyvyttömyysmenettelyjen järjestelmä koostuu kahdesta 1800-luvun velkojaideologiaa edustavasta likvidaatiomenettelystä ja kahdesta modernista rehabilitaatiomenettelystä. Lopputulos on hyväksyttävissä vain väliaikaiseksi; maksukyvyttömyyden pysyväksi ratkaisuksi se ei kelpaa. Insolvenssimenettelyjen erilainen ideologia vaarantaa velallisten (ja usein myös velkojen) yhdenvertaisuuden. Esimerkiksi velallisen suoja vaihtelee huomattavasti sen mukaan, missä menettelyssä hänen maksukyvyttömyysongelmaansa yritetään ratkaista.⁵ Pitkällä tähtäimellä insolvenssimenettelyjä on pakko lähentää.

Pohjoismainen yhteistyö ei ole ulottunut insolvenssilainsäädäntöön. Oikeusjärjestykset jakaantuivat tämän seurauksena kahteen ryhmään. Tanska ja Norja pitäytyivät akordiperinteessä; vanhentuneet akordisäädökset uudistettiin 1980-luvulla. Suomi ja Ruotsi siirtyivät moderniin saneerausmenettelyyn. Ruotsissa siirtymä tapahtui hiukan yllättäen vasta vuonna 1996, kun kiistelty esitys laiksi yrityksen uudelleenjärjestelystä johti lainsäädäntöön.⁶ Tätä 1.9.1996 voimaantullutta lakia on ehditty tutkia vain niukalti. Samassa

⁴ Tosin harvoin käytetyt vuoden 1932 akordilait kumottiin YrSanL:n säätämisen yhteydessä.

⁵ Tunnettu esimerkki on »lempeän» yksityishenkilön velkajärjestelyn ja »ankaran» ulosoton suhde. Ks. *Niemi-Kiesiläinen-Varis* 1996 25–30. Vähemmän tunnettu sen sijaan on vapaaehtoisten velkajärjestelyjen ankaruus verrattuna legaalisiin. Ks. *Iivari-Heinonen* 1997 s. 126.

⁶ Laki perustuu vuonna 1992 ilmestyneeseen mietintöön. Ks. *SOU* 1992:113. Mietinnön esivaiheista ks. *Green* 1996 s. 68–70 ja 76. Lain säätämistä edelsi vilkas oikeuspoliittinen väittely; Suomesta tällainen keskustelu aikanaan puuttui. Ruotsalaisessa keskustelussa epäiltiin lain tarpeellisuutta, ja sen yksittäisiä kohtia arvosteltiin. Ks. esim. *Ström* 1995 s. 4–8. Kansainvälisesti vaikuttavin on se reformikeskustelu, jota pohjusti Saksa vuoden 1994 uudistusta. Keskustelua tulevan insolvenssilainsäädännön tavoitteista käytiin koko 1980-luvun ajan, ja oikeuspoliittinen mielipiteenvaihto on jatkunut vuoden 1994 InsO:n säätämisen jälkeenkin.

yhteydessä kumottiin akordilainsäädäntö, joka oli Ruotsissa vuodelta 1970.

Ruotsalainen saneerausjärjestelmä on yhteismitatonta, jos sitä verrataan suomalaiseen. Ruotsin oikeudessa klassinen pakkoakordi muodostaa näennäisen modernin saneerausmenettelyn tosiasiallisen sisällön. Vanha pakkoakordi on toisin sanoen kytketty jatkoksi sille suunnitteluvaiheelle, jolla saneerausmenettely normaalisti alkaa.⁷ Taloudellisiin vaikeuksiin joutunut yritys uudelleenjärjestetään pakkoakordin avulla; akordi on ainoa saneeraustoimi (FRL 3:1).⁸ Ellei pakkoakordiin ole edellytyksiä, puitemenettely eli uudelleenjärjestely keskeytetään. Menettelyn keskeyttämistä voi hakea velallinen ja velkoja (FRL 4:7).

Vuoden 1993 insolvenssilainsäädännön tehokkuus tutkimuksen kohteena

Vuoden 1993 insolvenssilainsäädäntöä voidaan pitää oikeuspoliittisena menestystarinana. Kumpikin rehabilitaatiomenettely otettiin välittömästi laajaan käyttöön. Tämä ei ole niin itsestään selvää, miltä se jälkiviisaasti arvioiden näyttää. Monet paperilla erinomaiset menettelyt ovat jääneet vaille sovelta-jia. Tällaisen kohtalon koki Suomessa 1930-luvun akordilainsäädäntö.⁹ Oikeusvertaileva esimerkki on Englannin oikeuden toimitsijahallinto (administration order-menettely), jota nimensä vastaisesti käytetään enimmäkseen yritysten saneeraukseen. Toimitsijahallinnon heikkoa käyttäöstettä kuvaa se, että konkurssien ja toimitsijahallintojen suhde on Englannissa 100:1. Suomessa konkurssin ja saneerauksen suhde on jokseenkin tarkalleen ennakoitu 15:1. Vuonna 1993 saneeraushakemukset muodostivat 8.5 prosenttia ja vuon-

⁷ Saneerausmenettely antaa siis neuvottelupuitteet akordille. Näin *Welamson* 1997 s. 195.

⁸ Menettelyn ei tarvitse välttämättä edetä saneerauksesta akordiin. Kirjallisuudessa on katsottu, että velallinen voi hakea samanaikaisesti saneerausta ja julkista akordia. Ks. *Hellners–Mellqvist* 1997 s. 34.

⁹ Kiintoisa tehtävä vertailevalle insolvenssitutkimukselle olisi selvittää, miksi suurin piirtein sama akordisäätely toimii hyvin Tanskassa ja Norjassa, toimi kohtuullisesti vuoteen 1996 saakka Ruotsissa mutta epäonnistui totaalisesti Suomessa. – On katsottu, että legaalista saneerausmenettelyä tarvitaan maissa, joissa rahoittajien kontrolli lainoitettuihin yrityksiin on heikko. Vahvalla kontrollilla nimittäin on »the potential to essentially privatize the process of reorganizing financially distressed firms.» Näin *Bowers* 1998 jakso 22. i.f.

na 1994 7.7 prosenttia kaikista yrityksistä koskevista insolvenssihakemuksista.¹⁰

Suomalainen taloustieteen tutkimus on pitänyt YrSanL:lla toteutettua leagalista saneerausmenettelyä onnistuneena. Tutkimuksessa on haettu vastausta erityisesti kysymykseen, onko suomalainen saneerausmenettely taloudellisesti tehokas. Tosin kannattaa muistaa, että saneerausmenettelyn (tai sen sääntelyn) tehokkuudesta puhutaan monessa merkityksessä. Tehokkuuskannottojen vertailu on vaikeaa, jopa mahdotonta. Taloustieteessä tehokkuudella tarkoitetaan kuitenkin yleensä sitä, että tietty insolvenssimenettely – esimerkiksi suomalainen rehabilitoiva saneerausmenettely – johtaa tuotannon resurssien tehokkaaseen jakaantumiseen eli allokointiin.¹¹

Jotta tehokkuusväitteet ovat rationaalisia, ne edellyttävät vertailukohteita. Kohde vertailuun saadaan kilpailevista insolvenssimenettelyistä¹², vapaaehtoisesta uudelleenjärjestelystä taikka kuvitellusta ihannemenettelystä. Saneerailainsäädännön tehokkuuteen saatetaan sisällyttää myös maksuhäiriöisten yritysten oikea valikoituminen eri menettelyihin. Tässä kvalifioidussa merkityksessä insolvenssilainsäädäntö on tehokasta vasta, kun sääntely tukee taloudellisesti rationaalista ohjautumista.

Toinen asia on saneerausjärjestelmän tekninen tehokkuus. Teknisesti yksittäinen saneerausmenettely onnistuu jo, jos saneerausohjelma vahvistetaan. Se, toteuttaako saneerausvelallinen vahvistetun ohjelman, jää vaille merkitystä. Tässä teknisessä merkityksessä YrSanL on tehokas saneerailaki – ainakin kun sitä verrataan ulkomaisiin saneerausjärjestelmiin. Yli kolmannes suomalaisista saneerausmenettelyistä tuottaa hyväksytyh ohjelman.¹³ Esimerkiksi ruotsalaisen saneerausmenettelyn

¹⁰ Markkinatalousmaiden ennätys saavutetaan Yhdysvalloissa: 45 prosenttia hakemuksista tähtää uudelleenjärjestelyyn. Ks. *Eisenberg–Sundgren* 1997 s. 1550. Englannin harvinaisesta toimitsijahallinnosta ks. *Rajak* 1994 s. 198–199. Suomelle ominainen piirre on, että saneerausmenettelyjen yleistymisestä ja laman tahtumisesta huolimatta konkurssien määrä on pysynyt väkilukuun suhteutettuna oikeusvertailevasti erittäin korkeana. Suomi, Ruotsi ja Sveitsi kilpailevat tässä suhteessa omassa »konkurssimaiden» sarjassaan. Ks. *Kuylensstierna* 1997 s. 18.

¹¹ Tällöin voidaan puhua vaikkapa allokointitehokkuudesta.

¹² Useimmiten saneerausta verrataan sellaiseen klassiseen likvidaatiokonkurssiin, joka lopettaa yrityksen toiminnan. Tosin tällainen »tuhoava» konkurssi on käytännössä harvinaisen, jos yritystoiminta on ollut kannattavaa, so. yritys on taloudellisesti elinkelpoinen. Esimerkiksi Ruotsissa yli 70 prosenttia konkurssirealisoinneista tapahtuu toiminnallisten kokonaisuuksien myymisellä. Ks. lähemmin *Strömberg–Thorburn* 1996 s. 28–31.

¹³ Vuosina 1993–97 tuomioistuimiin tehtiin 1945 saneeraushakemusta. Vahvistettuun ohjelmaan niistä johti 663. Ks. HE 1998:68 s. 3.

tekninen tehokkuus on selvästi heikompi. Vuoden 1997 tietojen perusteella vain 15 prosenttia tehdyistä hakemuksista on johtanut loppuun vietyyn menettelyyn. Saneerausmenettely on siis näissä tapauksissa muuttunut julkiseksi (pakko)akordiksi.¹⁴ Yhdysvaltojen oikeudessa kolme neljäsosaa saneerausmenettelyistä ei onnistu edes teknisesti; ohjelmaa ei näissä menettelyissä pystytä vahvistamaan.¹⁵

Taloustieteen tehokkuustutkimus muodostuu Teija ja Erkki Laitisen sekä Stefan Sundgrenin tutkimuksista. Sundgrenin empiirinen aineisto koostui 362 yrityksestä, jotka hakivat saneerausmenettelyn aloittamista helmikuun 1993 ja seuraavan vuoden vastaavan kuukauden välisenä aikana.¹⁶ Tutkimuksessa selvitettiin yritysten empiiristä valikoitumista saneerausmenettelyyn, yritysten maksuvalmiutta hakemisen hetkellä, yrityksen johdon ja työntekijöiden asemaa sekä velkojien ohjelman mukaan saamia suorituksia.

Sundgrenin tutkimus päättyy tulokseen, että vuoden 1993 saneauslaki (=YrSanL) lisäsi insolvenssilainsäädännön tehokkuutta. Tehokkuudella tarkoitetaan sitä, että uusi saneerausmenettely on taloudellisesti tehokasta verrattuna likvidaatiotyyppiseen insolvenssimenettelyyn eli KS:n sääntelemään konkurssiin. Tehokkuus ilmenee velkojien saaman suorituksen kasvuna. Kyseinen »saneauslisä» (reorganization surplus), jolla maksuohjelman mukaiset suoritukset ylittävät fiktiivisen konkurssin jako-osuuden, arvioidaan tutkimuksessa noin 10 prosentiksi.¹⁷ Siihen, johtaako vuoden 1993 lainsäädäntö yritysten tehokkaaseen (=rationaaliseen) valikoitumiseen vaihtoehtoihin menettelyihin, ei Sundgrenin tutkimuksessa oteta kantaa. Todettakoon, että tässä spesifisessä merkityksessä YrSanL:n tehokkuus on riitautettu oikeustieteellisessä tutkimuksessa.¹⁸

Saneeraus ei – tutkimusta lainaten – menetä tehokkuusetuaan edes, kun arvioinnin pohjaksi otetaan esinekohtaisen ('piecemeal') pakkomyynnin si-

¹⁴ Ks. *Feijen* 1997 s. 14.

¹⁵ Ks. *LoPucki–Triantis* 1994 s. 178. – Toisaalta on syytä muistaa, että Yhdysvalloissa vahvistettujen ohjelmien toteutusaste (=ohjelma maksetaan loppuun) on erittäin korkea. Ks. jäljempänä jakso 1.4. Mikä tulee olemaan Suomessa YrSanL:n nojalla vahvistettujen ohjelmien toteutusaste, jää nähtäväksi. Todettakoon, että Japanin saneerausjärjestelmästä – järjestelmä vastaa karsivan aloittamisharkinnan osalta suomalaista – toteutusaste jäi 34 prosenttiin. Näin *Eisenberg–Tagashira* 1994 s. 246–247.

¹⁶ Tapausaineiston valikoitumisesta ks. *Sundgren* 1996 s. 37.

¹⁷ *Sundgren* 1998 (passim).

¹⁸ Tästä ns. valikoitumisongelmasta ks. *Koulu* 1995 s. 1272. Jotta vaihtoehtojen vertailu selkiintyisi, on ehdotettu, että menettelyt palautettaisiin alkuperäisiin rooleihinsa, so. konkurssi merkitsisi liiketoiminnan loppumista, saneeraus sen jatkamista. Ks. *Laitinen* 1994 s. 267. Samoja ajatuksia on esitetty Ruotsissakin. Ks. lähemmin *Hellners–Mellqvist* 1997 s. 23.

jasta yrityksen myyminen konkurssissa toiminnallisena kokonaisuutena.¹⁹ Tältä osin taloustieteen tutkimustulokset poikkeavat oikeustieteellisistä. Oikeustieteessä yrityksen myymistä likvidaatiokonkurssissa toimivana (mistä konkurssihallinto huolehtii) on pidetty tehokkaana rahaksimuuttamisen menetelmänä. Syy tulosten eroavuuteen jätetään tässä tutkimuksessa avoimeksi. Selitys on todennäköisesti siinä, että luovutukset toiminnallisina kokonaisuuksinakin tuhoavat osan siitä sopimuksenomaisten suhteiden verkosta, jossa yrityksen todellinen arvo piilee.²⁰

Väite saneerausmenettelyn allokointitehokkuudesta sisältää muitakin virhelähteitä. Sundgrenin tutkimuksessa saneerauslainsäädännön – ja viime kädessä saneerausmenettelyn – tehokkuutta arvioidaan yrityksen velkojien näkökulmasta. Tapaussaineisto osoittaa Sundgrenin mukaan, että saneeraus antaa velkojille enemmän kuin mitä he saivat konkurssissa.²¹ Arviot niistä suorituksista, joita velkojat saavat saneerausmenettelyssä, ovat kuitenkin toteutumattomia ennusteita.

Vertailussa otetaan lähtökohdaksi se, mitä ohjelma lupaa velkojille – ei sitä, minkä he loppujen lopuksi saavat. Myös toteutuneen saneerauksen vertailu saman velallisen hypoteettiseen konkurssiin on epäluotettavaa. Vertailutiedot konkurssin oletetusta jako-osuudesta on otettu saneerauksen ohjelmaehdotuksista, mikä teoriassa heikentää tietojen uskottavuutta. YrSanL 42.2 § nimittäin vaatii, että ohjelmaehdotukseen on otettava laskelma velkojien jako-osuudesta velallisyriksen konkurssissa. Ohjelmaehdotus saattaa olla tältä osin tarkoitushakuinen; menettelyyn määrättyllä selvittäjällä on inhimillinen halu osoittaa saneerauksen edullisuus.²²

¹⁹ Vertailussa käytetään kuitenkin useimmiten esinekohtaista pakkomyyntiä, joka on teoriassa kaikkein tuhoisin tapa hoitaa likvidaation vaatima rahaksimuuttaminen. Esinekohtaisen ja toiminnallisina kokonaisuuksina tapahtuvan pakkomyyntin määritelmistä ks. *Koulu* 1994 s. 14–16.

²⁰ *Timonen* 1997 s. 140–142. – Tämä ajatus ei ole uusi. *Insolvenssitutkimuksessa* on pitkään tiedetty, että yrityksessä on aineettomia arvoja, joiden säilyttäminen on mahdollista vain uudelleenjärjestelyn kautta, so. arvo ei ylipäättään ole luovutettavissa. Ks. *Koulu* 1994 s. 16–17. Konkreettinen esimerkki realisoimiskelvottomasta omaisuusarvosta on toimimimi, jota konkurssihallinto ei saa realisoida. Ks. *Ovaska* 1992 s. 226–228.

²¹ »Thus, the results suggest that creditors receive more in reorganization than what they would receive in liquidation. However, as indicated by the last row in the table, creditors do not receive more in each single case.» Näin *Sundgren* 1998 s. 189.

²² Sitä paitsi vertailulaskelman laatimisen (oikeudellisista) perusteista vallitsee tutkimuksessa melkoinen erimielisyys. Ks. *Koulu* 1995 s. 41–43 ja 289–292.

Sundgrenin tutkimusta voidaan käyttää apuna saneerauksen aloittamisharkinnassa, sillä tutkimus määrittelee tuloksellisen yrityssaneerauksen reunaehdot.²³ »- -yrityssaneerausta on käytetty silloin, kun yrityksen liikeidea on pääosin hyvä, mutta rahoitusrakenne huono.» Tällaisessa tapauksessa on yleensä kysymys hyvin käynnistyneestä mutta hallitsemattomasti kasvaneesta yrityksestä. Oikeustieteellisessä tutkimuksessa on ehdotettu, että liiketaloudellinen tyyppijaottelu palvelisi heikkona presumptiona päätettäessä saneerausmenettelyn aloittamisesta.²⁴

Erkki ja Teija Laitisen tehokkuustutkimukset ovat suppeampia tapausanalyyskejä. Viimeisimmässä artikkelissaan vuonna 1996 he erittelevät kahden suuren yrityksen saneerausta. Esimerkkeinä artikkeleissa käytetään julkisuudessa esillä olleita Starckjohann- ja Polar-konserneja. Erkki ja Teija Laitinen katsovat, että saneerauslainsäädäntö on »ainakin jossain määrin täyttänyt tarkoituksensa.»²⁵ He tulkitsevat ensimmäisten kokemusten osoittavan, että saneerauksella pystytään tervehtyttämään yrityksiä ainakin väliaikaisesti. Vielä on kuitenkin – näin artikkeli jatkuu – ennen aikaista päätellä, syntyykö saneerausmenettelyn tuloksena todella elinkelpoisia yrityksiä.

1.2. Ohjelman toteuttaminen lain järjestelmässä

Saneerausmenettelyn vaiheet

Saneerausmenettely jaetaan vakiintuneesti neljään päävaiheeseen: menettelyn aloittamiseen, saneerauksen suunnitteluun, velkojen päätöksentekoon ja ohjelman vahvistamiseen.²⁶ Aloittamisvaiheessa tuomioistuin ratkaisee, onko aihetta aloittaa saneerausmenettely, toisin sanoen täytyvätkö menettelyn aloittamisen lakimääräiset edellytykset. Suunnitteluvaiheessa menettelyyn määrätty selvittäjä jättää saneeraustuomioistuimelle ehdotuksen saneerausohjelmaksi. Ennen ehdotuksen jättämistä selvittäjän on neuvoteltava velallisen, velkojatoimikunnan ja velkojen kanssa (YrSanL 40.2 §). Vaikka ohjelman sisältö on periaatteessa vapaa, saneerauskäytännössä ehdotukseen otetaan

²³ Ks. Sundgren 1996 s. 41 ja 49. – Toisaalta on syytä kiinnittää huomiota siihen, että saneerauksen lopullisesta tuloksellisuudesta ei ole selvitystä. Epäselväksi toisin sanoen jää, tuottaako saneeraus pitkällä tähtäimellä kestäviä yrityksiä. Tosin mainitussa tutkimuksessa on otettu huomioon konkurssit, jotka ovat alkaneet 18 kuukaudessa saneerausohjelman vahvistamisesta. Tässä ajassa konkurssiin ajautui 14 yritystä 102:sta.

²⁴ Koulu 1994 s. 223–224.

²⁵ Laitinen–Laitinen 1996 s. 122.

²⁶ Saneerausmenettelyn vaiheista ks. Koulu 1994 s. 4–7 ja Koulu 1995 s. 7–16.

poikkeuksetta velkajärjestely. Velkajärjestely sisältää velkojien saatavien osittaisen anteeksiannon; velkajärjestely vastaa näin vuoden 1932 lainsäädännön tuntemaa pakkoakordia. Velkajärjestely ei kuitenkaan ole saneerausohjelman käsitteellinen tai muutoin välttämätön osa.

Selvittäjän (tai poikkeuksellisesti muun asianosaisen) laatima ja tuomioistuimelle jättämä ohjelmaehdotus joutuu seuraavaksi alkukäsittelyyn. Alkukäsittely on suomalaisen saneerausjärjestelmän työläin vaihe. Tämä johtuu siitä, että alkukäsittelyn yhteydessä toimitetaan velkaselvittely. Velkaselvittelyssä ratkaistaan, mitkä ovat saneerattavan yrityksen velat eli saneerausvelat. Alkukäsittely on pääsääntöisesti kirjallinen; suurten yritysten saneerauksessa järjestetään usein myös suullinen käsittely.

Alkukäsittelyn päätyttyä tuomioistuin ryhtyy valmistelemaan velkojien päätöksentekoa. Velkojat jaetaan ryhmiin, ja ohjelmaehdotus siirretään äänestykseen. Päätöksentekovaiheessa velkojat äänestävät ohjelmaehdotuksen hyväksymisestä tai hylkäämisestä. Äänestyksen jälkeen tuomioistuin päättää, vahvistetaanko ohjelmaehdotus saneerausohjelmaksi. Päätös tehdään lopukäsittelyssä. Ohjelmaehdotuksen vahvistaminen edellyttää säännönmukaisesti velkojien enemmistön kannatusta; ohjelma voidaan tietyin edellytyksin hyväksyä myös velkojien vähemmistön äänillä.

Saneerausmenettely tuomioistuimessa päättyy, kun ohjelmaehdotus vahvistetaan (YrSanL 77.4 §). Saneeraus jatkuu tämän jälkeen ohjelman toteutuksena.²⁷ Saneerauksen toteutusvaihe ei ole lain järjestelmässä enää saneerausmenettelyä. YrSanL:ssa on valittu toteutustavaksi velallisen vastuu. Saneerausvelallisen asiaksi jää vahvistetun saneerausohjelman täytäntöönpano, ennen kaikkea maksuohjelman mukaisten suoritusten tekeminen velkojille. YrSanL poikkeaa toteutusjärjestelyssä esikuvastaan, yhdysvaltalaisesta saneerausmenettelystä. Yhdysvaltojen oikeus lähtee siitä, että myös ohjelman toteutusvastuu kuuluu saneeraustuomioistuimelle.²⁸ Tästä syystä onkin loo-

²⁷ Saneerausta voidaan verrata konkurssiin. Myös konkurssi on tapana jakaa konkurssiin oikeudenkäyntinä ja konkurssiin täytäntöönpanona. Ks. esim. *Granfelt* 1950 s. 32 ja 54. Saneerauksen toteutus muistuttaa etäisesti konkurssia täytäntöönpanona. Yksi perusero toki on. Konkurssin täytäntöönpanosta huolehtivat velkojat ja pesänhoitajat – ei velallinen itse.

²⁸ »The bankruptcy court retains jurisdiction to order parties to comply with the plan, to carry out their responsibilities, and to set up and put it in motion.» Lainausta on *Eps-tein-Nickles-White*ilta. Ks. 1992 s. 62. – Ensimmäisissä YrSanL:n kommentaareissa ohjelman toteutustapa ymmärrettiinkin Bankruptcy Coden valossa. »Saneerausohjelman toteuttamista valvoo myös tuomioistuin. Tämä tapahtuu valvojan, tai jos sellaista ei ole määrätty, velallisen oman raportoinnin perusteella.» Ks. *Jakonen* 1993 s. 121.

gista, että Yhdysvaltojen Bankruptcy Code'ssa saneerausohjelman toteuttaminenkin katsotaan muodollisesti saneerausmenettelyksi.

Yhdysvaltojen Bankruptcy Code ei ole ainoa esimerkki ohjelman virallistoteutuksesta. Samaa virallistoteutusta käytettiin Saksan oikeuden vanhassa pakkoakordissa, joka tosiasiallisesti muodostaa vuoteen 1999 saakka modernin saneerausmenettelyn korvikkeen. Saksalaisessa akorditutkimuksessa akordin toteutusvaihetta kutsuttiin osuvasti akordin jälkimenettelyksi ('Nachverfahren'). Saksan oikeus on samalla osoitus lainsäätäjän kannanmuutoksesta. Virallistoteutusta moitittiin byrokraattiseksi, ja siitä luovuttiin vuoden 1994 kokonaisuudistuksessa.²⁹ Uusi laki (=InsO 260 §) rakentuu samantapaiselle ohjelman valvotulle velallistoteutukselle kuin suomalainen yrityssaneeraus.³⁰

Ohjelman toteutuksen valvonta

Ohjelman velallisvastuinen toteutus pyritään YrSanL:n järjestelmässä turvaamaan valvonnalla. Valvontaelimiä ovat valvoja ja velkojatoimikunta. Valvonnan järjestäminen ei kuitenkaan ole pakollista tai pykälätasolla edes pääsääntöistä.³¹ YrSanL 61.1 §:n mukaan ohjelman seuranta varten voidaan määrätä valvoja.³² Selvittäjä voi sisällyttää määräyksen valvojasta ohjelmaehdotukseensa. Ellei näin ole tapahtunut, saneerauksen muutkin asianosaiset voivat vaatia valvojan määräämistä. Aloitevalta on kuitenkin poikkeuksellisen vahvasti rajoitettu. Vaatimuksen valvojasta saa esittää vain velkojatoimikunta tai joukko velkojia, joilla olisi ollut oikeus tehdä ehdotus saneerausohjelmaksi (YrSanL 61.1 §). Vaikka muodollisesti ratkaisu on tuomioistuimen käsissä, päätöksenteko delegoituu tosiasiallisesti ohjelmaehdotuksen laatijalle, yleensä selvittäjälle.

²⁹ Vuoden 1994 InsO:n perusteluista ks. Bericht 1984 s. 206.

³⁰ Ks. lähemmin Bork 1995 s. 159–160.

³¹ Vaihtoehtoista Saksan ns. reformikeskustelussa ks. Bericht 1985 s. 205–207. Saksan oikeudessa yhtenäismenettelyn selvittäjä jatkaa valvojana, ellei ohjelmassa muuta määrätä (InsO 261 §). Pohjoismaisissa akordilaeissa valvonta voidaan asettaa akordin vahvistamisen ehdoksi. Ks. esim. Munch 1997 s. 768. Tosin Suomen vuoden 1932 akordilaki ei tuntenut valvontainstituutiota.

³² Ruotsin FRL 3:26:n vastaavaa säännöstä on tulkittu siten, että tuomioistuimen on säännönmukaisesti ('i regel') määrättävä selvittäjä valvojaksi. Ks. Stangendahl 1996 s. 140. Saman vaikutelman antaa hallituksen esitys YrSanL:n muuttamiseksi. Ks. HE 1998:68 s. 7.

Päätös valvojasta on tehtävä ohjelmaehdotuksen vahvistamisen yhteydessä. Jälkikäteen valvojaa ei voida määrätä.³³ Toinen asia on, että säädettävää lakia ajatellen tällainen rajoitus ei vaikuta perustellulta. Pikemminkin toteutusvaiheen negatiiviset kokemukset puoltavat valvojan määräämistä. Ehdotuksessa saatetaan myös samalla nimetä valvojaehdokas.³⁴ Jos valvojaksi ehdotettu täyttää kelpoisuusvaatimuksen, ohjelman vahvistaminen merkitsee samalla valvojan automaattista määräämistä. Tuomioistuin ei voi puuttua valvojan tarpeellisuuteen tai edes valvojan henkilöön.

Velkojatoimikunnan toimikausi päättyy säännönmukaisesti ohjelman vahvistamiseen. Toimikunnan toimikautta voidaan kuitenkin ohjelmaan otetulla määräyksellä pidentää (YrSanL 61.3 §). Tällöin toimikunta muuttuu suunnitteluelimestä valvontaelimeksi. Valvojan ja velkojatoimikunnan suhde ei ole hierarkkinen; kumpikin toimii itsenäisesti ja toisesta riippumatta.

Saneerauksen toteutus tulee esille tuomioistuimessa

Saneerausohjelman toteutus voi tulla uudelleen tuomioistuimen käsiteltäväksi uutena ja itsenäisenä asiana. Tällöin on kysymys ohjelman muuttamisesta (YrSanL 63 §) tai saneerauksen raukeamisesta (YrSanL 64–65 §:t). Kumpikaan ei ole aikaisemman saneerausmenettelyn jatkoa vaan uusi erillinen hakemusasia.³⁵ Tässä tutkimuksessa velkajärjestelyn ja ohjelman raukeamisesta käytetään yhteisnimitystä »saneerauksen raukeaminen», ellei näiden kahden raukeamistilanteen erottaminen ole tarpeen.

Jos ohjelman toteuttaminen epäonnistuu, saneerausvelallinen joutuu säännönmukaisesti konkurssiin (YrSanL 66 §). Tällaisesta konkurssista käytetään jatkossa nimitystä »jälkikonkurssi». Jälkikonkurssi on saneerausvelallisen konkurssi, joka alkaa saneerausohjelman toteuttamisvaiheen aikana eli ennen kuin ohjelma on päättynyt. Myös jälkikonkurssia voidaan kuvaannollisesti pitää aikaisemman saneerausmenettelyn jatkeena.

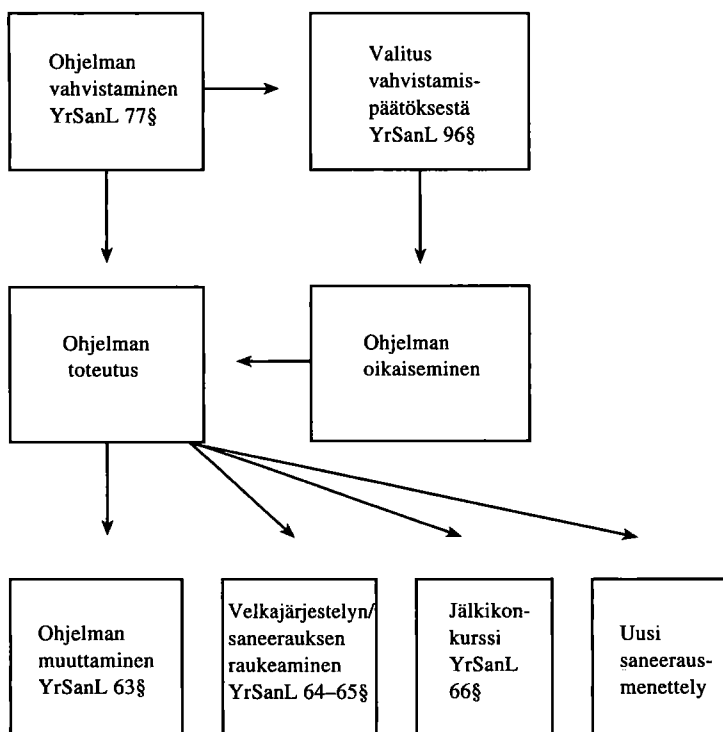
³³ »Vaatimus olisi esitettävä ohjelmaehdotuksen käsittelyn yhteydessä.» Näin HE 1992:182 s. 98.

³⁴ Ellei näin ole menetelty, tuomioistuin valitsee valvojan velkojen tekemistä esityksistä. Ks. lähemmin Koskela 1994 s. 255. Ehdokkaan nimeäminen on hyvin yleistä. Esimerkiksi saneerausasiassa Helsingin käräjäoikeus 95/11171 selvittäjä ehdotti nimeänsä valvojan määräämistä. Asiassa 93/566 ohjelmaehdotuksessa pyydettiin valvojan määräämistä. Samalla ilmoitettiin, että ehdotuksen laatinut selvittäjä oli käytettävissä valvojan tehtävään.

³⁵ Tosin kuvaannollisesti voidaan sanoa, että »ohjelman vahvistamisen jälkeen asia voi kuitenkin palata tuomioistuin käsittelyyn, jos sittemmin tulee ajankohtaiseksi ohjelman muuttaminen taikka velkajärjestelyn tai ohjelman raukeaminen.» Näin Koskela 1994 s. 329.

Ohjelman muuttamista, saneerauksen raukeamista ja jälkikonkurssia voidaan tarkastella säänneltyinä menettelyinä. Tällöin niitä on luontevaa kutsua saneerauksen jälkiasioiksi.³⁶ Yksi ja sama saneerausmenettely saattaa antaa aiheen useisiin jälkiasioihin. Esimerkiksi jokainen vaatimus saneerauksen raukeamisesta perustaa itsenäisen hakemusasian.³⁷ Menettelylajiltaan jälkiasiat sijoittuvat hakemuslainkäyttöön.

Kaavio n:o 1: Saneerauksen toteutusvaihe

³⁶ Vastaavaa yhteisnimitystä onkin satunnaisesti käytetty vertailevassa saneeraustutkimuksessa, jossa on puhuttu muun muassa »vahvistamisen jälkeisistä asioista» ('post-confirmation matters'). Ks. *Eisenberg–Tagashira* 1994 s. 222. – Saneerauksen jälkiasialla voidaan tarkoittaa myös pelkästään hakemusta ohjelman muuttamiseksi. Ks. *Koulu–Niemi–Kiesiläinen* 1997 s. 164.

³⁷ Näin raukeamisen osalta HE 1998:68 s. 12. – Vastaavasti jokainen hakemus jälkikonkurssista perustaa oman konkurssiasian. Todettakoon, että jälkikonkurssi on samalla itsenäinen konkurssimenettely. Ks. lähemmin *Koulu* 1996b s. 1161.

Saneerauksen jälkiasiat YrSanL:n valmistelussa

Ohjelman toteuttaminen jäi YrSanL:n lain valmistelussa vähälle huomiolle. Tämä näkyy erityisesti hallituksen esityksen perusteluista, joissa rajoitutaan toistamaan lakiteksti. Toteuttamisvaiheen ongelmia ei perusteluissa käsitellä tai ennakoita. Valmistelun ylimalkaisuus on ehkä johtunut siitä, että ohjelman vahvistamisen jälkeinen aika (eli ohjelman toteuttaminen) on oletettu suhteellisen ongelmattomaksi. Oletamus ohjelman asianmukaisesta toteutuksesta on teoriassa perusteltu. Saneerausvelallisen taloudellisen tilanteen parhaat tuntijat, saneerausvelkojat, ovat arvioineet tämän suorituskyvyn eli sen, mitä yritys pystyy tulorahoituksellaan maksamaan.³⁸ Maksuohjelma taas rakentuu tälle maksukykyarviolle. Raukeamishakemukset olisivat näin poikkeuksellisia.

Samoin tarvetta saneerausohjelman muuttamiseen nähtävästi aliarvioitiin.³⁹ Vasta käytännön kokemukset ovat paljastaneet saneerausohjelmien virheherkkyyden. Ohjelman laatimiselle varattu lyhyt määräaika pakottaa saneerausvelkojen summittaiseen selvittämiseen; saneerausohjelma kuitenkin määrää sitovasti velkasuhteiden ehdot. Käytännössä saneerausvelat merkitään ohjelmaan suoraan saneerausvelallisen tai velkojan kirjanpidosta, joka monasti on reaalityöpahtumista jäljessä tai suorastaan virheellinen.

Lakiehdotuksen lausuntokierros, joka edelsi hallituksen esitystä, jäi tässä suhteessa tuloksettomaksi. Yksikään lausunnon antajista ei puuttunut ehdotettuihin säännöksiin ohjelman muuttamisesta. Sen sijaan saneerauksen raukeamiseen otettiin kantaa kahdessa lausunnossa; kiintoisasti kumpikin lausunto liittyi samaan periaatteelliseen kysymykseen eli raukeamisen oikeusvaikutusten ulottuvuuteen.⁴⁰ Suomen Asianajajaliitto piti ehdotukseen sisältyvää velkojakohtaista raukeamista vaarallisenä. Kun velkajärjestely raukeaisi vain yksittäiseen velkojaan nähden, säännöksen olemassaolo saattaisi houkutella velallista ja velkojaa keinoitekoisiin järjestelyihin. Näin yksittäinen velkoja saisi – toi-

³⁸ Väärinkäsitysten välttämiseksi kannattaa todeta, että ohjelma ei sisällä muodollista maksukykyarviota tai edes kannanottoa siitä. Saneerausvelallisen maksimaalinen maksukyky määrää kuitenkin epäsuorasti, kuinka jyrkkänä velkajärjestely toteutetaan.

³⁹ »Yrityksen saneerauksesta annettua lakia (47/93) säädettyä ei tiedostettu, kuinka suuri merkitys saneerausohjelman muuttamista koskevilla säännöksillä tulisi olemaan.» Näin *Komulainen* 1997 s. 833.

⁴⁰ Lausuntoja ei ole julkaistu, mutta ne on koottu epäviralliseen monistemuotoon, jota on käytetty tässä lähteenä. Ks. oikeusministeriö: yhdistelmä YRSA:aa koskevista pykäläkohtaisista kommentteista (1993).

sin kuin muut velkojat – täyden suorituksen saatavastaan.⁴¹ Lausunnot eivät tuoneet muutosta lakiehdotukseen, joka toteutui tältä osin alkuperäisessä muodossaan. Toinen asia on, että säädettävän lain kannalta esitetyt huomautukset ovat edelleen ajankohtaisia.

1.3. Vertailua vuoden 1932 akordilainsäädäntöön

Vuoden 1993 insolvenssilainsäädäntöä on edellä pidetty radikaalina oikeuspoliittisena suunnanmuutoksena. Insolvenssisäätelyn jatkuvuuden näkökulmasta väite on riitautettavissa; saneerausmenettelyn voidaan tavallaan sanoa edustavan modernisoitua akordia. Pohjoismaisen akordiperinteen – jonka tyyppillinen edustaja vuoden 1932 akordilaki (148/32) oli – vahva vaikutus voidaan havaita saneerausmenettelyn säätelyssä. Eri asia on, että lakitekstissä käytetään harhaanjohtavasti modernin rehabilitaatiomenettelyn käsitteitä.⁴²

Akordimenettely ja rehabilitaatiomenettely ovat tosiasiallisesti lähellä toisiaan, sillä rehabilitaatio toteutetaan usein akordin eli velan osittaisen anteeksiannon avulla. Saneeraustutkimuksen muotiteemoja on, tuleeko ihanteellisen rehabilitaatiomenettelyn rakentua yritysten kohdalla tälle akordimallille vaiko yrityksen rakenteisiin kajoavalle uudelleenjärjestelymallille (tai vastaavalle 'paradigmalle').⁴³ Pohjoismaissa kiista tuntuu päätyvän akordimallin lopulliseen voittoon, mistä Suomen YrSanL ja Ruotsin vuoden 1996 saneerauslaki ovat osoituksia. Tanska ja Norja ovat muodollisestikin pitäytyneet akordiperinteessä; kummasakin maassa klassista pakkoakordia käytetään menestyksellä modernin saneerausmenettelyn korvikkeena.⁴⁴

Akordilainsäädännön vaikutus osittain katkeaa siirryttäessä tämän tutkimuksen aihepiiriin. Pohjoismaisissa akordilaeissa ei ollut vastinetta sellaiselle ohjelman muuttamiselle, minkä YrSanL 63 § mahdollistaa. Lainsäätäjä ei toisin sanoen lainkaan varautunut siihen, että vahvistettua akordia jouduttaisiin akordituomioistuimen päätöksellä oikaisemaan tai muut-

⁴¹ Myös Suomen Rahoitusyhtiöiden Yhdistys ehdotti, että velkajärjestelyn raukeaminen ulottuisi kaikkiin velkoihin. Jos raukeamisperuste toteutui, koko saneerausmenettelyn tulisi yhdistyksen mielestä raueta. Se, että vain yksittäinen (=velkojakohtainen) velkajärjestely raukeaa, loukkaa velkojien tasa-arvoa ja on epäoikeudenmukaista.

⁴² *Koulu* 1996b s. 1157. – Todettakoon, että ruotsalaisessa kirjallisuudessa klassisen akordin katsotaan järjestävän jo syntyneitä tilannetta, kun taas uusi saneerausmenettely »är på så sätt att betrakta som framåtblickande.» Näin *Stangendahl* 1996 s. 5.

⁴³ Ks. *Koulu* 1996b s. 1155–1158.

⁴⁴ Tanskan osalta ks. *Petersen-Ørgaard* 1996 s. 165.

tamaan.⁴⁵ Sen sijaan ohjelman helppo muutettavuus on tunnusomaista sosiaalisille insolvenssimenettelyille. Yksityishenkilön maksukyky usein vaihtelee maksuohjelman toteuttamisaikana. YrSanL 63 § saattaakin olla tekninen säännöslaina VJL 44 §:stä. Tämä merkitsisi, että VJL 44 §:ää voidaan käyttää apuna YrSanL 63 §:n tulkinnassa. Mainittu pykälä on yksityiskohdaisempi kuin YrSanL 63 §; sitä paitsi maksuohjelman muuttaminen oli esillä VJL:n vuoden 1997 osittaisuudistuksessa (63/97).

Saneerauksen raukeamisen kohdalla saatetaan sen sijaan puhua akordisääntelyn jatkuvuudesta. Velallinen saattoi menettää akordin. Vuoden 1993 insolvenssilainsäädännön kielenkäyttöä seuraten vahvistettu akordi raukesi laissa määrätyin perustein.⁴⁶ Tosin akordin raukeamisperusteet liittyivät ajallisesti akordin vahvistamiseen. Raukeamisperusteen tuli vallita, kun tuomioistuimien päättyi akordiehtotuksesta.⁴⁷ Se, mitä akordin vahvistamisen jälkeen tapahtui, ei enää vaikuttanut akordin pysyvyyteen. Akordin menetyksen sääntelyssä oli omat heikkoutensa. Akordilain säännökset jättivät avoimeksi esimerkiksi sen keskeisen kysymyksen, miten akordin raukeaminen todettiin. Tämä aukko täytettiin muissa pohjoismaissa, kun vuosisadan alun akordilait uusittiin 1970-luvulla.⁴⁸ Suomen akordilainsäädännössä ongelma säilyi.

Akordin raukeaminen oli pääsääntöisesti rikosperusteista. Jos akordin vahvistamisen jälkeen velallisen havaittiin akordiasian yhteydessä syyllistyneen RL 39 luvussa mainittuun epärehellisyyteen tai petollisuuteen, akordi raukesi automaattisesti (akordilaki 37.1 §).⁴⁹ Pykälän 2 momentti otti huomioon velallisen rikollisen toiminnan myös aikaisemmassa konkurssissa tai akordiasiaassa. Akordietu menetettiin, jos velallinen tuomittiin akordin vahvistamisen jälkeen tällaisesta teosta. Sillä, oliko menettelyllä mitään vaikutusta uuteen akordiin, ei lain mukaan ollut merkitystä.

Vain yhdessä tapauksessa akordi menetettiin muulla kuin rikosperusteella. Akordilain 37 § liitti akordin raukeamisen myös velkojan suosimiseen. Raukeamisen sai aikaan se, että »velallinen tai joku muu hänen tietensä on sa-

⁴⁵ Esityöaineiston niukkuuden takia arvailujen varaan jää, miksi lakiin oli jätetty näin ilmeinen aukko. Toisaalta on selvää, että ajatellussa tyyppitilanteessa, yksityishenkilön akordissa, virheiden esiintymistodennäköisyys oli pieni. Vanhat 1930-luvun akordilait han kirjoitettiin luonnollista henkilöä kuten kauppiasta ajatellen.

⁴⁶ Toisin sanoen velallinen menetti akordilla saamansa edun eli velan osittaisen anteeksiannon.

⁴⁷ Akordin raukeamisperusteisiin palataan jäljempänä.

⁴⁸ Ruotsin osalta ks. SOU 1968:41 s. 126.

⁴⁹ Momentin sanamuoto painui lukijan mieleen: » - - rautkoon se huojennus, joka akordilla ehkä oli myönnetty velalliselle.»

laisesti suosinut jotakuta velkojaa vaikuttaakseen akordiasian ratkaisuun». Tämäkin peruste on säilynyt saneerauksessa ajallisesti muuttuneena. Kun akordilain menettämisperuste liittyi akordin vahvistamista edeltävään aikaan, saneerauksen raukeamiseen tarvitaan, että saneerausvelallinen ohjelman tultua vahvistetuksi rikkoo ohjelmaa suosiakseen yksittäistä velkojaa (YrSanL 65.1 §:n 2-kohta).

Klassisessa akordissa velallisen laiminlyönnit eivät johtaneet akordin raukeamiseen. Akordi on (tai Suomea ajatellen pikemminkin oli) »voimassa»,⁵⁰ vaikka velallinen ei täyttänytäkään sitä määräajassa.⁵¹ YrSanL:ssa pysyvyyden periaatteesta tässä merkityksessä luovuttiin. YrSanL 64.1 §:ssä nimenomaan sanktioidaan ohjelman mukaisen velvollisuuden laiminlyönti. Velkoja voi vaatia olennaisen laiminlyönnin perusteella velkajärjestelyn raukeamista. Tämä laiminlyöntiraukeaminen on kuitenkin velkojakohtaista.

Myös saneerauksen jälkikonkurssilla oli vastineensa akordilainsäädännössä. Jos velallinen asetettiin konkurssiin ennen akordin täyttämistä, velkojat saivat laajennetun valvontaoikeuden (akordilain 36 §:n 3 virke). He saattoivat konkurssissa valvoa ja saada jako-osuuden saatavansa alkuperäisen (=akordia edeltävän) määrän mukaan. Pykälän 3 virke asetti velkojan jako-osuudelle jälkikonkurssissa ylärajan. Velkoja ei saanut kantaa jako-osuutena enempää kuin mitä hänelle oli tuleva akordin mukaan.

1.4. Kysymyksenasettelua

Ohjelman toteutusaika ja jälkiasiat

Saneerausmenettelyn tutkimuksen painopiste on viime vuosina siirtynyt. Ensimmäisiä saneeraustutkimuksia askarruttaneet ongelmat, milloin saneerausmenettely saadaan aloittaa tai saneerausohjelma vahvistaa, ovat jossain määrin menettäneet käytännön merkitystään. Monet tämän vaiheen tulkintakysymykset ovat saaneet vakiintuneen ratkaisunsa oikeuskäytännössä tai saneeraus-

⁵⁰ Suomen akordilain 36 § sisälsi, muista pohjoismaisista akordilaeista poiketen, tästä nimenomaisen säännöksen. Säännös oli lähinnä selvennys, jolla haluttiin estää turhat oikeudenkäynnit. Näin LVK 1932:5 s. 4. Pakkoakordilla saatu maksu tuotti luokitteluongelmia. Rikosoikeuden klassisia kysymyksiä oli, voitiinko akordilla alennettua maksua pitää täysimääräisenä. Ks. lähemmin *Heinonen* 1966 s. 94–95.

⁵¹ Lopullisuutta onkin pidetty luonnollisena seurauksena pakkoakordin lainkäyttöluonteesta. »Tvangsakkorden er imedlertid endelig i denne henseende, det er ikke rom for noe bortfall eller noen 'hevning' av akkorden.» Ks. *Huser* 1987 s. 497 verr. 378.

tutkimuksessa. Samalla uusien saneeraushakemusten määrä on voimakkaasti vähentynyt.⁵² Laman väistyttyä yritysten toimintaedellytykset ovat olennaisesti kohentuneet.

Saneerauksen jälkiasiat puolestaan ovat yleistymässä; suurina saneerausvuosina 1993–1995 vahvistetut ohjelmat käyvät läpi toteutusvaihettaan. Tämä on näkynyt ennen kaikkea hakemuksissa ohjelman muuttamiseksi. Samalla yritysten kannattavuuden yleinen parantuminen on nostanut esiin ongelmia, joita YrSanL 63 §:n valmistelussa ei selvästikään ennakoitu. Esimerkiksi YrSanL:n säätämisaikana kysymys, onko saneerausvelallisella oikeus ennenaikaisella maksulla vapautua vahvistetusta saneerausohjelmasta, oli enintään teoreettinen. Nyt tuo ongelma on ajankohtainen.⁵³

Erilliset vaatimukset velkajärjestelyn tai saneerausohjelman raukeamisesta ovat pysyneet toistaiseksi suhteellisen harvinaisina. Raukeamishakemusten vähäisyys johtuu varmasti osaksi nousukaudesta; osa-ansio lienee kuitenkin saneerausohjelmien tunnetulla takapainotteisuudella. On kuitenkin syytä odottaa, että lähivuodet tuovat tuomioistuimiin enenevästi hakemuksia, joissa vaaditaan saneerauksen raukeamista. Samoin on todennäköistä, että melkoinen osa – kansainvälisten tilastojen valossa luultavasti yli puolet – saneeratuista yrityksistä päättyy ohjelman toteutusaikana konkurssiin.⁵⁴ Tällainen ohjelman toteutusvaiheen konkurssi eli jälkikonkurssi aktualisoi erityisongelmia, joihin aikaisempi konkurssioikeuden tutkimus ei ole voinut ottaa kantaa.

On helppo havaita, että saneerauksen jälkiasioiden esiintymisfrekvenssi on yhteydessä saneerausohjelman toteuttamisaikaan. Mitä pitempi toteutus-aika on, sitä todennäköisempiä ovat jälkiasiat. Suomen järjestelmässä ohjelmien toteutusajat ovat yleensä pitkiä. Maksuohjelmat, jotka ovat saneerausohjelman ydin, laaditaan keskimäärin kuudeksi vuodeksi.⁵⁵ Eräissä yksittäistapauksissa saneerausohjelman toteutusajaksi on määrätty jopa kaksitoista

⁵² Tämä hakemusten vähentyminen johtunee osaksi taloudellisen tilanteen kohentumisesta, osaksi taas siitä, että useimmat saneerauskelpoiset kriisiyritykset ovat jo käyneet läpi menettelyn.

⁵³ Esimerkiksi Helsingin Sanomat julkaisi 22.8.1997 näyttävästi uutisen, joka on ot-sikoitu »Velkojan on hyväksyttävä saneerauksesta irtautuminen». Uutinen koski Starck-johann-konsernin saneerausta. Starckjohann oli kolmanneksi suurin yritys, joka pelastet-tiin konkurssilta YrSanL:n legaalisella saneerausmenettelyllä.

⁵⁴ Yhdysvalloissa tosin jopa 58 prosenttia vahvistetuista ohjelmista toteutuu, toisin sanoen velallinen tekee ohjelman mukaiset maksusuoritukset kokonaisuudessaan. Toteu-tusprosentit kuitenkin vaihtelevat tuomiopiireittäin. Ks. *Eisenberg–Tagashira* 1994 s. 216.

⁵⁵ Ks. *Sundgren* 1996 s. 49.

vuotta.⁵⁶ Kannattaa huomata, että ohjelman kesto aika voi periaatteessa olla miten pitkä tahansa. YrSanL:n velkoja-autonomisessa järjestelmässä ohjelman toteutusajan määräävät velkojat.⁵⁷ Tosin saneeraustuomioistuimella on kontrollivaltaa; tuomioistuin voi YrSanL 55.2 §:n nojalla puuttua ilmeisen kohtuuttomiin toteuttamisaikoihin.

Säädettävässä laissa on syytä harkita ohjelman kestoajan tehokkaampaa rajoittamista. Pitkäkestoinen ohjelma heikentää yrityksen kykyä sopeutua toimintaolosuhteiden muutoksiin. Pahimmillaan teknisesti onnistunut (eli ohjelman tuottanut) saneerausmenettely luo perustan seuraavalle kriisille. Tästä syystä Ranskan vuoden 1985 insolvenssilaki määrää saneerausohjelmille kymmenen vuoden maksimikeston.⁵⁸ Vastaava lakimääräinen enimmäisaika olisi harkitsemisen arvoisen.

Saneerauskäytännössä ohjelman toteutusajat määritellään hyvin vaihtelevasti. Saneerausohjelmalle voidaan esimerkiksi määritellä toteutusaika vuosina; tällöin ohjelma »kestää» tietyt kalenterivuodet alkaen ohjelman vahvistamisesta.⁵⁹ Ohjelman toteutus saatetaan myös määrätä päättymään määräpäivänä.⁶⁰ Yksi mahdollisuus on ehdollinen kesto aika; saneerausohjelman toteutus saatetaan sitoa maksusuorituksiin tai muuhun ehtoon. Tässä tapauksessa ohjelma päättyy, kun ohjelmassa määrätty maksut on tehty tai muu ehto täytynyt.⁶¹

Eräistä ohjelmista maininta toteutusajasta puuttuu.⁶² Tämä johtuu siitä, että ohjelman toteutusaikaa (tai sen päättymisajankohtaa) ei periaatteessa tarvitse ilmoittaa. Toteutusaika ei kuulu niihin muodollisiin vähimmäisvaatimuksiin, jotka YrSanL 42 § asettaa ohjelmaehdotukselle. Tällaisessa ta-

⁵⁶ Ohjelman toteuttamisen aikataulusta ks. *Koulu-Niemi-Kiesiläinen* 1997 s. 93.

⁵⁷ Velkojen päätöksentekoon vaikuttavista seikoista ks. *Jakonen* 1993 s. 122–123.

⁵⁸ Ranskan oikeudesta ks. *Omar-Sorensen* 1997 s. 277.

⁵⁹ Helsingin käräjäoikeuden saneerausasioissa tätä määrittelytyyppiä edustavat asiat 94/5426 ja Y 93/91. Ensimmäisessä määrättiin, että »ohjelman kesto on 8 vuotta». Jälkimmäisessä ilmoitettiin, että ohjelman »kestoajaksi on otettu neljä vuotta eli vuoden 1998 loppuun».

⁶⁰ Helsingin käräjäoikeuden saneerausasian 96/21990 ohjelmassa määrättiin, että »ve-loista esitetään maksettavaksi 54 % viimeisen maksupäivän ollessa 31.12.2002».

⁶¹ *Jakonen* 1993 s. 122.

⁶² Tällainen »toteutusajaton» ohjelma vahvistettiin Helsingin käräjäoikeudessa saneerausasioissa 95/11171 ja 94/46212. Vaikka ohjelmassa olisikin maininta toteutusajasta, se saattaa olla niin epätasallinen, että ohjelma tosiasiallisesti on toteutusaikaa vailla. Esimerkiksi saneerausasiassa 94/24206 vahvistetussa ohjelmassa todetaan ohjelman kestoajasta pelkästään, että »yhtiön velat pystytään - - - suorittamaan yhdeksän vuoden lyhennysohjelmalla».

pauksessa ohjelma on tulkittava päättyneeksi eli toteutuneeksi, kun kaikki maksuohjelman mukaiset suoritukset on tehty.

Tutkimustehtävä

Tämän tutkimuksen aiheena ovat saneerauksen jälkiasiat. Vastausta etsitään seuraaviin kysymyksiin. Ensinnäkin: milloin vahvistettua saneerausohjelmaa saadaan oikaista tai muuttaa? Toinen pääkysymys on, millainen saneerausvelallisen käyttäytyminen johtaa saneerauksen raukeamiseen. Tutkimus käynnistyy ohjelman muuttamisen/oikaisun tarkastelusta. Ensimmäisenä tutkimuskohteeksi tulee näin YrSanL 63 §. Pykälä sääntelee neljää periaatteessa yhteismitatonta muuttamistilannetta. Ensimmäinen momentti määrää ohjelman oikaisemisesta – eli ohjelmassa havaitun muodollisen tai aineellisen virheen korjaamisesta – toinen momentti taas säättää, millä edellytyksillä sinänsä asianmukaista ohjelmaa saadaan myöhemmin muuttaa.⁶³ Kolmas momentti koordinoi alunperin saneerausohjelman ja erillisen oikeudenkäynnin tuloksen; tulkinnalla momentin soveltamisalaa on sittemmin laajennettu. Neljäs momentti antaa vihdoin tuomioistuimelle vallan täydentää alkuperäistä saneerausohjelmaa määräyksellä siitä, miten yrityksen saama ennakoimaton voitto käytetään.

Velkajärjestelyn raukeamisesta säädetään YrSanL 64 §:ssä, joka on pykälätasolla tämän tutkimuksen seuraava kohde. Tärkein raukeamisperuste määritellään 1 momentissa. Momentin mukaan tuomioistuin voi määrätä yksittäistä velkojaa koskevan velkajärjestelyn raukeamaan, jos velallinen on olennaisella tavalla laiminlyönyt ohjelman mukaisen velvollisuutensa. Toinen momentti sanktioi YrSanL 58 §:n mukaisen varojenjaon kiellon. Jos kielltoa rikotaan, ohjelma voidaan määrätä raukeamaan. Tällöin velkajärjestely raukeaa kaikkien niiden velkojien osalta, joiden saatavien pääomia on leikattu. Kolmas momentti antaa mahdollisuuden ottaa saneerausohjelmaan erityisiä raukeamisperusteita.

YrSanL 65 § määrää koko saneerausohjelman raukeamisesta; tällainen raukeaminen käsittää automaattisesti myös ohjelmalla toteutetun velkajärjestelyn oikeusvaikutusten lakkaamisen. Lakimääräisiä raukeamisperusteita on kaksi. Ensimmäisessä ohjelman raukeaminen sidotaan jälkikäteen todettuun

⁶³ Jäljempänä 1 momentin tilanteissa puhutaankin ohjelman korjaamisesta tai oikaisemisesta, kun taas 2 momentin tilanteita kutsutaan ohjelman muuttamiseksi. Ellei erotelulla ole merkitystä, kaikista pykälän tilanteista käytetään yhteisnimitystä ohjelman muuttaminen.

vahvistamisen esteeseen (1 mom.). Momentin 1-kohdan mukaan tuomioistuim voi määrätä ohjelman raukeamaan, kun ohjelman vahvistamisen jälkeen ilmenee seikkoja, jotka YrSanL 53.2 §:n mukaan olisivat estäneet ohjelman vahvistamisen. Havaitaan, että YrSanL 53.2 §:n »seikat» (jotka toimivat ohjelman raukeamisperusteina) muistuttavat niitä perusteita, jotka vanhassa akordijärjestelmässä aiheuttivat akordin menettämisen. Onkin syytä olettaa, että lainsäätäjän esikuvana on tältä osin ollut vuoden 1932 akordilaki.⁶⁴

Toinen YrSanL 65.1 §:n raukeamisperusteista on yksittäisen velkojan suosiminen (2-kohta). Raukeamisperusteella varmistetaan velkojien yhdenvertainen kohtelu toteuttamisvaiheen aikana: säännös on yksi YrSanL:n järjestelmän kulmakivistä. Tästä huolimatta perusteen tulkinta on hankalaa, koska YrSanL:n perustelut ovat tältä osin niukat. Näyttää siltä, että YrSanL 65.1 §:n 2-kohdan raukeamisperuste ei liity samaan tyyppitilanteeseen kuin säännöksen oletettu edeltäjä, akordilain 37 §. YrSanL 65.1 §:n 2-kohta tarkoittaa ohjelman vahvistamisen jälkeistä suosimista, ohjelman »rikkomista». Sen sijaan akordilain 37 § tarkoitti velkojan suosimista kannatuksen hankkimiseksi, eräänlaista »ennakollista» suosimista.⁶⁵

Jälkikilpailu muodostaa oman spesifisen perusteen ohjelman raukeamiselle (YrSanL 66.1 §) ja samalla kolmannen tutkimuskohteen. Saneerausohjelma raukeaa suoraan lain nojalla, jos velallinen asetetaan kilpailuun ennen saneerausohjelman päättymistä. Selvittäväksi jää, miten ohjelman raukeaminen otetaan jälkikilpailussa huomioon – toisin sanoen mitä periaatteita saneerauksen raukeamisesta jälkikilpailussa todellisuudessa tarkoittaa. Konkreettisenä tehtävänä on tutkia, tulevatko akordin menettämistä koskevat säännöt sovellettaviksi myös saneerauksen jälkikilpailussa. Ohjelman raukeaminen ei ole ehdoton jälkikilpailun seuraus. Kilpailutuomioistuim voi määrätä erityisestä syystä, että saneerausohjelma ei kilpailun vuoksi raukea (2 mom.).⁶⁶ Erityinen syy on momentin mukaan se, että pääosa saneerausveloista on ohjelman mukaan maksettu. Tämän vaikeaselkoisen poikkeuksen suhde pääsääntöön kaipaakin täsmenmukaisuutta.

⁶⁴ *Koulu* 1995 s. 299–300.

⁶⁵ Jotta saneerausvelallinen saisi hyötyä ennakkollisesta suosimisesta, sen tulee tietenkin tapahtua joko ennen hakemusta tai velkojien äänestyksen yhteydessä. YrSanL 65.1 §:n hahmottaminen kuvatulla tavalla herättää kysymyksen, jääkö velkojan suosiminen äänestykseen vaikuttamiseksi (jota on yllä kutsuttu ennakkosuosimiseksi erotukseksi YrSanL 65 §:n »jälkisuosimisesta») vaille merkitystä. Kysymykseen palataan jäljempänä jaksossa 5.

⁶⁶ Määräyksestä seuraa hallituksen esityksen yleisperustelujen mukaan, että saneerausvelkojat voivat kilpailussa valvoa vain sen osan saatavastaan, joka ohjelman mukaan on vielä maksettava. Ks. HE 1992:182 s. 25.

Tämän aineellisoikeudellisen tarkastelun jälkeen siirrytään prosessioikeudelliseen tutkimukseen. Tutkittavaksi otetaan, millaisessa menettelyssä ohjelmaa muutetaan ja millä tavoin saneerauksen raukeaminen vahvistetaan. Todettakoon, että ohjelman muuttamisen ja saneerauksen raukeamisen menettelykysymykset ovat olleet hiukan esillä aikaisemmassa saneeraustutkimuksessa. Tällöin menettelyä on tarkasteltu tuomioistuimen kannalta: tästä perinteisestä näkökulmasta ilmaisu saneerauksen jälkiasia on osuva.⁶⁷ Jälkihakemusasia (tai lyhyemmin jälkiasia) pannaan vireille sen jälkeen, kun varsinainen saneerausmenettely on päättynyt.⁶⁸

Koska ohjelman muuttaminen ja sen raukeamisen toteaminen tapahtuu hakemusasiana, voidaan puhua hakemuslainkäytön perustutkimuksen jatkamisesta. On kuitenkin huomattava, että ohjelman raukeaminen voi aktualisoitua myös oikeudenkäynnissä tai konkurssimenettelyn yhteydessä. Oma menettelyongelmien kokonaisuus liittyy saneerausohjelman toteuttamisaikana alkavaan konkurssiin. Ratkaistavaksi tulee esimerkiksi, milloin YrSanL 66.2 §:n mukaista poikkeusta ohjelman raukeamiseen on viimeistään vaadittava ja miten vaatimus käsitellään.

Insolvenssioikeudellinen tutkimus ei voi olla pelkkää voimassaolevan oikeuden selvittämistä. Tutkimuksen de lege ferenda osuus etsii vastausta kysymykseen, miten saneerauksen jälkiasiat tulisi säännellä. Jos nykyiset säännöt todetaan tarkoituksenmukaisiksi (tai suorastaan välttämättömiksi) saneerausjärjestelmän osiksi, pyrkimyksenä on osoittaa, millaisilla uudistuksilla nykyisen sääntelyn epäkohdat korjataan.⁶⁹

⁶⁷ Ks. *Koulu* 1994 s. 6 ja 160. – Saneerauskäytännössä puhutaan joskus saneerauksen »jälkihoidosta». Termillä tarkoitetaan ohjelmaan liittyvää seurantaa ja niitä toimenpiteitä, joihin ohjelman toteuttaminen antaa aihetta. Tällöin tarkastelu tapahtuu saneerausvelallisen, valvojan ja velkojen näkökulmasta. Jälkiasioita voidaan näin pitää saneerauksen jälkihoidon ilmentyminä.

⁶⁸ Selvyyden vuoksi kannattaa todeta, että saneerausmenettelyyn kytkeytyy myös samanaikaisia hakemusasioita. Tällainen asia muodostaa itsenäisen hakemusasian siinä puittemenettelyssä, jonka saneerausasia luo. Näistä »menettelynsisäisistä» ja menettelynäikaisista hakemuksista ks. *Koulu* 1994 s. 5–6. Säännöslähteenä on tällöinkin HakKäsL.

⁶⁹ Optimaalisen insolvenssimenettelyn kehittäminen on yksi taloustieteen konkurssitutkimuksen tavoitteista. Ks. *Sundgren* 1995 s. 7. Säädetävän lain tutkimisessa on omat vaaransa. »Det finns också en risk för att strävandena mot originalitet medför att författarens kritik och de lege ferenda resonemang baserats på alltför djärva teser, som kunnat föras fram just genom en otillräcklig analys.» Osuva lainaus on prosessioikeuden tutkija Heumanilta. Ks. *Heuman* 1996 s. 90.

Toisaalta ohjelman muuttaminen ja toisaalta saneerauksen raukeaminen ovat erillisiä asiakokonaisuuksia, jotka vaativat itsenäistä tarkastelua. Muuttamisen ja raukeamisen asiallisilla edellytyksillä taas on yhteys vastaaviin menettelykysymyksiin. Menettely heijastuu aineellisoikeudellisiin tulkintoihin ja päinvastoin. Niinpä tutkimuksen luku 2 aloitetaan tulkitsemalla YrSanL 63 §:ssä säädettyjä edellytyksiä ohjelman muuttamiselle. Luvussa 3 siirrytään tarkastelemaan oikaisu- ja muuttamisasian menettelyongelmia.

Raukeamisproblematiikkaa seurataan samaa järjestystä. Luvussa 4 tarkastellaan YrSanL 64 ja 65 §:n mukaisia raukeamisperusteita, luvussa 5 taas raukeamiseen liittyviä menettelykysymyksiä. Jälkimmäisessä luvussa keskitytään niihin menettelyyn yksityiskohtiin, joissa raukeamisasia eroaa muuttamisasiasta. Luvussa 6 tutkittavaksi otetaan erityissäännelty raukeamisperuste, jälkikonkurssi (YrSanL 66 §). Luku 7 päättää tutkimuksen. Luvun alussa on yhteenveto tämän tutkimuksen tuloksista. Luvun loppujaksossa yritetään vastata kahteen säädettävää lakia koskevaan periaatekysymykseen: miten aikaisempi saneeraus tulee ottaa huomioon jälkikonkurssissa ja kannattaisiko keski-euroopalaiseen tapaan luopua saneerauksen raukeamisesta erillisenä instituutiona?

1.5. Saneerauksen jälkiasiat alioikeuksien käytännössä

Viralliseen oikeustilastoon on kerätty tietoja ohjelman muuttamisesta sekä saneerauksen raukeamisesta. Vuoden 1997 loppuun mennessä tuomioistuimet olivat käsitelleet 68 hakemusta ohjelman muuttamisesta, 28 hakemusta velkajärjestelyn raukeamisesta ja 30 hakemusta ohjelman raukeamisesta.⁷⁰ Kuten oli aiheetta odottaa, jälkiasiahakemukset olivat aluksi harvinaisia. Esimerkiksi vuonna 1994 tehtiin vain 9 muuttamis- ja 3 raukeamishakemusta. Odotettuna voidaan pitää myös sitä, että raukeamishakemusten määrät ovat hitaasti kasvaneet. Vuonna 1996 tehtiin 19 ja vuonna 1997 jo 30 raukeamishakemusta. Sen sijaan muuttamishakemusten määrän lasku on jossain määrin yllättävää. Vuoden 1995 huipusta – 24 muuttamishakemusta – pudottiin vuonna 1997 jo 13 hakemukseen. Näyttää siltä, että muutospaine purkaantuu muutoin kuin YrSanL 63 §:n kautta.⁷¹

⁷⁰ Hallituksen (vielä tuloksettomassa) uudistusesityksessä todetaan, että vuosina 1993–97 tehtiin yli 60 ohjelman muutoshakemusta. Ks. 1998:68 s. 3.

⁷¹ Jälkikonkurssien määrät eivät käy ilmi virallisista tilastoista. Jälkikonkurssien selvittäminen olisi vaatinut erillistä tietokoneajoa, johon ei kustannussyistä ollut mahdollisuutta. Kirjallisuudessa jälkikonkurssia on pidetty suhteellisen tavallisena ilmiönä. Näin *Könkkölä–Liukkonen* 1995 s. 2. Hallituksen esityksessä YrSanL:n muuttamiseksi arvioidaan, että 7–9 prosenttia saneeratuista yrityksistä asetetaan konkurssiin ohjelman ensimmäisen tai toisen voimassaolovuoden aikana. Ks. HE 1998:68 s. 4.

Oikeustilaston ilmoittamat hakemusmäärät eivät vielä auta kysymyksenasettelun hahmotuksessa. Tätä tutkimusta varten koottiin tietoja suurimmista saneeraustuomioistuimista.⁷² Kyseiset tuomioistuimet olivat Helsingin, Vantaan, Espoon, Turun, Tampereen ja Rovaniemen käräjäoikeudet. Systemaattinen haku kattoi ne jälkiasioiden hakemukset, jotka oli tehty tuomioistuimille vuoden 1997 loppuun mennessä. Lisäksi tutkimusaineistoon otettiin mukaan satunnaisia keväällä 1998 jätettyjä hakemuksia.

Suurimmat ongelmat kohdattiin jälkikonkurssien selvittämisessä. Jälkikonkurssija jäljitettiin lopulta käymällä manuaalisesti samanaikaisesti läpi saneeraus- ja konkurssiasioiden asiakirjat. Jos konkurssi koski samannimistä yritystä kuin saneeraus, ajallisesti sopiva konkurssi luokiteltiin jälkikonkurssiksi. On selvää, että yhtiöiden nimenmuutokset saattoivat yksittäistapauksessa aiheuttaa väärän luokittelun. Koska tietojen keruu palvelee lähinnä kysymyksenasettelua, mahdollisella virheellä ei ole merkitystä. Erikseen yritettiin ottaa selvää siitä, kuinka usein saneerausohjelmaa käytettiin ulosottooperusteena. Lähetettyihin kyselyihin saatiin vastaus vain Helsingin ja Turun ulosottovirastoilta. Helsingin ulosottoviraston vastauksessa todettiin, että ulosottooperusteiden tyyppejä ei tilastoida. Turun ulosottovirasto puolestaan ilmoitti, että ulosottoa ei tiettävästi ollut kertaakaan haettu saneerausohjelman perusteella.

Kokonaisuutena keräystyö tuotti 32 muuttamishakemusta⁷³, 15 raukeamishakemusta sekä 13 jälkikonkurssia. Kahdessa ensimmäisessä asiatyypissä tyydyttiin asiakirjoista saataviin käsittely- ja ratkaisutietoihin. Ohjelman muuttamista haki useimmiten saneerausvelallinen; lähes puolet hakemuksista oli velallisen tekemiä. Yksittäinen velkoja ja valvoja esiintyivät tasavertaisesti hakijoina. Hakemus perustui 16 tapauksessa ohjelman virheeseen (YrSanL 63.1 §). Puhtaita ohjelman muuttamishakemuksia eli YrSanL 63.2 §:n pohjautuvia hakemuksia oli 9. Näistä selkeimmin erottui alaryhmä, jossa pyydettiin ohjelman mukaisten maksuaikojen pidentämistä. Saneerausohjelman koordinoitua erillisen oikeudenkäynnin tulokseen haettiin 12 kertaa. Sen sijaan aineistoon ei sisällynyt yhtään vaatimusta lisäsuorituksista YrSanL 63.4 §:n perusteella.

Muuttamishakemukset käsiteltiin yhtä poikkeusta lukuunottamatta kansliassa eli kirjallisessa menettelyssä. Hakemuksista hylättiin viisi; yhteen hylkävään päätökseen haettiin muutosta. Hakemusten matala hylkäämisprosentti

⁷² Keräystyöstä vastasi itsenäisesti VT Jaana Romakkaniemi.

⁷³ Osa hakemuksista sisälsi useita muutosvaatimuksia eri lainkohtien perusteella.

tuntuu tukevan olettaa etukäteen valmistelluista muuttamishakemuksista. Kokemukset ohjelman syntyprosessista antavat viitteen siitä, että vastaavat epäviralliset neuvottelut edeltäisivät myös muuttamishakemusta. Neuvotteluissa saneerauksen asianosaiset sopisivat ohjelmaan tulevasta muutoksesta. Nämä »muutosneuvottelut» olisivat verrattavissa siihen pinnanalaiseen neuvottelumekanismiin, jonka avulla ohjelma alunperinkin syntyy. Osa muuttamishakemuksista tulee kuitenkin tuomioistuimiin ilman edeltävää valmistelua.

Raukeamishakemuksista vain 11 eteni saneeraustuomioistuimen päätökseen saakka. Tulokseen johti kahdeksan hakemusta, kolme hakemusta hylättiin. Saneerauksen raukeamista vaati säännönmukaisesti yksittäinen velkoja. Yhtään valvoja-aloitteista raukeamisvaatimusta ei siis otokseen saatu.⁷⁴ Tyypitapauksessa raukeamisen hakijana oli institutionaalinen velkoja, jolle ohjelman mukaan tulevat maksut oli laiminlyöty pitkältä ajalta.

Hieman yllättäen kirjallinen käsittely oli pääsääntö myös raukeamisasioissa; vain kaksi hakemusta viidestätoista käsiteltiin istunnossa. Muutoksenhaku on yleisempää kuin muuttamisasioissa, sillä yhdessä raukeamisasiassa kolmesta valitettiin. Valitukset kohdistuivat samassa suhteessa sekä hakemuksen hyväksyviin että hylkääviin päätöksiin.

Raukeamishakemusten perustejakaantuma seurasi hakija-asetelmaa; hakemus perustui 9 tapauksessa ohjelman mukaisen velvoitteen (useimmiten maksun) laiminlyömiseen. Raukeamisperusteena oli tällöin YrSanL 64.1 §. Laittoman voitonjaon eli YrSanL 64.2 §:n perusteella raukeamista haettiin kerran. Viidessä tapauksessa velkoja vaati ohjelman raukeamista YrSanL 65 §:n perusteella, mikä oli selvästi ennakoitua enemmän.

Varmoja jälkikonkursseja löydettiin aineistosta 13 tapausta, näistä kaksi oli velkoja-aloitteista ja loput velallisalotteisia.⁷⁵ Konkursseista kaksi raukesi KS 15.3 §:n nojalla varojen puutteeseen, muissa edettiin konkurssituomioon saakka. Lyhimmillään ohjelman toteutusaikaa oli ennen jälkikonkurssia kulunut kuusi kuukautta. Maksimiaika puolestaan oli 2 vuotta 3 kuukautta. Saneerausvelallinen tyytyi normaalisti ohjelman raukeamiseen. Vain yhdes-

⁷⁴ Aineistossa on yksi atyyppinen raukeamisasia, jossa saneerausvelallinen haki »oman» saneerauksensa raukeamista. – Syy valvojen passiivisuuteen saattaa olla, että velkoja-aloitteeseen hakemukseen liittyy menettelyllisiä etuja, jotka puuttuvat valvoja-aloitteisesta raukeamishakemuksesta. Jos oletamus on oikea, valvoja käyttää aloitevaltaansa yksittäisen velkojan kautta. Ks. jäljempänä jakso 5.2.3.

⁷⁵ Yhden jälkikonkurssin asiakirjoja ei kuitenkaan löydetty Helsingin käräjäoikeudesta.

sä tapauksessa velallinen vaati YrSanL 66.2 §:n mukaista määräystä velkajärjestelyn pysyttämisestä. Tämäkin vaatimus hylättiin.⁷⁶ Konkurssipesiin määrätuille pesänhoitajille lähetettiin erillinen kysely. Tällöin kysyttiin muun muassa, miten pitkälle ohjelman toteutuksessa edettiin ja millaisia saneerausperusteisia massavelkoja konkurssissa esiintyi. Vastausprosentti jäi kuitenkin hyvin alhaiseksi.

⁷⁶ Samalla konkurssi raukesi KS 15.3 §:n nojalla.

2. SANEERAUSOHJELMAN MUUTTAMINEN

2.1. Ohjelman pysyvyyden periaate

2.1.1. Periaatteen tulkintavaikutus

Saneerausohjelman muuttaminen on ristiriidassa ohjelman pysyvyyden periaatteen kanssa.¹ Pelkästään se mahdollisuus, että vahvistettuun ohjelmaan saatetaan kajota, vaarantaa saneerausmenettelyn perusidean. YrSanL:n järjestelmässä ohjelma on tarkoitettu lopulliseksi ratkaisuksi yrityksen maksukyvyttömyysongelmiin.² Jos ohjelmaa on helppo muuttaa, asianosaisia houkutellaan saneerauksen tarkoitusta kiertäviin, usein harkitsemattomiin hätäratkaisuihin. Sitä paitsi mahdollisuus muuttamiseen pudottaa alunperinkin ohjelmaehdotuksen valmistelun tasoa; ohjelman laatija saattaa laskea, että ohjelman heikkoudet ovat korjattavissa. Niinpä ohjelman muutettavuus tuntuu lisäävän tilanteita, joissa ohjelman muuttaminen tulee ajankohtaiseksi.

Ohjelman muutettavuus saattaa myös estää ohjelman hyväksymisen. Laaja ja helppo muutettavuus monimutkaistaa velkojen päätöksentekoa; asymmetrisen informaation ongelma kärjistyy.³ Ohjelmaehdotuksesta äänestävän vel-

¹ Näin *Koulu* 1995 s. 169. – Hallituksen esityksessä todetaan, että saneerausohjelma ei saa oikeusvoimaa siinä mielessä, että lainvoimaisesti vahvistettu ohjelma lopullisesti määräisi velkasuhteiden sisällön. Ks. HE 1992:182 s. 53.

² »Saneerausohjelman tarkoituksena on määrätä velallisen ja kaikkien velkojen väliset suhteet kokonaisratkaisulla.» Ks. HE 1992:182 s. 54.

³ »Moreover, expanding the time within which the debtor can seek modification may undermine the negotiation that goes on at the time of confirmation. Better to adopt a restrictive idea of modification and so force the parties to play all their cards for the confirmation process and to hold none back.» Lainausta on *Epstein–Nickles–Whitelta*. Ks. 1992 s. 65.

kojan on otettava huomioon se vaara, että joku asianosainen (esimerkiksi saneerausvelallinen) salassa tähtää ohjelman myöhempään muuttamiseen. Myös velkojen yhdenvertaisuus kärsii ohjelman muutettavuudesta. Sisäpiirivelkojat (eli velkojat, jotka tuntevat salaiset jatkosuunnitelmat) ovat rivivelkojia edullisemmassa asemassa. Tarve suojella ohjelman hyväksyneitä velkojia yllätyksiltä onkin selitys sille muutoskielteisyydelle, joka leimaa esimerkiksi yhdysvaltalaisista saneerausmenettelyä.⁴

Voidaan perustella, että pysyvyyden periaatteelle on annettava tulkinta-vaikutus.⁵ Tämä tarkoittaa ensinnäkin, että säännöksiä ohjelman muuttamisen edellytyksistä (eli käytännössä YrSanL 63 §:ää) tulkitaan tiukasti, »muutosvihamielisesti». Toiseksi vältetään luomasta tulkinnan kautta uusia muuttamisperusteita. Ohjelmaa saadaan siis muuttaa vain laissa säädetyissä tapauksissa.⁶ Ohjelman pysyvyyden periaatteesta on kuitenkin pakko tinkiä, kun kysymys on saneerausvelkojen määrän vahvistamisesta. Saneerausvelkojen täsmällistä suuruutta ei pystytä selvittämään siinä lyhyessä määräajassa, jonka YrSanL varaa tähän tarkoitukseen. Saneerausmenettelyn velkaselvittely jää tästä syystä pinnalliseksi, ja virheet ovat tavallisia.⁷ Toisaalta saneerausveloissa havaittujen virheiden oikaisu ei vaaranna siinä määrin luottamusta ohjelmaan kuin muut maksuohjelmaan tehtävät muutokset.

Ohjelman muutettavuus on hieman laajentunut alkuperäisestä. Vuoden 1998 esitys YrSanL:n osittaisuudistukseksi (HE 1998:68) tuo toteutuessaan olennaisen helpotuksen ohjelmaan väärin kirjattujen saneerausvelkojen ongelmaan.⁸ Esityksen mukaan saneerausohjelmaa saadaan oikaista ilman kaik-

⁴ Todettakoon, että Englannin oikeudessa periaateratkaisu on toinen. Ohjelman muutoksista päättää selvittäjä-toimitsija joko oma-aloitteisesti tai hyväksymällä velkojen kokouksen tekemän muutosehdotuksen. Ks. *Insolvency Act 1986* s. 25. Selvittäjä-toimitsija saa tehdä ohjelmaan vain epäolennaisia muutoksia, mikä antaa suojaa velkojille. Järjestely sallii nopean ja joustavan päätöksenteon; sen hintana on selvittäjä-toimitsijan toimivallan epämääräisyys. Epämääräisyys on johtanut laajaan oikeuskäytäntöön, sillä ohjelman olennaisten ja epäolennaisten muutosten erottaminen on käytännössä hankalaa. Ks. *Pennington 1991* s. 345–346.

⁵ Tulkintavaikutuksesta yleensä ks. esim. *Scheinin 1991* s. 38–40.

⁶ *Koulu 1995* s. 170.

⁷ Ks. HE 1998:68 s. 10. – Akordimenettelyssä vastaavaa ongelmaa ei syntynyt. Tähän oli syynä se, että akordivelkoja ei menettelyssä tutkittu. Akordista puuttui se velkaselvittely, joka on tunnusomaista saneerausmenettelylle. Akordiin ei näin voinut liittyä oikeusvoimavaikutusta velan määrään nähden. Toinen asia on, että velan anteeksianto eli akordi rajoitetussa merkityksessä sitoi sekä tunnettuja että tuntemattomia velkojia (akordilaki 33 §).

⁸ Esitys on parhaillaan (elokuussa 1998) eduskunnan käsiteltävänä.

kien asianosaisten suostumusta, jos saneerausvelan määrä on merkitty liian suurena saneerausohjelmaan.⁹

Saneerauskäytäntö on puolestaan kehittänyt ratkaisun ohjelmasta puuttuneiden velkojen ongelmaan. Velka saadaan tietyin edellytyksin jälkikäteen lisätä saneerausohjelmaan. Velan lisäämisellä ohjelmaan ei ole selkeää säännöstukea.¹⁰ Voidaan väittää, että asiallisesti tällä sittemmin vakiintuneella käytännöllä on luotu uusi, laissa tuntematon muuttamistapaus. Vaikka käytäntöä voidaan arvostella pysyvyyden periaatteen loukkauksena, lopputulokseen voidaan yhtyä. Velan lisäämisen vaihtoehtona olisi OK 31 luvun mukainen ylimääräinen muutoksenhaku saneerausohjelmaan; menettelytaloudellisesti ohjelman oikaisu kannattaa toimittaa yksinkertaisemmin ja halvemmin saneerauksen jälkiasiana.

2.1.2. Saneerausohjelma ennusteena velallisen liiketoiminnan kehittymisestä

Saneerausohjelman on oltava yksityiskohtainen.¹¹ Toisaalta vaatimus ohjelman täsmällisyydestä eli ohjelman täsmällisyyden periaate on ongelmallinen. Laadittava saneerausohjelma joudutaan perustamaan enemmän tai vähemmän konkreettiseen ennusteeseen, miten saneerausvelallisen liiketoiminta kehittyy ohjelman toteutusaikana. Esimerkiksi arvio saneerausvelallisen maksu-kyvystä, joka määrää toimitettavan velkajärjestelyn jyrkkyyden ja samalla maksuohjelman pituuden, välttämättä edellyttää ainakin tosiasiallista ('ajatuksellista') ennustetta.¹² Muutoin ohjelmaehdotusta ei kyetä laatimaan.

Toinen asia on, että laki ei vaadi ohjelmalta selkeää ennusteosaa. Ohjelmaehdotuksessa on kylläkin oltava »eritelty selvitys siitä, millaisiksi velallisen taloudellisen tilanteen ja toimintaedellytysten sekä velkojen aseman voidaan olettaa muodostuvan ilman ohjelmaa ja ohjelman avulla» (YrSanL 41 § 7-k). Lainkohdan sanamuoto sallisi, että julkilausuttu ennuste luetta-

⁹ Esityksessä YrSanL 63.1 §:ään lisättäisiin uusi toinen virke.

¹⁰ Jäljempänä jaksossa tarkastellaan, voidaanko käytäntö perustaa YrSanL 63.3 §:n koordinoitisaännöksen laajentavaan soveltamiseen.

¹¹ *Koulu* 1995 s. 39. – Suomi poikkeaa tässä saneerausjärjestelmien yleislinjasta. Esimerkiksi Englannin oikeudessa riittää, että ohjelma sisältää saneerauksen yleisstrategian. Ks. *Goode* 1990 s. 130. Tällaisessa järjestelmässä tarve ohjelman muuttamiseen vastaavasti vähenee.

¹² Ennustetta voidaan kutsua esimerkiksi »toteutusskenaarioksi». Samanlaista »maksuvaraa» kuin mitä VJL 5.1 § tuntee, saneerausmenettelyssä ei käytetä. Maksuvaran määrittelystä yksityishenkilön velkajärjestelyssä ks. *Koskelo–Lehtimäki* 1997 s. 162.

siin ohjelmaehdotuksen muodollisiin vähimmäisvaatimuksiin. Tällaista tulkintaa ei kuitenkaan ole muodostunut; syynä lienevät ainakin osaksi säädöstekstiä vesittävät hallituksen esityksen perustelut. Pykäläkohtaisten perustelujen mukaan lainkohta edellyttää – ainoastaan – arviota ohjelman vaikutuksista ja tapahtumakulusta ilman ohjelmaa.¹³

Käytännössä nämä vertailuarviotkin ovat ylimalkaisia; monasti lienee tyydytty pelkästään (fiktiivisen) konkurssin ja saneerauksen vertailuun.¹⁴ Näin toimittiin varsinkin ensimmäisiä saneerausohjelmia kirjoitettaessa. Eri asia on, että ohjelman laatiminen on kuitenkin tosiasiallisesti aina edellyttänyt jonkinlaista skenaariota yrityksen tulevaisuudesta, pantiin tämä skenaario paperille tai ei. Toki on mahdollista, että osa ohjelmista ei perustu edes piiloon jäävään velallisen maksukyvyyn arviointiin vaan siihen suoritusten vähimmäistasoon, minkä velkojat ovat asettaneet kannatuksensa ehdoksi. Toisin sanoen selvittäjä on laatinut sellaisen ohjelman, kuin velkojat ovat halunneet.

Vahvistettu saneerausohjelma on pysyvä myös siihen sisältyvän ennusteen osalta. Ennustetta ei näin voida ohjelman toteuttamisaikana muuttaa, ellei ennusteen tarkentamisesta ole vahvistetussa ohjelmassa nimenomaista määräystä.¹⁵ Ennusteen pysyvyys luo ongelmia, jos saneerausvelallisen toimintaedellytykset olennaisesti vaihtuvat ohjelman toteutusvaiheen aikana. Toimintaedellytysten muutos voi olla positiivinen (kannattavuus paranee) tai negatiivinen (kannattavuus heikkenee). Saneerauksen tavoitteiden kannalta vaarallisin on toimintaedellytysten olennainen heikkeneminen, joka käynnistää saneerauksen toteutusvaiheen kriisin.

Tällainen kriisi on useimmiten seuraus liian toiveikkaista ohjelmista, joissa yrityksen kannattavuuden parantuminen on oletettu epärealistisen suureksi. Saneerauksen toteutusvaiheen kriisi muistuttaa sitä kehityskulkua, joka alunperinkin johti saneerausmenettelyn aloittamiseen.¹⁶ Lakimääräiseen saneerausmenettelyyn päädyttiin, koska velallisyritys ei omin voimin kyennyt sopeutumaan toimintaedellytysten muutoksiin.¹⁷ Toteutusvaiheen kriisi eroaa kuitenkin yhdessä suhteessa aikaisemmasta. Saneerausvelallisen sopeutumi-

¹³ Ks. HE 1992:182 s. 87.

¹⁴ Ks. *Koulu* 1995 s. 41.

¹⁵ Näihin ns. vaihtoehtoihin ohjelmiin palataan jäljempänä.

¹⁶ Tätä kehityskulkua on vakiintuneesti kutsuttu (liiketaloustieteelliseksi) konkurssiprosessiksi. Ks. *Koulu* 1994 s. 219–220.

¹⁷ Perimmäiseksi syyksi huonoon sopeutumiseen on arveltu sitä, että yrityksen omistajat eivät käytä määräämisvaltaa yrityksessä. Ns. omistusfunktio ei toimi. Ks. *Koulu* 1995 s. 324.

nen uuteen kriisiin on tavanomaista hankalampaa, sillä saneerausohjelma rajoittaa yrityksen liikkumavapautta. Monet liiketaloudellisesti perustellut kriisitoimet (esimerkiksi ei-välttämättömien maksujen lykkäykset) saattavat johtaa velkajärjestelyn tai koko saneerauksen raukeamiseen. Tällöin voidaan sanoa, että ohjelman pysyvyyden periaate – joka toisaalta on saneerauksen kulmakiviä – toisaalta toimii saneerauksen onnistumista vastaan.

Toteutusvaiheen kriisistä voidaan teoriassa selvittää uudella saneerausmenettelyllä, jolla »järjestellään» aikaisemman menettelyn ohjelmaa. Tunnettu yhdysvaltalainen esimerkki on TWA-lentoyhtiö, jonka saneeraus päättyi vuonna 1993. Kaksi vuotta myöhemmin yhtiö hakeutui uudelleen Bankruptcy Code'n 11 luvun mukaiseen saneerausmenettelyyn.¹⁸ Toistuvaa turvautumista saneerausmenettelyyn on haluttu eriyistä rajoittaa. Uuden saneerausmenettelyn pulmiin palataan jäljempänä.¹⁹

Vuoden 1993 insolvenssisääntelyn rakenne, ennen kaikkea kahden kilpailevan menettelyn järjestelmän synty, näyttää edistävän toteutusvaiheen kriisejä. Vahvistettujen ohjelmien ennusteet ovat todennäköisesti optimistisia; tosin tutkimustietoja ei ole saatavissa. Päätelmä saa kuitenkin tukea siitä itsestään selvydestä, että pessimistinen ennuste vie – rationaalisen valinnan teorian mukaan – velallisen likvidaatiokonkurssiin.²⁰ Saneerausmenettelyä ei ainakaan periaatteessa saa aloittaa, jos edellytykset kannattavalle liiketoiminnalle puuttuvat. Kriisien todennäköisyyttä lisäävät suomalaiselle saneeraukselle ominaiset pitkät ohjelmien toteutusajat.²¹ Mitä pitempi toteutusaika ohjelmalle määrätään, sitä todennäköisempää toimintaedellytysten muuttuminen on.

Myös talouden yleinen kehitys kannattaa muistaa. Jyrkät suhdannesykliit ovat ominaisia Suomen pienessä ja avoimessa kansantaloudessa. Kansantalouden tila heijastuu myös saneerausohjelmien toteutukseen. Vahva suhdannevaihtelu lisää toteutusvaiheen kriisejä; saneerausohjelman sopeuttaminen suhdannekehitykseen on samalla suomalaisen saneerausjärjestelmän erityisiä ongelmia. Voidaan sanoa, että äkilliset suhdannevaihtelut ja pitkät ohjelman toteuttamisaajat saavat yhdessä aikaan sen, että vahvistetut saneera-

¹⁸ Esimerkistä ks. *Brealey–Myers* 1996 s. 506.

¹⁹ Ks. jakso 2.7.3.

²⁰ Tästä valinnan ongelmasta ks. *Koulu* 1995b s. 1272. Asia erikseen on ohjautumisen empiirinen tehokkuus. Todellisuudessa konkurssikypsä eli jatkamiskelvottomia yrityksiä pääsee todennäköisesti saneeraukseen hakijaa suosivien presumptioiden takia. Toisaalta jatkamiskelpoisia yrityksiä ajautuu likvidaatiokonkurssiin.

²¹ Ks. edellä jakso 1.4.

usohjelmat eivät ole koskaan liiketaloudellisesti optimaalisia. Saneerausohjelmat ovat aina joko edellä tai jäljessä yleistä suhdannekehitystä.

Pulmia lisää se, että parhaillaan läpikäytävällä suhdannevaiheella saat-
taa olla psykologinen vaikutus ohjelmien ennusteisiin. On olemassa vaara,
että nouseva suhdanne »tuottaa» optimistisia, laskeva taas pessimistisiä oh-
jelmia. Jos olettamus pitää paikkansa, välittömästi YrSanL:n voimaantulon
jälkeen vahvistetut saneerausohjelmat ovat pääsääntöisesti pessimistisiä. Oh-
jelman laatijat ovat tietoisesti tai alitajuisesti olettaneet laman (tai ainakin
laskusuhdanteen) jatkuvan. Vastaavasti tällä hetkellä (loppukesällä 1998)
vahvistettavat ohjelmat todennäköisesti edustavat toista äärivaihtoehtoa, us-
koa jatkuvaan kasvuun ja yritysten kannattavuuden yleiseen parantumiseen.

Hypoteesi saa hieman tukea julkaistuista tilastotiedoista ja kerätystä ai-
neistosta. Ensimmäisten ohjelmien pessimistisyys yhtyneenä vuonna 1994 al-
kaneeseen noususuhdanteeseen selittäisi uskottavasti, miksi raukeamishake-
muksia ja jälkikonkursseja on yllättävän vähän »vanhoissa» saneerauksissa.
Vastaavasti saneerauksen toteutusongelmien – ja samalla saneerauksen jäl-
kiasiodien määrän – tulisi huomattavasti kasvaa, kun vuosien 1997–1998
optimististen ohjelmien toteutus etenee ja noususuhdanne taittuu.

Ongelmana toimintaedellytysten parantuminen?

Kuten edellä todettiin, saneerausohjelman sisältämä ennuste saattaa olla lii-
an synkkä. Tällöin velkojen oikeus maksuun ei toteudu optimaalisesti. Kun
yrityksen toimintaedellytykset paranevat odotettua enemmän, osa yrityksen
maksimaalisesta velanmaksukyvyistä jää käyttämättä. Ohjelman velkajärjes-
tely on tehty tarpeettoman jyrkkänä. Lopputulos on, että saneerausvelallinen
hyötyy velkojen kustannuksella.²² Tässä tapauksessa ohjelman pysyvyyden
periaate (joka on alun perin tarkoitettu velkojen suojaksi) vaikuttaa siis vel-
kojen vahingoksi.

Suomen oikeuden erikoisuus, velkojen oikeus lisäsuorituksiin, kylläkin
tuo ongelmaan osittaisen ratkaisun. YrSanL 63.4 § antaa tuomioistuimelle
vallan määrätä, miten saneerattavan yrityksen ennakoimaton voitto jaetaan
lisäsuorituksina ohjelman mukaisille saneerausvelkojille. Lisäsuorituksilla
toisin sanoen puretaan ohjelman sisältämää velkajärjestelyä eli sitä osittais-
ta velkojen anteeksiantoa, jonka ohjelma määräsi. Neljännen momentin ra-

²² Osa hyödystä menee saneerausvelallisen uusille (eli ohjelman vahvistamisen jäl-
keisille) velkojille. Uudet velkojat saavat »virheellisestä» ohjelmasta edun kilpailussa van-
hojen velkojen kanssa.

joitukset on kuitenkin syytä muistaa. Momentin avulla voidaan puuttua vain selviin arviointivirheisiin eli ilmeisen ylipessimistisiin ohjelmiin.

Toteutusvaiheen kompensoivat järjestelyt ovat oikeusvertailevasti harvinaisia saneerausjärjestelmissä. Esimerkiksi yhdysvaltalainen Bankruptcy Code ei tunne vastaavaa mahdollisuutta, vaan vahvistettu ohjelma on tässä suhteessa lopullinen. Myös perinteinen akordilainsäädäntö sivuutti sen, miten velallisen taloudellinen asema kehittyi akordin vahvistamisen jälkeen. Sen sijaan VJL:n ja YrSanL:n järjestelmien välillä vallitsee tiettyjä yhtäläisyyksiä. Kummassakin järjestelmässä saadaan puuttua velallisen vahvistettuun maksuvelvollisuuteen, mikäli ulkoiset olosuhteet muuttuvat. Eri asia on, että yksityishenkilön velkajärjestelyssä velallisen maksukyvyn muutosten huomioon ottaminen on pääsääntö, saneerauksessa taas tarkkarajainen poikkeus.

Saneerauskäytäntö on kehittänyt ratkaisun suhdannesyökliden luomaan ongelmaan; ratkaisu on joustava velkajärjestely vastaavine maksuohjelmineen. Ohjelmassa varaudutaan erilaisiin tulevaisuuksiin eli saneerausvelallisen hyvään ja huonoon tuloskehitykseen. Velkojen ohjelman nojalla saamat suoritukset kasvavat lähtötasosta, mikäli saneerausvelallisen toiminnan tulos on odotettua parempia.²³ Vastaavasti ohjelman määräämät maksut pienenevät, kun kannattavuus heikkenee lasketusta. Usein ohjelma takaa velkojille vähimmäissuorituksen, oli saneerausvelallisen tuloskehitys mikä tahansa. Saneerausvelallisen kannalta joustava ohjelma perustaa ehdollisen suoritusvelvollisuuden.²⁴

Kehittyneinkään ohjelman laatimistekniikka ei riitä poistamaan ongelmaa. Ohjelman täsmällisyyden periaate rajoittaa vaihtoehtoisten ohjelmien käyttämistä. Esimerkiksi ohjelma, joka jättää velallisen suoritusvelvollisuuden kokonaan tai olennaisilta osiltaan myöhemmin määräytyväksi, ei täytä säädettyjä muotovaatimuksia. Epämääräistä ohjelmaa ei toisin sanoen saa vahvistaa. Lisäksi taas tulevien tapahtumakulkujen (riittävän) täsmällisellä ennakoinnilla on luontaiset rajansa. Tosin vaihtoehtoisella ohjelmalla voidaan kattaa käytännössä tavallisimmat muutoksia, joita ovat saneerausvelallisen sulautuminen toiseen yhtiöön, liiketoimintojen myyminen ja valuuttakurssien äkilliset vaihtelut.²⁵

²³ Teknisesti tämä toteutetaan jyrkentämällä tai lieventämällä velkajärjestelyä.

²⁴ Näin *Tähtinen* 1997 s. 13. Ilman tällaisia ehdollisia suorituksia hänen mukaansa on toisaalta vaikeampi saavuttaa hyväksyttävä neuvottelutulos; toisaalta taas ohjelmasta saattaa tulla liian tiukka, »jolloin ennustevirheet johtavat uuteen maksujärjestelyyn/konkurssiin».

²⁵ Tällä on merkitystä erityisesti, kun saneerausvelat ovat valuuttamääräisiä mutta saneerausvelallisen tulorahoitus markkamääräistä.

2.2. Muuttamissäännösten ajallinen soveltamisala

2.2.1. Ohjelman vahvistamista edeltävä aika

YrSanL 63 § määrää vahvistetun saneerausohjelman muuttamisesta. Pykälää sovelletaan vasta, kun saneeraustuomioistuin on vahvistanut ohjelmaehdotuksen saneerausohjelmaksi. Sanamuoto herättää kysymyksen, voidaanko jo vahvistamatonta ohjelmaa eli ohjelmaehdotusta muuttaa.²⁶ Muutos tehtäisiin velkojen äänestyksen jälkeen, mutta ennen kuin tuomioistuin päättää YrSanL 77 §:n perusteella ohjelmaehdotuksen vahvistamisesta. Tuomioistuimissa vahvistaisi oikaistun tai muutetun ehdotuksen.

Kysymys ohjelmaehdotuksen muutettavuudesta herää useimmiten YrSanL 63 §:n 1 ja 2 momentin tilanteissa. 2 momentti aktualisoituu esimerkiksi silloin, kun velallisyritys ja yksittäinen velkoja pääsevät sopimukseen ohjelmaehdotuksesta poikkeavasta maksuaikataulusta. Teoriassa myös kysymys 3 momentin soveltuvuudesta saattaa herätä. Näin käy, kun momentin tarkoittama erillisoikeudenkäynti päättyy alkukäsittelyä ja vahvistamisen välisenä aikana. Ainoa pykälän muuttamistilanteista, joka ei saata konkretisoitua, on 4 momentti. Alkukäsittelyä ja vahvistamisen välinen aika on niin lyhyt, että velallisyritys ei ehdi tuottamaan ohjelmassa ennakoitua enemmän voittoa.

Vaikka kysymystä ei voida ratkaista sanamuodosta johdetulla vastakohtaispäättelmällä, YrSanL 63 §:n soveltamisalan ulottaminen ohjelman vahvistamista edeltävään aikaan kohtaa kaksi estettä. Ensinnäkin YrSanL 63 § on kirjoitettu säännökseksi tuomioistuimen itseoikaisusta. Tuomioistuin saa, lähtökohtaisesta itseoikaisun kiellosta poiketen, muuttaa aikaisempaa ratkaisuaan. Ennen kuin ohjelma on vahvistettu, oikaistavaa lainkäyttöpäätöstä ei ole. Tuomioistuin oikaisee asiallisesti niitä ratkaisuja, jotka ohjelmaehdotuksen laatija (esimerkiksi selvittäjä) on tehnyt.

Toinen vastahuomautus liittyy velkojen autonomiaan, jolle saneerausmenettely rakentuu. Mikäli tuomioistuin muuttaa ohjelmaehdotusta äänes-

²⁶ Kirjallisuudessa pykälän laajentavaa tulkintaa on puollettu. Ks. Koskela 1994 s. 329. Hänen mukaansa ohjelmaehdotuksen virhe saadaan korjata YrSanL 63.1 §:n perusteella ja momentissa mainituin edellytyksin jo ennen vahvistamista. Perustelu on varsin praktinen: »ei olisi mielekäästä lykätä oikaisua vahvistamisen jälkeiseen aikaan.» Hieman rajoitetummasta oikaisuvallostä lähtevät myös Huunonen–Ilveskero–Terämaa. Ks. 1997 s. 4. Heidän kantansa näyttää antavan painoa sille, mihin muutosperuste ajoittuu. »Ohjelman muuttamista voidaan käsitellä myöskin käsiteltäessä ohjelman vahvistamista, mikäli muutosperuste on ilmennyt sen jälkeen, kun lopullinen ohjelmaehdotus on annettu tuomioistuimelle.»

tyksen jälkeen, velkojen päätösvaltaa loukataan. Vahvistettavaksi tuleva ohjelma ei ole ollut tässä lopullisessa muodossaan velkojen päätöksenteon kohteena. YrSanL 63 §:n laajentava tulkinta hämärtää velkojen autonomiaa, koska tuomioistuin pääsee vaikuttamaan ohjelman sisältöön.²⁷ Vastahuomautus on torjuttavissa katsomalla, että pykälän suostumusvaatimukset suojavat riittävästi ehdotusta kannattaneita velkoja. Looginen seuraus YrSanL 63 §:n soveltamisesta nimittäin on, että äänestyksessä ollut ohjelmaehdotusta saa oikaista vain oikaisusta haittaa kärsivien asianosaisten suostumuksella.

Ratkaisuna ohjelmaehdotuksen laatijan laajennettu korjaamisvalta

Virheelliseksi huomatus ehdotuksen vahvistamista ohjelmaksi on kuitenkin mahdollisuuksien mukaan vältettävä. Tähän päästään laajentamalla ohjelmaehdotuksen laatijan korjaamisvaltaa. Tällöin tuomioistuimen toimittamaan itseoikaisuun ei synny tarvetta. Tuomioistuinaloitteinen oikaisu vaatii, kuten edellä todettiin, joko YrSanL 63 §:n laajentavaa tulkintaa tai muuta säädöserustaa. Ehdotuksen laatijan korjaamisvallalla ei ole vastaavaa legaliteettiperiaatteesta johdettavaa rajoitusta. Ohjelmaehdotuksen laatija onkin saanut saneerauskäytännössä laajan vallan oman ehdotuksensa muuttamiseen. Tunnettu esimerkki tavanomaiseksi tulleetä käytänteestä on selvittäjän täsmäytys.²⁸ Täsmäytyksellä tarkoitetaan sitä, että selvittäjä päivittää (eli täsmää) saneerausvelkojen määrät, ennen kuin tuomioistuin siirtyy vahvistamisharkintaan. Täsmäytys toimitetaan yleensä siinä äänestyssestavityksessä, jonka selvittäjä antaa saneeraustuomioistuimelle.

Täsmäytys vaikuttaa toisaalta äänestystulokseen, toisaalta taas velkajärjestelyyn ja maksuohjelmaan. Täsmäytys on legaliteettiperiaatteen

²⁷ *Koulu* 1995 s. 222. – Huomattakoon, että YrSanL ei, johdonmukaisena seurauksena velkojen autonomiasta, anna tuomioistuimelle muutoinkaan muuttamisvaltaa sen vahvistamisharkinnassa. Tuomioistuin voi vain hyväksyä (=vahvistaa) tai hylätä. Toinen asia on, että tuomioistuin voi hylätä ohjelman yksittäisen kohdan lainvastaisena tai kohtuuttomana, mikä samalla muuttaa ohjelman kokonaissisältöä.

²⁸ Täsmäytyksestä ks. *Koulu-Niemi-Kiesiläinen* 1997 s. 148. Vuoden 1998 uudistusesitys, joka helpottaa saneerausvelkojen määrissä havaittujen virheiden korjaamista, ei poista täsmäytyksen tarvetta. Menettelytaloudellisesti kannattaa suosia täsmäytystä. Toisaalta selvittäjän on jätettävä tekemättä tulkinnanvaraiset täsmäytykset: vahvistettu ohjelma on korjattavissa jälkikäteenkin. – Vaikka täsmäytys liitetään terminä selvittäjän laatimaan virallisehdotukseen, täsmäytys on välttämätön kaikkien ohjelmaehdotusten kohdalla. Niinpä moniohjelmaisessa menettelyssä jokainen ohjelman laatinut taho joutuu tekemään omat viime hetken täsmäytyksensä.

kannalta ongelmallinen. Sallitun täsmäytyksen ala on syytä pitää mahdollisimman suppeana. Sääntelemätön menettely saa muutoin liian laajoja oikeusvaikutuksia. Täsmäytys muuttaa tavallisesti saneerausvelkojen määriä.²⁹ Tältä osin täsmäytys on periaatteessa luvallista. Kyseenalaisempaa on, voidaanko täsmäytyksellä muuttaa esimerkiksi vakuusvelkojen ja tavallisten velkojen rajanvetoa. Tällainen muutos siirtää velkoja ryhmästä toiseen.

Ohjelmaehdotuksen laatijan valta korjata lopullista³⁰ ohjelmaehdotusta tuo mukanaan ongelman asianosaisten oikeussuojasta. Reunaehdoksi on asetettava, että tuomioistuimen on valvottava äänestyksen jälkeisiä muutoksia. Muutoinhan ohjelmaehdotuksen laatija pystyy ääritapauksissa syrjäyttämään velkojen tahdon. Tuomioistuimen valvontavelvollisuus johtaa kahteen uuteen kysymykseen. Ensinnäkin joudutaan kysymään, mitä arviointiperusteita tuomioistuin käyttää harkitessaan viime hetken muutosten luvallisuutta. Harkinnan pohjana oleva periaate on sinänsä ilmeinen. Ohjelmaehdotuksen muutokset sallitaan vain, kun velkojen päätöksenteon rationaalisuusehdot pysyvät ennallaan.

Ohjelmaehdotuksen laatijan korjausvalta on pakko määritellä suppeamaksi kuin tuomioistuimen itseoikaisuvalta. Tämä johtuu siitä, että ehdotuksen korjaamiseen ei liity järjestettyä oikeussuojaa. Tästä syystä ohjelmaehdotukseen tehtävien muutosten on oltava vähäisiä ja teknisiä korjauksia. Velkajärjestelyn sisällön tai maksuohjelman erien ja eräpäivien muutokset eivät ole luvallisia – ainakaan ilman muutoksesta kärsivän velkojan suostumusta.³¹ Jos ohjelmaehdotukseen tehdään asiallisia muutoksia, kysymyksessä on periaatteessa uusi ohjelmaehdotus. Uusi ohjelmaehdotus taas on alistettava uuteen äänestykseen.

²⁹ Ohjelmaehdotuksen velkaluettelot laaditaan yleensä velallisyriityksen kirjanpidon perusteella. Kirjanpidon viiveestä johtuen osa velkasuhteen muutoksista (esim. velallisen viime hetken lyhennykset) jää ottamatta huomioon.

³⁰ Lopullisella ohjelmaehdotuksella tarkoitetaan velkojen äänestykseen siirrettyä ehdotusta. Siitä, milloin ohjelmaehdotus on tässä merkityksessä lopullinen, päättää saneeraustuomioistuin. Ks. *Koulu* 1995 s. 171. Siirtämispäätös katkaisee ohjelmaehdotuksen vapaan muutettavuuden. YrSanL 72 §:n alkukäsittely tähtääkin siihen, että velkojille tuleva ehdotus on mahdollisimman viimeistelty ja harkittu. Ohjelmaehdotuksen laatija ratkaisee viime kädessä sen, mitä muutoksia ehdotukseen tässä vaiheessa tehdään. Ks. lähemmin *Koulu* 1995 s. 115–119.

³¹ Kysymyksessä on eräänlainen YrSanL 63 §:n suostumusvaatimuksen »siirtäminen» toiseen tulkintatilanteeseen. Selvää on, että pykälä (joka sääntelee tuomioistuimen itseoikaisua) ei tule suoraan sovellettavaksi ohjelmaehdotuksen laatijan korjaamistoimiin.

Ohjelmaehdotuksen laatijan korjausvallan ulkopuolelle jää myös velkojan statusmuutos. Vakuusvelka ei voi muuttua tavalliseksi velaksi tai päinvastoin. Myöskään saneerausvelkojen ja menettelynaikaisten velkojen erotelua ei saa enää tässä vaiheessa korjata.³² Sen sijaan YrSanL 63.3 §:n tarkoittama muutos – eli saneeraustuomioistuimen väliaikaisen päätöksen korvaaminen erillisen oikeudenkäynnin lopputuloksella – on hyväksyttävissä, vaikka se vaatiikin ohjelmaehdotuksen oikaisemista. Ohjelmaehdotus saatetaan vastaamaan vallitsevaa aineellista oikeustilaa.

Oma pulmansa on, voiko tuomioistuin sallia myös hyväksymisrajan ylittävän muutoksen ohjelmaehdotukseen, jos intressitahot siihen nimenomaan suostuvat. Kuten yleensäkin prosessioikeustutkimuksessa, muodollisten seikkojen ylikorostamista on syytä varoa. Niinpä esimerkiksi alkuperäinen ohjelmaehdotuksen maksuohjelma voidaan korvata velallisen ja velkojan sopimuksella.³³ Ohjelmaehdotuksen äänestyksen jälkeisiin muutoksiin on kuitenkin suhtauduttava varovaisesti, vaikka asianosaiset siihen suostuvat. Muutoksen vaikutusten arviointi on usein erittäin vaikeaa. Epäselvissä tilanteissa tuomioistuimen on evättävä ohjelmaehdotukseen ehdotettu muutos. Tällöin oikaisu jää tehtäväksi YrSanL 63 §:n mukaisena jalkiasiana.

Toinen kysymys kuuluu, miten tuomioistuimen tulee toimia, kun laatijan äänestyksen jälkeiset korjaukset ylittävät sallittujen muutosten rajan.³⁴ Yksi mahdollisuus on palauttaa korjattu ohjelmaehdotus alkukäsittelyyn ja sitä seuraavaan uuteen äänestykseen. Asia erikseen on, että laki ei tunne tällaista ohjelmaehdotuksen palautusta. Periaatteena on kertayritys; ohjelmaehdotus etenee lineaarisesti alkukäsittelystä äänestyksen kautta vahvistamisharkintaan, jossa se hyväksytään tai hylätään. Ohjelmaehdotuksen palautukseen liittyy kuitenkin sellaisia prosessitaloudellisia etuja, että palauttamista ei saa hylätä pelkästään lain vaikenemisen takia.

Toinen mahdollisuus on »hylätä» ohjelmaehdotuksen laatijan ylikorja-

³² Tällaisten muutosten kieltoa voidaan perustella paitsi velkojen päätöksenteon rationaalisuudella myös sillä, että muutoksesta kärsivä velkoja jää suojattomaksi. Hän ei pysty tehokkaasti valvomaan etujaan viime hetken korjauksissa, joilla kuitenkin on olennainen vaikutus hänen asemaansa.

³³ Edellä lausutusta kuitenkin seuraa, että tämän muutoksen on tultava virkatietä eli ohjelmaehdotuksen laatijan korjauksena ehdotukseen.

³⁴ Suomalaisessa saneerauskäytännössä tällaisiin laajoihin muutoksiin saatetaan ajautua. Tavallista on, että velkojat esittävät vielä äänestyslausumissaan huomautuksia ohjelmaehdotuksen sisällöstä.

ukset.³⁵ Hylkäämisellä tarkoitetaan käytännössä sitä, että äänestetty ohjelmaehdotus vahvistetaan saneerausohjelmaksi alkuperäisessä muodossaan, jos YrSanL 53–55 §:ien säätämät vahvistamisen edellytykset ovat olemassa. Vahvistettua ohjelmaa voidaan sitten muuttaa YrSanL 63 §:ään turvautuen. Tässä tutkimuksessa lähdetään ohjelmaehdotuksen palautuksen ensisijaisuudesta. Muutetun ohjelmaehdotuksen käsittely aloitetaan toisin sanoen alusta eli uudesta alkukäsittelystä.

Asianosaisten asemasta ohjelmaehdotusta muutettaessa

Ohjelmaehdotuksen laatijan korjaamisvalta on asianosaisten kannalta vaarallinen, koska asianosaiset jäävät vaille tehokasta oikeussuojaa. Johdonmukaisesti sovellettuna tulkinta sisältää samalla sen, että asianosainen ei voi vaatia tuomioistuimelta ehdotuksen oikaisua. Tosin voitaisiin ajatella YrSanL 63.1 §:n rinnakkaista soveltamista; ehdotuksen laatijan korjaamisvalta ja tuomioistuimen valta virheen oikaisuun täydentäisivät toisiaan.³⁶ Tulkintaa ei kuitenkaan tässä tutkimuksessa hyväksytä. Tähän on paitsi periaatteellisia myös käytännöllisiä syitä. Asianosaisen valta hakea 63 §:n nojalla ohjelmaehdotuksen muuttamista tarjoaisi keinon vahvistamisen viivyttämiseen.³⁷ Mahdollisuus toisi mukanaan huonosti koordinoitujen muutosten vaaran. Nämä vaarat vältetään lähtemällä ehdotuksen aina laatijan yksinomaisesta korjausvallasta ennen vahvistusta; asianosaisten on haettava vahvistetun ohjelman muuttamista.

Kovin merkittävästä viivästyksestä ei ole kysymys; YrSanL 63 §:n mukainen oikaisu- tai muuttamishakemus voidaan tehdä heti, kun vahvistamispäätös on käräjäoikeudessa annettu. Jos tapaus on selvä, tuomioistuin muuttaa heti juuri vahvistamaansa ohjelmaa. Vahvistaminen ja muutos voidaan tehdä esimerkiksi samassa suullisessa istunnossa. Tällöin ero tulkintaan, joka sallii YrSanL 63 §:n soveltamisen jo ohjelmaehdotukseen, jää varsin teoreettiseksi.

Oma erillisongelmansa on, mikä menettelyllinen asema saneerausmenettelyn osallisilla on, kun ohjelmaehdotukseen tehdään äänestyksenjälkeisiä

³⁵ Varsinaisesta muutosvaatimusten hylkäämisestä ei voida puhua. Kysymys on siitä, että ohjelmaehdotuksen laatijan ei anneta muuttaa äänestyksessä ollutta ehdotusta.

³⁶ Edellä mainittu Koskelon esitys saattaakin lähteä tästä rinnakkaisuudesta. Ks. alaviite 26.

³⁷ On syytä muistaa, että YrSanL 63.1 §:n virhekäsite on laaja. (Virhekäsitettä analysoidaan jäljempänä jaksossa 2.3.1.) Myös ohjelman tarkoituksenmukaisuusratkaisut saatetaan riitauttaa ohjelman virheinä. Esimerkiksi liian jyrkkä velkajärjestely on virhe siinä mielessä, että velallisyriityksen maksukyky on arvioitu väärin.

muutoksia. Onko heille esimerkiksi varattava tilaisuus lausua ohjelmaehdotuksen laatijan tekemistä muutoksista ennen ehdotuksen vahvistamista sanee-rausohjelmaksi? Selvä pääsääntö on asianosaisten kuuleminen. Kuuleminen on luonnollinen kontradiktorisen periaatteen sovellutus silloinkin, kun ohjelmaehdotusta muutetaan äänestyksen jälkeen.

Jos vahvistamisharkintaan liitetään suullinen loppukäsittely³⁸, asianosaiset voivat loppukäsittelyssä ottaa myös kantaa kyseisiin muutoksiin. Ylimääräisiä kustannuksia tai viivästystä ei synny. Jos loppukäsittely puuttuu, kuuleminen vaatii erityisjärjestelyjä. Asianosaisten kuulemisen tuottama lisävaiva ei luonnollisestikaan ole peruste luopua kuulemisesta. Jos ohjelmaehdotukseen tehty muutos on ilmeisen vähämerkityksinen, erikseen järjestettävästä kuulemisesta (esimerkiksi kirjallisia lausumia pyytämällä) saadaan kuitenkin luopua.

Entä miten asianosainen voi pakottaa ohjelmaehdotuksen laatijan korjauksiin? Jos selvittäjän laatimassa ohjelmassa on ilmeinen virhe (YrSanL 63.1 §) tai erillinen oikeudenkäynti on päättynyt (YrSanL 63.3 §), asianosainen saa turvautua YrSanL 85 §:n pakkokeinoin.³⁹ Hän voi vaatia tuomioistuimelta, että selvittäjä veloitetaan suorittamaan hänelle lain mukaan kuuluva tehtävä – eli laatimaan asianmukainen (tässä: virheetön) ohjelmaehdotus. Kilpaileviin ohjelmaehdotuksiin vastaavaa keinoa ei voida soveltaa. Tuomioistuin saa kohdistaa pakkokeinoja vain virallisehdotuksen laatijaan eli sanee-rausmenettelyn selvittäjään.

2.2.2. Ohjelman muuttaminen ja valitus vahvistamispäätöksestä

Lähtökohtana oikeussuojakeinojen valinnaisuus

Ohjelman muuttamisen ja ohjelmasta valittamisen suhde on epäselvä. Voidaan kysyä, perustavatko YrSanL 63 § ja OK 25 luku vaihtoehtoiset vai toisensa syrjäyttävät oikeussuojatiet.⁴⁰ Kysymyksellä on yhteys ongelmaan, onko

³⁸ Tällaista menettelyvaihetta on kirjallisuudessa suositeltu. Ks. *Koulu* 1995 s. 230.

³⁹ Tämä merkitsee, että YrSanL 63.2 §:n tarkoittamien muutosten (momentti koskee esimerkiksi velallisyriityksen ja yhden velkojan sopimia erityisjärjestelyjä) lisääminen ohjelmaehdotukseen jää riippumaan sen laatijan harkinnasta. Asianosaiset eivät voi pakot-taa ohjelmaehdotuksen laatijaa tällaiseen muutokseen.

⁴⁰ Oma erillisongelmansa on, voidaanko OK 24 luvussa säänneltyä tuomion täyden-tämistä soveltaa myös ohjelmaehdotuksen vahvistamispäätökseen. Käytännössä sovelta-minen kaatuu siihen, että vahvistamisharkinnassa ei esiinny sellaisia asianosaisten vaati-muksia, jotka tuomioistuin voisi sivuuttaa. Vaatimukset ovat joko ohjelmaehdotuksen hyväksyminen (eli vahvistaminen) tai sen hylkääminen, joihin tuomioistuin automaatti-

ohjelman lainvoimaisuus ehto sen muuttamiselle. Pykälän 1 momentin osalta vastaus on helppo. Lainvoimaa vailla olevan ohjelman virhe on korjattavissa momentin mukaisena jälkiasiana. Tulkintaa tukee se, että OK 24:10:ssäkään tuomion lainvoimaisuus ei ole edellytys tuomion oikaisemiselle. Saneerauksen erityispiirteissä ei ole mitään, mikä veisi toisenlaiseen tulokseen. Näin päädytään tulkintaan, jonka mukaan 1 momentin virhetapauksissa oikaisuvaatimus ja muutoksenhaku ovat valinnaisia. Saneerauksen asianosainen voi vapaasti valita, kumpaa keinoa hän yksittäistapauksessa käyttää.

Toisaalta OK 25 luvun mukaisella muutoksenhauulla vahvistamispäätökseen on merkittäviä etuja, jotka kompensoivat valituksen suhteellista hitautta ja kalleutta. Myös tulkinnanvaraiset asia- ja harkintavirheet saadaan valituksin oikaistuksi. Muutoksenhakutie ei vaadi virheen ilmeisyyttä tai selvyyttä. Myöskään suostumuksia ei tarvita. Yksittäistapauksessa valittaminen saattaa olla kustannuksiltaan edullista. Kirjallinen muutoksenhaku on luultavasti halvempi vaihtoehto kuin suulliseen käsittelyyn päätyvä jälkiasia.

Myös YrSanL 63.2 §:n soveltamisalueella lähtökohta on, että ohjelman lainvoimaisuudelta puuttuu merkitys. Lainvoiman merkityksettömyys on itsestään selvää, jos tuomioistuin on YrSanL 77.3 §:n nojalla määrännyt, että ohjelmaa on muutoksenhausta huolimatta noudatettava. Vaikka määräystä ohjelman noudattamisesta ei ole annettu, on johdonmukaista katsoa, että 2 momentin tarkoittamia muutoksia saadaan tehdä lainvoimaa vailla olevaan saneerausohjelmaan.

Toisen momentin soveltamisalueella samaperusteinen muutoksenhaku ei käy päinsä. Asianosainen ei esimerkiksi voi valittaa ohjelmasta sillä perusteella, että velkajärjestelyn tai maksuohjelman sisältöä on muutettu sopimuksella, jonka osapuoli hän on. Sopimusta vastaavaan saneerausohjelmaan päästään vain tekemällä jälkiasiana hakemus saneeraustuomioistuimelle. Mahdollisella valituksella vahvistamispäätöksestä ei voi edes teoriassa olla hakemuksen estävää vaikutusta. YrSanL 63.2 §:n mukainen muutos ohjelmaan on, asianosaisten suostumuksin, tehtävissä, vaikka ohjelman vahvistamiseen on muulla perusteella haettu muutosta.

Toinen asia on, että muutoksenhaku vahvistamispäätökseen voi johtaa pulmiin, jos valituksessa vaaditaan ohjelmaehdotuksen hylkäämistä vah-

sesti ottaa kantaa. Tuomion täydentämisestä yleensä ks. *Lappalainen* 1994 s. 235–238. Yksi seuraus YrSanL 63 §:n soveltamisesta ohjelmaehdotukseen olisi, että tuomioistuimen olisi otettava erikseen kantaa muutosvaatimukseen. Tällöin myös saattaisi olla tarvetta OK 24:11–12:iän soveltamiseen.

vistamisen esteen takia ja YrSanL 63.2 §:n nojalla esitetty muuttamisvaatimus korjaa puutteen vahvistamisedellytyksissä.⁴¹ Tällöin joudutaan kysymään, ottaako hovioikeus kantaa alkuperäisen ehdotuksen vahvistamiskelpoisuuteen vai kohdistetaanko kelpoisuusarvio muutettuun ohjelmaan. Prosessiekonomia puoltaa jälkimmäistä vastausta. Näin vältetään asiallisesti turhalta ohjelmaehdotuksen hylkäämiseltä. Jos tämä hieman epäortodoksinen tulkinta hyväksytään, valituksen käsittelyä hovioikeudessa on lykättävä, kunnes muuttamisasia saneeraustuomioistuimessa on lainvoimaisesti ratkaistu.⁴²

Vielä on ratkaisematta pääasian muutoksenhaun vaikutus YrSanL 63.3 §:n soveltamiseen. Soveltamisen ennakkoehto, kysymys saneerausvelan osoittamisesta erilliseen oikeudenkäyntiin, voi olla OK 25 luvun mukaisen valituksen kohteena. Valitus perustuu tällöin siihen, että saneeraustuomioistuimen olisi – oikeudenkäyntiin osoittamisen sijasta – tullut tehdä attraktiivinen ratkaisu saneerausvelan määrästä tai pätevyydestä. Ankaran loogisesti vaatimus ohjelman muuttamisesta 3 momentin perusteella on kohdistettavissa vain lainvoimaiseen ohjelmaan. Momentin soveltamisen edellytykset katoavat, jos pääasiavalitus (eli vahvistamispäätöksestä tehty valitus) johtaa tulokseen ja aikaisempi väliaikaismääräys muutetaan attraktioratkaisuksi.⁴³

Tämä päättely ei näennäisestä johdonmukaisuudestaan huolimatta ole kestävä. Se seikka, että 3 momentin soveltaminen ylipäättään aktualisoituu – toisin sanoen erillisen oikeudenkäynnin tulos muuttaa ohjelman sisältöä –, on merkki siitä, että saneeraustuomioistuimen aikaisempi ratkaisu (eli väliaikaismääräys osoituksineen) oli oikea. Erillisen oikeudenkäynnin poikkeava tulos on osoitus siitä, että velkaselvittelyn ratkaisuaineisto ei todellakaan riittänyt attraktiiviseen päätöksentekoon – joten tuomioistuin teki asianmukaisesti antaessaan väliaikaismääräyksen. Tällaisessa asetelmassa pääasiavalitus ei näytä koskaan menestyvän ja poistavan tarvetta ohjelman muuttamiseen, joten on perusteltua sallia lainvoimaa vailla olevan ohjelman muuttaminen myös YrSanL 63.3 §:n perusteella.⁴⁴

⁴¹ Sama asetelma syntyy, kun ohjelman virhe korjataan 1 momentin perusteella.

⁴² Tulkinnan heikkous on sen avaamassa väärinkäytösten mahdollisuudessa. Muuttamishakemuksella estetään hovioikeutta ottamasta kantaa primääriskysymykseen eli pääasiavalitukseen. Tällaisten väärinkäytösten riski on kuitenkin häviävän pieni.

⁴³ Tällainen valitus luo muutoinkin vaikeita koordinoitongelmia. Oikeus ajaa erilliskannetta riippuu YrSanL 57.3 §:n mukaan siitä, että väite saneerausvelasta tai sen vaikkeudesta on saneerausmenettelyssä riitautettu ja asia osoitettu erilliseen menettelyyn. Jos osoitus ja väliaikaistratkaisu muutetaan attraktiiviseksi ratkaisuksi, jo nostettu kanne yms. tulisi jättää YrSanL 57.3 §:n perusteella tutkimatta.

⁴⁴ Periaatteessa ylioikeus ei saa ottaa erillisen oikeudenkäynnin lopputulosta huomioon harkitessaan, onko riitaisen saatavan osoittaminen erilliseen oikeudenkäyntiin ol-

Oikeussuojakeinojen valinnaisuus aktualisoituu viimeisenä YrSanL 63.4 §:ää tulkittaessa. Syntyvä asetelma on seuraava. Saneerausohjelman määräykset voiton käyttämisestä ovat yksittäistapauksessa säännönmukaisen muutoksenhaun kohteena.⁴⁵ Samaan aikaan saneeraustuomioistuimelta haetaan 4 momentin mukaista määräystä lisäsuorituksista velkojille. Estettä hakemukselle ei näytä olevan. Hakemus lisäsuorituksista velkojille on uusi, itsenäinen asia, jolla ei ole yhteyttä ohjelman vahvistamispäätökseen. Kuvattu rinnakkaisuus on käytännössä äärimmäisen harvinainen. Saneerausvelallisen liiketoiminta ei juuri ehdi tuottamaan lisäsuorituksiin jaettavaa voittoa sinä lyhyenä väliaikana, jonka ohjelman lainvoimaistuminen vie.

Vaatus ohjelman muuttamisesta ja valitus vahvistamispäätöksestä ovat yhtäaikaan vireillä

Tässä omaksuttu tulkinta (ohjelman) muuttamisvaatimuksen ja vahvistamispäätöksestä valittamisen valinnaisuudesta ei ratkaise kaikkia ongelmia. Asianosainen saattaa vaatia perusteella x ensin ohjelman oikaisua YrSanL 63 §:n nojalla ja valittaa sitten samalla perusteella ohjelman vahvistamispäätöksestä hovioikeuteen.⁴⁶ Yhtä hyvin järjestys voi olla päinvastainen. Tällöin joudutaan kysymään, mikä on vireilletulleen jälkiasian ja muutoksenhaun välinen suhde. Ääriformaalinen tulkinta on, että aikaisempi muuttamisvaatimus estää valittamisen ja päinvastoin. Tällöin siis myöhempi vaatimus, oli se jälkiasiahakemus tai OK 25 luvun mukainen pääasiavalitus, jätetään lis pendens-perusteella tutkimatta.

lut kyseisessä yksittäistapauksessa luvallista. Yllä tarkoitetaan (vain) sitä, että erillismenettelyn lopputulos hyvin luultavasti vaikuttaa psykologisesti, kun vahvistamispäätöksestä tehty valitus ratkaistaan.

⁴⁵ Muutoksenhaku vahvistamispäätökseen voi perustua ainakin siihen, että ohjelman määräykset voiton käyttämisestä ovat lainvastaisia tai kohtuuttomia. Valituksella saadaan myös vaatia ohjelman määräysten täsmentämistä. Sen sijaan valitus ei voi perustua siihen, että ohjelmasta puuttuvat asianmukaiset määräykset voiton käyttämisestä. Tällainen määräys ei nimittäin sisälly ohjelmaehdotuksen muodollisiin vähimmäisvaatimuksiin (arg. 2.6. YrSanL 42 §). Ohjelman muutovaatimuksia tässä suhteessa käsitellään lähemmin jaksossa 2.6.

⁴⁶ Tästä tilanteesta ks. *Koulu-Niemi-Kiesiläinen* 1997 s. 165. – Mitään pulmia ei synny, jos valitusperusteena on peruste x ja oikaisuvaatimus tukeutuu perusteeseen y. Kumpikin oikeussuojakeino kulkee omaa rataansa. Toinen asia on, että lopullisen ohjelman »kokoaminen» eri oikaisumenettelyjen päätöksistä ja ylempien tuomioistuinten valitukseen antamista ratkaisuista saattaa olla työlästä. Ks. lähemmin jakso 3.6.

Tulkinta on torjuttava. Asianosaisella on rationaalinen peruste menettelylle. Kaksinkertainen oikeussuojavaatimus saattaa olla järkevä asianosaisen näkökulmasta. Itseoikaisun nopeus pystytään näin yhdistämään säännönmukaisen muutoksenhaun täystutkintaan. Mitä harkinnanvaraisimpiin asiaviirheisiin itseoikaisu ulotetaan, sitä mielekkäämmäksi tulee jälkiasian ja säännönmukaisen muutoksenhaun yhdistäminen. Yhdistetyillä vaatimuksilla asianosainen välttää kohtalokkaan oikeudenmenetyksen, jos hän arvioi virheellisesti, vallitsevatko YrSanL 63 §:ssä säädetyt oikaisun edellytykset hänen tapauksessaan.

Tietyn tulkinnan torjuminen ei riitä syntyvien ongelmien praktiseksi ratkaisuksi. Kahdentuva tutkinta on selvää menettelytaloudellista tuhlausta; yhtä ja samaa tosiseikkaa ('perustetta') ei kannata tutkia täydessä laajuudessa kahdessa erillisessä menettelyssä. Järkevää on, että toinen menettely pysäytetään odottamaan, mihin tulokseen toisessa päädytään.⁴⁷ Etusija kannattaa antaa YrSanL 63 §:n mukaiselle jälkiasialle. Perusteena on, että asianosainen saa täten nopeinta ja halvinta oikeussuojaa. Käytännössä jälkiasian etusija tarkoittaa, että valituksen käsittelemistä hovioikeudessa lykätään, kunnes tiedetään, johtaako hakemus ohjelman oikaisemiseen tai muuttamiseen.⁴⁸ Merkitystä ei anneta sille, mihin ajalliseen järjestykseen hakemus ja valitus siioittuvat.

Vastaava ongelma syntyy ns. tuomion oikaisussa, jota koskee OK 24:10. Pykälän vanhakantainen sääntely ei kylläkään ole omiaan helpottamaan koordinoitua. Tuomioistuin, joka oikaisee antamaansa tuomiota, on velvollinen ilmoittamaan muutoksenhakutuomioistuimelle vasta »tehdyistä korjauksesta» (OK 24:10.2 i.f.). Modernissa menettelylainsäädännössä – esimerkkinä HLL 57 § – jo siitä, että oikaisua harkitaan, tulee tiedottaa. Käytännössä OK 24:10:n (ja sitä kautta YrSanL 63 §:n) aukko tuskin johtaa mainittaviin ongelmiin. Saneeraustuomioistuin luultavasti ilmoittaa epävirallisesti hovioikeuden esittelijälle, että valituksen tarkoittaman tuomion oikaisu on aktualisoitunut.

Kysymys oikeussuojakeinojen valinnaisuudesta herää myös ylimääräisessä muutoksenhaussa. OK 31 luvun tarjoamat mahdollisuudet olivat lyhyesti esillä YrSanL 63 §:n valmistelussa. Ylimääräisen muutoksenhaun kömpelyyttä käy-

⁴⁷ Menettelyekonomian ongelma on huomattu hallintolainkäytössä. Suositukseksi on asetettu, ettei »muutoksenhakuviranomainen tee päätöstä asiassa, ennen kun korjaamispäätös on annettu tai toimitettu sille». Tämän jälkeen viranomainen ottaa korjatun päätöksen huomioon muutoksenhakua käsitellessään. Ks. *Hallberg-Ignatius-Kanninen* 1997 s. 358.

⁴⁸ Sama pätee myös ylimääräiseen muutoksenhakuun.

tettiin itseoikaisun oikeutuksena. YrSanL 63.1 §:n säännöstä perusteltiin sillä, että ohjelman vahvistamispäätöstä ei tarvinnut purkaa, kun asiavirheellinen ohjelma oli oikaistavissa asianosaisten suostumuksella saneeraustuomioistuimessa.⁴⁹ Ylimääräinen muutoksenhaku on välttämätön vasta, kun yksittäinen asianosainen ei suostu muutokseen ja hänen suostumuksensa on ohjelman muuttamisen edellytys.⁵⁰

Ylimääräinen muutoksenhaku rinnastuu säännönmukaiseen. Vaatimus ohjelman muuttamisesta ja hakemus vahvistamispäätöksen purkamisesta ovat pääsääntöisesti valinnaisia. Valinnaisuutta kaventaa hieman se, että tuomion purun kohteena voi olla vain lainvoimainen päätös.⁵¹ Lainvoimaisen saneerausohjelman (tai tarkkaan ottaen lainvoimaisen vahvistamispäätöksen) purkaminen jouduttaneen käytännössä perustamaan OK 31:7.1:n 3-kohtaan tai 4-kohtaan. Kolmannen kohdan tarkoittama uusi seikka tai todiste voi olla esimerkiksi myöhemmin saatu tieto saneerausvelan lakkaamisesta ennen vahvistamista.⁵²

Menestyvä muutoksenhaku ja ohjelman muuttaminen

Menestyvä muutoksenhaku vahvistamispäätökseen antaa toisaalta aiheen ohjelman muuttamiseen. Muutoksenhakutuomioistuin ei yleensä kykene tekemään ohjelmaan tarvittavia korjauksia. Ylioikeus palauttaa ohjelman vahvistamisasian käräjäoikeuteen »ohjelmaan tarvittavien muutosten tekemiseksi». Muodostuva asetelma muistuttaa ulkonaisesti YrSanL 63 §:ssä säänneltyä ohjelman muuttamista. Ohjelman »muuttaminen» eli korjaaminen ylioikeuden päätöstä vastaavaksi ei kuitenkaan kuulu pykälän soveltamisalaan. Tästä esimerkiksi seuraa, että 1 ja 2 momenttien säännökset asianosaisten suostumuksesta eivät ole voimassa.

Toinen asia on, tuleeko asianosaisia kuulla ohjelmaan tehtävistä korjauksista. Ohjelman korjaaminen muutoksenhakutuomioistuimen ratkaisua vastaavaksi (eli palautusmuuttaminen) on sääntelemätöntä. Sääntelemättömyys ei kuitenkaan oikeuta luopumaan kuulemisesta. Sitä paitsi saneerauksen asianosaisilla on konkreettinen oikeussuojan tarve. Saattaahan olla

⁴⁹ HE 1992:182 s. 99.

⁵⁰ Näin Koskelo 1994 s. 336.

⁵¹ Sen sijaan ohjelman muuttaminen ei yleensä edellytä sen lainvoimaisuutta. Ks. edellä jakso 2.2.2.

⁵² Neljännen kohdan ilmeisesti väärästä lainsoveltamisesta ks. esim. Leppänen-Välimaa 1997 s. 118–120.

tulkinnanvaraista, miten muutoksenhakutuomioistuimen ratkaisu toteutetaan ohjelmaan. Samasta syystä asianosaisilla on periaatteessa myös oikeus valittaa siitä, että ohjelmaa on saneeraustuomioistuimessa korjattu virheellisesti.

Palautustilanteissa noudatettu käytäntö vaihtelee, mistä Osuuskunta Tradeka-Yhtymän (entisen Eka-yhtymän) saneerausasia tarjoaa esimerkin. Korkein oikeus palautti ohjelman käräjäoikeuteen korjattavaksi (KKO 1997:53). Käräjäoikeus määräsi selvittäjä-valvojan toimittamaan käräjäoikeudelle täydennetyn saneerausohjelman määrääjässä. Täydennetyn ohjelman käsittelyssä käräjäoikeus totesi, että kysymys oli lain »75 §:n mukaisesti käsiteltyjen saatavia koskevien väitteiden suhteen tehtyjen lopullisten ratkaisujen aiheuttamasta saneerausohjelman oikaisemisesta.»⁵³ Polar-Yhtymän saneerauksessa taas ohjelma palautettiin kahteen kertaan alioikeuteen.⁵⁴

2.3. Vahvistetun saneerausohjelman virhe korjataan (YrSanL 63.1 §)

2.3.1. Alkuperäinen säännöspohja ja vuoden 1998 uudistusehdotus

Pykälän 1 momentin soveltamisala on periaatteessa selkeä. Ohjelmaa saadaan tällä perusteella oikaista, kun siinä havaitaan virhe. Alkuperäinen 1 momentti (47/93) jakoi ohjelman virheet kahteen ryhmään, kirjoitusvirheisiin (laajassa merkityksessä) ja muihin virheisiin. Sillä seikalla, kumpaan ryhmään ohjelman virhe sijoittui, oli suuri käytännön merkitys. Kirjoitusvirhe oli (ja on) helpompi oikaista kuin muu ohjelman virhe.

Alkuperäisessä 1 momentissa oli kaksi virkettä. Ensimmäinen virke (joka on edelleen samassa muodossa) toimii viittaussäännöksenä OK 24:10:ään. Mainittu pykälä sääntelee tuomiossa havaitun kirjoitus- ja laskuvirheen tai muun niihin verrattavan selvän virheen korjaamista. Toinen virke määräsi ohjelmassa havaitun »muunlaisen» virheen korjaamisesta. Muunlainen virhe tarkoittaa YrSanL 63.1 §:ssä järjestelmässä asiavirhettä. Asiavirhe on aina harkintavirhe; toisin sanoen lain soveltaja on aikaisemmassa ratkaisussaan

⁵³ Ks. Helsingin käräjäoikeuden päätös 9.9.1997 97/19343. Käräjäoikeus ei järjestänyt asianosaisten kuulemistä. Tätä perusteltiin sillä, että asiaan osallisilla oli ollut mahdollisuus tehdä väitteitä ja käyttää puhevaltaa muutoksenhakutuomioistuimessa. Elleivät he olleet näin menelleet, puhevalta oli menetetty.

⁵⁴ Helsingin käräjäoikeuden päätökset 12.1.1995 95/4 ja 8.2.1995 95/1706. Ks. jäljempänä jakso 3.2.2.

päätynyt väärään lopputulokseen. Asiavirhe johtuu joko ratkaisuaineiston heikkoudesta tai väärästä lain soveltamisesta.⁵⁵

Vuoden 1998 osittaisuudistus tuo lainsäädäntöön johtaessaan kolmannen virheryhmän, maksuohjelmaan liian suurena merkityn saneerausvelan eli merkintävirheen. Uudistus tapahtuu siten, että 1 momenttiin lisätään uusi toinen virke. Tällöin alkuperäinen toinen virke siirtyy momentin kolmanneksi ja viimeiseksi virkkeeksi. Uusi eli kolmas virheryhmä rinnastetaan kirjoitusvirheisiin. Maksuohjelma, johon velka on merkitty liian suurena, on esityksen mukaan oikaistavissa kevennetyssä (eli OK 24:10:n mukaisessa) menettelyssä.⁵⁶ Helpotettu oikaisu saadaan tehdä myös vanhoihin ohjelmiin eli ohjelmiin, jotka on vahvistettu ennen lainmuutoksen voimaantuloa.⁵⁷

Lakiteknisesti esitetty uusi 2 virke on viittaussäännös momentin 1 virkkeeseen. Sama (eli OK 24:10:ssä säädetty) on voimassa myös, jos »velan määrä on velan lyhennyksen vuoksi tai muusta siihen rinnastettavasta syystä merkitty virheellisesti ohjelmaan.» Toinen virke lohkaisee osan alkupeiräisen 2 virkkeen (joka on siis uusi 3 virke) soveltamisalasta. Virheellinen merkintä on asiavirhe, joka johtuu ratkaisuaineistossa olleesta puutteesta. Kirjoitusvirhettä koskevan 1 virkkeen soveltamisala ei periaatteessa muutu. Toinen asia on, että tarve kirjoitusvirheen ja merkintävirheen erotteluun häviää. Oikaisun edellytykset ja oikaisumenettelyhän ovat samat.

⁵⁵ »Tällaisesta tilanteesta on kysymys, jos ohjelmassa oleva virhe perustuu selvään virheeseen tai puutteeseen ratkaisun pohjana olleessa selvityksessä taikka ilmeisen väärään lain soveltamiseen.» Näin HE 1992:182 s. 99. Toisen virkkeen soveltamisalasta annetaan yksi esimerkki: saatava, jota ei ole saneerausmenettelyssä riitautettu, osoittautuu ohjelman vahvistamisen jälkeen perusteettomaksi.

⁵⁶ Helpotettua oikaisua perusteltiin sillä, että etenkin suurten yritysten kirjanpitoa ei ehditty saada ajan tasalle ennen ohjelman vahvistamista. Kirjanpidon osoittamat saatavat eivät näin vastanneet saneerauksen alkamishetken tosiasiallisia saatavia. Tavallisin syy ohjelman »ylimerkintään» on, että saneerausvelallisen viimeiset maksut puuttuvat kirjanpidosta. Ks. HE 1998:68 s. 10. Uudistuksesta ks. edellä jakso 2.1.1.

⁵⁷ Osittaisuudistuksen voimaantulosäännös on ongelmallinen, sillä siinä lueteltuja uusia säännöksiä ei sovelleta takautuvasti. Esimerkiksi uutta YrSanL 32.2 §:ää sovelletaan vain, jos päätös saneerausmenettelyn aloittamisesta on tehty ennen lain voimaantuloa. Kun YrSanL 63 §:n voimaantulosta ei ole erikseen säädetty, tältä osin noudatetaan *tempus regit actum* -periaatetta. Periaatteen mukaan uutta prosessilakia sovelletaan oikeudenkäynnissä siitä lukien, kun laki on tullut voimaan. Näin Lappalainen 1995 s. 28.

YrSanL 63.1 §:n suppea asiallinen soveltamisala?

Ensimmäistä momenttia on, kuten YrSanL 63 §:ää muutoinkin, tulkittu sen sanamuotoa suppeammin. Saneerausohjelman muuttaminen on haluttu rajoittaa vain ohjelmassa toteutettuun velkajärjestelyyn.⁵⁸ Ohjelman oikaiseminen on siis velkajärjestelyn oikaisemista. Yksi seuraus tulkinnasta on, että jos asianosaisen oikaisuvaatimus tarkoittaa muuta kuin velkajärjestelyä, hakeumus on jätettävä tutkimatta. Voidaan kysyä, mihin mainittu tulkinta perustuu. Lähtökohtana näyttää olevan oletamus, että muuhun kuin velkajärjestelyn oikaisemiseen ei ole tarvetta. Liiketaloudellisten ja liikkeenjohdollisten toimien laiminlyöntihän ei ole sanktioitu.⁵⁹

Se, milloin muutos »koskee» velkajärjestelyä, on ongelma sinänsä. Ohjelman erääntymisehdot ovat tässä merkityksessä velkajärjestelyjä. Ohjelman määräyksiä siitä, milloin velallisella on oikeus ennen aikaiseen maksuun, saadaan samoin esteittä muuttaa. Sama pätee saneerausohjelmaan otettuihin luotonannon erityisehtoihin eli kovenanteihin.⁶⁰ Esimerkiksi luottojen ennen aikainen erääntyminen ja optioiden vaihto-oikeus voidaan ohjelmassa sitoa taloudellisiin tunnuslukuihin.⁶¹

Tulkinnan perustelut vaikuttavat loogisilta. Kun ohjelmalla ei tältä osin ole oikeudellista sitovuutta, asianosaisilta puuttuu oikeussuojan tarvetta saada virhe oikaistuksi. Yhdentekevää on, laiminlyökö velallinen virheellisen vai virheettömän ohjelman, koska sanktiota ei seuraa. Yksi laajennus 1 momentin soveltamisalaan on joka tapauksessa tehtävä. Ohjelmassa saatetaan määrätä, että saneerausvelallisen on toteutettava jokin yksilöity saneeraustoimi. Toteutuksen laiminlyönti voidaan määrätä erityiseksi yksilölliseksi eli ohjelmakohtaiseksi raukeamisperusteeksi (YrSanL 64.3 §).⁶² Saneeraustoimi voi olla esimerkiksi yhtiömuodon muutos tai toimivan johdon vaihtaminen.

Jos ohjelma sisältää tällaisen raukeamisperusteen, saneerausvelallisella ja muilla saneerauksen asianosaisilla on riittävä oikaisuintressi. Saneeraustoimen sisältö tai sen toteutukselle varattu aika on saatettu määritellä ohjel-

⁵⁸ Koskelo 1994 s. 336. Hänen mukaansa laissa »ei ole säännelty saneerausohjelman liiketaloudellisen ja liikkeenjohdollisen sisällön muuttamista».

⁵⁹ Koskelo 1994 s. 335. – Ohjelman taloudellisia saneeraustoimia voidaan pitää eräänlaisena hintana siitä, että velkojat saadaan kannattamaan velkajärjestelyä.

⁶⁰ Kovenanteista yleensä ks. Villa 1997 s. 30 ja 68.

⁶¹ Saneerauksessa käytetyistä kovenanteista ks. Tähtinen 1997 s. 8–10.

⁶² Erityisistä eli yksilöllisistä raukeamisperusteista ks. Koskelo 1994 s. 52. Raukeamisperusteen ja siihen vetoamaan oikeutetun tahon määrittelystä ks. Koulumäki 1995 s. 53.

massa virheellisesti.⁶³ Ohjelman oikaisu voi kohdistua toteuttamismääräyksen tai sitä varmistavaan ohjelmakohtaiseen raukeamisperusteeseen. Ohjelmaa oikaisemalla voidaan myös poistaa ohjelmakohtainen raukeamisperuste kokonaan. Oikaisuvaatimus on esitettävissä omana hakemuksenaan tai vastavaatimuksena, kun velkoja tai valvoja vaatii velkajärjestelyn raukeamista kyseisen perusteen nojalla.⁶⁴

Saneerauksen lakimääräiset raukeamisperusteet hämärtävät jossain määrin velkajärjestelyn ja muiden saneeraustoimien rajanvetoa. Kannattaa panna merkeille, että poikkeaminen ohjelman liiketaloudellisista määräyksistä saat-
taa yksittäistapauksessa olla ohjelman rikkomista velkojan suosimiseksi. Ohjelman rikkomisen aktualisoi YrSanL 65.1 §:n 2-kohdan raukeamisperusteen; toisin sanoen ohjelman toteutuksen laiminlyönti on, vastoin ennakkokäsitystä, todellisuudessa sanktioitua. Tässä tutkimuksessa lähdetään siitä, että kaikki ohjelman määräykset ovat oikaistavissa ja muutettavissa. Toisin sanoen 1 ja 2 momentit kattavat myös ne ohjelmassa määrätty toimet, joita ei voida luokitella velkajärjestelyksi ahtaassa merkityksessä.

2.3.2. Kirjoitusvirheen oikaisu (1 virke)

Säännös kirjoitusvirheen korjaamisesta herättää kysymyksen, miksi erityissäännös on ylipäättään tarpeen. Kysymys ei ole pelkästään säädöshistoriallinen. Momentin tulkinta helpottuu, kun lainsäätäjän tarkoitus tunnetaan. Yksi selitys 1 virkkeen säätämiseksi on, että ohjelman vahvistamispäätös poikkeaa käräjäoikeuden tavallisesta tuomiosta. OK 24:10:ssä »tuomio» tarkoittaa tuomioistuimen lainkäyttöratkaisua. Saneerausmenettelyssä vain päätös ohjelmaehdotuksen vahvistamisesta saneerausohjelmaksi on tuomio tässä perinteisessä merkityksessä. Saneerausohjelma ei muodollisesti ole saneeraus-tuomioistuimen vahvistamispäätöksen rakenteellinen osa vaan erillinen asiakirja.

⁶³ Esimerkiksi: ohjelmassa määrätään, että yrityksen on tehtävä suunnattu osakeanti velkojille A ja B ehdolla y. Ehto y on saanut virheen takia väärän sisällön.

⁶⁴ Voidaan väittää, että tarvetta ohjelman muuttamiseen ei tällöinkään ole, koska tuomioistuin ottaa raukeamisasiassa huomioon syyn siihen, miksi ohjelman määräämä velvollisuus laiminlyötiin. Tämä argumentti ei kuitenkaan vakuuta. Ensinnäkään YrSanL 64.3 § ei anna tuomioistuimelle harkintavaltaa. Todettu laiminlyönti johtaa väistämättä raukeamiseen. Toiseksi yritys on pakotettu ottamaan riskin luottaessaan tähän mahdollisuuteen. Vaikka tuomioistuin saisi käyttääkin harkintaa, se voi päätyä eri tulokseen arvioidessaan raukeamisperustetta.

OK 24:10:n suora soveltuvuus saneerausohjelmaan on riitautettavissa. Tuomioistuimien ei – toisin kuin OK 24:10:n soveltamisalueella – oikaise omaa virhettään vaan ulkopuolisen (=ohjelmaehdotuksen laatijan) tekemän virheen. Ensimmäinen virke poistaa tämän ongelman tuomalla yksiselitteisesti myös saneerausohjelman tuomioistuimen itseoikaisuvallan piiriin. YrSanL 63.1 § ei itse asiassa ole sellainen *itse*oikaisusäännös, mihin sen kirjoitustapa viittaa. Eri asia on, että momentin 1 virkettä tulkittaessa ei yleensä ole syytä poiketa OK 24:10:n vakiintuneesta tulkinnasta.

Kirjoitus- ja laskuvirheen oikaisun yleissäännöstä, OK 24:10:ää, on perinteisesti tulkittu suppeasti. Suppea tulkintaa perustuu ajatukseen, että laaja virhekäsitys heikentää oikeusvoimainstituutiota.⁶⁵ Tosin voidaan kyseenalaistaa, onko tulkinnan oltava vakiintuneen suppea myös, kun tuomioistuimen päätös ei muutoinkaan saa tavanomaista oikeusvoimaa.⁶⁶ Saneerausohjelmalta puuttuu perinteinen oikeusvoima. Ohjelmaa saadaan muuttaa, se voi myös tietyissä olosuhteissa raueta. Ensimmäisen virkkeen tarkoittamina virheinä voidaan tästä syystä pitää myös sellaisia kirjoitus- ja laskuvirheitä, joita ei saa OK 24:10:n nojalla oikaista.

Jotta saneerausohjelman oikaisu on tehtävissä 1 virkkeen perusteella, kirjoitusvirheen on oltava selvä. Virheen selvyydellä on vakiintuneesti tarkoitettu sitä, että virhe on kenen tahansa asiaatuntevan henkilön havaittavissa.⁶⁷ Ohjelman oikaisussa voidaan tosin kysyä, onko mittapuuna keskivertoinen tuomari vaiko ryhmäänsä edustava selvittäjä. Loogiselta näyttää, että virheen selvyyttä arvioidaan keskivertoisen selvittäjän näkökulmasta. Toisaalta ei ole tarpeen, että virhe huomataan heti tai ilman perehtymistä.⁶⁸ Kirjoitusvirheeksi luetaan myös yksittäisen saneerausvelan jääminen erehdyksessä kokonaan pois ohjelmasta, mikä paljastuu vasta verrattaessa ohjelmaa muuhun aineistoon (esimerkiksi kirjanpidon tietoihin).⁶⁹

⁶⁵ Näin NJA 1990 s. 208.

⁶⁶ Ohjelman vahvistamispäätöksen oikeusvoimaa sääntelevistä periaatteista ks. Bericht 1984 s. 196–198.

⁶⁷ Ja kääntäen: jos vain ratkaisun tekijä itse voi todeta virheen, se ei ole oikaistavissa OK 24:10:n perusteella. Näin Ruotsin vastaavan säännöksen RB 17:15:n osalta *Fitger* 1997 s. 246. OK 24:10:n kohdalla lähtökohtana on fiktiivinen tuomari; »- - jokainen tuomarin virkaan perehtynyt saattaa virheellisuuden huomata ja arvostaa sen ilmeiseksi.» Näin *Aalto* 1961 s. 742.

⁶⁸ Ruotsin osalta ks. *Fitger* 1996 s. 246. Vrt. *Westberg* s. 932.

⁶⁹ HE 1998:68 s. 10. – Jotta 1 virke tulee sovellettavaksi, velan poisjääminen tulee nimenomaan johtua ohjelmaehdotuksen laatijan virheestä, »epähuomiosta», eikä lainsoveltamisessa tapahtuneesta erehdyksestä. Esimerkki jälkimmäisestä on (myöhemmin perättömäksi todettu) usko siitä, että saatava oli maksettu.

Lausuttu osoittaa, että saneerausohjelman ja varsinaisen tuomion oikaisun välillä on muitakin rakenteellisia eroja kuin oikaisun erilainen kohdentuminen. Tuomion kirjoitusvirhe saadaan paljastettua, kun tuomiota verrataan tuomioistuimen käyttämään ratkaisuaineistoon. Vaikka ratkaisuaineiston määrittely saattaa olla pulmallista⁷⁰, käytetty aineisto on kuitenkin periaatteessa rajattua. Saneerausohjelman oikaisussa asia on toisin. Virheen paljastamiseksi vahvistettua ohjelmaa joudutaan vertaamaan sen valmisteluaineistoon. Ohjelman valmisteluaineistoon sisältyvät esimerkiksi selvittäjän eriaisteiset luonnokset, neuvottelujen muistiinpanot ja alkukäsittelyssä kertynyt aineisto. Ohjelman valmisteluaineiston epämääräisyys vie oletettavasti usein mahdollisuuteen selvittää, mikä on ollut vahvistamispäätöksen todellinen sisältö.⁷¹ Ellei päätöksenteon ja saneerausohjelman poikkeavuutta voida yksittäistapauksessa selvittää, tilanne ei kuulu 1 virkkeen soveltamisalaan. Virhettä ei tällöin voida oikaista siinä helpotetussa menettelyssä, mihin OK 24:10 tarjoo mahdollisuuden.

Todennäköisimmin kirjoitusvirheitä esiintyy maksuohjelmassa, jossa määrätään velkojille tulevat suoritukset sekä niiden eräpäivät.⁷² Kirjoitus- tai laskuvirhe paljastuu verrattaessa joko maksuohjelmaa muuhun saneerausohjelmaan⁷³ tai samaan ryhmään kuuluvia velkoja keskenään. On huomattava, että 1 virke ei pane painoa sille, onko kirjoitus- tai laskuvirheen kohtaama velkoja hyötynyt vai kärsinyt vahinkoa. Kummassakin tapauksessa virhe on oikaistavissa ilman kyseisen velkojan suostumusta.

2.3.3. Virheellisesti merkityn velan määrän oikaisu (ehdotettu 2 virke)

Vuonna 1998 esitys osittaisuudistukseksi toisi YrSanL 63.1 §:ään uuden toisen virkkeen. Virkkeen soveltamisala on sananmukaisesti tulkittuna ahdas.

⁷⁰ Tältä osin vuoden 1993 alioikeusuudistuksessa toteutettu suullisuus ja välittömyys on muuttanut tilannetta. Ratkaisuaineiston kontrollointi on vaikeutunut. Asia erikseen on, kumpaan suuntaan muutos on vaikuttanut. Vertailusta aikaisemmassa oikeudessa ks. *Aalto* 1961 s. 740.

⁷¹ Sama pulma esiintyy muissakin insolvenssimenettelyissä, jotka eivät keskity tuomioistuimeen. Ks. *Koulu* 1997 s. 87.

⁷² Laskuvirheen oikaisuun on hiukan paradoksaalisesti suhtauduttu suopeammin kuin kirjoitusvirheen korjaamiseen. Laskuvirheen oikaisu OK 24:10:n nojalla on hyväksytty silloinkin, kun kysymyksessä on perimmältään ajatusvirhe. Näin *Aalto* 1961 s. 747.

⁷³ Tällöin havaitaan, että yksittäisen velkojan »saama» velkajärjestely poikkeaa ko. velkojaryhmän yleisestä kohtelusta. Toisin sanoen velkoja on joutunut liian ankaran tai liian lempeän velkajärjestelyn kohteeksi.

Toisen virkkeen tarkoittamaksi merkintävirheeksi katsotaan vain velan kirjaaminen ohjelmaan liian suurena. Merkintävirheen oikaisu on näin automaattisesti maksuohjelmaan merkityn velan alentamista. Velkaa ei saa korottaa; velan määrän korottamisen kielto koskee sekä pääomaa että korkoa. Toinen virke ei myöskään tule sovellettavaksi, jos velkojan saatava kokonaan puuttuu maksuohjelmasta. »Puuttuvaa» saneerausvelkaa ei myöskään voida pitää YrSanL 63.1 §:n 1 virkkeen tarkoittamana kirjoitus- ja laskuvirheenä. Ohjelmaa oikaisemalla ei pystytäkään kiertämään sitä preklusiivista vaikutusta, joka vahvistetulla saneerausohjelmalla on.⁷⁴ Preklusio tarkoittaa sitä, että velkojan saatava lakkaa siltä osin kuin sitä ei ole otettu saneerausohjelmaan.

Jotta maksuohjelmaa saadaan muuttaa, virheellisen velan määrän tulee sanamuodon mukaan johtua velan lyhennyksestä tai muusta siihen rinnastettavasta syystä.⁷⁵ Lyhennys tai muu rinnastettava syy ei ole oikaisun todellinen edellytys. Viittaus velan lyhennykseen pelkästään määrittää 1 ja 2 virkkeen keskinäistä suhdetta. Kyseinen syy – eli lyhennyksen puuttuminen kirjanpidosta ja virheen heijastuminen ohjelmaan – on tosiasiallinen reunaehto sille, että tapaus ei kuulu jo 1 virkkeen soveltamisalaan. Jos saneerausvelallisen kirjanpito ja saneerausohjelma poikkeavat toisistaan, kysymyksessä on säännönmukaisesti pelkkä kirjoitus- tai laskuvirhe.⁷⁶

Toisen virkkeen perusteluissa viitataan toiseenkin soveltamistilanteeseen. Ohjelmaa saadaan korjata virkkeen mukaisessa kevennetyssä menettelyssä, jos ohjelmaan on merkitty virheellisesti, kenelle velkojalle saatava kuuluu.⁷⁷ Tällaisia virheitä syntyy erityisesti takaajan maksaessa päävelan saneerausmenettelyn kuluessa. Ohjelmaa vahvistettaessa päävelan viime hetken suoritukset useinkaan tule ohjelmaehdotuksen laatijan tai tuomioistuimen tietoon.

Voidaan kysyä, onko saneerausvelka kokonaan poistettavissa maksuohjelmasta 2 virkkeen nojalla. Tarve velan poistamiseen ohjelmasta voi johtua paitsi velan lakkaamisesta myös siitä, että saneerausvelaksi katsottu velka olikin menettelynaikaista. Toisen virkkeen sanamuoto ei salli poistamista; totaalinen ohjelmasta poistaminen ei ole velan »määrän» korjaa-

⁷⁴ »Se seikka, että velkoja jälkikäteen huomaa kirjanpidostaan saatavansa olevan suurempi kuin minkälaisena se on otettu ohjelmassa huomioon, ei sinänsä olisi ehdotuksen mukaan peruste ohjelman oikaisemiselle.» Ks. HE 1998:68 s. 11.

⁷⁵ »Tällaisesta tilanteesta olisi kysymys tyypillisesti silloin, kun velan määrä osoitetaan maksuohjelmaan merkittävää pienemmäksi ennen saneerausohjelman alkua tapahtuneen maksun vuoksi.» Näin HE 1998:68 s. 10.

⁷⁶ Sillä, mitä saatavansa ilmoittaneen velkojan oma kirjanpito osoittaa, ei tietenkään ole merkitystä.

⁷⁷ HE 1998:68 s. 10–11.

mista.⁷⁸ Merkintävirheeksi ei siis katsota velan virheellistä ottamista saneerausohjelmaan. Näin 2 virkkeen mukainen keveä oikaisu estyy.⁷⁹ Asia erikseen on, että lyhennystä (eli osasuoritusta) ei loogisesti tulisi asettaa eri asemaan kuin kokonaissuoritusta.

Entä vakuusvelan muuttaminen tavalliseksi velaksi tai päinvastoin? Nämä tilanteet on syytä jättää kategorisesti 2 virkkeen soveltamisalan ulkopuolelle. Kummassakin on kysymys väärästä lain soveltamisesta eikä enää virhemerkinnästä. Velkojaryhmän muutokset jäävät tehtäviksi (uuden) 3 virkkeen mukaisesti.

2.3.4. Muunlaisen virheen oikaisu (uusi 3 virke)

Vuoden 1998 ehdotuksen toteuduttua YrSanL 63.1 §:n 3 virke sääntelee, miten ohjelman »muunlainen» virhe korjataan. Vaikka virkkeen soveltamisala on periaatteessa hyvin laaja, saneeraus käytännössä YrSanL 63.1 §:n 3 virke tulee sovellettavaksi äärimmäisen harvoin. Soveltamisen harvinaisuus johtuu siitä, että virkkeen mukainen oikaisu kilpailee YrSanL 63.2 §:n tarkoitettaman ohjelman muuttamisen kanssa. Toinen momentti sallii, että vahvistettua ohjelman mukaisen velkajärjestelyn tai maksuohjelman sisältöä muutetaan sen velkojan suostumuksella, jonka oikeutta muutos loukkaa. Säännösten soveltamisaloilla on yhteyttä. Mitä laajemmaksi virheen käsite määritellään, sitä suppeammaksi jää ohjelman muuttaminen – ja päinvastoin.⁸⁰

Teoriassa 3 virkkeellä ja 2 momentilla on kuitenkin erilaiset soveltamisedellytykset. Kolmas virke koskee (kuten koko 1 momenttikin) ohjelmassa

⁷⁸ Toinen asia on, että hyvin radikaali velan määrän alentaminen – esimerkiksi velan oikaiseminen nimellisen suuruiseksi – vie asiallisesti samaan kuin velan totaalinen poistaminen. Tästä huolimatta periaatteellinen ero säilyy; velan »nollaus» ei ole ehdotettu uuden 2 virkkeen perusteella luvallinen. Toinen virke kuitenkin sallii esimerkiksi sen, että 1 milj. markan saatava oikaistaan 1 markan määräiseksi.

⁷⁹ Ensimmäisen momentin alkuperäinen sanamuoto rinnasti velan totaalisen ja osittaisen perusteettomuuden. Kumpikin oli korjattavissa niiden asianosaisten suostumuksella, joiden asemaan asia vaikutti. Ks. HE 1992:182 s. 99. Vuoden 1998 uudistuksen jälkeen osittainen perusteettomuus pääsee (uuden) 2 virkkeen piiriin, kun taas kokonaisperusteettomuus pysyy (uuden) 3 virkkeen soveltamisalassa. Lopputulos on, että osavirhe on korjattavissa helpommin kuin totaalivirhe.

⁸⁰ Esimerkiksi liian ankara (tai päinvastoin liian lievä) velkajärjestely on sekin tavallaan ohjelman virhe. Onhan velallisyriityksen taloudellisen tilan kehitys joko arvioitu väärin (=lainsoveltamisvirhe) tai jätetty riittävästi selvittämättä (=aineistovirhe). Ohjelman pysyvyyden periaate tuntuisi näin vaativan virheen käsitteen – ja samalla 1 momentin oikaisun soveltamisalan – suhteellisen rajattua tulkintaa.

havaitun virheen oikaisemista, 2 momentti taas sääntelee sinänsä virheettömän (eli oikean) maksuohjelman muuttamista.⁸¹ Kun saneerauksen asianosainen hakee ohjelman muuttamista 2 momentin perusteella, hänen ei tarvitse vedota virheeseen saneerausohjelmassa.⁸² Tuomioistuimen ei myöskään tule tutkia, onko ohjelma virheellinen. Toisinaan virheen oikaisua vaativan asianosaisten kannattaa perustaa hakemuksensa »helpompaan» 2 momenttiin. Asianosaisten kannalta on yhdentekevää, sijoitetaanko hänen oikaisuvaatimuksensa 1 momentin 3 virkkeen vai 2 momentin piiriin. Kummassakin tapauksessa ohjelman muuttamiselle on asetettu sama suostumusedellytys.

Muunlaisen virheen ei tarvitse olla »ilmeinen». YrSanL 63.1 §:n 3 virke poikkeaa tässä suhteessa niistä oikaisu säännöksistä, joita on muussa lainsäädännössä. Virheen ilmeisyys on säännönmukaisesti asetettu ehdoksi asiavirheen oikaisulle.⁸³ Säännöksen sanamuoto on kuitenkin ristiriidassa sen perustelujen kanssa. Hallituksen esityksen erityisperusteluissa lähdetään siitä, että virheen ilmeisyys on normaaliin tapaan oikaisun edellytyksenä.⁸⁴ Jos oikaisulle asetetaan ilmeisyysvaatimus, tulkinnanvaraisia virheitä ei saa oikaista 3 virkkeenkään nojalla. Kuvatussa ristiriitatilanteessa etusija annetaan lakitekstillemme, olkoonkin että se johtaa poikkeamiseen muusta lainsäädännöstä.⁸⁵

Tosin ongelma virheen ilmeisyydestä ei useinkaan pääse kärjistymään. Tämä johtuu siitä, että lähes kaikki 1 momentin uuden 3 virkkeen teoreettiseen soveltamisalaan kuuluvat tapaukset sijoittuvat (tai ainakin asianosainen pystyy ne sijoittamaan) 2 momentin piiriin. Tällöin virhe korjataan (ei oikaisemalla vaan) muuttamalla ohjelmaa. Kokonaan tulkintaongelma ei kylläkään häviä, sillä 1 momentin ja samalla sen 3 virkkeen soveltamisala on laajempi kuin 2 momentin. Ellei asianosaisten vaatimus kohdistu saneerausohjelmassa toteutettuun velkajärjestelyyn, kysymyksessä on aina virheen oikaisu. Tällöin hakijan on pystyttävä esittämään ainakin todennäköisyyssnäyttöä siitä, että ohjelmaa laadittaessa on tapahtunut virhe.

⁸¹ Teoriassa pitää erottaa velkajärjestely periaateratkaisuna ja maksuohjelma, joka pelkästään toteuttaa velkajärjestelyn. Käytännössä erillään pitäminen tuottaa vaikeuksia, joten jatkossa termejä käytetään synonyymeinä.

⁸² YrSanL 63.1 §:ään perustuvassa hakemuksessaan asianosaisten on pystyttävä yksilöimään virhe joko ohjelman aineistossa tai lain soveltamisessa. Tämä pätee myös saneeraus käytännössä. Oikaisun hakijaa vaaditaan säännönmukaisesti »esittämään selvitys virheen synnystä.»

⁸³ Asiavirheen itseoikaisusta yleensä ks. *Koulu* 1997 s. 86–88.

⁸⁴ »- - - selvään virheeseen tai puutteeseen - - - ilmeisen väärrään - - -». Ks. HE 1992:182 s. 99.

⁸⁵ Virheen ilmeisyys on asetettu asiavirheen oikaisun ehdoksi esimerkiksi UL 9:1.1:ssä (197/96) ja HMenL 26 §:ssä.

2.4. Velkajärjestelyn tai maksuohjelman sisältöä muutetaan (YrSanL 63.2 §)

2.4.1. Ohjelman muuttaminen ja velkojen autonomia

YrSanL 63.2 §:n perusteella saadaan muuttaa vahvistetun ohjelman mukaisen velkajärjestelyn tai maksuohjelman sisältöä. Momentin mukainen ohjelman muuttaminen on asiallisesti muutoksen vahvistamista, eräänlaista legalisointia. Vahvistettu muutos tulee – toisin kuin vahvistamaton – osaksi saneerausohjelmaa. Ne oikeusvaikutukset, jotka laki liittää vahvistettuun ohjelmaan, määräytyvät uuden, muutetun ohjelman mukaisesti.

Toisen momentin tavoitteita ei lain valmisteluasiakirjoissa analysoida. Voidaan kuitenkin olettaa, että säännös on tarkoitettu ratkaisuksi tapauksiin, joissa velallisyrittäjän maksukyky heikkenee tai paranee odottamattomasti. Ohjelmaa muuttamalla vältetään asiallisesti tarpeeton jälkikonkurssi tai toistettava saneerausmenettely. Säännöstyypinä YrSanL 63.2 § ei ole epätavallinen. Säännökset, jotka antavat tuomioistuimelle vallan suoritusvelvollisuuden uudelleenarviointiin, ovat tuttuja perhe- ja lapsilainsäädännöstä.⁸⁶ YrSanL 63.2 §:llä on vastine myös yksityishenkilön velkajärjestelyssä. Tuomioistuin voi VJL 44 §:n nojalla muuttaa maksuohjelmaa velallisen tai velkojan hakemuksesta, jos »velallisen maksukyvyssä tai muissa velkajärjestelyn kannalta merkityksellisissä olosuhteissa on ohjelman vahvistamisen jälkeen tapahtunut olennainen muutos».⁸⁷ Säännökset perustuvat ajatukseen, että suoritusvelvollisuuden ensivahvistamisen hetkellä ei pystytä ennakoimaan kaikkia niitä tekijöitä, jotka vaikuttavat tulevaisuudessa maksuvelvollisen kykyyn suoriutua asetetusta velvoitteesta.⁸⁸

YrSanL:n muuttamissäännös poikkeaa kuitenkin yhdessä suhteessa ratkaisevasti vastaavista säännöksistä. Tavallisesti suoritusvelvollisuuden sisältöä muutetaan lainkäyttöraatkaisulla. Tuomioistuin arvioi, onko muuttamissäännöksessä kuvattu materiaallinen olosuhteiden muutos tapahtunut. Saneerausessa taas selväkään maksukyvyyn muutos ei suoraan oikeuta velkajärjestelyn tai maksuohjelman muuttamiseen. Muutos edellyttää kärsivän tahon suostumusta muutokseen.

⁸⁶ Näitä ovat esimerkiksi AL 51 § ja lapsen elatuksesta annetun lain (704/75) 11 §. Kannattaa huomata, että nämä säännökset eivät kuitenkaan edellytä – toisin kuin YrSanL – asianosaisten suostumusta.

⁸⁷ Ks. lähemmin *Koskelo-Lehtimäki* 1997 s. 403–404.

⁸⁸ Yksityishenkilön velkajärjestelyssä muutettavuutta perustellaan myös sillä, että velkajärjestely on summaarista menettelyä ja että jokin merkityksellinen seikka voi tulla tietoon vasta ohjelman vahvistamisen jälkeen. Ks. *Niemi-Kiesiläinen* 1995 s. 314.

Suostumusvaatimus heijastuu tuomioistuimen tutkintaan ja päätöksentekoon. Tuomioistuimen tehtäväksi jää vain sen tarkastaminen, että vaadittavat suostumukset on saatu oikeilta asianosaisilta. YrSanL 63.2 §:n tarkoittamassa tapauksessa tuomioistuin ei joudu lainkaan ottamaan kantaa materiaalseen tosiseikastoon eli siihen, ovatko olosuhteet muuttuneet ja miten muutos vaikuttaa saneerausvelallisen maksukykyyn. Tästä seuraa, että asianosaisen ei tarvitse 2 momentin mukaisessa hakemuksessaan edes vedota olosuhteiden muutokseen. Tuomioistuin ei myöskään saa vaatia selvitystä olosuhteiden muutoksesta.

Kiintoisa kysymys on, miksi saneerausmenettely ja yksityishenkilön velkajärjestely rakentuvat eri lähtökohdille. Eri lähtökohdat ovat ilmeisesti seurausta niistä periaatteista, joita päätöksenteko eri menettelyissä seuraa. Yksityishenkilön velkajärjestelyssä päätöksenteko kuuluu tuomioistuimelle. Tuomioistuin vahvistaa – toki velkojia kuullen mutta periaatteessa yksipuolisesti – velalliselle hänen todellista maksukykyään vastaavan ohjelman. Saneerauksessa velkajärjestelystä ja maksuohjelmasta päättävät velkojat. Päätöksenteko rakentuu velkojien autonomialle. Se velallisen maksukyvyn muutosten suora huomioonottaminen, mistä VJL 44 § lähtee, olisi täysin YrSanL:n perusteiden vastaista.⁸⁹ YrSanL:n järjestelmässä myös ohjelman muuttamisen on oltava velkoja-autonomista.

Asia erikseen on, että ohjelman muuttamisen kytkeminen intressitahon suostumukseen on prosessiekonomisesti rationaalista. Yrityksen maksukyvyn – tai laajemmin sen tulontuottamiskyvyn – arvioiminen on niin monimutkaista, että se useimmiten jäisi oikeudellisen päätöksenteon ulottumattomiin. Minkä selvityksen valossa esimerkiksi yrityksen maksukykyä arvioitaisiin? Se harkinta, johon 2 momentti tuomioistuimen pakottaa (eli »muuttamisharkinta»), on olennaisesti yksinkertaisempaa. Varsinaista lainsoveltamista vaatii vain sen piirin määrittely, jota haettu muutos »loukkaa».

2.4.2. Ohjelman muuttamiskelpoisuus

Vaikka tuomioistuimen päätöksentekoa on yksinkertaistettu, 2 momentti tuo mukanaan soveltamisongelmia. Niistä ensimmäinen on momentin epäselvä soveltamisala – mitä tarkoitetaan momentin sanaparilla »velkajärjestelyn ja

⁸⁹ Asia erikseen on, että ohjelman muuttamiseen saatetaan pyrkiä toistetun saneerausmenettelyn avulla, johon palataan jäljempänä. Tätä toistuvien menettelyjen ongelmaa ei ole ratkaistu YrSanL:ssa. Ks. *Koulu* 1994 s. 271.

maksuohjelman sisältö»? Jotta tuomioistuिन voi vahvistaa muutoksen saneerausohjelmaan, kysymyksessä on oltava ohjelmassa vahvistetun asiantilan muuttaminen. Saneerauksen osapuolet eivät yksimielisinäkään saa tuoda ohjelman piiriin sellaisia velkasuhteita, jotka ovat syntyneet ohjelman vahvistamisen jälkeen. Tällaiset jälkivelkasuhteet jäävät YrSanL 63.2 §:n soveltamisalan ulkopuolelle.

Lakitekstin muotoilu antaa vaikutelman, että YrSanL 63.2 §:n soveltamisalalla on yhteys YrSanL 44 §:ään. (Tämä pykälä määrää velkajärjestelyn keinot saneerausmenettelyssä.) YrSanL 44 § määrittää siis samalla ohjelman muuttamiskelpoisuuden rajat. Kaikkea sallittua velkajärjestelyä voidaan muuttaa 2 momentin mukaisesti. Momentin erityisperustelut puhuvat kuitenkin suppeamman muuttamiskelpoisuuden puolesta. Toisen momentin perusteluissa käsitellään vain kahta konkreettista muuttamistapausta, ohjelmassa vahvistettujen eräpäivien siirtämistä ja velkojille tulevien suoritusten kokonaismäärän muuttamista.⁹⁰ Jälkimmäisessä tapauksessa toimitettua velkajärjestelyä kuvaannollisesti lievennetään tai jyrkennetään.

Jos perustelut ymmärretään sananmukaisesti, vain YrSanL 44.1 §:n 1- ja 4-kohtien mukaista velkajärjestelyä saadaan muuttaa. Sen sijaan muu velkajärjestely – eli käännteinen lyhennysjärjestys (2-k) ja luottokustannusten alentaminen (3-k) – olisi muuttamiskelpoisuutta ajatellen lopullista. Eri asia on, että tällaiseen erotteluun on vaikea löytää mitään rationaalista syytä. YrSanL 63.2 §:n sanamuoto sallii myös kuvatut muutokset.⁹¹

Todelliseksi ongelmaksi jäävät YrSanL 44.2 §:n tarkoittamat velkajärjestelyn keinot, velan kertasuoritus (1-k) ja velan sijaissuoritus (2-k).⁹² Tosin nämä keinot ovat käsitteellisesti pykälän otsikon tarkoittamaa velkajärjestelyä. Ohjelman muuttamisen kannalta kertasuoritus ja sijaissuoritus eroavat velkajärjestelyn säännönmukaisista keinoista, jotka mainitaan pykälän 1 momentissa. Jos tehtyä kertasuoritusta tai sijaissuoritusta muutetaan, se merkitsee – tai ainakin saattaa merkitä – jo lakanneen velkasuhteen palauttamis-

⁹⁰ Esimerkit ovat hallituksen esityksestä. Ks. HE 1992:182 s. 99. Esimerkit antavat myös mielekkään selityksen sanaparille »velkajärjestelyn ja maksuohjelman sisältö». Eräpäivää siirrettäessä puututaan maksuohjelmaan, velkojalle tulevaa kokonaissuoritusta muutettaessa taas kajotaan ohjelmassa toteutettuun velkajärjestelyyn.

⁹¹ Momentin erityisperustelut saattavat tosin selittyä sillä, että niissä on keskitytty vain tavallisimmiksi oletettuihin tapauksiin. Toisin sanoen perusteluja ei ole tarkoitettu-kaan tarkentamaan ilmaisu »velkajärjestelyn ja maksuohjelman sisältöä».

⁹² Mainituista erityisistä velkajärjestelyn keinoista ks. *Koulu* 1995 s. 285–286. Todettakoon, että ohjelman määräämä velan kertamaksu merkitsee velkojalle pakkoa ottaa maksu vastaan ennen sovittua eräpäivää.

ta.⁹³ Tosiasiallisesti lopputulos on sama kuin jos saneerausohjelmaan lisättäisiin uusi velka.⁹⁴

Tästä syystä on johdonmukaista, että velkajärjestelyn erityisten keinojen muuttamista arvioidaan uuden velan lisäämisenä ohjelmaan. Sama lähtökohta näyttää pätevän myös, kun 2 momentin mukaisella muutoksella halutaan palauttaa ohjelman vakauttama laina saneerausvelaksi.⁹⁵ Tällainen muutos on velkojan näkökulmasta järkevä tavoite ratkaisun KKO 1996:91 valossa.⁹⁶ Palauttamalla vakautetun lainan saneerausvelaksi velkoja turvaa asemansa, jos saneeraus raukeaa tai saneerausvelallinen joutuu jälkikonkursiin.

Vastaavasti voidaan kysyä, saadaanko ohjelman mukainen vakuusvelka siirtää 2 momentin nojalla tavalliseksi velaksi taikka päinvastoin. Varsinaista soveltamisalaongelmaa ei tällöin muodostu. Velan siirtäminen ryhmästä toiseen sisältää automaattisesti velkajärjestelyn muuttamisen. Ensimmäinen siirto merkitsee käytännössä velkajärjestelyn jyrkentämistä, koska vakuusvelkaa koskevat rajoitukset (arg. YrSanL 45 §) häviävät. Toisessa siirrossa taas velkajärjestelyä lievennetään. Selvää on, että kumpikin muutos kuuluu 2 momentin soveltamisalan piiriin.

Oma erilliskysymyksensä on, salliiko YrSanL 63.2 § sen, että saneerausvelkojen ja menettelynaikaisten velkojen rajaa muutetaan. Esimerkiksi: saadaanko ohjelmasta poistaa siihen merkitty velka seurauksin, että kyseisestä velasta tulee YrSanL 32 §:n tarkoittama menettelynaikainen velka.⁹⁷

⁹³ Esimerkiksi: yritys A:n saneerausohjelmassa velkoja X:lle on annettu sijaissuorituksena osa A:n liiketoiminnoista. A ja X sopivat siitä, että sijaissuoritus mitätöidään ja X:ää kohdellaan tavallisena saneerausvelkojana.

⁹⁴ Tosin voidaan väittää, että velkojalle tulevien suoritusten määrän korottaminen rinnastuu uuden velan lisäämiseen – jolloin YrSanL 44 §:n 1 ja 2 momenttien välille ei jää periaatteellista eroa.

⁹⁵ Vakautetun lainan käsite on hiukan epätarkka. Pääomalainalla tarkoitetaan oman pääoman ehtoista lainaa, joka liittyy yrityksen normaaliin pääomahuoltoon. Vakautetulla lainalla taas pyritään keventämään vaikeuksiin joutuneen yrityksen rahoituskustannuksia. Vakautettu laina syntyy useimmiten muuttamalla olemassaolevan tavallisen lainan ehtoja. Ks. *Villa* 1997 s. 196. Vakautettujen lainojen käyttämisestä nimenomaan saneerausmenettelyssä ks. *Villa* 1997 s. 239.

⁹⁶ Tapauksessa katsottiin, että saneerausohjelman raukeaminen jälkikonkurssissa ei vaikuttanut vakauttamiseen. Toisin sanoen velkoja oli lopullisesti menettänyt velkojan statuksensa. – Saneerauksen raukeamisen vaikutusta lainan vakautukseen käsitellään jäljempänä jaksoissa 4.8.1 ja 4.8.4.

⁹⁷ Tilanteen peilikuvaa – eli menettelynaikaiseksi alunperin katsotun velan myöhemmän ottamista saneerausohjelmaan (jolloin menettelynaikaisen velan etu menetetään) – käsitellään jäljempänä velan lisäämisen yhteydessä jaksossa 2.5.

Kannattaa huomata, että velan poistaminen ohjelmasta on erityisesti näin kohdeltavan velkojan edun mukaista. Vapautuuhan hänen saatavansa velkajärjestelystä, ja velkoja saa oikeuden välittömään maksuun. Tämäkin muutos sijoittuu ongelmitta YrSanL 63.2 §:n väljän sanamuodon piiriin; velkajärjestelyn »sisältö» muuttuu.⁹⁸

2.4.3. Ohjelman mukaista suoritusta aikaistetaan tai muutetaan

Aikaistetun maksun ongelma

YrSanL:n valmistelun ajoittuminen syvään lamaan näkyy selvästi siinä, mitä laki jättää sääntelemättä. Esimerkiksi saneerausohjelman toteuttamista ennen sille määrättyä aikaa ei oteta huomioon. Erityisesti talouden noususuhdanteessa saneerausvelallinen saattaa kuitenkin haluta ohjelman toteuttamista ennenaikaisesti.⁹⁹ Tämä tapahtuu aikaistamalla niitä suorituksia, jotka saneerausvelallisen on ohjelman mukaan tehtävä velkojilleen.

Maksusuoritusten aikaistaminen sisältää kaksi kysymystä. Ensinnäkin on selvitettävä, kuuluuko maksun aikaistaminen lainkaan 2 momentin soveltamisalaan. Toisin sanoen kysytään, voidaanko ennenaikainen maksu toteuttaa YrSanL 63.2 §:n tarkoittamana ohjelman muutoksena. Jos vastaus on myönteinen, ratkaistavaksi tulee sekundäärinen kysymys, kenen suostumus ohjelman muuttamiseen vaaditaan. Tässä luvussa tutkittavaksi otetaan vain ensimmäinen kysymys eli ongelma 2 momentin soveltamisalasta. Muutokseen vaadittavaa suostumusta, joka on YrSanL:n järjestelmässä pohjimmiltaan menettelykysymys, käsitellään luvussa 3.

Suoritusten aikaistaminen ei ole pelkästään saneerausvelallisen ja aikaistetun maksun saavan velkojan asia. Ennenaikainen maksu saattaa, jos se on olennaisesti etuaikainen, rinnastua velkajärjestellyn velan pääomamäärän tai sille tulevan koron korottamiseen, mikä tapahtuu velallisyriityksen ja velko-

⁹⁸ Asia erikseen on, että yhden velkojan aseman radikaali parantuminen heijastuu muihin velkoihin. Keskeiseksi ongelmaksi muodostuu kysymys, keneltä menettelyosalliselta on saatava suostumus ohjelman tällaiseen muuttamiseen. Ks. jäljempänä jakso 3.4.3.

⁹⁹ Ks. edellä jakso 1.4. Ohjelmasta vapautumisen motiivit vaihtelevat. Yksi motiivi on ohjelman toteutukseen liittyvä julkisuus. Niin kauan kuin saneerausvelallinen toteuttaa ohjelmaa, kaikki yritysjärjestelyt yms. tulevat julkisiksi. Ks. *Jakonen* 1993 s. 122. Tämä johtuu siitä, että valvojan (tai valvojan puuttuessa saneerausvelallisen) on kuuden kuukauden välein annettava velkojille selonteko ohjelman toteutumisesta (YrSanL 62 §). Välitön taloudellinen syy ohjelmasta vapautumiseen on YrSanL 63.4 §:n sääntelämä velkojen oikeus lisäsuorituksiin.

jan sopimuksin.¹⁰⁰ Ennenaikainen maksu tarjoaa myös klassisen keinon yksittäisen velkojan suosimiseen. Velkojan suosinta taas on YrSanL 65.1 §:n 2-kohdan mukainen raukeamisperuste. Ennenaikaisen maksun hyväksyminen YrSanL 63.2 §:n mukaisena muutoksena kytkeytyy siihen, sallitaanko muiden velkojien aseman heikentyminen. Jos aikaistaminen vahvistetaan ohjelman muutokseksi, tuomioistuimen päätös legalisoi maksun. Muut velkojat menettävät mahdollisuutensa vaatia saneerausohjelman raukeamista.

Maksujen aikaistamiseen liittyy muitakin riskejä kuin velkojien yhdenvertaisuuden loukkaaminen. Yhden saneerausvelan ennenaikainen maksu saattaa vaarantaa velallisyrittäjän kyvyn suorittaa muusta maksuohjelmasta. Toteutumiskriisi on ilmeinen, kun ennenaikainen maksu on epätavallisen suuri tai siihen käytetään yrityksen käyttöpääomaa. Ja toisin päin: riski minimoituu, kun ennenaikainen maksu rahoitetaan pitkäaikaisella uudella luotolla.

Muiden velkojien suojaamista voidaan käyttää perusteluna sekä 2 momentin soveltamisen puolesta että vastaan. Jos aikaistettu maksu jätetään YrSanL 63.2 §:n soveltamisalan ulkopuolelle, tulkinta suojaa tehokkaasti muita velkojia. Saneerausvelallinen joutuu ottamaan huomioon raukeamishan, jota se ei voi torjua ohjelmaa muuttamalla. Pysyvä raukeamisen uhka taas vähentää velallisen halua suoritusten aikaistamiseen.

Toisen momentin soveltamisella olisi etunsaakin. Aikaistaminen tulisi tuomioistuimen valvonnan piiriin. Tuomioistuin voisi yksittäisessä tapauksessa estää muutoksen vahvistamisen, jos ennenaikainen maksu herättää epäilyksiä velkojan suosimisesta tai ohjelman toteutus maksun johdosta vaarantuu.¹⁰¹ Samalla saneerauksen muut asianosaiset saavat tiedon ohjelman muutoksesta ja voivat osallistua sen vahvistamista tarkoittavaan menettelyyn. Jos 2 momenttia ei lainkaan sovelleta, maksuaikojen muutokset jäävät salaisiksi eli velkojan ja velallisen välisiksi järjestelyiksi.

¹⁰⁰ Velkojan ennakkolisesta kertamaksusta saama hyöty on kaikkein suurin, kun maksuohjelma on takapainotteinen ja velka on koroton tai hyvin matalakorkoinen. Velkojan saama hyöty voidaan matemaattisesti arvioida laskemalla ohjelman mukaisille suorituksille nykyarvo ja vertaamalla sitä ennenaikaisen maksun määrään. – Tämän tutkimuksen aineistossa maksuohjelman mukaiset suoritukset tehtiin parhaimmillaan seitsemän vuotta etuajassa! Ks. Espoon käräjäoikeuden päätös 14.6.1995 HS 95/3362 (Ekotiiviste Oy).

¹⁰¹ Vaikka hakemuksen suora hylkääminen tällä perusteella ei kävisikään päinsä, samaan lopputulokseen päästäisiin »sopivilla» suostumustulkinnoilla. Mitä epäilyttävämpää aikaistaminen on, sitä laajemmalla piirillä voidaan edellyttää suostumusta. Suostumus puolestaan on muutoksen vahvistamisen ehto.

Tässä tutkimuksessa katsotaan, että myös ohjelman mukaisten suoritus-ten aikaistaminen kuuluu periaatteessa YrSanL 63.2 §:n soveltamisalaan. Eriksen ratkaistavaksi jää, annetaanko muille velkojille vahvistamismenettelyssä pelkästään kuultavan asema vai sidotaanko vahvistaminen nimenomaiseen suostumukseen. Joskus nämä osallistumisen muodot menevät päällekkäin. Tiettyä velkojaa kuullaan saneerausvelallisen hakemuksesta sen seikan selvittämiseksi, loukkaako haettu ohjelman muutos hänen oikeuttaan.¹⁰² Velkojan kuuleminen selvitystarkoituksessa on usein välttämätöntä, koska ohjelman muutoksen vaikutuksia koko velkojakollektiiviin on vaikea arvioida pelkästään hakemusasiakirjojen perusteella.

Maksuvelvollisuus täytetään korvaavalla suorituksella tai velkojalle annetaan vakuus

Saneerausvelallinen ja yksittäinen velkoja voivat sopia, että ensiksi mainittu täyttää ohjelman mukaisen maksuvelvollisuutensa muulla kuin ohjelmassa määrättyllä tai edellytetyllä tavalla. Maksun korvaava suoritus voi olla esimerkiksi konkurssioikeudesta tuttu sijaissuoritus eli maksu tavarantoimituksella tai tehtävällä työllä.¹⁰³ Yhtä hyvin velkoja saattaa hyväksyä »maksuksi» myös sellaisen korvaavan suorituksen, joka ei ole maksu edes siinä laajassa merkityksessä, mitä insolvenssilainsäädännössä käytetään. Saneerauksessa aktualisoituva korvaava »maksu» voi olla esimerkiksi velkojalle suunnattava osakeanti.

Saneerausohjelma edellyttää normaalisti rahamaksua eli maksua lailisilla maksuvälineillä tai sähköisellä rahalla. Rahamaksuun voidaan rinnastaa maksu kuittauksin. Tällöin velallisyritys kuittaa velkojan saatavan omalla vastasaatavallaan. Kuittaus ei luo 2 momentin mukaista muuttamisproblematiikkaa; toisin sanoen kysymyksessä ei ole sellainen maksuohjelman sisällön muutos, joka tuomioistuimen tulisi vahvistaa. On syytä huomata, että sijaissuoritus voi olla myös ennaikainen maksu, jolloin edellisen alajakson ja tämän jakson muuttamistilanteet yhtyvät. Yhtymisellä ei kuitenkaan ole selvää vaikutusta kysymyksenasetteluun, joten tilanteita tarkastellaan erillisinä.

Tällöin herää kysymys, voidaanko sopimus korvaavasta suorituksesta hyväksyä YrSanL 63.2 §:n nojalla saneerausohjelman muutokseksi. Selvää

¹⁰² Yksityishenkilön velkajärjestelyssä tuomioistuimen on kuultava ehdotetusta muutoksesta niitä velkojia, joita »asia koskee» (VJL 61.3 §). Kuultavien velkojien määrittelystä ks. *Koskelo-Lehtimäki* 1997 s. 431.

¹⁰³ Sijaissuorituksesta konkurssioikeudessa ks. *Tuomisto* 1995 s. 86–88.

on, että saneerausohjelma ei periaatteessa rajoita kuvattuja järjestelyjä. Velkasuhteen osapuolet saavat, sopimusvapautensa nojalla, järjestää haluamallaan tavalla sen, miten velvoitettu taho täyttää suoritusvelvollisuutensa.¹⁰⁴ Muiden velkojen näkökulmasta sijaissuoritus tai muu korvaava suoritus sisältää kuitenkin saman kysymyksenasettelun kuin ennenaikainen maksu. Sijaissuoritus (esimerkiksi alihinnoiteltu tavarantoimitus) saattaa olla kiellettyä velkojan suosintaa. Tästä syystä lähtökohtainen periaate on, että ohjelmassa määrätyn suorituksen jälkikäteinen muuttaminen on vahvistettava ohjelman muutokseksi 2 momentin säätämällä tavalla.

Hiukan samankaltainen ongelma syntyy, kun saneerausvelallinen antaa velkojalle vakuuden ohjelman toteuttamisesta. Muodollista estettä vakuuden asettamiseen ei ole. Saneerausmenettelyn aikaansaamat vakuusrajoitukset päättyvät, kun ohjelma on vahvistettu. Saneerausvelallinen saa antaa vakuuden myös velkajärjestelyn kohteena olleista vakuudettomista veloista. Toisaalta ohjelman toteutusaikainen vakuus parantaa velkojan asemaa mahdollisessa jälkikonkurssissa. Vakuuden antaminen yksittäiselle velkojalle voi olla tämän velkojan suosimista, jos ohjelma ei edellytä vakuutta.

Toisaalta YrSanL 63.2 §:n soveltamista vastaan puhuu lain sanamuoto. Vakuuden antamista ei yksiselitteisesti voida pitää maksuohjelman tai velkajärjestelyn muutoksena. Sanamuoto ei kuitenkaan voi saada ratkaisevaa merkitystä muiden näkökohtien rinnalla. Tulokseksi saadaan, että myös toteutusaikainen vakuuden asettaminen on vahvistettavissa ohjelman muutokseksi.¹⁰⁵

2.5. Saneerausvelan määrän muuttuminen otetaan ohjelmassa huomioon (YrSanL 63.3 §)

2.5.1. Saneerausvelka on erillisen oikeudenkäynnin kohteena

YrSanL 63.3 § on ohjelmaa koordinoiva säännös. Saneerausmenettelyn velkaselvittelyssä riitautetaan usein ohjelmachdotukseen otettuja velko-

¹⁰⁴ Oma kysymyksensä on, voidaanko saneerausohjelmassa muut suoritusjärjestelyt kieltää. Kun toisaalta ohjelmien pitkät toteuttamisaajat luovat ilmeisen muutospaineen, ehdoton järjestelykielto on pääsääntöisesti YrSanL 55.2 §:n tarkoittama kohtuuton määräys – jota tuomioistuin ei saa vahvistaa. Kohtuuttomana voidaan pitää ainakin yksityisautonomian totaalista poistamista. Toinen asia on, että relatiivinen rajoitus saattaa olla sallittu, jos se edistää saneerauksen tavoitteiden toteutumista. Esimerkiksi suunnattu osakeanti tietyille velkojalle voitaneen pätevästi kieltää ohjelmassa.

¹⁰⁵ Erikseen joudutaan selvittämään, mikä vaikutus ohjelman muuttamisella on esimerkiksi pantin takaisinsaantiin mahdollisessa jälkikonkurssissa. Lähtökohta on, että ohjelman muutos ei »legalisoi» panttausta, mahdollisuus pantin takaisinsaantiin siis säilyy.

ja.¹⁰⁶ Näitä riitautuksia – tai YrSanL:n kielenkäytön mukaan väitteitä – käsitellessään tuomioistuimella on kaksi vaihtoehtoa. Tuomioistuin voi ensin näkin ratkaista väitteen attraktiivisesti saneerausmenettelyn yhteydessä.¹⁰⁷ Näin on meneteltävä, kun väitteen ratkaiseminen ei aiheuta olennaista viivästystä tai muuta haittaa saneerausmenettelylle (YrSanL 75.1 §). Attraktiivinen väiteratkaisu tulee oikeusvoimaiseksi ohjelman mukana. Attraktiiviseen ratkaisuun tyytymättömän on toisin sanoen haettava vahvistettuun ohjelmaan muutosta YrSanL 96 §:n mukaisesti.¹⁰⁸

Toinen, viime sijainen vaihtoehto on osoittaa erimielisyys erilliseen oikeudenkäyntiin (YrSanL 75.2 §). Samalla tuomioistuimen on määrättävä, minkä suuruisena velka otetaan huomioon ohjelmassa (YrSanL 47.1 §). Kyseinen väliaikaismääräys vahvistaa toisaalta kyseisen velkojan äänimäärän äänestyksessä, toisaalta määräys antaa pohjan velkaa koskevalle maksuohjelmalle. Ohjelma laaditaan olettaen, että väliaikaismäärätty velka on lopullinen.

YrSanL 63.3 § koordinoi saneerausohjelman erillisen oikeudenkäynnin (tai laajemmin: menettelyn) lopputulokseen. Jos saneerausvelan määrä tai velkojan oikeus muuten vahvistetaan toisenlaiseksi kuin millaisena se otettiin saneerausohjelmassa huomioon, saneerausohjelmaa on 3 momentin perusteella muutettava.¹⁰⁹ Ohjelman muuttaminen on pakollista. Tämä merkitsee, että 3 momenttiin tukeutuva hakemus johtaa aina ohjelman vastaavaan muuttamiseen.¹¹⁰ Sääntelyn pakottavuus käy ilmi myös lain sanamuodosta. Kolmannessa momentissa ohjelmaa »on muutettava»; muissa momenteissa lausutaan vain, että ohjelmaa voidaan muuttaa.

¹⁰⁶ Saneerauksen velkaselvittelystä yleensä ks. *Koulu* 1995 s. 141–152.

¹⁰⁷ Tässä suhteessa saneeraus poikkeaa konkurssista. Valvottujen saatavien riitautuksia ei yleensä ratkaista konkurssimenettelyssä. Tätä insolvenssimenettelyjen välille muodostuvaa eroa perustellaan hieman väkinäisesti sillä, että saneerattavien yritysten kirjanpito on keskimäärin paremmassa kunnossa. Näin *Könkkölä–Liukkonen* 1995 s. 182.

¹⁰⁸ *Koulu* 1995 s. 166. Ratkaisussa KKO 1997:133 ohjelman vahvistamispäätöksen (ja samalla ohjelman) oikeusvoima ulotettiin myös saneerausvelkojen ja menettelyn aikaisen velkojen erotteluun. – Todettakoon, että materiaalista lopputulosta tietenkin voidaan muuttaa YrSanL 63 §:n 1 ja 2 momenttien nojalla. Attraktiivisesti ratkaistu velka ei ole paremmassa asemassa kuin sellainen velka, joka on jäänyt riitauttamatta.

¹⁰⁹ »... velan määrä tai muu velkojan oikeutta koskeva seikka on vireillä olleessa erillisessä oikeudenkäynnissä vahvistettu toisenlaiseksi kuin millaisena se on 47 §:n 1 momentin nojalla annetun esiratkaisun perusteella otettu ohjelmassa huomioon.» Näin HE 1992:182 s. 99.

¹¹⁰ *Koulu* 1995 s. 159.

Alkuperäinen 3 momentti liittää koordinoinnin annettuun osoitukseen. Vuoden 1998 osittaisuudistuksessa kytkentä ehdotetaan poistettavaksi. Vaikka osoitusta erilliseen oikeudenkäyntiin ei olekaan annettu, momenttia tulitaisiin soveltamaan, jos saneerausvelkaa koskeva oikeudenkäynti, välimiesmenettely tai hallintomenettely oli vireillä.¹¹¹ Kolmanteen momenttiin ehdotetaan toistakin muutosta. Momentin 1 virkkeen loppuosaan lisättäisiin sana »maksuohjelma». Alkuperäinen säädösteksti puhuu vain velkajärjestelyn muuttamisesta. Lisäystä perustellaan sillä, että erillismenettelyn ratkaisu saat-
taa vaikuttaa pelkästään maksuohjelmaan.¹¹²

Jos esitys johtaa lainsäädäntöön, kolmannen momentin soveltamisalan laajennus tapahtui sen selkeyden kustannuksella. Alkuperäisen säännöksen mukaan tuomioistuimen osoituspäätös riitti selvitykseksi siitä, että erillisen menettelyn lopputulos oli koordinoitavissa. Uudessa säännöksessä koordinoinnin hakijan on osoitettava, että (1) erillismenettelyn ratkaisu tarkoittaa ohjelmaan otettua saneerausvelkaa ja että (2) erillismenettely oli vaaditulla tavalla vireillä. Ratkaiseva ajankohta on saneerausohjelman vahvistaminen. Erillismenettelyn on siis oltava omien vireilläololosääntöjensä mukaan meneillään viimeistään kyseisellä hetkellä. Myöhemmin vireille tullut erillismenettely ei oikeuta ohjelman koordinoimiseen 3 momentin perusteella. Ainoa tie myöhästyneen menettelyn koordinointiin on OK 31 luvun sääntelemä ylimääräinen muutoksenhaku.

Onko tuomioistuimella valta muuttaa ohjelmaa muilta osin?

Koordinoinnilla ei ole vastinetta muissa insolvenssimenettelyissä. Konkursissa konkurssisaatavien pätevyys ratkaistaan pääsääntöisesti konkurssimenettelyn yhteydessä. Kun tämä ei ole mahdollista (kysymyksessä on esimerkiksi vero- tai eläkevakuutussaatava, josta päättäminen ei kuulu yleisille tuomioistuimille), tuomioistuin määrää KS 94.2 §:n mukaan konkurssituomiossa, että velkojan oikeus otetaan huomioon »sen suuruisena kuin siitä erikseen päätetään».¹¹³ Erillismenettelyn tuloksen huomioon ottamisesta päättää

¹¹¹ HE 1998:68 s. 11. Uudistuksen lakitekhninen toteutus on pulmallinen. Uudistus pantaisiin toimeen sisäistä viittausta muuttamalla. Alkuperäinen viittaus YrSanL 57.3 §:ään korvattaisiin viittauksella lain 47.1 §:ään. Ohjelman koordinointi edellyttää näin, että velan määrä on ratkaistu ohjelmassa väliaikaisesti ja että väliaikaisuus käy ilmi vahvistamis-
päätöksestä. Näin ei aina kuitenkaan tapahdu; vireille tullut erillismenettely ei ehkä ole lainkaan selvittäjän tai tuomioistuimen tiedossa.

¹¹² HE 1998:68 s. 11.

¹¹³ Ks. *Liukkonen-Könkkölä* 1995 s. 187.

pesänselvittäjä; tarkempaa sääntelyä siitä, milloin tai miten päätös tehdään, ei ole pidetty aiheellisenä.¹¹⁴

Nykyisen koordinointisäännöksen tarpeellisuus on kyseenalaistettavissa. Erityistä koordinoivaa menettelyvaihetta voidaan tosin pitää rationaalisena, kun muodolliseen koordinointiin yhdistetään sen vaikutusten arviointi. Jos yksittäisen saneerausvelan lopullinen määrä on huomattavasti suurempi kuin mitä ennakoitiin (ja tehdyssä väliaikaisratkaisussa määrättiin¹¹⁵), saneerausvelallisen kyky selviytyä maksuohjelmasta vaarantuu.¹¹⁶ Velallisen suoritusvelvollisuutta on tällöin kevennettävä, mikä tapahtuu esimerkiksi ohjelman toteuttamisaikaa jatkamalla. Jos taas saneerausvelan lopullinen määrä on ennakoitua pienempi, velallinen selviytyisi ankaroitettusta maksuohjelmasta. Velallinen tulisi toisin sanoen velvoittaa joko suurempiin suorituksiin tai nopeampaan maksuaikatauluun.

Kolmas momentti ei anna vastausta pulmaan, miten laajalti saneeraus-tuomioistuin voi muuttaa saneerausohjelmaa koordinoinnin yhteydessä. Sama pulma toistuu, kun saatava jälki-ilmoitetaan tai ohjelmaan lisätään uusi velka.¹¹⁷ Vaikka YrSanL 63.3 §:n sanamuoto näyttäisi antavan tuomioistuimelle laajan koordinoimisvallan, perusteluissa otetaan ehdottoman kielteinen kanta. Tuomioistuimen valta muuttaa ohjelmaa olisikin sekä ohjelman pysyvyyden periaatteen että velkojen autonomian vastaista. Muun kuin koordinoitavan velan velkojan asemaan ei siis saa puuttua.¹¹⁸ Momentin tarkoit-

¹¹⁴ Koordinointiongelman voi syntyä myös ulosotossa, erityisesti kiinteistön pakko-huutokaupassa. Jos velkojan oikeus maksuun on epäselvä, hänelle tuleva jako-osuus pannaan erilleen. Erilleen pantavien varojen myöhempää tilittämistä (eli varojen nostamista) sääntelevät UL 6:17–18 ja 6:24. UL 6:18 i.f. (197/96) sisältää irrallisen kuulemissään-nöksen, joka palvelee koordinointia.

¹¹⁵ Kyseisestä päätöksestä käytetään myös nimitystä »väliaikaismääräys.« Ks. *Koulu* 1995 s. 160. Tässä tutkimuksessa puhutaan kuitenkin selvyyden vuoksi jatkossa väliaikaisratkaisusta.

¹¹⁶ Eri asia on, että tämä riski saatetaan jättää markkinavoimien arvioitavaksi eli hyväksytään se rakenteellisena välttämättömyytenä. »Tulevien päätösten ainekset ja loppu-tulokseen sisältyvät riskit ovat olleet asianosaisten tiedossa jo saneerausmenettelyn aika-na.« Näin *Huunonen–Ilveskero–Terämaa* 1997 s. 5.

¹¹⁷ Jälki-ilmoittamista ja velan lisäämistä käsitellään lähemmin seuraavassa jaksossa 2.5.2.

¹¹⁸ »Muiden velkojen asemaan olisi mahdollista puuttua vain 2 momentin mukaisesti niiden velkojen suostumuksella, joiden oikeutta muutos loukkaisi.« Näin HE 1992:182 s. 100. Perusteluissa pidetään silmällä tapausta, että 3 momentin koordinointiin yhdistetään 2 momentin tarkoittama muuttamishakemus. Vrt. *Huunonen–Ilveskero–Terämaa* 1997 s. 13. He pitävät mahdollisena maksujen lykkäämistä ilman muiden velkojen suostumusta. Velkojen kuuleminenkaan ei ole tällöin tarpeen.

tama koordinointi rajoittuu ohjelman velkojakohtaiseen muuttamiseen.¹¹⁹ Toinen asia on, että koordinointiin voidaan yhdistää YrSanL 63.2 §:n tarkoittama ohjelman muuttaminen – johon kylläkin tarvitaan muutoksesta kärsivien velkojien suostumus.¹²⁰

Selvää on, että erillismenettelyn lopputulosta ei saa mitätöidä jyrkentämällä kyseisen velkojan velkajärjestelyä. Esimerkiksi: velkojaryhmän saatavia on leikattu 50 prosentilla. Velkoja A:n väliaikaisratkaistu saatava oli 1 milj. markkaa, saatavan lopullinen määrä 2 milj. markkaa. Jos ohjelman velkajärjestely jyrkennettäisiin 75 prosenttiin, A saisi – erillisen oikeudenkäynnin voitostaan huolimatta – ohjelman mukaan samat 500.000 markkaa. A:lle tulevat suoritukset pysyisivät siis ennallaan, ja samoin kävisi saneerausvelallisen maksurasituksen. Tällainen velkajärjestelyn jyrkentäminen loukkaa kuitenkin velkojien yhdenvertaisuutta. Niinpä jyrkentäminen on mahdollista vain YrSanL 63.2 §:n mukaisena ohjelman muutoksena, käytännössä siis A:n varta vastisella suostumuksella muutokseen.

Pessimistinen vs. optimistinen väliaikaisratkaisu

Tuomioistuimen suppea (=velkakohtainen) koordinointivalta on syytä ottaa huomioon tehtäessä väliaikaisratkaisuja. Harkitsematon väliaikaisratkaisu on vaarallinen. Saneerausvelallisen maksuvelvollisuus saattaa – lopullisen ratkaisun myötä – lisääntyä ilman, että muissa suorituksissa tapahtuu vähennystä. Tästä seuraa ensinnäkin, että tuomioistuimen on suosittava attraktiivisia ratkaisuja. Toiseksi väliaikaisratkaisun on seurattava pahimman vaihtoehdon linjaa. Rationaalinen väliaikaisratkaisu ei toisin sanoen saa olla optimistinen.

Asia erikseen on, että säädettävän lain kannalta kumpikaan tulkintasuositus ei ole oikeutettu. Väliaikaisen ratkaisun justifikaatio on juuri siinä, että heikon tai puutteellisen aineiston nojalla tehtävä lopullinen päätös vältetään. Summittainen ratkaisu on helposti väärä ratkaisu. Jos taas päädytään (tässä

¹¹⁹ Jos velkojalla on useita saatavia, eri velkoihin kohdistuvia suorituksia ei voida muuttaa, vaikka kokonaissuoritus säilyisikin ennallaan. Kolmannen momentin mukainen koordinointi on paitsi velkojakohtaista myös velkakohtaista.

¹²⁰ Suostumuksen saaminen ei ole niin toivotonta, miltä se ehkä näyttää. Käytännössä velkojat todennäköisesti antavat suostumuksen maksuaikataulun pidentämiseen, kun ohjelman muuttamisen vaihtoehtona on tuhoisa jälkikonkurssi. Tällaisessa konkurssissa velkojan jako-osuus on luultavasti pienempi kuin saneerauksen tuoma kokonaissuoritus.

suositeltuun) pessimistiseen väliaikaisratkaisuun, osa velallisen maksukyvyistä jää käyttämättä, jos pessimismi olikin turhaa. Pessimistinen väliaikaisratkaisu johtaa liian jyrkkään velkajärjestelyyn; ääritapauksissa saneerausohjelmaa ei saada lainkaan aikaan.

Entä kun erillismenettely päättyy saneerausvelallisen eduksi? Saneerausvelan määrä oli siis väliaikaisesti vahvistettu liian suureksi tai tavallista velkaa oli pidetty vakuusvelkana. Toteutettava koordinointi keventää saneerausvelallisen maksuvelvollisuutta.¹²¹ Samalla tuntuu avautuvan mahdollisuus ohjelman muuttamiseen muiltakin osin. Saneerausohjelmassa käytetään (ainakin teoriassa) hyväksi saneerattavan yrityksen koko maksupotentiaali. Muille velkojille ohjelmassa luvattuja suorituksia pystyttäisiin vastaavasti lisäämään.¹²² YrSanL:n järjestelmässä tämä ei ole sallittua muutoin kuin YrSanL 63.2 §:n mukaisena muutosasiana. Muille velkojille tulevia suorituksia saadaan koordinoinnin yhteydessä lisätä vain, jos saneerausvelallinen antaa siihen suostumuksen. Tällöin ei enää ole kysymys koordinointimenettelystä vaan siitä, että 3 momentin koordinointiin yhdistetään itsenäinen (ja erillinen) 2 momentin muuttamisasia.

Ongelma kierretään laatimalla vaihtoehtoinen ohjelma. Tällä tarkoitetaan sitä, että ohjelmaan otetaan ehto siltä varalta, että väliaikaisratkaistua saatavaa ei todellisuudessa olekaan tai lopullinen määrä alittaa oletetun. Vapautuva säästö (eli käyttämättä jäävä maksupotentiaali) ohjataan muille velkojille, joiden saatavia on velkajärjestelty. Määräys johtaa samaan kuin YrSanL 63.4 §:n järjestely; ylimääräinen maksuvara hyödyttää velkojia eikä velallista. Oma erilliskysymyksensä on, voidaanko tällaista tulevaan tapahtumaan sidottua eli ehdollista maksuohjelmaa käyttää ilman säädännäistä tukea. Toissijaisen saajan järjestelmä tunnetaan eräissä muissa maksukyvyttömyysmenettelyissä,

¹²¹ Ääritapauksessa saneerausvelallisen maksuvelvollisuus voi pudota murto-osaan. Esimerkiksi: yritykseen A on ohjelmaa vahvistettaessa kohdistettu korvausvaatimuksia tuotevastuun nojalla. Korvaussaatavat vahvistetaan väliaikaisesti 2 milj. markaksi: yrityksellä on muita velkoja samoin 2 milj. Velkajärjestelyn taso on 50 prosenttia, kaikki velkojat saavat näin puolet saatavistaan. Pian ohjelman vahvistamisen jälkeen todetaan, että tuotevastuun luovaa perustetta ei ole. Jäljelle jäävät velkojat joutuvat tyytymään puoleen saatavistaan, vaikka yritys A pystyisi nyt maksamaan tulorahoituksellaan vaikeuksista saatavat kokonaisuudessaan.

¹²² Säädetävän lain kannalta VJL 4 § voisi tarjota esikuvan saneeraukselle. Tosin yrityksen pitkän tähtäimen »maksuvaran» laskeminen on epävarmempaa kuin yksityishenkilön. Tällainen arvio ennusteineen kuitenkin toisaalta jäsentäisi velkojien päätöksen-tekoa, toisaalta helpottaisi ohjelman muuttamista.

mutta siitä on useimmiten laissa nimenomainen säännös (esim. UL 6:13). Toissijaisen saajan määrääminen ei kuitenkaan mitenkään loukkaa velallisen oikeuksia.¹²³

Onko erillisen oikeudenkäynnin lopputuloksen oltava lainvoimainen?

Kolmatta momenttia sovelletaan useimmiten, kun erillinen oikeudenkäynti tai muu menettely on päättynyt. Erillismenettelyssä annettu lainkäyttöratkaisu on toisin sanoen lainvoimainen, kun sen koordinoitua haetaan ohjelmaan.¹²⁴ Toisinaan aikaisempikin koordinoitua tuntuu perustellulta. Esimerkiksi velkojan A vahingonkorvaussaatava on otettu väliaikaisratkaisulla saneerausohjelmaan 2 milj. markan suuruisena. Ohjelmaa laadittaessa korvausoikeudenkäynti oli vasta alkamassa. Ohjelman toteuttamisaikana annetaan alioikeuden tuomio. Käräjäoikeus velvoittaa saneerausvelallisen korvaamaan A:n vahingon 500.000 markalla. A hakee muutosta.

Tässä tapauksessa joudutaan kysymään, voivatko asianosaiset (tai ainakin saneerausvelallinen) jo tässä vaiheessa pyytää YrSanL 63.3 §:n perusteella, että saneerausohjelman määräystä muutetaan käräjäoikeuden tuomiota vastaavaksi. Velkojen etu puoltaa varhaista koordinoitua. Onhan alioikeuden täystutkintainen ratkaisu luultavasti oikeampi (=lähempänä lopullista) kuin heikkolaatuiseen aineistoon tukeutuva väliaikaisratkaisu. Alkuperäiseen väliaikaisratkaisuun pitäytyminen johtaa helposti liikasuurituksiin. Pulmaksi nousee velkojen yhdenvertaisuuden säilyttäminen.¹²⁵ Liiallinen maksuvelvollisuus saattaa myös ajaa sinänsä terveen saneerausvelallisen jälkikonkurssiin. Toinen asia on, kuuluuko tilanne ylipäätään YrSanL 63.3 §:n soveltamisalaan. »Koordinoinnissa» on itse asiassa kysymys väliaikaisratkaisun korvaamisesta toisella, harkitummalla väliaikaisratkaisulla. Koska YrSanL ei tunne tällaista mahdollisuutta, tuomioistuimen toimivalta joudutaan hiukan keinotekoisesti perustamaan koordinoituisäännöksiin.¹²⁶

¹²³ Maksuohjelman ehdollisuus saattaa tuottaa pulmia saneerausohjelman täytäntöönpanokelpoisuudelle. Vahvistettu ohjelmahan on täytäntöönpanoperuste (YrSanL 60 §). Täytäntöönpanokelpoisuus on kuitenkin vain ohjelman liitännäisvaikutus; se ei voi ratkaista ohjelman sisältöä.

¹²⁴ Tähän viittaa erityisperustelujen kohta »... velkojan oikeutta koskeneen asian lopullinen ratkaisu luonnollisesti määräisi...» Ks. HE 1992:182 s. 99.

¹²⁵ Palautusvelvollisuutta ja palautusten huomioonottamista saneerausohjelmassa käsitellään jäljempänä jaksossa 3.6.2.

¹²⁶ Yksi ratkaisu pulmaan olisi 'joustava' väliaikaismääräys. Tällä tarkoitetaan sitä, että saneeraustuomioistuin asettaa velkojan saatavalle lähtösuuruuden ja määrää, että eril-

2.5.2. Ohjelmaa muutetaan menestyneen takaisinsaannin seurauksena (YrSanL 63.3 §:n viimeinen virke)

YrSanL 63.3 §:n viimeisen virkkeen mukaan 3 momentissa säädetty on vastaavasti voimassa, kun velkojalle maksun takaisinsaannin johdosta syntyy saatava. Momentti täydentää YrSanL 38 §:n aineellista säännöstä. Pykälä määrää, että saatava, joka maksun takaisinsaannin vuoksi syntyy uudelleen vastaajana olleelle velkojalle, on otettava saneerausvelkana huomioon sen estämättä, mitä säädetään saatavien ilmoittamisesta saneerausmenettelyssä. YrSanL 63.3 §:n viimeinen virke ja YrSanL 38 §:n perustavat yhdessä vastineen konkurssin jälkivalvonnalle, eräänlaisen saatavien »jälki-ilmoittamisen» saneerauksessa.

Momentin viimeinen virke on systemaattisesti väärin sijoitettu. Viimeinen virke sääntelee (ei ohjelman koordinoimista erilliseen oikeudenkäyntiin vaan) spesifisen velan lisäämistä saneerausohjelmaan. Säädetävässä laissa 3 momentin viimeinen virke kannattaisi joko sijoittaa omaksi momentikseen YrSanL 63 §:ään tai sitten sijoittaa materiaallisen säännöksen yhteyteen. Jälkimmäisessä tapauksessa se muodostaisi YrSanL 38 §:n uuden toisen momentin. Tosin nykyisjoitusta puoltaa se seikka, että jälki-ilmoittamiseen liittyy sama kysymyksenasettelu kuin yleiseenkin (=3 momentin alkuvirkkeen mukaiseen) koordinoitimenettelyyn. Jälki-ilmoittaminenkin voi vaarantaa saneerauksen onnistumisen.

Konkurssin jälkivalvonnalla ja saneerauksen jälki-ilmoittamisella on katavuusero. Jälkivalvontaa sääntelevä TakSL 25 § kattaa kaikki takaisinsaantitilanteet, YrSanL 63.3 §:n viimeinen virke koskee sananmukaisesti vain maksun takaisinsaantia. Yhtäläistä kuitenkin on, että jälkisaatavaa ei oteta huomioon viran puolesta vaan velkojan aloitteesta.¹²⁷ Toinen ero on vielä merkittävämpi. Konkurssin jälkivalvonta on velkojansuojaa; jälkivalvonnan avulla

lisprosessissa annettavat ratkaisut muuttavat välittömästi maksuohjelmaa. Toisin sanoen saneerausvelallisen maksuvelvollisuus seuraa koko ajan viimeistä erillisprosessissa annettua ratkaisua.

¹²⁷ Konkurssissa huomioon ottaminen vain velkojan vaatimuksesta on selvää, koska velkojilla on muutoinkin ilmoitusvelvollisuus. Sen sijaan saneerausmenettelyssä saatavat otetaan alunperin huomioon viran puolesta. Selitys sille, miksi kuitenkin vaaditaan aktiivista jälki-ilmoittamista, lienee saneerausorganisaation häviämisessä ohjelman vahvistamisen myötä. Selvittäjän toimi lakkaa. Mitään elintä, joka voisi ottaa saatavan *ex officio* ohjelmaan, ei enää ole. Toinen asia on, että säädetävässä laissa avautuu muitakin mahdollisuuksia. Sitä paitsi vuoden 1998 ehdotus uskoo (entiselle) selvittäjälle muitakin jälkitechteviä (ehdotettu muutos YrSanL 8 §:ään). Ks. HE 1998:68 s. 7.

velkoja pääsee kilpailemaan velallisen varojen jaosta. Vaihtoehtona on, että velkoja jää konkurssissa kokonaan ilman suoritusta.¹²⁸

Sen sijaan saneerauksen jälki-ilmoittaminen on pikemminkin velallisen-suojaa. Kun velka otetaan näin saneerausohjelmaan, velkojan saamisoikeus saadaan velkajärjestelyn alaiseksi.¹²⁹ Ellei saatavaa otettaisi jälkikäteen ohjelmaan eli tämän tutkimuksen kielenkäytön mukaan jälki-ilmoitettaisi, velkoja pääsisi muita saneerausvelkoja parempaan asemaan. Hän saisi saneerausvelalliselta täysimääräisen suorituksen, koska velkojan saatava on välttynyt sekä preluusiolta että velkajärjestelyltä.¹³⁰ Tämä selittää, miksi 3 momentin mukaan myös saneerausvelallinen saa tehdä vaatimuksen velan ottamisesta ohjelmaan. Konkurssissahan oikeus jälkivalvontaan on vain velkojalla.

Saatavan jälki-ilmoittaminen pakottaa tuomioistuimen kolmitasoiseen päätöksentekoon. Saneeraustuomioistuimen on sijoitettava saatava »oikeaan» velkakategoriaan, toimitettava velkojaryhmässä voimassaolevan perusteen mukainen velkajärjestely ja vihdoin vahvistettava velkojakohtainen maksuohjelma. Maksuohjelman muutoksen vahvistaminen on helppoa, jos velkojaryhmälle ei ole vielä tehty suorituksia. Tällöin velka yksinkertaisesti sijoitetaan maksuohjelmaan oikealle paikalleen. Jos sen sijaan jälki-ilmoittaminen viivästyy, jälkisaatavan velkojalle joudutaan tekemään yksilöllinen maksuaikataulu. Maksuaikataululla pyritään toteuttamaan velkojien yhdenvertaisuus.

Jälki-ilmoittamisen soveltamisala

YrSanL 63.3 §:n viimeinen virke jättää epäselväksi kaksi kysymystä. Ensinnäkin ulottuuko oikeus saatavan jälki-ilmoittamiseen muihinkin takaisinsaanteihin kuin nimenomaan mainittuun? Toiseksi on selvítettävä, milloin asi-

¹²⁸ Sillä, että velkoja voi vaatia maksua velallisen myöhemmin saamista varoista, ei ole merkitystä yrityskonkurssissa. Yrityksen oikeushenkilöllisyys häviää, eikä sille enää voi kertyä uutta varallisuutta.

¹²⁹ Tämä tavoite todetaankin suoraan pykäläkohtaisissa perusteluissa. »Tällainen saatava tulee ottaa ohjelman mukaisten velkajärjestelyjen piiriin, eli siihen on sovellettava samanlaisia velkajärjestelymääräyksiä kuin muihin samaan ryhmään kuuluviin saneerausvelkoihin.» Ks. HE 1992:182 s. 100.

¹³⁰ Todettakoon, että velkojan saatava ei joudu preluusion kohteeksi, koska se »syntyy» vasta ohjelman vahvistamisen jälkeen takaisinsaantivaatimuksen hyväksymisen seurauksena. YrSanL 47.2 § koskee vain saneerausvelkoja eli velkoja, jotka ovat syntyneet ennen saneerausmenettelyn aloittamista (arg. YrSanL 3.1 § 4-k).

anosaisten mahdollisuus saatavan jälki-ilmoittamiseen päättyy. Jälkimmäinen eli ajallisen soveltamisalan ongelma saa puitteet vertailussa konkurssin jälkivalvontaan. Konkurssipesän selvityksen loppuun vieminen muodostaa ehdottoman takarajan jälkivalvonnalle.¹³¹ Kun varat on jaettu velkojille, ei enää ole konkurssivarallisuutta, josta velkoja voisi jälkivalvonnalla saada suorituksen.¹³²

Saneerauksessa asia ei ole yhtä selvä. Tosin saneerausohjelman toteutuksen päättymisen on tavallaan rinnastettavissa konkurssin lopputilitykseen. Tämä tarkoittaisi, että mahdollisuus saatavan jälki-ilmoittamiseen katkeaisi, kun saneerausohjelma päättyy. Tulkintaa tukee se merkitys, mikä ohjelman päättymiselle annetaan YrSanL 63.4 §:ssä. Ohjelman päättymisen ei kuitenkaan muodosta samanlaista tosiasiallista estettä jälki-ilmoittamiselle kuin minkä lopputilitys konkurssissa luo. Saneerausvelallisen yritystoiminta jatkuu, ja velkoja voi kohdistaa vaatimuksensa toiminnan tuottoon.

Ajallisesti rajoittamatonta jälki-ilmoittamista voidaan puoltaa kohtuussyillä. Velkoja tulee saattaa samaan asemaan kuin jos takaisinsaataavaa maksua ei olisi tehty ja hänen saatavansa olisi asianmukaisesti otettu maksuohjelmaan. Voidaan myös huomauttaa, että YrSanL 63.3 §:n sanamuoto ei aseta rajoituksia jälki-ilmoittamiselle. Tässä tutkimuksessa katsotaan, että saatavan jälki-ilmoittaminen on mahdollista senkin jälkeen, kun ohjelman toteuttaminen on päättynyt.

Kysymys viimeisen virkkeen asiallisesta soveltamisalasta on pulmallisempi. Lakiteksti puhuu pelkästään maksun takaisinsaannin luomasta jälkisaatavastaa; pykäläkohtaiset perustelut käsittelevät samaa tilannetta. Vastakohtaispäätelemäksi saadaan, että muut takaisinsaannin aikaan saamat jälkisaatatavat¹³³ jäävät 3 momentin tarkoittaman ilmoittamisen ulkopuolelle. Tämä tulkinta tosin jättää erikseen selvittäväksi sen, mikä »ulkopuolisen» velkojan aineellinen asema on. Jos jälki-ilmoittaminen katsotaan keinoksi tuoda saatava velkajärjestykseen (kuten edellä on esitetty), päätelmä suosii jälkisaatavan velkojaa.

¹³¹ Takarajaa voidaan tietenkin aikaistaa. Esimerkiksi lopputilin vahvistaminen olisi selkeä päätepiste verrattuna rahatilityksiin, joiden ajankohdat voivat sattumanvaraisesti vaihdella.

¹³² Kanta perustuu olettamukseen, että vilpittömässä mielessä maksun saanut velkoja ei ole palautusvelvollinen. Tosin palautusvelvollisuuden olemassaolo on Suomen oikeudessa epäselvä. Ks. *Havansi* 1992 s. 388. – Todettakoon, että jälkivalvontaoikeus saatavaa elpyä konkurssin päättämisen jälkeen, jos konkurssipesään ilmaantuu uusia varoja. Tästä poikkeuksesta ks. *Welamson* 1961 s. 552–553.

¹³³ Jälkisaataavalla tarkoitetaan tässä takaisinsaannin perustamaa saatavaa riippumatta siitä, onko sen jälki-ilmoittaminen 3 momentin säätämällä tavalla mahdollista.

Tällainen suosiminen on paikallaan, kun jälkisaatava ei synny velkojan alkuperäisen saatavan elpymisestä vaan velallisen velvollisuudesta palauttaa saamansa vastike.¹³⁴ Jos YrSanL 63.3 §:ää sovellettaisiin, velkojan vastikkeen palautussaatavaa velkajärjesteltäisiin. Velkoja menettäisi tällöin käytännössä pääosan saatavastaan; siitä huolimatta hän olisi omasta puolestaan pakotettu täysimääräiseen suoritukseen. Lopputulos on kohtuuton, ja 3 momenttia on perusteltua tulkita vastakohtaispäätelmin. Siihen, että YrSanL 63.3 § rajoittuu maksun takaisinsaantiin (missä palautusongelmaa ei synny), on toisin sanoen rakenteellisia syitä.

»Maksun takaisinsaantia» ei kannata ymmärtää ahtaan kirjaimellisesti. Jotta sattumanvarainen lopputulos vältetään, 3 momenttia on johdonmukaista soveltaa kaikkiin niihin tilanteisiin, joissa velkoja toteuttaa alkuperäistä saatavaansa. Maksun takaisinsaanniksi katsotaan paitsi TakSL 10–11 §:ien näin otsikoidut perustilanteet myös ulosmittauksella saadun maksun ja kuittauksen takaisinsaanti.¹³⁵ Vaikka YrSanL 38 §:ssä jälki-ilmoittaminen liitetään takaisinsaantioikeudenkäyntiin, takaisinsaantivaatimuksen esittämisen muodolla ei ole merkitystä. Väitteellä tai riitautuksella tapahtunut takaisinsaanti antaa samoin velkojalle oikeuden jälki-ilmoittamiseen.¹³⁶ Myöskään takaisinsaantioikeudenkäynnin päättyminen sovintoon ei estä saatavan jälki-ilmoittamista saneerausohjelmaan.¹³⁷

Takaisinsaanti luo muun muutostarpeen

YrSanL 63.3 §:n loppuvirke ei sääntelee kaikkia niitä tilanteita, joissa me-

¹³⁴ Esimerkiksi: saneerausvelallinen A on myynyt koneen y B:lle. Kauppahinta 1 milj. markkaa on asianmukaisesti suoritettu. Luovutus peräytyy lahjanluontoisena (TakSL 6 §). B palauttaa koneen A:lle, jolloin A:n on puolestaan palautettava suoritettu vastike (TakSL 15.2 §).

¹³⁵ Helsingin hovioikeuden päätöksessä 2.1.1997 t. 4266 (FINLEX HelHO:1996:10, ei valituslupaa) selvittäjä vaati peräytettäväksi pankin suorittamaa saneerausvelallisen shekkitilin kuittausta. Jos takaisinsaantivaatimus olisi johtanut tuloksiin (näin ei jutussa tapahtunut, vaan takaisinsaantikanne hylättiin), niin pankki olisi voinut jälki-ilmoittaa koko alkuperäisen pääsaatavansa.

¹³⁶ Oma ongelmansa on, voidaanko saneeraustakaisinsaanti toteuttaa muistutuksella. Ks. esim. *Ovaska* 1993 s. 202.

¹³⁷ Esimerkki sovintoon perustuneesta jälki-ilmoittamisesta on Helsingin käräjäoikeuden päätös 17.1.1995 94/47979 (Polar-Yhtymä Oy). Takaisinsaantivastaaaja suostui sovinnossa palauttamaan saamansa 300.000 markan maksun. Saneerausvelallisen jälki-ilmoitus otettiin vastaan lakonisin perusteluin, että hakemus oli hyväksyttävissä YrSanL 63.3 §:n nojalla.

nestykkekäs takaisinsaantivaatimus vaatii saneerausohjelman muuttamista. Muodostuva kysymyksenasettelu on kaksiosainen, mikä johtuu YrSanL:n omaksumasta monimutkaisesta ensisijaisen ja toissijaisen kannevallan yhdistelmästä. Takaisinsaantia voi saneerausmenettelyssä vaatia joko selvittäjä tai yksittäinen velkoja.¹³⁸ Selvittäjällä on ensisijainen kannevalta (YrSanL 36 §). Velkoja saa ajaa takaisinsaantivaatimusta vain, jos selvittäjä ei ryhdy oikeudenkäyntiin (YrSanL 37.1 §). Lähtökohta on, että se, mitä selvittäjän kannteella voitetaan, tulee kaikkien velkojen hyväksi. Käytännössä tämä merkitsee, että palautuva varallisuus määrätään luovutettavaksi saneerausvelalliselle.¹³⁹

Toinen asia on, miten velallisen saama varallisuudenlisäys (tai yleisemmin parantunut maksukyky) käytetään saneerausvelkojen hyväksi.¹⁴⁰ Tosin alkuperäisessä saneerausohjelmassa on saatettu ottaa takaisinsaanti huomioon. Ohjelmassa voidaan määrätä esimerkiksi korotettu maksuohjelma siltä varalta, että selvittäjän vireillepanema vaatimus (jota ei ohjelmaa vahvistettaessa vielä ollut ratkaistu) tuottaa tuloksen.¹⁴¹ Monissa ohjelmissa tällaista määräystä ei ole eikä voikaan olla.¹⁴²

Saneerausohjelma määrää sitovasti velkasuhteen sisällön (YrSanL 57.1 §). Tästä syystä ohjelmaa on muutettava, jos saneerausvelallisen maksuvelvollisuutta halutaan lisätä. Muuttaminen kuuluu YrSanL 63.2 §:n soveltamisalaan. Muutoksen edellytyksenä on siis velallisen suostumus. Tästä seuraa, että selvittäjän kannattaa ajaa takaisinsaantikannetta vain, kun tuloksen käyttämisestä velkojen hyväksi määrätään ohjelmassa tai velallinen antaa ennakkolta suostumuksensa ohjelman muuttamiseen. Selvittäjän ajama takaisinsaantikannehan ei suoraan koidu velkojen hyödyksi esimerkiksi mak-

¹³⁸ Kannevallan sääntelystä ks. *Nurmi* 1996 s. 581–594.

¹³⁹ Tästä ei – hiukan yllättävästi – ole laissa säännöstä.

¹⁴⁰ Velkojan takaisinsaantikanteen prosessuaalisista ongelmista ks. *Ovaska* 1993 s. 203–204.

¹⁴¹ Tällainen ehdollinen ohjelma on sallittu. Tosin saneerauskäytännössä suositellaan, että takaisinsaantikanteiden tuottoja ei tule budjetoida saneerausohjelmaan. Jos kanteet menestyvät, ne »muodostavat lisäpuskuria liiketoimintaennusteisiin.» Näin *Tähtinen* 1997 s. 30.

¹⁴² Takaisinsaantiperuste on esimerkiksi havaittu vasta ohjelman vahvistamisen jälkeen. Tosin pulmana tällöin on, voiko entinen selvittäjä ajaa takaisinsaantikannetta. Selvittäjän tehtävähän on muodollisesti päättynyt. Vuoden 1998 osittaisuudistukseen ei auta. Selvittäjä voi ehdotetun YrSanL 8.4 §:n mukaan saattaa loppuun tehtävänsä, esimerkiksi vireille panemansa oikeudenkäynnit. Ks. HE 1998:68 s. 7.

suohjelman mukaisia suorituksia kasvattamalla. Vain saneerausvelallisen kyky tehdä ohjelman mukaiset maksut paranee.

Asia on toisin velkoja-aloitteisessa takaisinsaannissa. Velkoja saa käyttää oman saatavansa suorittamiseen sen, mitä hänen kanteensa johdosta määrätään luovutettavaksi tai korvattavaksi (YrSanL 37.2 §). Ilmeinen päätelmä on, että kanteen hyväksyvä tuomio velvoittaa takaisinsaantivastaajan suoritukseen nimenomaan kantaja-velkojalle. Velkojan kanteen hyväksyminen johtaa tosin uuteen kysymykseen: miten velkojan takaisinsaannilla saama osasuoritus (tarkkaan ottaen muuttunut materiaalin velkasuhde) otetaan huomioon saneerausohjelmassa?

Tässä tapauksessa ohjelman muuttamista eli koordinoitua ei periaatteessa tarvita. Saneerausvelallinen torjuu väitteellä sellaisen saneerausvelkojan maksuvaatimuksen, jossa takaisinsaannilla saatua maksua ei ole vähennetty. Ohjelman koordinoitua kuitenkin helpottaa sen selvittämistä, minkä ohjelman maksuerän vähennykseksi saatu maksu luetaan.¹⁴³ Tästä syystä saneerausvelallisella on oikeudellinen tarve saada ohjelman muutos vahvistettua.¹⁴⁴ YrSanL 63.3 §:n normaalitilanteeseen verrattuna erona on pelkästään se, että erillismenettely ei tapahdu saneerausvelallisen ja velkojan vaan velkojan ja sivullisen välillä.

2.5.3. Preklusioliota välttynyt saneerausvelka lisätään ohjelmaan

Tuomioistuimet omaksuivat heti lain voimaantultua tulkinnan, jonka mukaan vahvistettuun ohjelmaan voitiin hakemuksesta lisätä siitä puuttuva saneerausvelka. Velan lisäämisen ehdoksi asetettiin, että saneerausmenettelyn selvittäjä ohjelmaa laatiessaan tiesi velan olemassaolosta, toisin sanoen tunsu velan.¹⁴⁵ Syntynyt käytäntö on ehkä parhaiten palautettavissa YrSanL 63.3 §:n laajentavaksi tulkinnaksi.¹⁴⁶ Velan lisäämisessä ohjelmaan on nimittäin pohjimmiltaan kysymys ohjelman koordinoinnista materiaalliseen oikeustilaan. Ohjelmassa otetaan jälkikäteen huomioon velka, joka on syystä tai toi-

¹⁴³ Tällainen koordinoitua on erityisesti saneerausvelallisen edun mukaista. Näin hän välttää yllättävän raukeamisriskin, minkä muuttamattoman ohjelman laiminlyönti aiheuttaa.

¹⁴⁴ Ongelmaan oikeussuojan tarpeesta syvennyttään jäljempänä jaksossa 3.3.1.

¹⁴⁵ Ks. esim. *Koulu* 1995 s. 168. Ks. edellä jakso 2.1.1.

¹⁴⁶ Vrt. *Koulu* 1995 s. 168, jossa velan lisäämistä tarkastellaan YrSanL 63.1 §:n mukaisena »muunlaisena virheenä».

sesta välttynyt saneerauksen preklusiolta.¹⁴⁷ Samalla kun ohjelma koordinoitua materiaaliseen velkasuhteeseen, velkasuhde tuodaan velkajärjestelyn vaikutuspiiriin. Näin preklusion ja velkojen lisäämisen yhteys paljastuu. Voidaan sanoa, että velan lisäämisen välttämättömyys on seurausta ohjelman preklusiovaikutuksen epätäydellisyydestä. Jos ohjelman vahvistamiseen liitetty preklusio olisi ehdoton, velan lisäämisinstitutiota ei tarvittaisi.¹⁴⁸

Jotta velka voidaan lisätä ohjelmaan, velan on oltava saneerausvelkaa. Menettelynaikaista tai menettelyn päättymisen jälkeen syntyntä velkaa ei saa ottaa jälkikäteen ohjelmaan.¹⁴⁹ Näin pitkälle vietyyn tulkintaan YrSanL 63.3 § ei anna mahdollisuutta. Toinen asia on, että kaikkien asianosaisten suostumuksella mikä tahansa velka on asiallisesti lisättävissä sisältömuutoksena ohjelmaan. On kuitenkin huomattava, että velan lisääminen on aina velkakohontaista.¹⁵⁰ Toisin sanoen ohjelmaan päässeen velan »puuttuvaa» osaa ei voida lisätä ohjelmaan uutena velkana.¹⁵¹ Jos velka on joltain osin otettu ohjelmaan, velan määrän korjaaminen on joko YrSanL 63.1 §:n tarkoittamaa virheen oikaisua tai YrSanL 63.2 §:n sääntelemää ohjelman muuttamista.

¹⁴⁷ Tässä suhteessa 3 momentin sääntelemät kaksi tilannetta ovat samankaltaisia. Kummassakin tietty saatava on välttänyt preklusion. Ensimmäisessä tapauksessa saatava on alunperin tullut väliaikaisratkaisulla huomioon otetuksi ohjelmassa (1 virke); toisessa saatava »syntyy» vasta ohjelman tultua vahvistetuksi (2 virke), jolloin se ei voi olla ohjelman preklusion vaikutuspiirissä.

¹⁴⁸ Voidaankin sanoa, että tuomioistuimet ovat tiedostaneet saneerausjärjestelmän rakenteelliset yhteydet lainsäätäjää paremmin. Toinen asia on, että nimenomainen pykälä velan lisäämisestä olisi säädettävässä laissa paikallaan.

¹⁴⁹ Saneerauskäytännössä tällaistaikin on joskus vaadittu. Ks. Tampereen käräjäoikeuden päätös 19.5.1997 97/4324 (Hiltzun Kondis Ky).

¹⁵⁰ Esimerkiksi: velka on merkitty ohjelmaan 400.000 markan määräisenä. Velkoja hakee velan määrän muuttamista 1 milj. markaksi väittäen, että selvittäjä on tiennyt velan oikean määrän. Joskus on epäselvää, onko lisättäväksi vaadittu velka ylipäätään otettu huomioon saneerausohjelmassa. Jäljempänä mainittavassa Prosessiputkitus Oy:n muutosasiasia tämä pulma aktualisoitui. Kyseinen verovelka oli mainittu saneerausohjelman konkurssivertailu-osassa mutta ei sen sijaan maksuohjelmassa. Käräjäoikeus katsoi, että saatavaa ei ollut huomioitu ohjelmassa. Tulkinta mahdollisti velan lisäämisen.

¹⁵¹ Tämä johtuu siitä, että ohjelmaan otettujen velkojen osalta preklusiosta ei tehdä poikkeusta; tällainen poikkeus on velan lisäämisen ehto. Saneerausohjelma määrää siihen otettujen saneerausvelkojen ehdot (YrSanL 57.1 §). On myönnettävä, että yllä puolellettu tulkinta johtaa joskus sattumanvaraisiin tuloksiin. Yksittäistapauksessa saattaa olla vaikea määritellä, milloin kyseessä on erillinen saatava, milloin taas saatavan osa. Itse näistyykö esimerkiksi velan erääntynyt korko omaksi saatavakseen? Velkojan kannattaa tietenkin korostaa saatavien erillisyyttä, velallisen etu taas vaatii lähtemistä yhdestä ja samasta saatavasta.

Rajanvedon pulmat eri saatava-kategorioiden välillä ovat johtaneet teoreettisesti kiintoihin ehdollisiin hakemuksiin. Tällainen hakemus on periaatteessa mahdollinen. Esimerkiksi Prosessiputkitus Oy:n muutosasiassa valvoja pyysi käräjäoikeudelta tulkintaa siitä, oliko ohjelman vahvistamisen jälkeen maksuunpantu 690.000 markan lopullinen vero menettelynaikaista velkaa, saneerausvelkaa vai oliko velka lakannut ohjelman vahvistamisen myötä.¹⁵² Käräjäoikeus tutki hakemuksen uuden velan lisäämisenä. Vero katsottiin saneerausvelaksi ja lisättiin ohjelmaan.

Oma ongelmansa on, kuinka kauan velka voidaan lisätä saneerausohjelmaan, toisin sanoen mikä on lisäämissäännösten ajallinen soveltamisala. Edellä on katsottu, että varsinainen, YrSanL 63.3 §:n sanamuodon kattama jälki-ilmoittaminen ei ole sidottu ohjelman toteuttamiseen. Saatava saadaan jälki-ilmoittaa, vaikka ohjelman toteutus on on päättynyt. Velkojen yhdenvertaisuus puoltaa samaa tulkintaa, kun kysymys on velan lisäämisestä ohjelmaan.

Velan jälkikäteisellä lisäämisellä saatava tuodaan velkajärjestelyn piiriin. Entä jos kyseisen velkojaryhmän saataviin ei poikkeuksellisesti ole ohjelmassa kohdistettu lainkaan velkajärjestelyä: onko velan lisääminen saneerausohjelmaan tällöinkin tarpeen? Voidaan väittää, että tällöin ohjelmasta puuttuvan velan maksu tulee jättää velkasuhteen osapuolten väliseksi asiaksi. Myönteistä vastausta eli velan lisäämistä ohjelmaan voidaan sitäkin perustella. Jos saneerausvelallinen maksaa ohjelmasta puuttuneen saneerausvelan, hänen voidaan katsoa »rikkoneen» saneerausohjelmaa YrSanL 65.1 §:n 2-kohdan merkityksessä.¹⁵³

Toiseksi muiden velkojen oikeussuoja puoltaa kontrolloitua velan lisäämistä ohjelmaan. Muut velkojat voivat velan lisäämistä tarkoittavassa menettelyssä tehdä väitteen siitä, että velka on lakannut. Muussa tapauksessa preklusiovaikutus jäisi velkasuhteen asianosaisten itsensä arvioitavaksi, viime kädessä preklusion laajuus ratkaistaisiin saneerausvelallisen ja kyseisen velkojan välisessä oikeudenkäynnissä. Tällöin on olemassa kollusiivisten järjestelyjen riski. Mainituin perustein katsotaan, että myös velka, jota ei ole ohjelmassa järjestelty, on lisättävissä ohjelmaan.

¹⁵² Ks. Tampereen käräjäoikeuden päätös 9.3.1995 95/1901.

¹⁵³ Selvä rikkomistapaus lieene kyseessä, jos saneerausvelka on yksiselitteisesti preklusoitunut. Velan lisääminen ohjelmaan suojaa siis saneerausvelallista kohtuuttomalta tai yllättävältä raukeamissanktiolta.

Preklusiolta välttyminen velan lisäämisen edellytyksenä

Saneerausohjelmaan saadaan lisätä vain sellaisia saneerausvelkoja, jotka eivät ole joutuneet preklusion kohteeksi. Jos preklusio on lakkauttanut velan, velka on, kuten edellä todettiin, lisättävissä ohjelmaan vain kaikkien velkojen ja velallisen suostumuksella. Jälkiasiana on tällöin ohjelman muuttaminen (YrSanL 63.2 §). Tavallisin preklusion este on selvittäjän tieto velasta (YrSanL 47.2 §). Preklusiosta tehdään muitakin poikkeuksia. Jos saneerausmenettely toimitetaan ilman kuulutusta, saatavien lakkaamista ei lainkaan tapahdu (YrSanL 91.2 §).¹⁵⁴ Sitä paitsi eräät kvalifioidut saneerausvelat – esimerkkinä joukkovelkakirjalainaan ja sarjavahinkoon perustuvat saatavat – jäävät joka tapauksessa preklusion vaikutuspiirin ulkopuolelle (YrSanL 47.2 ja 3 §).¹⁵⁵ Tällöin saatavan tyyppi varmistaa velkasuhteen pysyvyyden, selvittäjän tietoisuudella ei ole merkitystä.

Tavallisin peruste velan lisäämiselle ohjelmaan, selvittäjän todellinen tai oletettu tieto velasta, herättää monimutkaisen kysymyksenasettelun.¹⁵⁶ Osa näistä kysymyksistä on puhtaita oikeuskysymyksiä, osa taas liittyy näytön arviointiin yksittäistapauksessa. Jotta velka voidaan lisätä ohjelmaan, tuomioistuimelle on esitettävä riittävä näyttö siitä, että selvittäjä tunsii ohjelmaa vahvistettaessa kyseisen velan. Epätietoisuus ratkaistaan preklusion hyväksi. Toisin sanoen lisäämishakemus hylätään. Käytännössä sen näyttäminen, että selvittäjä on tuntenut velan, tuottaa yllättävän harvoin ongelmia.

Tämän tutkimuksen aineistoon sisältyy kolme tapausta, joissa hakemus velan lisäämisestä ohjelmaan hylättiin. Kaikissa oli kysymys ohjelman vahvistamishetkellä piilevästä verovelasta. Vero oli sittemmin mak-

¹⁵⁴ Tämä on vain pääsääntö. Momentin viimeisen virkkeen mukaan preklusiosäännöstä sovelletaan, jos velkojan täytyy olettaa muuten saaneen tiedon menettelyn aloittamisesta. – Kirjallisuudessa on katsottu, että preklusiota ei tapahdu, vaikka kuulutus julkaistaankin, jos kuulutuksessa ei ole mainintaa preklusion uhasta. Näin *Niemi-Kiesiläinen* 1994 s. 252.

¹⁵⁵ Mainituista 'suojaatuista' saatavakategorioista ks. *Koulu* 1995 s. 122–125. On huomattava, että poikkeussäännökset samalla tuovat vastaavat saneerausvelat automaattisesti ohjelman mukaiseen velkajärjestelyyn. 'Suojaatun' velan lisäämistä ohjelmaan ei näin voida perustella saneerausvelallisen edulla. Sen sijaan on ajateltavissa, että lisäämismenettelyn pakollisuus perustuu muiden velkojen suojaamiseen. Saattaahan olla epäselvää, kuuluuko tietty saatava YrSanL 47 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitettuihin 'suojaattuihin' saatavaryhmiin.

¹⁵⁶ Ks. lähemmin *Koulu* 1995 s. 127–129.

suunpantu mutta ohjelman vahvistamisen jälkeen.¹⁵⁷ Yksi hakemus käsiteltiin jostain syystä pelkästään YrSanL 63.2 §:n mukaisena hakemuksena ohjelman muuttamisesta. Tosin hakemuksessa puhuttiin hiukan harhaanjohtavasti ohjelman »muuttamisesta». Tässä tapauksessa hakemus hylättiin sillä muodollisella perusteella, että muutoksesta kärsivät asianosaiset eivät antaneet suostumustaan. Ehkä tästä johtui, että primääriin selvittäjän tietoisuuteen ei päätöksessä otettu lainkaan kantaa.

Saneerauskäytännön sujuvuus johtuu pääosin siitä, että selvittäjä hakee tavallisesti itse velan lisäämistä ohjelmaan. Näyttökynnys näissä selvittäjäaloitteisissa hakemuksissa ylittyy säännönmukaisesti jo selvittäjän ilmoituksella, että hän joko tunsi velan olemassaolon tai että ainakin hänen olisi pitänyt tietää velasta. Jos hakijana on poikkeuksellisesti muu asianosainen, hänkin tukeutuu käytännössä selvittäjän vastaavaan ilmoitukseen, eräänlaiseen »tunnustukseen».¹⁵⁸ Käytäntö ei toimivuudestaan huolimatta ole ongelmaton. Pulmaksi nousee ensinnäkin se, tutkiiko tuomioistuin oma-aloitteisesti selvittäjän ilmoituksen paikkansapitävyyttä. Toinen ongelma on, pystyykö joku saneerauksen asianosaisista riitauttamaan selvittäjän ilmoituksen siitä, että hän tunsi velan.

Saneerausvelallisen ja muiden velkojien kannattaa pääsääntöisesti kiistää selvittäjän tietoisuus. Jos selvittäjän tietämisen riitautus onnistuu, lisättävä velka on lakannut preklusion seurauksena. Tällöin hakemus velan lisäämisestä hylätään. Periaatteessa tuomioistuimen on tutkittava selvittäjän ilmoituksen paikkansapitävyys. Selvittäjän ilmoitus siitä, että hän tiesi velasta, ei sido saneeraustuomioistuinta.¹⁵⁹ Tosiasiallisesti tuomioistuimen tutkinta on tuomittu jäämään pinnalliseksi. Vain velan tuntemisen ilmeinen mahdollottomuus¹⁶⁰ saattaisi johtaa siihen, että tuomioistuin ratkaisisi asian vastoin

¹⁵⁷ Ks. Helsingin käräjäoikeuden päätökset 12.9.1997 97/12059 ja 97/12895 (Insinööri Oy) ja päätös 7.10.1997 97/19006 (Kaksi Kanaa Oy).

¹⁵⁸ Tosin eräissä tapauksissa selvittäjä on nimenomaan kiistänyt tunteneensa velan. Näitä tapauksia käsitellään jäljempänä jaksossa 3.1.3.

¹⁵⁹ Ongelma ei ole suuri. Selvittäjän ilmoituksen lähtökohtainen luotettavuus ('alkuperäinen todennäköisyys') on korkea. Selvittäjä ei, jo ankaran korvausvastuunsa takia, hevin myönnä tehneensä virhettä ohjelmaa laatiessaan. Niinpä hän myöntää vain selvät ja ilmeiset virheensä. Sen sijaan selvittäjän väitteeseen, että hän ei tuntenut velkaa, kannattaa suhtautua tämän inhimillisen tekijän takia epäilevämmiin. Toinen asia on, että pulma selvittäjän tosiasiallisesta tietämisestä kierretään asettamalla selvittäjälle riittävän laaja selonottovelvollisuus. Yksi tällainen presumptio voisi olla, että selvittäjän oletetaan tietävän saneerausvelallisen kirjanpidosta ilmenevät velat. Näin *Koulu* 1995 s. 127.

¹⁶⁰ Esimerkiksi: tuotevastuuseen perustuvaa korvausvaatimusta ei ollut vielä esitetty saneerausvelalliselle, kun ohjelma vahvistettiin.

selvittäjän ilmoitusta. Muiden asianosaisten kannalta selvittäjän tiedon riittäminen on vain yksi, spesifinen riitautusperuste. Tätä riitauttamisen erityistapausta käsitellään jäljempänä jaksossa 3.

Uusien velkojen lisääminen saneerausohjelmaan on eräänlainen saneerauksen akilleenkantapää. Velkojen lisäämiseen ei tarvita aikaisempien ohjelmavelkojen suostumusta; velan lisääminenhan periaatteessa vain parantaa heidän asemaansa. Tuomioistuimella ei ole koordinoitivaltaa (esimerkiksi valtaa ohjelman toteuttamisajan pidentämiseen), joten määrällisesti suuri uusi velka tekee ohjelman toteuttamisen mahdottomaksi. Saneerauksen alkuperäisillä velkojilla on vain huonoja vaihtoehtoja. He voivat ensinnäkin suostua jyrkennettyyn velkajärjestelyyn tai pitempiin maksuaikoihin; muutokset vahvistetaan tällöin YrSanL 63.2 §:n mukaisesti. Saneerausmenettelyn toistaminen tarjoaa toisen vaihtoehdon. Tällöin kaikkien asianosaisten suostumusta muutoksiin ei tarvita, joskin menettelyn toistamisen luvallisuus on oma ongelmansa. Kolmas, kaikkein epäedullisin vaihtoehto on jälkikonkurssi.¹⁶¹

2.6. Velkojille annetaan oikeus lisäsuorituksiin (YrSanL 63.4 §)

2.6.1. Saneerausvelallisen liiketoiminnan voitto saneerausohjelmassa

Ohjelmassa toteutettu velkajärjestely ei useistakaan syistä ole lopullinen. Saneeraus saattaa raueta, jolloin velkajärjestely purkaantuu. Vaikka näin ei tapahdukaan, velkajärjestelyn lopullisuutta heikentää saneerausvelkojen oikeus lisäsuorituksiin. Lisäsuorituksilla kompensoidaan niitä menetyksiä, joita velkojat aikanaan kärsivät ohjelmaa vahvistettaessa.¹⁶² Velkojen oikeudesta säädetään YrSanL 63.4 §:ssä, jonka vaikeasti tulkittava 1 virke kuuluu:

Jos velallisen toiminnasta saneerausohjelman vahvistamisen ja päättymisen välisenä aikana syntyy huomattavaa voittoa, joka ylittää saneerausohjelmasta ilmenevän määrän taikka sen, mitä toiminnan jatkaminen kohtuudella edellyttää, velkajärjestelyjen sisältöä voidaan valvojan tai velkojan vaatimuksesta muuttaa siten, että kertynyt voitto sanotulta osin määrätään jaettavaksi velkojille.

Velkojan näkökulmasta velvollisuus lisäsuorituksiin saa saman vaikutuk-

¹⁶¹ Jälkikonkurssin hakemisesta tässä tilanteessa ks. jäljempänä jakso 6.2.1.

¹⁶² Päinvastaisen tilanteen (=voittoa ei tule tai voitto jää ennustettua pienemmäksi) varalta laissa ei ole vastaavaa säännöstä. Velkojille tulevia suorituksia ei voida vastavalla tavalla – eli yksipuolisella lainkäyttöpäätöksellä – pienentää.

sen kuin velkajärjestelyn raukeaminen.¹⁶³ Määräys lisäsuorituksista elvyttää vastaavalta osalta jo lakanneen velan. Voidaan sanoa, että velkojan hakemus lisäsuorituksista kilpailee normaalisti raukeamishakemuksen ja jälkikonkurssihakemuksen kanssa. Kaikki nämä vaatimukset johtavat menestyessään samaan lopputulokseen: velkajärjestelyn sisältämä anteeksianto purkaantuu.¹⁶⁴ Vaatimus lisäsuorituksista on velkojan ainoa vaihtoehto silloin, kun saneerausvelallinen ei yksittäistapauksessa toimillaan tarjoa raukeamisperustetta eikä jälkikonkurssin edellytyksiä ole.

YrSanL 63.4 §:llä ei ole suoranaisia esikuvia ulkomaisissa saneerausjärjestelmissä. Odottamattoman voiton käyttäminen lisäsuorituksiin velkojille onkin suomalaisen saneerailainsäädännön oivallus. Oikeus lisäsuorituksiin pehmentää onnistuneesti sitä ankaraa velkajärjestelyä, minkä lain mukainen menettely käytännössä helposti tuottaa. Samalla saneerausvaihtoehdon – eli rehabilitaatiomallin – houkuttelevuus kasvaa. Velkoja voi saada tulevaisuudessa täyden kompensaation velkajärjestelyn menetyksilleen; konkurssissa vastaavaa mahdollisuutta ei ole. Konkurssin aiheuttamat tappiot ovat tässä merkityksessä lopullisia.

Velkojille annettulla oikeudella lisäsuorituksiin on tosin hintansa. Neljännen momentin mukainen vaatimus lisäsuorituksista tuo saneeraustuomioistuimeen vaikeita materiaalisia kysymyksiä.¹⁶⁵ Sitä paitsi momentin vaikutus heijastuu laajemmalle. Esimerkiksi ohjelman mukaisten suoritusten vapaata aikaistamista – ennenaikaista maksua – ei voida sallia, koska muutoin velkojat menettävät lakimääräisen oikeutensa lisäsuorituksiin.

YrSanL 63.4 § on toissijaista sääntelyä. Lainsäätäjän tarkoituksena on, että saneerausohjelmassa määrätään, millaista voittoa odotetaan ja miten tämä voitto käytetään.¹⁶⁶ Vaatimus lisäsuorituksista menestyy ainoastaan, kun ohjelma ei ole tässä suhteessa riittävän täsmällinen. Ohjelman täsmällisyys onkin eräänlainen hakemusasian esikysymys. Vaatimus lisäsuorituksista edellyttää

¹⁶³ Vrt. *Huunonen–Ilveskero–Terämaa* 1977 s. 15–16, jotka pitävät voiton jakamista velkajärjestelyn sisällön muuttamisena. Todettakoon, että tällä luokittelulla on enintään kysymyksenasettelua ja kielenkäyttöä selkiinnyttävä merkitys.

¹⁶⁴ YrSanL 63.4 § olisi voitu yhtä loogisesti sijoittaa YrSanL 64 §:ään.

¹⁶⁵ Ks. jäljempänä jakso 2.6.3.

¹⁶⁶ »Siitä, millä tavoin voittovarot olisi käytettävä yrityksen hyväksi, voitaisiin ja pitäisikin määrätä saneerausohjelmassa.» Näin HE 1992:182 s. 49. Ks. myös *Koskelo* 1994 s. 338. Hänen mukaansa voitto jaetaan joko velkojille maksuohjelman mukaisina suorituksina tai käytetään yrityksen pääomarakenteen vahvistamiseen. YrSanL 58 § kieltää varojen jakamisen yrityksen omistajille. Kieltoa tehostaa sanktio, velkajärjestelyn raukeaminen (YrSanL 64.2 §).

ohjelman tulkitsemista: vaatimus tutkitaan vasta, kun ohjelma havaitaan puutteelliseksi.

Voidaan kysyä, millainen ohjelman voittoennuste estää YrSanL 63.4 §:n soveltamisen. Ihanteellinen ohjelma toisaalta ilmoittaa rahamääräisen ennusteen, toisaalta määrää, että tämä voitto käytetään maksuohjelman mukaisiin suorituksiin. Tällöin vaatimus lisäsuorituksista on mahdollinen vain, kun kertynyt voitto ylittää ohjelmassa ennustetun. Vaikka empiirisiä selvityksiä ei ole tehty, voidaan olettaa, että alkuvaiheessa ohjelmat ovat todennäköisesti olleet voittoennusteissaan pessimistisiä. Jos olettamus on kestävä, vaatimukset lisäsuorituksista tulevat yleistymään lähivuosina.¹⁶⁷

Huonosti valmisteltu ohjelma saattaa kokonaan sivuuttaa mahdollisen voiton. Toisinaan ohjelma sisältää vain näennäisen määräyksen voitosta ja sen käyttämisestä – esimerkiksi tyyppiä »mahdollinen voitto käytetään täysimääräisesti ohjelman mukaisiin suorituksiin». Tällainen näennäinen määräys ei estä myöhempiä vaatimuksia lisäsuorituksista. Yksi tapa määritellä ennakoitu voitto täsmällisesti on, että ohjelmassa asetetaan saneerausvelallisellet konkreettinen tulostavoite. Tulostavoite voi olla markkamääräinen (esimerkiksi 2 milj. markkaa) tai suhteellinen (esimerkiksi 10 prosenttia liikevaihdosta). Tällöin voidaan helposti päätellä, ylittääkö voitto »saneerausohjelmasta ilmenevän määrän.»¹⁶⁸

Pulmallisia YrSanL 63.4 §:n soveltamisessa ovat ohjelmat, jotka ilmoittavat ennakoitun voiton epäsuorasti.¹⁶⁹ Momentin soveltamisalalla onkin yhteys saneerausohjelman sisällölle asetettaviin vaatimuksiin. Mitä epämääräisemmin ennakoitu voitto määritellään, sitä vaikeampaa on arvioida, ylittääkö todellinen kertynyt voitto ennustetun. YrSanL:n valmistelu antaa vaikutelman, että kovin tarkkoja (esimerkiksi numeerisia) voittoennusteita ei ohjelmilta edellytetty. Momentin erityisperusteluissa puhutaan voitosta, joka ylittää ohjelman »tason».¹⁷⁰ Ohjelmassa saatetaan tyytyä määrittelemään ar-

¹⁶⁷ Asia erikseen on, ilmenevätkö vaatimukset YrSanL 63.4 §:n mukaisina hakemuksina. Pikemminkin on luultavaa, että lisäsuorituksista sovitaan, jolloin 4 momentin hakemustie on vain yksi velkojien neuvotteluvalteista.

¹⁶⁸ Erilaisista tulostavoitelaskelmista ks. esim. *Jyrkkiö-Riistama* 1997 s. 36.

¹⁶⁹ »Vaikka saneerausohjelmasta puuttuisivat määräykset huomattavan voiton jakamisesta, se voi sisältää tavoitetuloksen ja taserakenteen kehittymisen. Huomattavaa voittoa jaetaan velkojille vasta sen jälkeen, kun saneerausohjelman tavoitteen mukainen taaseama eli käytännössä omavaraisuusaste on saavutettu.» Näin *Huunonen-Ilveskero-Te-rämaa* 1997 s. 16.

¹⁷⁰ Ks. HE 1992:182 s. 100. *Ovaskan* (1993 s. 210) mukaan 4 momenttia sovelletaan, kun yritys tuottaa »odotettua» suurempaa voittoa. Ohjelman voitonjakomääräyksistä ks. myös *Koskelo* 1994 s. 338.

vioitu tulos (eli ennustettu voitto) tavanomaisin tilinpäätöstermein »välttävä», »tyydyttävä» jne.¹⁷¹ Tämä merkitsee, että lain tulkitsijan asiaksi jää antaa ohjelman määräyksille sisältö. Asiallisesti tällainen ohjelma ei määrää ennakoitua voittoa – vielä vähemmän sen käyttämistä.

Kannattaa huomata, että saneerausohjelmasta ilmenevä voitto tarkoittaa yleensä niitä voitto-odotuksia, joille ohjelma rakentuu. YrSanL 63.4 §:n kannalta on yhdenmukaista, määrätäänkö ohjelmassa se, mihin ennustettu voitto tulee käyttää. Momentin periaate on, että ennakoitu voitto jää saneerausvelalliselle, ennakoimaton voitto jaetaan lisäsuorituksina velkojille.¹⁷² Ohjelmalla voidaan kuitenkin kattaa sekin alue, jota YrSanL 63.4 § muutoin sääntelee. Tämä tarkoittaa sitä, että ohjelmassa varaudutaan yllättävään voittoon.¹⁷³

Ohjelmassa voidaan antaa määräyksiä myös siitä, miten tällainen »liika-voitto» jaetaan velkojille. Jakoperusteet voivat tällöin poiketa laissa säädettyistä.¹⁷⁴ Tällöin ennakoimatonta voittoa ei synny, eikä YrSanL 63.4 §:ää päästä soveltamaan. Saneerauksen asianomaiset voivat myöhemminkin yhteistuumin ratkaista lisäsuoritusten ongelman. Puutteellista ohjelmaa pystytään YrSanL 63.2 §:n perusteella jälkikäteen muuttamaan siten, että siihen otetaan asianmukainen määräys saneerausvelallisen voitosta.¹⁷⁵ Tässä tapauksessa YrSanL 63.4 §:n soveltaminen estyy.

Kiintoisa erilliskysymys on, voidaanko ohjelmassa antaa velkojille oikeus lisäsuorituksiin ohjelman päättymisen jälkeenkin. Kysymys on osaksi turha, koska samaan tulokseen päästään määräämällä ohjelman toteuttamisaika keinotekoisesti pitkäksi. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä,

¹⁷¹ Huuononen–Ilveskero–Terämaa toteavat (1997 s. 17): »Edellä mainitun vuoksi huomattavan voiton määrittely tulisi tapahtua siten, että edellytykset ovat olemassa taseen, kirjanpidollisen tuloksen ja rahoituksen osalta.» Jakoperusteita suunniteltaessa huomioon on lisäksi otettava jaon mahdolliset veroseuraamukset.

¹⁷² HE 1992:182 s. 49.

¹⁷³ Tosin voidaan semanttisesti kysyä, onko tällainen voitto enää ennakoimatonta.

¹⁷⁴ Teknisesti voiton käyttäminen lisäsuorituksiin voidaan hoitaa esimerkiksi seuraavasti. Saneerausvelallisen on toimitettava selvitys liiketoimintansa tuloksesta valvojalle ja ilmoitettava, mikä määrä on jaettavissa lisäsuorituksina. Valvoja laatii jakolaskelman ja lähettää sen tiedoksi velkojille. Jos kaikki hyväksyvät laskelman, valvoja valtuuttaa saneerausvelallisen tekemään kyseiset lisäsuoritukset.

¹⁷⁵ Eka-Yhtymään kohdistetussa lisäsuoritushakemuksessa vaadittiinkin ensisijaisesti ohjelman muuttamista siten, että »siitä käy selvästi ilmi, miten - - - kertynyt mahdollinen voitto, joka ylittää sen, mitä liiketoiminnan takaamisedellytysten turvaaminen kohdulla edellyttää, määrätään jaettavaksi saneerausvelkojille.» Asia (diaarinumero 98/291) on edelleen vireillä Helsingin käräjäoikeudessa. Asianomaisille on annettu määräaika lausumille 30.9.1998 saakka.

että saneerausvelallisen viimeisen, nimellisen osasuorituksen eräpäivä on useita vuosia muiden suoritusten eräpäivien jälkeen. Periaatteessa ei tosin ole estettä sillekään, että velkojat saavat ohjelman määräyksellä oikeuden liikavoittoon toteuttamisvaiheen päätyttyäkin. Vastavasti ohjelma voi evätä velkojilta oikeuden lisäsuorituksiin kokonaan. YrSanL 63.4 § ei ole kumpaankaan suuntaan pakottava.

2.6.2. Milloin velkojat saavat oikeuden lisäsuorituksiin voitosta?

Voitto kertyy »saneerausohjelman vahvistamisen ja päättymisen välisenä aikana»

Jotta ohjelmassa ennakoimaton voitto voi tulla jaettavaksi velkojille lisäsuorituksina, voiton on ensiksikin synnyttävä ohjelman toteuttamisaikana. Toteuttamisajalla tarkoitetaan tässä sitä määräaikaa, joka ohjelmassa asetetaan sen velvoitteiden (esim. maksuohjelman mukaisten maksujen) täyttämiseksi. Ohjelman toteuttamisaika ei ole käsitteenä yksiselitteinen. Ensimmäinen kysymys on, pidentääkö ohjelman mukaisten maksujen laiminlyönti velkojien oikeutta lisäsuorituksiin.¹⁷⁶ Tällöin ohjelman toteuttamisaika tarkoittaisi sen tosiasiallisen toteutuksen viemää aikaa.

Tulkintojen eroa kuvaa seuraava kuvitteellinen esimerkki. Saneerausvelallinen Y:n saneerausmenettelyssä ohjelman toteuttamisajaksi on määrätty vuodet 1997–2002. Y laiminlyö vuodelle 2002 määrätyn maksut tehden ne vasta vuonna 2004. Vuosien 1997–2002 toiminnan tulos ei ylitä huomattavan voiton kynnystä, vuosien 1997–2004 tulos taas oikeuttaisi velkojat lisäsuorituksiin.

Tässä tutkimuksessa katsotaan, että maksusuoritusten laiminlyönti ei pidennä ohjelman toteutusaikaa eli huomattavan voiton laskentakautta. Vastusta voidaan perustella sekä YrSanL 63.4 §:n sanamuodolla että lainsoveltamisen selkeydellä. Ohjelman toteuttamisajasta vallitsee normaalitapauksissa yksimielisyys. Sen sijaan ohjelman tosiasiallisesta toteuttamisesta saattaa yksittäistapauksessa syntyä erimielisyyttä. Sitä paitsi jos ohjelman tosiasiallinen toteuttaminen automaattisesti pidentäisi laskentakautta, velkojat saataisivat keinotekoisesti vaikeuttaa viimeisiä suorituksia.

¹⁷⁶ Tarkkaan ottaen ongelmana on, pidentyykö se ajanjakso, jolta kertyneeseen liikavoittoon velkojilla on YrSanL 63.4 §:n mukainen oikeus. Momentin perusteluista ei ole apua tulkintavaihtoehtojen rajaamisessa; perusteluissa tyydytään toistamaan lakiteksti.

Toisena ongelmana on ratkaistava, tarkoittaako ohjelman päätyminen velkojakohtaista vai yleistä päättymistä. Jälkimmäisessä tapauksessa ohjelma päättyy (tai on voimassa) kaikkien velkojien osalta samanaikaisesti. Velkojakohtainen päätyminen saa merkitystä, kun yksittäinen velkoja ottaa vastaan maksun ennen ohjelman asettamaa eräpäivää. Onko hänellä tästä huolimatta oikeus YrSanL 63.4 §:n tarkoittamiin lisäsuorituksiin?¹⁷⁷ Tulkinta lisäsuoritusoikeuden velkojakohtaisuudesta (jolloin velkojalla ei siis ole kyseistä oikeutta) näyttää sekä johdonmukaiselta että tasapuoliselta. Oikeus vaatia lisäsuorituksia on sekin velkojakohtainen, joten aineellinenkin velkojakohtaisuus on loogista. Ennenaikainen maksu on velkojan kannalta edullinen; riskiä saneerausvelallisen maksukyvyttömyydestä ei enää ole. Lisäsuoritusten menettämistä voidaan pitää kohtuullisena vastikkeena tästä edusta.

Omaksuttu tulkinta lisäsuoritusoikeuden velkojakohtaisuudesta saa aikaan jatkokysymyksen: menettääkö velkoja oikeutensa jo vastaanottamansa maksun myötä vai vasta, kun ohjelmaa on muutettu niin, että se päättyy häneen nähden maksupäivänä. Jälkimmäinen kanta vastaisi ehkä paremmin YrSanL:n järjestelmää, jossa ohjelmassa määrätty toteutusaika (eikä ohjelman faktinen toteuttaminen) ratkaisee.¹⁷⁸ Toisaalta tällainen tulkinta saattaa viedä etujen kumuloitumiseen. Ellei ohjelmaa muuteta (eli eräpäivää aikaisteta) velkoja saa sekä ennenaikaisen maksun että lisäsuorituksen. Etusijalle asetetaan tästä huolimatta tulkinta, joka antaa ratkaisevan merkityksen ohjelmalle. Yksi tämän tulkinnan eduista on, että se tuo muutoin salaiset järjestelyt muutoksina tuomioistuimeen, toisin sanoen lisää ohjelman toteutuksen »läpinäkyvyyttä».

Voitto on »huomattavaa»

Seuraavaksi kysymykseksi nousee, millainen voitto voi tulla jaettavaksi lisäsuorituksina.¹⁷⁹ Neljäs momentti sisältää kaksi ehtoa, joista ensimmäinen on, että voitto muodostuu velallisen toiminnasta. Toiseksi voiton on oltava

¹⁷⁷ Esimerkiksi: Velallinen Y:n ohjelman toteutusaika on 1994–2002. Velkoja X ottaa vuonna 1996 vastaan ennenaikaisen, täyden maksun. Y:n toiminta tuottaa vuosina 1997–2002 YrSanL 63.4 §:n tarkoittamaa voittoa.

¹⁷⁸ Näin nähtävästi *Huunonen–Ilveskero–Terämaa* 1997 s. 12, jotka tosin näyttävät pitävän silmällä pelkästään ohjelmassa olevaa ennakkomaksuehtoa. »Saneerausvelkojen ennenaikainen maksu – vaikka se perustuisikin maksuohjelman määräykseen – ei automaattisesti päättää saneerausohjelmaa. Päättymisestä tulisi saneerausohjelmassa erikseen ja nimenomaisesti mainita.»

¹⁷⁹ Saneerauskäytännössä esiintyy myös atyyppisiä ohjelmamääräyksiä, jotka vaikeut-

»huomattavaa». Tässäkin momentin sanamuoto sallii kaksi sinänsä yhtä loogista tulkintaa, jotka kuitenkin vievät radikaalisti erilaisiin tuloksiin. Ensimmäinen tulkinta on, että määre »huomattava» viittaa ylitykseen. Tällöin syntyneen voiton tulee ylittää huomattavasti saneerausohjelmassa ennakoitu taso tai (jollei ohjelmassa ole määräyksiä voitosta) momentin toissijainen mittapuuhu – eli »se, mitä toiminnan jatkaminen kohtuudella edellyttää».¹⁸⁰ Tulkinnaissa toisin sanoen lähdetään siitä, että mainitun ylityksenkin on oltava huomattava.

Toinen, kilpaileva tulkinta on, että momentin määreellä »huomattava» viitataan pelkästään voiton kokonaismäärään. Tämä vaihtoehtoinen tulkintaa merkitsisi, että vähäisenkin ohjelmasta ilmenevän voittoennusteen tai toissijaisen standardin ylitys riittää, kunhan saneerausvelallisen voitto kokonaisuudessaan on katsottava huomattavaksi. Velkojan oikeus lisäsuorituksiin voi tällöin kohdistua miten pieneen rahamäärään tahansa.

Esimerkiksi: saneerausvelallisen toiminta tuottaa vuonna x voittoa 5 milj. markkaa. Voitosta kuitenkin vain 500.000 markkaa ylittää ohjelmassa ennustetun tason tai toissijaisen apustandardin. Voitto sinänsä on sovelletun arviointiperusteen y mukaan huomattava, ylitys taas ei saman perusteen nojalla nouse huomattavaksi. Ensimmäisen tulkinnan mukaan vaatimus voiton jakamisesta velkojille ei voi menestyä; jälkimmäisessä taas määräyksen antamisen edellytykset vallitsevat.

Tulkinta, jonka mukaan ylityksen on oltava huomattava, saa kaukaista tukea ohjelman pysyvyyden periaatteesta. Lisäksi ohjelman vähäisiltä muutoksilta, menettelytaloudellisesti haitalliselta 'hienosäädöltä', välttytään tässä vaihtoehdossa.¹⁸¹ Toinen tulkinta, jossa kertyneen voiton kokonaismäärä ratkaisee, voidaan puolestaan perustaa 4 momentin perusteluihin.¹⁸² Ensimmäiset

tavat YrSanL 63.4 §:n soveltamisalan hahmottamista. Polar-Yhtymän ohjelmassa määrättiin, että se voitto, joka merkittävästi ylittää liiketoimintaan ja velkojen ohjelman mukaiseen hoitoon tarvittavat varat, käytetään erään optiolainan nopeutettuun takaisinmaksuun. Ks. Helsingin käräjäoikeuden päätös ja välipäätös 29.6.1995 95/17564. YrSanL 63.4 §:n mukaista liikavoittoa on ainakin se voitto, joka jää, kun optiolainakin on nopeutetusti maksettu takaisin.

¹⁸⁰ Tätä määräystä tarkastellaan jäljempänä.

¹⁸¹ Tosin voidaan väittää, että ongelma on lähinnä teoreettinen. Rationaalinen velkoja vaatii voiton käyttämistä lisäsuorituksiin vain, kun hänelle jaettavaksi tuleva määrä (ja tätä kautta ylitys) on olennainen. Muutoin menettelykustannukset eivät peity.

¹⁸² Kovin vakuuttavaa tukea perustelut eivät tosin anna. »... ohjelmassa määritellyn tason ylittävä voitto». Ks. HE 1992:182 s. 100. Todettakoon, että myös lakitekstissä adjektiivi »huomattava» liittyy voittoon eikä ylitykseen (»... huomattavaa voittoa, joka ylittää...).

mäinen tulkintalinja vaikuttaa vakuuttavammalta, joten siihen yhdytään. Omaksuttu tulkinta kylläkin rajoittaa YrSanL 63.4 §:n soveltamisalaa. Tosin tulkinnan hyvänä puolena on praktisuus. Ylityksen eli eräänlaisen liikavoiton huomattavuutta on helpompi arvioida kuin koko voiton huomattavuutta.

Väistämätön jatkokysymys kuuluu, minkä perusteen mukaan liikavoiton huomattavuutta arvioidaan. Voidaan esimerkiksi väittää, että absoluuttinen määrä ratkaisee. Toinen mahdollisuus on suhteuttaa liikavoitto yrityskokoon ja/tai toimialaan. Kolmanneksi mittapuuna saatetaan käyttää velkojen velkajärjestelyssä kärsimiä menetyksiä. Koska neljännen momentin perusideana on ennakoimattoman voiton käyttäminen lisäsuorituksiin velkojille, viimeinen arviointikriteeri saa etusijan. Liikavoittoa siis verrataan velkajärjestelyn jyrkkyyteen. Mitä suurempia tappioita velkojat ovat kärsineet, sitä vähäisempi liikavoitto on 4 momentin merkityksessä »huomattavaa» ja tulee periaatteessa jaettavaksi velkojille lisäsuorituksina.¹⁸³

Voiton tulee syntyä »velallisen toiminnasta»

Jotta voidaan arvioida voiton huomattavuutta, on ensin tiedettävä, mikä on voittoa.¹⁸⁴ YrSanL 63.4 §:n sanamuoto on mitäänsanomaton, velkojilla on oikeus lisäsuorituksiin »velallisen toiminnasta syntyvästä voitosta». Johdonmukaista olisi, jos voitto laskettaisiin saneerausvelallisen tilinpäätöstietojen perusteella. Tilinpäätöksen päätehtävänähän on osoittaa, paljonko yritys on tuottanut jakokelpoista voittoa.¹⁸⁵ Tilinpäätöksellä tarkoitetaan tässä yhteydessä ennen kaikkea tuloslaskelmaa.

Se tiedonhankinta, jota menestyksellinen vaatimus lisäsuorituksista edellyttää, on järjestämättä. Saneerausvelallisen velvollisuus tietojen antamiseen tosin jatkuu myös ohjelman toteuttamisen ajan (YrSanL 61.4 §). Velallisen on annettava tuomioistuimelle, valvojalle ja velko-

¹⁸³ Tuomioistuimen näkökulmasta kysymys on pitkälti kohtuusharkinnasta. Neljättä momenttia voidaan pitää eräänlaisena insolvenssioikeudellisenä yleislausekkeena.

¹⁸⁴ »Voitto löytyy kolmen eri totuuden takaa: on olemassa kirjanpidollista voittoa, verotuksellista voittoa ja rahoituksellista voittoa.» Näin *Huunonen–Ilveskero–Terämaa* 1997 s. 17.

¹⁸⁵ *Jyrkkiö–Riistama* 1997 s. 22. »Tilinpäätös on siten voitonjakolaskelma.» – Tosin arvio voitosta saatetaan perustaa myös sisäisen eli operatiivisen laskentatoimen tuottamaan tietoon. Operatiivinen laskentatoimi palvelee yrityksen sisäistä päätöksentekoa; yleinen laskentatoimi (joka laatii tilinpäätöksen) taas ulkopuolisten tiedontarvetta. Operatiivinen laskentatoimi tuottaa ajantasaista ja luultavasti myös luotettavampaa tietoa yrityksen tuloksesta.

jatoimikunnalle näiden vaatimat tiedot seikoista, joilla saattaa olla merkitystä saneerausohjelman kannalta (YrSanL 13.1 §). Kyseenalaista on, ulottuuko velallisen velvollisuus virallisten tilinpäätösten esittämistä pittemmälle. Erityiset sanktiot puuttuvat; tietojen antamisen laiminlyönti ei esimerkiksi voi johtaa saneerauksen raukeamiseen. Säädetävässä laissa tällainen tehoste olisi harkitseamisen arvoinen.

Tilinpäätöksen käyttäminen voiton arviointiin sisältää vaaroja. Saneerausvelallisella saattaa olla halu siirtää voitto velkojien ulottumattomiin – eli ohjelman päättymisen jälkeiseen aikaan. Velkojillahan ei ole oikeutta siihen voittoon, joka kertyy toteuttamisajan jälkeen. Voiton siirtäminen on periaatteessa luvallista. Kirjanpitolainsäädäntö sallii tilinpäätöksen järjestelyyn; yrityksen tulos voidaan käytännössä muokata toivotuksi.¹⁸⁶ Yritystoiminta saadaan helposti näyttämään todellista huonompaa tulosta ohjelman toteutusaikana; yleensä tilinpäätöksen järjestelyllä pyritään päinvastaiseen tavoitteeseen.

Jotta lisäsuorituksista voidaan päättää, tuloslaskelma on ensin oikaistava vastaamaan liiketoiminnan todellista tulosta.¹⁸⁷ Todistustaakka on tältä osin lisäsuoritusvaatimuksen esittäjällä. Ellei vaatimuksen esittäjä pysty osoittamaan virallisia tilinpäätöstietoja epäluotettaviksi, saneeraustuomioistuin perustaa ratkaisun tilinpäätöstietoihin. Ilman saneerausvelallisen myötävaikutusta vaatimuksen esittäjän on vaikea saada tietoja, joita tuloslaskelman oikaiseminen edellyttää. Yhteistyöhaluton saneerausvelallinen pystyy näin tehokkaasti torjumaan vaatimukset lisäsuorituksista.

Voidaan kysyä, mikä tuloslaskelman erä teoriassa muodostaa velallisen toiminnasta syntyneen voiton. Lainsäätäjän sananvalinta antaa vaikutelman, että voitolla tarkoitetaan – laskentatoimen kielenkäyttöön siirtyen – ns. liikevoittoa eli varsinaisen liiketoiminnan tulosta. Liikevoitto saadaan, kun käyttökatteesta¹⁸⁸ vähennetään pitkävaikutteisten menojen tilikaudelle jaksotetut poistot. Huomioon ei oteta rahoitustuottoja ja vastaavia kuluja, satunnaiseriä eikä varauksia¹⁸⁹ ja veroja. Tulkinta liikevoitosta YrSanL 63.4 §:n tar-

¹⁸⁶ Tavallisimmista järjestelykeinoista ks. *Laitinen* 1991 s. 22–26. Todettakoon, että voitonjakovaatimuksia torjuva saneerausvelallinen käyttää tietenkin totuttujen keinojen peilikuvia, esimerkiksi piilevien (vero)velkojen ja vastuiden kasvattamista. Hyvin tehokas keino vaikuttaa tilinpäätökseen on ns. taseyhtiökauppa. Ks. lähemmin *Immonen* 1996 s. 18–19.

¹⁸⁷ Tuloslaskelman oikaisemisesta ks. *Laitinen–Luotonen* 1996 s. 35–37.

¹⁸⁸ Käyttökate puolestaan muodostuu, kun liikevaihdesta vähennetään muuttuvat ja kiinteät kulut.

¹⁸⁹ Varauksista yleensä ks. *Leppiniemi* 1990 s. 85–118. Tyypillisiä varauksia ovat muun muassa investointi-, luottotappio- ja takuuvaraukset.

koittamana voittona on kuitenkin pakko torjua. Koko liikevoittoa ei voida käyttää lisäsuorituksiin velkojille. Laskentamalli suosisi liiaksi velkojia; malli ajaisi saneerausvelallisen nopeaan likvidaatiokonkurssiin.

Yksi vaihtoehto on tulkita tuloslaskelman viimeinen rivi, tilikauden voitto, YrSanL 63.4 §:ssä tarkoitetuksi voitoksi. Tulkinta suosisi selvästi saneerausvelallista, koska velalliselle jää laaja järjestelymahdollisuus. Tulkinta veisikin käytännössä pohjan YrSanL 63.4 §:n soveltamiselta. Eräänlainen kohtuusratkaisu saattaisi olla, että velallisen toiminnan voittoa määriteltäessä huomioon otettaisiin satunnaiset tulot, mutta varauksia ja satunnaisia menoja ei saisi vähentää. Joka tapauksessa saneeraustuomioistuimelle jää poikkeuksellinen liikkumavara sen päättäessä, mikä on velallisen toiminnasta syntynyttä voittoa.

Velallisen yritystoiminnan tuloksen arviointi, joka jo muutoinkin on hankalaa, vaikeutuu entisestään, jos saneerausvelallisen liiketoimintaa luovutetaan tai saneerausvelallinen sulautuu toiseen yhtiöön.¹⁹⁰ Sulautumisessa velkojen oikeus lisäsuorituksiin siirtyy vastaanottavan yhtiön rasitukseksi; velvollisuus lisäsuorituksiin on OYL 14:17.1:n (145/97) merkityksessä sulautuvan yhtiön velkaa, joka siirtyy automaattisesti vastaanottavalle yhtiölle.¹⁹¹ Velallisen toiminnan tulos on laskettavissa entiseen tapaan niin kauan kuin sulautuneen yhtiön liiketoiminta säilyy omana tulosityksikkönään. Tämän jälkeen velkojen vaatimus lisäsuorituksista kaatuu todennäköisesti voiton näytämisen mahdottomuuteen.¹⁹²

Viimeinen erillisongelma on laskentakausi eli lisäsuoritusta vaativan velkojan näkökulmasta vaatimuksen ajoittaminen. Vaatimuksen ajoittaminen kytkeytyy siihen aineelliseen kysymykseen, mitä tarkastelujaksoa käytetään voiton laskemiseen. Tulkintavaihtoehtoja on jälleen kaksi: tilikausi ja koko ohjelman toteuttamisaika. Tilinpäätöstietoihin (käytännössä tuloslaskelmaan)

¹⁹⁰ Onkin aiheellisesti varoitettu, että liiketoiminnan kokonaisluovutuksella saatetaan pyrkiä kiertämään YrSanL 63.4 §:n mukaista velvollisuutta. Ks. *Huunonen–Ilveskero–Terämaa* 1997 s. 21. Todettakoon, että myös saneerausvelallisen omat yritysostot ovat omiaan samalla tavoin hämärtämään velallisen toiminnan tulosta.

¹⁹¹ Velkojan oikeus lisäsuorituksiin on erityissäännelty lykkäävästi ehdollinen saatava. Ainoa poikkeuksellinen piirre on, että ehdon toteuttava tosiseikasto on määritelty YrSanL 63.4 §:ssä. – Uusi OYL 14:17.1 on tarkoitettu vastaamaan aikaisempaa 6 §:ää. Ks. HE 1996:89 s. 155.

¹⁹² *Huunonen–Ilveskero–Terämaa* toteavat, että »vaikeuksia syntyisi kuitenkin huomattavan voiton laskemisesta etenkin usean vuoden kuluttua sulautumisen toimeenpanosta, kun sulautunutta liiketoimintaa ja sen tulosta ei voitaisi enää erottaa vastaanottavan yhtiön muusta liiketoiminnasta.» Ks. 1997 s. 24.

turvautuminen veisi loogisesti päätelmään, että voitto »syntyy» – ja määräyksen antamisen edellytykset ratkaistaan – kunakin tilikautena erikseen. Tilikausi on siis samalla laskentakausi. Tämä merkitsee, että esimerkiksi velkojat joutuvat tekemään tilikausittain momentin mukaisen vaatimuksensa. Tulkintaa vastaan puhuu se, että tulkinta estää saneerausvelallisen tuloksen tasauksen.¹⁹³ Esimerkiksi ohjelman kolmas toteutusvuosi on poikkeuksellisen voitollinen, neljäs taas poikkeuksellisen tappiollinen. Kanta veisi siihen, että saneerausvelallinen ei voi torjua vaatimusta kolmannen vuoden voiton käyttämisestä lisäsuorituksiin velkojille, vaikka ohjelman toteuttamisaika kokonaisuutena on ollut tappiollinen.

Saneerauksen tavoitteiden kannalta voidaan perustella velalliselle edullisempaa tulkintaa eli koko toteuttamisajan käyttämistä laskentakautena. Koko ohjelman toteuttamisaika muodostaa näin ajanjakson (eräänlaisen kokonais-tilikauden), jonka aikana syntynyt voitto otetaan 4 momentin mukaiseen tarkasteluun. Tällöin huonot tilikaudet tasoittavat hyviä tilikausia. Samalla saadaan momentin ensimmäisen virkkeen viittaukselle ohjelman vahvistamisen ja päättymisen väliseen aikaan kaksoismerkitys. Ilmaisua toisaalta määrää, milta ajalta voitto otetaan huomioon. Toisaalta taas ilmaisusta seuraa, että ajanjaksoa tarkastellaan yhtenä, jakamattomana kokonaisuutena.¹⁹⁴

Jos tulkinta hyväksytään, määräystä voiton käyttämisestä saadaan hakea vasta, kun ohjelman toteuttamisaika on päättynyt. Muutoinhan voiton kokonaismäärää ei vielä tiedetä. Aikaisemmin tehty hakemus tulisi hylätä ennakkoajaisena. Havaitaan myös, että mitään preklusiota ei voi tapahtua; vaatimus voiton käyttämisestä lisäsuorituksiin velkojille on esitettävissä, oli toteuttamisaika päättynyt kuinka kauan sitten tahansa. Vain yleinen saatavien vanhentuminen katkaisee kyseisen mahdollisuuden. Säädetävän lain kannalta jokin enimmäisaikaraja (esimerkiksi viisi vuotta ohjelman toteuttamisajan päättymisestä) olisi paikallaan.

¹⁹³ Myös menettelytaloudellisia haittoja muodostuu. Saneerausvelallinen joutuu perättäisten lisäsuoritusvaatimusten kohteeksi, jolloin asianosaisten suorat menettelykustannukset kumuloituvat.

¹⁹⁴ Käytännöllinen seuraus tästä on, että lisäsuoritusvaatimuksen esittävä velkoja joutuu perustamaan vaatimuksensa siihen loppuselontekoon, jonka valvoja tai velallinen ohjelman päätyttyä antaa (YrSanL 62.2 §). Toinen asia on, että selonteossa ei tarvitse ilmoittaa voitotietoja. Sitä paitsi selonteon informaatioarvoa heikentää tulkinta, jonka mukaan selontekoa ei anneta ohjelman mukaiset suoritukset saaneille velkojille. Ks. Koskelo 1994 s. 335.

»Mitä toiminnan jatkaminen kohtuudella edellyttää»

Ellei ennakoidun voiton määrä käy ilmi saneerausohjelmasta, tuomioistuin soveltaa YrSanL 63.4 §:n toissijaista standardia »mitä toiminnan jatkaminen kohtuudella edellyttää». Kyseinen rajoitussääntö suojaa saneerausvelallista, koska se jättää osan voitosta yrityksen omaan käyttöön. Sen sijaan rajoittavaa sääntöä ei sovelleta, kun voitto ylittää ohjelmassa ennakoidun.¹⁹⁵ Tällöin koko ylitys käytetään lisäsuorituksiin velkojille. Onhan se, minkä osuuden voitosta saneerausvelallinen tarvitsee toimintansa kehittämiseen, jo ratkaistu ohjelmassa.¹⁹⁶ Liikavoittoa ei tarvitse enää »kohtuullistaa». Toisaalta on helppo havaita, että saneerausohjelma saattaa perustua vanhentuneeseen tilanneanalyysiin. Saneerausvelallisen kannattaa tuoda voitosta määrääminen toissijaisen standardin piiriin – toisin sanoen väittää, että ohjelmasta ei ilmene ennakoitu voitto.¹⁹⁷ Tällöin avautuu tie kohtuusratkaisuihin.

Säännös toissijaisesta standardista sisältää niukalti asiallisia kriteerejä. Tulkintaongelmaa pahentaa se, että lainsäätäjän tavoite ei käy ilmi momentin perusteluista.¹⁹⁸ Sanamuoto (»... toiminnan jatkaminen ...») viittaa, että saneerausvelalliselle jätettäisiin vain käyttöpääomaksi tarvittava määrä liikavoitosta. Liiketaloudellisesti tämä ei ole kestävä tulkinta. Jos saneeraus onnistuu ja yrityksen toiminta laajenee, rahoitus- ja vaihto-omaisuuteen sitoutuu yhä enemmän varoja. Käyttöpääomaa tarvitaan lisää. Säännönmukaisesti saneerausvelallisen toiminnan tulisi laajentua saneerauksen aikaan saaman aallonpohjan jälkeen. Tosin sananmukainen tulkinta sallii jossain määrin ne korvausinvestoinnit, jotka ovat välttämättömiä toimintaedellytysten ylläpitämiseksi. Sen sijaan tavanomaisetkin laajennusinvestoinnit (uudelleen suuntautumiseen tähtäävistä investoinneista puhumattakaan) estyisivät.

Kun toisaalta saneerausohjelmassa edellytetään voiton käyttämistä ennen

¹⁹⁵ Toinen asia on, että lopputulos ei ole kovin järkevä. Osa voitosta kannattaisi tällöinkin jättää »yhtiöön kannustimeksi.» Näin *Huunonen–Ilveskero–Terämaa* 1997 s. 17.

¹⁹⁶ Eräänlaiselle kohtuusharkinnalle jää toki tilaa. Tuomioistuin pystyy tosiasiallisesti sääntelemään voiton jakamista saneerausvelallisen ja velkojien välillä. Ensimmäinen keino on voiton »huomattavuuden» tulkinta. Voitto (tarkkaan ottaen ylitys) katsotaan ei-huomattavaksi, jolloin vaatimus voiton käyttämisestä lisäsuorituksiin velkojalle hylätään.

¹⁹⁷ Saneerausvelallisen mahdollisuudet tehokkaaseen väitteeseen lienevät hyvät. Varsinkin heti lain voimaantulon jälkeen vahvistetuissa ohjelmissa voittoa koskevat määräykset olivat hyvin pyöreät. Ks. edellä jakso 2.6.1. *i.f.*

¹⁹⁸ Momentin erityisperusteluissa esitetään vain toivomus, että arvioinnissa ei jouduttaisi turvautumaan tähän mittapuuhun, »joka välttämättä jää sisällöltään tulkinnanvaraiseksi.» Ks. HE 1992:182 s. 100.

kaikkea saneerausvelallisen pääoma- tai rahoitusrakenteen kehittämiseen¹⁹⁹, kirjaimellinen tulkinta vaikuttaa liian ahtaalta. Voidaan ajatella, että saneerausvelallinen saisi käyttää kohtuullisen osan liikavoitosta myös pitkän tähtäimen kehittämishankkeisiin, jotta yritys säilyttäisi elinkelpoisuutensa. Tällöin säädöstekstiä tulkitaan ikään kuin se kuuluisi »mitä toiminnan *kehittäminen* kohtuudella edellyttää». Todettakoon, että säännöksen perustelut itse asiassa edellyttäisivät tällaista sanamuotoa. Jos tämä väljempi tulkinta hyväksytään, saneerausvelallinen voi menestyksellä vedota esimerkiksi siihen, että voittoa tarvitaan OYL 13:2:n mukaisen oman pääoman vaatimuksen täyttämiseen. Pykälän mukaan yhtiön oman pääoman putoaminen alle puoleen osakepääomasta laukaisee selvitystilaan johtavan kehityskulun. Toisin sanoen kun voittoa ei jaeta YrSanL 63.4 §:n mukaisina lisäsuorituksina velkojille, yritys välttää selvitystilän uhan.

Saneerausvelalliselle muodostuu näin eräänlainen perustelutaakka. Velallinen voi torjua vaatimuksen voiton käyttämisestä lisäsuorituksiin velkojille osoittamalla liiketaloudellisesti perustellun kehittämisohjelman. Jotta 4 momentti toisaalta tarjoaisi velkojille reaalisen mahdollisuuden lisäsuorituksiin, kehittämisohjelman on oltava pitkällä tähtäimellä taloudellinen välttämättömyys. Saneerausvelallisen on esimerkiksi esitettävä vaihtoehtolaskelmat.²⁰⁰

2.6.3. Kenellä on oikeus lisäsuorituksiin?

YrSanL 63.4 §:n toinen virke määrää järjestyksen, jossa lisäsuoritukset velkojille tapahtuvat. Suoritukset ohjataan ensisijaisesti niille saneerausvelkojille, joiden saatavien pääomamäärää on saneerausohjelmassa alennettu.²⁰¹ Toissijaista jakoon oikeutettua velkojajoukkoa ei laissa määritellä. Johdonmukaista kuitenkin on, että seuraavaksi jakovuoroon tulevat ne velkojat, jotka

¹⁹⁹ Tästä lähdettiin YrSanL:n valmistelussa. Yleisperusteluissa puhutaan tosin pääomarakenteesta, erityisperusteluissa taas rahoitusrakenteesta, mitkä ovat hiukan eri asioita. Erityisperusteluissa mainitaan vielä erikseen toiminnan kehittäminen. Ks. HE 1992:182 s. 49 ja 100. Koskelo (1994 s. 338) mainitsee esimerkkinä oman pääoman vahvistamisen selvitystilauhan torjumiseksi. Todettakoon, että osakeyhtiö on asetettava saneerausmenettelyn päätyttyä selvitystilaan, kun se ei täytä vakavaraisuusvaatimusta. Ks. Rudanko 1995 s. 211–212.

²⁰⁰ Tällaisilla laskelmilla osoitetaan eri toimintavaihtoehtojen edullisuus odotettavissa olevien tuottojen ja kustannusten perusteella. Ks. lähemmin Jyrkkiö–Riistama 1997 s. 165–166.

²⁰¹ Velan määrä -käsitteen kaksiosaisuudesta ks. HE 1992:182 s. 88.

ovat joutuneet lievemmat velkajärjestelyn kohteeksi. Lisäsuorituksen saavat toisessa jakovuorossa ne velkojat, joiden erääntyneitä tai vastaisia korkosääntäviä on saneerausohjelmassa leikattu.

Momentissa käännetään päinvastaiseksi vanha periaate, jonka mukaan velallisen suoritukset luetaan ensin erääntyneen koron ja vasta sitten pääoman suoritukseksi (KK 9:5). Säännös on kuitenkin ymmärrettävä oman rationsa valossa; ensimmäisenä kompensoidaan kaikkein raskain menetys, velan pääoman leikkaus. Erikseen pohdittavaksi jää, miten lisäsuorituksen saava velkoja kohdistaa hänelle tulleen ylimääräisen maksun. YrSanL 63.4 § ei ratkaise tätä kysymystä, joka jää arvioitavaksi siviilioikeudellisten periaatteiden mukaan.²⁰²

Aina ei ole selvää, onko tietyn velkojan saatavan pääomamäärää ylipäättään ohjelmassa alennettu. Velkojan näennäinen menetys (=velan pääoman leikkaus) on saatettu korvata muulla edulla, esimerkiksi velan muuttamisella vakautetuksi lainaksi tai suunnatulla osakeannilla.²⁰³ Täysimääräinen lisäsuoritus johtaisi velkojan menetyksen kaksinkertaiseen kompensointiin, mitä ei voida pitää oikeudenmukaisena. Periaatteessa ratkaisu on vaivaton; velkojan saama »muu» etu muutetaan rahaksi ja vähennetään velkojalle muutoin tulevasta lisäsuorituksesta. Todistustaakka siitä, että velkoja on saanut riittävän »muun» edun, lienee asetettava saneerausvelalliselle.

Viimesijaiset velkojat jätetään lainkohdassa lisäsuoritusten ulkopuolelle (toinen virke i.f.). Säännöstä on tulkittava asiayhteydessä. Se ei riistä velkojaryhmältä oikeutta lisäsuorituksiin vaan määrää pelkästään jakojärjestyksen. Kun pääoman ja korkosääntävien menetyksiä kärsineet velkojat ovat saaneet täysimääräisen kompensaaion, lisäsuoritukset ohjataan kolmannessa jakovuorossa MJL 6 §:n tarkoittamille viimesijaisille velkojille.²⁰⁴

Velkojien keskinäinen maksunsaanti on seuraava pulma. Viimeinen virke määrää pääsäännöksi yhdenvertaisuuden; samaan jakovuoroon kuuluvat velkojat ovat oikeutettuja lisäsuorituksiin keskenään yhtäläisin osuuksin. Tätä

²⁰² Lisäsuoritus luo muitakin kiintoisia korkokysymyksiä: onko esimerkiksi velkoja (jonka saatavan pääomaa oli leikattu) oikeutettu saamaan »palautetulle» pääomamäärälle takautuvasti korkoa? Vastaus on yleisten velvoiteoikeudellisten periaatteiden valossa myönteinen. Sama ongelma syntyy myös saneerauksen rautessa. Ks. jäljempänä jakso 4.8.1. ja 4.8.2.

²⁰³ Velkojan saama muu etuus johtaa itse asiassa kahteen ongelmaan: (1) saako velkoja lisäsuorituksen ensimmäisessä jakovuorossa (liikavoitto riittänee normaalisti vain tähän jakoon) ja (2) onko velkojalla ylipäättään oikeutta lisäsuoritukseen. Tämä oikeus puuttuu velkojalta, joka ei ole kärsinyt saneerauksessa mitään menetyksiä. Näiden erityiskysymysten tarkastelu veisi kuitenkin tutkimuksen sivupoluille.

²⁰⁴ Tätä on pidetty kirjallisuudessa itsestään selvänä. Ks. Koskelo 1994 s. 339.

sinänsä selkeää sääntöä hämärtää pykäläkohtaisten perustelujen viittaus YrSanL 54 §:n 4-kohdasta ilmenevään periaatteeseen.²⁰⁵ Periaatteen mukaan edun on jakaannuttava ohjelman määrittelemien velkojaryhmien kesken »kohtuullisella tavalla». Kirjallisuudessa »kohtuullinen tapa» kytketään vakuusvelkojen ja tavallisten velkojen vastakohtaisuuteen.²⁰⁶ Aritmeettista tasajakoa ei kuitenkaan vaadita, vaan lisäsuoritukset saadaan painottaen eniten menetyksiä kärsineeseen velkojaryhmään, tavallisiin velkojiin.

Osaksi menettelyllinen, osaksi aineellinen kysymys on, johtaako yksittäisen velkojan vaatimus lisäsuorituksista menestyessään liikavoiton yleiseen jakamiseen. Luonteva lähtökohta on, että velkoja voi vaatia lisäsuoritusta vain itselleen. Esimerkiksi velkajärjestelyn raukeaminen on pääsääntöisesti velkojakohtaista (YrSanL 64.1 §); velkoja ei voi saada aikaan saneerauksen kokonaisraukeamista muutoin kuin hyvin rajatuissa tapauksissa (YrSanL 65 §). Asian luonteesta johtuu, että valvojan vaatimuksen täytyy johtaa liikavoiton yleiseen jakoon.

Tällöin koko liikavoitto jaetaan niille velkojille, jotka ovat siihen YrSanL 63.4 §:n viimeisen virkkeen nojalla oikeutettuja. Lisäsuoritus saatetaan tulla sellaisellekin velkojalle, joka ei sitä vaadi tai edes halua. Velkoja saattaa torjua lisäsuorituksen esimerkiksi verotussyistä tai sillä perusteella, että hän on saanut riittävän kompensaation muilla järjestelyillä. Velkojan oikeutta kieltäytyä lisäsuorituksista, joka jäänee käytännössä teoreettiseksi pulmaksi, ei tässä enempää käsitellä.

YrSanL 63.4 § antaa velkojille oikeuden rahamääräisiin lisäsuorituksiin. Oikeutta lisäsuorituksiin ei voida tehdä tyhjäksi korvaamalla velkojalle tuleva suoritus vastaavalla pääomallainalla.²⁰⁷ Tosin tällainen korvaaminen on toteutettavissa YrSanL 63.2 §:n mukaisesti. Tällöin samaan jälkiasiaan yhdistetään YrSanL 63.4 §:n määräys lisäsuorituksista ja YrSanL 63.2 §:n tarkoittama ohjelman muutos. Määrätty lisäsuoritus muutetaan siis saman tien velkojan pääomallainaksi saneerausvelalliseksi.

²⁰⁵ HE 1992:182 s. 100.

²⁰⁶ »Jos siis 'ylimääräistä' voittoa kertyy siinä määrin, että lisäsuoritusten kohdistaminen pelkästään tavallisiin velkojiin olisi ristiriidassa YSL 54 §:n 4 kohdan kanssa, lisäsuoritukset on jaettava vakuusvelkojen ja tavallisten velkojen kesken.» Ks. Koskelo 1994 s. 339.

²⁰⁷ Toinen asia on, että pääomaehtoistamista voidaan ohjelmassa käyttää huomattavan voiton jakamisen vaihtoehtona. Näin Huunonen–Ilveskero–Terämaa 1997 s. 18.

2.7. Tuomioistuimen vahvistaman ohjelman muutoksen vaihtoehdot

2.7.1. Asianosaiset tekevät ohjelmaa muuttavan sopimuksen

Voidaan kysyä, onko YrSanL 63 §:n mukainen jälkiasia ainoa luvarallinen tapa saada muutos vahvistettuun saneerausohjelmaan. Kysymys herää erityisesti 2 momentin tarkoittamissa sisältömuutoksissa, joihin tämä jakso keskittyy. On ajateltavissa, että ohjelman muutos järjestetään pelkällä asianosaisten keskinäisellä sopimuksella ilman tuomioistuimen muodollista vahvistusta. Ajatus saa tukea yksityishenkilön velkajärjestelystä, jossa lähtökohtana on sopimusvapaus. Sopimusvapaudesta seuraa, että velkajärjestelyn velallinen ja hänen velkojansa voivat vapaasti sopia velallisen maksuvelvollisuudesta. Velvollisuutta hakea tuomioistuimen vahvistusta maksuohjelman muuttamiselle ei tunneta.²⁰⁸ Tuomioistuinta tarvitaan vain, kun sopimukseen ei lainkaan päästä. Tuomioistuin voi yksityishenkilön velkajärjestelyssä yksipuolisella lainkäyttöpäätöksellä muuttaa maksuohjelmaa. Tämä taas ei saneerausessa ole mahdollista.

Siitä, kuinka usein saneerausohjelman muutos hoidetaan sopimuksin, ei ole saatavissa tietoja. Käytäntö lieenee kuitenkin yleinen, sillä tuomioistuimiin saapuneiden muuttamishakemusten määrä on vähäinen. Puuttuvat hakemukset selittyvät todennäköisesti sillä, että muutokset ja oikaisut hoidetaan vapaamuotoisesti, so. ilman tuomioistuimen myöntävaikutusta. Tähän tutkimukseen kootut muuttamisasiat keskittyvät myös yllättävästi muutama suureen saneerausmenettelyyn. Pk-yritysten ohjelmia ei käytännössä juuri muuteta. Tämäkin ilmiö jää vaille selitystä. Keskittyminen saattaa selittyä imagosyllä (suuryritys ei voi jäädä kiinni epäilyttävästä menettelystä); toisaalta vahvistamattoman sopimuksen tuomat riskit ovat suurissa saneerausmenettelyissä valtavat.

YrSanL 63 §:n sanamuoto antaa vaikutelman, että tuomioistuimen vahvistus on pakollinen; pakollisuus tarkoittaa, että ohjelmaa ei voida muuttaa sopimuksella. Myös raukeamissanktio vie (ainakin) tosiasialliseen pakkoon. Vahvistetun saneerausohjelman rikkomisen on ohjelman raukeamisperuste (YrSanL 65.1 §:n 2-k). Tuomioistuimen päätös ohjelman muuttamisesta on tarpeen, jotta saneerausvelallinen ei tahtomattaan »riko» ohjelmaa. Saneerausvelallinen joutuu kantamaan huomattavan riskin sopimuksin tehdystä

²⁰⁸ Näin Koskela-Lehtimäki 1997 s. 429.

vahvistamattomasta muutoksesta.²⁰⁹ Tuomioistuinvahvistuksen pakollisuutta voidaan perustella myös muiden velkojien suojalla. Ensinnäkin tuomioistuinkäsittely tuo julkisuutta, mikä on omiaan estämään väärinkäytöksiä. Toiseksi tuomioistuin saa tilaisuuden kontrolloida ohjelmaan tehtäviä muutoksia.

Onko vahvistamaton sopimus pätevä asianosaissuhteessa?

Vahvistamattoman sopimuksen sitovuus ei riipu YrSanL 65 §:stä vaan YrSanL 59 §:stä. YrSanL 59 § sääntelee velkojaa suosivia sopimuksia, joita on akordijärjestelmissä tapana kutsua liitännäissitoumuksiksi. YrSanL 59 §:n mukaan saneerausvelallisen sopimus, joka perustuu saneerausvelkaan tai liittyy siihen, on mitätön²¹⁰, ellei suoritusvelvollisuus perustu vahvistettuun saneerausohjelmaan. YrSanL 59 §:n ulottaminen vahvistamisen jälkeisiin sopimuksiin ei ole itsestään selvää. Liitännäissitoumusten kieltö tarkoittaa normaalisti etukäteissitoumuksia eli sitoumuksia, joissa velallinen *ennen velkojien äänestystä* lupaa tietyille velkojalle suuremman suorituksen kuin mitä ohjelmaehdotus tälle antaisi.

Kuten edellä todettiin, tällainen säännös on perinteisesti sisältynyt pohjoismaisiin akordilakeihin.²¹¹ Vuoden 1932 akordilain 37 §:ssä yksi akordin menettämisperusteista oli, että velallinen »on salaisesti suositunut jotakuta velkojaa vaikuttaakseen akordiasian ratkaisuun.» Vakii-tuneen kannan mukaan kyseinen akordin menettämisperuste ei tullut sovellettavaksi, jos sopimus velkojan suosimisesta tehtiin akordin vahvistamisen jälkeen.

YrSanL 59 §:n sanamuoto on selvästi laajempi kuin sen mahdollisen esi-

²⁰⁹ Voidaan sanoa, että velallisy yrityksellä on tästä syystä oikeudellinen intressi hakea ohjelman muuttamista. Tämä taas puoltaa 2 momentin laajaa soveltamista; muutoin osapuolten sopima järjestely jää salaiseksi.

²¹⁰ Oma ongelmansa on, mitä mitättömyysseuraamus konkreettisesti tarkoittaa. Mitättömyydestä vanhassa pätemättömyysopissa ks. *Hemmo* 1997 s. 198–200. Esimerkiksi voidaan kysyä, voiko velkoja vaatia ohjelman ylittävää tai ennenaikaista maksua vahvistamattomaan sopimukseen viitaten tai pystyykö saneerausvelallinen kieltäytymään maksuohjelman mukaisesta maksusta, kun ohjelmaa on tältä osin muutettu vahvistamattomalla sopimuksella. Tässä tutkimuksessa ongelma sivuutetaan. Näin YrSanL 59 §:n säättämän mitättömyyden yksityiskohdat jätetään myöhemmän tutkimuksen selvitettäväksi. Todet-takoon, että akorditutkimuksen vanha kiistakysymys on ollut, voiko velallinen (tai muu velkoja) vaatia takaisin sen, mitä mitättömän liitännäissopimuksen tai sitoumuksen no-jalla on suoritettu. Ks. esim. *Munch* 1997 s. 864.

²¹¹ Ks. edellä jakso 1.1. i.f.

kuvan eli akordilain 37 §:n. Ensiksi mainittu pykälä kattaa kielellisesti sekä ennen ohjelman vahvistamista että ohjelman toteuttamisen aikana tehdyt sopimukset. Sanamuoto viittaa vahvasti siihen, että YrSanL 59 §:ssä on valittu toinen periaatelinja kuin mille akordilaki 37 § rakentui. Oletamus linjanmuutoksesta ei kylläkään saa tukea hallituksen esityksen pykäläkohtaisista perusteluista. Sen sijaan esityksen yleisperustelut tukevat tässä omaksuttua laajaa tulkintaa.²¹² Voidaan myös viitata siihen, että akordimallinen tulkinta jättää liiaksi tilaa lain kiertämiselle. Saneerausvelallinen ja suosittu velkoja voivat yhteistuumiin »ajoittaa» sopimuksen haluamallaan tavalla. Ne näyttö-hankaluudet, joita mitättömien ja sitovien liitännäissopimusten erottelussa tällöin muodostuisi, romuttaisivat koko YrSanL 59 §:n oikeuspoliittisen perusidean.

Vaikka liitännäissopimukset ovat luonteensa mukaisesti salaisia, YrSanL 59 §:ää sovelletaan myös julkiseksi tulleeseen sopimukseen. Esimerkiksi sillä seikalla, onko sopimus tullut – vaikkapa epävirallisissa neuvotteluissa ohjelmasta – muiden velkojen tietoon, ei ole merkitystä.²¹³ Ratkaisevaa on vain se, sisältyykö sopimus vahvistettuun saneerausohjelmaan vai ei. Vahvistettuun ohjelmaan rinnastuu myös vahvistettu ohjelman muutos. Jos periaatteessa kielletty liitännäissitoumus vahvistetaan YrSanL 63.2 §:n perusteella ohjelman muutokseksi, sitoumus velvoittaa asianosaisia. Eri asia on, saadaanko kyseinen sitoumus vahvistaa muutokseksi ja jos vastaus on myönteinen, ken- nen suostumus siihen tarvitaan.

YrSanL 59 §:n laaja ajallinen ulottuvuus muodostaa näin tehokkaan esteen kahdenkeskisille (eli vahvistamattomille) sopimuksille, joilla muutetaan saneerausohjelmaa. Saneerausvelallinen ja velkojat kantavat riskin paitsi saneerauksen raukeamisesta myös siitä, että sopimus ei ole sitova edes asiaosuhteessa.

Mikä on YrSanL 59 §:n asiallinen soveltamisala?

YrSanL 59 §:n ajallisen ulottuvuuden määrittely ei yksin riitä. Joudutaan kysymään myös, minkälaisia liitännäissopimuksia YrSanL 59 § tarkoittaa. Py-

²¹² »... ei voida sallia sitä, että velallinen ja joku velkoja keskenään tekevät oheisjärjestelyjä, joilla velkoja muiden tietämättä saisi itselleen erityisetuja... Velkajärjestelyt on kaikilta osin tehtävä asianosaisten kannalta avoimesti saneerausohjelmassa.» Näin HE 1992:182 s. 54.

²¹³ Tämä on akordiperinteen mukainen lopputulos; samoin tulkittiin pohjoismaisten akordilakien säännöstä liitännäissitoumuksista. Ks. esim. *Munch* 1997 s. 783.

kälän sanamuoto ei paljoa auta sen tulkitsijaa. Mitättömiksi säädetään sopimukset »saneerausvelkaan perustuvasta tai siihen liittyvästä suorituksesta.»²¹⁴ Hallituksen esityksen pykäläkohtaiset perustelut tuovat helposti arvattavan täsmennyksen. Säännös tarkoittaa vain yksittäisen velkojan asemaa parantavia sitoumuksia.²¹⁵

Se rajoittava tulkinta, joka on johdettavissa perustelulausumasta, toisaalta supistaa liitännäissopimusten kiellon soveltamisalaa, toisaalta kaventaa YrSanL 63 §:n pakottavuutta. Velkoja saa, YrSanL 59 §:n kiellon estämättä, luopua ohjelman mukaan hänelle tulevista suorituksista. Velkojan luopuminen voi olla yksipuolista tai perustua velallisen ja velkojan sopimukseen. Tästä seuraa, että velkoja saa vapaasti (=ilman tuomioistuinvahvistusta) antaa saneerausvelalliselle enemmän maksuaikaa tai myöntää laajemman velkajärjestelyn kuin mitä ohjelma määrää. YrSanL 59 § ei näin pakota muutoksen vahvistamiseen jälkiasiana. Sopimus lisätystä maksuajasta tai jyrkemmästä velkajärjestelystä on asianosaissuhteessa sitova, vaikka sitä ei olekaan vahvistettu saneerausohjelman muutokseksi.

Toinen asia on, voivatko asianosaiset halutessaan vahvistaa tällaisenkin sopimuksen saneerausohjelman muutokseksi YrSanL 63.2 §:n nojalla. Kysymys liittyy jäljempänä käsiteltävään periaatteelliseen ongelmaan siitä, edellyttääkö ohjelman muuttamisen vahvistaminen oikeus-suojan tarpeen olemassaoloa.²¹⁶ Ilmeistä syytä vahvistamisen epäämiseen ei tunnu olevan; päinvastoin vahvistaminen estää vastaisia erimielisyyksiä esimerkiksi siitä, miten sopimusta on tulkittava. Jos kantaan yhdytään, vahvistamiskelpoisuus on laajempi kuin vahvistamispakko.

Sitä velkojan aseman parantamista, mitä liitännäissitoumusten kiello perustelujensa valossa yrittää torjua, ei ole syytä ymmärtää ahtaan kirjaimellisesti. Kiellon ydinalue käsittää velkojan saamien suoritusten määrällisen li-

²¹⁴ Selvää on, että pykälä ei koske menettelynaikaisista tai ohjelman vahvistamisen jälkeen syntyvistä veloista tehtyjä sopimuksia. Tanskan oikeudessa samaan tulokseen päästään jättämällä mitättömyysseuraamuksen ulkopuolelle »en aftale angående en fordel, der følger vel ikke kendelsen, men af loven.» Näin *Munch* 1997 s. 864.

²¹⁵ HE 1992:182 s. 98. – Todettakoon, että VJL 40.3 §:n vastaavaa säännöstä (63/97) on tulkittu siten, että »velallinen ei siten voi pätevästi sitoutua esimerkiksi siihen, että hän suorittaa maksuohjelman päätyttyä jonkin velkansa kokonaan tai muulla tavalla saattaa jonkun velkojan parempaan asemaan kuin mitä maksuohjelma edellyttää.» Ks. *Koskelo-Lehtimäki* 1997 s. 392.

²¹⁶ Ks. jäljempänä jakso 3.3.1.

säämisen.²¹⁷ Muutkin sopimusjärjestelyt voivat parantaa velkojan asemaa siinä määrin, että 2 momentin mukainen vahvistaminen on välttämätöntä.²¹⁸ Esimerkiksi ohjelman mukaisten suoritusten ennen aikaistaminen saattaa tulla arvioitavaksi 2 momentin mukaisena muutoksena. Erilaisten järjestelyjen kuulumista momentin soveltamisalaan tarkastellaan jäljempänä jaksoissa 3.3.1. ja 3.4.3.

Vaikka velkojan asemaa parantavat muutokset on periaatteessa vahvistettava, pakollisuudesta kannattaa tehdä joitakin poikkeuksia. Aivan vähäisten muutosten vieminen tuomioistuimeen »varmuuden vuoksi» kasvattaa turhaan saneerausohjelman muutoinkin suuria menettelykustannuksia ilman vastaavaa hyötyä. Jotta 2 momentin mukainen vahvistaminen on välttämätöntä, velkojan aseman tulee kohentua konkreettisesti eikä pelkästään teoriassa. Huomiota on myös kiinnitettävä siihen, koskeeko vahvistettavaksi haettu muutos vain yhtä velkojaa vai koko velkojakollektiivia tai yhtä sen velkojaryhmää.²¹⁹

2.7.2. Ovatko YrSanL 63 §:n 3 ja 4 momentit pakottavia?

Ohjelmaa koordinoivat määräykset

YrSanL 63.3 §:n mukainen ohjelman koordinointi on periaatteessa toteutettavissa ilman tuomioistuinta. Tämä edellyttää, että määrältään muutettavan velan velkoja alistuu ohjelmassa velkajärjestelyyn ja muutos rajoittuu saneerausvelallisen ja yksittäisen velkojan väliseen suhteeseen.²²⁰ Näissä tapauksissa ohjelman muutoksen vahvistaminen tuomioistuimessa ei tunnu palve-

²¹⁷ Esimerkiksi: saneerausohjelma antaa velkojille 40 prosentin suoritukset. Saneerausvelallinen sopii velkoja y kanssa, että tämä saa 60 prosentin suorituksen.

²¹⁸ Vastaava laaja tulkinta omaksuttiin myös pohjoismaisessa akordilaintutkimuksessa. Väliin tämä otettiin huomioon jo lainsäädännössä. Esimerkiksi Tanskan konkurssilain 192 §:n mukaan mitättömiä ovat sopimukset jotka »indrømmes nogen fordringshaver større fordele end hjemlet ved akkorden.» Ks. *Munch* 1997 s. 783.

²¹⁹ Mitä laajempaa velkojajoukkoa muutos koskee, sitä vaikeampi on perustaa väitetty vahvistamisen pakollisuudesta YrSanL 59 §:n liitännäissitoumusten kieltoon. Sen sijaan vain yksittäisen velkojan aseman parantuminen sopimuksen myötä herättää epäilyn kielletystä (ja pätemättömästä) liitännäissitoumuksesta.

²²⁰ Käsite saa tukea momentin perusteluista. »Välttämättä mainittu ratkaisu (erillismenettelyn lopullinen ratkaisu, minun huomautukseni) ei kuitenkaan edellytä muutoksen tekemistä itse saneerausohjelmaan, vaan ohjelman määräykset voivat olla sellaisinaan sovellettavissa ottamalla vain huomioon velan määrää koskeva muutos.» Näin HE 1992:182 s. 99. Samoin *Koulu* 1995 s. 159.

levän mitään tarkoitusta. Tuomioistuimen kannanottoa tarvitaan, jos ohjelmaa jouduttaisiin muuttamaan myös muiden velkojen kohdalla. Tällöin tuomioistuin järjestelisi uudelleen ohjelman mukaisia suorituksia – esimerkiksi pidentämällä maksuaikoja.²²¹ Tosin YrSanL:n järjestelmässä tuomioistuimen toimivalta on rajoitettua, eikä 3 momentin pakottavuutta voida perustaa tähän argumenttiin.

Asia muuttuu, jos tuomioistuimen koordinoitivaltaa laajennetaan säädettävässä laissa. Se, mikä vaikutus erillismenettelyn lopputuloksella on koko saneerausohjelmaan, joudutaan arvioimaan tapauskohtaisesti. Jotta saneeraustuomioistuin saisi tilaisuuden tähän arviointiin, on perusteltua lähteä tuomioistuimessa tapahtuvan koordinoinnin pakottavuudesta.²²² Saneerausvelallisen ja kyseisen velkojan yksityinen järjestely saattaa vaarantaa saneerauksen onnistumisen.²²³ Periaatteessa tämä riski on sitä suurempi, mitä enemmän erillismenettelyn lopullinen ratkaisu poikkeaa saneerausohjelmaan otetusta väliaikaisratkaisusta saneerausvelallisen vahingoksi. Tulokseksi näin saadaan, että 3 momentti on pakottava.

Vastaus ei kuitenkaan ole näin yksiselitteinen. Koordinointimenettelyn pakottavuutta on tarkasteltava myös saneerauksen raukeamissäännösten kannalta. Ongelma pelkistyy tällöin kysymykseen, saako saneerausvelallinen ilman tuomioistuimen vahvistamaa muutosta – tämän tutkimuksen kielenkäytön mukaan ilman koordinoitua – lisätä suorituksiaan velkojalle ilman, että saneeraus raukeaa. Voidaan väittää, että saneerausvelallinen »rikkoo» saneerausohjelmaa ja suosii yksittäistä velkojaa. Kuka tahansa ohjelman tarkoitama velkoja saisi näin mahdollisuuden YrSanL 65 §:n mukaiseen raukeamisvaatimukseen. Väite on kuitenkin kestävä; velallisella on suoraan lakiin perustuva velvollisuus korotettuihin suorituksiin.

Eri asia on, voiko koordinoinnista hyötyvä velkoja periä saneerausvelalliselta korotettuja suorituksia, jos tuomioistuin ei ole vahvistanut ohjelman

²²¹ Saneeraustuomioistuimen järjestelyvaltaa käsiteltiin edellä jaksossa 2.5.1.

²²² Voidaan väittää, että muiden maksukyvyttömyysmenettelyjen analogia vie päinvastaiseen tulokseen. Normaalisti koordinoitua hoidetaan esimerkiksi konkurssissa pesänhallinnon toimin. Tämä analogia ei kuitenkaan kestä, koska se ei ota huomioon likvidaatio- ja rehabilitaatiomenettelyjen peruseroa. Likvidaatiomenettelyssä velallisen olemassa oleva varallisuus muutetaan rahaksi ja jaetaan velkojille; rehabilitaatiojakomenettelyssä taas velkojille menevät suoritukset saadaan velallisen jatkossa hankkimista tuloista. Toisin sanoen koordinoitua on rehabilitaatiossa rakenteellinen (eikä pelkästään jakeellinen) ongelma.

²²³ Tällä tarkoitetaan esimerkiksi sitä, että saneerausvelallisen suorituksia velkojalle x kasvatetaan vähentämättä velkojille y–z ohjelman mukaan tulevia suorituksia.

muutosta. Ilmeistä on, että velkoja ei voi käyttää »vanhentunutta» saneerausohjelmaa täytäntöönpanoperusteena, vaan velkojan on hankittava uusi peruste tai haettava suoraan jälkikonkurssia.²²⁴ Koordinoinnista hyötyvä velkoja ei myöskään saa käyttöönsä sitä tehokasta perintäkeinoa, jonka velkajärjestelyn raukeaminen tarjoaa. Velkojalla, jonka saatava puuttuu ohjelmasta,²²⁵ ei ole oikeutta tehdä YrSanL 64.1 §:n mukaista vaatimusta velkajärjestelyn raukeamisesta. Tämä johtuu siitä, että saneerausvelallinen ei lyö lainin »ohjelman mukaista velvollisuuttaan», vaikka hän jättää maksut »puutuvulle» velkojalle tekemättä. Raukeamissanktio kytkeytyy siis ohjelmaan päässeen velkojan eli ohjelmavelkojan statukseen.²²⁶

Edellä esitetty pätee samalla YrSanL 63.3 §:n viimeisen virkkeen tarkoitamiin jälki-ilmoitettuihin saataviin. Todettakoon, että virkettä sovelletaan myös, kun preklusiolta välttynyt saneerausvelka lisätään ohjelmaan.²²⁷ Jälki-ilmoittaminen ja velan lisääminen ovat ennen kaikkea saneerausvelallisen suojakeinoja. Tästä näkökulmasta periaatteellista estettä järjestää asia sopimusteilse ei ole. Ohjelman mainitsemat (muut) velkojat eivät voi käyttää raukeamissanktiota; maksaessaan tällaisen velan velallinen ei riko ohjelmaa eikä suosi kyseistä velkojaa.²²⁸ Toisaalta saatavansa jälki-ilmoittamalla tai lisäämällä velkansa ohjelmaan myös kyseinen velkoja hankkii itsekkin tämän tehokkaan sanktion käyttöönsä.

Tuomioistuimen määräys voiton käyttämisestä

Samankaltainen ongelma herää YrSanL 63.4 §:n sääntelemässä tilanteessa: voivatko saneerauksen asianosaiset²²⁹ järjestää liikavoiton käyttämisen lisäsuorituksiin keskinäisellä sopimuksella? Oletamus vahvistamisen pakollisuudesta ei saa selkeää tukea kummastakaan edellä mainitusta lainkohdasta. So-

²²⁴ Tosin erillisprosessin tuomio saattaa jo muodostaa UL 3 luvun mukaisen ulosotoperusteen.

²²⁵ Tällä tarkoitetaan velkojaa, joka ei ole ohjelman mukaan oikeutettu suorituksiin.

²²⁶ Yllä puollettua tulkintaa eli raukeamissanktion kytkeytymistä ohjelmaan (tässä tapauksessa vahvistettuun muutokseen) tukevat oikeussuojajasyt. Jos ohjelma ja materiaallinen suoritusvelvollisuus poikkeavat, saneerausvelallinen saattaa vilpittömästi erehtyä siitä, mikä hänen suoritusvelvollisuutensa oikeastaan on.

²²⁷ Tätä tapausta käsiteltiin edellä jaksossa 2.5.3.

²²⁸ Voidaan sanoa, että preklusiolta välttynyt velka rinnastuu menettelyn jälkeen syntyneisiin (eli 'uusiin') velkoihin.

²²⁹ Erikseen pohdittavaksi jäisi, mitkä saneerauksen osalliset tässä yhteydessä luetaan asianosaisiksi. Luonteva tulkinta olisi saneerausvelallinen sekä kaikki velkajärjestelyn kohteeksi joutuneet velkojat.

pimus lisäsuorituksista ei voi laukaista raukeamissanktiota. Saneeraukseen liittyvien järjestelyjen läpinäkyvyyttä saatetaan tietenkin pitää itseisarvoisena.²³⁰ Voiton käyttämisestä tehdyn sopimuksen julkistaminen (tämä tapahtuu hakemalla tuomioistuimen vahvistus sopimukselle) vähentää epäilyksiä salaisista sopimuksista. Saneerausmenettely tehostuu, kun asianosaisten luottamus kasvaa. Lisäsuoritusten vahvistaminen ohjelman muutoksiksi on myös suorituksia saavien velkojen edun mukaista. Vahvistuksen myötä velkoja saa käyttöönsä sen tehokkaan perintäsanktion, minkä mahdollisuus vaatii YrSanL 64.1 §:n nojalla velkajärjestelyn raukeamista tarjoaa.

YrSanL 59 §:n vaikutus on pulmallinen. Sopimus liikavoiton jakamisesta ei ole periaatteessa sopimus »saneerausvelkaan perustuvasta tai siihen liittyvästä suorituksesta». Kyseinen sopimus tuntuu jäävän YrSanL 59 §:n soveltamisalan ulkopuolelle. Tosiasiallisesti sopimus liittyy – kylläkin väljästi – saneerausvelkaan; velkoja saa enemmän kuin mitä ohjelma hänelle lupaa. Tästä syystä YrSanL 63.4 § joudutaan tulkitsemaan pakottavaksi oikeudeksi.²³¹ Sopimus lisäsuorituksista on toisin sanoen vahvistettava tuomioistuimessa.

2.7.3. Saneerausohjelmaa muutetaan uudella saneerausohjelmalla

Uusi saneerausmenettely tuntuu tarjoavan vaihtoehtoisen keinon, jolla ohjelman toteuttamisen ongelmat ratkaistaan. Uudessa saneerausmenettelyssä aikaisemmin velkajärjestellyt saneerausvelat järjestellään uudelleen. Velkajärjestelyn piiriin tuodaan myös aikaisemman saneerauksen menettelynaikaiset velat (joilla on jälkikonkurssissa etuoikeutettu asema) sekä menettelyn jälkeen syntyneet velat.²³²

Eräissä saneerausjärjestelmissä tehdään ero sopeuttavan ja ohjelman laiminlyöntejä korjaavan uuden saneerauksen välillä. Toistettu saneeraus salitaan, jos saneerauksen tarve johtuu aikaisemman ohjelman toteutumisaikana tapahtuneista muutoksista yrityksen toimintaedellytyksissä. Sen sijaan uutta

²³⁰ YrSanL 59 §:n säännös ohjelman ulkopuolisten sitoumusten pätemättömyydestä on ilmaus tästä ajattelusta.

²³¹ Pakottavuudesta on yksi poikkeus. VJL 40.3 §:n analogia tuntuu sallivan vahvistamattoman sopimuksen, jos sopimus tehdään, kun saneerausohjelman toteuttaminen on jo päättynyt. Tosin on syytä huomata, että poikkeus ei ole selvä. YrSanL 59 § ei kirjaimellisesti tulkiten anna merkitystä sille, milloin kyseinen sopimus tehdään. Edes ohjelman muodollisella päättymisellä ei ole pykälän sanamuodon mukaan merkitystä.

²³² Alkuperäisessä YrSanL 32.2 §:ssä menettelynaikaisten velkojen suoja järjestettiin massavelkakonstruktioilla. Vuoden 1998 osittaisuudistuksessa siirryttiin etuoikeustasoiseen sääntelyyn, mitä käsitellään lähemmin jaksossa 6.2.3.

saneerausta ei saa käyttää puhtaiden maksuohjelman laiminlyöntien paikkaamiseen.²³³ Vaikka erottelu on sinänsä mielekäs, saneeraustilanteiden luokittelu tuottaa ongelmia. Saneerausvelallisen toimintaedellytysten heikkeneminen johtaa ennemmin tai myöhemmin suoritusten laiminlyöntiin – mikä on kannan mukaan este uudelle menettelylle. Yleensä saneerausvelallinen pystyy osoittamaan uskottavan heikennyksen toimintaedellytyksissään. Sille seikalle, haetaanko uutta saneerausta ennen vai jälkeen konkreettisten laiminlyöntien, ei voida antaa ratkaisevaa painoa; kyseessä saattaa olla pelkkä hakemuksen taktinen ajoittaminen.

Toistettu saneerausmenettely herättää kysymyksen, mikä merkitys on aikaisemman ohjelman toteuttamisajalla. Yksi mahdollisuus on, että uuden saneerausmenettelyn hakeminen sallitaan vasta, kun aikaisemmalle ohjelmalle määrätty toteuttamisaika on päättynyt. Tämä kanta ei ole hyväksyttävissä saneerausjärjestelmän yleisten tavoitteiden näkökulmasta. Tulkinta rajoittaisi huomattavasti uuteen menettelyyn turvautumista; kun ohjelman mukaiset suoritukset laiminlyödään (uuden saneerauksen tarvehan on olemassa vain, kun yritys ei selviydy ohjelmasta), tavallisin lopputulos on jälkikonkurssi.²³⁴ Toisin sanoen saneerausvelallinen sanan varsinaisessa merkityksessä ei käytännössä voi tehdä uutta saneeraushakemusta.

Onko aikaisemman saneerauksen raukeaminen uuden menettelyn ennakkoehto?

Voidaan kysyä, muodostaako aikaisemman saneerauksen voimassaolo uuden saneerausmenettelyn esteen. Myönteinen vastaus merkitsisi, että aikaisemman saneerauksen raukeaminen olisi uuden menettelyn ennakkoehto. Asiallisesti saneerausvelkojen laskennallinen palauttaminen alkuperäisiin määriinsä tuntuu turhalta. Uusi velkajärjestely voidaan yhtä hyvin kohdistaa valmiiksi »järjesteltyihin» velkoihin. Sitä paitsi jos aikaisemman velkajärjestelyn tai saneerauksen raukeaminen asetettaisiin uuden saneerauksen ehdoksi, raukeamisen toteaminen toisi tarpeettoman välivaiheen menettelyyn. Tässä tutkimuksessa katsotaan, että aikaisemman saneerauksen raukeamisella ei ole merkitystä.

²³³ Erottelusta ks. *Koulu* 1994 s. 272.

²³⁴ Jälkikonkurssiin liittyvä erilliskysymys on, sovelletaanko periaatetta saneeraus-hakemuksen etusijasta silloinkin, kun velkoja hakee saneerausvelallista konkurssiin ohjelman toteuttamisen laiminlyönnin takia. YrSanL 24 § ei aseta tätä erityistapausta poikkeusasemaan. Looginen päätelmä on, että saneerausvelallinen pystyy lykkämään velkojan jälkikonkurssihakemuksen käsittelyä tekemällä uuden saneeraushakemuksen.

Saneerauskäytännössä vanhan saneerausohjelman raukeaminen on toisinaan asetettu edellytykseksi sille, että uusi saneerausmenettely saadaan aloittaa. Kanta johtaa absurdiin saneerausvelallisen »omaan» raukeamisvaatimukseen kuten Turun hovioikeuden päätös 18.3.1997 S 97/94 (Poritek Oy) osoittaa. Tapauksessa saneerausvelallinen ja osa velkojista oli vaatinut saneerauksen raukeamista. Perusteluna esitettiin, että vahvistettu ohjelma on osoittautunut ylimitoitetuksi eikä yhtiö kykene sitä nykyisessä markkinatilanteessa toteuttamaan. Saneerausvelallisen raukeamishakemukseen oli yhdistetty hakemus uuden saneerausmenettelyn aloittamisesta.²³⁵

Tulkinta merkitsee, että uutta saneeraushakemusta arvioidaan yksinomaan YrSanL:n estesäännösten kautta.²³⁶ Uusi hakemus saattaa osoittaa menettelyn väärinkäyttämistä (YrSanL 7.1 §:n 4-k) tai se voi kuulua yleisen esteperusteen (YrSanL 7.1 §:n 5-k) soveltamisalaan. Vahvistamisharkinnan sisältö kuitenkin muuttuu. Saneerauksen aloittamista suosivat presumptiot heikkenevät, ja yleisen esteperusteen merkitys kasvaa. Tämä johtuu siitä, että velkojien halukkuus uuteen saneeraukseen on heikko. Uusi saneeraushakemus tulee luultavasti usein hylätyksi velkojien kuulemisen jälkeen.²³⁷

Uuden saneeraushakemuksen torjuntavaikutuksesta

Jos toistettu (tai pikemminkin toistettava) saneerausmenettely sallitaan, joudutaan ratkaisemaan seuraava kysymys: pystytäänkö uudella saneeraushakemuksella torjumaan vaatimus aikaisemman saneerauksen raukeamisesta? Torjuntavaikutus heikentäisi raukeamissanktion tehoa. Se tarjoaisi saneerausvelalliselle keinon viivyttää raukeamisvaatimuksen käsittelyä.²³⁸ Kyseinen riski muodostaa esteen tulkinnalle, jonka mukaan jo uusi saneeraushakemus estää saneerauksen raukeamisesta päättämisen. Tällainen vaatimusten ratkai-

²³⁵ Yhdistetty hakemus hylättiin – tosin kyseenalaisesti – lakiin perustumattomana. Tässä tutkimuksessa omaksutun kannan mukaan saneerausvelallisen raukeamishakemus olisi tullut jättää tutkimatta; sen sijaan velallisen uuden saneeraushakemuksen hyväksymiselle ei ollut estettä.

²³⁶ Samaa tulokseen on tultu myös Ruotsin uuden saneerausmenettelyn kohdalla. »Det finns inte heller några formella hinder att besluta om företagsrekonstruktion beträffande ett företag som tidigare har varit föremål för företagsrekonstruktion.» Näin *Hellers–Mellqvist* 1997 s. 237.

²³⁷ Tässäkään tapauksessa hakemusta ei saada OK 5:6.2:n tuella heti hylätä. Saneeraushakemuksen välittömästi hylkäämisestä ks. *Koulu* 1994 s. 193.

²³⁸ Näin kävisi esimerkiksi silloin, kun raukeamisvaatimuksen käsittelyä lykättäisiin, kunnes hakemus uuden saneerausmenettelyn aloittamisesta on ratkaistu.

sujärjestys edellyttäisi nimenomaista sääntelyä. On syytä muistuttaa, että saneeraushakemuksen konkurssia lykkäävä vaikutus perustuu tällaiseen erityissääntelyyn (YrSanL 24 §).

Asia muuttuu toiseksi, kun uusi hakemus johtaa uuden saneerausmenettelyn aloittamiseen. Tällöin kysymys palautuu YrSanL 19 §:n tarkoittaman perintäkiellon tulkintaan. Maksuohjelman mukaiset velat ovat uuden menettelyn saneerausvelkoja. Ne tulevat näin pykälän perintärajoitusten piiriin. YrSanL 19 §:n luettelo kielletyistä perintätoimista ei ole tyhjentävä vaan esimerkinomainen,²³⁹ joten velkojan raukeamisvaatimus YrSanL 64.1 §:n perusteella näyttää estyvän. Sen sijaan valvojan raukeamisvaatimusta on vaikea sovittaa YrSanL 19 §:n sanamuotoon. Tulkintaa, joka torjuu valvojan oikeuden vaatia saneerauksen raukeamista, voidaan perustella vain samankaltaisten tilanteiden yhdenvertaisella kohtelulla. Muutoin asiallisesti saman sanktion toteutuminen riippuu siitä sattumanvaraisesta seikasta, tekeekö vaatimuksen valvoja vaiko velkoja.

Tietenkin voidaan väittää, että velkajärjestelyn raukeamisen vaatiminen ei ole perintää. Argumentti ei ole kovin painava; velkoja mitä luultavimmin tähtää YrSanL 64.1 §:n mukaisella hakemuksellaan saatavansa perintään. Menettelyllinen yksityiskohta on, hylätäänkö raukeamisvaatimus vai lykätäänkö sen käsittelyä, kunnes uusi saneerausmenettely on tuottanut uuden saneerausohjelman. Jälkimmäistä vaihtoehtoa puoltaa se, että uusi saneerausmenettely saattaa keskeytyä tai raueta tuloksettomana – jolloin aikaisemman saneerauksen raukeamista vaatinut velkoja joutuisi tekemään uuden hakemuksen.

²³⁹ HE 1992:182 s. 75.

3. OHJELMAN MUUTTAMINEN MENETTELYNÄ

3.1. Muuttamismenettelyn sääntely

3.1.1. Säännöspohja

Saneerauksen jälkiasiat seuraavat samaa kolmiportaista sääntelytasoa YrSanL-HakKäsL-OK kuin itse saneerausmenettelykin.¹ YrSanL:ssa ei ole yhtään menettelysäännöstä ohjelman muuttamisesta. Tästä toisaalta johtuu, että muuttamismenettelyn ohjaus palautuu YrSanL 68.1 §:n viittaussäännöksen perusteella kokonaisuudessaan hakemuskäytön yleislakiin eli HakKäsL:iin. Toisaalta varsinaiselle saneerausmenettelylle ominaista ongelmaa siitä, mikä on YrSanL:n omien menettelysäännösten ja syrjäytyvien HakKäsL:n yleissäännösten suhde, ei pääse jälkiasioissa syntymään.²

Rehabilitaatiomenettelyt eroavat yllättävästi toisistaan. Yksityishenkilön velkajärjestelyssä maksuohjelman muuttaminen säänneltiin yksityiskohtaisesti vuoden 1997 osittaisuudistuksessa. Useimmat menettelyongelmat, joihin YrSanL 63 § antaa saneerauksessa aiheen, saavat lainsäädännöllisen ratkaisun VJL 61 ja 64 §:ssä. VJL tuntuu näin tarjoavan oivallisen säännöspuustan myös YrSanL 63 §:n mukaiselle menettelylle. Jos YrSanL 68 §:ää tulkitaan kirjaimellisesti, VJL:n suora soveltaminen saneerausohjelman muuttamiseen ei kuitenkaan käy päinsä; viittausetju päättyy oikeudenkäymiskäärään.

Muutoinkin on otettava huomioon lainsäätäjän erilaiset lähtökohdat. Ohjelman muutettavuus on yksityishenkilön velkajärjestelyssä pääsääntö, saneerauksessa taas tarkkaan rajattu ja harkittu poikkeus. Yleisistä menettelype-

¹ Tällaisesta kahden viittaussäännöksen järjestelmästä ks. *Koulu* 1994 s. 93. – Ruotsin uusi saneerauslaki herättää saman »viittausingelman.» FRL 4:1:n mukaan saneerausasiat käsitellään hakemusasialakia (ÄL) noudattaen, »om inte annat föreskrivs». Yleisviittaus johtaa samaan konkreettiseen kysymyksenasetteluun kuin Suomessakin. Ks. *Hellers-Mellqvist* 1997 s. 229–230.

² Tästä ongelmasta ks. esim. *Koulu* 1994 s. 95.

riaatteista seuraa, että erityistä varovaisuutta on noudatettava VJL 61 §:n preklusiivisten säännösten soveltamisessa. Koska YrSanL 63 § ei tunne vastaavaa sääntelyä, yllättävä preklusiotulkinta johtaa helposti oikeudenmenetyksiin. Sen sijaan VJL:n määräysten, jotka tehostavat käsittelyä ja lisäävät asianosaisten oikeussuojaa, lainaamiseen voidaan suhtautua suopeasti. Tällaisia ovat esimerkiksi kuulemissäännökset ja säännökset ohjelman muutoksen teknisestä toteuttamisesta. Tältä osin VJL:n menettelysäännökset pelkästään toteuttavat voimassaolevia periaatteita tai osoittavat tarkoituksenmukaisen menettelytavan.

Jos ajatellaan säädettävää lakia, muuttamismenettelyn sääntelyn totaalista puuttumista ei voida hyväksyä; tätä tutkimusta varten koottu tapausaineisto osoittaa huomattavia paikallisia vaihteluja muuttamishakemusten käsittelyssä. Asianosaisten oikeussuojaa vaatii, että menettelyn pääpiirteet määrätään kirjoitetussa laissa.³ Helpoin keino sääntelyn tyhjiön täyttämiseen on avoin viittaussäännös – esimerkiksi viittaus soveltuvin osin »siihen, mitä laissa yksityishenkilön velkajärjestelystä säädetään». Tällainen viittaussäännös voitaisiin sijoittaa esimerkiksi YrSanL 63 §:n uudeksi 5 momentiksi.

Ohjelman muutoksen ennakkosuunnittelu ja toteuttaminen

YrSanL 63 § on kirjoitettu ohjelman muutoksen vahvistavan tuomioistuimen näkökulmasta. Pykälää voidaan parhaiten luonnehtia säännökseksi itseoikaisusta, joka käynnistyy asianosaisen aloitteesta. Eri asia on, että ohjelman korjaaminen tai muuttaminen vaatii normaalisti muutakin kuin saneeraustuomioistuimen lainkäyttöpäätöksen siitä, ovatko korjaamiselle tai muuttamiselle säädetyt asialliset edellytykset olemassa. Jo 1 momentin mukainen virheen korjaus vaatii monasti korjauksia useisiin saneerausohjelman kohtiin; 2 momentin muutokset (esimerkiksi uuden velan lisääminen) edellyttävät sekä ohjelman yhtenäisyyden tarkistamista että ohjelman osien uudelleen kirjoittamista. Erityisen suuritöiseen ohjelman uudistamiseen päädytään, kun tuomioistuin antaa YrSanL 63.4 §:n mukaisen määräyksen lisäsuorituksista velkojille.⁴ Lisäsuoritusten maksaminen vaatii erityistä »jakoluetteloa», joka tosiasiassa on tarkennettu maksuohjelma.

Tällaiset tehtävät eivät kuulu saneeraustuomioistuimen tavanomaiseen toimenkuvaan. YrSanL 63 § edellyttäisi säännöksiä toisaalta siitä, miten ohjelman muuttamista suunnitellaan, toisaalta siitä, miten tuomioistuimen päätös

³ Tästä ennustettavuuden vaatimuksesta ks. *Leppänen* 1998 s. 16.

⁴ Ks. edellä jakso 2.6.3.

toimeenpannaan ohjelmassa. Kaivatut määräykset kuitenkin puuttuvat. Myöskään HakKäsL:n tuomioistuinkeskeiset yleissäännökset eivät tuo ratkaisua ongelmaan. Kun sääntelyn aukko on totaalinen, kannattaa pyrkiä optimaaliseen työnjakoon saneerauksen asianosaisten ja tuomioistuimen välillä.

Tuomioistuimelle jätetään pelkkä lainkäyttöratkaisu eli ohjelman muuttamisesta päättäminen; päätöksen toimeenpano – käytännössä ohjelman uudelleenlaatiminen – uskotaan ohjelman alkuperäiselle laatijalle tai valvojalle.⁵ Lähes poikkeuksetta ohjelman on laatinut saneerausmenettelyn (tässä vaiheessa entinen) selvittäjä, joka yleensä jatkaa valvojana.⁶ Tarkoituksena on, että tuomioistuin määrää valvojan huolehtimaan ohjelman saatamisesta tuomioistuimen päätöstä vastaavaksi.⁷ Sama koskee korjatun ohjelman lähettämistä menettelyn asianosaisille (YrSanL 77.2 §). Kustannuksista kummassakin suhteessa vastaa saneerausvelallinen (YrSanL 61 § verrattuna YrSanL 87.2 §:ään).

Asia erikseen on, mistä tämä optimaalinen työnjako saa säännöstukea. Valvojan vetämistä mukaan muuttamismenettelyyn helpottaa se, että YrSanL määrittää valvojan toimenkuvan hyvin epämääräiseksi. YrSanL 61.1 §:n mukaan valvojan tulee »... huolehtia sellaisista ohjelman mukaisista toimenpiteistä, joiden suorittaminen ei kuulu asianosaisille.» Vaikka ohjelman korjaaminen muutoksia vastaavaksi ei ehkä kirjaimellisesti ole »ohjelman mukainen toimenpide», muutosten toimeenpanoa voidaan pitää yhtenä seurannan erillistehtävänä. Sitä paitsi muita vaihtoehtoja ei käytännössä ole; ohjelman jälkihoitoa eli muutoksen toteuttamista ohjelmassa ei voida säilyttää yksittäiselle asianosaiselle. Kaikkien asianosaisten etu vaatii, että muutok-

⁵ Prosessitaloudellisesti rationaalista olisi, että uutta ohjelmaa ei tarvitsisi esittää vielä tuomioistuimen vahvistusta haettaessa. Voihan olla, että hakemus hylätään eikä uutta ohjelmaa tarvita. Joskus muutoksesta päättäminen saattaa kuitenkin vaatia sitä, että tuomioistuimella on käytettävissään »valmiiksi» muutettu ohjelma. Esimerkiksi muutoksen vaikutus muihin asianosaisiin on helpommin arvioitavissa valmiista ohjelmasta.

⁶ Vuoden 1998 uudistus tulee toteutuessaan helpottamaan sitä, että ohjelman suunnittelu ja muutoksen toimeenpano uskotaan selvittäjälle. Ehdotetun YrSanL 8.4 §:n mukaan selvittäjän tehtävä kestää saneerausmenettelyn lakkaamisen jälkeenkin siinä laajuudessa kuin on tarpeen »tehtävien loppuun saattamiseksi». Selvittäjä on velvollinen korjaamaan ehdotustaan esimerkiksi, kun vahvistamispäätökseen on haettu menestyksellä muutosta. Ks. HE 1998:68 s. 7.

⁷ VJL 64.2 §:ssä selvittäjän käyttäminen onkin legalisoitu. Selvittäjä voidaan määrätä laatimaan ehdotus maksuohjelman muuttamiseksi. Kustannuksista vastaa velallinen (VJL 70.1 §). Ks. *Koskelo-Lehtimäki* 1997 s. 430. – Myös saneerauskäytännöstä saadaan esimerkkejä. Valvoja on velvoitettu määräajassa (yhdessä tapauksessa kolmessa kuukaudessa) toimittamaan saneeraustuomioistuimelle korjattu maksuohjelma. Tapauksesta ks. *Komulainen* 1997 s. 836–837.

set ohjelmaan tehdään harkitusti ja lainmukaisesti. Oltiin varsinaisesta pääkysymyksestä mitä mieltä tahansa, valvojan tehtäviin kuuluu joka tapauksessa laatia ehdotus YrSanL 63.4 §:n edellyttämäksi jakoluetteloksi. Luettelo on pohjana, kun saneerausvelallinen tekee velkojille momentin tarkoittamia lisäsuorituksia.⁸

HakKäsL:n soveltaminen näyttää johtavan päinvastaiseen periaateratkaisuun: toisin sanoen suunnittelu ja toteuttaminen jäävät hakijan tehtäviksi. Käytännössä tämä tarkoittaa, että hakijan on esitettävä tuomioistuimelle relevanteilta osin ehdotus uudeksi saneerausohjelmaksi. Tällainen hakijavelvoite tunnetaan yksityishenkilön velkajärjestelyssä. Kun velallinen hakee maksuohjelman muuttamista, hänen on liitettävä hakemukseensa ehdotus uudeksi maksuohjelmaksi (VJL 61.2 §). Jos velkoja on hakenut ohjelman muutosta, tuomioistuin voi määrätä velallisen laatimaan ehdotuksen uudeksi ohjelmaksi (VJL 61.3 §).

3.1.2. OK 24:10:n menettelysäännösten soveltaminen

YrSanL 63.1 §:n 1 virkkeessä viitataan siihen, mitä »tuomion korjaamisesta säädetään». Viittaus tarkoittaa ns. tuomion oikaisusäännöstöä (OK 24:10), jossa on myös tuomion oikaisua ohjaavia menettelysäännöksiä. Konkreettista merkitystä on lähinnä määräyksellä, että oikeudenkäynnin asianosaisia on kuultava oikaisun yhteydessä. Määräys sisältyy pykälän 2 momenttiin. Kolmannessa momentissa määrätään poikkeavasta muutoksenhakutiestä. Valitusoikeutta ei ole, vaan asianosaisella on oikeus kannella virheellisestä tuomion oikaisusta hovioikeuteen.

YrSanL 63.1 §:n suljettu viittaus herättää kaksoiskysymyksen. Ensinnäkin syrjäyttävätkö OK 24:10:n kasuistiset menettelysäännökset HakKäsL:n yleissäännökset, jos ohjelmaa muutetaan YrSanL 63.1 §:n 1 virkkeen nojalla – toisin sanoen kysymyksessä on vahvistetussa ohjelmassa havaitun kirjoitus- tai laskuvirheen korjaaminen. Toinen kysymys kuuluu, tulkitaanko OK 24:10:n menettelysäännöksiä laajentavasti. Laajentava tulkinta merkitsisi, että OK 24:10:n spesifiset menettelysäännökset ulotettaisiin muihinkin YrSanL 63 §:n soveltamisalaan kuuluviin oikaisuihin ja muutoksiin.⁹

⁸ Tämä tilanne aktualisoituu, kun valvoja ei halua käyttää YrSanL 63.4 §:n mukaisista aloiteoikeuttaan vaan jättää tehtävän velkojille. Valvojan suunnittelu- ja toteuttamisvastuu vähentää tämän väistöliikkeen houkutusta.

⁹ Periaatetasolla siirtymä hakemusasiasta tuomion oikaisuasiaan on radikaali. OK 24:10 koskee tuomioistuimen oma-aloitteista itseoikaisua. Tietenkin tuomion oikaisu voi käynnistyä (ja usein käytännössä käynnistyy) asianosaisen aloitteesta. Tällöin 'oikaisu-

Myönteinen vastaus ensimmäiseen kysymykseen varmistuu entisestään, jos vuoden 1998 ehdotus osittaisuudistukseksi hyväksytään eduskunnassa. Alunperin YrSanL:n valmisteluaineisto ei sisältänyt selkeää kannanottoa siihen, sovellettiinko ohjelman oikaisussa OK 24:10:n menettelysäännöksiä. Voidaan väittää, että viittaus tarkoittaa vain oikaisun aineellisia edellytyksiä. Vuoden 1998 osittaisuudistuksen perusteluissa sen sijaan todetaan suoraan, että ohjelman virhe oikaistaan noudattaen myös OK 24:10:n menettelysäännöksiä.¹⁰ Toinen asia on, että esimerkiksi OK 24:10.2:n määräykset eivät paljoakaan anna apua. Ohjelman muuttaminen poikkeaa siinä määrin OK 24:10.2:n tyyppitilanteista.

OK 24:10:n soveltaminen johtaa samalla ongelmiin. OK 24:10.1:ssä lähdetään harkinnanvaraisesta kuulemisesta; asianosaiselle on »tarvittaessa» varattava tilaisuus tulla kuulluksi tehtävästä korjauksesta.¹¹ YrSanL 79 § (pykälä sääntelee menettelyä, jossa päätetään saneerauksen raukeamisesta) tunnetaan viedään samaan tulokseen. Säännöksen mukaan tuomioistuimen on kuultava nimettyjä asianosaisia, ennen kuin velkajärjestely tai saneeraus määrätään raukeamaan. Voidaan kysyä, onko YrSanL 79 §:ää tulkittava vastakohtaispäätelmin. Päätelmästä seuraisi, että muissa jälkiasioissa – esimerkiksi juuri ohjelmaa muutettaessa – asianosaisia ei ole pakko kuulla.¹²

Kuulemisen harkinnanvaraisuutta ohjelman oikaisussa ei voida hyväksyä. Yhdentekevää on, perustetaanko väite harkinnanvaraisuudesta vanhahvataan OK 24:10:ään tai YrSanL 79 §:stä tehtyyn vastakohtaispäätelmään. Vahva pääsääntö on asianosaisten kuulemisen pakollisuus; erikseen ratkaistavaksi jää, mitä poikkeuksia pääsäännöstä on tehtävissä. Todettakoon, että YrSanL ei tässä kohdin rajoita kuultavien piiriä merkittäviin velkoihin. Pien-

asia' saattaa lähettää ulkonaisesti hakemusasiaa. Tuomioistuimen toimivalta ei kuitenkaan ole sidottu ulkopuoliseen aloitteeseen.

¹⁰ »Ohjelman oikaisemisessa noudatetaan oikeudenkäymiskaaren 24 luvun 10 §:n mukaista tuomion korjaamisen menettelyä.» Ks. HE 1998:68 s. 10.

¹¹ Sama ajatus toistuu vuoden 1998 uudistuksessa. »Oikeudenkäymiskaaren viittaussäännöksen mukaan oikaisusta kuultaisiin asianosaisia tarvittaessa. - - - Se, ketä kuullaan, jäisi tapauskohtaisesti tuomioistuimen harkintaan.» Ks. HE 1998:68 s. 11.

¹² Kysymys aiheutuu YrSanL 68.1 §:n hämästä viittauksesta. HakKäsL:ia sovelletaan, »mikäli tästä laista ei muuta johdu». Samaa rakennetta käytetään myös VJL:ssä, jonka osalta on katsottu, että vain nimenomainen VJL:n säännös johtaa HakKäsL:sta poikkeamiseen. Ks. *Niemi-Kiesiläinen* 1995 s. 99.

velkojiakin on kuultava, jos kuuleminen ylipäättään tulee ajankohtaiseksi.¹³ Merkitystä ei saa antaa myöskään sille, koskeeko ehdotettu oikaisu tai muutos asianosaista »välittömästi».¹⁴ Kuuleminen on loogisesti tarpeen jo sen selvittämiseksi, onko asianlaista näin.

Toinen ongelma syntyy oikeudesta muutoksenhakuun. OK 24:10.3:ssä määrätään asianosaisen oikeussuojakeinoksi kantelu. Asianosaisen on kannettava virheen korjaamisesta 30 päivässä siitä, kun hän on saanut korjauksesta tiedon. OK 24:10:n soveltuvuus siis merkitsisi, että kantelu on ainoa muutoksenhakukeino kaikissa YrSanL 63.1 §:n oikaisutilanteissa. Kysymyksellä on käytännön merkitystä. Kantelu väärästä oikaisusta on ylimääräistä muutoksenhakua, jolla ei ole pääasiaan vaikutusta, ennen kuin muutoksenhaku johtaa tulokseen.¹⁵ Lopputulosta voidaan arvostella, jos oikaisu sijoittuu momentin toisen tai kolmannen virkkeen soveltamisalaan.¹⁶

Asiavirheen oikaisuun on oikeussuojasyistä voitava hakea muutosta YrSanL 96 §:n mukaisella valituksella. Esimerkiksi sen arvioiminen, onko velan määrä merkitty »virheellisesti» saneerausohjelmaan, saattaa vaatia kannanottoa aineelliseen oikeuskysymykseen. Se, onko lakitekstissä soveltamisesimerkinä mainittu lyhennys tapahtunut tai kohdistunut juuri kyseiseen velkaan, saattaa samoin olla riidanalaista. Tällainen oikaisu poikkeaa jokseenkin täysin OK 24:10:ssä ajatelluista selkeistä rutiinioikaisuksista. Tulkinna, jonka mukaan kantelu on muutoksenhakutienä vain 1 virkkeen oikaisussa, vaikuttaa siis perustellulta.

Mainitut esimerkit osoittavat, että säännökset tuomion oikaisumenettelystä tuottavat pulmia jo 1 virkkeen mukaisella ydinalueella. Tämä seikka estää tuomion oikaisumenettelyn laajentavan soveltamisen muihin YrSanL 63 §:n oikaisutilanteisiin. Nämä tilanteet ovat vielä kauempana niistä tyyppitilanteista, joihin OK 24:10:n tuomion oikaisu on tarkoitettu. Optimaali-

¹³ Sen sijaan YrSanL 70 §:ssä kuuleminen on rajoitettu saatavan suuruuden perusteella merkittäviin velkoihin. Vuoden 1998 ehdotus osittaisuudistukseksi toisi saman kuulemisen rajoituksen myös YrSanL 79 §:ään. Ks. HE 1998: 68 s. 12.

¹⁴ Vrt. HE 1998:68 s. 11. »Lähtökohtana olisi, että oikaisusta kuullaan sitä asiaan osallista, jota muutos välittömästi koskee tai jonka jako-osuuteen oikaisu vaikuttaa.»

¹⁵ Ks. *Leppänen-Välimaa* 1997 s. 19. Virheellisestikin oikaistua ohjelmaa on noudatettava, kunnes hovioikeus kantelun johdosta kumoaa virheellisen oikaisupäätöksen. Ratkaisusta KKO 1997:14 käy ilmi se, että ylimääräisen muutoksenhaun on kohdistuttava virheelliseen oikaisupäätökseen.

¹⁶ *Huunonen-Ilveskero-Terämaa* (1997 s. 4) lähtevätkin suoraviivaisesti siitä, että kantelu on muutoksenhakutienä vain YrSanL 63.1 §:n 1 virkkeen tarkoittamassa oikaisussa.

nen menettely ohjelman muuttamiseen kannattaa rakentaa suoraan HakKäsL:n sovellutuksille ja yleisille menettelyperiaatteille.

3.1.3. Tuleeko hakemus ohjelman muuttamiseksi käsitellä kirjallisesti vai suullisesti?

YrSanL:n avoin viittaussäännös jättää tuomioistuimelle epätavallisen laajan vallan päättää, miten vaatimukset ohjelman muuttamisesta käsitellään. Lainsäätäjän tarkoitus on nähtävästi, että saneerauksen jälkiasiat käsitellään yhden tuomarin toimesta kansliassa.¹⁷ Tosin hallituksen esityksen huomautus koskee varsinaista saneerausmenettelyä. Jälkiasioita on toisaalta tuskin pidetty poikkeuksina kansliakäsittelystä. Kun lainsäätäjän (tässä) konstruoitu tarkoitus hyväksytään, päädytään hakemuksen käsittelyyn pääsääntöisesti kirjallisesti.¹⁸

Pääsääntö on useista syistä suhteellisen vahva.¹⁹ Ohjelman muuttamisessa ei monasti synny sellaisia riitaisia asiakysymyksiä, joiden ratkaisemiseen saataisiin apua käsittelyn suullisuudesta. Esimerkiksi se seikka, keihin asianosaisiin hakemuksen tarkoittama muutos heijastuu tai saattaa heijastua, saadaan selvitettyksi kirjallisin lausumin. Oikeuskysymykset ovat kylläkin hankalia mutta selkeitä, yksitasoisia. Dialogityyppinen argumentointi, mihin suullinen käsittely antaa tilaisuuden, ei tässä tapauksessa paranna päätöksenteon laatua siinä määrin, että menettelykustannusten nousu kompensoituisi. Joskus suullinen käsittely on kuitenkin muuttamisasiassa välttämätön. Tällöin on ehkä useinmiten kysymys velan lisäämisestä saneerausohjelmaan sillä perusteella, että selvittäjä tiesi velan olemassaolon. Jos selvittäjä kiis-

¹⁷ »Tarkoituksena on, että saneerausmenettelyä koskevat asiat voitaisiin mahdollisimman pitkälle käsitellä tuomioistuimen kansliassa yhden tuomarin toimesta ja asianosaisten kirjallisiin lausumiin tukeutuen.» Lainausta on hallituksen esityksen yleisperusteluista. Ks. HE 1992:182 s. 55.

¹⁸ Tässä kohdin Suomen oikeus poikkeaa kiintoisesti Yhdysvaltojen Bankruptcy Code'n 1127 §:stä. Pykälä edellyttää sekä hakemuksen tiedoksi antamista velkojille että hakemuksen suullista käsittelyä ('hearing'). Suomalainen muuttamismenettely on siis olennaisesti keveämpi.

¹⁹ Kerätyssä aineistossa vain yhdessä tapauksessa muutoshakemus käsiteltiin istunnossa ja lisäksi täysilukuisen käräjäoikeuden edessä. Ks. Helsingin käräjäoikeuden päätös 29.12.1993 Y 93/14 ja 93/41 (Kuva-Sampo Oy).

tää tunteneensa velan, hakijan on vaikea ellei mahdoton osoittaa muuta kirjallisessa menettelyssä.²⁰

Valintaa suullisen ja kirjallisen käsittelyn välillä, kun kysymyksessä on täydellinen sääntelyn aukko, saatetaan hahmottaa optimointiteorian avulla.²¹ Huomioon otetaan ensinnäkin päätöksenteon kohteena olevan intressin suuruus ja siitä seuraava ratkaisun merkitys asianosaisille; kärjistettynä tämä tarkoittaa sitä, että 'isot' asiat käsitellään suullisemmin kuin 'pienet'. Toiseksi määritellään, millainen tuomio-oikeellisuuden (eli päätöksenteon tarkkuuden) lisäys saavutetaan suullisuudella.²² Viimeisenä arvioidaan suullisuuden kustannusrasitus – suullinen käsittely on tunnetusti kallis käsittelyn muoto. Jotta suullinen käsittely on perusteltu, siitä saatavan hyödyn tulee ylittää kustannusten kasvu.²³ Ajattelumalli johtaa siihen, että muuttamisasioissa suullinen käsittely vain poikkeuksellisesti on kirjallista parempi. Toinen asia on, että suullisuudella on itseisarvoistakin merkitystä.

Muuttamisasian erityistilanne; vaatimus lisäsuorituksista (YrSanL 63.4 §)

Vaatimus lisäsuorituksista velkojille ei ole sovitettavissa pääsääntöön, jonka mukaan hakemus käsitellään kansliassa. Tällainen vaatimus johtaa täy-

²⁰ Tätä havainnollistaa Insinööri Oy:n muutosasia (Helsingin käräjäoikeuden päätös 12.9.1997 97/12059). Lääninverovirasto vaati, että ohjelmaan lisättäisiin myöhemmin maksuunpantua jälkiveroa 5,9 milj. markkaa. Virasto väitti, että kyseinen mahdollinen (eli piilevä) verovelka oli ollut selvittäjän tiedossa. Selvittäjä totesi saaneensa ilmoituksen verosta vasta kolme viikkoa ohjelman vahvistamisen jälkeen. Asia ratkaistiin kansliassa, jolloin hakemus hylättiin. Päätös sai lainvoiman.

²¹ *Dworkin* 1985 s. 99–102. Hän kylläkin itse sanoutuu irti tästä »straightforward utilitarian analysis»-ajattelusta. Samoin kotimaisessa kirjallisuudessa *Leppänen* (1998 s. 51) toteaa, että »pelkkä taloudellinen kalkyyli ei ole riittävä, vaan huomioon on otettava myös väärän ratkaisun moraalinen merkitys».

²² Varmuuden parantuminen aiheutuu muun muassa materiaallisen prosessin johdon tehostumisesta. Ruotsin ÄL:n kannalta ks. *Fitger* 1996 s. 132–134. – Todettakoon, että oikeastaan kysymyksenasettelu tulisi ulottaa kaikkiin prosessuaalisia lisätakeisiin ('procedural safeguards'), jotka edistävät oikeaa lopputulosta. Koska käsittelyn suullisuus – eli common law-maissa ns. kuulemistilaisuus ('hearing') – on näistä takeista tärkein, usein tyydytään kirjallisen ja suullisen käsittelyn vastakkainasetteluun.

²³ Hiukan samankaltaista päättelyä on käytetty HLL 37 §:n tulkinnassa (pykälä määrää, milloin hallintolainkäytössä on toimitettava suullinen käsittely). »Huomiota voidaan kiinnittää esimerkiksi siihen, mikä merkitys asialla on yksityiseltä ja julkiselta kannalta suullisen käsittelyn järjestämisestä aiheutuvaan vaivaan nähden sekä siihen, missä määrin vastaava selvitys on saatavissa muilla keinoilla.» Ks. *Hallberg–Ignatius–Kanninen* 1997 s. 269. Asia erikseen on, voidaanko tuomioistuimelle aiheutuvalla vaivannäöllä ylipääntään antaa punninnassa merkitystä.

sin riita-asiamaiseen käsittelyyn, jos velallinen vastustaa lisäsuorituksia. Hakemusasian poikkeuksellinen riittäisyys on otettava huomioon alusta alkaen. Optimaalinen menettely kootaan elementeistä, jotka vastaavat riita-asian oikeudenkäynnin valmistelua ja pääkäsittelyä. Säännöserusta lisäsuoritusriidalle saadaan näin viittaussäännösten kautta OK 5 ja 6 luvuista. Säädetävissä laissa on syytä harkita, eikö parempi käsittelytapa YrSanL 63.4 §:n mukaisille vaatimuksille olisi nykyisen hakemuslainkäytön sijasta normaali riita-asian oikeudenkäynti.

Lisäsuoritusriidassa aktualisoituu usein kysymys välituomiosta. Primääriongelmanahan on, täyttyvätkö lisäsuorituksen asialliset edellytykset. Vasta tämän jälkeen tuomioistuin joutuu ratkaisemaan hankalan pulman siitä, miten lisäsuoritukset kohdennetaan eri velkojille. Kuten edellä todettiin, tähän jakovaiheeseen joudutaan usein vetämään mukaan valvoja ja mahdollinen velkojatoimikunta. Menettelykustannuksia säästetään, jos tuomioistuin päättää ensin välituomiolla, onko YrSanL 63.4 §:n nojalla jaettavaa liikavoittoa yli-päätään muodostunut. Jos vastaus on kielteinen, kysymys lisäsuoritusten kohdistamisesta eri velkojille menettää merkityksensä.

Välituomio annetaan tässä tapauksessa OK 24:6.2:n (165/98) nojalla. Momentin mukainen välituomio edellyttää asianosaisen pyyntöä. Saneeraus-uksessa pyynnön välituomiosta esittää tavallisesti valvoja tai velkoja, joka on tehnyt vaatimuksen lisäsuorituksista. Jos joku muu asianosainen (ajattelussa tapauksessa luultavammin vastapuoleksi nouseva saneerausvelallinen) vastustaa välituomion antamista, välituomio saadaan OK 24:6.2:n sanamuodon mukaan antaa vain »erityisestä syystä». Erityiseksi syyksi on tutkimuksessa katsottu esimerkiksi selvyys siitä, että kannevaatimus hylätään välituomiossa.²⁴ YrSanL 63.4 §:n tarkoittamassa tapauksessa erityinen syy voidaan määritellä väljemmin. Erityinen syy voisi olla jo epäselvyys siitä, ovatko lisäsuoritusten asialliset edellytykset olemassa. Kustannuksia vaativaa jatkokäsittelyä eli lisäsuoritusten jakamista ei kannata ryhtyä suunnittelemaan, ennen kuin määräyksen edellytykset on selvitetty.²⁵

²⁴ Näin siviiliprosessissa *Lappalainen* 1994 s. 227. Esitys tosin koskee OK 24:6.2:n edeltäjää eli OK 24:17.2:ää. Hovioikeusuudistuksen yhteydessä tehty pykäläsiirto ei kuitenkaan tuonut asiallista muutosta aikaisempaan oikeuteen. Näin lakivaliokunnan mietintö n:o 19/1997 vp. s. 14.

²⁵ Välituomiosta saatavaa prosessitaloudellista hyötyä vähentää se, että liikavoiton käyttämisen asialliset edellytykset voidaan joka tapauksessa riitauttaa, kun saneeraustuomioistuimen lopulliseen päätökseen »lisäsuoritusasiassa» haetaan muutosta. OK 24:6.2:n mukaiseen välituomioon saa hakea erikseen muutosta vain, jos asian käsittely muilta osin on välituomion antamisen johdosta tarpeetonta, so. vaatimus hylätään. Välituomio toisin

Voidaan kysyä, päästäänkö samaan lopputulokseen myös sillä, että tuomioistuin rajoittuu muuttamisasiassa ratkaisemaan vain liikavoiton periaatteellisen jakokelpoisuuden.²⁶ Lisäsuoritusten jakautuminen velkojen kesken jätettäisiin tarkoituksella tuomioistuimen myöhemmän päätöksen tai velkojen sopimuksen varaan. Tässä tapauksessa tuomioistuimen päätöksen siitä, mitä velkojalle jaetaan lisäsuorituksina, annettaisiin tulla lainvoimaiseksi ennen jakomenettelyn aloittamista. Valinta näiden kahden menettelyvaihtoehdon välillä voidaan tehdä yksittäistapauksittain. Tosin jälkimmäinen vaihtoehto edellyttää käytännössä asianosaisten myötävaikutusta.

3.2. Asianosainen hakee ohjelman oikaisua tai muuttamista

3.2.1. Tuomioistuimen alueellinen toimivalta

YrSanL 67.2 § *i.f.* säättää erityisen oikeuspaikan saneerauksen jälkiasioille. Vahvistetun saneerausohjelman oikaisemista, muuttamista ja raukeamista koskevan asian käsittelee se tuomioistuin, jossa saneerausmenettely oli viireillä. Tällä tarkoitetaan tuomioistuinta, joka aikanaan vahvisti saneerausohjelman.²⁷ Erityissäännös syrjäyttää momentin ensimmäisen virkkeen pääsäännön. Pääsäännön mukaan saneerausmenettelyä koskevat asiat käsittelee se tuomioistuin, jonka tuomiopiirissä velallisen hallintoa pääasiallisesti hoidetaan.²⁸

Saneerauksen jälkiasioiden erityinen oikeuspaikka joutuu kilpailemaan OK 10:1:n yleisen forumin kanssa. Monasti on epäselvää, mitä vaatimuksia voidaan käsitellä ohjelman oikaisuna tai muutoksena. Mitä laajemmaksi oikaisu- ja muutosasioiden piiri katsotaan, sitä useammin yleinen oikeuspaikka väistyy. Tämä johtuu siitä, että jos saneeraustuomioistuin ei tutki vaati-

sanoen vain lisää todennäköisyyttä YrSanL 63.4 §:n asiallisten edellytysten vallitsemisesta yksittäistapauksessa.

²⁶ Nimenomaan tämä menettelytapa olisi helppo kytkeä valvojan hyödyntämiseen. Tuomioistuin vahvistaisi ensimmäisessä vaiheessa jaettavaksi tulevan liikavoiton määrän ja määräisi valvojan laatimaan siitä jakoluettelon. Toisessa vaiheessa tuomioistuin vahvistaisi luettelon uudeksi maksuohjelmaksi.

²⁷ Sama toimivaltaratkaisu tunnettiin myös pohjoismaisissa akordilaeissa. Esimerkiksi Ruotsin vuoden 1970 akordilain perusteella akordin raukeamista haettiin siinä tuomioistuimessa, joka oli aikanaan määrännyt akordimenettelyä varten uskotun miehen. Nimenomaista forumsäännöstä laissa ei tosin ollut. Ks. SOU 1968:41 s. 126.

²⁸ Alunperin pääsääntö lähti velallisen yleisestä oikeuspaikasta. Pääsääntöä tarkennettiin vuoden 1993 toisessa osittaisuudistuksessa. Taustasta ks. *Koulu* 1994 s. 158.

musta ohjelman oikaisuna tai muutoksena, kysymyksessä on erillinen ja täysimittainen riita-asia. Käytännössä saneeraustuomioistuimien pääsee pitkälti sääntelemään omaa toimivaltansa ja välillisesti työmääränsä.

Saneeraustuomioistuimen tekemällä kategorisoinnilla on merkitystä erityisesti silloin, kun aloitteentekijänä on saneerausvelallinen. Riita-asiaan johtava kategorisointi vie, sovellettavaksi tulevan OK 10:1:n yleisen forumsäännöksen myötä, kiistan velkojan kotipaikan tuomioistuimeen. Eri asia on, että tulkinnalle, joka suosii vaatimuksen käsittelyä saneerauksen jälkiasiana, tulisi antaa etusija. Tulkinta on menettelyn taloudellisuustavoitteen mukainen. Sitä paitsi saneeraustuomioistuin on säännönmukaisesti asiaatuntevin lainkäyttöelin ratkaisemaan ohjelmaan tavalla tai toisella liittyvät erimielisyydet. Tulkinta palvelee siis samalla varmuustavoitetta.²⁹

Alkuperäinen saneeraustuomioistuin säilyttää toimivaltansa jälkiasioissa silloinkin, kun ohjelman vahvistamisesta on valitettu ja valitus on vireillä hovioikeudessa. Muuttamishakemusta ei saa tehdä hovioikeudelle. Tämä ei tosin johdu YrSanL 67 §:n sääntelemästä alueellisesta toimivallasta vaan instanssijärjestyksen periaatteesta. Periaate määrittää tuomioistuinten oikeusasteellisen toimivallan.³⁰

Kiinteästi määräytyvällä erityisforumilla vältetään ne pulmat, joita yrityksen hallinnon sijaintipaikkaan liittyy.³¹ Forumsäännös kokoa myös kaikki saneerauksen jälkiasiat samaan tuomioistuimeen, mikä sallii niiden yhteiskäsittelyn. Yhtäaikaan voi olla vireillä useita jälkiasioita, joiden ratkaisut vaikuttavat toisiinsa. Lisäksi saneeraustuomioistuin on valmiiksi perehtynyt kyseiseen ohjelmaan; tuomioistuimen asiantuntemusta kannattaa hyödyntää.

Toisaalta YrSanL 67 §:n erityisellä oikeuspaikalla on haittansa. Niistä pahin on, että saneerausvelallista koskeva konkurssihakemus ja saneerauksen jälkiasia ajautuvat eri tuomioistuihin. Konkurssiasioissa ei ole toteutettu samaa hajautettua keskitystä kuin saneerausasioissa.³² Jokainen käräjäoikeus on tuomiopiirissään konkurssituomioistuin (KS 1a.1 §). Poikkeavat toimivaltaratkaisut johtavat sattumanvaraiseen vaihteluun. Konkurssituomioistuin joutuu esimerkiksi ottamaan kantaa saneerauksen velkajärjestelyn rau-

²⁹ Varuus- ja taloudellisuustavoitteista ks. *Leppänen* 1998 s. 47–48. Samalla »voidaan puhua myös lainkäyttäjää yksittäistapauksessa suuntaa-antavasti ja lainsäädännön asettamissa rajoissa ohjaavista oikeusperiaatteista.»

³⁰ Ko. periaatteesta ks. esim. *Lappalainen* 1995 s. 193–194.

³¹ Yleisen oikeuspaikan tulkinnasta saneerausta haettaessa ks. *Koulu* 1994 s. 158.

³² Ruotsin oikeudessa keskitystä ei tehdä myöskään saneerauksessa. »I lagen om företagsrekonstruktion har man valt samma konstruktion som i konkurslagen». Näin *Hellers–Mellqvist* 1997 s. 61.

keamiseen, kun tämä kysymys aktualisoituu jälkikonkurssissa (arg. YrSanL 66.2 §). Saneerauksen raukeamisesta itsenäisenä hakemusasiana päättää kuitenkin alkuperäinen saneeraustuomioistuin.³³

Vähäinen menettelytaloudellinen epäkohta on, että saneerauksen jälkiasia saattaa päätyä tuomioistuimeen, joka ei olosuhteiden muututtua ole tarkoituksenmukainen. Näin käy esimerkiksi silloin, kun saneerausvelallisen hallinnon sijaintipaikka on ohjelman vahvistamisen jälkeen vaihtunut.³⁴ Säännöksiä muuttamis- tai raukeamishakemuksen siirtämisestä toiseen käräjäoikeuteen (ennen kaikkea konkurssiforumiin) ei laissa ole. Tässäkin yksityiskohdassa vuoden 1993 insolvenssilait eroavat. Yksityishenkilön velkajärjestelyssä alueellinen toimivalta on sekä tuomioistuimella, joka on velallisen yleinen oikeuspaikka, että velkajärjestelyasian aikanaan ratkaisseella tuomioistuimella (VJL 49.4 §).³⁵ Valintavalta on hakijalla, oli tämä sitten velkoja tai velallinen itse. Sen sijaan saneerauksessa ohjelman vahvistaneen tuomioistuimen toimivalta jälkiasioissa on lakitekstin mukaan yksinomainen.

Yksi, hiukan teoreettinen pulma on saneerauksen jälkiasioden forumin tahdonvaltaisuus. Käytännössä pulma voi aktualisoitua esimerkiksi kysymyksenä, saadaanko saneerausohjelmassa määrätä, mikä käräjäoikeus on alueellisesti toimivaltainen saneerauksen jälkiasioissa.³⁶ Myönteistä vastausta puoltaa se, että OK 10:11:ssä (pykälä määrää ehdottomat ja tahdonvaltaiset oikeuspaikat) ei mainita saneerausforumia. Pykälän sanamuodon mukaan vain konkurssiforum on säädetty ehdottomaksi. Tämä merkitsee, että ohjelman määräys jälkiasioden oikeuspaikasta on tehokas.³⁷ Sen sijaan myöhempään erillissopimukseen oikeuspaikasta on syytä suhtautua torjuvasti. Esimerkiksi velallisen ja yksittäisen velkojan välinen forumsopimus saattaa heikentää saneerauksen asianosaisten oikeussuojaa jälkiasioissa.

³³ Esimerkiksi: yritys A:n, jonka kotipaikka on Porvoo, saneerausohjelma on vahvistettu Helsingin käräjäoikeudessa. Hakemuksen yrityksen asettamisesta konkurssiin, joka tehdään ohjelman toteuttamisaikana, käsittelee kuitenkin Porvoon käräjäoikeus (KS 1a.1 §). Todettakoon, että jos yritystä haetaan konkurssiin saneerausmenettelyn aikana (=ennen ohjelman vahvistamista), toimivaltainen tuomioistuin on YrSanL 67.3 §:n mukaan taas Helsingin käräjäoikeus.

³⁴ Tämä todetaan nimenomaisesti pykäläkohtaisissa perusteluissa. »Velallisen yleisen kotipaikan mahdollinen muuttuminen ei siten mainittujen kysymysten osalta johtaisi toimivallan siirtymiseen.» Ks. HE 1992:182 s. 102.

³⁵ Erilaista forumratkaisua ei lähemmin perustella. Ks. HE 1992:183 s. 76.

³⁶ Tällainen ohjelmamääräys olisi rationaalinen esimerkiksi silloin, kun saneerausvelallisen toimintapaikkakunta on ohjelmaa vahvistettaessa muuttumassa.

³⁷ Pääsääntöisesti saneerausforumkin on ehdoton. Ks. *Koulu* 1993 s. 694.

3.2.2. Oikeus hakea ohjelman muuttamista

Ohjelman muuttamisen perussäännös, YrSanL 63 §, jättää täysin avoimeksi, kuka saneerauksen asianosaisista saa tehdä pykälän 1 ja 2 momentin tapauksissa aloitteen ohjelman oikaisemisesta. Pykälän 3 ja 4 momentti ovat ainakin näennäisesti täsmällisempiä; aloitevalta annetaan ennen kaikkea »velkojalle». Tosin nämäkin momentit herättävät jatkokysymyksen, kuka on momenteissa tarkoitettu velkoja.

YrSanL 63.1 §:n mukaisessa virheen oikaisussa aloitevalta on ainakin saneerausmenettelyn alkuperäisillä asianosaisilla.³⁸ Koska virheen korjaaminen on kaikkien edun mukaista, asianosainen ei tarvitse välitöntä omakohdasta intressiä asiassa. Oikeus hakea virheen oikaisua täytyy antaa myös selvittäjälle ja valvojalle. Selvittäjä on vahingonkorvausvastuussa siitä vahingosta, minkä hänen syykseen tavalla tai toisella luettava ohjelman virheellisyys aiheuttaa.³⁹ Valvojan vireillepano-oikeus taas perustuu YrSanL 61.1 §:n seurantavelvollisuuteen. Ohjelman virheisiin puuttuminen on looginen osa ohjelman toteutumisen seurantaa. Sille seikalle, katsotaanko valvojan toimivan velallisen tai muun asianosaisen »lukuun», tuskin kannattaa antaa merkitystä.⁴⁰

Ohjelman oikaisu saneeraustuomioistuimen omasta aloitteesta vaikuttaa kyseenalaiselta.⁴¹ Kirjoitus- ja laskuvirheen oikaisua viran puolesta voidaan tosin perustella OK 24:10:llä. Pykälässä sallitaan nimenomaan tuomion oikaiseminen sen antaneen tuomioistuimen omasta aloitteesta. Viran puolesta tehtävää korjausta tukee se, että kirjoitus- ja laskuvirheiden oikaisut ovat tavallisesti yksinkertaisia. Muutoin viranomaisaloitteisuus sopii huonosti ohjelman muuttamiseen. Ohjelmaan tuleva korjaus ei kohdistu tuomioistuimen

³⁸ Saneerausvelallisen aloiteoikeutta on toisinaan saneerauskäytännössä nimenomaan perusteltu. Vakiomuotoisen perustelulausuman mukaan »velallisella on katsottava jatkuvan toimintansa turvaamisenkin kannalta olevan jatkuva intressi saattaa suhteet velkojiinsa materiaalisesti oikeiksi». Lausuma on Polar-Yhtymän muutosasiasta. Ks. Helsingin käräjäoikeuden päätös 9.2.1995 95/5.

³⁹ Ks. *Koulu* 1995 s. 167 ja *Komulainen* 1997 s. 835.

⁴⁰ »Valvojalla on ainakin velallisen lukuun, jollei jopa itsenäinen oikeus hakea ohjelmaa muutettavaksi.» Ks. *Komulainen* 1997 s. 837. Kehäpäättelmän vaara on lähellä; valvoja toimii velallisen »lukuun», koska hänelle annetaan aloiteoikeus toimia velallisen »lukuun». Konstruktion käyttökelpoisuutta vähentää myös se, että on vaikea määritellä, milloin valvoja toimii asianosaisen »lukuun», milloin taas omaan »lukuunsa».

⁴¹ Oikaisuun *ex officio* viittaa myös viimeisen virkkeen sanamuoto, »tuomioistuin voi - - - oikaista».

omaan päätökseen⁴² vaan siihen monimutkaiseen kompromissiin, jonka ohjelma muodostaa. Tässä tutkimuksessa päädytään siihen, että oikaisu tuomioistuimen omasta aloitteesta ei käy päinsä, jos kysymys on maksuohjelmaan virheellisesti merkitystä velasta (ehdotettu uusi 2 virke) tai muunlaisen virheen oikaisusta (viimeinen virke).⁴³

Suomen YrSanL on aloiteoikeuden sääntelyssä vapaamielinen, kun vertailukohteeksi otetaan yhdysvaltalainen Bankruptcy Code 1127 §. Yhdysvaltojen oikeudessa vain ohjelmaehdotuksen alkuperäisellä laatijalla ja saneerausvelallisella (mikä on käytännössä yleensä yksi ja sama asia) on oikeus hakea ohjelman muuttamista. Tämä johtuu siitä, että vuoden 1979 laajassa uudistuksessa velkojilta tietoisesti evättiin aloiteoikeus. Rajoitusta tosin heikentää käytäntö, jossa velkojan hakemus 'kierätetään' velallisen kautta.⁴⁴

Kuka saa hakea ohjelman muuttamista YrSanL 63.2 §:n perusteella?

YrSanL 63.2 §:ssä käytetty passiivimuoto (»- - sisältää voidaan muuttaa - -») sallii vapaan tulkinnan. Lähtökohta on, että oikeus vaatia ohjelman muuttamista on automaattisesti kaikilla saneerausmenettelyn asianosaisilla. Myös sellainen velkoja, jonka asemaan tehty sopimus tai järjestely ei suoraan heijastu, voi tuoda asian saneeraustuomioistuimeen arvioitavaksi ohjelman muutoksena.⁴⁵ Ohjelman muuttaminen tarjoaa näin eräänlaisen vaihtoehtoisen tien, jolla voidaan selvittää sopimuksen tai järjestelyn lainmukaisuus – esimerkiksi onko kyseessä YrSanL 59 §:n tarkoittama kielletty liittämissitoumus.

⁴² Itsestään selvää onkin, että saneeraustuomioistuin saa oikaista omassa vahvistamispäätöksessään havaitsemansa kirjoitus- ja laskuvirheen. Tällainen virhe voi esiintyä muun muassa velkojen äänestyksen tuloksissa.

⁴³ Vrt. Huunonen–Ilveskero–Terämaa 1997 s. 5. – Tätä tulkintaa voidaan perustella myös oikeusturvaongelmilla. Esimerkiksi vastakohtaisasetelma jää hahmottomaksi viranomaisaloitteisessa oikaisussa. Tosin teoriassa näin ei tapahdu. Oikaisusta haittaa kärsivä asianosainen pysyy samana, tuli aloite oikaisusta toiselta asianosaiselta tai tuomioistuimelta.

⁴⁴ Tämä epäkohta myönnetäänkin. »Of course, it is always possible for a particularly powerful creditor to cause the debtor itself to request modification.» Näin Epstein–Nickles–White 1992 s. 63. – Toisaalta on muistettava, että yhdysvaltalaisessa saneerausjärjestelmissä ei vaadita muiden asianosaisten suostumuksia. Suppea aloitevalta vie ainakin osaksi samaan lopputulokseen kuin Suomen oikeuden suostumusvaatimus.

⁴⁵ Esimerkiksi: saneerausvelallinen A sopii velkoja X:n kanssa ennenaikaisesta maksusta. Velkoja Y on oikeutettu pyytämään, että tuomioistuin ratkaisee, voidaanko sopimus vahvistaa ohjelman muutokseksi.

Sen sijaan selvittäjältä aloiteoikeus joudutaan epäämään; ainakaan aloiteoikeuden perusteluksi ei kelpaa selvittäjän tavanomainen vastuu ohjelman virheellisyydestä.⁴⁶ Valvojan itsenäistä oikeutta hakea muutoksen vahvistamista taas on helppo puoltaa hänen seurantatehtävällään.⁴⁷ Valvoja »valvoo» ohjelmaa muutettaessa velkojakollektiivin etua. Tästä syystä valvojan aloiteoikeuden tulisi olla mahdollisimman laaja. Valvojan tehtävänä – itse asiassa ei enää hakemisoikeutena vaan hakemisvelvollisuutena – on tuoda kaikki epäilyttävät järjestelyt tuomioistuimeen ohjelman muutoksina. Tällainen valvojan aloitepakko, eräänlainen julkistamisvelvollisuus, edistää saneerausmenettelyn tavoitteita. Salaisiksi tarkoitetut sopimukset karsiutuvat, saneerauksen toteutuksen läpinäkyvyys paranee ja velkojien luottamus saneerauksen oikeudenmukaisuuteen lisääntyy. Lisääntynyt luottamus taas helpottaa riittävän kannatuksen saamista ohjelmaehdotukselle.

Velan lisääminen saneerausohjelmaan

Oma pulmansa on, kuka saa hakea preklusiolta välttyneen velan lisäämistä ohjelmaan.⁴⁸ Oikeutettu hakemukseen on ensinnäkin velkoja itse eli velkoja, jonka saatava halutaan lisätä ohjelmaan. Tosin velkojan intressi velan lisäämiseen saattaa olla vähäinen; velkoja saa suurimman hyödyn saneerauksesta, kun hän pysyttelee ohjelman ulkopuolella. Hakemus velan lisäämiseksi ohjelmaan on kuitenkin velkojan näkökulmasta myös tapa saada vahvistetuksi, että hänen saatavansa ei ole YrSanL 57 §:n preklusion seurauksena lakannut.⁴⁹ Velkoja säästää kustannuksia, koska hakemuksen vaihtoehtona on täysimittainen oikeudenkäynti saneerausvelallista vastaan. Oikeudenkäynnissä tutkittaisiin sama tosiseikasto eli preklusion tapahtuminen, toisin sa-

⁴⁶ Toisen momentin tarkoittamassa tapauksessa on kysymys sinänsä asianmukaisen ohjelman muuttamisesta uusia olosuhteita vastaavaksi. On selvää, että selvittäjän vahingonkorvausvastuu ei ulotu näin pitkälle.

⁴⁷ Vrt. *Huunonen–Ilveskero–Terämaa* 1997 s. 5 ja *Komulainen* 1997 s. 837. Aloiteoikeus on kuitenkin Komulaisen mukaan hyväksyttävissä, mikäli varsinainen asianosainen on pyytänyt valvojaa ajamaan asiaa.

⁴⁸ Useimmiten kysymyksessä on selvittäjän tuntema (tai tällaiseksi oletettu) velka, joka on jäänyt vahingossa ohjelmaan ottamatta.

⁴⁹ Hakemuksessa on omat riskinsä. Erityisesti jos käsittely on yksinomaan kirjallista, hakija saattaa epäonnistua preklusion vastatosisieikkoja koskevassa todistelussaan. Jos lisäämishakemus hylätään, päätöksen oikeusvoima estää uuden oikeudenkäynnin.

noen käytännössä: onko selvittäjä tuntenut velan. Oikeudenkäynnin houkustusta vähentää sen, että saneerausvelallinen voi, tappiollisen oikeudenkäynnin jälkeen, vielä hakea velan lisäämistä ohjelmaan.

Jos velkojalla (esimerkiksi veronsaajalla) on oikeus välittömään ulosottoon ja velkoja käyttää tuota oikeuttaan, preklusio-ongelma joudutaan ratkaisemaan attraktiivisesti ulosotossa.⁵⁰ Ellei preklusion tosi-seikasto ole jompaan kumpaan suuntaan selvä, ulosottomies joutuu antamaan osoituksen täytäntöönpanoriitaan (UL 9:6). Lähtökohtainen todistustaakka preklusiosta on velallisella, joten osoitus kohdistetaan saneerausvelalliseen.

Koska ohjelmaan lisääminen tuo velan velkajärjestelyn piiriin (tämä on normaalisti hakemuksen päätavoite), johdonmukaisuus vaatii saneerausvelallisen aloiteoikeutta. Velallisen muutosintressi on kaikkein vahvin. Myös selvittäjän ja valvojan oikeutta hakea velan lisäämistä on helppo perustella. Selvittäjän aloiteoikeuden perustana on vahingonkorvausvastuu ohjelman virheistä, valvojan taas ohjelman toteutuksen seurantavastuu. Muiltakaan velkojilta aloiteoikeus ei ole evättävissä, sillä velallinen saattaa syystä tai toisesta (esimerkiksi halutessaan suosia yksittäistä velkojaa) jättää hakemuksen tekemättä. Huomattava uusi velka, jota ei tuoda velkajärjestelyn vaikutuspiiriin ja joka joudutaan tästä syystä maksamaan täysimääräisenä, saattaa kaataa koko ohjelman.

Ohjelman koordinointi erillismenettelyyn

YrSanL 63 §:n kaksi viimeistä momenttia nimeävät, toisin kuin pykälän kaksi ensimmäistä, hakemiseen oikeutetut asianosaiset. Tästä seuraa ainakin se, että tuomioistuinaloitteinen oikaisu estyy. Eri asia on lainkohtien tyhjentyvyys; pitkälle meneviä päätelmiä pelkän sanamuodon nojalla on varottava. Aloiteoikeus on ratkaistava asiallisten argumenttien perusteella, ei YrSanL 63 §:n vastakohtaispäätelmin. Aloiteoikeuden väljä tulkinta on näin paikallaan.⁵¹ YrSanL 63.3 §:n mukaan koordinointahakemuksen saa tehdä velallinen ja vel-

⁵⁰ Esimerkiksi: lääninverovirasto X hakee ulosottoa saneerausvelallinen Y:lle määrätyn jälkiveron perusteella. Y tekee ulosottoasiassa preklusioväitteen. (Toinen menettelylinja on, että Y vaatii saneeraustuomioistuinta lisäämään verovelan saneerausohjelmaan. Tämän jälkeen ulosottomies joutuu ottamaan huomioon velkajärjestelyn sisältämät leikkaukset ja maksuaikataulun, koska velkasuhde määräytyy ohjelman mukaan.)

⁵¹ Pykälän perusteluista saa vaikutelman, että aloiteoikeuteen liittyviä ongelmia ei kattavasti pohdittu lain valmisteluvaiheessa. Näin voidaan olettaa, että YrSanL:n säännökset aloitevallasta sääntelevät pelkästään tavallisimpia tyyppitapauksia.

koja. Sama sääntö koskee myös takaisinsaannissa elpyneen saatavan jälki-ilmoittamista saneerausohjelmaan (YrSanL 63.3 §:n viimeinen virke).

Tosin joudutaan kysymään, mitä tarkoitetaan »velkojalla» tässä yhteydessä. Itsestään selvää on, että aloiteoikeus on velkojalla, jonka saatava (tai muu oikeus) on muuttunut erillismenettelyn seurauksena taikka elpynyt maksun takaisinsaannin johdosta. Vuoden 1998 uudistuksen toteutumisen jälkeen on yhdentekevää, onko tämä velkoja saanut nimenomaisen osoituksen erilliseen oikeudenkäyntiin. Samoin näyttää väistämättömältä, että muillekin velkojille on annettava aloiteoikeus. Ohjelman koordinointi todelliseen asiointilaan on kaikkien saneerausvelkojen etujen mukaista. Ohjelman koordinointi liittyy käsitteellisesti ohjelman toteutuksen seurantaan, joten myös valvojalalla on oikeus hakea muutoksen vahvistamista.⁵² Sen sijaan entiseltä selvittäjältä aloiteoikeus on tässäkin tapauksessa evättävä.⁵³

Velkojille tulevat lisäsuoritukset

Lisäsuorituksia saa vaatia YrSanL 63.4 §:n sanamuodon mukaan valvoja ja velkoja. Velkojalla tarkoitetaan tässä yhteydessä jokaista velkojaa, joka on joutunut ohjelmassa lievänkin velkajärjestelyn kohteeksi. Velkojan ei tarvitse olla ensimmäisenä jakovuorossa⁵⁴; aloiteoikeuden perustaa se, että hakija-velkoja on ylipäättään oikeutettu momentin nojalla lisäsuorituksiin. Suhteellisen riidatonta on, että entinen selvittäjä ei voi esittää vaatimusta lisäsuorituksista. Tämä pätee myös siinä tapauksessa, että ohjelman toteutusta seuraamaan ei ole määrätty valvojaa.

Oma kysymyksensä on saneerausvelallisen aloiteoikeus. On ilmeistä, että velallisellakin saattaa olla intressi jakaa velkojilleen lisäsuorituksia esimerkiksi hyvien asiakas- ja luottosuhteiden säilyttämiseksi.⁵⁵ Tällöin tarvitaan

⁵² Vrt. ehkä *Komulainen* 1997 s. 838. – Kerätyssä tapausaineistossa valvojan hake-mus jätettiin kahdesti tutkimatta. Näin Helsingin käräjäoikeuden päätökset 12.1.1995 95/4 8.2.1995 95/1706 (molemmat koskivat Polar-Yhtymää). Tulokseen on saattanut vai-kuttaa se, että saneerausohjelmasta oli valitettu ja hovioikeus oli määrännyt ohjelman muutettavaksi. Muutokset toteutettiin YrSanL 63.3 §:ää soveltaen. Ks. edellä jakso 2.2.2.

⁵³ Toisaalta saneerauskäytännössä selvittäjän ja valvojan roolin ovat siinä määrin se-koittuneet, että rajanveto on ehkä turhaa formalismia. Selvittäjä saa aina asian aloiteval-tansa piiriin ilmoittamalla, että hän on tehnyt virheen ohjelmaa laatiessaan.

⁵⁴ Toisin sanoen velkojan saatavan pääomamäärä saa olla 'leikkaamaton'. Ks. edel-lä jakso 2.6.3.

⁵⁵ Kysymys saneerausvelallisen aloiteoikeudesta syntyy erityisesti silloin, kun val-vojaa ei ole määrätty eikä kukaan velkojista suostu käynnistämään 4 momentin edellyt-tämää, suhteellisen kallista menettelyä.

momentin mukainen määräys lisäsuorituksista. Muutoin saneerausvelallisen suoritukset saatetaan tulkita ohjelman rikkomiseksi ja kyseisten velkojien suosimiseksi – jolloin saneeraus YrSanL 65.1 §:n 2-kohdan mukaan raukeaa. Todellisia perusteita kieltää saneerausvelalliselta oikeus määräyksen hakemiseen ei ole.

3.2.3. Ohjelman muuttamishakemuksen vaikutus muihin jälkiasioihin

Voidaan kysyä, miten tehty hakemus ohjelman muuttamisesta vaikuttaa muiden saneerauksen jälkiasioiden käsittelyyn. Tässä yhteydessä aktualisoituu erityisesti kysymys, estääkö vireillä oleva muuttamishakemus samaan ohjelman kohtaan perustuvan raukeamisvaatimuksen ratkaisemisen.⁵⁶ Jos ohjelman muuttaminen ymmärretään osaksi saneerausvelallisen suojakeinoksi – näin edellä on tehty – tällainen käsittelyä lykkäävä vaikutus näyttää johdonmukaiselta. Sitä haittaa ja viivytystä, mikä tulkinnasta aiheutuu raukeamisvaatimuksen tehneelle velkojalle, ei kannata liioitella. Käytännössä lykkäävä vaikutus merkitsee vain hakemusten käsittelemistä yhdessä. On myös huomattava, että saneerausvelallisen raukeamisasiassa tekemä väite raukeamisperusteen puuttumisesta on joka tapauksessa tutkittava, ennen kuin raukeamisvaatimus ratkaistaan.

Perimmältään sama ongelma aktualisoituu myös, kun velkoja muuttamishakemuksen vireillä ollessa hakee saneerauksen raukeamisen sijasta suoraan jälkikonkurssia. Kysymys muuttamishakemuksen konkurssia lykkäävästä vaikutuksesta on tietenkin mielekäs ainoastaan, jos ohjelman muutos tulisi koskemaan hakija-velkojan saatavaa. Lykkäävän vaikutuksen tueksi voidaan ensinnäkin viitata siihen, että YrSanL 24 §:n mukaan saneeraushakemus vaikuttaa juuri tällä tavoin. Toiseksi menestyvä muuttamisvaatimus estää asiallisesti turhan konkurssin. YrSanL 24 §:ää ei kuitenkaan voida tulkita laajentavasti. Tähän ei ole tarvettakaan, sillä samaan tulokseen vie KS 6 §:n säännös konkurssin hakijasaatavasta. Hakemus ohjelman muuttamisesta saa aikaan sen, että hakijan saatavaa ei enää voida pitää selvänä ja riidattomana.

⁵⁶ Esimerkiksi: saneerausvelallinen X on hakenut ohjelman muuttamista. Hakemuksessa pyydetään, että velkoja Y:lle tulevien suoritusten määrää oikaistaisiin 1 milj. markasta 100.000 markkaan. Ennen hakemuksen ratkaisemista velkoja Y vaatii omalla hakemuksella YrSanL 64.1 §:n nojalla velkajärjestelyn raukeamista, koska X on laiminlyönyt ohjelman mukaisen velvollisuutensa.

3.2.4. Muiden asianosaisten kuuleminen

Tuomioistuimen on kuultava hakemusasiassa muita saneerauksen asianosaisia. Koska menettely ohjelmaa muutettaessa on yleensä kirjallista, kuuleminen tapahtuu siten, että asianosaisille varataan tilaisuus lausua kirjallisesti hakemuksesta. Hakijalle voidaan varata vielä tilaisuus kirjallisen lausuman antamiseen yksittäisestä kysymyksestä, jos kuultavien asianosaisten lausumat antavat siihen aiheen. On huomattava, että saneeraustuomioistuin ei saa siirtää asianosaisten kuulemista hakijalle tai valvojalle⁵⁷; toinen asia on, että tällainen tehtävän siirtäminen saattaisi olla säädettävässä laissa tarkoituksenmukainen. Jos asianosainen on antanut etukäteisen suostumuksen muutoksen vahvistamiseen, erillinen kuuleminen on hänen kohdallaan tarpeetonta. Kuuleminen saattaa kuitenkin suostumuksesta huolimatta olla aiheellista esimerkiksi, jos suostumuksen sisältö on epäselvä.

Yksityishenkilön velkajärjestelyssä kuuleminen on järjestetty erityissäännöksellä (VJL 61 §). Kun hakijana on velallinen, tuomioistuimen on varattava niille velkojille, joita asia koskee, tilaisuus tulla kuulluksi. Jos velkoja hakee ohjelman muuttamista, tilaisuus varataan velalliselle ja niille velkojille, joiden kuulemista tuomioistuin pitää tarpeellisenä. Tuomioistuimen harkintavaltaa pidetään laajana.⁵⁸ Esimerkiksi kun kysymys on velallisen velvoittamisesta lisäsuorituksiin, muilla velkojilla ei yleensä ole esitettäväänään selvitystä, jolla olisi merkitystä. Näin heidän kuulemisestaan voidaan luopua.

Asianosaisten kuulemisella on saneerauksen jälkiasioissa kaksoistehtävä. Kuulemisella toisaalta selvitetään asiaa, toisaalta taas annetaan muille asianosaisille oikeussuojaa. Kuultavien piirin määräytyminen vaihtelee hakija-asetelmaa seuraten; syntyvien muunnelmien määrä on suuri. On huomattava, että ohjelman muuttamisasioissa ei kuultavien piiriä ole rajattu. Myös ei-merkittäviä velkoja on kuultava, jos velkojien kuuleminen ylipäättään ak-

⁵⁷ Käräjäoikeudelle annettavaa kirjallista lausumaa ei siis voida korvata sillä, että asianosaisia »kuullaan» epävirallisissa valvontakokouksissa tai kirjeenvaihdossa valvojan kanssa. Valvojan harkintaan jää, missä määrin hän on muihin velkojiin yhteydessä ennen oman lausumansa antamista. Todettakoon, että valvojalla ei muutoinkaan ole seurantatehtävässään samanlaista neuvotteluvollisuutta kuin selvittäjällä ohjelman suunnitteluvaiheessa (YrSanL 40.2 §).

⁵⁸ Koskelo-Lehtimäki 1997 s. 431.

tualisoituu kyseisessä jälkiasiaassa. Täysimittaisesta kuulemisesta vapauttaa säännöstä ei laissa ole.⁵⁹

Saneerausorganisaatiota (eli entistä selvittäjää, valvojaa ja velkojatoimikuntaa) kuullaan asian selvittämiseksi, »todistelutarkoituksessa». Tarkoituksena on ottaa selko siitä, miten ehdotettu muutos sopii ohjelmakokonaisuuteen, kenen asianosaisten asemaan muutos heijastuu ja miten muutos teknisesti toteutetaan.⁶⁰ Sen sijaan entisellä selvittäjällä tai valvojalla ei ole (eikä voikaan olla) omakohtaista oikeussuojaintressiä. He eivät periaatteessa voi »vastustaa» tai »antaa suostumusta» muutosasiassa.

Lausutulla ei kuitenkaan vielä ratkaista kysymystä, onko saneerausorganisaatiolla (esim. valvojalla) oikeus hakea muutosta käräjäoikeuden päätökseen, jossa ohjelman muutos on vahvistettu.⁶¹ Kannattaa panna merkille, että valvojan valitusoikeus on nähtävissä hänen seurantavastuunsa ilmentymäksi. Valvojan oikeus muutoksenhakuun on perusteltu erityisesti, kun yksittäiseen muuttamisasiaan ei ole syntynyt selkeää vastapuoliasetelmaa. Tunnettua on, että menettelyyn kehittyvä vastakohtaisuus johtaa tasokkaampaan käsittelyyn kuin yksipuolinen hakemuksen käsittely.

Oikeussuojatarkoituksessa kuullaan hakijan luonnollista vastapuolta eli sitä asianosaista, jonka oikeusasema tavalla tai toisella muuttuu hakemuksen johdosta. Luonnollinen asianosainen on usein (mutta ei välttämättä) samalla asianosainen, jonka suostumus vaaditaan.⁶² Vastapuoli joudutaan määrittämään tapaus kerrallaan. Velallisen luonnollinen vastapuoli on se velkoja, jonka oikeus maksuun heikkenee muutoksen seurauksena. Selvittäjän ja valvojan luonnollisia vastapuolia ovat sekä saneerausvelallinen että velkojat. Kuulemisen tarkoituksena on antaa asianosaiselle tilaisuus valvoa etuaan; samalla kuuleminen tuo hänet vahvistamispäätöksen oikeusvoimavaihtuuden piiriin. Laajana toteutetulla kuulemisella estetään se, että ohjelman

⁵⁹ Ks. edellä jakso 3.1.2.

⁶⁰ Ranskan oikeudessa tällainen valvojan raportti on muutosasiassa hakemuksen edellytys. Ks. *Omar–Sorensen* 1997 s. 278. – Esimerkki saneerauskäytännöstä on Koskelan Kenkätehdas Oy:n muutosasia. Tapauksessa velkoja haki velan lisäämistä ohjelmaan. Valvojaa kuultiin hakemuksesta; hän myönsi hakemuksen oikeaksi sekä totesi, että maksuohjelmaan tehtävä täydennys ei loukkaa muita velkojia. Muille velkojille ei varattu tilaisuutta lausumiin. Ks. Tampereen käräjäoikeuden päätös 2.6.1995 95/3494.

⁶¹ Kysymys otetaan käsiteltäväksi jäljempänä jaksossa 3.6.4.

⁶² Esimerkiksi: velkoja A:n saatava on merkitty virheellisesti ohjelmaan, koska yksi osasuoritus on puuttunut kirjanpidosta. Velallinen B hakee YrSanL 63.1 §:n ehdotetun 2 virkkeen nojalla saatavan määrän muuttamista. Velkojaa A on kuultava, mutta muutokseen ei tarvita hänen suostumustaan.

vahvistettu muutos jälkikäteen riitautetaan erillisellä oikeudenkäynnillä tai muutoksenhaulla.

Saneeraus käytännössä asianosaisten kuuleminen on muuttamisasioissa lähes poikkeuksetonta. Tämän tutkimuksen aineistossa saneerausvelallisen hakemus ohjelman muuttamisesta vahvistettiin vain yhden kerran velkoja kuulematta. Kyseisessä Starckjohann Oy:n muutosasiassa haettiin lupaa 33 milj. markan ennakkoiseen kertamaksuun eläkesäätiölle, joka oli päätetty purkaa. Käräjäoikeus katsoi melkoista kansalaisrohkeutta osoittaen, että haettu muutos ei loukannut yhdenkään velkojan oikeutta sillä tavoin, että velkojille olisi ollut tarpeen varata tilaisuus lausuman antamiseen.⁶³

Asianosaisten kuuleminen selvitystarkoituksessa

Kuultavien asianosaisten piiri on yleensä laajempi kuin se henkilöpiiri, jonka suostumus vaaditaan ohjelman muuttamiseen. Tämä johtuu siitä, että asianosaisten kuulemista käytetään sen selvittämiseen, keneltä tarvitaan suostumus. Asianosaisten kuulemisella on selvittämistarkoitus erityisesti, kun muita velkoja kuullaan saneerausvelallisen tai yksittäisen velkojan muuttamishakemuksesta. Tällöin liikutaan harmaalla alueella; muutoksen vaikutus muihin velkoihin on välillinen ja intensiteetiltään vaikeasti arvioitava. Kuultavan asianosaisen vastaus otetaan huomioon päätettäessä, onko hänen suostumuksensa välttämätön – toisin sanoen onko suostumusvaatimus voimassa. Asianosainen on paras asiantuntija arvioimaan hakemuksen vaikutusta omaan asemaansa.⁶⁴

Toisinaan asianosaisen lausuma ratkaisee kysymyksen siitä, tarvitaanko muutoksen vahvistamiseen velkojan suostumus. Jos kuultava-velkoja ilmoittaa, että vahvistettavaksi haettu muutos ei joko lainkaan vaikuta häneen tai muutoksen vaikutus on vähäinen, on turhaa asettaa velkojan suostumusta ohjelman muuttamisen ehdoksi. Voidaan perustellusti katsoa, että haettu muutos ei »loukkaa» tai »koske» kyseistä velkojaa.⁶⁵ Velkojan vastustus taas saa aikaan sen, että haetun ohjelman muutoksen vaikutus velkojan asemaan

⁶³ Helsingin käräjäoikeuden päätös 29.11.1996 96/29017.

⁶⁴ Jotta asianosainen »osaa» antaa tai evätä YrSanL 63.1 §:n tai YrSanL 63.2 §:n edellyttämän suostumuksen, tuomioistuimen ainakin periaatteessa tulee lausumaa pyytäväänsä ilmoittaa, että asianosainen on suostumusvaatimuksen piirissä. Lausumapyyntö ei siis saisi olla yleinen (»asianosaisille varataan tilaisuus antaa lausuma hakemuksesta»).

⁶⁵ Kuultava-velkoja saattaa kylläkin olla lausumassaan epä johdonmukainen. Turkulaisessa Eero Hento kommandiittiyhtiön muutosasiassa eräs velkoja haki ohjelmaan otetun saneerausvelan määrän korjaamista. Yksi kuultavista velkojista ilmoitti, että muutok-

joudutaan ottamaan lähempään tarkasteluun. Tällöin olettamuksena on, että velkoja on muutoksen vaikutuspiirissä. Eri asia on, että tarkastelussa voidaan lopulta päätyä siihen, että vastustavalla velkojalla ei ole suostumuksen antajan asemaa.

Samalla saadaan vastaus siihen saneerausikäytäntöä askarruttaneeseen kiistakysymykseen, onko velkojan osoittama passiivisuus kuulemisessa ymmärrettävissä suostumiseksi esimerkiksi YrSanL 63.2 §:n merkityksessä. Sille, että velkoja ei anna häneltä pyydettyä kirjallista lausumaa tai saavu mahdolliseen suulliseen käsittelyyn, on annettavissa presumptiivinen merkitys. Toisin sanoen velkojan laiminlyönti kirjallisen lausuman antamisessa katsotaan suostumukseksi haettuun muutokseen. Saneerausikäytännössä tällainen tulkinta lieenee yleinen.⁶⁶

Suoraviivaista johtopäätöstä, passiivisuus on yhtä kuin suostumus, ei kuitenkaan saa hyväksyä. Velkoja voi pysyä passiivisena juuri ajatellen, että lain asettama suostumusvaatimus automaattisesti suojaa häntä ohjelman muutoksilta. Passiivisuuden tulkitseminen (kuvannollisesti) suostumukseksi on hyväksyttävissä ainoastaan rajatapauksissa, toisin sanoen niissä tilanteissa, joissa muutos näyttää vaikuttavan asianosaiseen vain epäsuorasti tai ei ollenkaan. Sen sijaan jos muutoksen velkojan asemaa heikentävä vaikutus on ilmeinen, pelkkä velkojan passiivisuus ei korvaa nimenomaista suostumusta.⁶⁷

Erityistapauksena velan lisääminen saneerausohjelmaan

Hakemus velan lisäämisestä ohjelmaan sisältää omalaatuisen kuulemisproblematiikan. Jos hakijana on lisättävän velan velkoja itse, saneerausvelallisen kuuleminen on itsestään selvää. Velallisen ohjelmanmukaista suoritusvelvollisuutta ei saa lisätä varaamatta hänelle tilaisuutta lausuman antamiseen. Selvittäjän ja valvojan kuulemista voidaan perustella asian selvittämällä. Selvittäjä esimerkiksi pystyy ilmoittamaan, oliko saatava hänen tiedos-

sella oli vähäinen merkitys. Toisaalta sama velkoja vastusti hakemusta, koska ohjelman muuttaminen joka tapauksessa heikentää sen asemaa. Ks. Turun käräjäoikeuden päätös 17.12.1996 HS 96/6398.

⁶⁶ Esimerkiksi Helsingin käräjäoikeuden päätöksessä 9.2.1995 95/5 (Polar-Yhtymä) todetaan: »Käräjäoikeus on katsonut myös sellaisen velkojan antaneen suostumuksensa, joka ei ole toimittanut nimenomaisen suostumuksen sisältävää lausumaa, vaan on jättänyt lausuman toimittamatta.»

⁶⁷ Tätä sääntöä voidaan perustella sillä, että Suomen oikeus ei tunne ns. kiistämis- taakka. Asianosaisen ei tarvitse riitauttaa tiettyä seikkaa uhalla, että seikka tulee muutoin häneen nähden riidattomaksi.

saan, mikä on preklusiolta välttymisen ehtona. Vastaavasti kun saneerausvelallinen tai selvittäjä/valvoja on hakijana, ohjelmaan lisättävän velan velkojaa on kuultava. Kyseisen velkojan oikeus maksuun nimittäin heikkenee ohjelmaan lisäämisen seurauksena, koska saatava joutuu velkajärjestelyn kohteeksi. Velkojan on saatava tilaisuus vastustaa velan ottamista ohjelmaan.

Pulmallisin on ohjelman mainitsemien (eli 'vanhojen') velkojen asema tällaisessa jälkiasiasa. Vaikka vanhojen suostumusta ei vaaditakaan, johdonmukainen tulkinta on, että vanhoja velkojia on kuultava. Suuren velan lisäys saattaa vaarantaa saneerauksen onnistumisen. Kuulemisella vanhoille velkojille annetaan tilaisuus ohjelman muuttamiseen, saneerausmenettelyn toistamiseen tai jälkikonkurssin hakemiseen.⁶⁸ Jollei jälkiasiasa toimiteta kuulemista, velan lisäys ohjelmaan ei ehkä tule lainkaan vanhojen velkojen tietoon. Vasta velkojille tulevien suoritusten laiminlyönti paljastaa, että saneerausvelallisen maksukyky on ylitetty.

Velvollisuutta muiden velkojen kuulemiseen voidaan perustella myös sillä, että alkuperäisten velkojen on saatava mahdollisuus uuden velan riitauttamiseen.⁶⁹ Alkuperäisten saneerausvelkojen riitautusoikeus on teoriasa kiistaton. Riitautusvalta lienee myös saneerausorganisaatiota tässä vaiheessa edustavalla valvojalla. Entisen selvittäjän oikeus lisätyn velan riitauttamiseen on sen sijaan epäselvä. Muodollisesti selvittäjän tehtävä on päättynyt ohjelman vahvistamiseen; käytännössä entiselle selvittäjälle on annettu oikeus eräänlaiseen laatimansa ohjelman jälkihoitoon.⁷⁰

Saneeraustuomioistuimen asiaksi jää huolehtia siitä, että riitauttamiseen oikeutetut tahot saavat todellisen tilaisuuden käyttää heille kuuluvaa riitautamisvaltaa. Tuomioistuimen on toisin sanoen järjestettävä menettelypuitteet.

⁶⁸ YrSanL 63.3 §:n ydinsoveltamisalueella, ohjelman koordinoimisessa erillismenettelyn lopputulokseen, muiden velkojen kuulemista ei ole pidetty tarpeellisena. Näin *Huuronen-Ilveskero-Terämaa* 1997 s. 5. Kantaa (johon ei tässä tutkimuksessa yhdytä) voidaan perustella sillä, että tuolloin väliaikaisratkaisu varoittaa velkojia saatavan muuttamisen riskistä. Velkojen asia on seurata myöhempiä tapahtumia.

⁶⁹ Asiaa on tulkittu toisin yksityishenkilön velkajärjestelyssä. »Jos velkoja hakee ohjelman muuttamista siitä poisjääneen velan sisällyttämiseksi ohjelmaan, muiden velkojen kuulemiseen ei yleensä ole tarvetta.» Näin *Koskelo-Lehtimäki* 1997 s. 431.

⁷⁰ Selvittäjä on muun muassa voinut hakea ohjelmassa todettujen virheiden korjaamista. Entisen selvittäjän on myös katsottu voivan jatkaa takaisinsaantikanteen ajamista. Ks. *Nurmi* 1996 s. 589. Todettakoon, että vuoden 1998 osittaisuudistus hävittää toteutuessaan tämän ongelman. On ajateltavissa, että käytännön luomaa aloitevaltaa laajennetaan myös jälkiriitautuksiin.

Tämä voi tapahtua vaivattomimmin antamalla muille velkojille tilaisuus kirjallisiin lausumiin jälki-ilmoitetusta saatavasta. Jos lisättävä saatava riitautetaan, sen pätevyys ratkaistaan joko attraktiivisesti tai väliaikaisesti YrSanL 75 §:ää soveltaen. Väliaikaisena tehty ratkaisu johtaa aikanaan YrSanL 63.3 §:n mukaiseen koordinointiin, kun velkojan saatavan määrä ja pätevyys on ratkaistu lopullisesti erillisessä oikeudenkäynnissä.⁷¹

3.3. Oikeussuojan tarve ja preklusio

3.3.1. Hakijan oikaisu- ja muutositressi

Oikeus hakea ohjelman muuttamista kytkeytyy ongelmaan muutositressistä. Yleisistä menettelyperiaatteista seuraa, että asianosaisella on oltava riittävän painava oikeudellinen intressi (=oikeussuojan tarve) saada ohjelman oikaisu tai muutos vahvistetuksi.⁷² Tällaisen intressin puuttuminen saa aikaan sen, että hakemus jätetään tutkimatta. Vaikka periaatteen soveltuvuus saneeraus- ja jälkiasioihin on ilmeinen, käytännön ongelmia ovat aiheuttaneet toisaalta velkojan vaihtuminen, toisaalta saneerausvelkasuhteissa tapahtuvat sisälsämuutokset.

Kysymys oikeussuojasta nousi pelkistetyksi esiin yhdessä Polar-Yhtymän jälkiasioista. Tapauksessa hovioikeus oli antanut velkojalle osoituksen erilliseen oikeudenkäyntiin realisoitumattomista regressisaatavista. Velkoja ja saneerausvelallinen tekivät kuitenkin sopimuksen, jonka mukaan velkojan saatava merkitään ohjelmaan määrältään ja perusteiltaan epäselvänä »tällä hetkellä 0,00 markan suuruisena». Saneeraustuomioistuimen hylkäsi velkojan hakemuksen tämän »velan» lisäämisestä ohjelmaan. Perusteluna oli, että velkojalla ei ollut 0,00 markan määrän osalta oikeussuojan tarvetta muuttaa sa-

⁷¹ YrSanL:n aukollisuuden puolustukseksi on todettava, että jälkiriitautukset ovat jääneet konkurssissakin huomiotta. KS ei sisällä nimenomaisia säännöksiä jälkiriitautuksista, vaan menettelyyn jäävä aukko joudutaan täyttämään tukeutumalla KS 30 §:ään. Pykälä koskee sanamuodoltaan vain lailliseen esteeseen perustuvaa jälkivalvontaa. Sitä paitsi pykälä tyytyy määrittämään, että tuomioistuimen on asetettava uusi määräpäivä muistutuksien varten. Ks. *Könkkölä-Liukkonen* 1995 s. 132.

⁷² »Ohjelmaa ei voida muuttaa sellaisten seikkojen osalta, joista on jo määrätty (tai olisi pitänyt määrätä) ohjelmassa, jotka ratkeavat yleisten oikeudellisten periaatteiden mukaisesti tai joiden osalta ei ole oikeussuojan tarvetta.» Näin *Huunonen-Ilveskero-Teerämaa* 1997 s. 3.

neerausohjelmaa.⁷³ Käräjäoikeuden lopputulos on johdonmukainen, koska jo hovioikeuden ratkaisu riitti turvaamaan velkojan saatavan preklusiolta. Ohjelman »koordinoinnilla» ei ollut sen normaalia merkitystä; koordinointi ei olisi myöskään selventänyt velkasuhteita.

Velkasuhteen sisältö muuttuu ohjelman toteutusaikana

Saneerausvelka saattaa lakata eri syistä. Sivullinen saattaa maksaa ohjelman mukaisen saatavan tai saatava sammuu VanhA:n mukaisen vanhentumisen seurauksena. Saneerausvelallinen voi myös turvautua kuittaukseen eli kuittaa ohjelman mukaiset suoritukset vastasaatavallaan kyseiseltä velkojalta. Tällöin joudutaan kysymään, onko esimerkiksi kuittaus (täsmällisesti sanottuna kuittauksen aiheuttama saatavan lakkaaminen) vahvistettavissa ohjelman muutokseksi. Sekä velkojan vaihdos että saneerausvelan sisältömuutos mahtuvat kielellisesti YrSanL 63.2 §:n piiriin. Tosin avoimeksi jää, keiden asianosaisten suostumus on välttämätön, jotta ohjelman muutos voidaan vahvistaa.

Väite puuttuvasta oikeussuojasta ei ole kestävä, kun kysymys on saneerausvelan sisältömuutoksesta. Tällainen sisältömuutos saattaa tulla riitaiseksi esimerkiksi, kun saneerausvelallinen vetoaa muutokseen ja saneerausvelkoja puolestaan väittää, että velkasuhde on pysynyt ennallaan eli ohjelman mukaisena.⁷⁴ Jos kysymys ei olisi saneerauksesta, velallisella olisi vallitsevan käsityksen mukaan oikeus ajaa vahvistuskannetta. Oikeudellinen epäselvyys riittää perustamaan vahvistuskanneintressin.⁷⁵

Se seikka, että epäselvyys aktualisoituu saneerausohjelman toteutuksessa, pikemminkin lisää velallisen vahvistusintressiä. Erehtyminen velkasuhteen sisältömuutoksesta – saneerausvelallinen olettaa esimerkiksi virheelli-

⁷³ Helsingin käräjäoikeuden päätös 20.1.1995 94/45788. Osoitus erilliseen oikeudenkäyntiin annettiin Helsingin hovioikeuden tuomiossa 10.6.1994 no 2826 S 94/925. Muutosasiassa saneerausvelallinen (jota kuultiin hakemuksesta) pyysi vastuun merkitsemistä ohjelmaan enimmäismääräisenä eli 7 milj. ECU:na. Hakijan tekemänä tällainen vaatimus olisi nähtävästi muuttanut tilanteen.

⁷⁴ Esimerkiksi: saneerausvelallinen A kuittaa saneerausvelka y:n vastasaatavallaan velkoja B:ltä. B kiistää kuittauksen edellytysten olemassaolon.

⁷⁵ Lappalainen 1995 s. 370. – Saneerausvelallinen voi käyttää kiertotietä aloittamalla erillisen vahvistuskanneoikeudenkäynnin, johon hänellä joka tapauksessa on oikeus. Oikeudenkäynnin lopputulos voitaisiin YrSanL 63.3 §:n osoittamalla tavalla koordinoida ohjelmaan. Todettakoon, että erillinen vahvistuskanne ei kuulu automaattisesti saneerausforumiin, vaan sen oikeuspaikka määräytyy OK 10 luvun mukaisesti.

sesti saneerausvelkojan saatavan lakanneen ja jättää ohjelman mukaisen maksun suorittamatta tai päinvastoin – saattaa olla kohtalokasta. Suorituksen laiminlyönti voi saada aikaan velkajärjestelyn raukeamisen (YrSanL 64.1 §)⁷⁶; ohjelman mukainen maksu taas ehkä katsotaan velkojan suosimiseksi, josta seuraa koko saneerauksen raukeaminen (YrSanL 65.1 §). Saneerausvelallisen oikeussuoja vaatii näin, että hänellä on oltava mahdollisuus ohjelman muutoksen vahvistamiseen. Hänelle ei muutoin jää yhtään riskitöntä toimintavaihtoehtoa.

Oma ongelmansa on, tulisiko sisältömuutoksen vahvistaminen sitoa siihen, onko velkasuhteen muutos konkreettisesti tapauksessa riidanalainen. Kovin praktinen tällainen puhdasoppinen tulkinta ei ole. Vahvistamismenettelyyn muodostuu turha esikysymys ('onko velkasuhteen muutoksesta riittää?'); sitä paitsi asianosainen normaalisti hakee muutoksen vahvistamista vain, kun hän pitää sitä tarpeellisena. Voidaan myös olettaa, että vahvistamismenettelystä aiheutuvat kustannukset karsivat asiallisesti turhat hakemukset.⁷⁷

Velkojan vaihdos vahvistamisen kohteena

Ohjelmassa mainitun velan velkoja voi vaihtua ohjelman toteutusaikana. Velkojanvaihdos saattaa johtua esimerkiksi saatavan nimenomaisesta siirtämisestä tai takautumisoikeudesta. Erityisesti takaajan suoritukset johtavat velkojan vaihtumiseen; kun takaaja maksaa ohjelman toteuttamisaikana saneerausvelan tai sen osan, velkojan oikeudet siirtyvät vastaavasti takaajalle. Maksuohjelman mukaiset suoritukset tehdään tämän jälkeen alkuperäisen velkojan sijasta takaajalle. Saneerauskäytännössä on omaksuttu kanta, jonka mukaan kyseistä velkojanvaihdosta ei voida vahvistaa ohjelman muutokseksi.⁷⁸ Takaaja-regressivelkojaa ei toisin sanoen merkitä ohjelmaan suorituksia saavaksi velkojaksi, vaikka saneerausvelallisen on otettava päävelan maksu huomioon. Huomioon ottaminen tarkoittaa tässä sitä, että saneerausvelallisen on osoitettava vastaiset ohjelman mukaiset maksunsa takaaja-reg-

⁷⁶ Riskiä kasvattaa se, että momentti ei tunne subjektiivista anteeksiantoperustetta. Olennainen laiminlyönti saa aikaan raukeamisen, vaikka saneerausvelallinen olisi ilman omaa syytään erehtynyt ohjelman sisällöstä. Ks. jäljempänä jakso 4.2.2.

⁷⁷ Saneerauksen jälkiasiat ovat suhteellinen harvinaisia käytännössä. Tästä päätellen pulmana eivät ole niinkään turhat hakemukset kuin se, että periaatteessa välttämättömiäkään hakemuksia ei tehdä.

⁷⁸ Ks. *Koulu* 1995 s. 84 ja *Huunonen–Ilveskero–Terämaa* 1997 s. 3.

ressivelkojalle.⁷⁹ Kielteistä kantaa perustellaan sillä, että yleiset regressiä koskevat periaatteet ovat voimassa myös saneerausvelkojen suhteen.

Sisältömuutosten vahvistamisesta lausuttu pätee pitkälti myös velkojan vaihdoksiin. Tosin tällöin muutoksen vahvistamista vaatii (ei saneerausvelallisen vaan) uuden velkojan etu. Muutoksen vahvistamisella velkoja ensinnäkin turvaa sen, että vastaiset suoritukset ohjautuvat hänelle⁸⁰; toiseksi velkoja saa näin mahdollisuuden vaatia raukeamissanktiota. Vahvan pääsäännön on oltava, että sanktion voimaan saattaminen kuuluu vain ohjelman mukaisille saneerausvelkojille. Näin ollen uudella velkojalla on oikeudellinen intressi saada tapahtunut velkojanvaihdos vahvistetuksi ohjelman muutoksena.

Tosin velkojanvaihdoksen vahvistamisen yhteys saneerauksen raukeamiseen ei ole kiistaton. Voidaan väittää, että uusi velkoja ei ylipäätään ole oikeutettu vaatimaan saneerauksen raukeamista. Tulkinta ei kuitenkaan ole perusteltu. Velkojanvaihdoksessa, perustuipa se saatavan siirtoon tai suoraan lakiin, velkojan oikeusasema siirtyy lähtökohtaisesti kokonaisuudessaan uudelle velkojalle. On johdonmukaista, että uusi velkoja saa käyttöönsä myös YrSanL 64 §:n mukaiset oikeudet. Tällöin syntyy sekundäärinen jatkokysymys; onko uuden velkojan kirjattava saatavan siirtyminen ohjelmaan eli tultava merkityksi ohjelmavelkojaksi? Tähänkin kysymykseen on vastattava myöntävästi. Velallisen oikeussuoja estää antamasta raukeamissanktion kaltaista järeää asetta 'piilevän' velkojan käyttöön.⁸¹

Velkojanvaihdosten vahvistamiselle ohjelman muutoksiksi voidaan esittää myös muita vastaväitteitä. Ensinnäkin saneerauksen jälkiasia tarjoaa huonot menettelypuutteet aineelliseen riidanratkaisuun. Vastaväite ei ole vakuuttava, sillä joustava hakemuslainkäyttö sallii tarvittaessa hakemuksen käsittelyn täysin riita-asiamaisesti. Menettelyllisiä haittoja kompensoi lisäksi se kustannussäästö, joka saavutetaan yhdistämällä ohjelman muuttamisasia ja materiaallinen riidanratkaisu. Sitä paitsi attraktiivinen päätöksenteko ei ole ainoa mahdollisuus. Kiperät tapaukset tuomioistuimien voi ratkaista väliaikai-

⁷⁹ Jotta saneerausvelallinen osaa ottaa velkojan vaihdoksen huomioon, järkevä takaaja-regressivelkoja tietenkin ilmoittaa maksustaan heti velalliselle. Ilmoituksen jälkeen saneerausvelallinen ei enää voi saada maksusuoja.

⁸⁰ Todettakoon, että velkojan vaihdoksen vahvistaminen on usein tarpeen, vaikka saneerausohjelmassa on otettu huomioon takaajan (tuolloin vielä) ehdollinen regressisaatava. Sisältömuutoksella vahvistetaan tapahtunut takaajan maksu. Vrt. *Huunonen-Ilveskero-Terämaa* 1997 s. 3.

⁸¹ Kysymykseen, onko raukeamista vaativan velkojan oltava ohjelmaan merkitty, palataan jäljempänä jaksossa 4.2.1.

sesti ja osoittaa riidan erilliseen oikeudenkäyntiin.⁸² Tämä tosin edellyttää YrSanL 47.1 §:n väljää tulkintaa, jolle momentin sanamuoto ei aseta estettä. Momenttia sovellettaisiin alkuperäisen soveltamisalansa lisäksi tilanteisiin, joissa saneerausvelka tulee myöhemmin määrältään tai perusteeltaan epäselväksi.⁸³

Vuoden 1998 osittaisuudistus tulee toteutuessaan helpottamaan ohjelman oikaisemista, jos ohjelmaan on merkitty virheellisesti, kenelle velkojalle tietty saatava kuuluu.⁸⁴ Velkojan oikaisu voidaan tehdä YrSanL 63.1 §:n 2 virkkeen nojalla; kysymyksessä on toisin sanoen tämän tutkimuksen kielenkäytön mukaan merkintävirhe. Merkintävirhe syntyy, kun ohjelmaa vahvistettaessa huomioon ei ole otettu vahvistamista edeltävää velkojan vaihdosta – esimerkiksi takaajan tekemää viime hetken maksua. Toisen virkkeen säännös ei koske niitä velkojanvaihdoksia, joita ohjelman toteutusaikainen maksu tms saa aikaan.

Voidaanko ohjelman päättynyt toteutus vahvistaa?

Periaatteellinen kysymys on, saako saneerausvelallinen ohjelman muutoksena vahvistetuksi, että ohjelman mukaiset suoritukset velkojille ovat tapahtuneet. Tällä tarkoitetaan sitä, että tuomioistuimien velallisen hakemuksesta päätöksellään vahvistaisi, että ohjelma on loppuun toteutettu eli päättynyt. Hakemus saattaa liittyä ennen aikaiseen maksuun⁸⁵; yhtä hyvin hakemus on tehtävissä alkuperäisen ohjelman tultua toteutetuksi. Tässä jaksossa tarkastellaan vain jälkimmäistä tilannetta.⁸⁶

Kyseinen hakemus on lähellä vahvistuskannetta. Hakemuksen luvallisuutta voidaan arvioida samojen perusteiden mukaan, kuin vastaavassa tilanteessa

⁸² Tällainen väliaikaisratkaisu riittää saneerausvelalliselle. Kun velallinen noudattaa väliaikaisratkaisua, hän toimii joka tapauksessa ohjelman mukaisesti ja välttää näin saneerauksen raukeamisen uhan.

⁸³ Epäselvyyden tulee tietenkin johtua ohjelman vahvistamisen jälkeisestä tapahtumasta, jälkisattumasta. Saneerausohjelman oikeusvoima estää saatavan muunlaisen uudelleentutinnan.

⁸⁴ HE 1998:68 s. 10–11.

⁸⁵ Esimerkiksi Ekotiiviste Oy:n muutosasiassa saneerausvelallinen oli maksanut ohjelman mukaiset saneerausvelat ennen aikaisesti. Hakemuksessa pyydettiin saneeraustuomioistuinta vahvistamaan, että saneerausohjelma oli päättynyt. Hakemus hyväksyttiin kehtään asianosaista kuulematta (tosin hakija ilmoitti »kuulleensa» velkojia). Ks. Espoon käräjäoikeuden päätös 14.6.1995 HS 95/3362. Tapaukseen palataan jäljempänä, koska se tuo hyvin esiin ennen aikaisen maksun problematiikan. Ks. jakso 3.5.2. *i.f.*

⁸⁶ Ennen aikaisen maksun ongelmaan paneudutaan jäljempänä jaksossa 3.5.

nostettavaa vahvistuskannetta. Tällöin hakemuksen luovallisuus jää riippumaan siitä, onko velallisella riittävä vahvistusintressi. Jos velallisen suoritusvelvollisuudesta vallitsee riitaa tai oikeudellisesti relevanttia epävarmuutta⁸⁷, jälkiasiamuotoinen vahvistaminen voi kaatua vain siihen, että YrSanL ei nimenomaan mainitse tällaista mahdollisuutta. Moniasianosainen hakemusasia on kuitenkin siinä määrin erillisiä vahvistuskanteita edullisempi vaihtoehto, että tällainen formaalinen argumentti joutuu väistymään. Ohjelman määräämän maksun suorittaminen voidaan siis vahvistaa YrSanL 63.2 §:n tarkoittamana ohjelman muutoksena.

Toisaalta yleisistä periaatteista seuraa, että (ohjelman toteutuksen tai päätymisen) vahvistaminen voi koskea vain maksun kaltaisia oikeustositseikkoja. Omana jälkiasianaan ei voida käsitellä kysymyksiä siitä, onko velkojen oikeus lisäsuorituksiin tai valta vaatia saneerauksen raukeamista lakannut. Mainitut kysymykset ratkaistaan vasta, kun vaatimus lisäsuorituksista tai saneerauksen raukeamisesta tehdään. Toinen asia on, että ratkaisun lykkäytyminen konkreettiseen soveltamistilanteeseen on saneerausvelallisen kannalta eräänlainen ongelma. Velallinen ei saa etukäteen selvitettyä oikeudellista statustaan.

3.3.2. Milloin vaatimus ohjelman muutoksen vahvistamisesta on esitettävä?

Laiminlyöntipreklusio vs. toteutuspreklusio

Säännöksiä siitä, missä ajassa vaatimus ohjelman muuttamisesta on tehtävä, ei laissa ole. Tässä suhteessa vuoden 1993 insolvenssilait jälleen poikkeavat toisistaan; saneerauksessa preklusio puuttuu, yksityishenkilön velkajärjestelyssä se taas on. VJL 61 §:n mukaan hakemus maksuohjelman muuttamisesta on tehtävä ilman aiheeton viivytystä sen jälkeen, kun peruste tuli velallisen tai velkojan tietoon.⁸⁸ Kuten edellä todettiin, laiminlyöntipreklusio-

⁸⁷ Epävarmuus on periaatteessa aina relevanttia ankaran raukeamissanktion takia.

⁸⁸ Tämä preklusiosäännös on alkuperäinen. Todettakoon, että preklusiota ei lähemmin perustella hallituksen esityksessä. Ks. HE 1992:183 s. 81. – Oma pulmansa on, millainen viivästys on aiheeton, so. aiheuttaa preklusion. VJL 61.1 §:ää käsittelevässä kirjallisuudessa tulkinnat ovat olleet varsin lempeitä. Vasta »usean kuukauden» kuluttua tapahtuvaa velkojan hakemusta on pidetty liian myöhään tehtynä. Näin Koskelo-Lehtimäki 1997 s. 430. Päteekö sama myös velallisen hakemukseen, jää avoimeksi. Voidaankin kysyä, toteutuuko näin »ymmärtäväisessä» tulkinnassa enää preklusiosäännöksen tavoite.

siota ei voida sellaisenaan siirtää saneerausmenettelyyn.⁸⁹ Preklusion kaltaisen ankaran seuraamuksen tulee tukeutua nimenomaiseen säännökseen, ei analogiaan. Toinen asia on, että säädettävässä laissa ohjelman muuttamiselle kannattaa asettaa täsmällinen preklusio. Muutoin oikeustila, jonka ohjelman toteutus on luonut, ei periaatteessa tule koskaan pysyväksi.

Eräissä saneerausjärjestelmissä ohjelman pysyvyys varmistetaan toteutuksen alkuun kytkeytyvällä preklusiolla, eräänlaisella »toteutuspreklusiolla». Tämä preklusio vie pääpiirteissään samaan lopputulokseen kuin VJL:n käyttämä laiminlyöntipreklusio. Toteutuspreklusio on käytössä esimerkiksi YrSanL:n esikuvassa, yhdysvaltalaisessa saneerausmenettelyssä. Ohjelman muuttamista on Bankruptcy Code'n 1127b §:n mukaan vaadittava, ennen kuin saneerausohjelma on ehditty olennaisesti toteuttamaan. Toteutuspreklusio pakottaa asianosaiset aikailemattomiin muutoshakemuksiin. Preklusion oikeuspoliittisena perustana on se kokemuseräinen havainto, että jälkijättöiset muutosvaatimukset johtuvat asianosaisten taktisesta viivyttelystä.

Toteutuspreklusiolla on heikkoutensa. Preklusio erityisesti yhdysvaltalaisessa muodossaan on vaikeasti ennakoitavissa; ilmaus »ohjelman olennainen toteuttaminen» luo hankalia tulkintaongelmia.⁹⁰ Toteutuspreklusion muutosvaatimuksia leikkaava vaikutus näyttää sitä paitsi vähäiseltä suomalaisessa saneerausjärjestelmässä. Jos ohjelman olennaisen toteutuksen mitapuuna käytetään saneerausvelallisen maksusuorituksia⁹¹, mahdollisuus ohjelman muuttamiseen jatkuisi useita vuosia. Ohjelma on olennaisesti toteutettu vasta, kun saneerausvelallinen on tehnyt esimerkiksi puolet ohjelman mukaisista suorituksista.⁹²

Säädettävässä laissa jonkinlaista toteutuspreklusiota puoltaa se, että ohjelman toteutumisen vaihe (tai pikemminkin aste) otetaan huomioon jälkikonkurssissa. Tuomioistuimien voi YrSanL 66.2 §:n perusteella mää-

⁸⁹ Ks. edellä jakso 3.1.

⁹⁰ Ohjelman olennainen toteuttaminen, »substantial consummation of the plan», määritellään Bankruptcy Code'n 1101 §:ssä. Muuttamismahdollisuus päättyy esimerkiksi, kun ohjelman edellyttämät omaisuuden luovutukset on tehty tai ohjelman mukaiset maksusuoritukset velkojille aloitettu. Ratkaisussa *In re Hayball Trucking* (1986) jo vakuuden antaminen tulkittiin omaisuuden siirroksi, jolloin ohjelmaa ei enää voitu muuttaa. Ks. *Epstein-Nickles-White* 1992 s. 64–65.

⁹¹ Useimmat ohjelmat eivät käytännössä sisällä mitään muuta kuin velkajärjestelyn.

⁹² Väärinkäsitysten välttämiseksi on syytä todeta, että voimassaolevan oikeuden kannalta on yhdentekevää, kuinka pitkälle ohjelmaa on toteutettu. Hakemus muutoksen vahvistamisesta saadaan tehdä, vaikka saneerausvelallinen on ohjelman toteutuksen loppusuoralla – esimerkiksi tekemässä viimeistä maksusuoritustaan.

rätä, että saneerausohjelma ei raukea, jos »pääosa saneerausveloista on jo ohjelman mukaisesti maksettu». Asia erikseen on, kannattaisiko ohjelman raukeaminen ja ohjelman muuttaminen sitoa ohjelman samaan toteutusvaiheeseen. On huomattava, että ohjelman olennainen toteuttaminen ei ole käsitteellisesti sama asia kuin velkojen pääosan maksaminen.

Onko ohjelman päättymisellä preklusiivinen vaikutus?

Oma kysymyksensä on, vaikuttaako ohjelman päättymisen sen muutettavuuteen. Esimerkiksi voidaanko loppuun toteutettua ohjelmaa vielä muuttaa?⁹³ Aluksi on kuitenkin pakko selkiinnyttää kielenkäyttöä. Saneerausohjelman päättymisestä voidaan puhua kahdessa merkityksessä. Ensinnäkin ohjelman päättymisellä voidaan viitata sen toteutukselle määrätyn ajan loppumiseen. Tässä merkityksessä ohjelma päättyy ajankohtana, jonka ohjelma etukäteen ilmoittaa.⁹⁴ Toteutusaika on tapana määritellä ilmoittamalla yleensä kalenterivuosina ajanjakso, jonka kuluessa tai johon mennessä maksuohjelman mukaiset maksut tehdään.

Ohjelman päättymisen voi toiseksi tulkita synonyymiksi ohjelman tosiasialliselle toteuttamiselle. Tässä merkityksessä ohjelma »päättyy», kun saneerausvelallinen on huolehtinut ohjelmassa määrätystä velvoitteista, saneerausvelallinen on tehnyt maksuohjelman mukaiset suoritukset, ryhtynyt vaadittuihin yhtiöoikeudellisiin toimiin jne. Normaalitytapauksissa saneerausohjelman toteuttamisaika ja tosiasiallisen toteuttamisen aika osuvat yhteen. Näin tapahtuu, kun saneerausvelallinen toteuttaa ohjelman sen aikamääräyksiä seuraten.

On helppo huomata, että poikkeamat kumpaankin suuntaan ovat sekä mahdollisia että todennäköisiä. Tällöin saneerausohjelman toteuttamisaika ja ohjelman tosiasiallisen toteuttamisen aika eroavat. Velallinen saattaa laiminlyödä jonkin velvoitteen (esim. viimeisen maksuerän) määräaikaisen täyttämisen; tällöin ohjelman toteuttamisaika – eli sen kesto päättyy – mutta ohjelmaa ei ole tosiasiallisesti toteutettu.⁹⁵ Jos taas velvoitteet täytetään ennaikaisesti eli ennen ohjelmassa määrättyä

⁹³ Esimerkiksi: ohjelma on määrätty päättymään vuonna 1999. Velallinen A vaatii vuonna 2000, että ohjelmaan lisätään (ja samalla tuodaan velkajärjestelyn piiriin) velkoja B:n saatava y.

⁹⁴ Ohjelman toteutusajan määrittelyä on käsitelty edellä jaksossa 1.3.

⁹⁵ Esimerkiksi: ohjelman toteuttamisaika on 1996–1999. Velallinen ei kuitenkaan kykene tekemään ohjelman mukaisia viimeisiä maksuja ennen kuin vuonna 2000.

ajankohtaa, ohjelma on tosiasiallisesti toteutettu. Sen toteuttamisaika ei kuitenkaan ole päättynyt; ohjelma on siis voimassa.

Laissa yksityishenkilön velkajärjestelyssä tämä päättymisongelma on ratkaistu nimenomaisella säännöksellä. VJL 61 §:n (63/97) mukaan hakemusta maksuohjelman muuttamiseksi ei saa tehdä sen jälkeen, kun maksuohjelman kesto on päättynyt. Säännös luo päättymispreklusion, joka täydentää lain edellä käsiteltyä laiminlyöntipreklusiota. Yksityishenkilön velkajärjestelyssä on myös ohjelman päättymisen saanut legaalimääritelmän. VJL 61.1 §:ssä ohjelman päättymisellä tarkoitetaan ohjelman toteutukselle määrättyä aikaa. Yksityishenkilön velkajärjestelyssä (ajallisesti) loppunutta maksuohjelmaa ei pystytä muuttamaan, vaikka velallinen on jättänyt osan maksuista suorittamatta.⁹⁶ Ohjelman tosiasiallinen toteuttaminen jää merkityksettömäksi.

Eräät päättymispreklusion ilmentymät ovat loogisesti mahdottomia saneerauksessa. Saneerausohjelman tosiasiallinen toteuttaminen ei voi estää velkojan vaatimusta lisäsuorituksista (YrSanL 63.4 §). Myöskään ohjelman ilmoittaman toteuttamisajan eli keston päättymisen ei vaikuta tällä tavoin. Liikavoiton huomattavuus – mikä on lisäsuoritusten aineellinen edellytys – määrittellen koko ohjelman toteuttamisaikaa mittapuuna käyttäen. Lisäsuoritusvaatimuksen esittäminen lykkääntyy näin väistämättä ohjelman päättymisen jälkeiseen aikaan. YrSanL 63.4 §:n tarkoittama ohjelman toteuttamisaika (»saneerausohjelman vahvistamisen ja päättymisen välinen aika») on samalla laskentakausi.⁹⁷

Muissakaan muuttamistilanteissa ohjelman toteuttamisajan – VJL:n kielenkäyttöä seuraten ohjelman keston – päättymiselle ei anneta preklusiivista vaikutusta, mikäli ohjelman mukaisia suorituksia on vielä tekemättä. Myöhäinen, toteutumisaajan jälkeen jätetty, hakemus ohjelman muuttamiseksi on siis sallittu. Esimerkiksi YrSanL 63.3 §:n tarkoittamaa ohjelman koordinointia ei käytännössä ole mahdollista sitoa ohjelman toteuttamisaikaan. Ennen kuin ehkä vuosia kestänyt erillinen oikeudenkäynti on saanut lainvoimaisen ratkaisun, ohjelma on tavallisesti päättynyt. Samoin tarve ohjelman sisällön muuttamiseen YrSanL 63.2 §:n perusteella aktualisoituu useimmiten, kun saneerausvelallinen ei pysty toteuttamaan ohjelmaa varatussa ajassa. Sattumasta riippuu, ehditäänkö esimerkiksi maksuohjelman suoritusajkoja pidentää

⁹⁶ Tämä todetaan suoraan VJL 61.1 §:n perusteluissa. Ks. HE 1996:180 s. 54. – Alkuperäinen VJL 61 § (57/93) sääti, että hakemusta ei saanut tehdä sen jälkeen, kun »maksuohjelma oli päättynyt.»

⁹⁷ Ks. edellä jakso 2.6.2.

toteuttamisajan kuluessa. Tästä syystä ohjelman myöhäisen muuttamisen syyksi riittää, että muutoksella vaikutetaan saneerausvelallisen vastaiseen suoritusvelvollisuuteen.

Myöhäinen hakemus velan lisäämiseksi ohjelmaan muodostaa erityistapauksen. Voidaan väittää, että velkaa ei voida lisätä (tai saatavaa jälki-ilmoittaa) ohjelmaan, jonka toteutusaika on päättynyt. Velan lisääminen päättyneeseen ohjelmaan tuntuu käsitteellisesti mahdottomalta.⁹⁸ Kannattaa kuitenkin muistaa, että velan lisääminen ohjelmaan on keino tuoda ohjelmasta puuttuva saneerausvelka velkajärjestelyn vaikutuspiiriin. Ohjelmaan »lisääminen» on vain kuvaannollista kielenkäyttöä, joten ohjelman kestolla ei ole todellista merkitystä. Vastaavasti velkojen yhdenvertaisuuden kannalta ohjelman päättymisen kaltaisen sattumanvaraisen seikan ei pitäisi vaikuttaa asiaan. Niinpä myöhäinen hakemus velan lisäämisestä ohjelmaan on mahdollinen.

Ohjelma on tosiasiallisesti toteutettu

Jos saneerausohjelma on tosiasiallisesti toteutettu (toisin sanoen saneerausvelallinen on tehnyt kaikki maksuohjelman mukaiset suoritukset), myöhäiseltä hakemukselta puuttuu mielekäs tarkoitus. Vastaista suoritusvelvollisuutta, johon muutoksen vahvistamisella vaikutettaisiin, ei ole. On ajateltavissa, että ohjelman muuttamisella osoitetaan velkojan saaman suorituksen aiheellisuus.⁹⁹ Voidaan väittää, että päätös ohjelman muuttamisesta helpottaa tulevaa oikeudenkäyntiä, jossa saneerausvelallinen vaatii perusteettoman suorituksen palauttamista.¹⁰⁰

Näin heikko ja samalla välillinen vahvistusintressi ei riitä perusteeksi jo toteutuneen ohjelman muuttamiselle. Kysymys suorituksen perusteesta voidaan tutkia myöhemmässä oikeudenkäynnissä, vaikka ohjelmaa ei olisikaan muutettu. Toisaalta velkoja voi vedota vastatosiseikkaan (esimerkiksi vilpittömään mieleensä), joka oikeuttaa hänet pitämään sittemmin muutetusta ohjelmasta poikkeavan maksun. Muutoksen vahvistaminen toteutuneeseen oh-

⁹⁸ Ohjelman päättymisen tuo sitä paitsi teknisen pulman; uutta velkaa ei voida enää sijoittaa maksuohjelmaan, vaan velalle on vahvistettava uusi maksuaikataulu.

⁹⁹ Viivästynyt koordinointi tuottaa usein tällaisia tilanteita. Esimerkiksi: velkoja A:n saatava on väliaikaisratkaisulla vahvistettu 1 milj. markaksi, josta hän saa velkajärjestelyn jälkeen suorituksina 600.000 markkaa. Saneerausvelallinen B tekee maksuohjelman mukaiset maksut. Erillisessä oikeudenkäynnissä saatavan lopullinen määrä laskee 100.000 markkaan.

¹⁰⁰ Vastaavasta todistusvaikutuksesta ulosotossa ks. *Koulu* 1997 s. 111.

jelmaan on kuitenkin välttämätöntä, jos velkojan saama perusteeton suoritus johtuu YrSanL 63.1 §:n uuden 2 virkkeen tarkoittamasta virheestä. Koska saneerausohjelma saa oikeusvoiman, menestyksellä takaisinperintä vaatii ohjelman oikeusvoiman kumoamista. Muutoin velkoja voi torjua kanteen pelkästään vetoamalla saneerausohjelman oikeusvoimavaikutukseen.

Vastaava ongelma on ratkaistava, kun velkojan saaman suorituksen perusteettomuus on seurausta YrSanL 63.1 §:n 3 virkkeen »muunlaisesta virheestä». Toinen asia on, että velallinen ei tällöin saa kumottua vahvistuspäätöksen oikeusvoimavaikutusta muutoshakemuksellaan. Velkoja tuskin antaa sitä suostumusta, jonka 3 virke asettaa ohjelman muuttamisen ehdoksi. Tämä merkitsee, että velallisen on turvauduttava ylimääräiseen muutoksenhakuun eli haettava ohjelman vahvistamispäätöksen purkamista tältä osin.

Asia saa toisen kääntein, jos saneeraustuomioistuimien myöhäisessä muutossasiassa samalla määrää, onko velkojan palautettava saamansa suoritus.¹⁰¹ Hakemus ohjelman muuttamisesta muodostaisi tällöin halvemman vaihtoehdon sille säännönmukaiselle oikeudenkäynnille velkojaa vastaan, mihin saneerausvelallisella on aina mahdollisuus. Ohjelman muutoksen ja maksun palautuksen yhteiskäsittelyllä edistetään menettelyn taloudellisuustavoitetta; syntyy menettelytaloudellisia säästöjä. Toisaalta varmuustavoite kärsii; maksun palautuksen kaltainen aineellinen ongelma ei luontevasti sovi saneerauksen jälkiasiana ratkaistavaksi. Jälkiasia ei tällöin palvele varsinaista tarkoitustaan, saneerauksen loppuunsaattamista. Tästä syystä on perusteltua katsoa, että tuomioistuin ei voi saneerauksen jälkiasiana ottaa kantaa velkojan materiaaliseen palautusvelvollisuuteen.

3.4. Asianosaisen suostumus ohjelman muutoksen vahvistamisen ehtona

3.4.1. Suostumusvaatimuksen tulkinnan perusteet

YrSanL 63 § asettaa kahdessa tapauksessa asianosaisen suostumuksen ohjelman muuttamisen ehdoksi. Pykälän 1 momentin nykyisen 2 virkkeen (ja vuoden 1998 ehdotuksessa 3 virkkeen) tarkoittama »muunlainen» virhe saadaan oikaista, jos ne, joiden asemaan asia vaikuttaa, siihen suostuvat. Toisen momentin mukainen sisältömuutos taas vaatii suostumusta siltä, jonka

¹⁰¹ Päätös ohjelman muuttamisesta sisältäisi tällöin kaksi osaa, muutoksen vahvistamisen ja määräyksen velkojan velvollisuudesta palauttaa saamansa varat.

»oikeutta muutos loukkaa». Kummassakin tapauksessa on huomattava, että asianosaisen suostumus muutokseen ei ole jälkiasian prosessinedellytys. Hakemusta ei toisin sanoen saa jättää tutkimatta tai heti hylätä sillä perusteella, että hakija ei liitä hakemukseen etukäteen hankkimiaan suostumuksia. Tällaisen tulkinnan estää jo se, että tuomioistuimen tehtävänä on määrätä, keiltä asianosaisilta vaaditaan suostumus ohjelman muuttamiseen. Tuomioistuimen päätöksenteko edellyttää toisaalta lain tulkintaa (»mitä oikeuden loukkaaminen tarkoittaa?»), toisaalta ohjelmaan tehtävän muutoksen tosiasiallisten vaikutusten selvittämistä, mikä taas on pohjimmiltaan näyttöongelma. Saneeraus käytännössä suostumukset annetaan enimmäkseen vasta kirjallisissa lausumissa.

Ensimmäistä momenttia tulkittaessa selvää on, että asianosaisen asemaan »vaikuttamisella» tarkoitetaan kielteistä vaikuttamista eli aseman heikentymistä. Sen sijaan asianosaisen asemaa saadaan parantaa ilman hänen suostumustaan; tosin tällöinkin häntä on kuultava. Toisen momentin oikeuden »loukkaaminen» sisältää mainitun vivahteen. Puhtaan kielellisesti tulkiten YrSanL 63 §:n 2 momentin suostumusvaatimus näyttää kapea-alaisemmalta kuin 1 momentissa asetettu. Loukkaaminen on vahvaa kielteistä vaikuttamista. Tästä syystä voidaan väittää, että ohjelman muuttaminen vaatii asianosaiselta suostumusta vasta sitten, kun hänen asemansa ratkaisevasti heikentyy muutoksen seurauksena.¹⁰² Ohjelman muutos, jonka vaikutus jää tämän suostumuskynnyksen alapuolelle, saadaan siis 2 momentin perusteella vahvistaa, vaikka asianosainen ei annakaan suostumustaan.

Toisen momentin suostumusvaatimuksen suppea tulkinta, josta lakiteksin sananvalinta antaa viitteen, on johdonmukainen. Saneerausohjelma on tunnetusti ristiriitaisten etujen kompromissi.¹⁰³ Periaatteessa jokainen ohjelman muutos horjuttaa ohjelmalla luotua tasapainoa; kaikki heijastuu kaikkeen. Jos pelkkä vaikutus asemaan tai äärimmillään jo tällaisen vaikutuksen mahdollisuus riittäisi, jokaiseen 2 momentin ohjelman muutokseen tarvitaan koko velkojakollektiivin suostumus. Tällainen tulkinta estäisi käytännössä kaikki muutokset – ja samalla nekin muutokset, jotka ovat välttämättömiä toteutusvaiheen kriisin ratkaisemiseksi. Toinen asia on, kuinka looginen 1 mo-

¹⁰² Jos kysymyksessä on ohjelmaa kannattanut velkoja, ratkaiseva vaikutus voidaan usein määritellä ajatuskokeella: olisiko velkoja todennäköisesti kannattanut ohjelmaa sen muutetussakin muodossa?

¹⁰³ Ohjelmassa pyritään samanaikaisesti »to design a new capital structure for the firm that will (1) satisfy the creditors and (2) allow the firm to solve the *business* problems - - - satisfying these requirements requires a plan of baroque complexity.» Ks. *Brealey-Myers* 1996 s. 506.

mentin laaja suostumusvaatimus on. Periaatteessa virheen korjaamisen tulisi olla helpompaa kuin sinänsä asianmukaisen ohjelman muuttamisen. Osa oikaisuisista siirtyneekin ohjelman muutoksiksi, ellei virhettä pystytty luokitamaan sellaiseen virhekattegoriaan, jossa suostumusta ei vaadita.

Yksi pulma on, kuka saneerauksen asianosaisista kantaa riskin siitä, että muutoksen vaikutusta (tai vaikutuksen äärimuotoa oikeuden loukkausta) asianosaisiin ei yksittäistapauksessa pystytty selvittämään. Monimutkaisissa muutoksissa vaikutuksen selvittäminen saattaa olla vaikeaa.¹⁰⁴ Ensimmäinen vaihtoehto on, että vaatimus muutoksen vahvistamisesta hylätään, koska hakija ei ole pystynyt osoittamaan muutoksen vaikutuksettomuutta. Tulkinta saa tukea hakemuslainkäytön yleisestä menettelyperiaatteesta, jonka mukaan hakijan on osoitettava, että hakemuksen edellytykset ovat olemassa.¹⁰⁵ Toinen, hakijaa suosiva tulkinta on, että ohjelman muutos vahvistetaan, koska ei pystytty osoittamaan, että se vaikuttaa muiden asianosaisten asemaan tai loukkaa heidän oikeuttaan. Jälkimmäisen tulkinnan reunaehtona on, että muut asianosaiset saavat tilaisuuden muutoksen haitattomuuden riitauttamiseen. Toisin sanoen asianosaisia on joka tapauksessa kuultava ehdotetusta muutoksesta. Tässä tutkimuksessa asetetaan kannattamaan ensiksi mainittua tulkintaa; riski on hakijalla.

Voidaan kysyä, ovatko ohjelman vähäiset oikaisut tai muutokset vapautetut suostumusvaatimuksesta. Periaatteessa näin nähtävästi on. Hyvin vähäisen korjauksen vaikutus ei ylitä YrSanL 63.1 §:n tarkoittaman »muunlaisen» virheen tai 2 momentin mukaista suostumuskynnystä. Ohjelman oikaisu tai muutos on toisin sanoen tehtävissä ilman muutoksesta haittaa kärsivän asianosaisen suostumusta.¹⁰⁶ Mitä pienemmästä oikaisusta tai muutoksesta on kysymys, sitä vakuuttavammalta päättely näyttää. Toinen asia on vähäisyysarvioinnin perusteet. Yleensä riittää, että oikaisun tai muutoksen

¹⁰⁴ Ks. esim. Helsingin käräjäoikeuden päätös ja välipäätös 29.6.1995 95/17564, jossa eritellään laajalti haetun muutoksen vaikutusta eri velkojaryhmiin.

¹⁰⁵ Saneerauskäytännössä hakemus on toisinaan hylätty, koska hakijalta »on jäänyt näyttämättä YrSanL 63 §:n mukaisen saneerausohjelman muuttamisperusteen olemassaolo». Ks. Helsingin käräjäoikeuden päätös 30.6.1994 94/19533 Y 94/30.

¹⁰⁶ Tämän tutkimuksen aineistossa pienin ohjelman muutos, jonka vahvistamista haettiin, oli 560 markkaa! Tapauksessa velkojan hakemus perustui YrSanL 63.1 §:n nykyiseen 2 virkkeeseen. Velallisyhtiö esitti lausumassaan, että se saisi suorittaa rahamäärän velkojalle suoraan ilman ohjelman muutosta. Muita asianosaisia ei kuultu, ja hakemus hyväksyttiin ilman suostumuksia. Ratkaisu näyttää ainakin osaksi perustuneen edellä esitettyyn päättelyyn vaikutuksen vähäisyydestä. Ks. Turun käräjäoikeuden päätös 17.4.1996 HS 96/2109.

tarkoittamaa summaa verrataan joko saneerausvelkojen kokonaismäärään tai velallisen liiketoiminnan laajuuteen. Varovaisuus on kuitenkin paikallaan. Oikaisun tai muutoksen suhteellinen vähäisyys ('markkamäärä') ei saa yksin ratkaista; kerrannaisvaikutukset on otettava huomioon.¹⁰⁷

3.4.2. Asianosaisen suostumuksen muoto

Jos saneeraustuomioistuin pitää asianosaisen suostumusta välttämättömänä, on ratkaistava, millainen suostumuksen on muodoltaan ja sisällöltään oltava. Lähtökohta on, että asianosaiselta vaaditaan nimenomainen ja kirjallinen suostumus.¹⁰⁸ Suullista suostumusta voidaan käyttää vain, kun jälkiasiaa poikkeuksellisesti käsitellään istunnossa.¹⁰⁹ Määrättyä sanamuotoa ei suostumuksesta vaadita; esimerkiksi asianosaisen lausuma, että hän »ei vastusta» hakemusta tai muutosta, on tulkittavissa suostumukseksi. Vastaavasti käytännössä tavallinen lausuma hakemuksen »vastustamisesta» tarkoittaa, että asianosainen kieltäytyy antamasta suostumustaan. Jos asianosaisen tarkoitus on epäselvä, tuomioistuimen on prosessinjohtotoimin selvitettävä se.

Suostumus ohjelman muuttamiseen saattaa sisältyä erillisenä ehtona asianosaisten sopimukseen; erillistä suostumusta ei tietenkään tässä tapauksessa vaadita.¹¹⁰ Toinen asia on, korvaako tehty sopimus automaattisesti nimenomaisen suostumuksen vai tuleeko »kärsivän» sopimuspuolen joka tapauksessa antaa YrSanL 63 §:n tarkoittama muutossuostumus.¹¹¹ Kysymyksen-

¹⁰⁷ YrSanL 63.1 §:n »muunlaisen virheen» osalta vrt. nähtävästi *Huunonen–Ilveske-ro–Terämaa* 1997 s. 4. He toteavat: »Muutoksen vaikutus riippuu ohjelman rakenteesta ja määräyksistä, ja kysymys on kokonaisharkinnasta. Esimerkiksi yksittäisen velkojan saamisen lisääntyminen ei välttämättä vaikuta muiden velkojien asemaan.»

¹⁰⁸ Selvytyden vuoksi YrSanL 63 §:n erityisperusteluissa todetaan, että ohjelman muutoksia ei saa tehdä velkojaryhmän enemmistön suostumuksella. Ks. HE 1992:182 s. 99. Tämä on looginen seuraus siitä, että velkojaryhmän valta tehdä jäseniään sitovia enemmistöpäätöksiä lakkaa, kun ohjelma on vahvistettu.

¹⁰⁹ Edellä on omaksuttu kanta, jonka mukaan asianosaisen laiminlyönti antaa lausuma (tai poikkeuksellisesti saapua istuntoon) ei korvaa suostumusta. Toinen asia on, että vastaamisen laiminlyönti on harmaalla alueella presumoitavissa osoitukseksi siitä, että ohjelman oikaisu tai muutos ei vaikuta asianosaiseen. Ks. edellä jakso 3.2.3.

¹¹⁰ Ehto voi kuulua vaikkapa: »Sopimuspuolet antavat suostumuksensa siihen, että saneerausohjelma voidaan muuttaa tätä sopimusta vastaavaksi.»

¹¹¹ Esimerkiksi: saneerausvelallinen A ja velkoja B sopivat korollisesta lisämaksuajasta. A hakee sopimuksen perusteella ohjelman muuttamista; säännöspohjana on YrSanL 63.2 §. Voidaanko muutos vahvistaa ilman, että B antaa erillisen ja nimenomaisen suostumuksen ohjelman muuttamiseen.

asettelu tuo mieleen vanhan ongelman aineellisen panttaussopimuksen ja kirjaamisteknisen kiinnityssuostumuksen erottamisesta.¹¹² Koska kysymyksenasettelu on yhteismittallista, myös ratkaisu kannattaa lainata.

Tämä merkitsee, että ohjelman muuttaminen vaatii nimenomaista menettelysuostumusta. Tulkinta sekä keventää tuomioistuimen harkintaa¹¹³ että vähentää vastaisia riitoja siitä, onko ohjelman muuttaminen toteutettu oikean sisältöisenä. Tulkinta ei jätä hakijaa suojattomaksi, sillä hän voi kanneteitse vaatia vastapuoleltaan nimenomaista suostumusta ohjelman muuttamiseen. Vastapuolella ei säännönmukaisesti voi olla hyväksyttävää perustetta kieläytymiselleen. Kun kanne hyväksytään, tuomioistuimen lainvoimainen tuomio korvaa suostumuksen (UL 3:4.4 792/96).

Asianosainen ei voi antaa suostumusta ehdollisena – esimerkiksi sitoa suostumustaan siihen, että hän saa ohjelman mukaiset suoritukset. Vielä vähemmän suostumuksen ehdoksi saadaan määrätä ohjelman ylittäviä suorituksia (esimerkiksi maksuaikataulun nopeuttamista). Tällaiset »ehdot» ovat lähellä YrSanL 59 §:ssä kiellettyjä velkojaa suosivia sitoumuksia.¹¹⁴ Toinen asia on, että asianosainen (esimerkiksi velkoja) voi antaa rajoitetun suostumuksen. Tällöin hän antaa suostumuksensa haettua rajoitetumpaan ohjelman muuttamiseen.¹¹⁵ Erillinen ongelma on, voiko asianosainen peruuttaa antamansa suostumuksen ennen ohjelman oikaisua tai muutoksen vahvistamista. Periaatteessa tähän ei ole estettä.¹¹⁶

Ei-asianosaisen suostumus oikaisun tai muutoksen ehtona

Voidaan kysyä, koskeeko suostumusvaatimus vain saneerausmenettelyn muo-
dollisia asianosaisia tai heidän seuraajiaan (esimerkiksi ohjelmaan otetun sa-
tavan luovutuksensaajaa). Ohjelman muutos saattaa kuitenkin vaikuttaa myös

¹¹² Ks. esim. *Koulu–Tepora* 1989 s. 209–210.

¹¹³ Tällä tarkoitetaan sitä, että yksittäistapauksessa saattaa olla vaikea arvioida, millaiseen ohjelman muutokseen materiaallinen sopimus oikeuttaa.

¹¹⁴ Tällainen sitoumus on pätevä vain ohjelman osana. Ohjelman muuttaminen sitoumusta vastaavaksi on tästä syystä ainoa tapa varmistaa sitoumuksen pätevyys.

¹¹⁵ Esimerkiksi Tampereen kärjäoikeuden päätöksessä 19.5.1997 97/4324 (Hiltzun Kondis Ky) tarkoitettussa muutosasiassa saneerausvelallinen pyysi, että maksuohjelman kestoaikaa pidennettäisiin 20.6.2007 saakka. Velkojat x, y ja z ilmoittivat lausumisissaan, että erääntyneiden maksuerien osalta ne suostuivat pidennykseen vain 30.6.2000 saakka. Muutos vahvistettiin tältä osin velkojien suostumuksen mukaisesti. Kärjäoikeus lisäsi päätökseensä maininnan, että velkojia tuli kohdella tasapuolisesti.

¹¹⁶ Muut saneerausmenettelyssä annetut suostumukset eivät sen sijaan ole vapaasti peruutettavissa. Ks. *Koulu* 1995 s. 85.

ulkopuolisiin – esimerkkinä ohjelman mukaisesta maksuvelvollisuudesta takaukseen mennyt sivullinen. On ajateltavissa, että ohjelman oikaiseminen tai muuttaminen edellyttää myös sivullisen suostumusta.¹¹⁷ Kannattaa panna merkille, että YrSanL 63 § on tässä suhteessa neutraali; sanamuoto sallii kummankin tulkinnan.

YrSanL:n järjestelmästä saadaan tukea tulkinnalle, että ohjelman muutoksen vahvistamiseen tarvitaan vain saneerausmenettelyn (entisten) asianosaisten suostumus. Kuten edellä todettiin, YrSanL 63 § kytkeytyy toisaalta YrSanL 59 §:n tarkoittamaan liittämissitoumusten mitättömyyteen, toisaalta saneerauksen raukeamisen sääntelyyn. Kummallakin on kuitenkin merkitystä vain asianosaisten välisissä oikeussuhteissa. Tästä syystä on epäloogista vaatia sivullisen suostumusta ohjelman muuttamiseen. Ohjelman muutos ei vaikuta sivullisen materiaaliseen asemaan, oli muutos millainen tahansa. Sivullinen ei alunperinkään ollut – toisin kuin asianosaiset – sidottu ohjelmaan. Esimerkiksi takaaaja-sivullisen vastuu määräytyi ja ohjelman muutoksen jälkeenkin määräytyy takaussitoumuksen ja takauslainsäädännön perusteella.

3.4.3. Muiden velkojen suostumus

Saneerausohjelman muuttaminen YrSanL 63.2 §:n perusteella

YrSanL 63 § määrää suostumusvaatimuksen soveltamisalan niin abstraktiksi, että tuomioistuimelle jää huomattava liikkumavara. Tuomioistuin voi toisaalta ottaa yksittäisen jälkiasian erityispiirteet huomioon, toisaalta epäyhtenäisen oikeuskäytännön vaara kasvaa. YrSanL 63.2 §:n perusteluissa yritetään nähtävästi yhtenäistää tulkintaa esimerkein tavallisimmista soveltamistilanteista.¹¹⁸ Jos ohjelman määräämää maksuaikaa pidennetään jonkun velkojan kohdalla, tämän velkojan on annettava suostumuksensa ohjelman muuttamiseen. Saneerausvelallisen suostumus ei ole YrSanL 63.2 §:n sanamuodon mukaan välttämätön, sillä maksuaika periaatteessa parantaa velallisen

¹¹⁷ Saneerauskäytännössä näin on toisinaan meneteltykin. Ontime Oy:n ohjelmassa eräs saneerausvelka oli valuuttamääräinen. Ohjelmaa muutettiin poistamalla määräys velan sitomisesta valuuttaan. (Muutos perustettiin hiukan yllättäen YrSanL 63.1 §:n 2 virkkeeseen, so. kysymyksessä katsottiin olevan ohjelman »muunlainen» virhe). Muutokseen vaadittiin suostumus henkilöltä, joka oli mennyt valuuttaluotosta takaukseen. Ks. Helsingin käräjäoikeuden päätös 3.6.1994 94/24422.

¹¹⁸ HE 1992:182 s. 99.

asemaa.¹¹⁹ Tosin käytännössä hakijana on usein saneerausvelallinen, joten tulkintaongelmaa ei synny.¹²⁰

Todettakoon, että velkoja voi antaa velalliselle ylimääräistä maksuaikaa ilman ohjelman muuttamistakin.¹²¹ Tämä voi tapahtua joko nimenomaisella sopimuksella tai pelkästään lykkäämällä perimistoimiin ryhtymistä. Ensimmäisessä tapauksessa muutoksen vahvistaminen ei ole sopimuksen pätevyyden ehto; kuten edellä todettiin, sopimus maksuajasta ei ole YrSanL 59 §:n tarkoittama velkojaa suosiva sitoumus. Velkoja ei myöskään maksuaikaa myöntämällä menetä oikeuttaan vaatia velkajärjestelyn raukeamista YrSanL 64.1 §:n nojalla.

Hallituksen esityksessä ei oteta kantaa suostumusvaatimukseen tulkintaan, kun ohjelman mukaista maksuaikaa lyhennetään. Tällainen muutos korottaa saneerausvelallisen suoritusvelvollisuutta ohjelmassa määrätystä, mikä perustelujen mukaan edellyttää velallisen suostumusta.¹²² Maksuajan lyhentämiseen alkuperäisestä vaaditaan siis saneerausvelallisen nimenomainen suostumus.¹²³ Eri asia on, että kysymys maksuajan lyhentämisestä esiintyy yleensä käännettynä. Kysytään, vaatiiko maksuajan lyhentäminen maksun saavan velkojan suostumuksen. Näin muotoiltuna kysymys liittyy ennenaikaisen maksun ongelmaan, jota käsitellään jäljempänä jaksossa 3.5.1.

Ohjelmaa saatetaan muuttaa siten, että velkajärjestelyä jyrkennetään (jolloin velkoja saa ohjelmassa luvattua pienemmän suorituksen) tai lievennetään (jolloin velkoja saa alkuperäistä suuremman suorituksen). Selvää on, että velkajärjestelyn jyrkentämiseen vaaditaan maksun saavan velkojan, lievennykseen taas saneerausvelallisen suostumus.¹²⁴ Yhdentekevää on, kohdistuuko

¹¹⁹ Näin *Koulu* 1995 s. 169. – Aina saatu maksuaika ei kuitenkaan ole velallisen edun mukaista, jos velalle maksetaan korkeaa korkoa. Näitä erityistilanteita ajatellen saneerausvelallista on kuultava, jos hakijana on valvoja tai velkoja.

¹²⁰ Näin esimerkiksi Tampereen käräjäoikeuden päätös 19.5.1997 päätös 6276 (Hiltzun Kondis Ky). Tässä muutosasiassa ohjelman mukaiset maksuosuudet säilytettiin, mutta ohjelman mukaisten velkojen maksuaikaa pidennettiin 10 vuodella.

¹²¹ Ks. edellä jakso 2.7.1.

¹²² »Velallisen suoritusvelvollisuutta lisäävät muutokset ohjelmaan edellyttävät siis myös velallisen suostumusta.» Näin HE 1992:182 s. 99.

¹²³ Vrt. *Ovaska* 1993 s. 210, jonka mukaan »velkajärjestelyn» muuttamiseen ei tarvita velallisen suostumusta. Tällaista eroa maksuohjelman ja velkajärjestelyn välillä ei voida tehdä. Velkajärjestelyä lieventävä (=velkojalle tulevaa suoritusta lisäävä) muutos vaatii aina velallisyhtymisen suostumuksen.

¹²⁴ Velkajärjestelyn eräänlaisena lievennyksenä voidaan pitää myös ohjelman täydentämistä määräyksellä siitä, miten voitto käytetään. Ks. edellä jakso 2.6.1. Tällainen muutos edellyttää suostumusta sekä saneerausvelalliselta että kaikilta niiltä velkojilta, jotka saisivat YrSanL 63.4 §:n mukaisessa jaossa lisäsuorituksia.

jyrkennys tai lievennys pääomaan tai ohjelmassa määrättyyn korkoon. Myöskään sillä seikalla, pysyykö saneerausvelallisen periodinen (esimerkiksi tavallisesti käytetty puolivuositainen) suoritusvelvollisuus ennallaan, ei ole merkitystä.

Monet saneerausohjelmat sisältävät määräyksiä velallisen omaisuuden myymisestä. Käytännössä on katsottu, että tällaista määräystä voidaan muuttaa ilman saneerausvelallisen suostumusta, koska muutos ei lisää saneerausvelallisen velvollisuuksia. Esimerkiksi Tampereen käräjäoikeuden päätöksessä 22.8.1995 95/6183 (Aralmet Oy) vakuusvelkojalle annettiin YrSanL 63.2 §:n mukaisena ohjelman muutoksena lupa myydä kiinteistö tarvittaessa pakkohuutokaupalla. (Alkuperäinen ohjelma edellytti velallisen vapaaehtoista myyntiä). Turun hovioikeus ei muuttanut päätöstä.¹²⁵ Kannattaa huomata, että sama velkoja oli kolme viikkoa aikaisemmin hakenut myyntimääräyksen laiminlyönnin perusteella saneerauksen raukeamista. Tätä tuloksetonta raukeamishakemusta käsitellään jäljempänä jaksossa 4.3.2.

Hankalin kysymys kuuluu, vaaditaanko ohjelman muuttamiseen muiden kuin suoritustaan kasvattavan tai sitä menettävän velkojan suostumus. Aina ei pulmia synny; esimerkiksi maksuajan pidennys ja velkojan saaman pääomasuorituksen alentaminen ovat vapaat muiden velkojien suostumuksesta.¹²⁶ Tällaisiin muutoksiin ei liity sen enempää yksittäisen velkojan suosimisen riskiä kuin sitäkään vaaraa, että saneerausvelallinen menettäisi kykynsä selviytyä muusta maksuohjelmasta. Astetta epävarmemmaksi tulkinta muuttuu, kun maksuaika tai ylimääräinen anteeksianto kompensoidaan muilla keinoilla, esimerkiksi vakautetulla lainalla tai osakeannilla. Tällöin muutoksen todellista vaikutusta on vaikea arvioida; muiden velkojien kuulemista voidaan pitää pääsääntönä, jotta muut velkojat saavat tilaisuuden ottaa kysymykseen kantaa. Jos joku kuultavista velkojista riitauttaa hakemuksen – eli väittää muutoksen tosiasiallisesti parantavan kyseisen velkojan asemaa – hakijan asiakasi jää osoittaa, että näin ei tapahdu.

Ohjelman muutos voi olla yksittäiselle velkojalle selvästi edullinen. YrSanL:n valmisteluasiakirjoissa otetaan tällä kohdin yllättävän jyrkkä kanta. Velkojan tai velkojaryhmän asemaa saadaan parantaa »ainoastaan muiden

¹²⁵ Ks. Turun hovioikeuden tuomio 23.11.1995 S 95/1223.

¹²⁶ Näin *Huunonen–Ilveskero–Terämaa* 1997 s. 13. Samoin esimerkiksi Espoon käräjäoikeuden päätös 18.12.1995 95/7523 (Oy Leino-Kaluste & Co), jossa 30.7.1995 eräantynyt lyhennys siirrettiin suoritettavaksi 30.1.1998. Päätöksessä todettiin, että muutos ei heikennä muiden velkojien asemaa, joten näiden kuuleminen ei ole tarpeen.

velkojen ja velallisen suostumuksella»; toisin sanoen kollektiivinen suostumus on muutoksen vahvistamisen ehtona.¹²⁷ Jos hallituksen esityksen kantaa sovelletaan johdonmukaisesti, jokainen maksujen nopeutus ja vakuusjärjestely (puhumattakaan velkajärjestelyn lieventämisestä) vaatii kaikkien ohjelmavelkojen suostumuksen.

Tosin säännön ehdottomuus saatetaan kyseenalaistaa. Jos yksittäinen velkoja on kokonaan saanut ohjelman hänelle lupaamat suoritukset, tuntuu luontealta, että ohjelman muuttaminen ei vaadi hänen suostumustaan. Ohjelman muutoshan vaikuttaa pelkästään jäljellä oleviin velkoihin. Päätely ei ole näennäisestä loogisuudestaan huolimatta kestävä; maksun saaneella velkojalla on oikeus sekä lisäsuorituksiin (YrSanL 63.4 §) että siihen etuun, mikä saneerauksen raukeamisesta koituu. Toisin sanoen ohjelman muutos voi vielä vaikuttaa maksun saaneen velkojan asemaan, joten suostumusvaatimusta on pakko pitää yllä.¹²⁸

Kollektiivinen suostumus tuntuu tarpeettomalta myös, kun sama etu tulee kaikille velkojille täsmälleen samanlaisena – esimerkiksi maksuaikoja lyhennetään jokaisen sitä haluavan velkojan kohdalla. Tätäkään poikkeusta ei voida sallia. Se, että kaikki halukkaat pääsevät muutoksen piiriin, ei muuta asiaa. Yksi mahdollisuus olisi katsoa, että velkojaryhmän enemmistön suostumus muutokseen riittäisi, mikäli ryhmien välinen tasapaino ei muutu. Tulkinnan praktisena heikkoutena on, että se tuo oikeudenloukkauksen arviointiin vielä uuden vaiheen. Sitä paitsi tulkinna on vastoin YrSanL 63 §:n perusteluissa ilmaistua kantaa.¹²⁹

Eri asia on, kuinka aiheellinen kollektiivisen suostumuksen vaatimus ylipäätään on. Vaatimus ei ensinnäkään perustu säädöstekstiin vaan hallituksen esityksen perusteluihin: 2 momentin sanamuoto lähtee yksilöllisestä oikeudenloukkauksesta. Velkoja X:n aseman parantuminen ei ole automaattisesti velkoja Y:n oikeuden loukkaus.¹³⁰ Toiseksi ohjelman pysyvyyden pe-

¹²⁷ HE 1992:182 s. 99. Yleisperustelujen sanamuoto on yhtä jyrkkä: »Velkojan asemaa parantavia muutoksia ei voitaisi tehdä ilman muiden velkojen suostumusta, mutta sitä vastoin velkoja voisi omalta osaltaan suostua lisämyönnytyksiin.» Ks. HE 1992:182 s. 53. Kanta on siirretty sellaisenaan kirjallisuuteen. Ks. Koskela 1994 s. 338.

¹²⁸ Esimerkiksi saneerauksen raukeaminen estyy, jos velkojan suosinta – mikä muutoin olisi ohjelman rikkomista – ohjelman muutoksella legalisoidaan.

¹²⁹ Ks. edellä alaviite 108.

¹³⁰ Vrt. Huunonen–Ilveskero–Terämaa 1997 s. 5, jotka tekevät tämän samastuksen. He toteavat seuraavaa: »Ohjelman muuttaminen - - - edellyttää niiden suostumusta, joiden oikeutta muutos loukkaa. Loukkaaminen voi ilmetä paitsi oman aseman huonontumisena myös muun velkojan aseman parantumisena YSL:n vastaisesti.»

riaate tähtää alunperin siihen, että velkojan luottamusta ohjelmaan suojataan. Täsmällisemmin sanottuna periaate turvaa velkojalle ohjelmassa luvatus suorituksen. Periaatteen muut tavoitteet – esimerkiksi tässä tutkimuksessa puollettu velkojan suosimisen vaikeutuminen – ovat toisarvoisia. Kolmanneksi ohjelman toteuttamisvaiheen kriisi tulee ylittämättömäksi, ellei liiketaloudellisesti järkeviin toimiin ole todellista mahdollisuutta. Vaatimus kollektiivisuostumuksen kaltaisesta täydellisestä yksimielisyydestä estää käytännössä ohjelman vähänkin laajemman muuttamisen.

Tulkinnan tasapainopiste, jossa ristiriitaiset vaatimukset suhteutetaan, voisi olla seuraava. Suostumus tarvitaan vain niiltä velkojilta, joiden asema tosiasiallisesti heikkenee, kun yksittäisen velkojan asemaa parannetaan ohjelmaa muuttamalla.¹³¹ Se, milloin näin tapahtuu, ratkaistaan saneeraustuomioistuimessa tapausittain. Välttämätön ratkaisuaineisto hankitaan kuulemalla valvojaa sekä niitä velkojia, joihin muutos teoriassa vaikuttaa.¹³² Jos yhden velkojan aseman parannus loukkaa ilmeisesti velkojien yhdenvertaisuutta (tällöin se on säännönmukaisesti kiellettyä velkojan suosintaa) tai se selvästi vaarantaa maksuohjelman toteutumisen¹³³, muutoksen vahvistamisen edellytykseksi asetetaan kollektiivinen suostumus.

»Muunlaisen» virheen oikaiseminen

Kysymys suostumusvaatimuksen ulottuvuudesta herää myös, kun oikaistaan ohjelmassa havaittu »muunlainen» virhe (YrSanL 63.1 §:n nykyinen 2 virke). Asia erikseen on, että vuoden 1998 osittaisuudistus tulee lainsäädäntöön johtaessaan supistamaan tämän oikaisusäännöksen soveltamisalaa. Uudistuksen jälkeen maksuohjelmaan virheellisesti merkitty velan määrä on oikaistavissa ilman asianosaisten suostumuksia. Muilta osin aikaisempi periaate säilytettiin. Se, miten suostumusvaatimusta yksittäistapauksessa tulkitaan, on jätetty nähtävästi tarkoituksella tuomioistuimen harkintaan. Vuoden 1998 osittaisuudistukseen ei tuonut tarkentavia sääntöjä. Uudistuksen perusteluissa

¹³¹ Suostumuspakon poistavia seikkoja ovat esimerkiksi muutoksen vähäisyys suhteessa muihin velkoihin tai sen vaikutusten jakaantuminen koko ohjelman toteutusajalle. Ks. Helsingin kärjäoikeuden päätös 1.11.1995 95/28591 (Polar-Yhtymä Oy).

¹³² Käytännössä kuuleminen voidaan rajoittaa valvojaan ja ns. institutionaalsiin velkoihin, joilla on käytettävissään riittävä asiantuntemus. Toisinaan valvoja ilmoittaa omassa lausumassaan, että haettu muutos ei tule loukkaamaan muiden saneerausvelkojien asemaa. Ks. Tampereen kärjäoikeuden päätös 2.6.1995 95/3494 (Koskelan Kenkätehdas Oy).

¹³³ Esimerkiksi vuosittaiset suoritukset nostetaan yli saneerausvelallisen maksimaalisen maksukyvyn.

todetaan pelkästään, että oikaisun yhteydessä on tapauskohtaisesti arvioitava, vaikuttaako virheen oikaiseminen jonkun asianosaisen asemaan suostumusta edellyttävällä tavalla.¹³⁴

Tyypillinen 2 virkkeen (todennäköisesti tulevan 3 virkkeen) soveltamisalan oikaisu on menettelynaikaisen velan poistaminen saneerausohjelmasta.¹³⁵ Velan poistaminen heikentää saneerausvelallisen asemaa; velkaa koskenut velkajärjestely purkautuu. Looginen päätelmä on, että ohjelman muutos vaatii saneerausvelallisen suostumuksen. Sen sijaan pulmaksi nousee ohjelmasta poistetun velkojan suostumus. Teoriassa velkoja pääsee aikaisempaa parempaan asemaan; velkoja voi vaatia heti täysimääräistä maksua saneerausvelalliselta. Aseman parantaminen taas ei edellytä suostumusta. Toisaalta lainvoimaisella ohjelmalla on oikeusvoimavaikutus, joka ohjelmasta poistamisen myötä häviää.¹³⁶ Saneerausvelallinen voi myöhemmässä oikeudenkäynnissä menestyksellä kiistää saatavan. Koska velkojan asema ohjelmasta poistamisesta näin samalla heikkenee, velan poistaminen on sidottava kyseisen velkojan suostumukseen.

Entä vakuusvelan korjaaminen tavalliseksi velaksi tai päinvastoin? Tällainen oikaisu voi johtua vakuusarvon »jyvityksen» virheestä tai siitä, että velka ei alunperinkään ollut vakuusvelkaa. Jälkimmäinen korjaus kasvattaa tavallisesti saneerausvelallisen maksuvelvollisuutta ja edellyttää näin hänen suostumustaan. Ensimmäinen oikaisu taas heikentää (entisen) vakuusvelkojan asemaa; tästä seuraa, että ohjelmaa saadaan muuttaa vain menettävän velkojan suostumuksella.¹³⁷

Muunlaisen virheen korjaaminen herättää myös edellä käsitellyn ongelman kollektiivisesta suostumuksesta. Saneerauskäytännössä suostumusvaatimusta on nykyisen 2 virkkeen kohdalla tulkittu ahtaasti. Suostumusta ohjelman muuttamiseen on edellytetty vain niiltä velkojilta, joiden asemaan oikaisuhakemuksen hyväksyminen »suoraan» vaikuttaisi.¹³⁸ Virkkeen sanamuoto-

¹³⁴ HE 1998:68 s. 10.

¹³⁵ Ks. edellä jakso 2.3.3.

¹³⁶ Todettakoon, että ohjelman laaja oikeusvoimavaikutus (jolle esimerkiksi ratkaisu KKO 1997:133 perustuu) ei estä YrSanL 63.1 §:n 3 virkkeen mukaista oikaisua sinänsä. Oikaisusäännöstö tarjoaa keinon, jolla oikeusvoimavaikutus poistetaan. Kysymys on vain siitä, vaatiiko tällainen muutos ohjelmasta poistettavan velan velkojan suostumuksen.

¹³⁷ Näin Koskela 1994 s. 337.

¹³⁸ Näin Helsingin käräjäoikeuden päätös 9.2.1995 95/5. Päätöksessä verrattiin oikaisuja saneerausvelkojen kokonaismäärään kyseisessä velkojaryhmässä (yli 1,4 miljardia markkaa). Tämän jälkeen todettiin, että hakemuksen ei »voida katsoa vaikuttavan kaikkien ryhmään TSV 1 kuuluvien velkojen asemaan YSL 63.1 §:n tarkoittamin tavoin».

don valossa yllättävän oikaisumyönteinen tulkinta perustuu nähtävästi ajatukseen, että oikaisulla toteutetaan velkojalle lain mukaan kuuluva oikeus. Oikaisu vaikuttaa tästä syystä vain velalliseen ja siihen velkojaan, jonka ohjelman mukaista saatavaa pienennetään tai maksuaikaa pidennetään.¹³⁹ Oikaisuja helpottavaan tulkintalinjaan voidaan yhtyä. Ohjelman virheen oikaisu on ohjelman pysyvyyden periaatteen kannalta vaarattomampaa kuin sinänsä oikean ohjelman muuttaminen YrSanL 63.2 §:n nojalla.¹⁴⁰ On myös muistettava, että oikaisun vaihtoehtona on ylimääräinen muutoksenhaku, jossa kenenkään asianosaisen suostumusta ei tarvita.

Oma ongelmansa on, tapahtuuko ylimääräisessä muutoksenhaussa ohjelman oikaisu tuomiovirhekanteluna vaiko tuomion purkuna. Rajanvedon ongelmallisuutta – tosin vain konkurssissa – kuvaa ratkaisu KKO 1997:14. Tapauksessa konkurssivalvonta oli toimitettu pesähoitajalle; yksi valvonnoista puuttui tuomioistuimelle toimitetusta luettelosta ja näin myös konkurssituomiosta. Korkeimman oikeuden enemmistö katsoi, että tuomioistuin kylläkin menetteli virheellisesti. Samalla virheellinen menettely kuitenkin loukkasi »konkurssia koskevia aineellisoikeudellisia säännöksiä». Näin tilanne saatiin OK 31:7:n soveltamisalaan. Koska konkurssituomio oli perustunut ilmeisesti virheelliseen lain soveltamiseen, se purettiin velkojan hakemuksesta tältä osin.¹⁴¹ Jos ratkaisu KKO 1997:14 otetaan ohjenuoraksi, velan lisääminen saneerausohjelmaan tai poistaminen ohjelmasta tapahtuu purkamalla ohjelman vahvistamispäätös kyseisen velan osalta. Samalla asia palautetaan käräjäoikeuteen. Selvittäjä toimittaa oikeudelle korjatun ohjelmahdotuksen, jonka käräjäoikeus ottaa uuteen vahvistamisharkintaan.

Ohjelman koordinointi ja velan lisääminen saneerausohjelmaan

Kun ohjelma koordinoidaan YrSanL 63.3 §:n perusteella, ohjelman muutos voidaan toteuttaa välittämättä asianosaisten suostumuksesta. Tosin muiden velkojien kuuleminen saattaa olla paikallaan, jos koordinointi ratkaisevasti lisää ohjelmaan väliaikaisesti tai muutoin otetun velan määrää.¹⁴² Selvää myös

¹³⁹ Koskelo 1994 s. 336. – Ks. myös Huunonen–Ilveskero–Terämaa 1997 s. 4.

¹⁴⁰ Esimerkiksi velkojan suosimisen riski on vähäinen, sillä oikaisun hakijan on selvitettävä virheen olemassaolo ja usein myös sen syy. Sitä paitsi vaatimus virheen ilmeisyydestä tähtää samaan; tuomioistuin suojelee muita velkojia edellyttämällä, että kysymyksessä on selvä virhe. Ks. edellä jakso 2.3.4.

¹⁴¹ Ratkaisun tehneen vahvennetun jaoston vähemmistö oli eri mieltä. Vähemmistö piti OK 31:1:n tarkoittamaa kantelua oikeana.

¹⁴² Ks. edellä jakso 3.2.4. Vrt. Huunonen–Ilveskero–Terämaa 1997 s. 5.

on, että takaisinsaannin aiheuttama jälki-ilmoittaminen momentin viimeisen virkkeen nojalla on lähtökohtaisesti yksipuolista. Sen enempiä saneerausvelallisen kuin takaisinsaantivelkojankaan suostumusta ei tarvita. Asia erikseen on, että uuden velan kuulumisen 3 momentin viimeisen virkkeen piiriin voi olla riidanalaista. Pääsääntöisesti jälki-ilmoittamisesta tulee siis kuulla hakijan vastapuolta. Vastapuoli on joko saneerausvelallinen (kun velkoja ilmoittaa velan) tai takaisinsaantivelkoja (kun ilmoittajana on velallinen). Valvojan kuulemista taas puoltaa asian selvittämisen intressi.

Oma ongelma on preklusiolta välttyneen velan jälkikäteinen lisääminen ohjelmaan.¹⁴³ Koska 3 momentin laajentava tulkinta muodostaa perustan myös velan lisäämiselle, voidaan väittää, että tämäkin muutos on tehtävissä suostumuksia vaatimatta. Saneerausvelallisen ja muiden velkojen näkökulmasta tulkinta on perusteltu. Velan lisääminen ohjelmaan periaatteessa vain parantaa heidän asemaansa.¹⁴⁴ Asia muuttuu, kun sitä tarkastellaan ohjelmaan lisättävän velan velkojan näkökulmasta. Erityisen kohtalokas muutos on, kun ohjelmaan halutaan lisättäväksi velka, joka velkojan käsityksen mukaan on menettelynaikaista.

Vaikka saneerauksen asianosaiset tarvitsevat suojaa velan virheellistä ohjelmaan lisäämistä vastaan, suojaa ei kannata rakentaa suostumusvaatimuksen varaan. Riittää, että tuomioistuimien jälkiasian yhteydessä ratkaisee toisaalta preklusion estymisen, toisaalta taas päättää, kuuluuko lisättävä velka saneerausvelkoihin.¹⁴⁵ Jotta molemmat seikat tulevat asianmukaisesti käsitellyiksi, sekä saneerausvelallista että ohjelmaan lisättävän velan velkojaa on kuultava. Jälkiasianssa esitettävä väite preklusiosta tai velan menettelynaikaisuudesta saattaa vaatia jälkiasian suullisen käsittelyn.¹⁴⁶ Myös vahvistuskanne siitä, että ohjelmasta puuttuva velka on saneerausvelkaa, on mahdollinen. Sen

¹⁴³ Ks. edellä jakso 2.5.3.

¹⁴⁴ Tämä pitää paikkansa vain niissä tilanteissa, joissa velka ei selkeästi ole joutunut preklusion uhriksi. Saneerausvelallisen ja muiden velkojen asema on edullisin, kun ohjelmasta puuttuvat velat katsotaan lakanneiksi.

¹⁴⁵ Ongelma on aktualisoitunut saneerauskäytännössä. Helsingin käräjäoikeuden päätöksessä 30.6.1994 94/19533 (Polar-Yhtymä Oy) todettiin, että ohjelman muuttamishakemuksessa tarkoitetun velan luonne on »sellainen oikeudellinen kysymys, ettei hakemukseen voida suostua sellaistenkaan velkojen osalta, jotka eivät ole hakemusta vastustaneet.»

¹⁴⁶ Koska ratkaistavana on oikeuskysymys, tuomioistuin ei tässä tapauksessa voi hylätä hakemusta sillä perusteella, että hakija ei ole osoittanut muutospäätöstä. Vrt. edellä mainittu Helsingin käräjäoikeuden päätös 30.6.1994 94/19533.

sijaan ohjelman oikeusvoima estää ajamasta kannetta siitä, että vahvistettuun ohjelmaan otettu velka onkin menettelynaikaista (arg. KKO 1997:133).

3.4.4. Hakemus saneerauksen päättymisen tai ohjelman toteutumisen toteamiseksi

Saneerauskäytännössä tuomioistuimien toisinaan nimenomaisella päätöksellään toteaa saneerauksen päättyneeksi tai ohjelman toteutuneeksi.¹⁴⁷ Hakemuksen saneerauksen päättymisestä esittää useimmiten saneerausvelallinen, joka haluaa näin joko torjua vastaiset vaatimukset lisäsuorituksista tai estää saneerauksen myöhemmän raukeamisen.¹⁴⁸ Vaikka YrSanL ei tunne tällaista jälkiasiaa, lähtökohta on ilmeinen. Sitä velkojan oikeutta lisäsuorituksiin, minkä YrSanL 63.4 § hänelle antaa, voidaan rajoittaa vain hänen suostumuksellaan. Vertailtavan alkutilan muodostaa tällöin alkuperäinen ohjelma. Sama pätee vastaavasti, jos velkojen oikeutta lisäsuorituksiin halutaan laajentaa siitä, mikä se oli alkuperäisessä ohjelmassa. Tällöin ohjelman muutokseen vaaditaan saneerausvelallisen suostumus.

Toinen asia on, sallitaanko tällainen hakemus. Kielteistä kantaa tukee se seikka, että uutta jälkiasiatyyppiä ei ylipäätään ole tarpeen kehittää. Samaan tulokseen päästään YrSanL 63 §:n tuntemilla hakemustyypeillä. Velkojan oikeus lisäsuorituksiin supistuu suoraan lain nojalla, kun ohjelman toteuttamisaikaa lyhennetään. Jos ohjelman toteutusta halutaan aikaistaa – jolloin ohjelma päättyy ennen alkuperäistä ajankohtaa – ohjelman sisältöä (eli käytännössä maksuohjelman suoritusajankohtaa) on muutettava.

Tällainen YrSanL 63.2 §:n tarkoittama ohjelman sisältömuutos on tehtävissä vain muutoksesta kärsivän velkojan suostumuksella. Vastaavasti oh-

¹⁴⁷ Tätä saneerauksen päättymistä ohjelman toteutukseen ei saa sotkea saneerausmenettelyn keskeyttämiseen. Viimeksimainittua sääntelee YrSanL 7 §. Saneerausmenettelyn keskeyttämiselle on ominaista se, että menettely lakkaa ilman ohjelman vahvistamista. – Joskus puhutaan myös »ohjelman keskeyttämisestä», millä tarkoitetaan edellä mainittua ohjelman toteutusta ennakkoajalla maksuilla. Ks. *Huunonen–Ilveskero–Terämaa* 1997 s. 19. Tämän hieman harhaanjohtavan kielenkäytön mukaan »ohjelman keskeytys» on siis ohjelman toteutuksen erityistapaus.

¹⁴⁸ Hakija-asetelma saattaa olla muukin. Ekotiiviste Oy:n saneerauksessa valvoja haki saneerausohjelman päättymisen vahvistamista. Hakemus tehtiin 23.3.1995; saneerausvelallinen oli 17.2.1995 maksanut kertasuorituksella ennakkoajalla maksuohjelman mukaiset velat. Espoon käräjäoikeus vahvisti saneerausohjelman päättämisen. Samalla määrättiin, että valvojan tuli toimittaa päätöksestä tieto kertasuorituksen saaneille velkojille. Ks. Espoon käräjäoikeuden päätös 14.6.1995 HS 95/3362.

jelman toteutuksen eli sen »päättymisen» myöhentäminen vaatii saneerausvelallisen suostumuksen.¹⁴⁹ Päätös saneerauksen päättymisestä tuntuu oikeusvaikutuksiltaan rinnastuvan muihin ohjelman muutosten vahvistuksiin. Todellista tarvetta itsenäiseen päättymishakemukseen ei siis ole.¹⁵⁰ Kannattaa huomata, että tuomioistuin ei saa antaa erillistä päätöstä siitä, että velkojat ovat menettäneet oikeutensa lisäsuorituksiin.¹⁵¹ Tämä johtuu siitä, että YrSanL:n järjestelmässä ohjelman päättymisen on automaattinen seuraus siitä seikasta, että ohjelmassa määrätyt ajat velallisen suorituksille ovat kuluneet.¹⁵²

YrSanL 63.4 § on tahdonvaltainen säännös, eikä erillistä päättymisasiata tästäkään syystä tarvita.¹⁵³ Ohjelmassa voidaan alunperin evätä velkojilta oikeus lisäsuorituksiin. Ohjelmaa saadaan myös jälkikäteen muuttaa siten, että velkojat menettävät lakimääräisen oikeutensa lisäsuorituksiin. Tällöin kyseessä on tällöin YrSanL 63.2 §:n tarkoittama muutos. Lisäsuorituksista vapaudutaan myös epäsuorasti kasvattamalla ohjelmassa ennakoitua voittoa – jolloin lisäsuorituksina jaettavaa liikavoittoa ei muodostu. Tällaiset voitonjakomuutokset tietenkin edellyttävät, että kaikki velkajärjestelyn kohteeksi joutuneet velkojat antavat siihen suostumuksen.

3.5. Ajankohtainen erityisongelma: saneerausvelallisen ennenaikainen maksu

3.5.1. Ohjelman mukaisen eräpäivän aikaistaminen

Ohjelman muuttamista voidaan käyttää joko tulevien ohjelman mukaisten maksujen aikaistamiseen tai jo tehdyn ennenaikaisen maksun toteamiseen.¹⁵⁴ Ensimmäisessä tapauksessa kysymyksessä on tyypillinen YrSanL 63.2 §:n tarkoittama sisältömuutos. Tällaisella muutoksella aikaistetaan maksuohjel-

¹⁴⁹ Tämä toteutuksen myöhentäminen voi tapahtua esimerkiksi maksuaikoja pidentämällä.

¹⁵⁰ Tosin samaan tulokseen päästään joka tapauksessa kiertotietä. Saneeraustuomioistuin saa velallisen hakemuksesta vahvistaa, että velallinen on tehnyt ohjelman mukaiset suoritukset ja että ohjelma on tässä spesifisessä merkityksessä päättynyt. Ks. edellä jakso 3.2.

¹⁵¹ Ks. edellä jakso 3.3.1.

¹⁵² Ks. edellä jakso 2.6.2.

¹⁵³ Ks. edellä jakso 2.6.1.

¹⁵⁴ Tällöin erotetaan toisaalta kaavailtu ja toisaalta jo tapahtunut ennenaikainen maksu, joilla kummallakin on oma spesifinen kysymyksenasettelunsa. Ohjelman muuttamista voidaan hakea joko ennen (suunniteltua) ennenaikaista maksua tai vasta maksun tekemisen jälkeen.

man mukaisten suoritusten eräpäiviä. Tämän jälkeen saneerausvelallisen maksu velkojalle ei enää olekaan ennenaikainen vaan ohjelman mukainen. Ohjelmassa määrätyn eräpäivän muuttamista haetaan useimmiten ennen maksun tekemistä. Tosin ohjelman eräpäivän muuttaminen jälkikäteen (=maksun jo tapahduttua) on sekin mahdollista. Tällöin ohjelman muuttamisen taivote on toinen; eräpäivän aikaistamisella tavallaan legalisoidaan tehty maksu.¹⁵⁵ Jälkikäteinen eräpäivän muutos sulautuu näin jälkimmäiseen muuttamistilanteeseen, jossa vahvistetaan jo tapahtunut maksu.¹⁵⁶

On kysytty, voidaanko ohjelma ennenaikaisesti päättää ilman velkojien suostumusta maksamalla velat alkuperäisten (eli järjestelemättömien) velkasuhteiden ehtojen mukaan.¹⁵⁷ YrSanL 57.1 §:n valossa tämä on mahdotonta; saneerausvelkojen ehdot määräytyvät ohjelman tultua vahvistetuksi sen mukaisesti. Alkuperäisiin ehtoihin päästään palaamaan vain, jos ohjelman vahvistamispäätös kumotaan (esim. ylimääräisellä muutoksenhauulla) taikka velkajärjestely tai saneerausohjelma raukeaa. Seurauksena saattaa olla niinkin absurdi tilanne, että saneerausvelallinen yrittää saada aikaan YrSanL 65 §:n mukaisen kokonaisraukeamisen. Tällöin hän pääsee maksamaan saneerausvelat ohjelmaan nähden ennenaikaisesti.¹⁵⁸

Yleensä eräpäivän aikaistamista hakee saneerausvelallinen. Tässä tapauksessa ohjelman muuttaminen vaatii velkojan nimenomaisen ja yksilöllisen suostumuksen. Velkojan velvollisuus ottaa maksu vastaan määräytyy velkasuhdetta koskevien yleisten sääntöjen mukaan; YrSanL:n erityissääntely ei kajoa velkasuhteen sisältöön. Yleinen velvoiteoikeudellinen periaate on, että velkoja saa kieltäytyä ennen eräpäivää tarjotusta maksusta.¹⁵⁹ Sen sijaan jos velkoja kieltäytyy ottamasta vastaan ohjelman mukaisena eräpäivänä tarjot-

¹⁵⁵ Muutoksella voidaan pyrkiä esimerkiksi torjumaan myöhempi vaatimus maksun takaisinsaamisesta TakSL 10 §:n perusteella.

¹⁵⁶ Erona on vain se formaalinen seikka, että ensimmäisessä tapauksessa eräpäivää muutetaan, jotta maksun voidaan katsoa tapahtuneen eräpäivänä, toisessa tapauksessa taas velkojan todetaan ottaneen vastaan ennenaikaisen maksun.

¹⁵⁷ Näin Huunonen–Ilveskero–Terämaa 1997 s. 19.

¹⁵⁸ Menettelyn kannattavuus riippuu siitä, joutuuko velallinen maksamaan velkajärjestelyn voimassaoloajalta viivästyskorkoa. Kysymystä käsitellään jäljempänä jaksossa 4.8.2.

¹⁵⁹ Normaalisti kieltäytyminen liittyy velan korkeaan korkoon ja odotuksiin korkokannan alentumisesta. Ks. Aurejärvi 1986 s. 55–56. On kuitenkin huomattava, että oikeus ennenaikaisen maksun torjumiseen ei ole sidottu velan korollisuuteen. Velkoja voi kieltäytyä korottomankin velan ennenaikaisesta maksusta.

tua maksua, seurauksena on velkojan viivästys.¹⁶⁰ Eräpäivän aikaistaminen merkitsee näin velkojan valintavallan häviämistä.

Järjestellyn saneerausvelan velkojalla on myös erityinen intressi evätä suostumuksensa eräpäivän aikaistamiseen. Pitäytymällä alkuperäiseen eräpäivään hän estää saneerausohjelman »päättymisen» YrSanL 63.4 §:n merkityksessä. Näin velkoja säilyttää oikeutensa vaatia lisäsuoritusta YrSanL 63.4 §:n tarkoittamasta liikavoitosta. Ja kääntäen: suostumalla eräpäivän aikaistamiseen velkoja luopuu lopullisesti saatavastaan siltä osin kuin velkajärjestely on sitä leikannut. Ohjelma päättyy häneen nähden.¹⁶¹ Tästä syystä rationaalisen velkojan kannattaa torjua ennenaikainen maksu silloinkin, kun velalle ei ohjelman mukaan makseta korkoa. Lopputulokseksi tulee, että ennenaikaisen maksun saavalta velkojalta on hankittava suostumus, ennen kuin ohjelmaa voidaan muuttaa.

On erotettava toisaalta velkojan suostuminen ennenaikaiseen maksuun (joka käytännössä ilmenee maksun vastaanottamisena) ja toisaalta YrSanL 63.2 §:n tarkoittama »menettelyllinen» suostumus muutoksen vahvistamiseen.¹⁶² Tämä erottelu johtaa omalaatuisiin tilanteisiin. Esimerkiksi velkoja voi antaa suostumuksen ohjelman muuttamiseen mutta kieltäytyä maksun vastaanottamisesta. Tosiasiallisesti tulos on sama; menettelyllisen suostumuksen turvin velallisyrittäjä saa ohjelman muutetuksi, jonka jälkeen tarjottu maksu ei olekaan ennenaikainen vaan ohjelman mukainen! Velkoja saattaa myös suostua ennenaikaisen maksun vastaanottamiseen mutta evätä ohjelman muuttamiseen tarvittavan suostumuksen. Tällöin ohjelma pysyy velkojaan nähden YrSanL 63.4 §:n merkityksessä voimassa.

Oma pulmansa on, vaatiiko eräpäivän aikaistaminen kollektiivisen suostumuksen. Vastauksen on katsottu riippuvan YrSanL 59 §:n tulkinnasta; se ennenaikainen maksu, jonka eräpäivän aikaistaminen mahdollistaa, saattaa suosia velkojaa. Sopimus ennenaikaisesta maksusta on joko mitätön tai maksusajan aikaistaminen ainakin vaatii kaikkien velkojien suostumuksen.¹⁶³ Kytentä ei tarkkaan ottaen pidä paikkaansa, sillä pykälä säättää vain ohjelmasta puuttuvan sitoumuksen tehottomuudesta. YrSanL 59 §:llä torjutaan salaisia sitoumuksia; sitoumus on tehokas vain ohjelmaan otettuna. YrSanL 59 §:n avulla ei voida ratkaista suostumusvaatimuksen ulottuvuutta.

¹⁶⁰ Velkojan viivästyksen vaikutusta velkajärjestelyn raukeamisessa käsitellään jäljempänä jaksossa 4.2.2.

¹⁶¹ Ohjelman päättymisen problematiikasta ks. edellä jaksot 1.2. ja 2.6.2.

¹⁶² Ks. edellä jakso 3.4.2.

¹⁶³ Näin *Huunonen–Ilveskero–Terämaa* 1997 s. 11–12.

Yksittäisen velkojan suosimisen vaaraa ei kannata liioitella. Useimmiten ennenaikainen maksu tehdään saneerausvelallisen intressissä. Kollektiivisen suostumuksen tarpeellisuutta on arvosteltava ennenaikaisen maksun muille velkojille aiheuttaman riskin valossa – vaarantaako maksu ohjelman toteutumisen muiden velkojien osalta? Jos tuomioistuin päättyy yksittäisessä muuttamisasiassa myönteiseen vastaukseen (ennenaikainen maksu on esimerkiksi määrältään poikkeuksellisen suuri tai eräpäivää aikaistetaan huomattavasti), muutokseen tarvitaan velkojien kollektiivinen suostumus.

3.5.2. Velallinen on tehnyt ennenaikaisen maksun

Yksi ongelma on, voidaanko ohjelman muutoksena vahvistaa, että velkoja on ottanut vastaan ennenaikaisen maksun.¹⁶⁴ Velkoja saa harkintansa mukaan hyväksyä maksun ennen ohjelman mukaista eräpäivää. Hyväksytty ennenaikainen maksu on helposti sovittavissa säännöskeskittöön; kysymyksessä on YrSanL 63.2 §:n tarkoittama ohjelman sisältömuutos. Tällaista vahvistamista hakee tavallisimmin saneerausvelallinen; selvää on, että ennenaikaisen maksun vastaanottanut velkojaa kuultaisiin. Hakemuksen hyväksymisen ehdoksi asetettaisiin, että hakija pystyisi osoittamaan maksun vastaanottamisen.

Myöskään YrSanL 63.2 §:n suostumusvaatimus ei aiheuta ongelmaa. Kun velkoja jo on ottanut maksun vastaan, maksun tapahtumisen vahvistaminen ei mitenkään voi loukata hänen asemaansa.¹⁶⁵ Todelliseksi pulmaksi jää lähinnä systeemitavoitteiden yhteensovitus; onko perusteltua sallia maksun vahvistaminen saneerauksen jälkiasiana? Kannattaa muistaa, että saneerausvelallinen voi joka tapauksessa ajaa vastaavaa vahvistuskannetta. Maksun vahvistaminen kaatuu kuitenkin siihen, että tuomioistuin joutuisi tapahtuneen tosiasian eteen. Vahvistamisen kohteeksi jäisi maksun tosiasiallinen tapahtuminen. Sitä, miten ohjelman muutos vaikuttaa muihin velkojiin, ei tutkitaisi. Ennenaikaisen maksun vahvistaminen tarjoaisi näin keinon kiertää sitä tuomioistuimen kontrollia, joka liittyy eräpäivän aikaistamiseen.

¹⁶⁴ Esimerkin tällaisesta hakemuksesta tarjoaa Espoon käräjäoikeuden päätös 14.6.1995 HS 95/3362 (Ekotiiviste Oy), jossa samalla aktualisoitui ohjelman päättymisen ongelma. Tapauksessa saneerausvelallinen oli maksanut kaikki jäljellä olleet saneerausvelkansa ennenaikaisesti. Selvityksenä maksun tapahtumisesta esitettiin tilintarkastajan todistus. Hakemus hyväksyttiin, ja saneerausohjelma vahvistettiin päättyneeksi. Ks. edellä jakso 3.3.

¹⁶⁵ Tässä yhteydessä edellä esitetty erottelu aineellisesta ja menettelyllisestä suostuksesta ei aktualisoidu.

Tästä syystä päädytään tulkintaan, jonka mukaan tapahtunutta ennaikaista maksua ei voida vahvistaa ohjelman muutoksena.¹⁶⁶ Tilanne jää kokonaan YrSanL 63.2 §:n soveltamisalan ulkopuolelle. Kantaa voidaan perustella myös vahvistamisen oikeusvaikutusten epämääräisyydellä – miten maksun vahvistaminen esimerkiksi vaikuttaa velkojan oikeuteen saada lisäsuorituksia saneerausvelallisen voitosta? Jos vahvistamishakemusta pidettäisiin vastoin edellä esitettyä kantaa sallittuna, saneeraustuomioistuimen tulisi periaatteessa rajoittua vain toteamaan maksun tapahtuminen.

Tällöin päätös vastaisi vaikutuksiltaan fiktiivistä erillisen vahvistusoikeudenkäynnin tuomiota. Sen sijaan päätöksessä on syytä välttää muotoilua, joka ottaa kantaa ohjelman päättymiseen. Se, onko ennaikaisen maksun saaneilla velkojilla oikeus lisäsuorituksiin YrSanL 63.4 §:n nojalla, ei riipu yksinomaan maksun vastaanottamisesta. Ohjelman päättymisen toteavan päätöksen oikeusvoima aiheuttaa ongelmia, jos velkoja tai valvoja tekevät myöhemmin vaatimuksen lisäsuorituksista.

Maksuohjelmassa on epäselvä tai joustava erääntymisehto

Aina ei ole helppo arvioida, onko tehty tai tarjottu maksu ennaikainen vai ohjelman mukainen. Tämä johtuu siitä, että varsinkin ensimmäisissä saneerausohjelmissa käytettiin joustavia erääntymisehtoja. Ohjelmassa saatettiin esimerkiksi määrätä, että suoritus oli maksettava viimeistään tietynä päivänä.¹⁶⁷ Yleistä myös oli, että maksut sidottiin määriteltyihin edellytyksiin (esimerkiksi yrityksen tulonmuodostukseen); joissakin ohjelmissa taas ei määrätty mitään suoritusten erääntymisestä.¹⁶⁸

¹⁶⁶ Kanta on näennäisessä ristiriidassa edellä jaksossa 3.3.1. esitetyn kanssa. Jaksossa katsottiin, että ohjelman mukainen (=maksuohjelman eräpäivänä tehty) maksu on vahvistamiskelpoinen YrSanL 63.2 §:n perusteella. Kannanottojen ero selittyy sillä, että saneerausvelallisella on ilmeinen intressi saada vahvistetuksi ohjelman mukainen suoritus; ennaikaisen maksun kohdalla tämä vahvistusintressi sen sijaan puuttuu.

¹⁶⁷ Tavallinen ohjelmamääräys lienee myös, että saneerausvelallinen saa ajoittaa vuosittaisen suorituksensa »kulloisenkin kassatilanteen mukaisesti.» Ks. Vantaan kärjäoikeus HS 93/6. Kyseinen saneerausvelallinen, Kellokosken Työkalu Oy, oli sittemmin osallisena useissa jälkiasioissa.

¹⁶⁸ Erääntymisehdoista ks. *Huunonen–Ilveskero–Terämaa* 1997 s. 10. Ellei mitään määräystä ohjelman mukaisten suoritusten erääntymisestä ole, sovelletaan VKL 5 §:ää. Saneerausvelallinen voi maksaa ohjelman mukaisen velan milloin haluaa; velkojalla taas on oikeus vaatia maksua milloin tahansa.

Joustava tai puuttuva erääntymisehto johtaa kaksiosaiseen kysymyksenasetteluun. Ensinnäkin voiko saneerausvelallinen (tai velkoja) vaatia saneeraustuomioistuimelta erääntymisehdon täsmentämistä, toisin sanoen ehdon tulkintaa?¹⁶⁹ Ilmeistä on, että itsenäinen ja erillinen vahvistuskanne on luullinen. Mikään saneerausmenettelyn erityispiirre ei estä tällaisen kanteen nostamista. Pulmana on vain se, onko vaatimus erääntymisehdon tulkitsemisesta tehtävissä saneerauksen jälkiasiana tai tällaisen asian yhteydessä. Myönteistä vastausta tukee se, että tämän vaihtoehdon prosessitaloudelliset edut ovat ilmeiset. Toisaalta edellä esitetty periaate YrSanL 63 §:n tyhjentävyydestä tuntuu vievän päinvastaiseen suuntaan. Tuomioistuimen valtaa tulkita saneerausohjelmaa ei voida perustaa nimenomaiseen säännökseen. Tämän vastaväitteen painoarvo on kuitenkin vähäinen, joten todellista syytä kustannuksiltaan halvimman menettelytavan kieltämiseen ei ole.

Kirjallisuudessa käytetäksiksi ratkaisuksi on nähty asianosaisten sopimus »valvojan luvalla» siitä, miten ohjelman erääntymisehtoa tulkitaan tai miten ohjelmaa täydennetään.¹⁷⁰ Sopimuksen tulee olla samanlainen koko velkojaryhmälle, eikä yksittäistä velkojaa saa suosia. Tosin avoimeksi näyttää jäävän, onko asianosaisten sopimus erikseen vahvistettava YrSanL 63.2 §:n mukaisena muutoksena ohjelmaan.¹⁷¹ Joka tapauksessa ehdotettu sopiminen ei anna ratkaisua niihin tapauksiin, joissa saneerausvelallinen ja kyseinen velkoja ovat eri mieltä.

Toinen kysymys on tavallaan ensimmäisen kehitelmä: onko tuomioistuin tässä tapauksessa saneerauksen jälkiasiana toimivaltainen vahvistamaan, että tehty maksu tapahtui »oikeana» eräpäivänä?¹⁷² On syytä muistuttaa, että ohjelmaa muiden velkojien suojaamisesta ja velkojan oikeudesta lisäsuorituksiin ei enää synny. Ne syyt, jotka estävät vastaavan toteamisen ennen aikaisen maksun kohdalla, näyttävät väistävän. Ohjelmaa voidaan »muuttaa» siten, että maksun vahvistetaan tapahtuneen ohjelman mukaisesti. Tällä saavutetaan se menettelyllinen etu, että kysymys ohjelman toteutumisesta ei jää mahdollisen raukeamishakemuksen tai jälkikonkurssin yhteydessä ratkaistavaksi.

¹⁶⁹ Tällä ei siis tarkoiteta erääntymisehdon muuttamista, mihin sovelletaan YrSanL 63.2 §:ää. Tulkinnassa on kyse »tapauksista, joissa maksuhetkeä ei voida selkeästi johtaa maksuohjelmasta.» Näin *Huunonen–Ilveskero–Terämaa* 1997 s. 11.

¹⁷⁰ Ks. *Huunonen–Ilveskero–Terämaa* 1997 s. 11.

¹⁷¹ Tämä lienee ainakin pääsääntö.

¹⁷² Syynä tällaiseen vaatimukseen saattaa olla esimerkiksi halu varmistaa, että velkojan oikeus lisäsuorituksiin on päättynyt oikea-aikaisen maksun myötä. Maksun oikea-aikaisuuden vahvistamisella voi olla merkitystä myös jälkikonkurssissa, jossa suorituksen takaisin saanti aktualisoituu.

3.6. Saneeraustuomioistuimen päätös

3.6.1. Tuomioistuimen tutkinnan laajuus

Epäselvää on, miten tuomioistuimen tutkintavelvollisuus ohjelman muuttamisessa määräytyy. Tosin yleisistä menettelyperiaatteista johtuu, että tuomioistuimen on ratkaistava, kuuluuko asia YrSanL 63 §:n soveltamisalaan ja onko vaadittavat suostumukset oikaisuun tai muutokseen saatu. Tuomioistuimen on samoin tutkittava, että saneerausohjelma oikaistuna ja muutettuna täyttää edelleen YrSanL 42 §:n muodolliset vähimmäisvaatimukset.¹⁷³ Koska täytäntöönpanokelpoisuuden tutkiminen ei ohjelmaa vahvistettaessa kuulu tuomioistuimelle¹⁷⁴, tällainen tutkinta ei ole tarpeen saneerauksen jälkiasiaakaan.¹⁷⁵

Ensimmäiseksi todelliseksi pulmaksi nousee vahvistamisen esteiden vaikutus saneeraustuomioistuimen päätöksenteossa. Jotta väärinkäytökset pysytään torjumaan, pääsäännöksi on asetettava, että tuomioistuin toistaa vahvistamisharkinnan. Jos tämä lähtökohta hyväksytään, tuomioistuimen tutkinnan laajuuteen vaikuttaa, millä perusteella ohjelma alunperin saneerausmenettelyssä vahvistettiin. Jos vahvistaminen perustui kaikkien ryhmäenemmistöjen kannatukseen (eli kyseessä oli normaalivahvistaminen), oikaisulle tai muutokselle ei saa olla YrSanL 53 §:n mukaista vahvistamisen estettä. Jos taas ohjelma pakkovahvistettiin YrSanL 54 §:n nojalla, tuomioistuimen on selvitettävä, että YrSanL 54 §:n 2–5-kohtien edellytykset vallitsevat.

Näin ollen tuomioistuin joutuu jälkiasiaassa ottamaan kantaa muun muassa siihen, onko oikaistu tai muutettu ohjelma toteutettavissa (YrSanL 53 §:n 2-kohta).¹⁷⁶ Tästä seuraa, että saneerausvelallisen suoritusvelvollisuuden epärealistiseksi nostava muuttamishakemus on hylättävä, vaikka kaikki asianosaiset olisivatkin suostuneet kyseiseen muutokseen.

¹⁷³ Tätä tarkoittanevat *Huunonen–Ilveskero–Terämaa* todetessaan: »Saneerausohjelman muuttaminen ei saa vaikuttaa saneerausohjelman yksiselitteisyyteen - - ». Ks. 1997 s. 3. Yhdysvaltojen Bankruptcy Code sisältää tästä nimenomaisen säännöksen. Lain 1127.b § määrää: »The proponent of a plan or the reorganized debtor may modify such plan after any time after confirmation of such plan and before substantial consummation of such plan, but may not modify such plan so that such plan as modified fails to meet requirements of sections 1122 and 1123 of this title.»

¹⁷⁴ Näin *Koulu* 1995 s. 47.

¹⁷⁵ Vrt. ehkä *Huunonen–Ilveskero–Terämaa* 1997 s. 3, joiden mukaan muutos ei saa vaikuttaa saneerausohjelmaan sisältyvän maksuohjelman YSL 60 §:n mukaiseen täytäntöönpanokelpoisuuteen.

¹⁷⁶ Esteperusteesta ohjelmaa vahvistettaessa ks. *Koulu* 1995 s. 241–242.

Asia erikseen on, miten tuomioistuimien päätöksentekoon tarvittavan ratkaisuaikavaroituksen. Käytännössä valvojan mielipide muodostunee ratkaisevaksi.¹⁷⁷

Vahvistamisharkinnan toistaminen

Jälkiasiaa toistettava vahvistamisharkinta on rajoitettua, mikä merkittävästi keventää tuomioistuimen päätöksentekoa. Monet ja samalla tulkinallisesti hankalimmat YrSanL 53 §:n esteperusteista eivät aktualisoidu saneerauksen jälkiasiaa. Tällaisia »tyhjiä» esteperusteita ovat ainakin YrSanL 53 §:n 5- ja 6-kohdat. Myöhäinen konkurssivertailu ei palvele rationaalista tarkoitusta (5-kohta), ohjelman määräämät toiminnallisten kokonaisuuksien luovutukset ovat taas tavallisesti toteutuneet ja niiden taloudellisen edullisuuden pohdiskelu on näin vailla mieltä (6-kohta).

Yksittäistä velkojaa suojaavat esteperusteet, YrSanL 53 §:n 2- ja 3-kohdat, muodostavat rajatapauksen. Esteperusteet suojaavat vähemmistövelkojaa eli velkojaa, joka on äänestänyt ohjelmaehdotusta vastaan. Nämä esteperusteet näyttävät samoin syrjäytyvän; jälkiasiaa suostumusvaatimus palvelee samaa tarkoitusta. Vähemmistövelkoja ei tarvitse vahvistamisen esteiden antamaa välillistä suojaa. Välillinen suoja jäisi joka tapauksessa näennäiseksi. Toisaalta on otettava huomioon esteperusteisiin sisältyvä vaatimus velkojien yhdenvertaisesta kohtelusta. Oikaisu tai muutos saattaa loukata yhdenvertaisuutta mutta olla vaikutukseltaan niin vähäinen, että suostumusvaatimus ei tule sovellettavaksi.

Pulma on ratkaistavissa joko laajentamalla suostumusvaatimuksen tulkin-taa tai luomalla jälkiasiaan erityinen yhdenvertaisuuskriteeri.¹⁷⁸ Tulkinallisesti selkeintä on kuitenkin lähteä vahvistamisen esteiden soveltamisesta. Kanta merkitsee viime kädessä sitä, että YrSanL 63 §:n vaatimukset täyttävä muutoshakemus voidaan hylätä YrSanL 53 §:n 2- ja 3-kohdan perusteella. Tuomioistuimien ei kuitenkaan saa toimia näin viran puolesta. Kyseiset vahvistamisen esteet ovat väitteenvaarisia sekä varsinaisessa vahvistamisharkin-

¹⁷⁷ Tätä tutkimusta varten kerätty aineisto antaa vaikutelman, että yhdessäkään tapauksessa tutkimusta ei *de facto* ulotettu vahvistamisharkintaan saakka. Vaikutelma saat-taa olla harha. Toisin sanoen vahvistamisharkinta ei ilmene asiakirjoista, koska valvoja on joko ollut hakijana tai ilmoittanut, että oikaistu tai muutettu ohjelma täyttää lain vaatimukset.

¹⁷⁸ Tällaisesta ajattelusta ks. esim. *Huunonen–Ilveskero–Terämaa* 1997 s. 13.

nassa että jälkiasiaan siirrettyinä.¹⁷⁹ Yhdenvertaisuuden loukkauksesta kärsivän velkojan on toisin sanoen vedottava perusteeseen, jotta este tulee tutkittavaksi.

Jos ohjelma aikanaan vahvistettiin YrSanL 54 §:n perusteella, on johdonmukaista, että pykälän edellytysten on oltava voimassa myös jälkiasiasa. Näin ollen tuomioistuin tutkii, että oikaisun tai muutoksen jälkeen kukaan velkojista ei saa saatavansa ylittävää etua (3-k), vähimmäistason ylittävät edut jakaantuvat velkojaryhmien kesken kohtuullisesti (4-k) ja takasijalla oleva velkojaryhmä ei saa suoritusta (5-k).¹⁸⁰ Väitettä ei tarvita, vaan edellytysten vallitseminen tutkitaan, samoin kuin alkuperäisessä vahvistamisharkinnassa, viran puolesta.

Velkojaa suosiva sitoumus (YrSanL 59 §)

Vaikein kysymys on, tutkiiko tuomioistuin myös sen, laillistaako haettu oikaisu tai muutos YrSanL 59 §:n kieltämän »saneerausvelkaan perustuvan tai siihen liittyvää suoritusta koskevan» sitoumuksen. Tällaisella sitoumuksella saneerausvelallinen suosii yksittäistä velkojaa. Kannattaa muistaa, että tätä tutkintavaltaa¹⁸¹ ei voida johtaa YrSanL 59 §:stä itsestään. Pykälä pelkäänsä määrää mitättömiksi sitoumukset, joissa suoritusvelvollisuus ei perustu vahvistettuun saneerausohjelmaan, kun taas ohjelmaan otettu sitoumus on pätevä. Sen sijaan YrSanL 59 §:ssä ei oteta kantaa siihen, mitä sitoumuksia saadaan ottaa alkuperäiseen ohjelmaan. Tämä merkitsee, että ohjelmaan otetun sitoumuksen vahvistamiskelpoisuus jää YrSanL 53–55 §:ien eli estesäännösten varaan. Johdonmukaista olisi, että sama olisi voimassa myös saneerauksen jälkiasiasa.

Esitetty kanta ei ole ainoa vaihtoehto, sillä YrSanL 59 § voidaan ymmärtää kirjaimellisestikin. Tällöin siinä tarkoitetaan ohjelmalla vain alkupe-
räistä saneerausohjelmaa. Tämä vie seuraavaan. Vaikka sitoumus on otettavissa alkuperäiseen ohjelmaan (»- - - perustu vahvistettuun saneerausohjelmaan - - -»), vastaavaa ohjelman muutosta ei saa tehdä. Toisin sanoen velkojaa suosivaa sitoumusta ei saa vahvistaa ohjelman muutokseksi eli laillista.

¹⁷⁹ Esteperusteiden väitteenvaraisuudesta vahvistamisharkinnassa ks. *Koulu* 1995 s. 243–244.

¹⁸⁰ Esteperusteiden tulkinnasta ks. *Koulu* 1995 s. 302–312.

¹⁸¹ Toisesta näkökulmasta voidaan puhua tuomioistuimen tutkimisvelvollisuudesta.

Ehdotettu tulkinta ei ole niin kaukaa haettu kuin miltä se ehkä kuulostaa. Ohjelman vahvistamisen ja jälkiasian ero on syytä tuoda esiin. Ohjelman vahvistamisvaihe on julkinen, ja muiden asianosaisten kontrolli toimii tehokkaasti. Velkojaa räikeästi suosiva sitoumus ei pääse ohjelmaehdotukseen saakka, ainakin se tulee viimeistään hylätyksi vahvistamisharkinnassa.¹⁸² Jälkiasiaassa asianosaisten keskinäinen valvonta heikentyy selvästi. Ensinnäkin tuomioistuimen kuulemisvelvollisuus ei ole yhtä aukoton; jälkiasiana haettu muutos ei välttämättä tule muiden asianosaisten tietoon. Toiseksi tyytymättömyillä asianosaisilla ei ole enää käytössään tehokkainta keinoa, ohjelmaehdotusta vastaan äänestämistä.

Kantaa sitoumuksen vahvistamiskelvottomuudesta jälkiasiaassa voidaan perustella sillä, että ohjelmanmuutos laillistaa sitoumuksen paitsi pätevyyden myös raukeamissanktion kannalta. Muut velkojat menettävät mahdollisuutensa vedota siihen, että saneerausvelallinen on rikkonut ohjelmaa suosiakseen jotakin velkojaa (YrSanL 65.1 §:n 2-k). Tätä argumenttia voidaan kuitenkin käyttää myös kielteistä tulkintaa vastaan. Saneerausvelallisen oikeussuoja vaatii, että hän saa etukäteen todetuksi, onko hänen antamansa sitoumus sellaista velkojan suosimista, minkä saneerauksen raukeamisen uhka sanktioi.

Tässä tutkimuksessa päädytään kuitenkin ensimmäiseen tulkintavaihtoehtoon. YrSanL 59 §:n mukainen sitoumus on toisin sanoen vahvistettavissa ohjelman muutokseksi. Ohjelman muutos perustuu tuolloin YrSanL 63.2 §:ään. Tulkinta lähtee toisaalta siitä, että momentin suostumusvaatimus ja tuomioistuimen toistama vahvistamisharkinta antavat muille velkojille riittävän suojan. Mitä selvemmin sitoumus suosii yksittäistä velkojaa, sitä laajemmaksi muodostuu se asianosaisten piiri, jolta tarvitaan suostumus. Toisaalta taas ehdoton kielto vahvistaa sitoumus ohjelman muutokseksi on kohtuuton. Velkojaa yksipuolisesti suosivien ja saneerausvelallisen edun mukaisien sitoumusten raja on häilyvä. Joskus motiivit ovat luultavasti päällekkäiset. Esimerkiksi ennenaikainen maksu saattaa samanaikaisesti sekä suosia velkojaa että olla saneerausvelallisen oman edun mukainen.

3.6.2. Päätös ohjelman koordinoimisesta erilliseen menettelyyn (YrSanL 63.3 §)

»Sikäli kuin velkojan oikeutta koskeva ratkaisu vaikuttaa ohjelman mukaisen velkajärjestelyn tai maksuohjelman sisältöön.»

¹⁸² Hylkäämisperusteena voi olla esimerkiksi YrSanL 55.2 §, jonka mukaan lainvas-
tainen tai kohtuuton määräys on jätettävä vahvistamatta.

YrSanL 63.3 §:n sanamuoto antaa lukijalle vaikutelman, että tuomioistuimen tehtävä koordinoinnissa on mekaaninen. Tuomioistuin pelkästään korvaisi saneerausohjelman väärät numerot oikeilla. Pykäläkohtaiset perustelut osoittavat käsityksen vääräksi. Velkajärjestelyn ja maksuohjelman riippuvuussuhde pakottaa tuomioistuimen tapauksesta riippuen hyvinkin monimutkaiseen ohjelman uudelleenlaatimiseen.¹⁸³ Riippuvuuden vaikutusta voidaan tarkastella kolmessa tyyppitilanteessa: (1) velan määrää muutetaan, (2) vakuusvelkojen ja tavallisten saneerausvelkojen luokittelua muutetaan¹⁸⁴ sekä (3) menettelynaikaisten ja saneerausvelkojen rajanveto muuttuu. Kaksi ensimmäistä tyyppitilannetta ovat vuoden 1993 hallituksen esityksen perusteluista.

Yleensä erillismenettelyn tuoma muutos kohdistuu velkajärjestelyyn, jonka toteutusta maksuohjelma perimmältään on. Koordinointi tapahtuu siis oikeaisemalla saneerausohjelman velkajärjestelyä ja määräämällä näin muodostetun uuden velkasuhteen ehdot maksuohjelmassa.¹⁸⁵ Jos vain velan määrä on muuttunut, muutos mainitaan velkajärjestely-kohdassa ja maksuohjelman määräämiä maksueriä ja maksuaikataulua oikaistaan vastaavasti.¹⁸⁶ Koordinoinnin toteutus ei myöskään tuota pulmia, kun ohjelmaan otettu velka on erillisessä oikeudenkäynnissä katsottu menettelynaikaiseksi. Velkaa koskeva velkajärjestely kumotaan, ja velka poistetaan maksuohjelmasta. Kun ohjelmaan lisätään uusi velka, se otetaan sekä ohjelman velkajärjestelyyn että maksuohjelmaan.¹⁸⁷

¹⁸³ Vuoden 1998 uudistuksessa momenttiin ehdotetaan lisättäväksi sanat »tai maksuohjelmaan.» Lisäys tapahtuisi selvyiden vuoksi. Ks. HE 1998:68 s. 11.

¹⁸⁴ Tähän tapaukseen viittaa säädöstekstin ilmaus »velkojan oikeus».

¹⁸⁵ »Velkojan oikeutta koskeneen asian lopullinen ratkaisu luonnollisesti määräisi velkajärjestelyn pohjalla olleen velallisen ja velkojan oikeussuhteen sisällön ja vaikuttaisi siten myös kyseistä oikeussuhdetta koskevan velkajärjestelyn lopputulokseen.» Näin HE 1992:182 s. 99. Myös kirjallisuudessa on todettu, että muutokset tehdään normaalisti sekä velkajärjestelyyn että maksuohjelmaan. Ks. Koskelo 1994 s. 339.

¹⁸⁶ HE 1992:182 s. 99. Perusteluissa todetaan kuitenkin ristiriitaisesti, että saatavan määrän lopullinen selviäminen ei vaadi muutosta itse velkajärjestelyä koskevan määräyksen sisältöön, jos velkajärjestely on toteutettu akordityyppisesti eli suhteellisesti.

¹⁸⁷ Tämä johtuu siitä, että velan lisääminen ohjelmaan merkitsee sen tuomista velkajärjestelyn vaikutuspiiriin. Ks. edellä jakso 2.5.3. Tätä ei voida saada aikaan pelkällä maksuohjelman muutoksella. Vrt. HE 1998:68 s. 11, jonka perusteluissa todetaan seuraavaa: »Mahdollista on, että ratkaisu ei vaikuta velkajärjestelyn sisältöön vaan vaikuttaa maksuohjelmaan, jota säännöksessä ei mainita. Tällainen tilanne voi olla esimerkiksi silloin, kun takaisinsaannin vuoksi syntyy uusi velka, joka on lisättävä ohjelmaan tai erillisessä menettelyssä vahvistettu velan määrä poikkeaa ohjelmassa mainitusta.»

Koordinointi voi johtaa vaikeisiin tulkintaongelmiin. Jos velan määrä vahvistetaan ohjelmaan merkittyä pienemmäksi, herää seuraava kysymys: onko velan lopullinen määrä jaettava alkuperäiselle maksuajalle? Näin saneerausvelallinen saa saman maksuajan pienemmälle määrälle. Vaihtoehtona on, että maksuohjelmasta (esimerkiksi viimeisen vuoden suorituksista) poistetaan riittävä määrä maksueriä. Tällöin velallisen juokseva eli vuotuinen suoritusvelvollisuus pysyy ennallaan. Näennäisen tekninen kysymys sisältää samalla periaatteellisen valinnan.

Saneerausvelallinen kykenee – ohjelman lähtökohtaolettaman mukaan – alkuperäisen suuruisiin suorituksiin, jolloin velka tulisi maksetuksi nopeammin. Maksuvauhdin pysyttäminen kuitenkin loukkaa velkojen yhdenvertaisuutta. Yksi velkoja saisi ennenaikaisen maksun, muut joutuvat odottamaan täyttä suoritusta ohjelman määräämän ajan. Velkojen yhdenvertaisuudelle on annettava etusija. Tämä merkitsee, että pienentyvä velkapääoma on jaettava uudessa maksuohjelmassa alkuperäiselle maksuajalle, jolloin eräpäivät säilyvät mutta maksuerien suuruudet pienenevät.

Tavallisen saneerausvelan muuttuminen vakuusvelaksi tai päinvastoin tuo saman ongelman. Tällöin velka siirtyy toiseen velkaryhmään, jolloin siihen sovellettava velkajärjestely muuttuu. Jos velka on ohjelmassa katsottu tavalliseksi saneerausvelaksi mutta velka vahvistetaan erillisessä menettelyssä vakuusvelaksi, sitä koskeva velkajärjestely säännönmukaisesti lieventyy. Jos maksuaika pidetään ennallaan, maksuohjelman mukaisia suorituksia kyseiselle velkojalle joudutaan lisäämään. Päinvastoin käy, kun lopullinen ratkaisu vahvistaa pätevän vakuusoikeuden puuttuneen. Tällöin maksuohjelman mukaisia suorituksia vähennetään.¹⁸⁸ Toisaalta »oikeassa» velkojaryhmässä voidaan käyttää eri maksuaikaa. Tällöin siirrettävän velan maksuaika muutetaan ryhmässä vallitsevaa vastaavaksi, ja uusi maksuaika otetaan huomioon juoksevilla suorituksissa. Tavoitteena on päästä mahdollisimman suureen yhdenvertaisuuden velkojaryhmän uuden velkojan ja vanhojen velkojen välillä.

Tuomioistuimen valta määrätä jo suoritettujen maksuerien palauttamisesta

Jos erillismenettelyn lopputuloksen ja saneerausohjelman koordinointi lykäänny useilla vuosilla, maksuohjelmaan perustuvat suoritukset (joita ve-

¹⁸⁸ »... tilanne vaatii kyseistä velkaa koskevan velkajärjestelyn muuttamista niin, että velka tulee kohdelluksi muita tavallisia saneerausvelkoja vastaavalla tavalla.» Näin HE 1992:182 s. 99.

lallinen erillismenettelyn vireilläolon ajan tekee) ylittävät helposti velkojan saatavaksi lopullisesti vahvistetun määrän.¹⁸⁹ Tällöin herää kysymys, voiko joku saneerauksen asianosainen – käytännössä saneerausvelallinen – koordinoitimenettelyn yhteydessä vaatia liिकासuorituksia saanutta velkojaa palauttamaan kyseiset suoritukset. Tuomioistuimen näkökulmasta sama kysymys kuuluu, onko se toimivaltainen antamaan vaaditun palautusmääräyksen. Itsestään selvää on, että saneerausvelallinen saa tämän kysymyksen käsiteltäväksi itsenäisenä riita-asiana.¹⁹⁰

Koordinoinnin tarve häviää, kun ohjelman toteuttaminen on päättynyt, mikä tarkoittaa, että velallinen on tehnyt maksuohjelman mukaiset suoritukset. Tuomioistuimen valta määrätä palautuksesta kuitenkin estää kyseisen »toteutuspreklusion». Ja toisaalta – ellei palauttamisvaatimusta voida käsitellä samassa yhteydessä, myöhästynyt koordinointahakemus on pakko hylätä. Mitään oikeudellista tarvetta ohjelman koordinoimiseen ei enää ole. Liिकासuoritusten palauttaminen siirtyy, kuten edellä todettiin, käsiteltäväksi normaalissa velallisen ja kyseisen velkojan välisessä oikeudenkäynnissä.

Jotta koordinoitiasiaassa tehtävä palautusratkaisu on ylipäättään ajateltavissa, velkojan palautusvelvollisuuden on oltava ehdoton. Ehdotonta palautusvelvollisuutta voidaan pitää koordinoititilanteissa vahvana pääsääntönä, vaikka maksun vilpittömässä mielessä saanutta velkojaa on perinteisesti suojattu. Tämä suoja ei kuitenkaan ulotu 3 momentin tarkoittamaan velkojaan. Jos ohjelmaan sisältyy väliaikaisratkaisu saneerausvelan määrästä, velkojalle ei muodostu sellaisia odotuksia, joita kannattaisi suojata. Velkojan on otettava huomioon väliaikaisratkaisun mahdollinen muuttuminen ja liिकासuoritusten perääntyminen.¹⁹¹ Myös vireilläoleva erillismenettely riittää tässä merkityksessä kumoamaan velkojan luottamuksen.

Tulkinta, jonka mukaan suoritusten palautuksesta voidaan määrätä jo koordinoinnin yhteydessä, on prosessitaloudellisesti järkevä. Kun primääriä

¹⁸⁹ Tällaiset liिकासuoritukset ovat todennäköisiä, jos erillisprosessissa annetun tuomion lainvoimaisuus asetetaan koordinoinnin ennakoehdoksi. Ks. edellä jakso 2.5.1, jossa puolletaan mahdollisimman aikaista koordinointia.

¹⁹⁰ Tällaisten kanteiden pitäisi teoriassa olla varsin tavallisia. Velkajärjestely, ohjelman väliaikaisratkaisu ja erillismenettelyssä annettu lopullinen ratkaisu luovat tilanteita, joissa velkasuhteen sisältö vaihtelee.

¹⁹¹ Velkojalta edellytettävän nostovakuuden hyvä puoli on, että vakuuden asettamisen *de facto* tuo korostetusti esiin maksun saamisen ei-lopullisuuden. Sitäpaitsi vakuus antaa maksaja-velalliselle suojaa palautusvelvollisen velkojan maksukyvyttömyyden varalta.

palautusvelvollisuutta ei voida kiistää, osapuolten pakottaminen uuteen oikeudenkäyntiin ei palvele mielekästä tarkoitusta. Toinen asia on, että jossain erilliskysymyksessä, esimerkiksi tuottokoron suoritusvelvollisuudessa, voi aktualisoitua materiaallinen riita.¹⁹² Tällöin ongelma suoritusten palauttamisesta voidaan (ja usein kannattaakin) jättää erillisen oikeudenkäynnin varaan.

Sekundäärikysymys on, kenelle velkojan on palautettava liिकासuorituksista kertyneet varat. YrSanL:n järjestelmässä vastaus on selvä; palautettavat liिकासuoritukset ohjataan saneerausvelalliselle. Toinen asia on, että YrSanL antaa saneerausvelalliselle niukalti suojaa liिकासuorituksia vastaan. Saneerausvelkojalta ei vaadita vakuutta, vaikka hän saa maksuja ei-lopullisen perusteen nojalla. Sama aukko oli jo vuoden 1932 akordilainsäädännössä.¹⁹³

Muissa insolvenssimenettelyissä vakuuden asettaminen on vahva pääsääntö. KS 102 §:n mukaan konkurssivelkojan, jonka saatava on »korkeamman Oikeuden tutkinnon varassa», on annettava vakuus, jotta hän saisi jako-osuuden. Muut asianosaiset voivat kuitenkin suostua vakuudettomaan varojen tilitykseen.¹⁹⁴ Toisaalta voidaan sanoa, että saneerausvelallinen ei ole väliaikaisratkaisun osalta huonommassa asemassa kuin muutoin. Vakuutta ei tarvita silloinkaan, kun saneerausohjelma on lainvoimaa vailla mutta tuomioistuin on määrännyt sen välittömästä voimaantulosta.

Ellei saneerausohjelmassa ole poikkeuksellisesti muuta määrätty, palautuvia liिकासuorituksia ei pystytä käyttämään maksuihin muille ohjelmavelkojille. Muut velkojat voivat kuitenkin vaatia palautettavien liिकासuoritusten ulosmittaamista, jos saneerausvelallinen on lyönyt laimin ohjelman mukaisen suoritusvelvollisuutensa heihin nähden. Ulosmittauksen kannalta yhden-tekevää on, ovatko palautettavat varat vielä velkojalla vai jo velallisen hallussa.

¹⁹² Kysymys koron maksamisesta palautettavalle määrälle on aktualisoitunut mak-sukiellon vastaisissa maksuissa. Verojen osalta korkein hallinto-oikeus on päätöksessään 8.9.1997 T 2159 katsonut, että maksetut määrät palautetaan saneerausvelalliselle ilman korkoa, »koska kysymys ei ollut verolainsäädännön nojalla palautettavista veroista eikä saneerausmenettelyyn liittyvän kiellon vastaisesti maksettua määrää palautettaessa ollut säädetty maksettavaksi korkoa.»

¹⁹³ Tosin vuoden 1932 akordilakiin ehdotettiin säännöstä, jonka mukaan velkojan ei-lopulliselle saatavalle tuleva jako-osuus olisi velkojan vaatiessa talletettu pankkiin. Jär-jestely olisi turvannut sekä velkojan oikeuden maksuun että velallisen mahdollisen pa-lautusvaateen. Ks. LVK 1932:5 (ehdotettu 40 §). Säännöstä ei kuitenkaan syystä tai toi-sesta otettu lopulliseen lakiin.

¹⁹⁴ Jakoehdotuksen lainvoiman vaikutuksesta ks. lähemmin *Havansi* 1992 s. 388.

Yksi myöhästyneen koordinoinnin ongelmista on, että velkoja saattaa saada väliaikaisratkaisun perusteella ennenaikaisen maksun.¹⁹⁵ Esimerkiksi velkojaryhmässä x velkoja A:n saatavaksi on oletettu 1 milj. markkaa. Ohjelmassa saneerausvelallinen on määrätty maksamaan velan pääoma 10 vuodessa 100.000 markan vuosisuorituksin.¹⁹⁶ Ohjelman asianmukaisen toteuttamisen viidentenä vuonna saadaan erillisen oikeudenkäynnin lopullinen ratkaisu. Ratkaisussa A:n saatavaksi vahvistetaan 500.000 markkaa. Tässä vaiheessa koko A:n todellinen saatava on jo tullut maksetuksi.¹⁹⁷ Sen sijaan velkojaryhmän x muut velkojat B ja C joutuvat odottamaan saataviaan vielä viisi vuotta. On ilmeistä, että A:n saama ennenaikainen maksu loukkaa velkojaryhmän velkojien sisäistä yhdenvertaisuutta. YrSanL ei kuitenkaan tarjoa keinoja yhdenvertaisuuden palauttamiseen velkojaryhmässä. Velkoja A:n palautusvelvollisuus kaatuu siihen, että hän on saanut (ei liिकासuoritusta vaan) asianmukaisen suorituksen.

3.6.3. Vahvistetun oikaisun tai muutoksen voimaantulo

Välitön vs. lainvoimaan sidottu voimaantulo

Voidaan kysyä, milloin ohjelman oikaisu tai muutos tulee voimaan. Vastauksella on huomattava merkitys asianosaisille, ennen kaikkea saneerausvelalliselle. YrSanL ei ota kantaa voimaantuloon. Teoreettisia vaihtoehtoja on kaksi; ensimmäisessä oikaisu tai muutos tulee voimaan välittömästi, toisessa oikeusvaikutukset alkavat vasta, kun tuomioistuimen päätös on saanut lainvoiman. Jälkimmäinen tulkinta on sinänsä johdonmukaisempi, joskin se muodostuu saneerausvelalliselle epäedulliseksi. Velkoja voi perustaa hakemuksensa saneerauksen raukeamisesta tai jälkikonkurssista vanhaan ohjelmaan niin kauan kuin päätös ohjelman oikaisusta tai muuttamisesta on vailla lainvoimaa. Myös saneerausvelallisen suoritusvelvollisuus tulee pulmalliseksi. Saneerausvelallinen rikkoo vanhaa maksuohjelmaa, kun hän noudattaa uutta. Uhkana on näin saneerauksen raukeaminen YrSanL 65.1 §:n 2-kohdan perusteella.

¹⁹⁵ Ennenaikaisella maksulla tarkoitetaan tässä maksua, jonka velkoja saa ennen saneerausohjelman ko. velkojaryhmälle määräämää eräpäivää.

¹⁹⁶ Selvyyden vuoksi tässä esimerkissä sivuutetaan korkokysymykset.

¹⁹⁷ Todettakoon, että saneerausohjelma on täytäntöönpantavissa myös väliaikaismääräyksen osalta. Asia on toisin Saksan oikeudessa. Jos saatava on merkitty ohjelmaan kiistettynä (tämä edellyttää jonkinlaista todennäköisyysnäyttöä perusteesta), ohjelma ei anna oikeutta täytäntöönpanoon. Perusteluista ks. Bericht 1984 s. 197–198.

Yksityishenkilön velkajärjestelyssä muutoksen voimaantulo on nimenomaisesti säännelty. Velallisen on noudatettava muutettua maksuohjelmaa muutoksenhausta huolimatta, ellei ylempi tuomioistuimien toisin määrää (VJL 44.4 §). Tämä sääntö on poikkeukseton; käräjäoikeus ei voi lykätä muutetun ohjelman voimaantuloa. Valittu sääntelymalli eli automaattinen ja välitön voimaantulo tuottaa vaikeuksia erityisesti, kun muutos sisältää velallisen omaisuuden realisointia.¹⁹⁸

Luonteva ratkaisu voimaantulon ongelmaan saadaan soveltamalla niitä säännöksiä, jotka koskevat alkuperäisen saneerausohjelman voimaantuloa. Näin saadaan pääsäännöksi, että saneerausohjelman oikaisu ja muutos tulevat säännönmukaisesti voimaan vasta, kun tuomioistuimen päätös on lainvoimainen.¹⁹⁹ Tuomioistuimien voi kuitenkin määrätä, että oikaistua tai muutettua ohjelmaa on muutoksenhausta huolimatta noudatettava (arg. YrSanL 77.3 §).²⁰⁰ Tällöin oikaistu tai muutettu ohjelma tulee välittömästi asianosaisia sitovaksi, jolloin vanhaan ohjelmaan perustuvat raukeamisvaatimukset estyvät.²⁰¹ Riittäisessä muuttamisasiassa määräys oikaisun tai muutoksen noudattamisesta muutoksenhausta huolimatta on yleensä perusteltu.

Asia erikseen on vaatimus lisäsuorituksista velkojille. Vaikka tällainen hakemus käsitellään saneerauksen jälkiasiana, lainvoimaa vailla oleva päätös on raukeamissanktion kannalta vailla merkitystä. Lisäsuoritusten laiminlyönti ei anna velkojalle oikeutta vaatia YrSanL 64.1 §:n nojalla saneerauksen raukeamista.²⁰² Muutoinkin lisäsuoritusvaatimus rinnastuu tavanomaiseen riita-asiaan. Esitetystä seuraa, että määräys päätöksen noudattamisesta muutoksenhausta huolimatta on tarpeen vain, jos määräys samalla laajentaa käräjäoikeuden päätöksen täytäntöönpanokelpoisuutta. Tuomioistuimella ei kuitenkaan vakiintuneen tulkinnan mukaan ole oikeutta antaa tällaisia mää-

¹⁹⁸ Ks. lähemmin *Koskelo-Lehtimäki* 1997 s. 432.

¹⁹⁹ Tästä ei YrSanL 77 §:ssä ole säännöstä, vaan pääsääntö joudutaan päättelemään poikkeussäännön olemassaolosta. Ks. lähemmin *Koskelo* 1994 s. 329.

²⁰⁰ Norjan oikeudessa tuomioistuimella on laaja harkintavalta päättää, milloin sen ratkaisun oikeusvaikutukset alkavat. Päätös voidaan tehdä paitsi ratkaisun yhteydessä myös jälkikäteen. Tuomioistuimien voi määrätä myös sen päätöksen oikeusvaikutukset alkamaan osittain (esimerkiksi vain tietyssä henkilösuhteessa). Ks. *Huser* 1988 s. 471–472. Suomen oikeudessa vastaavat hienosäätö ei käy päinsä; voimaantulopäätös on joko/tai-ratkaisu, ja se on tehtävä jälkiasian yhteydessä.

²⁰¹ Väärinkäsitysten välttämiseksi on syytä todeta, että ohjelman sitovuus ei tarkoita, että oikaistu tai muutettu ohjelma olisi heti täytäntöönpantavissa saneerausvelallista kohtaan. Tätä kysymystä käsitellään jäljempänä.

²⁰² Kysymystä käsitellään jäljempänä jaksossa 4.2.1.

räyksiä.²⁰³ Niinpä YrSanL 77.3 §:n määräystä ei tule käyttää YrSanL 63.4 §:n yhteydessä.

Oikaistun ja muutetun ohjelman täytäntöönpanokelpoisuus

Vahvistettuun saneerausohjelmaan perustuva suoritusvelvollisuus voidaan YrSanL 60 §:n mukaan panna täytäntöön kuin suoritukseen velvoittava tuomio.²⁰⁴ Saneerausohjelma muodostaa siis UL 3 luvun mukaisen täytäntöönpanoperusteen suhteessa saneerausvelalliseen.²⁰⁵ Jos saneerausvelallinen laiminlyö ohjelman mukaisen maksun, kyseinen velkoja voi hakea suoraan ulosottoa. Täytäntöönpanokelpoisuus ulottuu myös tuomioistuimen väliaikaisratkaisuun siitä, millaisena epäselvä velka on otettava saneerausohjelmaan (YrSanL 47.1 §). Täytäntöönpano on väliaikaisratkaistunkin velan osalta rajoittamatonta, mikäli ohjelma saa lainvoiman tai tuomioistuin on antanut YrSanL 77.3 §:n mukaisen määräyksen.²⁰⁶ YrSanL 60 § syrjäyttää erityissäännöksenä UL 3:7:n pääsäännön.

Voidaan kysyä, onko myös oikaistu tai muutettu ohjelma (=käräjäoikeuden päätös ohjelman oikaisusta tai muuttamisesta) täytäntöönpanokelpoinen. Myönteistä vastaus voidaan perustella menettelyn taloudellisuustavoitteella eli menettelytaloudella. Erilliset perimisoikeudenkäynnit ovat asiallisesti turhia. Oma pulmansa on vanhan ja uuden ohjelman suhde. Jotta kaksinkertaista täytäntöönpantavuutta ei muodostuisi, vanha ohjelma menettää täytäntöönpanokelpoisuutensa, kun oikaisu tai muutos saa lainvoiman tai uusi ohjelma määrätään noudatettavaksi muutoksenhausta huolimatta. Vanha ohjelma lakkaa kuitenkin vain päällekkäisiltä osilta. Koska ohjelmien päällekkäisyyden

²⁰³ Näistä ns. positiivisista täytäntöönpanomääräyksistä ks. *Välimaa* 1994 s. 69–71.

²⁰⁴ Jotta ohjelma oikeuttaisi täysimittaiseen täytäntöönpanoon, sen on oltava lainvoimainen tai tuomioistuimen on tullut antaa YrSanL 77.3 §:n mukainen määräys ohjelman noudattamisesta muutoksenhausta huolimatta. Muussa tapauksessa vain UL 3:7:n tarkoittama rajoitettu täytäntöönpano on mahdollinen. Lainvoimaisuus arvioidaan velkojakohtaisesti. Ohjelma voi olla lainvoimainen velkoja x:n osalta mutta lainvoimaa vailla velkoja y:n kohdalla, jos Y on valituksessa vaatinut ohjelmaan otetun saatavansa määrän muuttamista. Toisaalta jos valituksessa on vaadittu ohjelman vahvistamispäätöksen kumoamista, ohjelma on kaikkien asianosaisten kannalta ei-lainvoimainen.

²⁰⁵ Ohjelman täytäntöönpanokelpoisuus on oikeusvertailevasti suppea. Esimerkiksi Saksan oikeudessa ohjelma oikeuttaa täytäntöönpanoon myös takaajia, pantinantajia ja saneerausvelkojia vastaan (InsO 257 §). Ks. *Bork* 1995 s. 159.

²⁰⁶ Vrt. *Ovaska* 1993 s. 197.

arviointi saattaa olla hankalaa, saneerauksen jälkiasiaassa kannattaa samalla määrätä, miltä osin vanhan ohjelman täytäntöönpanokelpoisuus häviää.²⁰⁷

YrSanL 63.4 §:n mukainen vaatimus lisäsuorituksista poikkeaa monissa kohdin muista saneerauksen jälkiasioista. Myös YrSanL 60 §:n soveltuvuus joudutaan ratkaisemaan erikseen. Voidaan väittää, että päätös lisäsuorituksista ei ole ohjelman muutos vaan itsenäinen lainkäyttöratkaisu, joka ei automaattisesti kuulu YrSanL 60 §:n soveltamisalaan.²⁰⁸ Tosin kysymyksen merkitystä vähentää se, että jälkiasiaassa annettu päätös lisäsuorituksista on riittävän täsmällisenä UL 3:1.1:n 1-kohdan mukainen ulosottoperuste. Täytäntöönpano on joka tapauksessa mahdollinen. YrSanL 60 §:n tulkinta ratkaisee kuitenkin sen, onko täytäntöönpano alusta alkaen täysimittaista vai UL 3:7:n mukaiseen vastaisen täytäntöönpanon varmistamiseen rajoittuvaa. Saneerausvelallisen oikeussuoja ei kuitenkaan olennaisesti kärsi siitä, että YrSanL 60 §:n suoma täytäntöönpanokelpoisuus ulotetaan myös päätökseen, jolla velallinen on määrätty tekemään lisäsuorituksia velkojille.

3.6.4. Muutoksenhaku käräjäoikeuden päätökseen

Säännönmukainen muutoksenhaku

Käräjäoikeuden päätökseen, jolla ohjelmaa on oikaistu tai muutettu, haetaan muutosta valittamalla hovioikeuteen (YrsanL 96 §). Valitus voidaan perustaa esimerkiksi siihen, että YrSanL 63 §:n edellytykset puuttuivat kyseisessä yksittäistapauksessa. Yhtä hyvin valituksessa saatetaan väittää, että vahvistamisen este estää toimitetun oikaisun tai tehdyn muutoksen. Muutoksenhakua ei ole rajoitettu, joten sekä myönteisestä että kielteisestä päätöksestä saadaan valittaa.²⁰⁹ Jälkimmäisessä tapauksessa valitusoikeus on vain hakijalla. Hänellä on mahdollisuus valittaa siitä, että hänen hakemaansa oikaisua tai muutosta ei ole hyväksytty.

Säännönmukaisen muutoksenhaun merkitystä vähentää se, että oikaistu tai muutettu ohjelma voi olla uuden oikaisun tai muutoksen kohteena. Muutettu ohjelma ei saa sen vahvempaa oikeusvoimaa kuin alkuperäisenkään ohjelma. Uutta oikaisu- tai muutoshakemusta voidaan

²⁰⁷ Näin *Koulu-Niemi-Kiesiläinen* 1997 s. 163.

²⁰⁸ Ks. edellä jakso 3.1.3.

²⁰⁹ Asia on toisin hallintolainkäytössä. HLL 57.4 §:n mukaan päätöksestä, jolla valitusviranomaisen ei ole hyväksynyt virheen korjaamista koskevaa vaatimusta, ei saa valittaa.

käyttää eräänlaisena OK 25 luvun mukaisen muutoksenhaun korvikkeena. Aina tämä oikotie ei ole mahdollinen. Jos virheellinen oikaisu tai muutos on antanut asianosaiselle tietyn oikeusaseman, tätä asemaa heikentävä uusi oikaisu tai muutos vaatii hänen suostumustaan.²¹⁰

Valitusoikeus on saneerausvelallisella ja velkojilla. Valvojan valitusoikeus on epäselvä. Valvojan muutoksenhakuoikeus on itsestään selvä, jos hän on itse ollut jälkiasianssa hakijana.²¹¹ Kun valvojalle kuuluu ohjelman toteutuksen seuranta, on johdonmukaista antaa hänelle valitusoikeus, vaikka ohjelman oikaisu tai muutos on vahvistettu muun asianosaisen hakemuksesta.²¹² Myös selvittäjä saa hakea muutosta omassa oikaisuasiassaan; sen sijaan selvittäjä ei ole oikeutettu valittamaan muun asianosaisen käynnistämässä jälkiasianssa.²¹³

Velan lisääminen saneerausohjelmaan luo omalaatuisia intressiasetelmia. Selvää on, että velkoja, jonka saatava on lisätty saneerausohjelmaan, saa hakea muutosta päätökseen. Koska ohjelmaan pääseminen saattaa olla velkojalle edullista, velkoja on oikeutettu valittamaan myös siitä, että hakemus velan lisäämisestä ohjelmaan on hylätty. Samoin saneerausvelallinen voi valittaa menestyksellä sekä velan lisäämisestä että sen jättämisestä ohjelman ulkopuolelle (eli lisäämishakemuksen hylkäämisestä).

Voidaan kysyä, pääsevätkö asianosaiset riittävästi hyödyntämään laajaa valitusoikeuttaan. Erityisesti muut velkojat kärsivät huonosta tiedonkulusta jälkiasianssa. Ellei velkojaa ole viran puolesta kuultu, ohjelman oikaisu tai muutos tulee sattumanvaraisesti velkojan tietoon. Tässä suhteessa myöhemmät oikaisut ja muutokset poikkeavat ohjelman vahvistamisesta; selvittäjän on annettava ohjelman vahvistamispäätös tiedoksi asiaan osallisille (YrSanL

²¹⁰ Esimerkiksi: saneerausvelallinen A on oikeutettu YrSanL 63.2 §:n muutoksella ilman velkoja B:n suostumusta ennen aikaiseen maksuun. Vaikka muutos on tapahtunut virheellisesti, A on saanut tietyn sisältöisen oikeuden. Ohjelman »palauttaminen» alkuperäiseen muotoonsa vaatii näin A:n suostumuksen.

²¹¹ Valvojan aloitevallasta ks. edellä jakso 3.2.2.

²¹² Valvojan valitusoikeus joudutaan kuitenkin epäämään eräissä YrSanL 63.4 §:n tilanteissa. Jos velkoja on tehnyt vaatimuksen lisäsuorituksesta, valvoja ei voi valittaa käräjäoikeuden päätöksestä, oli se myönteinen tai kielteinen. Tavallaan ilmeinen lopputulos voidaan selittää myös siten, että valvojalla ei voi olla mielekästä valitusintressiä.

²¹³ Selvittäjän oikeus hakea YrSanL 63.1 §:n mukaista oikaisua perustuu siihen vastuuseen, mikä selvittäjällä on ohjelman virheistä. Ks. edellä jakso 3.2.2. On loogista antaa selvittäjälle keino minimoida virheen aiheuttamaa vahinkoa eli aloiteoikeus. Sen sijaan selvittäjällä ei voi olla vastaavaa intressiä puuttua muun asianosaisen aloittamaan jälkiasiaan; asiassa tehtävä ratkaisu ei vaikuta selvittäjän korvausvastuuseen.

77.2 §). Sen sijaan jälkiasian hakijalla tai valvojalla ei ole vastaavaa velvollisuutta. Eri asia on, että tällainen informointi sopii luontevasti valvojan seurantatehtävään. Tuomioistuin saa tästä syystä määrätä päätöksessään, että valvojan on annettava muutettu ohjelma tiedoksi saneerauksen (entisille) asianosaisille. Tiedonkulun ongelmat lienevät osaltaan vaikuttaneet siihen, että käytännössä ohjelman muuttamisesta valitetaan harvoin.²¹⁴

HakKäsL 16 §:n mukaan päätöksen antamisesta kansliassa on kylläkin ilmoitettava kirjallisesti hyvissä ajoin. Edellytyksenä kuitenkin on, että asiaan osallinen ei ole ollut paikalla istunnossa ja asia ratkaistaan toisin kuin hakija tai muu asiaan osallinen on pyytänyt. Jos käsittely tapahtuu yksinomaan kansliassa, hakijalle on ilmoitettava, kun hakemus hylätään tai jätetään tutkimatta. Muille asiaan osallisille päätöspäivä ilmoitetaan, kun he ovat vastustaneet hakemusta (eli käytännössä saaneet tilaisuuden kirjalliseen lausumaan) ja asia ratkaistaan hakemuksen mukaisesti.²¹⁵ Jos velkojaa ei alunperinkään ole kuultu, tavallisessa tuomioistuimen kansliassa käsitellyssä jälkiasianssa yksikään näistä ilmoittamisen kriteereistä ei täyty – joten velkojalle ei tarvitse tiedottaa päätöspäivää.

Edellä on katsottu, että ohjelman oikaisua tai muuttamista voidaan vaatia, ennen kuin ohjelma on lainvoimainen. Tästä seuraa, että jälkiasianssa tehty valitus saattaa olla yhtäaikaan vireillä saneerausohjelman vahvistamispäätöksen kohdistuvan muutoksenhaun kanssa.²¹⁶ YrSanL 67.2 §:n erityissäännös saneeraustuomioistuimen toimivallasta jälkiasianssa takaa sen, että molemmat valitukset joutuvat saman hovioikeuden käsiteltäväksi. Näin valitusten koordinoitu käsittely on mahdollista. Yleensä on tarkoituksenmukaista, että valitus ohjelman vahvistamisesta ratkaistaan ensin. Jos valitus johtaa tulokseen (eli vahvistamispäätös kumotaan), muutoksenhaku jälkiasianssa menettää merkityksensä.

²¹⁴ Tämän tutkimuksen aineistossa valitettiin vain yhden kerran. Tapauksessa oli kysymys »muunlaisen» virheen oikaisemisesta. Asetelma oli perinteisen muutoksenhakuopin valossa omalaatuinen; kuultava-velkoja valitti päätöksestä, jossa saneerausvelallisen hakemus takaaajan tulemisesta ohjelman mukaisen (pää)velkojan sijaan oli hyväksytty. Ks. Helsingin käräjäoikeuden päätös 30.6.1994 94/19533 Y 94/30.

²¹⁵ Ks. HE 1985:90 s. 17.

²¹⁶ Tässä siis tarkastellaan tapausta, jossa valitusperusteet eivät ole identtiset. – Edellä jaksossa 2.2. on käsitelty tilannetta, jossa sama seikka on toisaalta perusteena muutoksenhaussa ohjelman vahvistamispäätöksen ja toisaalta peruste ohjelman oikaisu- tai muutוסvaatimukselle.

Jälkiasia ylimääräisen muutoksenhaun kohteena

Kuulematta jääneen asianosaisen muutoksenhaku on yleensä ylimääräistä. Jos muutoksenhaku nojataan pelkästään kuulemisen laiminlyöntiin, asianosainen valitsee tuomiovirhekantelun. Kanteluperusteena on tällöin OK 31:1:n 2-kohdasta henkilö, jota ei ole kuultu, kärsii »haittaa» tuomiosta.²¹⁷ Jos kantelijana on velkoja, haittana on velkojan aseman heikkeneminen ohjelman oikaisun tai muutoksen seurauksena.²¹⁸ Ongelmallista on, voiko velkoja kanteluteitse vedota siihen, että toisen velkojan aseman parantuminen tuottaa hänelle haittaa.²¹⁹ Vastaus on kieltävä. Tällainen tulkinta veisi liian kauas kriteerin ydinalueelta, oikeusvoiman ulottumisesta ei-kuultuun henkilöön.

Asianosainen voi turvautua myös tuomion purkamiseen, jolloin purkuperusteena on useimmiten OK 31:7:n 4-kohdan ilmeisesti väärä lain soveltaminen. »Vääränä» lain soveltamisena voi olla esimerkiksi vahvistamisen esteiden eli YrSanL 53–55 §:ien tulkinta; toisin sanoen oikaisu tai muutos on hyväksytty vastoin vahvistamisen estettä. Myös lakimääräisen suostumusvaatimuksen virheellinen soveltaminen kuuluu 4-kohdan piiriin. Ohjelman muutos, joka on tehty hankkimatta suostumusta muutoksesta kärsivältä velkojalta, on näin ollen purettavissa. Purkuhakemuksen menestystä heikentää kuitenkin esteiden ja suostumusvaatimuksen ulottuvuuden tulkinnanvaraisuus. Yksittäisen jälkiasian virheellinen laintulkinta ei välttämättä ole ilmeisesti väärää.²²⁰

Virheellinen velan lisääminen ohjelmaan kuuluneeseen useimmiten OK 31:7:n 4-kohdan soveltamisalaan. Velan lisäämisessä joudutaan lainsoveltamiskysymyksenä ratkaisemaan, onko velka saneerausvelkaa vai menettelynaikaista velkaa. Mahdollista myös on, että velan menettelynaikaisuudesta saadaan jälkikäteen uutta selvitystä. Tällöin purkuhakemus kannattaa perustaa OK 31:7.1:n 3-kohdan tarkoittamaan uuteen seikkaan tai todisteeseen.²²¹

²¹⁷ Kanteluperusteen tulkinnasta ks. *Leppänen–Välimaa* 1997 s. 128.

²¹⁸ Esimerkiksi: velkoja X:n saatavan määrää on YrSanL 63.1 §:n 2 virkkeen nojalla oikaistu hänen vahingokseen ja häntä kuulematta.

²¹⁹ Esimerkiksi: ohjelmaa muutetaan muita velkoja kuulematta siten, että velkoja Y saa ennen aikaisen maksun. Maksu vaarantaa muun muassa velkoja X:n mahdollisuuksia saada ohjelman mukainen suoritus.

²²⁰ Kriteeristä ks. *Leppänen–Välimaa* 1997 s. 118–119.

²²¹ Tästä purkuperusteesta konkurssimenettelyssä ks. *Havansi* 1992 s. 245.

4. SANEERAUKSEN RAUKEAMINEN

4.1. Saneerauksen raukeaminen YrSanL:n järjestelmässä

4.1.1. Velallisen laiminlyönti johtaa velkajärjestelyn raukeamiseen

Lainsäätäjä tekee eron velkajärjestelyn raukeamisen (YrSanL 64 §) ja ohjelman raukeamisen (YrSanL 65 §) välillä. Ohjelman raukeaminen on yläkäsite; ohjelman raukeaminen saa automaattisesti aikaan velkajärjestelyn raukeamisen. Tämä johtuu siitä, että velkajärjestely on vain yksi – tosin käytännössä merkittävin ja usein ainoakin – ohjelmassa määrätty toimenpide. Voidaan sanoa, että ohjelman raukeaminen on tosiasiallisesti ohjelmassa toteutetun velkajärjestelyn raukeamista. Yksittäisen velkasuhteen kannalta raukeamisen vaikutukset ovat kummassakin tapauksessa samat. Velkasuhde elpyy eli palautuu ohjelman vahvistamista edeltävään sisältöönsä. Tämä tarkoittaa, että ohjelmassa määrätty saneerausvelkojen maksuaikojen pidennykset ja pääomien leikkaukset purkaantuvat. Saneerausvelallisen näkökulmasta raukeaminen merkitsee sen edun menetystä, minkä hän sai saatavien osittaisen anteeksiannon muodossa.¹

Velkajärjestelyn ja ohjelman raukeamisen ero paljastuu vasta, kun tarkastellaan saneerauksen velkasuhteiden kokonaisuutta. Velkajärjestelyn raukeaminen rajoittuu pääsääntöisesti vain yhteen velkasuhteeseen, ohjelman raukeaminen koskee aina kaikkia saneerausvelkoja. Erottelu hämärtää kuitenkin se, että eräät YrSanL 64 §:n säätämät velkajärjestelyn raukeamisperusteet vaikuttavat useisiin tai jopa kaikkiin ohjelman velkasuhteisiin. Sen sijaan YrSanL 65 §:n tarkoittama ohjelman raukeaminen on poikkeuksettoiman totaalista, kaikkiin velkasuhteisiin ulottuvaa.

¹ Vaatimus velkajärjestelyn raukeamisesta on tästä syystä tehokas keino saneerausvelallisen painostamiseen. Perintää tehostaviin hakemuksiin turvautuvat etenkin institutionaaliset velkojat. Saneeraus käytännössä hakijan peruutukset ovat raukeamisasioissa melko tavallisia. Ks. esim. Vantaan käräjäoikeuden päätös 27.1.1997 96/8365 (MS-Vaistus Oy).

Lain järjestelmässä velkajärjestelyn raukeaminen on ennen muuta sanktio sille, että saneerausvelallinen on lyönyt laimin maksuohjelman seuraamisen (YrSanL 64.1 §). Lakimääräinen raukeamisuhka toimii ohjelman toteuttamisen tehostimena. Jos velallinen jättää ohjelman noudattamatta, ohjelman velkajärjestely raukeaa. Raukeamiseen johtava tosiseikasto eli velallisen laiminlyönti määritellään YrSanL 64.1 §:ssä. Momentin mukaan tuomioistuin voi määrätä velkajärjestelyn raukeamaan, jos velallinen on olennaisella tavalla laiminlyönyt ohjelman mukaisen velvollisuutensa velkojalle eikä ole täyttänyt sitä velkojan asettaman kohtuullisen lisäajan kuluessa.

Tätä lakimääräistä raukeamisperustetta voidaan laajentaa ohjelmaan otettulla yksilöllisellä määräyksellä. Tällaista määräystä kutsutaan jatkossa ohjelmakohtaiseksi raukeamisperusteeksi. Raukeamisperusteen käyttö sallitaan YrSanL 64.3 §:ssä. Tuomioistuin voi momentin nojalla määrätä ohjelman mukaisen velkajärjestelyn raukeamaan, jos raukeamiselle on ohjelmassa määrätty muu (kuin YrSanL 64 ja 65 §:ssä säädetty) peruste ja kyseinen peruste on olemassa.

Vaikka YrSanL 64.3 §:n tarjoama mahdollisuus on periaatteellisesti merkittävä, ohjelmakohtaisten raukeamisperusteiden käytännön merkitys näyttää vähäiseltä. Tällainen ohjelman määräys tavattiin vain yhdessä tutkituista jälkiasioista. Määräyksessä kiellettiin palkan tai muun vastikkeen maksaminen omistajalle ja hänen läheisilleen. Samalla määrättiin, että velkajärjestely voidaan määrätä raukeamaan, jos velallinen ei täytä ohjelman mukaisia velvoitteitaan tai hän muuten rikkoo ohjelman ehtoja.²

Ohjelmakohtaisena raukeamisperusteena saadaan käyttää mitä tahansa saneerausvelalliselle määrättyjä velvollisuuksia.³ Periaatteellista estettä ei ole sille, että velallisesta riippumaton ulkoinen tapahtuma – esimerkiksi yrityksen vuosituloksen tappiollisuus – saa aikaan velkajärjestelyn raukeamisen.⁴ Raukeamisperusteeseen voidaan sisällyttää myös subjektiivisia elementtejä, esimerkiksi saneerausvelallisen illojaali tarkoitus.

² Ks. Vantaan käräjäoikeuden päätös 3.1.1997 96/5929. Tapausta käsitellään jäljempänä jaksossa 4.6.

³ Erityinen raukeamisperuste ei kuitenkaan saa olla lain vastainen tai kohtuuton. Ks. Koskelo 1994 s. 341. Raukeamistosiseikasto on lisäksi määriteltävä niin täsmälliseksi, että tuomioistuin pystyy arvioimaan sen toteutumista. Yleinen raukeamisperuste ('ohjelma raukeaa, jos velallinen ei noudata sen määräyksiä') ei ole sallittu. Ohjelmakohtaisesta raukeamisperusteesta tuomioistuimen vahvistamisharkinnassa ks. lähemmin Koulou 1995 s. 53.

⁴ Vrt. ehkä Koskelo 1994 s. 256.

Velallisen laiminlyöntiin kytketty raukeamissanktio on yksi vuoden 1993 insolvenssilainsäädännön uutuuksista. Vastaavaa järjestelyä ei tunnettu vuoden 1932 akordilainsäädännössä. Vahvistettu akordi ei rauennut, vaikka velallinen jätti alennetun maksuvelvollisuutensa täyttämättä.⁵ YrSanL 64.1 §:n lakimääräinen raukeamisperuste on objektiivinen. Momentti ei toisaalta anna merkitystä sille, mistä velallisen laiminlyönti johtuu. Tahallinen maksun laiminlyönti on samassa asemassa kuin vilpittömästä erehdyksestä aiheutunut.⁶ Toisaalta laiminlyönnin on oltava konkreetti. Saneerausvelallisen toimia ei ole sanktioitu niin pitkälle kuin yksityishenkilön velkajärjestelyssä. Tällöin tuomioistuin voi määrätä maksuohjelman raukeamaan, jos velkajärjestelyvelallinen vaarantaa maksuohjelman toteutumisen velkaantumalla (VJL 42 §:n 63/97).⁷ Yksityishenkilön velkajärjestelyssä toisin sanoen maksuohjelman raukeamisen saa aikaan jo laiminlyönnin uhka.

Akordilainsäädännössä tehtiin vakiintuneesti ero akordivelallisen maksukyvyttömyyden ja maksuhaluttomuuden välillä. Akordin raukeaminen saattaa seurata vain, kun akordivelallinen oli maksuhaluton eikä tästä syystä tehnyt sovittuja maksuja. Jos laiminlyönti sen sijaan johtui todellisesta maksukyvyttömyydestä, akordietu säilyy. Toinen asia on, että laiminlyönnin syyn selvittäminen on utmallista, mikä käy ilmi jo sääntelystä. Tyypillinen tässä suhteessa on – tai tällä hetkellä oikeamin oli – Ruotsin vuoden 1970 akordilain 40 §. Tuomioistuin saattoi velkojan hakemuksesta määrätä akordin raukeamaan, jos velallinen löi laimin »uppenbart sina åtaganden enligt ackordet.» Pääsääntö todetaan

⁵ Suomen vuoden 1932 akordilaista voidaan sanoa, että »akordin sisältämä anteeksiointi on rehellisen velallisen hyväksi lopullinen.» Ks. *Havansi* 1992 s. 395. Toinen asia on, että akordin lopullisuus oli tahdonvaltaista. Tutkimuksessa katsottiin, että akordisopimukseen voitiin ottaa ehto, »enligt vilken dennas giltighet uttryckligen göres beroende av viss omständighet, exempelvis ackordets behöriga fullgörande.» Näin *Welamson* 1961 s. 730. Raukeavia akordeja toki tunnetaan Keski-Euroopan oikeusjärjestyksissä. Esimerkiksi belgialainen »judiciaire concordat»-menettely (joka vastaa pitkälti pohjoismaista pakkoakordia) raukeaa, jos velallinen lyö laimin vahvistetun maksuohjelman toteuttamisen. Ks. lähemmin *Rajak–Horrocks–Bannister* 1995 s. 36.

⁶ Tämä saattaa käytännössä johtaa kohtuuttomiin ja suorastaan epäoikeudenmukaisiin ratkaisuihin. Varsinkin heti YrSanL:n voimaantulon jälkeen vahvistetut ohjelmat ovat joskus vaikeasti tulkittavia, joten saneerausvelallisen erehdykset ovat paitsi mahdollisia myös anteeksi annettavia. Esimerkki vaikeaselkoisesta ohjelmasta saadaan Turun hovioikeuden tuomion 18.3.1997 S 96/1638 tarkoittamasta tapauksesta (Kuljetusliike R. Pynönen Oy).

⁷ Esimerkiksi laaja velkaantuminen, joka ei ole tosiasiallisesti ilmennyt maksujen laiminlyöntinä, saattaa johtaa VJL 42 §:n mukaiseen maksuohjelman raukeamiseen. Ks. *Koskelo–Lehtimäki* 1997 s. 435–436.

lain perusteluissa. »Att gäldenären ej är i stånd att genomföra ackordet är dock i och för sig inte förverkandeanledning.»⁸

YrSanL:n periaateratkaisu, saneerausvelallisen laiminlyönnin käyttämisen raukeamisperusteena, tuo mukanaan rakenteellisen ongelman. Velallisen menettely (esimerkiksi ohjelman mukaisen maksun laiminlyönti) saattaa olla tarkoituksellista ja velkojaa suosivaa; laiminlyönnillä halutaan purkaa velkajärjestely yhden velkojan osalta. Laiminlyönti nimittäin antaa tälle velkojalle oikeuden vaatia YrSanL 64.1 §:n mukaista raukeamista. Kun velkajärjestely raukeaa, velkojan saatava palautuu entiselleen. Muut velkojat eivät sen sijaan saa tilaisuutta vastaavan vaatimuksen esittämiseen, koska heille tulevat suoritukset hoidetaan. Näin he jäävät edelleen velkajärjestelyn sitomiksi. Kuvattu raukeamissanktion väärinkäyttö torjutaan YrSanL 64.4 §:n säätämällä raukeamisen esteellä.⁹ Momentin mukaan velkajärjestelyä ei saa määrätä raukeamaan, jos on syytä olettaa, että saneerausvelallinen on menettänyt mainitulla tavalla kyseistä velkojaa suosiakseen.

YrSanL 64.1 §:n merkitystä vähentää se, että kyseinen peruste joutuu kilpailemaan jälkikonkurssin kanssa. Ohjelman laiminlyönti antaa velkojalle paitsi mahdollisuuden vaatia velkajärjestelyn raukeamista myös oikeuden hakea jälkikonkurssia (YrSanL 66 §). Jälkikonkurssissa velkajärjestely raukeaa automaattisesti, ellei tuomioistuin toisin määrää. YrSanL 64.1 §:n mukaisella hakemuksella on tosin jälkikonkurssiin verrattuna yksi etu, mikä selittää itsenäisten raukeamishakemusten yleisyyttä; velkajärjestely raukeaa vain hakija-velkojan osalta.¹⁰ Jälkikonkurssissa raukeaminen puolestaan on totaalista, kaikki velkojat saavat ohjelman raukeamisesta koituvan hyödyn.

4.1.2. Ohjelman raukeaminen rangaistustyypisenä seuraamuksena

Myös saneerausvelallisen moitittava käyttäytyminen saattaa johtaa saneerauksen eli lain kielenkäytön mukaan ohjelman raukeamiseen. Tällöin raukeamista käytetään eräänlaisena rangaistuksena. YrSanL liittää raukeamisseuraamuksen sekä ohjelman vahvistamista edeltävään aikaan että ohjelman toteutusvaiheeseen. Saneerausohjelma voidaan ensinnäkin määrätä raukeamaan,

⁸ Ks. SOU 1968:41 s. 126.

⁹ HE 1992:182 s. 101. – Todettakoon, että kyseinen säännös on oikeusvertailevasti ainutlaatuinen.

¹⁰ Tämä etu kompensoi erillisen raukeamishakemuksen suurempaa riskiä. Käytännössä noin kolmannes velkojen raukeamishakemuksista hylätään. Ks. edellä jakso 1.3. i.f.

jos ohjelman vahvistamisen jälkeen ilmenee seikkoja, jotka YrSanL 53.2 §:n mukaan olisivat estäneet ohjelman vahvistamisen, jos ne olisivat tuolloin olleet tiedossa (YrSanL 65.1 §:n 1-kohta).

Vastaava yhdistetty vahvistamisen este ja raukeamisperuste tunnettiin myös akordilainsäädännössä. Akordi raukesi, jos akordin vahvistamisen jälkeen saatiin tietää, että akordivelallinen oli saman akordiasian yhteydessä tai muussa akordi- tai konkurssi-asiassa syyllistynyt epärehellisyyteen tai petollisuuteen.¹¹ Akordin menettämisperusteiden oikeuspoliittinen justifiointi tuotti tosin melkoisia vaikeuksia. Vahvistamisen esteitä perusteltiin velallisen käyttäytymisen presumptiovaikutuksella; voitiin olettaa, että vilpillinen velallinen ei paljastaisi kaikkia varojaan eikä muutoinkaan toimisi lojaalisti.¹² Tämä perustelu menetti merkityksensä, kun kysymys oli akordin raukeamisesta. Tällöin hän velallinen oli jo yleensä maksanut akordin edellyttämät suoritukset.

Akordilainsäädäntöön verrattuna uutta YrSanL:n sääntelyssä on, että itsenäiset raukeamisperusteet puuttuvat. Yksittäisiä ohjelman vahvistamisen esteitä käytetään sellaisinaan saneerauksen seuraamustyyppisinä raukeamisperusteina. Toinen ero on, että YrSanL:n raukeamisperusteet liittyvät siihen yritystoimintaan, jonka kriisi aikanaan johti saneerausmenettelyn aloittamiseen. Saneerausvelallisen toiminta saneerausmenettelyssä sinänsä – akordin kielenkäyttöä seuraten saneerausasian yhteydessä – ei aiheuta YrSanL:n järjestelmässä ohjelman raukeamista.

YrSanL 53.2 § sisältää kolme suppea-alaista esteperustetta. Ohjelmaa ei saa vahvistaa, jos velallinen on saneerausmenettelyn kohteena olevassa toiminnassa tehnyt velallisen rikoksen tai kirjanpitorikoksen taikka on syytteessä tai epäiltynä tällaisesta rikoksesta (1-k), velallinen on kyseisessä toiminnassa rikkonut liiketoimintakieltoa tai on syytteessä tai epäiltynä tällaisesta rikoksesta (2-k) tai velallinen on syyllistynyt tai on perusteltua syytä epäillä hänen syyllistyneen menettelyyn, josta hänet olisi voitu määrätä liiketoimintakieltoon, jos hänet saneerausmenettelyn sijasta olisi haettu konkurssiin (3-k).¹³ Ohjelma voidaan

¹¹ Ks. edellä jakso 1.1.

¹² Welamson 1961 s. 712.

¹³ Tästä fiktiivisestä liiketoimintakiellosta ks. *Koulu* 1995 s. 300. Fiktiivinen arvio oli YrSanL:n säätämisaikaan välttämätön, koska kielto edellytti konkurssia. Tämä konkurssikytkentä on kuitenkin sittemmin poistettu (1220/97). YrSanL 53.2 §:n 3-kohtaa voitaisiinkin muuttaa siten, että vain jälkikäteen määrätty liiketoimintakielto saisi aikaan raukeamisen. Tällöin saneerausvelallisen oikeussuoja paranisi. Myös menettelytaloudellinen hyöty on ilmeinen; saneerauksen jälkiasia ei ole oikea paikka »kieltotosiseikaston» arviointiin.

esteperusteen täyttymisestä huolimatta vahvistaa, jos siihen on erityinen vastasy.¹⁴

Velkojan suosiminen on toinen seuraamusluonteinen raukeamisperuste. Saneerausohjelma voidaan määrätä raukeamaan, jos velallinen on rikkonut ohjelmaa suosiakseen jotakin velkojaa eikä rikkomus ole vähäinen (YrSanL 65.1 §:n 2-kohta). Velkojan suosimista 2-kohdan merkityksessä ovat esimerkiksi maksuohjelman ylittävät suoritukset tietyille velkojalle tai koko velkojaryhmälle.¹⁵ Myös maksuohjelman mukaisten suoritusten tekeminen ennakko-aikaisesti saattaa olla kiellettyä velkojan suosintaa. Maksuohjelman ylittävien suoritusten ei tarvitse perustua saneerausvelallisen sitoumukseen. Jotta saneeraus raukeaisi, velallisen on kuitenkin »rikottava» ohjelmaa. Tästä syystä on johdonmukaista sanoa, että saneerausohjelma laillistaa velkojan suosimisen. Laillistava vaikutus liittyy myös ohjelman muuttamiseen. Ohjelman muuttaminen YrSanL 63 §:n perusteella tarjoaa keinon YrSanL 65 §:n raukeamissanktion ja YrSanL 59 §:n mitättömyysseuraamuksen yhtäaikaiseen kiertämiseen.

Lain muuttamis- ja raukeamissäännöstöillä on muutoinkin yhteyttä. Saneerauksen raukeaminen saatetaan estää muuttamalla ohjelmaa siten, että raukeamistositseikasto ei toteudu. Esimerkiksi: velallisyriitys ei pysty toteuttamaan asetetussa määräajassa ohjelman ehtoa omistusrakenteen uudistamisesta. Omistusrakenteen uudistamisesta on tehty YrSanL 64.3 §:n mukainen raukeamisperuste. Kun valvoja on tehnyt tuomioistuimelle raukeamisvaatimuksen, saneerausvelallinen hakee ohjelman määräyksen muuttamista YrSanL 63 §:n nojalla. Tällöin muuttamis- ja raukeamisasiat ovat vireillä yhtäaikaa.

YrSanL 64.2 § liittyy ohjelman seuraamusluontoisen raukeamisen siihen, että varojen jakamisen kieltoa rikotaan. Varojenjaon kielto määrätään YrSanL 58.1 §:ssä. Kielto estää velallisyriityksen varojen jakamisen omistajille, jos saneerausvelkojien saatavien pääomia on ohjelman velkajärjestelyssä leikattu.¹⁶ Raukeamisperuste voi tulla soveltavaksi, vaikka saneerausvelallinen ei laiminlyö maksuohjelmaa.¹⁷ Varojen jaon kielto on voimassa koko ohjelman

¹⁴ Erityisenä vastasyynä voi olla epäily, että rikosilmoitus on tehty siinä tarkoituksessa, että saneerausohjelman vahvistaminen lykkääntyy. Ks. HE 1992:182 s. 96.

¹⁵ Pykälän perusteluissa ei, hiukan yllättävästi, lähemmin määritellä, mikä on velkojan suosimista. Ks. HE 1992:182 s. 101. Velkojan suosimisen tekotavoista rikosoikeudessa ks. *Salminen* 1998 s. 280–293.

¹⁶ Muut velkajärjestelyn muodot eivät siis perusta kieltoa. Ks. *Huunonen–Ilveske-ro–Terämaa* 1997 s. 6.

¹⁷ Toinen momentti on tavallaan väärässä paikassa. Säännös kuuluisi systemaattisesti YrSanL 65 §:n (muiden) seuraamustyyppisten raukeamissäännösten yhteyteen.

voimassaolon ajan eli ohjelman vahvistamisesta sen päättymiseen. YrSanL 64.2 §:n viimeinen virke säättää puolestaan erityisen saneerauksen raukeamisen esteen. Tuomioistuimien voi jättää 2 momenttiin tukeutuvan raukeamisvaatimuksen hyväksymättä, jos luvattomasti jaetut varat on palautettu ja velkajärjestelyn raukeaminen olisi tämä huomioon ottaen kohtuutonta.

4.1.3. Raukeamisperusteiden pakottavuus, tyhjentyvyys ja tulkinta

Tahdonvaltaisuus vs. pakottavuus

YrSanL:n velkoja-autonomisessa järjestelmässä ohjelman sisällöstä päättäminen kuuluu velkojille. Periaate herättää kysymyksen raukeamisperusteiden pakottavuudesta: voidaanko lakimääräisiä raukeamisperusteita lieventää ohjelman määräyksellä? Mahdollisuuksien rajoissa myös on, että saneerauksen asianosaiset haluavat ohjelmassaan syrjäyttää jonkin lakimääräisen raukeamisperusteen. Eräät raukeamisperusteet vaikuttavat tahdonvaltaisilta. Erityisesti laiminlyöntiraukeamisen tahdonvaltaisuutta on helppo perustella. Velkoja voi milloin tahansa luopua YrSanL 64.1 §:n mukaisesta oikeudestaan vaatia raukeamista. Kumottu akordilainsäädäntö on sitä paitsi osoitus siitä, että kyseinen raukeamisperuste ei ole järjestelmässä välttämätön. Tästä syystä päädytään siihen, että saneerausohjelmassa voidaan rajoittaa lakimääräistä raukeamisperustetta ja velkajärjestelyn raukeamiselle saadaan asettaa lisäehtoja. Estettä ei ole sillekään, että ohjelmassa kokonaan kielletään velkajärjestelyn raukeaminen YrSanL 64 §:n lakimääräisen perusteen nojalla.¹⁸

Asia on toisin YrSanL 65.1 §:n 2-kohdan raukeamisperusteen kohdalla. Tämä peruste on saneerausjärjestelmän peruspilareita; perusteeseen sisältyvä velkojan suosimisen kielto pitää yllä luottamusta saneerausjärjestelmään. Tästä syystä kyseinen raukeamisperuste tulkitaan pakottavaksi. Kanta merkitsee, että perustetta ei voida poistaa tai lieventää ohjelmaan otetulla määräyksellä. Tällainen ohjelman määräys on jätettävä YrSanL 55.2 §:n nojalla vahvistamatta lain vastaisena. Sama yleisestävä intressi liittyy myös 1-kohdan perusteeseen.

Käänteinen kysymys kuuluu, voidaanko lakimääräistä raukeamista laajentaa tai helpottaa ohjelman määräyksellä. Saneerausohjelmassa halutaan esimerkiksi määrätä, että velkajärjestely raukeaa ilman velkojan vaatimusta tai että jokainen (=vähäinenkin) laiminlyönti antaa velkojalle oikeuden vaa-

¹⁸ Samoin Saksan oikeudessa *Bork* 1995 s. 159.

tia raukeamista.¹⁹ Tällöin lähtökohtana on kuitenkin saneerausvelallista suojaavien järjestelyjen pakottavuus. Suojajärjestelyjä ei saa kumota ohjelman määräyksellä.²⁰ Toinen asia on, että YrSanL 64.1 §:n raukeamisperustetta voidaan, kuten edellä todettiin, ohjelmaan otetulla määräyksellä rajoittaa. Kyseenalaista on, saadaanko perustetta täsmentämällä (esimerkiksi määräämällä, mikä on olennainen laiminlyönti tai kohtuullinen aika) tehostaa. Koska täsmentäminen sitoo tuomioistuimen harkintaa raukeamisasiassa, täsmentäväkin määräys on periaatteessa kielletty.

Ovatko lain mainitsevat raukeamisperusteet tyhjentävät?

Oma ongelmansa on laissa säädettyjen raukeamisperusteiden tyhjentyvyys: voidaanko tulkinnalla luoda uusia raukeamisperusteita?²¹ Kysymys on sama kuin mitä edellä esitettiin YrSanL 63 §:ään sovellettuna. Käytännön esimerkki laajennetusta raukeamisperusteesta saattaisi olla raukeamisvaatimus, joka tukeutuu muuhun kuin YrSanL 65.1 §:n nimenomaan viittaamiin vahvistamisen esteisiin.²² Kuvattu hypoteettinen raukeamishakemus muodostaisi vaihtoehdon ylimääräiselle muutoksenhauille, jossa vedottaisiin jälkikäteen pal-

¹⁹ Tällainen laiminlyöntisanktiota tehostava määräys olisi varsin rationaalinen velkojen kannalta. Itsenäisten raukeamisvaatimusten heikko onnistumisennuste on seurausta siitä, että tosiseikasto on epämääräinen. Yksinkertaiseksi tarkoitettu raukeamisasia onkin toisinaan kehittynyt täysimittaiseksi oikeudenkäynniksi, joka on asiallisesti verrattavissa suureen riitajuttuun. Ks. esim. Turun hovioikeuden tuomio 18.3.1997 S 96/1638 (Kuljetusliike R. Pynnönen Oy). Esimerkki hylätystä velkojan raukeamishakemuksesta on Tampereen käräjäoikeuden päätös 2.8.1995 95/5294 ja 5295 (Aralmet Oy).

²⁰ Velallisen suoja heikentävä ohjelman määräys on yleensä kohtuuton, joten se jää YrSanL 55.2 §:n perusteella vahvistamatta. Jos määräys on kuitenkin vahvistettu ohjelman yhteydessä, ohjelman oikeusvoima estää määräyksen myöhemmän riitauttamisen. Tuomioistuin on sidottu ohjelman raukeamismääräykseen.

²¹ Tämä »tyhjentyvyysongelma» tunnettiin myös vanhassa akorditutkimuksessa. Kanaksi vakiintui pohjoismaissa, että ainakin yleiset siviilioikeudelliset pätemättömyysperusteet ulottuivat myös vahvistettuun akordiin. Tämä merkitsi, että akordi saattoi raueta muissakin kuin laissa nimenomaan säädettyissä tilanteissa. Ks. esim. *Welamson* 1961 s. 730.

²² Tämä ajatus on aloittamisen esteiden osalta aiheellisesti torjuttu. »Siten YSL 7.1 §:n mukaiset saneerausmenettelyn aloittamisen esteet, jotka toimivat samaisen pykälän 2 momentin mukaan myös saneerausmenettelyn lakkauttamisen perusteina, eivät ole ilmetessään ohjelman vahvistamisen jälkeen ohjelman raukeamisen perusteita.» Näin *Huononen–Ilveskero–Terämaa* 1997 s. 9. Päättynyttä saneerausmenettelyä (menettelyhän päättyy ohjelman vahvistamiseen) on jo loogisesti vaikea keskeyttää.

jastuneeseen vahvistamisen esteeseen. Käytännössä tällaiset säädännäiseen lakiin perustumattomat raukeamishakemukset ovat yllättävän tavallisia.

Turun hovioikeuden tuomion 18.3.1997 S 97/94 (jota on edellä käsitelty toistetun saneerausmenettelyn yhteydessä) tarkoittamassa tapauksessa saneerausvelallinen haki ohjelman raukeamista. Hakijan perustelun mukaan ohjelma oli osoittautunut ylimitoitetuksi ja nykyisessä markkinatilanteessa mahdottomaksi toteuttaa. Tapauksen kiintoisuutta lisää se, että hakija esitti kärjäoikeudessa näkemyksensä, että ohjelma voitiin määrätä raukeamaan muustakin painavasta syystä kuin mitä YrSanL 64 ja 65 §:ssä mainittiin. Hakemus hylättiin lakiin perustumattomana. Hovioikeus pysytti ilman omia perusteluita kärjäoikeuden päätöksen.²³

Väitettä lakimääräisten raukeamisperusteiden tyhjentävyydestä ei voida perustaa ohjelman pysyvyyden periaatteeseen. Kuten edellä todettiin, raukeamissäännöstöltä puuttuu suora yhteys tähän periaatteeseen.²⁴ Toinen asia on, että olettamusta raukeamisperusteiden tyhjentävyydestä voidaan perustella hiukan samankaltaisilla syillä. Asianosaisten oikeussuoja vaatii selkeitä ja lakiin kirjattuja raukeamisperusteita. Tosin aihetta on säädettävää lakia ajatellen kysyä, miten hyvin tämä selkeyden vaatimus toteutuu nykyisessä sääntelyssä. Sitä paitsi esimerkin ajatus vahvistamisen esteiden soveltamisesta kaatuu siihen, että ohjelmaa vahvistettaessa esteperusteet on periaatteessa tutkittu. Vahvistamispäätöksen oikeusvoima estää perusteiden uudelleentutkinnan siltä osin kuin lainsäätäjä ei nimenomaisella säännöksellä kumoa joltain osin oikeusvoimavaikutusta. Tästä syystä raukeamisperusteiden laajentava tulkinta kohtaa sellaisia rajoituksia, joita vahvistamisharkinnassa ei synny.²⁵

²³ Myös Turun kärjäoikeuden päätöksessä 1.9.1995 HS 95/5327 velkoja vaati, että ohjelma määrättäisiin raukeamaan, koska »oli perusteltua syytä olettaa, että ohjelman toteutumiselle ei ollut edellytyksiä». Muotoilu on peräisin YrSanL 53.1 §:n 2-kohdan vahvistamisen esteestä; tosin kohtaan ei nimenomaisesti viitattu. Kärjäoikeus hylkäsi hakemuksen toteamuksin, ettei hakija ole edes väittänyt, että YrSanL 53.2 §:n raukeamisperusteet olisivat käsillä. – Tampereen kärjäoikeuden päätös 25.8.1995 95/4855 (Konsins Oy) on monessa suhteessa erikoinen. Raukeamishakemus perustui YrSanL 64.1 §:n laiminlyöntiin, valvoja lausui, ettei saneerausohjelmalla ollut toteutumisen edellytyksiä, ja kärjäoikeus määräsi YrSanL 65 §:n perusteella saneerausmenettelyn raukeamaan! Hie-man samantyyppinen on Tampereen kärjäoikeuden päätös 21.6.1995 95/4619 (Tampereen Koulupalvelu Oy). YrSanL 65.1 §:n 1-kohdan perusteena pidettiin maksulaiminlyöntejä ja sitä, että »valvojan mukaan saneerausohjelman toteutumisella ei ole mahdollisuutta myöskään jatkossa.»

²⁴ Ks. edellä jakso 1.2.

²⁵ Asia erikseen on, että saneerausmenettelyn aloittamisen ja ohjelman vahvistamisen esteitä on niitäkin pidetty tyhjentävinä. Tuomioistuimien ei saa hylätä saneeraushake-

Raukeamisperusteiden tulkinta

Viimeinen, osin päällekkäinen kysymys on, mitkä periaatteet ohjaavat YrSanL:n raukeamissäännösten tulkintaa. Periaatteilla on suuri käytännön merkitys, sillä esimerkiksi YrSanL 64 §:ssä käytetään tulkinnanvaraisia käsitteitä laiminlyönnin »olennainen tapa», »kohtuullinen lisäaika» ja raukeamisen »kohtuuttomuus», joita ei perusteluissa lähemmin käsitellä. Raukeamisperusteiden tulkinnassa on otettava huomioon toisaalta saneerauksen tavoitteet, toisaalta asianosaisten ja erityisesti saneerausvelallisen oikeussuoja. Tässä suhteessa raukeamisperusteet poikkeavat YrSanL:n esteperusteista. Aloittamisen ja vahvistamisen esteitä tulkittaessa asianosaisten oikeussuoja ei vastaavasti aktualisoidu, koska saneerausta suositetaan presumptiolla.

Jotta saneerausvelalliselle pystytään takaamaan oikeussuoja, raukeamisperusteiden tulkinnan on ensinnäkin oltava ennakoitavaa; velallisen on voitava ottaa toiminnassaan huomioon raukeamissanktio. Tulkinnan tulisi olla paitsi suppeaa myös sanamuotoa seuraavaa. Toiseksi raukeamisseuraamuksen on oltava oikeassa suhteessa saneerausvelallisen tekoon tai laiminlyöntiin. Saneerauksen raukeaminen on ankara sanktio, eikä se saisi olla bagatellin tapahtuman seuraus.²⁶ Saneerausvelallisen tulee myös saada tilaisuus perusteen korjaamiseen eli tehokkaaseen katumiseen.

Vielä pitemmälle mentäessä saatetaan edellyttää, että raukeamissanktioiden soveltaminen tukee saneerausvelallisen pyrkimystä ohjelman toteuttamiseen. Tämä merkitsee ennen kaikkea sitä, että saneerausvelallisen laiminlyönnin tai toiminnan motiiveille annetaan merkitystä. Esimerkiksi saneerausvelallisen erehdys – velallinen ymmärtää ohjelman määräyksen väärin – ei saisi olla peruste velkajärjestelyn tai saneerauksen raukeamiselle. Toisaalta subjektiivisia elementtejä sisältävä tosiseikasto vaikeuttaa sitä raukeamisen ennakointia, joka edellä asetettiin yhdeksi sääntelyn tavoitteeksi.

musta tai ohjelmaehdotusta muilla kuin laissa säädetyillä perusteilla. Ks. *Koulu* 1994 s. 278 ja 1995 s. 265.

²⁶ YrSanL 64 §:n perusteluissa raukeamisseuraamusta pidetäänkin aiheellisesti ankarana. Ks. HE 1992:182 s. 100. Sama pätee vielä suuremmalla syyllä koko saneerauksen raukeamiseen. Todettakoon, että seuraamusharkinnalla on ollut perinteisesti sija esteperusteiden tulkinnassa. Ks. esim. *Koulu* 1995 s. 268–269. Saneerausvelallisen suoja on otettu huomioon pohdittaessa, millaisia ohjelmakohtaisia raukeamisperusteita ohjelma saa sisältää. Kirjallisuudessa on katsottu, että tällainen peruste ei saa olla kohtuuton. Samoin tuomioistuimen on viran puolesta varmistauduttava siitä, että erityinen raukeamisperuste on oikeassa suhteessa asianosaisten oikeussuojaan. Ks. *Koulu* 1995 s. 53. Ks. edellä jakso 4.1.1.

Saneerauksen tavoitteet kietoutuvat muiden velkojen oikeussuojaan. Eri-tyisesti ohjelman raukeaminen on oikeussuojaongelma myös muiden velkojen näkökulmasta. Saneeraukseen uhratut kustannukset ovat menneet hukkaan; piakkoin luultavasti seuraava likvidaatiokonkurssi merkitsee sen yrityksen jatkamisarvon menetystä, joka saneerauksella yritettiin säilyttää. Velkojakollektiivin etu vaatii, että yksittäinen velkoja ei liian kevein perustein saa aikaan velkajärjestelyn²⁷ tai ohjelman raukeamista. YrSanL 79 §:n kuulemissäännös on osoitus tästä muiden velkojen intressistä.²⁸

4.2. Velkajärjestelyn raukeaminen (YrSanL 64.1 §)

4.2.1. Millaista velvollisuutta velkajärjestelyn raukeaminen tehostaa?

YrSanL 64.1 §:n raukeamisperusteen tulkinnessa avautuu kaksi perusongelmaa. Ensinnäkin on tutkittava, millaista velvollisuutta raukeamisperuste tehostaa. Jotta velkajärjestely raukeaisi, saneerausvelallisen on lyötävä laimin »ohjelman mukaisen velvollisuutensa velkojalle». Toinen kysymys kuuluu, millainen laiminlyönnin on laadultaan oltava, jotta se saa aikaan tällaisen seuraamuksen. Momentti edellyttää, että velallinen laiminlyö kyseisen velvollisuutensa »olennaisella tavalla».

Ilmeinen lähtökohta on, että laiminlyödyn velvollisuuden tulee perustua ohjelmaan otettuun määräykseen. Ohjelmasta puuttuvan velvoitteen laiminlyönti ei toisin sanoen saa aikaan velkajärjestelyn raukeamista, olkoonkin että velvollisuus perustuu (esimerkiksi) johonkin YrSanL:n nimenomaiseen säännökseen. YrSanL 64.1 §:n tosiseikasto ei toteudu, jos saneerausvelallinen lyö laimin menettelynaikaisen tai menettelyn jälkeen syntyneen velan.²⁹ Tosin velkajärjestelyn raukeamisella ei olisi merkitystä, koska tällaiset velat jää-

²⁷ Muiden velkojen erityisessä intressissä taas on, että velkajärjestelyn raukeamista ei käytetä yksittäisen velkojan suosimiseen. YrSanL 64.4 §:n raukeamisen esteen on tul-
tava *ex officio* tutkinnan kohteeksi; samalla estetosiseikastoa on tulkittava muiden vel-
kojen edut huomioon ottaen eli velkojakollektiivia »suosivasti».

²⁸ Muiden velkojen intressit muotoavat myös raukeamisenmenettelyä, jota käsitellään
jäljempänä jaksossa 5.

²⁹ Tampereen käräjäoikeuden päätöksessä 21.6.1995 95/4619 (Tampereen Koulupal-
velu Oy) hakija vetosi myös menettelynaikaisten ja menettelyn jälkeisten velkojen mak-
samatta jättämiseen. Ohjelman mukaiset suoritukset olivat viivästyneet 10 kuukautta. Saat-
taa olla, että nämä uudet maksurästit vaikuttivat arvioon siitä, oliko ohjelman mukaisten
velkojen laiminlyöminen olennaista.

vät joka tapauksessa velkajärjestelyn ulkopuolelle. Velkakohtaista anteeksi-antoa, joka voisi purkaantua, ei ole.³⁰

Pulmallisempi on sellaisen velkojan asema, jolla on ohjelmaan lisättävää tai jälki-ilmoitettavaa saatavia. Tällöin joudutaan kysymään, voiko velkoja vaatia velkajärjestelyn – tai yleisemmin saneerauksen – raukeamista, ennen kuin hänen saatavansa on tosiasiallisesti lisätty ohjelmaan.³¹ Tällainen ohjelman ja aloitevallan kytkentä on johdonmukainen. Mahdollisuus raukeamissanktioon liittyy toisin sanoen ohjelmaan ottamiseen. Kytkentä toisaalta kompensoi ohjelmavelkojen menetyksiä velkajärjestelyssä; velkoja saattaa jopa haluta ohjelmaan, jotta hän saisi käyttöönsä raukeamisen kaltaisen tehokkaan sanktion.³² Toisaalta kytkentä parantaa saneerausvelallisen oikeussuojaa.

YrSanL 63.4 §:n tarkoittama määräys lisäsuorituksista velkojille luo saman ongelman. Johtaako lisäsuoritusten laiminlyönti velkajärjestelyn raukeamiseen? Asiallista perustetta sille, että ankara raukeamissanktio laajennettaisiin näin pitkälle sen sanamuodon ulkopuolelle, ei ole.³³ Saneerauksen raukeaminen tällä perusteella on kohtuuton seuraus saneerausvelalliselle, joka on täyttänyt moitteettomasti ohjelman mukaiset velvoitteensa.

YrSanL 64.1 §:n sanamuodosta on pääteltävissä, että saneerausvelallisen (laiminlyödyn) velvollisuuden on kohdistuttava velkojaan, velvoitteen on oltava tässä merkityksessä velkojakohtainen. Momentin sanamuoto kattaa riittävästi selkeät suoritusvelvoitteet kuten maksuohjelman edellyttämät velan pääoman lyhennykset ja erääntyneet korot.³⁴ Momentin tarkoittama velvollisuus voi olla muukin kuin rahamääräinen suoritusvelvollisuus. Esimerkik-

³⁰ Raukeamisen »vaikutus ulottuisi vain siihen velkaan, jota laiminlyönti ja raukeamisvaatimus koskee.» Ks. HE 1992:182 s. 100.

³¹ Vastauksella on merkitystä ennen kaikkea YrSanL 65 §:n kokonaisraukeamisessa, YrSanL 64 §:n kohdalla kysymys on pitkälti teoreettinen; eihän mitään velkajärjestelyä, johon velkoja voisi vaikuttaa, ole vielä tapahtunut. Velkajärjestely toteutuu vasta, kun saatava on lisätty tai jälki-ilmoitettu ohjelmaan. – On huomattava, että velan »puuttuminen» ohjelmasta ei vapauta saneerausvelallista suoritusvelvollisuudesta. Suoritukset on tehtävä velan alkuperäisten ehtojen mukaan.

³² Kannattaa huomata, että kytkennällä on merkitystä arvioitaessa, onko velkojalla itsellään oikeudellista tarvetta hakea velan lisäämistä ohjelmaan. Ks. edellä jakso 3.3.1.

³³ Kantaa tukee näkemys, jonka mukaan määräys lisäsuorituksista ei ole rakenteellisesti ohjelman muutos. Ks. edellä jakso 2.6.1.

³⁴ Velvollisuus koron maksamiseen katsotaankin käytännössä maksuohjelman mukaiseksi suoritusvelvollisuudeksi. Näin Huunonen–Ilveskero–Terämaa 1997 s. 6.

si jos ohjelmaan otettu määräys omaisuuden myymisestä laiminlyödään, seurauksena saattaa olla velkajärjestelyn raukeaminen.³⁵

Vaatus laiminlyödyn velvollisuuden velkojakohtaisuudesta rajoittaa kuitenkin voimakkaasti raukeamissanktion soveltamisalaa. Ohjelman määräys osakeannista ja omaisuuden rahaksi muuttamisesta saa aikaan raukeamisen vain, jos osakeannin tulisi tapahtua yksittäiselle velkojalle tai myynnistä saadut varat pitäisi käyttää velkojan saatavien maksuksi. Toinen asia on, että velkojakohtaisuutta ei ole syytä ymmärtää ankarana kirjaimellisesti. Raukeamissanktioon »oikeuttavan» suorituksen saajana voi olla paitsi yksittäinen velkoja myös velkojaryhmä. Jopa velkojakollektiivi kelpaa tässä merkityksessä suorituksen saajaksi.

Esimerkiksi: saneerausvelallinen X on määrätty ohjelmassa myymään ajankohtaan z mennessä liiketoiminta y ja käyttämään varat ennenaikaisiin suorituksiin velkojille. Esimerkiksi edellä viitatussa oikeustapauksessa osakkeiden myynnistä saadut varat tuli käyttää ennenaikaisiin suorituksiin vakuudettomille velkojille, mikäli hinta ylitti osakkeiden nimellisarvon. Kaikki ohjelmavelkojat ovat tällaisessa tapauksessa oikeutettuja vaatimaan velkajärjestelynsä raukeamista, jos X ei noudata ohjelman määräystä.

Esitetystä käy ilmi, että ohjelmakohtainen eli YrSanL 64.3 §:n sääntelemä ja lakimääräinen raukeamisperuste ovat osin päällekkäisiä. Ohjelmakohtainen raukeamisperuste on välttämätön, kun saneerausvelalliselle asetettu velvollisuus on yleinen. Ohjelman määräyksen laiminlyönti ei tällöin kohdistu velkojaan YrSanL 64.1 §:n merkityksessä.³⁶ Yleisiä – ja näin ohjelmakohtaisista raukeamisperustetta edellyttäviä – velvollisuuksia ovat lähtökohteisesti saneerausohjelman määräykset omistusrakenteesta, yhtiöjärjestyksestä, yhtiöittämisestä ja henkilöstöstä. Myös ohjelman määräys omaisuuden luo-

³⁵ Kuljetusliike R. Pynnönen Oy:n asiassa raukeamista vaadittiin sillä perusteella, että saneerausvelallinen ei ollut myynyt erään kolmannen yhtiön osakkeita ohjelman mukaisesti. Osakkeet tuli myydä kahden viikon kuluessa siitä, kun niistä saatiin nimellisarvon ylittävä ostotarjous. Raukeamishakemus johti tulokseen. Ks. Tampereen käräjäoikeuden päätös 24.10.1996 96/9392. – Todettakoon, että Saksan oikeudessa ohjelman rahaksimuuttamismääräykset ovat erityisasemassa. Määräyksen laiminlyönti ei yleensä johda muutoin pääsääntöiseen velkajärjestelyn raukeamiseen. Ks. *Rajak–Horrocks–Bannister* 1995 s. 201.

³⁶ Esimerkin tästä tarjoaa Tampereen käräjäoikeuden päätös 2.8.1995 95/5294 ja 5295 (Aralmet Oy ja EH-Konepalvelu ky). Ohjelmassa oli määrätty teollisuustontti rakennuksineen myytäväksi. Velkoja vaati ohjelman raukeamista, koska saneerausvelallinen kieltäytyi myötävaikuttamasta tontin myymiseen. Velkojan raukeamishakemus kuitenkin hylättiin.

vuttamisesta on yleinen, jos kertyvät varat on tarkoitus käyttää liiketoimintaan tai ohjelman mukaisiin normaalisuorituksiin.

4.2.2. Millainen laiminlyönti johtaa velkajärjestelyn raukeamiseen?

Jotta saneerausvelallisen laiminlyönti johtaisi velkajärjestelyn raukeamiseen, laiminlyönnin on YrSanL 64.1 §:n sanamuodon mukaan tapahduttava »olennaisella tavalla».³⁷ Sanamuodosta havaitaan, että laiminlyönnin on oltava todellinen ja konkreettinen; laiminlyönnin uhka ei, toisin kuin yksityishenkilön velkajärjestelyn raukeamista sääntelevässä VJL 42 §:ssä, kelpaa raukeamisperusteeksi. Kuten edellä todettiin, 1 momentti on saneerausvelallisen eduksi pakottava.

Konkreettisen laiminlyönnin olennaisuutta voidaan arvioida eri perusteilla. Arviointiperusteeksi saatetaan ensinnäkin kelpuuttaa laiminlyödyn velvoitteen määrä (mitä suuremmasta suorituksesta on kysymys, sitä olennaisempi laiminlyönti on) tai viivästyksen aika (pitkäkestoinen laiminlyönti on olennainen, vaikka suoritus on määrältään vähäinen). Toisaalta voidaan väittää, että laiminlyödyn maksun suuruus ei saa olla ainakaan yksinomainen kriteeri. Tällainen tulkinta jättäisi pienvelkojat kokonaan raukeamisedun ulkopuolelle. Siitä seuraisi myös, että kukaan ei voisi vaatia 1 momentin perusteella raukeamista, jos saneerausvelallinen jättää viimeiset ohjelman mukaiset, yleensä suhteellisen pienet erät hoitamatta.³⁸ Huomioon on otettava myös laiminlyöntien määrä. Laiminlyönnin kertautuminen (esim. useita maksuohjelman mukaisia erii jää maksamatta) tekee siitä säännönmukaisesti olennaisen.

³⁷ VJL 42.4 §:ää (joka on tältä osin identtinen YrSanL 64.1 §:n kanssa) on tulkittu siten, että yhden tai kahden kuukauden viivästys on vielä vähäinen. Ks. *Koskelo-Lehtimäki* 1997 s. 433. – Tanskan oikeudessa vahvistettu akordi raukeaa, kun velallinen on törkeästi laiminlyönyt velvollisuutensa. Kirjallisuudessa maksun laiminlyöntiä on pidetty törkeänä vasta, kun laiminlyönti on pitkäaikainen ja velallinen olisi pystynyt huolehtimaan maksusta. Asiaan vaikuttaa kuitenkin myös laiminlyönnin syy. Akordi raukeaa, vaikka velallinen olisikin todellisesti maksukyvytön mutta hän on menettänyt maksukykynsä kohtuuttoman kulutuksen, lahjoitusten tai kevytmielisen liikkeenjohdon seurauksena. Ks. *Munch* 1997 s. 786–787. Todettakoon, että Tanska poikkeaa tässä suhteessa hieman muista pohjoismaista. Ks. edellä alaviitteen 7 kohdalla.

³⁸ Sama asia todetaan osuvasti Tampereen käräjäoikeuden päätöksessä 21.6.1995 95/4619 (Tampereen Koulupalvelu Oy). » - - lainkohta on säädetty sen varmistamiseksi, että velallinen kohtelisi kaikkia velkojiaan tasapuolisesti ja noudattaisi vahvistettua maksuohjelmaa. Yksittäisen saatavan suuruudella ei sinänsä ole merkitystä.» – Asia on toisin yksityishenkilön velkajärjestelyssä. Jos velallisella on maksamattomia velkoja enää vähän, hänen laiminlyöntinsä ei yleensä ole olennainen. Näin *Koskelo-Lehtimäki* 1997 s. 434.

Tätä tutkimusta varten kerätyssä aineistossa maksujen laiminlyönnit olivat lähes poikkeuksetta pitkäaikaisia eikä niiden olennaisuutta juuri riitautettu. Maksusuoritus oli erääntyneenä keskimäärin yhden vuoden; pisin aika oli lähes kolme vuotta ja lyhin 8 kuukautta.³⁹ Vastaava havainto on tehty myös yksityishenkilön velkajärjestelyssä. Velkojan »rauettamiskynnys voi olla korkea tapauksissa, joissa maksuohjelman mukaiset kuukausisuoritukset ovat vähäisiä.»⁴⁰ Tavallisesti saneerausvelallinen oli jättänyt hoitamatta useita maksuohjelman eriä; monissa tapauksissa saneerausvelallinen ei ollut tehnyt yhtään ohjelman määräämää suoritusta raukeamista vaativalle velkojalle! Vain yhdessä tapauksessa saneerausvelallinen riitautti hakemuksen sillä perusteella, että laiminlyönti (10 kuukautta hakemuksen jättämisen hetkellä) oli vähäinen. Kyseinen »vähäisyysväite» jäi tuloksettomaksi, sillä käräjäoikeus määräsi velkajärjestelyn raukeamaan.⁴¹

On selvää, että ohjelman mukaisen maksun torjunut velkoja ei voi vaatia velkajärjestelyn raukeamista. Tällainen velkoja on joutunut velkojan viivästykseen, eikä hän voi käyttää muitakaan oikeudellisia perintäkeinoja.⁴² Sen sijaan velkoja saa kieltäytyä ottamasta vastaan osasuoritusta, vaikka tällaista maksua tarjotaan hänelle maksuohjelman mukaisena eräpäivänä.⁴³ Velkojan torjuntaoikeudella on tällöin käytännön merkitystä; velkoja säilyttää rajatapauksissa mahdollisuutensa vaatia velkajärjestelyn raukeamista (YrSanL 64.1 §). Osasuorituksen vastaanottaminen saattaisi viedä siihen, että velallisen laiminlyöntiä ei enää pidetä olennaisena. Asia erikseen on, että raukeamisvaatimusta käsittelevä tuomioistuin luultavasti ottaa osamaksun tarjoamisen joka tapauksessa huomioon laiminlyönnin olennaisuutta vähentävänä seikkana.

Kohtuullinen lisäaika raukeamisen lisäedellytyksenä

Ohjelman velvoitteen olennainenkaan laiminlyönti ei johda velkajärjestelyn

³⁹ Tanskan oikeudessa ei-törkeinä on pidetty muutaman päivän viivästyksiä, jotka johtuvat sairaudesta, teknisistä ongelmista tai toimialan yleisestä kriisistä. Ks. lähemmin *Munch* 1997 s. 786. Tähän verrattuna suomalaiset saneerausvelkojat ovat tulkinneet olennaisuutta erittäin velallisystävällisesti.

⁴⁰ Näin *Mutttilainen* 1997 s. 64. Vuoden 1997 syyskuun loppuun mennessä maksuohjelmien raukeamisaste oli ollut vain viisi prosenttia. Ks. mt. s. 97.

⁴¹ Tampereen käräjäoikeuden päätös 21.6.1995 95/4619 (Tampereen Koulupalvelu Oy). Samassa raukeamisasiassa vaadittiin myös ohjelman raukeamista.

⁴² Velkojan viivästyksestä saneerauksen toteutusvaiheessa ks. edellä jakso 3.5. Viivästyksestä yleensä ks. *Koulu* 1992 s. 134–136.

⁴³ Ks. esim. *Aurejärvi* 1986 s. 56.

välittömään raukeamiseen. Saneerausvelallisen on jätettävä noudattamatta myös velkojan tapauskohtaisesti asettama lisäaika.⁴⁴ Ennen tämän lisäajan päättymistä velkoja ei toisin sanoen pysty esittämään menestyvää raukeamisvaatimusta. On huomattava, että lisäaikaa annettaessa velallista ei tarvitse varoittaa raukeamisuhasta.⁴⁵ Myöskään kirjallista ilmoitusta ei tarvita, joten suullisestikin saatu lisäaika täyttää lainkohdan edellytykset. Tosin käytännössä lisäaika asetetaan säännönmukaisesti tavanomaisilla muistutuskirjeillä. Kirjeestä (tai suullisesta ilmoituksesta) on kuitenkin käytävä ilmi, että kysymyksessä on määräaika; erittelemätön saatavan karhuaminen ei riitä täyttämään momentin tosiseikastoa. Esimerkiksi: velkoja vaatii kirjeessä velallista suorittamaan »välittömästi» erääntyneet maksuerät. Koska lisäaikaa YrSanL 64.1 §:n merkityksessä ei ole asetettu, velkojan mahdollinen raukeamishakemus hylätään.

Saneerausvelalliselle varatun lisäajan tulee olla momentin sanamuodon mukaan »kohtuullinen». Tuomioistuin tutkii viran puolesta jälkikäteen myös sen, että velalliselle yksittäistapauksessa annettu määräaika oli kohtuullinen. Koska velkajärjestelyn raukeaminen on ankara seuraamus, kohtuus vaatii vähintään viikkojen lisäaikaa.⁴⁶ Jos ohjelman mukaista suoritusta ei ole maksettu raukeamisvaatimuksen mennessä käsittelyyn, ajan kohtuullisuutta arvioitaessa voidaan ottaa huomioon myös myöhemmin kulunut aika.

Esimerkiksi: velkoja antaa 1.2. saneerausvelalliselle kahden viikon lisäajan. Kun suoritusta ei ole 15.2. mennessä tehty, velkoja hakee velkajärjestelyn raukeamista. Vaatimus tulee käsiteltäväksi 2.5. Tällöin käräjäoikeus katsoo, että alkuperäinen lisäaika oli kohtuuttoman lyhyt. Toisaalta kun maksua ei ole toukokuuhun mennessä tehty, saneeraus-

⁴⁴ HE 1992:182 s. 100. Perusteluissa puhutaan tosin kohtuullisesta tilaisuudesta, mikä on teoriassa eri asia. Tilaisuutta lienee kuitenkin käytetty lisäajan synonyyminä. Velkoja voi antaa saneerausvelalliselle muutoinkin maksun lykkäyksen eli tavanomaista maksuaikaa. Tällainen maksunlykkäys estää raukeamisvaatimuksen tekemisen. Velallinen ei vielä ole laiminlyönyt velvollisuuttaan. Kysymystä YrSanL 64.1 §:n tarkoittamasta lisäajasta ja sen kohtuullisuudesta ei tässä vaiheessa lainkaan synny.

⁴⁵ Tämän tutkimuksen aineistossa vain yhdessä tapauksessa velalliselle annettiin tiedoksi nimenomainen raukeamisuhkainen lisäaika.

⁴⁶ Tämän tutkimuksen raukeamistapauksissa lisäajasta ei yleensä annettu tarkempia tietoja. Hakemuksissa normaalisti huomautettiin vain, että saneerausvelallista oli toistuvasti muistutettu velasta. Vain yhdessä tapauksessa mainittiin asetettu lisäaika, joka oli kolme viikkoa. Ks. Tampereen käräjäoikeuden päätös 29.8.1997 97/6359 ja 6365. – To-dettakoon, että Saksan InsO 255 § vaatii vähintään kahden viikon lisäaikaa, joka velkojan on kirjallisesti asetettava. Ellei suoritusta tapahdu, raukeaminen on automaattista. Ks. lähemmin Bork 1995 s. 159.

velallinen on tosiasiallisesti saanut velkojalta jo kolmen kuukauden lisäajan.

YrSanL 64.1 §:n raukeamisperuste ei jätä tuomioistuimelle harkinnan varaa. Jos raukeamisen edellytykset täyttyvät, tuomioistuimen on määrättävä velkajärjestely raukeamaan.⁴⁷ Myös seuraamus on periaatteessa ehdoton; velkajärjestely raukeaa laiminlyödyn velan osalta kokonaisuudessaan. Asia erikseen on, voidaanko tätä seuraamusta joissain oloissa kohtuullistaa. Kysymystä käsitellään jäljempänä raukeamisen esteiden yhteydessä.⁴⁸

4.3. Ohjelman raukeaminen vahvistamisen esteen soveltamis seurauksena (YrSanL 65.1 §:n 1-kohta)

YrSanL 65.1 §:n 1-kohdan raukeamisperuste aktualisoituu käytännössä harvoin; yleensä este havaitaan jo vahvistamisharkinnassa.⁴⁹ Tämä raukeamisperuste on myös harkinnanvarainen. Momentin suorasta viittauksesta YrSanL 53.2 §:ään seuraa, että tuomioistuin voi jättää raukeamisseuraamuksen määräämättä, jos siihen on erityinen syy.⁵⁰ Toinen asia on, että erityistä syytä kannattaa tulkita eri tavalla kuin saneerauksen aikaisemmissa vaiheissa. Erityiseksi syyksi voidaan kelpuuttaa jo se, että saneerausvelallinen on toteuttanut ohjelmaa lojaalisti.⁵¹ Vastaavasti toistuvat maksujen laiminlyönnit (jotka eivät ole olleet riittävän vakavia johtaakseen raukeamiseen) vahvistavat YrSanL 65.1 §:n 1-kohdan raukeamisperustetta. Mitä pitemmälle saneerauksen toteuttaminen on edennyt, sitä kohtuuttomampaa ohjelman raukeaminen on.

Ensimmäisen kohdan tarkoittama raukeamisperuste on saattanut tulla tutkituksi vastaavana esteperusteena jo, kun ohjelmaehdotuksen vahvistamisesta päätettiin. Tällöin lainvoimaisen vahvistamispäätöksen oikeusvoima estää saman tosiseikaston uudelleen tutkimista.⁵² Yhdentekevää on, totesiko sanee-

⁴⁷ Tämä käy ilmi momentin perusteluista. »Jos edellytykset täyttyvät, tuomioistuimen olisi määrättävä velkajärjestely raukeamaan.» Ks. HE 1992:182 s. 100.

⁴⁸ Ks. jakso 5.4.

⁴⁹ *Huunonen-Ilveskero-Terämaa* katsovatkin, ettei »säännöstä ole käytännössä sovellettava.» Ks. 1997 s. 9.

⁵⁰ Tämä todetaan nimenomaan perusteluissa. Ks. HE 1992:182 s. 101.

⁵¹ Vastaavaa on esitetty myös akordin menettämisestä rikosperusteella. Pelkkä ajan kuluminenkin on lieventävä seikka. Esimerkiksi Tanskan konkurssilain 194.1 §:n mukaan akordi menetetään, jos velallisen todetaan menetelleen akordin vahvistamisen yhteydessä vilpillisesti. »Der kan imidlertid ved udøvelsen af skønnet over, om ophævelse skal ske, tages hensyn til det forløbne tidsrum.» Ks. *Heiberg-Lindencrone-Ørgaard* 1990 s. 149.

⁵² Näin *Koulu* 1994 s. 121.

raustuomioistuinin esteperusteen jääneen selvittämättä vai vahvistettiin ohjelma todetusta esteperusteesta huolimatta erityisestä syystä. Käytännössä tosin voi olla vaikeaa päätellä, milloin peruste on ollut kärkeäoikeuden vahvistamisharkinnassa tutkinnan kohteena. Näin on asianlaita erityisesti, mikäli esteperuste on tutkittu viran puolesta kielteiseen tulokseen päätyen. Sen sijaan jos joku menettelyn asianosaisista on nimenomaan vastustanut ohjelman vahvistamista tällä perusteella, ongelmia ei synny.

Jotta YrSanL 65.1 §:n 1-kohta ei kokonaan menettäisi merkitystään raukeamisperusteena, vahvistamisharkinnan tutkinnan on täytynyt olla todellista, konkreettista. Pelkkä teoreettinen fiktio, että estetosiseikasto tutkittiin vahvistamisharkinnassa, ei perusta oikeusvoimavaikutusta eikä estä raukeamishakemusta. Oikeusvoiman tuomaa preklusiota rajaa lisäksi se, että vahvistamispäätöksen oikeusvoima on perustekohtaista. Vaikka YrSanL 53.2 §:n 1-kohdan tosiseikasto on tullut vahvistamisharkinnassa tutkituksi, raukeamisvaatimus voidaan vahvistamispäätöksen oikeusvoiman estämättä tukea esimerkiksi saman momentin 3-kohtaan eli liiketoimintakiellon tosiseikastoon.

Asia erikseen on oikeusvoiman ulottuvuus mainitun YrSanL 53.2 §:n 3-kohdan osalta. Tällöin totuttu oikeusvoimavaikutus näyttää kokonaan puuttuvan kuten seuraavasta hypoteettisesta esimerkistä käy ilmi. Velkoja A on aikanaan vastustanut ohjelman vahvistamista sillä perusteella, että velallisyriityksen johtoon kuuluva B on menetellyt törkeän sopimattomasti velkojiaan kohtaan (LTKieltoL 3.1 §:n 1-kohta). Kyseinen A:n väite on hylätty. Myöhemmin A vaatii itsenäisenä jälkiasiana ohjelman raukeamista, koska B on ollut toistuvasti osallisena konkurssissa sekä osoittautunut ilmeisen sopimattomaksi harjoittamaan liiketoimintaa (LTKieltoL 3.1 §:n 2-kohta). Estettä tällaiselle raukeamisvaatimukselle ei näytä olevan.

Vahvistamispäätöksen oikeusvoimavaikutus ei ole ainoa YrSanL 65.1 §:n 1-kohdan mukaista raukeamista rajoittava tekijä. Jos tuomioistuin on vahvistamisharkinnassa tosiasiallisesti tuntenut esteperusteen, YrSanL 65.1 §:n 1-kohdan soveltaminen estyy. Mikäli tuomioistuin *de facto* tunsu estetosiseikan, ei ole johdonmukaista väittää, että tosiseikka olisi estänyt ohjelman vahvistamisen. Yhdentekevää on, onko tuomioistuin käsitellyt ja ratkaissut esteperusteen – mikä on oikeusvoimapreklusion edellytys. Merkitystä on kuitenkin vain sillä, tiesikö tuomioistuin esteestä vai ei. YrSanL:n kohdalla ei siis muodostu esimerkiksi Norjan oikeudelle ominaista ongelmaa siitä, mikä vaikutus velkojien tietoisuudella on.⁵³

⁵³ Ks. lähemmin Huser 1987 s. 370. Hänen mukaansa akordin menettämistä ei tällöin tapahdu, sillä ehdotusta kannattaneen velkojan tosiasiallinen tieto poistaa syy-yhtey-

Vaatus syy-yhteydestä?

YrSanL 65.1 §:n 1-kohdasta on luettavissa myös vaatimus syy-yhteydestä. Ohjelman vahvistamisen este johtaa ohjelman raukeamiseen vain, kun kyseinen seikka olisi estänyt ohjelman vahvistamisen. Käytännön soveltamistilanteissa kyseinen kausaalisuusvaatimus luultavasti sulautuu erityisen syyn problematiikkaan. Periaatteessa kysymys on kuitenkin eri asioista. Estetosisaikaston vaikutus on ratkaistava ensimmäiseksi; erityisen syyn olemassaoloa päästään pohtimaan vasta, kun raukeamisperusteen katsotaan sinänsä vallitsevan.⁵⁴

Konkreettinen kysymys on, kuinka vahva syy-yhteyden on oltava.⁵⁵ 1-kohdan sanamuoto antaa vaikutelman, että ohjelman vahvistamisen estymisen tulee olla varmaa. Pelkkä mahdollisuus tai edes korkea todennäköisyys, että esteperuste olisi vaikuttanut päätöksenteon lopputulokseen, ei riitä perusteeksi saneerauksen raukeamiseen.⁵⁶ Tästä tulkinnasta seuraa, että todelliseksi raukeamisperusteiksi jäävät ainoastaan saneerausvelallisen törkeä menettely kuten velallisen rikos saneerausmenettelyyn johtaneessa liiketoiminnassa – käytännössä siis YrSanL 53.2 §:n 1-kohdan estetosisaikasto.

Tähän tutkimukseen kerätyssä aineistossa YrSanL 65.1 §:n 1-kohdan raukeamisperuste aktualisoitui vain kerran. Kyseisessä tapauksessa lääninverovirasto vetosi siihen, että yhtiön varoista laaditusta selvityksestä puuttui 1 milj. markan osakaslaina ja että myyntituloja oli tuloutettu kirjanpitoon ennen aikaisesti. Jos kirjanpito olisi tehty asianmukaisesti, yhtiön käyttökate olisi muodostunut negatiiviseksi. Käräjäoikeus hyväksyi lääninveroviraston raukeamishakemuksen; päätöksen perusteluissa viitataan YrSanL 53.2 §:ään.⁵⁷

den. Tosiasialliseen tietoon rinnastetaan se, mitä velkojien piti tietää. »Dersom kreditor burde ha kjent til det aktuelle forhold, kan således dette være hinder for ugyldighet.»

⁵⁴ Tätä päättelyä mutkistaa se, että erityinen syy oikeuttaa ohjelman vahvistamiseen esteperusteesta huolimatta. Kausaalisuusvaatimus edellyttää näin kannanottoa myös siihen, olisiko vahvistamisharkinnassa jokin (oletettu) erityinen syy kumonnut (tunnetuksi oletetun) esteperusteen vaikutuksen.

⁵⁵ Näyttövaikeudet ovat niin suuret, että Norjan konkurssilakia uudistettaessa harkittiin syy-yhteyden poistamista akordin menettämisperusteista. Ehdotus kaatui valmistelussa siihen, että syy-yhteyden poistaminen antaisi raukeamissäännöstellle »et pønalt preg». Tällaista leimaa tuli kuitenkin välttää. Ks. lähemmin *Huser* 1987 s. 369.

⁵⁶ Ks. *Koulu* 1994 s. 121. Yleensä menettelysääntelyssä tyydytään todennäköiseen kausaaliyhteyteen. Purkuperusteiden osalta ks. esim. *Lager* 1972 s. 184.

⁵⁷ Tampereen käräjäoikeuden päätös 21.6.1995 95/4619 (Tampereen Koulupalvelu Oy). Päätöksen perusteluissa ei mainita, mitkä nimenomaiset seikat toteuttivat raukea-

4.4. Velkojan suosiminen raukeamisperusteena (YrSanL 65.1 §:n 2-kohta)

4.4.1. Suppea vs. laaja tulkinta?

YrSanL 65.1 §:n 2-kohdan mukaan saneerausohjelma voidaan määrätä raukeamaan, jos »velallinen on rikkonut ohjelmaa suosiakseen jotakin velkojaa eikä rikkomus ole vähäinen.» Tälle raukeamisperusteelle on annettavissa joko ahtaan kirjaimellinen tai laaja tulkinta. Hallituksen esityksen perustelut tukevat olettamusta ensimmäisestä vaihtoehdosta. Ainoana esimerkkinä tästä raukeamisperusteesta mainitaan, että 2-kohdan nojalla ohjelma voidaan määrätä raukeamaan, kun saneerausvelallinen on tahallaan laiminlyönyt maksun yhdelle velkojalleen, jotta hän saisi aikaan velkojakohtaisen velkajärjestelyn raukeamisen.⁵⁸ Näin ymmärrettynä 2-kohdan raukeamisperuste jäisi erityistilanteen sanktioksi, joka on yleensä tuomittu kaatumaan jo näyttävaikeuksiin.

Laaja tulkinta (johon sanamuoto antaa mahdollisuuden) pitää yllä velkojen yhdenvertaisuutta myös saneerauksen jälkeen. Tällöin YrSanL 65.1 §:n 2-kohdan raukeamisperuste täydentää sopivasti sitä velkojaa suosivien sitoumusten kieltoa, joka säädetään YrSanL 59 §:ssä. Raukeamisperusteen soveltamisalan ytimeksi tulee velkojan aktiivinen suosiminen saneerauksen toteuttamisvaiheen aikana – esimerkiksi velkojalle ohjatut suoritukset, jotka ylittävät maksuohjelmassa määrätyn. Laajasti tulkittuna 2-kohdan raukeamisperuste muodostuu yleiseksi. Perustetta voidaankin pitää saneerauksen toteutusvaiheen kulmakivenä.⁵⁹

mistosiseikaston. Lopputulos todistaa rohkeasta laintulkinnasta, sillä YrSanL:n raukeamissäännökset eivät periaatteessa kata väärin tietojen antamista sinänsä. Saneerausvelallinen saa antaa miten ylioptimistisia tai jopa virheellisiä tietoja tahansa saadakseen ohjelman hyväksytyksi, kunhan hän ei vain samalla syyllisty YrSanL 53.2 §:n tarkoittamaan menettelyyn.

⁵⁸ HE 1992:182 s. 101. Tämä perustelulausuma lienee aiheina huomautuksille, että 2-kohdan raukeamisperuste tulee lähinnä kysymykseen tilanteissa, »joissa velallinen on aiheuttanut yksittäisen velkajärjestelyn raukeamisen ja alkuperäisen velkasuhteen voimaantumisen jonkin velkojan kohdalle, jotta tämä velkoja on voinut periä saatavansa alkuperäisten ehtojen mukaisena.» Näin *Huunonen–Ilveskero–Terämaa* 1997 s. 9.

⁵⁹ Ks. edellä jakso 4.1.2., jossa YrSanL 65.1 §:n 2-kohtaa on pidetty pakottavana.

Tässä tutkimuksessa lähdetään laajasta tulkinnasta. Tällainen tulkinta tukee saneerauksen tavoitteita, suppea tulkinta sen sijaan johtaa paradoksaaliin tuloksiin. Maksujen laiminlyönnillä tapahtuva välillinen suosiminen saisi aikaan ohjelman raukeamisen, suoraviivainen aktiivisuosiminen taas jäisi merkityksettömäksi.⁶⁰ On syytä muistaa, että saneerausohjelmalla on kummassakin tulkinnassa laillistava vaikutus. Ohjelmaa noudattava saneerausvelallinen ei voi syyllistyä moitittavaan menettelyyn.⁶¹ Tässä suhteessa yhdenmukaista on, onko ohjelman määräys alkuperäinen vai jälkiasiansa ohjelmaan lisätty. Ohjelman muuttamista voidaan käyttää, kuten edellä todettiin, velkojan suosimisen kiellon ja samalla raukeamissanktion kiertämiseen.

Velkojan suosimisen muuttunut sisältö

Vaikka velkojan suosiminen oli jo akordin menettämisen peruste, YrSanL:n vastaavan perusteen soveltamisala on ajallisesti toinen. Akordilainsäädännössä tosiseikasto ajoittui akordin vahvistamiseen.⁶² Akordi menetettiin ainoastaan, kun velallinen oli velkojaa suosimalla hankkinut tämän kannatuksen akordiehdotukselleen.⁶³ Akordivelallinen sai akordin vahvistamisen jälkeen haluamassaan laajuudessa suosia yksittäistä velkojaansa, kunhan suosiminen ei vain ollut korvausta suosittavan velkojan avusta akordin vahvistamisessa.⁶⁴

⁶⁰ YrSanL 65 §:n perustelujen esimerkki onkin huonosti valittu; se keskittää huomion harvinaiseen erityiskysymykseen sääntelyn päätavoitteen kustannuksella. Todettakoon, että yleisperusteluissa YrSanL 65.1 §:n 2-kohtaa ei lainkaan käsitellä. Ks. HE 1992:182. Tämä saattaa kieltä siitä, että raukeamisperustetta ei pidetty merkittävänä.

⁶¹ Ohjelmaan otettu sitoumus on pätevä, vaikka se suosisikin tiettyä velkojaa (arg. YrSanL 59 §). Ks. edellä jakso 2.7.1.

⁶² »- - - velallinen tai joku hänen tietensä on salaisesti suosinut jotakuta velkojaa vaikuttaakseen akordiasian ratkaisuun.» Tästä akordilain 37 §:stä ks. edellä jakso 1.1. i.f. ja 2.7.1.

⁶³ Tanskan oikeus poikkesi muista pohjoismaista. Suosinnan kytkentä kannatuksen ostamiseen eli vaatimus erityisestä syy-yhteydestä poistettiin vuoden 1986 konkurssilaissa. Lain 193 §:n mukaan akordi raukeaa, jos velallinen »forud for akkordens stadfaestelse hemmeligt har indrømmet nogen fordringshaver fordele frem for de øvrige fordringshavere.» Uudistuksen tavoitteena oli välttää hankala todistelu velallisen motiiveista tai tarkoituksesta. Ks. Munch 1997 s. 786.

⁶⁴ »Att gäldenären efter ackordsfastställelsen och utan antagligt samband med ackordets tillkomst gynnar viss borgenär kan sålunda icke påverka ackordets giltighet.» Näin Welamson 1961 s. 730–731.

Sen sijaan YrSanL:n vastaava raukeamisperuste kytkeytyy ohjelman toteuttamisvaiheen suosimiseen, eräänlaiseen »jälkisuosimiseen». Tässä valossa onkin johdonmukaista, että saneerausmenettelyssä velkojan suosiminen *ennen* ohjelman vahvistamista ei muodosta esteperustetta.⁶⁵ Eri asia on, että karkea velkojan suosiminen on sijoitettavissa YrSanL 55.1 §:n 3-kohdan esteperusteen soveltamisalaan. Kohdan mukaan riittää, että ehdotusta laadittaessa tai käsiteltäessä on »menetelty - - - sopimattomasti».⁶⁶

Pohjoismaisissa akordilaeissa velkojan suosiminen (poikkeuksena Tanska) tämän kannatuksen saamiseksi oli toisaalta akordin vahvistamisen este, toisaalta rangaistavaa.⁶⁷ Kun akordilait Suomessa ja Ruotsissa muuttuivat moderneiksi saneerauslaeiksi, maat päätyivät yhteisestä lähtökohdasta huolimatta erilaisiin ratkaisuihin. Ruotsalaisessa saneerausmenettelyssä akordia (joka nykyisin on siis saneerausmenettelyn jatko) ei vahvisteta, »om det finns skälig anledning anta att gäldenärsföretaget i hemlighet har gynnat någon borgenär för att inverka på ackordsfrågan» (FRL 3:25:n 3-kohta).⁶⁸ Se, että velkoja on äänestään edellyttänyt erityisen edun velalliselta, on rikos (FRL 4:13). Suomessa vastaava yhteistoiminta saneerausmenettelyssä voi olla rangaistavaa vain avunantona RL 39 luvun mukaiseen velallisen rikokseen.

4.4.2. Velallinen »on rikkonut ohjelmaa»

YrSanL 65.1 §:n 2-kohta sisältää kaksoiskriteerin, ohjelman rikkomisen ja velkojan suosimisen. Ensimmäinen kysymys 2-kohdan tulkinnassa on tästä syystä ohjelman lainvoiman merkitys. Voiko esimerkiksi lainvoimaa vailla

⁶⁵ Esteperusteen tulkinnasta ks. *Koulu* 1995 s. 251–252.

⁶⁶ Todettakoon, että velkojan suosiminen muodostuu tällaiseksi esteperusteeksi erityisesti, kun ohjelma vahvistetaan YrSanL 54 §:n nojalla (ohjelman pakkovahvistaminen). Ks. lähemmin *Koulu* 1995 s. 254 ja 256.

⁶⁷ Suomessa rangaistusuhka koski sellaista velkojaa, joka »myi» äänensä (akordilaki 51 §). Akordilain kumoaminen YrSanL:n säätämisen yhteydessä poisti tämän rangaistuksen.

⁶⁸ Suosimisen tyyppitapauksena pidetään velallisen antamaa salaista liitännäisittoumusta (»sidoöverenskommelse»). Ks. esim. *Hellners–Mellqvist* 1997 s. 224.

⁶⁹ Edellä on pidetty silmällä myönteistä vahvistamispäätöstä eli päätöstä, jolla ohjelmaehdotus on vahvistettu saneerausohjelmaksi. Jos ohjelmaehdotus on sen sijaan hylätty, asia muuttuu. Tällöin saneerausvelallinen voi, muutoksenhausta huolimatta, »riikkoa» ohjelmaehdotusta. Velkojan suosinta ei estä kielteisen päätöksen kumoamista ylemmissä oikeusasteissa. Ks. lähemmin *Koulu* 1995 s. 172–173.

olevan saneerausohjelman rikkominen johtaa ohjelman raukeamiseen? Jos käräjäoikeus on määrännyt ohjelman noudatettavaksi muutoksenhausta huolimatta, myönteinen vastaus on ilmeinen.⁶⁹ Tällöin saneerausvelallinen on velvollinen seuraamaan ohjelmaa; on loogista, että myös ohjelman toteuttamisen sanktiot tulevat voimaan.⁷⁰ Muussa tapauksessa lainvoimaa vailla olevan ohjelman rikkominen ei voi johtaa sen raukeamiseen. Velallinen voi vaaratta suosia velkojaa, kunnes ohjelma saa lainvoiman. Tämä suosimisriski onkin yksi syy sille, miksi saneeraustuomioistuimen tulisi säännönmukaisesti antaa määräys ohjelman noudattamisesta muutoksenhausta huolimatta.

Entä millainen velallisen toiminta katsotaan ohjelman rikkomiseksi? Akordiperinteen valossa tyyppitilanne on ilmeinen; saneerausvelallinen suorittaa yhdelle saneerausvelkojalle enemmän kuin mitä tämä on oikeutettu saneerausohjelman perusteella saamaan.⁷¹ Ohjelman »rikkominen» voidaan kuitenkin ymmärtää tätä väljemmin. Rikkomista on muukin ohjelman vastainen menettely kuin velkojan eduksi tapahtuva maksuohjelmasta poikkeaminen. Toisaalta vaatimus velkojan suosimisen tarkoituksesta rajoittaa raukeamisperusteen soveltamisalaa.

Ohjelman vastaisen toiminnan on tavalla tai toisella koiduttava yksittäisen velkojan hyödyksi. Niinpä saneerausvelallinen voi ilman raukeamisuuhkaa toimia vastoin ohjelman määräyksiä omistus- ja yhtiösuhteista taikka henkilöstön järjestelystä. Tällainen ohjelman rikkominen ei suosi (eli hyödytä) ketään yksilöityä velkojaa. Vastaava peilikuvailmiö havaittiin edellä myös YrSanL 64.1 §:n raukeamisperusteen tarkastelussa. Tuolloin velkajärjestelyn raukeamisen esti se, että laiminlyönti ei kohdistunut suoraan yksittäiseen velkojaan.

Ohjelman määräykset omaisuuden myymisestä ovat YrSanL 65.1 §:n 2-kohdan soveltamisalan äärirajoilla. Esimerkki tästä on Tampereen käräjäoikeuden päätös 2.8.1995 (Aralmet Oy ja EH-Konepalvelu Ky).⁷² Tapauksessa saneerausvelallinen oli ohjelmassa määrätty myymään yhtiön omistama teollisuuskiinteistö. Velkoja (jolla oli kiinnitys kiinteistöön) vaati ohjelman raukeamista, koska yhtiön edustajat olivat kiel-

⁷⁰ Ohjelma on samoin ulosottooperuste heti vahvistamisen jälkeen (YrSanL 60 §).

⁷¹ Esimerkiksi: velkoja A:n 1,2 milj. markan saatavan pääoma on velkajärjestelyssä leikattu 0,6 milj. markkaan. Saneerausvelallinen maksaa kuitenkin A:lle tämän saatavan alkuperäisen määrän.

⁷² Samoihin velallisiin liittyi myös YrSanL 63.2 §:n mukainen muuttamishakemus. Ks. edellä jakso 2.4.1. – Asia jäi käräjäoikeuden päätöksen varaan, vaikka hakija ilmoitti tyytymättömyyttä. Valitusta hovioikeuteen ei kuitenkaan tehty. Syy tähän ei ilmene asiakirjoista.

täytyneet allekirjoittamasta kauppakirjaa. Raukeamisvaatimus hylättiin perusteluin, että saneerausvelallinen oli tosin rikkonut myötävaikutusvelvollisuuttaan. Tämä laiminlyönti oli kuitenkin käräjäoikeuden mukaan korjattavissa velkojan toimenpitein. Umpikuja kierrettiinkin siten, että velkoja haki muutaman viikon kuluttua menestyksellä ohjelman muuttamista siten, että kiinteistö saatiin myydä tarvittaessa pakohuutokaupalla.

Edellä on tarkasteltu tilanteita, jossa saneerausvelallinen poikkeaa ohjelman nimenomaisesta määräyksestä. Ongelma ohjelman rikkomisesta on kuitenkin tätä tyyppitilannetta monitahoisempi. Saneerausohjelmat eivät kata kaikkia saneerausvelallisen mahdollisia toimintavaihtoehtoja. Velallinen saattaa toimia tavalla, jota ei ole lainkaan ohjelmassa ennakoitu. Tällöin herää kysymys, onko ohjelmassa sääntelemätön toiminta ohjelman rikkomista.⁷³ Voidaan väittää, että velallinen ei tällöin sanan varsinaisessa merkityksessä »riko» ohjelmaa, joten raukeamissanktiota ei saa määrätä. Asia erikseen on, että tällainen päättely kantaa juridisen saivartelun leimaa.

Jotta raukeamissanktio antaisi velkojille edellä omaksutun laajan tulkinnan tarjoamaa suojaa, ohjelman vastaista ja ohjelmasta »puuttuvaa» toimintaa ei voida yksiselitteisesti erottaa.⁷⁴ Myös jälkimmäinen toiminta voi olla ohjelman rikkomista; se seikka, onko toiminta myös velkojan suosimista, ratkaistaan erikseen. Saneerauskäytännössä ohjelman sääntelyn puuttuminen on aktualisoitunut liiketoiminnan luovutusten (ääriesimerkkinä koko saneerausvelallisen liiketoiminnan luovuttaminen) ja sulautumisten yhteydessä.⁷⁵

Liiketoimintojen luovutus ja sulautuminen ohjelman toteutusaikana

Jos edellä omaksuttu käsitys raukeamisperusteiden tyhjentävyydestä hyväksytään, liiketoiminnan luovutus ei muodosta lakimääräistä raukeamisperustetta. Sillä seikalla, oliko luovutus kielletty ohjelmassa (ohjelmakohtaista raukeamisuhkaa kuitenkin asettamatta), ei ole merkitystä. Tämä tulkinta perustuu siihen, että liiketoiminnan luovutuksella ei suosita ketään nimettyä

⁷³ Esimerkiksi: ohjelmassa on toteutettu pelkkä velkajärjestely ilman mitään kompensoivia toimia. Ohjelman tultua vahvistetuksi saneerausvelallinen suuntaa velkoja A:lle osakeannin, joka korvaa tämän velkajärjestelyssä kärsimän menetyksen.

⁷⁴ Ongelma voidaan ratkaista katsomalla, että velallinen ei saa ryhtyä sellaisiin laajakantoisiin toimenpiteisiin, joita ohjelmassa ei ole määrätty. Tällöin yllä mainitussa esimerkissä tarkoitettu suunnattu osakeanti on ohjelman rikkomista.

⁷⁵ Eri asia on, että liiketoiminnan luovutus saatetaan ohjelmassa sanktioida YrSanL 64.3 §:n ohjelmakohtaisella raukeamisuhalla. Ks. *Huunonen–Ilveskero–Terämaa* 1997 s. 20. Tällöin yllä kuvattua ongelmaa ei muodostu.

velkojaa.⁷⁶ Asia muuttuu, jos liiketoiminnan myymisestä kertyneillä varoilla maksetaan yksittäisen saneerausvelkojan saatava ennen aikaisesti. Tällöin ohjelman raukeamisen aiheuttaa velkojaa suosiva maksu – ei liiketoiminnan luovutus sinänsä. Lausuttu pätee myös, kun saneerausvelallinen ohjelman toteutusaikana sulautuu toiseen yhtiöön. Myös tässä tapauksessa se tosiseikasto, jota ohjelman raukeaminen edellyttää, jää täyttymättä. Tosin raukeamisen abstrakti uhka jatkuu. Sulautumisen vastaanottava yhtiö tulee sidotuksi ohjelmaan⁷⁷, ja sen toimet tai laiminlyönnit saattavat jatkossa toteuttaa YrSanL 65.1 §:n 2-kohdan tosiseikaston.

Yhtiöoikeudellinen kuolema (jollaisena sulautumista voidaan pitää) vaikuttaa eri tavalla kuin velallisen kuolema yksityishenkilön velkajärjestelyssä. Jos velallinen kuolee ohjelman aikana, vahvistettu maksuohjelma raukeaa (VJL 43a.1 §). Velat otetaan vainajan jälkeen huomioon niiden ehtojen mukaan, joita olisi noudatettu ilman velkajärjestelyä. Tuomioistuimien voi kuitenkin hakemuksesta määrätä toisin, jos velallisen omistusasunto oli velkajärjestelyssä säilytetty (VJL 43a.2 §).⁷⁸ Praktinen selitys sääntelyn eroavuuteen on, että VJL:ia vastaava järjestely estäisi saneerausyritysten sulautumiset, joita toisaalta pyritään lainsäädännöllä edistämään.⁷⁹

Toisen kohdan ilmaus »ohjelman rikkominen» näyttää rajaavan raukeamisperusteen soveltamista paitsi asiallisesti myös ajallisesti. Ohjelmaa ei ankaran johdonmukaisesti tulkiten voi rikkoa, kun ohjelman toteuttaminen on päättynyt. Tämä merkitsisi, että ohjelman toteutuksen päätyttyä saneerausvelallinen saisi tehdä yhdelle velkojistaan millaisia suorituksia tahansa, kunhan kyseisestä suoritusvelvollisuudesta ei ole sovittu toteutusvaiheen aikana.⁸⁰

⁷⁶ Vrt. ehkä *Huunonen–Ilveskero–Terämaa* 1997 s. 21, jotka toteavat: »Tällaisissa tilanteissa (=liiketoiminnan luovutuksissa, minun huomautukseni) tulee kuitenkin tapauskohtaisesti arvioida, mikä vaikutus liiketoiminnan luovuttamisella on saneerausohjelman toteutusedellytyksiin. Arviointiperusteena on lähinnä toimen vaikutukset maksuohjelman toteuttamiseen. Kokonaisluovutus voi vaikuttaa velallisen asemaan siinä määrin olennaisesti, että sen seurauksena saattaa syntyä peruste hakea ohjelman raukeamista (YSL 64 §)»

⁷⁷ Sen sijaan voitonjaon rajoitus ei siirry. Ks. HE 1996:89 s. 153. Näin ollen YrSanL 64.2 §:n raukeamisperuste menettää sulautumisen seurauksena merkityksensä.

⁷⁸ Ks. lähemmin *Koskelo–Lehtimäki* 1997 s. 444–447.

⁷⁹ Näin tapahtuu selvimmin silloin, kun saneerausvelallinen sulautuu saneerausmenettelyn aikana toiseen yhtiöön. Tällöin saneerausmenettely korvaa OYL:n mukaisen velkojainsuojamenettelyn (OYL 14:15). Ks. HE 1996:89 s. 153.

⁸⁰ YrSanL 65.1 §:n 2-kohdan kaksoiskriteerin rajaava vaikutus paljastuu myös tässä tilanteessa. Saneerausvelallinen tosin suosii yhtä velkojaa mutta hän ei riko ohjelmaa. Peilikuvatilanteesta ks. edellä alaviitteen 72 kohdalla esitettyä.

Hiukan yllättävä lopputulos on johdonmukainen. Ohjelman päätyttyä velallinen vapautuu lähtökohtaisesti kaikesta sidonnaisuudesta saneerausohjelmaan.

4.4.3. Milloin ohjelmaa rikotaan velkojan suosimiseksi?

Pelkkä ohjelman rikkominen ei riitä ohjelman raukeamiseen; saneerausvelallisen on rikottava ohjelmaa velkojan suosimiseksi. Kuten edellä todettiin, tämä edellytys supistaa merkittävästi raukeamisperusteen soveltamisalaa. Tosin lakitekstin sanoja »jotakin velkojaa» ei tule ymmärtää kirjaimellisesti. Velallinen voi suosia 2-kohdan merkityksessä paitsi yhtä velkojaa myös velkojaryhmää.⁸¹ Mitä laajempaa velkojapiiriä suositaan, sitä heikompaa suosiminen kuitenkin on. Samalla todennäköisyys sille, että velallisen rikkomus arvioidaan vähäiseksi, kasvaa. Jos sama etu tulee kaikille saneerausvelkojille (esimerkiksi ennenaikainen maksu tai velkajärjestelyä lieventävä ylimääräinen suoritus), 2-kohdan tosiseikasto ei lainkaan täyty.⁸²

Kannattaa panna merkille, että myös YrSanL 65.1 §:n 2-kohdasta puuttuvat subjektiiviset tosiseikat.⁸³ Ohjelman raukeamiseen ei vaadita, että saneerausvelallinen on toiminut moitittavasti – esimerkiksi tarkoittanut nimenomaan suosia tiettyä velkojaa muiden velkojien kustannuksella. Moitittavuusedellytyksen puuttumista voidaan perustella sekä säännöksen sanamuodolla että käytännön näkökohdilla. Vastakkainen tulkinta veisi tehon raukeamissanktiolta. Suosimistarkoituksen osoittaminen on tunnetusti vaikeaa. Raukeamisperusteen (tässä oletetun) tavoitteen kannalta on johdonmukaista, että suosimisen tarkoitus – jos se ylipäätään sisällytetään tosiseikastoon – päätellään yksittäistapauksen olosuhteista. Velkojaa suositaan, kun saneerausvelallisen

⁸¹ »Suosimisvaarassa» ovat normaalisti yrityksen päärahoittajat ja keskeiset liikekumppanit, joiden myötmämielisyyys on saneerauksen toteutuksen päätyttyäkin yrityksen toiminnan elinehto.

⁸² Velkojan suosiminen voi tapahtua lukemattomilla tavoilla. Kaikki taloudellisarvoinen hyötyminen saneerausvelallisen kustannuksella on tässä merkityksessä etua. Norjan konkurssilain 28 § puhuu »erityisestä edusta» ('særligt fordele'), jota on pidetty synonyyminä »økonomiske ytelser som innebærer en begunstigelse som fører til forfordeling av kreditorene.» Näin Huser 1987 s. 368.

⁸³ YrSanL 65.1 §:n 2-kohdan tulkinnassa ei jouduta pohtimaan, onko velkojan suosiminen ollut sopimatonta. Suosimisen sopimattomuus on esimerkiksi TakSL 5 §:ää tulkittaessa keskeinen. Ks. esim. Tuomisto 1995 s. 61–72. Tästä seuraa, että TakSL 5 §:stä ei ole apua 2-kohdan tulkinnassa. On syytä muistaa, että 5 §:kään ei edellytä, että velallinen on itse mieltänyt suosimistimensa sopimattomaksi. Suositun velkojan tulee sen sijaan olla sopimattomuudesta tietoinen. Ks. lähemmin Lennander 1994 s. 150–152.

toiminta objektiivisesti hyödyttää häntä enemmän kuin velkojakollektiivia.⁸⁴ Jos tilannetta halutaan verrata takaisinsaantiin, niin YrSanL 65.1 §:n 2-kohdasta rinnastuu objektiivisiin takaisinsaantiperusteisiin.⁸⁵

Raukeamisperusteen objektiivisuus saattaa tuottaa haittaakin saneerausvelallislle. Saneerausvelallinen ei voi siirtää viime sijaista raukeamisvastuutaan muille. Velallisen on tiedettävä, millainen menettely on ohjelman rikkomista. Edes se seikka, että valvoja tai velkojatoimikunta nimenomaisesti hyväksyy tietyn velallisen toimenpiteen, ei auta. Saneeraustuomioistuin saat-
taa tästä huolimatta pitää menettelyä 1 momentin 2-kohdassa tarkoitettuna ohjelman rikkomisena.

YrSanL 65.1 §:n 2-kohdan sanamuodon mukaan yksinomaan saneerausvelallisen toimi voi aiheuttaa ohjelman raukeamisen. Tässäkin suhteessa YrSanL poikkeaa sitä edeltäneestä akordilainsäädännöstä. Akordin menetys seurasi myös siitä, että »joku muu» velallisen tieteen suosi velkojaa (akordilain 37.1 §). Menettämisperusteen soveltaminen ulotettiin yllättävästi myös tilanteisiin, joissa sivullinen käytti suosintaan omia varojaan.⁸⁶ Menettämisperusteen laajennus johti kuitenkin tulkintaongelmiin, ja laajennus poistettiin muun muassa Ruotsin vuoden 1970 akordilaista.⁸⁷ Poistamisen syynä oli se, että kirjaimellisesti tulkittuna säännös esti käytännössä tavallisen saatavan lunastuksen. Saatavan lunastamisella akordia vastustava velkoja »ostettiin» pois päätöksenteosta.

YrSanL 65.1 §:n 2-kohta on kuitenkin voimassa, jos yksittäisen velkojan suosimiseen käytetään saneerausvelallisen varoja, vaikka suosiminen (esi-

⁸⁴ Samaan objektiiviseen tosiseikastoon päädyttiin modernissa akordilainsäädännössä. Akordin menetystä vaativan velkojan tuli näyttää vain suositun velkojan saama etu ('den blotte ydelse af fordel'). Selvitystä siitä, mitä akordivelallinen oli edun myöntämisellä tavoitellut, ei tarvinnut esittää. Ks. *Heiberg-Lindencrone-Ørgaard* 1990 s. 148.

⁸⁵ Tällöin on syytä muistaa, että peruseroavuus vaikeuttaa mielekästä vertailua. YrSanL 65.1 §:n 2-kohdan velkojan suosimisen ei tarvitse aiheuttaa muille velkojille sellaista välillistä tai välitöntä vahinkoa, mitä takaisinsaanti edellyttää. Ks. *Leppänen* 1992 s. 46–49. Saneerauksessa velallinen saattaa suorittaa kaikki ohjelman mukaiset maksut asianmukaisesti, jolloin muut velkojat eivät kärsi vahinkoa. Velkojen »vahinko» on syntynyt jo velkajärjestelyllä.

⁸⁶ Tätä perusteltiin melko hämärästi sillä, että muuten ei olisi perusteltavissa, miksi velkojen enemmistö saattoi pakottaa vähemmistön tahtoonsa. Ks. *Munch-Petersen* 1932 s. 103.

⁸⁷ Ks. SOU 1968:41 s. 121. Menettämisperusteen soveltamisalaan jäivät kuitenkin tilanteet, joissa »annan som bulvan för honom gynnar någon borgenär». Norjan edellä viitatussa konkurssilain 28 §:ssä valittiin keskitie; akordi raukeaa, jos sivullinen »med skyldnerens medvirkning» suosii velkojaa. Velallisen myötävaikutukseksi kelpaa myös hiljainen suostumus. Ks. *Huser* 1987 s. 369.

merkiksi maksu) tapahtuisikin muodollisesti sivullisen nimissä. Sen sijaan raukeamisperustetta ei saa ulottaa tilanteisiin, joissa sivullinen suosii yksittäistä velkojaa omilla varoillaan. Tällainen kanta edellyttäisi akordilain 37 §:n kaltaista nimenomaista säännöstä.

YrSanL 65.1 §:n 2-kohdan ulkopuolelle jää muun muassa seuraavat kaksi tilannetta: (1) saneerattavan yhtiön omistaja käyttää omia varojaan ylimääräisiin maksuihin jollekin velkojalle ja (2) konsernissa tytäryhtiö tekee vastaavia suorituksia jollekin saneerattavana olevan emoyhtiönsä velkojalle. Koska YrSanL 59 §:n ja kyseisen raukeamisperusteen soveltamisalat ovat yhtenevät, esimerkkitapauksessa omistajan tai tytäryhtiön antama sitoumuskin on pätevä.

Voidaanko yhtä velkojaa suosia ohjelman toteuttamisen jälkeen?

Oma pulmansa on, mikä katsotaan velkojan hyötymiseksi edellä esitetystä merkityksessä. Velkojaa ymmärrettävästi suositaan, kun hänen hyväkseen tehdään konkreettinen omaisuudensiirto. Yhdentekevää 2-kohdan tavoitteen valossa on, onko siirto muodollisestikin (ohjelman ylittävä) suoritus saneerausvelasta vai naamioidaanko se muuksi oikeustoimeksi. Entä jos saneerausvelallinen antaa ohjelman toteuttamisaikana vasta lupauksen tulevasta suosimisesta? Esimerkiksi: saneerausvelallinen sitoutuu kirjallisesti tekemään ohjelman ylittävän maksun, kun ohjelman toteutus on päättynyt.

Selvää on, että ohjelman toteuttanut saneerausvelallinen saa sanktioita kompensoida (entisiä) saneerausvelkojiaan haluamallaan tavalla.⁸⁸ Yksityishenkilön velkajärjestelyssä vapaaehtoiset lisäsuoritukset onkin nimenomaan sallittu. Maksuohjelman päätyttyä velallinen voi vapaaehtoisesti suorittaa velkajärjestelyn piiriin kuuluvia velkoja (VJL 40.3 §). Jotta menettelyt eivät tarpeettomasti eriydy, aidosti vapaaehtoiset suoritukset on sallittava myös saneerausmenettelyn toteutusvaiheen jälkeen. Asia muuttuu kuitenkin saneerauksen toiseksi, kun saneerausvelallinen ennalta sitoutuu vastaiseen »vapaaehtoiseen» suoritukseen.

Toisaalta on huomattava, että YrSanL 59 §:n säättämä mitättömyysseuraamus viedään myös tällaisiin sitoumuksiin. Velkojaa suosiva sitoumus jää tehottomaksi, vaikka se annetaan vasta ohjelman toteuttamisaikana.⁸⁹ Rau-

⁸⁸ Saneerausvelallisen ei myöskään tarvitse tässä vaiheessa enää välittää velkojien yhdenvertaisuudesta. Hän voi maksaa velkoja A:lle tämän saatavan alkuperäisen suuruisena ja jättää velkojat C–F ilman kompensoivaa suoritusta.

⁸⁹ Ks. edellä jakso 2.7.1.

keamissanktion kytkeminen automaattisesti mitättömään sitoumukseen vaikuttaa kohtuuttomalta. Tosin voidaan väittää, että sitoumus sinänsä osoittaa velallisen moitittavaa käyttäytymistä.⁹⁰ Edellä on kuitenkin lähdetty siitä, että 2-kohdan tosiseikasto on objektiivinen, jolloin velallisen motiivit jäävät yh-dentekeviksi. YrSanL 65 § ei, toisin kuin akordilainsäädäntö⁹¹, anna merkitystä myöskään sille, onko velkojan suosiminen julkista vai yritetäänkö sitä peitellä. Eri asia on, että suosimisen avoimuus antaa helposti aiheen olettaa, että saneerausvelallinen on erehtynyt 2-kohdan sisällöstä – jolloin ohjelman rikkomista saatetaan helposti pitää vähäisenä.⁹²

4.4.4. Saneerausvelallisen rikkomus on vähäinen

Jotta saneeraus raukeaisi YrSanL 65.1 §:n 2-kohdan perusteella, velallisen rikkomus ei saa olla vähäinen.⁹³ Mittapuita rikkomuksen vähäisyyden arviointiin ei pykälän perusteluissa anneta. Raukeamistosiseikaston tulkitseminen näin säädöstekstin ja yleisten tulkintaperiaatteiden varassa. Johdonmukaisuus vaatii, että suosimisen mittakaava – toisesta näkökulmasta yksittäisen velkojan saaman hyödyn määrä – ei saa olla ratkaiseva. Sen sijaan anteeksiantoperusteeksi voidaan kelpuuttaa (saneerausvelallisen käyttäytymisen) moitittavuuden vähäisyys. Tosin tällainen tulkinta luo lievän ristiriidan muutoin objektiiviseen tosiseikastoon; subjektiiviset seikat saavat epäsuoraa merkitystä.

Saneerausvelallisen rikkomus on pääsääntöisesti vähäinen, kun se on johtunut saneerausvelallisen aidosta erehdyksestä tai saneerausvelallinen on omaloitteisesti sen korjannut. Toisen kohdan raukeamisperusteen tosiseikasto on vaikeasti ennakoitavissa. Sellainenkin toiminta, joka on liiketaloudellisesti perusteltua, saatetaan jälkikäteen tulkita ohjelmaa rikkovaksi ja velkojaa suosivaksi. Tässä yhteydessä voidaan antaa merkitystä myös valvojan tai

⁹⁰ Akordikirjallisuudessa lähdettiin siitä, että akordin raukeamisen aiheuttavan velkojan suosimisen tuli olla todellinen varojensiirto. Näin Tanskan osalta ks. *Munch-Petersen* 1932 s. 103. Samoin tulkittiin Norjan konkurssilain 28 §:ää. »Det er uten betydning når fordelene skal tilflyte kreditor, således hindrer det ikke ugyldighet at betaling først skal finne sted etter at akkorden er oppfylt.» Lainausta on *Huserilta*. Ks. 1987 s. 368–369.

⁹¹ *Welamson* 1961 s. 726.

⁹² Tätä käsitellään jäljempänä.

⁹³ Akordilainsäädäntö ei tuntenut vastaavaa poikkeusta, vaan jokainen velkojan suostu johti akordiedun menetykseen. Tämä johtui siitä, että akordin menettämisessä oli vahva moralisoiva leima. – »hemligt gynnande är ett brott mot likhetsprincipen.» Näin *Welamson* 1961 s. 726.

velkojatoiminnan hyväksymiselle. Ohjelman rikkominen esimerkiksi valvojan »luvalla» on pääsääntöisesti vähäistä.

Tehdyn rikkomuksen korjaaminen on osaksi päällekkäinen lievennysperuste. Jos velallinen heti huomautuksen saatuaan korjaa menettelynsä, hänen käyttäytymisensä on luultavasti johtunut erehdyksestä.⁹⁴ Samoin loppuvaiheisiin edennyt ohjelman toteutus oikeuttaa katsomaan, että velallisen rikkomus on vähäinen. Jos monivuotinen ohjelma on viimeisiä suorituksia lukuun ottamatta lojaalisti toteutettu, ohjelman raukeaminen on helposti suhteettoman ankara seuraamus. Alkuvaiheen velkojan suosintaan sen sijaan on syytä suhtautua ankarasti. Se seikka, että velallinen jää heti alussa kiinni velkojan suosimisesta, lupaa ohjelman jatkototeutuksesta huonoa.

4.4.5. Velkojaa suosiva laiminlyönti ohjelman raukeamisperusteena

Velkojan suosimisen tyyppitapauksena on pidetty maksuohjelman tahallista laiminlyömistä yhtä velkojaa kohtaan, jotta velkajärjestely raukeaisi YrSanL 64.1 §:n nojalla kyseiseen velkojaan nähden.⁹⁵ Voidaan kysyä, johtaako jo tällainen suosimisen yritys ohjelman raukeamiseen. Laiminlyönti suosimistarkoituksessa muodostaa samalla velkajärjestelyn raukeamisen esteen (YrSanL 64.4 §). Tämä merkitsee, että laiminlyönnillä »suositun» velkojan raukeamishakemus saatetaan kyseisessä yksittäistapauksessa hylätä. YrSanL 65.1 §:n 2-kohdan raukeamisperusteen soveltamista epäonnistuneeseenkin suosimisyritykseen voidaan pitää perusteltuna. Yrityksen epäonnistuminen johtuu usein sattumasta.

YrSanL 64.4 §:n raukeamisen este kattaa kaikki pykälän tarkoittamat raukeamisperusteet. Tästä syystä myöskään laitton voitonjako tai ohjelman määrittämisen toimenpiteen laiminlyöminen eivät saa aikaan velkajärjestelyn raukeamista, jos on syytä olettaa, että saneerausvelallinen on menetellyt kyseisellä tavalla yhtä velkojaa suosiakseen. Käytännössä momentin soveltaminen muuhun kuin maksun laiminlyömiseen tuskin tulee kysymykseen.⁹⁶ Saneerausvelallinen ei voi torjua velkoja-aloitteista raukeamisvaatimusta maksulla. Ha-

⁹⁴ Rikkomuksen viime hetken korjaaminen raukeamisasian vireillä ollessa on vailla vaikutusta arvioitaessa, onko velallisen rikkomus ollut vähäinen. Toinen asia on, mikä vaikutus rikkomuksen korjaamisella on raukeamisen esteenä. Tätä kysymystä tarkastellaan jäljempänä jaksossa 4.7.

⁹⁵ Ks. edellä jakso 4.4.1. i.f.

⁹⁶ Yhden velkojan suosimistarkoitusta on erittäin vaikea osoittaa muissa tilanteissa, koska sovellettavaksi tuleva raukeamisperuste kuten YrSanL 64.3 § koskee normaalisti suurta joukkoa velkojia. Ks. *Koskelo* 1994 s. 341.

kijavelkojan ei tarvitse ottaa vastaan ennenaikaista tai täysimääräistä⁹⁷ suoritusta. Toinen asia on, että velkoja voi ottaa vastaan tällaisenkin maksun ja peruuttaa hakemuksensa.⁹⁸

Oma ongelmansa on, milloin yksittäiselle velkojalle menevien maksujen laiminlyönti on tahallista ja tarkoitettu velkojaa suosivaksi. Yllätys tuskin on, että kyseisen suosimistarkoituksen näyttäminen havaitaan erittäin vaikeaksi. Todistelua vaikeuttaa lisäksi lainsäätäjän asettama korkea näyttökynnys. YrSanL 64.4 §:n velkojakohtaisessa raukeamisen esteessä ja YrSanL 65.1 §:n 2-kohdan raukeamisperusteessa on päädytty eri näyttökynnyksiin. Ensimmäisessä eli raukeamisen esteessä riittää, että on syytä olettaa velallisen suosineen kyseistä velkojaa. Sen sijaan ohjelman raukeamiseen vastaavalla perusteella vaaditaan periaatteessa täysi näyttö. Pelkkä todennäköisyys ei riitä. Tästä seuraa, että laiminlyönnillä suositun velkojan raukeamishakemus on YrSanL 64.4 §:n perusteella hylättävissä, vaikka ohjelmaa ei voida kyseisessä yksittäistapauksessa määrätä raukeamaan.

Hallituksen esityksestä saadaan yksi viite YrSanL 64.4 §:n raukeamisen esteestä esitetyn näytön arviointiin. Perusteltuun epäilyyn suosimisen tarkoituksesta on aihetta, kun maksukykyinen saneerausvelallinen on jättänyt ohjelman mukaisen velvollisuutensa täyttämättä.⁹⁹ Sama tosiseikka tunnettiin myös pohjoismaisissa akordilaeissa. Maksukykyisen velallisen laiminlyönti toimi akordin menettämisperusteena.¹⁰⁰ YrSanL 65 §:n mukaisen sanktion tuomitsemiseen velallisen maksukykyyn osoittaminen ei kuitenkaan yksin riitä.

⁹⁷ Täysimääräisellä maksulla tarkoitetaan tässä velkasuhteen alkuperäisten ehtojen mukaista, »leikkaamatonta» maksua.

⁹⁸ Saneerausvelallisen kannalta tämä pikemminkin kasvattaa riskiä. Ennenaikainen tai täysimääräinen maksu on ilmeistä velkojan suosimista, joka toteuttaa YrSanL 65.1 §:n 2-kohdan tosiseikaston. – Hakijavelkojan peruuttamisoikeutta käsitellään lähemmin jaksossa 5.3.3.

⁹⁹ Näin HE 1992:182 s. 101. Vaatimus maksukykyisyydestä tarkoittaa tässä sitä, että velallisella on ollut maksun erääntyessä riittävä määrä likviidejä varoja maksuun eli velallisella on ollut maksuvalmius. – Todettakoon, että yksityishenkilön velkajärjestelyssä velallisen maksukyky saa aikaan sen, että hänen laiminlyöntinsä ei ole johtunut VJL 42.2 §:n edellyttämästä hyväksyttävästä syystä. Ks. *Koskelo-Lehtimäki* 1997 s. 434.

¹⁰⁰ Näin tulkittiin erityisesti Ruotsin vuoden 1970 akordilain menettämisperusteita. Ks. edellä jakso 4.1.1. Todettakoon, että vuoden 1996 FRL 3:27.1:stä ei ole esitetty vastaavia mielipiteitä. Momentin 3-kohta on identtinen vuoden 1970 akordilain 40 §:n kanssa: » - - på något annat sätt uppenbart försummat sina åtagande enligt ackordet.» FRL:n kohdalla menettämisperustetta pidetään eräänlaisena varmuusventtiilinä, jonka avulla voidaan puuttua »illojalt handlande från gäldenärsföretagets sida som inte går att på förhand särskilt specificera.» Ks. *Hellners-Mellqvist* 1997 s. 228.

Käytännössä ohjelman raukeamista vaativa velkoja tai valvoja luultavasti törmää jo tässä vaiheessa voittamattomiin näyttövaikeuksiin.¹⁰¹ Vastoin velallisen kiistämistä ei ole mahdollista osoittaa, että saneerausvelallisen varat olisivat riittäneet yhteen (tosiasiallisesti laiminlyötyyn) maksuun. Normaalien maksukykytodisteluun verrattuna todistusteemat ovat käännettyt. Saneerausvelallinen yrittää osoittaa maksukyvyttömyytensä, velkoja taas sen, että velallinen on maksukykyinen.

Huomioon on otettava myös muut maksujen laiminlyönnit. Se seikka, että saneerausvelallinen on laiminlyönyt ohjelman mukaiset maksut useille velkojilleen, puhuu suosimisolettamaa vastaan. Ensinnäkin toistuvat laiminlyönnit yleensä osoittavat maksukyvyyn puuttumista. Toiseksi velkojaa suosiva velallinen luultavasti huolehtisi siitä, että kukaan muista velkojista ei saa tilaisuutta vaatia jälkikonkurssia, jossa ohjelma automaattisesti YrSanL 66.1 §:n nojalla raukeaa. Samaa voidaan sanoa myös uusien velkojen laiminlyömisestä.

4.5. Kielletty voitonjako raukeamisperusteena (YrSanL 64.2 §)

Jos saneerausvelallinen rikkoo YrSanL 58 §:ssä säädetyn varojen jaon kielion, ohjelman mukainen velkajärjestely voidaan määrätä raukeamaan. Kannattaa huomata, että varojen jakamiselta ei edellytetä olennaisuutta tai edes ei-vähäisyyttä. YrSanL 64.2 §:n raukeamisperuste poikkeaa tässä suhteessa muista perusteista. Mikä tahansa kielletty voitonjako saa aikaan velkajärjestelyn raukeamisen. Ongelmaksi nousee, tuleeko voitonjaon olla »julkista» eli yhtiöoikeudellisen varojen jaon muodot täyttävää. Osakeyhtiöön sovellettuina tulkinta merkitsisi, että pelkästään OYL 12 luvun mukaan toteutettu voitonjako saattaa johtaa velkajärjestelyn raukeamiseen.

YrSanL 58.2 §:n viittaus OYL 12:5:ään oikeuttaa päättelemään, että myös muunlainen – eli osakeyhtiölain kannalta laitton – varojen jakaminen omistajille saa aikaan ohjelman raukeamisen.¹⁰² Esimerkiksi se, että omistajataho »ottaa» vakuudettoman osakaslainan osakeyhtiöstä, toteuttaa YrSanL 64.2 §:n tosiseikaston.¹⁰³

¹⁰¹ Vastaavat todisteluvaikeudet havaittiin jo akordilainsäädännön tutkimuksessa. Ks. *Welamson* 1961 s. 724.

¹⁰² Ks. HE 1992:182 s. 98.

¹⁰³ Vantaan käräjäoikeuden päätöksessä 3.1.1997 96/5929 (Kellokosken Työkalu Oy) pääosakkeenomistaja oli nostanut yhtiöstä kaksi osakaslainaa, määrältään 129.000 ja 30.000 markkaa, joihin yhtiön oma vapaa pääoma ei ollut riittänyt. Raukeamisvaatimus hyväksyttiin perusteluin, että varoja ei ollut palautettu yhtiölle ja että velkojat ja velallinen eivät olleet päässeet sopimukseen palauttamisesta.

Tällainen tulkinta on välttämätön. Muutoin yhtiöoikeudellisia voitonjakosäännöksiä kiertävä saneerausvelallinen olisi paremmassa asemassa kuin tässä suhteessa laillisesti toimiva. Kannattaa huomata, että myös verotusmenettelylain (1558/95) 29 §:n tarkoittama peitelty osingonjako on teoriassa YrSanL 64.2 §:n tarkoittamaa kiellettyä voiton jakamista.¹⁰⁴ Kyseinen toisen momentin tosiseikasto ei kuitenkaan ole identtinen verotusmenettelylain 29 §:n kanssa. Tästä syystä verotuksessa vahvistettu peitelty osingonjako ei automaattisesti tai edes pääsääntöisesti johda 2 momentin tosiseikaston täyttymiseen, jolloin siis velkajärjestely raukeaisi veronsaajan osalta.

YrSanL:n voiton jakamisen sääntelyssä on toisaalta yllättäviä aukkoja. YrSanL 58 § kieltää ja YrSanL 64.2 § sanktioi varojen jaon vain, kun se tapahtuu velallisyriityksen omistajille.¹⁰⁵ Tästä seuraa, että esimerkiksi velallisyriityksen johtohenkilöille ohjattu varojen jakaminen on YrSanL 64.2 §:n kannalta yhdenmukaista.¹⁰⁶ Sama koskee omistajien läheisiä. Tällaista varojen jakamista ei myöskään voitane katsoa YrSanL 65.1 §:n 2-kohdan tarkoittamaksi velkojan suosimiseksi – ellei hyötyvä läheinen ole sattumalta myös saneerausvelallisen velkoja. Toinen asia on, että omistajan läheisten saamat suoritukset saattavat tulla verotetuksi peiteltynä voiton jakamisena. Lain sanktiojärjestelmän heikkoudeksi kuitenkin jää, että saneerausvelallinen saa vapaasti ohjata suorituksia johdolle tai muulle lähipiirilleen.

Korvaus yhtiön hyväksi tehdystä työstä

Yhtiön hyväksi tehdystä työstä maksettu korvaus rinnastetaan luvattomaan varojen jakoon, ellei korvauksen maksaminen perustu saneerausohjelmaan.¹⁰⁷ Raukeamisen kannalta on yhdenmukaista, millä tavoin tai millä nimellä kor-

¹⁰⁴ Verotusmenettelylain 29 §:n mukaan peiteltynä osingonjakona voidaan pitää osakkaan tai tämän läheisen hyväksi suoritettua palkan, lahjapalkkion, osapalkan, asuntoedun, edustus- ja matkakustannuksen, vakuutusmaksun tai muun sellaisen hyvityksen nimellä tehtyä suoritusta. Peitellyn osingonjaon keinoista ks. esim. *Lehtonen* 1986 s. 247–253.

¹⁰⁵ Ks. esim. *Liukkonen* 1994 s. 417.

¹⁰⁶ Tämä johtaa pääomallainojen kohdalla omalaatuisiin tuloksiin. Pääomallainalle voidaan maksaa korkoa vain, mikäli korkoon käytetyt varat ovat jaettavissa voittona (OYL 5:1:n 3-k). YrSanL 58 § estää koron maksamisen pääomallainalle niin kauan kuin ohjelman toteutus jatkuu. Vrt. ehkä *Villa* 1997 s. 292. Toinen asia on, mitä oikeusvaikutuksia kiellettyyn koronmaksuun liittyy. Koron suorittaminen pääomallainalle toteuttaa raukeamistosiseikaston, jos laina on omistajan antama. Sen sijaan velkojan (esim. ohjelmassa vakautetulle) pääomallainalle maksettu korko on tässä mielessä vaaraton.

¹⁰⁷ Ks. HE 1992:182 s. 98.

vaus maksetaan. Esimerkiksi ohjelmasta puuttuva optiojärjestely täyttää toiseikaston. Korvauksen maksamisen kieltö on soveltamisalaltaan laajempi kuin vastaava varojen jaon kieltö. Tämä johtuu YrSanL 42 §:stä, jonka mukaan ohjelmassa on määrättävä »velalliselle, velallisyhtiön yhtiömiehelle tai osakkeenomistajalle taikka näiden läheiselle» tulevasta korvauksesta.¹⁰⁸

YrSanL 58.1 § puolestaan viittaa YrSanL 42 §:ään. Työsuorituksesta tulevan korvauksen maksaminen omistajan läheiselle saattaa johtaa saneerauksen raukeamiseen. Kuten edellä todettiin, tavallinen luvaton varojen jakaminen (eli jakaminen, joka ei ole korvausta yhtiölle tehdystä työstä) läheiselle taas jää raukeamissanktion kannalta merkitystä vaille.¹⁰⁹ Kielletystä palkanmaksusta kiinni jääneen saneerausvelallisen rationaalinen väite onkin, että kysymys oli OYL 12 luvun vastaisesta osingonjaosta eikä palkasta. Lopputulos on oikeuspoliittisesti kestävä. Asia erikseen on, että tämä epäloogisuus on tuskin tarkoituksellista. Pikemminkin selityksenä lienee lainvalmistelun virhe.

Tuomioistuimen harkintavalta

YrSanL 64.2 §:n viimeinen lause jättää tuomioistuimelle tietoisesti harkintavaltaa raukeamisesta päätettäessä. Tuomioistuin voi jättää raukeamisvaatimuksen hyväksymättä, jos kiellon vastaisesti jaetut varat on palautettu tai niiden arvo korvattu »ja velkajärjestelyn raukeaminen olisi tämä huomioon ottaen kohtuutonta.»¹¹⁰ Jotta raukeaminen estyisi virkkeen nojalla, kaikki jaetut varat on palautettava, vaikka vain yksittäinen velkoja vaatii velkajärjestelyn raukeamista.¹¹¹ Toinen asia on, että saneerausvelallisen ei välttämättä kannata ryhtyä palautukseen, jos raukeamisasia on velkoja-aloitteinen. Yksittäinen velkoja saa aikaan velkajärjestelyn raukeamisen ainoastaan »oman

¹⁰⁸ Läheisyys määritellään TakSL 3 §:n mukaisesti.

¹⁰⁹ Edellä viitatussa Vantaan käräjäoikeuden päätöksessä 3.1.1997 96/5929 tarkoitusta asiassa raukeamisvaatimus perustettiin myös siihen, että saneerausvelallinen oli maksanut palkkaa osakkeenomistajan läheiselle. Kyseinen pääosakkeenomistajan pojan vaimo oli saanut yhtiölle tekemästään toimistotyöstä (minkä tekemistä ei kiistetty) alimman tuntipalkan mukaan laskettuna 23.000 markan korvauksen! Käräjäoikeus katsoi – lakia rohkeasti tulkiten – että pääosakkaan vaikea sairaus oli ollut hyväksyttävä syy palkan maksamiseen. Maksu ei näin ollut riittävä peruste velkajärjestelyn raukeamiseen.

¹¹⁰ Perusteluissa viimeistä virhettä tarkennetaan yllättävästi. »Mainittu poikkeusmahdollisuus voi tulla kysymykseen lähinnä silloin, kun velallisena on yhtiö.» Ks. HE 1992:182 s. 100.

¹¹¹ Saneerausvelallinen ei toisin sanoen voi estää raukeamista palauttamalla velkojan »osuutta» vastaavan määrän jaetuista varoista.

saatavansa osalta» (YrSanL 64.2 § i.f.). Elpyvä saneerausvelka saattaa olla pienempi kuin palautettava määrä.

Jos momentin viimeistä virkettä tulkitaan sananmukaisesti, tuomioistuimen liikkumavara on suppea. Ensinnäkin varojen tapahtunut palautus on kohtuusharkinnan ennakkoehto,¹¹² toiseksi varojen osoitettu palautuskaan ei vielä varmista velkajärjestelyn pysyvyyttä. Varat palauttanut velallinen saattaakin huomata, että palautuksesta huolimatta häntä kohtaa täysimääräinen raukeamissanktio.¹¹³ Toisen momentin raukeamisperuste on muihin perusteisiin verrattuna epätavallisen ehdoton ja ankara, osaksi jopa kohtuuton.

On huomattava, että osakkeenomistajan velvollisuus saamiensa varojen palauttamiseen ei ole ehdoton. Myös saneerauksessa palautusvelvollisuus määräytyy OYL 12:5.1:n mukaan, johon YrSanL 58.2 § viittaa. Osakkeenomistajan ei tarvitse palauttaa saamiaan varoja, jos hänellä oli perusteltu aihe olettaa jaon tapahtuneen kyseisen lain mukaan. Sama pätee myös YrSanL 58 §:n vastaiseen varojen jakoon; perustellussa vilpittömässä mielessä ollut osakkeenomistaja on turvassa palautusvaateilta. Raukeamisen kannalta palautusvelvollisuuden puuttumisella ei ole merkitystä. Joku muu (toinen osakkeenomistaja tai velkoja) saattaa joutua korvaamaan jaetut varat, jotta velkajärjestelu ei purkaantuisi.

4.6. Ohjelmassa määrätty raukeamisperuste (YrSanL 64.3 §)

Saneerausohjelmassa voi olla yksilöllinen, ohjelmakohtainen raukeamisperuste.¹¹⁴ Vaikkakaan sitä ei laissa suoraan sanota, perusteen on oltava nimenomainen. Ohjelmassa on toisin sanoen oltava maininta raukeamisen uhasta. Jos tällaista muodollista uhkaa ei ole asetettu, ohjelman yksilöimän velvoitteen laiminlyönti ei johda raukeamiseen, ellei laiminlyönti samalla toteuta lakimääräistä raukeamisperustetta. Ohjelmassa ei kuitenkaan tarvitse käyttää YrSanL 65 §:n ilmaisuja (ja vielä vähemmän tämän tutkimuksen käsitteitä), kunhan ohjelmasta yksiselitteisesti ilmenee, että velkajärjestely on tarkoitettu ehdolliseksi.

Viime kädessä tuomioistuin päättää, sisältääkö ohjelma riittävästi konk-

¹¹² Edellä viitatussa tapauksessa käräjäoikeus toikin perusteluissaan esiin voimattomuutensa: »Tuomioistuimelle on siten jätetty harkintavaltaa rajoitetusti. Raukeamisen kohtuuttomuuden arviointi tulee kysymykseen vain siinä tapauksessa, että jaetut varat on palautettu.»

¹¹³ Tämä luonnollisesti heikentää saneerausvelallisen motivaatiota palautukseen.

¹¹⁴ Ks. edellä jakso 4.1.1.

retisoidun raukeamisperusteen. Tuomioistuimen tehtäväksi jää myös tulkita ohjelmassa asetettua raukeamistosiseikastoa.¹¹⁵ Tuomioistuin ei kuitenkaan voi enää raukeamisasiassa ottaa tutkittavakseen sitä, onko raukeamisperuste kohtuullinen tai lain mukainen (YrSanL 55.2 §). Tämä asia on ratkaistu sitovasti ohjelmaa vahvistettaessa.¹¹⁶

Ohjelmassa saadaan määritellä vapaasti, kuinka vakava (olennainen/muu kuin vähäinen/jokainen) rikkomuksen tai laiminlyönnin on oltava, jotta se johtaisi yksilölliseen raukeamiseen. Ellei raukeamisen kynnystä ole ohjelmassa asetettu, YrSanL 64.3 §:stä sinänsä ei voida johtaa vaatimusta esimerkiksi laiminlyönnin olennaisuudesta. Periaatteessa lieväkin tosiseikaston toteutuminen näyttää johtavan velkajärjestelyn raukeamiseen. Tämä tulkinta on kuitenkin syytä kyseenalaistaa. On lähdettävä siitä, että lakimääräisille raukeamisperusteille ominaiset oikeussuojan kriteerit ovat voimassa myös ohjelmakohtaisia perusteita sovellettaessa.¹¹⁷

Asianosaisten oikeus vaatia saneerauksen raukeamista laajenee, kun kysymys on ohjelmakohtaisesta raukeamisperusteesta. Jokaisella velkojalla on oikeus saattaa yksilöllinen raukeaminen voimaan. Velallisen laiminlyönnin ei toisin sanoen tarvitse kohdistua edes väljässä merkityksessä hakijavelkojaan. Velkoja A voi menestyksellä vaatia oman velkajärjestelynsä purkamista sillä perusteella, että saneerausvelallinen laiminlyö ohjelmassa määrätyn suunnatun osakeannin velkoja B:lle. Toinen asia on, että raukeamisen vaikutus rajoittuu kyseisen velkojan omiin saataviin. Vain hänen saatavansa elpyy eli palautuu velkajärjestelyä edeltävään tilaan.

Määräys ohjelmakohtaisesta raukeamisperusteesta on lisättävissä ohjelmaan myöhemminkin. Tällöin on kyseessä YrSanL 63.2 §:n tarkoittama ohjelman muutos. Momentin perusteella voidaan muuttaa myös alkuperäistä raukeamismääräystä.¹¹⁸ Tosin momentin suostumusvaatimuksen tulkinta tuo

¹¹⁵ Edellä viitatussa Kellokosken Työkalu Oy:n raukeamisasiassa velkoja perusti vaatimuksensa myös ohjelmakohtaiseen raukeamisperusteeseen. (Ohjelma kielsi maksamista palkkaa pääosakkaalle tai tämän läheiselle). Tältä osin käräjäoikeus sekä tulkitsi raukeamisperustetta että otti huomioon kohtuusnäkökohtia. Ks. Vantaan käräjäoikeuden päätös 3.1.1997 96/5929.

¹¹⁶ *Koulu* 1995 s. 53.

¹¹⁷ Vaikka periaate on selvä, yksityiskohdat ovat asia erikseen. Velallista suojaava järjestely saavutetaan yhdistämällä YrSanL 64 ja 65 §:ien elementtejä. Esimerkiksi: ohjelmakohtaiseen raukeamiseen saadaan vedota vasta, kun velallisen laiminlyönti tai rikkomus on olennainen eikä sitä oikaista kohtuullisessa ajassa siitä, kun valvoja tai velkoja on vaatinut velalliselta kyseistä toimenpidettä.

¹¹⁸ Ohjelmakohtainen raukeamisperuste voidaan esimerkiksi poistaa ohjelmasta tai sen tosiseikastoa tarkentaa. Ks. edellä jakso 4.1.3.

pulmia. Jos ohjelman muutos koskee vain yksittäistä velkasuhdetta, muutokseen tarvitaan lähtökohtaisesti pelkästään saneerausvelallisen ja kyseisen velkojan suostumus. Muutoksella saatetaan kuitenkin suosia yksittäistä velkojaa, joka näin saa muita velkojia laajemman hyödyn saneerauksen raukeamisesta. Perusteen lisääminen vaatii tällöin kollektiivisen suostumuksen.

4.7. Saneerauksen raukeamista ei yksittäistapauksessa tapahdu

Saneerauksen raukeamisperusteiden harkinnanvaraisuudesta

Saneerauksen raukeamisperusteet ovat pääsääntöisesti ehdottomia.¹¹⁹ Tämä koskee sekä lakimääräisiä että ohjelmakohtaisia perusteita. Jos raukeamisen aikaansaava tosiseikasto todetaan jälkiasiaassa näytetyksi, tuomioistuimella ei ole harkintavaltaa, vaan sen on määrättävä velkajärjestely tai ohjelma raukeamaan. YrSanL poikkeaa tässä suhteessa akordilainsäädännöstä. Tällöin tuomioistuimen tuli päättää akordin raukeamisesta »olosuhteiden mukaan», mikä vei väistämättä päätöksenteon harkinnanvaraisuuteen.¹²⁰ YrSanL:n järjestelmässä taas yksikin velkoja voi saada aikaan ohjelman raukeamisen vastoin muiden velkojien tahtoa. Tosin muiden velkojien vastustus raukeamisvaatimukselle on monasti katsottavissa merkiksi siitä, että velallisen rikkomus on kokonaisuutena arvioiden vähäinen – jolloin raukeamisvaatimus hylätään.

Toinen asia on raukeamistosiseikaston tosiasiallinen »harkinnanvaraisuus». Harkintavaltaa on helppo käyttää epäsuorasti. Tämä tapahtuu katsomalla, että saneerausvelallisen laiminlyönti ei ole ollutkaan olennainen tai että velallinen ei ole rikkomuksellaan suosinut ketään velkojistaan jne. Tosiseikastojen tulkinnanvaraisuudesta seuraa, että kysymyksellä raukeamisperusteiden ehdottomuudesta ei ole sellaista merkitystä, mitä saneerauksen teoria edellyttäisi. Edellä viitatuissa Kellokosken Työkalu Oy:n, Aralmet Oy:n ja EH-Konepalvelu Ky:n raukeamisasioissa käräjäoikeudet näyttävät »kohtuullistaneen» lopputulosta

¹¹⁹ Näin *Koulu* 1994 s. 121. Laiminlyöntiraukeamisen ehdottomuus todetaan YrSanL 64.1 §:n perusteluissa. »Jos nämä edellytykset täyttyvät, tuomioistuimen olisi määrättävä velkajärjestely raukeamaan.» Ks. HE 1992:182 s. 100. Muiden raukeamissäännösten perustelut eivät ole yhtä yksiselitteisiä.

¹²⁰ »Men det har ansetts olämpligt att ackordsförmånen skulle förfalla utan vidare – i stället skall frågan prövas av rätten allt efter omständigheterna, Ett skäl här till är att ackordets förverkande kan försämrans borgenärernas ställning.» Näin *Arnesdotter* 1982 s. 129.

tulkitseamalla raukeamisperusteita kuvatulla tavalla velallisen eduksi.¹²¹ Viimeksi mainitussa asiassa osa institutionaalisista velkojista nimenomaan vastusti velkojan raukeamisvaatimusta.

YrSanL 64.2 § on muodollisesti ainoa harkinnanvarainen raukeamisperuste. Tosin 2 momentti sitoo kohtuusharkintaa asettamalla sille ehdottoman edellytyksen eli laittomasti jaettujen varojen täysimääräisen palauttamisen.¹²² Muissa soveltamistapauksissa laiminlyönnin tai rikkomuksen oma-aloitteinen korjaaminen ei riitä torjumaan raukeamisseuraamusta. Esimerkiksi se, että saneerausvelallinen maksaa viivästyneen maksuerän sen jälkeen kun velkojan asettama kohtuullinen lisäaika on päättynyt, ei periaatteesta estä velkajärjestelyä raukeamasta. Toinen asia on, että tuomioistuin voi ottaa – ja käytännössä mitä todennäköisimmin niin tekeekin – viime hetken maksun huomioon arvioidessaan, oliko velallisen syyksi jäänyt olennainen maksun laiminlyönti. Vaikka raukeamishakemus olisi jo vireillä, viime hetken maksu saattaa yksittäistapauksessa pelastaa saneerausvelallisen velkajärjestelyn raukeamiselta. Velallisen pelastuminen ei ole kuitenkaan yhtä varmaa kuin yksityishenkilön velkajärjestelyssä. Tällöin viime hetken maksu säännönmukaisesti on raukeamisen este.¹²³

YrSanL tuntee vain suoranaisen yhden raukeamisen esteen, edellä käsitellyn YrSanL 64.4 §:n. Tämäkään momentti ei oikeastaan ole raukeamisen este vaan pikemminkin raukeamista laajentava säännös. Tarkoitettu yhden velkojan suosiminen saa aikaan sen, että alunperin velkojakohtainen raukeaminen laajentuu totaalisesti ohjelman raukeamiseksi.

Voidaanko saneerauksen raukeamista sovitella?

Saneerauksen raukeamissäännökset rakentuvat joko/tai-ratkaisumallille. Tämä

¹²¹ Ensimmäisessä tapauksessa velallisen kiistattomalle rikkomukselle konstruoiitiin hyväksyttävä syy, kahdessa viimeisessä katsottiin, että velallisen puuttuva myötävaikutus voitiin korvata velkojan toimilla.

¹²² Ks. edellä jakso 4.5. *i.f.* Kannattaa huomata, että varojen palautuksen on oltava välitön. Velallinen ei saa hyväkseen kohtuullista aikaa. Edellä viitatussa Kellokosken Työkalu Oy:n raukeamisasiassa velallinen vaati valituksessaan hovioikeudelle toissijaisesti, että sille varattaisiin kohtuullinen aika luvattomasti maksetun palkan ja nostetun osakaslainan palauttamiseen. Hovioikeus hylkäsi tämänkin vaatimuksen. Ks. Helsingin hovioikeuden päätös 2.4.1997 S 97/279.

¹²³ »Vähäistä suurempikin laiminlyönti (edellä mainittua pitempiaikainen viivästys) ei voine olla olennainen, jos velallinen on suorittanut maksut ja saattaa todennäköiseksi, että hän myös vastaisuudessa tekee suoritukset ajallaan.» Näin Koskelo-Lehtimäki 1997 s. 433. Ks. myös Niemi-Kiesiläinen 1994 s. 314.

tarkoittaa, että velkajärjestely tai saneeraus joko kokonaisuudessaan raukeaa tai pysyy kokonaisuudessaan voimassa.¹²⁴ Siitä, että määrättävää raukeamisseuraamusta voitaisiin sovitella, ei ole laissa säännöstä. Kysymystä raukeamisen sovittelusta ei kuitenkaan voida sivuuttaa. OikTL 36 §:n yleinen sovittelusäännös tarjoaa – ainakin teoreettisen – mahdollisuuden raukeamisseuraamuksen hienosäätöön.¹²⁵ Yksi tapa sovitella esimerkiksi YrSanL 65.1 §:n 2-kohdan mukaista ohjelman raukeamista on määrätä, että saneerausohjelma raukeaa siltä osin kuin suosittu velkoja on saanut saneerausvelallisen suosimistoimista konkreettista hyötyä.¹²⁶

Esimerkiksi: velkojaryhmässä A velkojen saatavien pääomia on leikattu 60 prosentilla. Ryhmään kuuluvaa velkoja x:ää suositetaan ylimääräisellä maksulla siten, että hän saakin 70 prosentin suorituksen alkuperäisestä saatavastaan. Tasapaino palautuu purkamalla toimitettua velkajärjestelyä siten, että kaikki muutkin velkojaryhmän A velkojat saavat saman prosenttiosuuden.

Jos kysymyksessä on YrSanL 64.1 §:n tarkoittama velkajärjestelyn raukeaminen, sovittelu voi tapahtua pysyttämällä velkajärjestely mutta aikaistamalla velkojalle ohjelman mukaan tulevia suorituksia. Tällainen sovittelu itse asiassa lähentäisi insolvenssimenettelyjä. Yksityishenkilön velkajärjestelyssä velkoja voi raukeamisvaatimuksen sijasta ryhtyä ulosottoperintään. Tällöin velkojalla on oikeus vaatia yhdellä kertaa ohjelman hänelle lupaa kertymä (VJL 42.2 §).¹²⁷ Jos velkojalle annetaan saneerauksessa vastaava oikeus ennenaikaiseen maksunsaantiin, koko velkajärjestelyn raukeamisen ankaruus vältetään. Suoritusten aikaistaminen toimii toisaalta sanktiona velalliselle, toisaalta kompensationsa kärsineelle velkojalle.

¹²⁴ Toinen asia on, että raukeaminen on välillä velkojakohtaista (tai tarkkaan ottaen velkakohtaista) ja välillä totaalista, kaikki ohjelman velkajärjestelyt käsittävää. Yllä tarkoitetaan tuomioistuimen liikkumavaraa kyseisen raukeamistyyppin »sisällä». Raukeamisen vaikutuksia käsitellään seuraavassa jaksossa.

¹²⁵ Vastaväitteinä voidaan tosin esittää, että sovittelu merkitsee lain (=lakimääräisen raukeamisperusteen) sovittelua, mihin on suhtauduttu varauksellisesti. Ks. lähemmin Pöyhönen 1988 s. 46–51.

¹²⁶ Vastaavia näkökohtia on esitetty PK 21 luvun mukaisen perillisten henkilökohtaisen velkavastuun sovittelusta. Ks. lähemmin Lohi 1998 s. 403–407. – Osittainen raukeaminen voisi myös elvyttää leikatun pääoman mutta pysyttää muun velkajärjestelyn tai päinvastoin.

¹²⁷ Ks. lähemmin Koskelo-Lehtimäki 1997 s. 399–400. Saneerauksessa velkoja voi periä ulosotossa vain maksuohjelman mukaisia laiminlyötyjä erii. Maksuohjelman »enakkoeräännyttämiseen» ei ole mahdollisuutta.

Jos sovittelu sallitaan, raukeamissäännösten praktinen käytettävyys lisääntyy.¹²⁸ Luvallinen sovittelu toisi näkyviin sen piilevän sovittelun, jota tuomioistuimet saattavat käytännössä harrastaa. Tällaisessa »sovittelussa» raukeamistositseikastoja tulkitaan velallista suosivasti, jotta kohtuuttoman ankaraksi koettua raukeamissanktiota ei tarvitsisi määrätä. Kannattaa myös muistaa, että viime sijainen tapa pehmentää liian ankaraa raukeamisseuraamusta on toistettu saneerausmenettely, mikä tuo uuden kustannusrasituksen saneerauksen asianosaisten kannettavaksi.¹²⁹

4.8. Saneerauksen raukeamisen oikeusvaikutukset

4.8.1. Velkajärjestely purkautuu (YrSanL 64.5 § ja 65.2 §)

Lain raukeamisperusteet luovat itsestään selvän jatkokysymyksen: mitä velkajärjestelyn tai ohjelman raukeamisesta seuraa? YrSanL 64.5 § antaa ensimmäiseen kysymykseen näennäisesti yksiselitteisen vastauksen.¹³⁰ Velkojalla, jonka osalta velkajärjestely raukeaa, on momentin mukaan »samanlainen oikeus suoritukseen kuin jos saneerausohjelmaa ei olisi vahvistettu». Ohjelman raukeamisen vaikutus taas määrätään YrSanL 65.2 §:ssä. Momentin mukaan ohjelman voimassaolo lakkaa ja velkojilla on samanlainen oikeus suoritukseen kuin jos saneerausohjelmaa ei olisi vahvistettu. YrSanL 65.2 §:n viimeinen virke puolestaan rajaa raukeamisen purkavaa vaikutusta: ohjelman raukeaminen ei vaikuta ohjelman perusteella tehtyjen oikeustoimien pätevyyteen.

Vaikeaselkoista säädöstekstiä täsmennetään lain perusteluissa. Velkajärjestelyn raukeaminen tarkoittaa perustelujen mukaan sitä, että velkajärjestely

¹²⁸ Ilmiö on tuttu konkurssioikeudesta. TakSL 22 §:n (pykälä mahdollistaa takaisinsaannin seurausten sovittelun) »säännöksellä on joustavoitettu takaisinsaantiperusteita. TakSL tarjoaa takaisinsaantivaatimuksen hylkäämisen ja hyväksymisen ohella tavallaan kolmannen vaihtoehdon: 'osittaisen takaisinsaannin'. Näin *Tuomisto* 1995 s. 28.

¹²⁹ Tässä uudessa menettelyssä siis järjestellään sekä elpyneitä alkuperäisen määräisiä ohjelmavelkoja että menettelyn jälkeen syntyneitä uusia velkoja.

¹³⁰ Velkajärjestelyn raukeamisen vaikutuksista vanhentumiseen on erityissäännös lain 99 §:ssä. Saatavia koskevat erityiset vanhentumisaajat ja erityiset etuoikeusaajat alkavat jälleen kulua raukeamista seuraavan kalenterivuoden alusta. Kalenterivuoteen on päädytty siitä syystä, että saatavien perinnän massamenettelyssä yksilöllisen vanhentumisen seuraaminen tuottaisi vaikeuksia. Ks. HE 1992:182 s. 111.

lyn oikeusvaikutukset lakkaavat ja velkojan oikeudet palaavat entiselleen.¹³¹ Ohjelman raukeamisesta todetaan, että se vaikuttaa ennen muuta ohjelmaan sisältyviin velkajärjestelyihin. Sen lisäksi ohjelman toimeenpano jäljellä olevilta osiltaan keskeytyy. YrSanL 64.5 §:n viimeinen virke määrää poikkeuksen pääsääntöön, jonka mukaan velkasuhteen alkuperäinen sisältö palautuu. Vaikka velkajärjestely raukeaa, velallisen ei tarvitse suorittaa velalle viivästyskorkoa velkajärjestelyn voimassaoloajalta, jollei tuomioistuimien erityisestä syystä toisin määrää. Kyseinen poikkeussäännös lisättiin 5 momenttiin lain eduskuntakäsittelyssä lakivaliokunnan ehdotuksesta.¹³²

Akordilainsäädäntöön verrattuna YrSanL:n järjestelmä on jähkä. Saneerauksen raukeaminen on ehdotonta ja pakottavaa; velkasuhteet palaavat alkutilaansa, haluavat asianosaiset sitä tai ei. Akordilainsäädäntö jätti valintavallan velkojalle. Vaikka akordi julistettiin menetetyksi, velkojalla oli oikeus vaatia, että velallinen noudatti muilta osin akordin määräyksiä (akordilaki 37 §).¹³³ Vastaava valinnan mahdollisuutta ei YrSanL:ssa tunneta.¹³⁴ Tämä merkitsee, että velkoja ei voi perustaa rauenneeseen velkajärjestelyyn tai ohjelmaan vaatimuksia.

YrSanL:ia säädettäessä keskusteltiin, tuliko velkajärjestelyn raueta pelkästään johonkin velkojaan nähden vai kokonaisuudessaan.¹³⁵ Keskustelu ei jäänyt turhaksi. Nähtävästi juuri tästä syystä hallituksen esitykseen otettiin YrSanL 64.4 §:n raukeamisen este. Muutoin lain kaavailut päälinjat säilyivät, sillä lakiesitys hyväksyttiin tältä osin alkuperäisessä muodossa. YrSanL

¹³¹ HE 1992:182 s. 101. – Lakivaliokunta tiivistä raukeamisen vaikutukset vielä osuvammin. »Saneerausohjelman laiminlyömisestä seuraa, että velkajärjestely raukeaa ja velallinen joutuu suorittamaan velkansa alkuperäisin ehdoin.» Näin lakivaliokunnan mietintö n:o 15 s. 6.

¹³² Valiokunta katsoi, että pääsäännön mukainen velvollisuus maksaa viivästyskorkoa koko ohjelman kestoajalta saattaisi olla kohtuutonta. Ks. lakivaliokunnan mietintö n:o 15 s. 6.

¹³³ »Borgenärerna får alltså göra ackordet gällande i de delar som är förmånliga för dem – –». Näin SOU 1968:41 s. 126–127.

¹³⁴ Ruotsin vuoden 1996 FRL säilytti akordiperinteen mukaisen valintavallan. FRL 3:27.3 on nimittäin suora kopio vuoden 1970 akordilain vastaavasta säännöksestä. Rauennutkin akordi »är med andra ord bindande för gäldenären i vad han har åtagit sig förpliktelser. Sådana förpliktelser kan röra betalningstid, betalnings sätt m.m.» Näin *Hellners-Mellqvist* 1997 s. 228. Myös Saksan uudessa InsO 255 §:ssä on päädytty samankaltaiseen järjestelyyn kuin pohjoismaisissa akordilaeissa. Kun saneeraus raukeaa, velallinen menettää maksuajan ja osittaisen anteeksiannon edun. Ohjelma säilyttää kuitenkin muut vaikutuksensa. Ks. *Bork* 1995 s. 157–158.

¹³⁵ Ks. edellä jakso 1.2. *if.*

64 §:n sääntelemä velkajärjestelyn raukeaminen on periaatteessa velkakoh-
taista, kun taas YrSanL 65 §:ssä tarkoitettu ohjelman raukeaminen koskee
lähtökohtaisesti kaikkia saneerausvelkoja.

YrSanL 65 §:llä näyttää olevan käsitteellinen yhteys jälkikonkurssia sään-
televään YrSanL 66 §:ään. Molemmat pykälät käyttävät samaa konstruktio-
ta. Myös YrSanL 66 §:n mukainen jälkikonkurssi saa aikaan ohjelman rau-
keamisen. Toisin sanoen kaikki ohjelman mukaiset velkajärjestelyt purkaan-
tuvat samanaikaisesti.¹³⁶ Ohjelman raukeaminen joko itsenäisenä jälkiasia-
na tai jälkikonkurssina on lähellä akordin menettämistä. Myös akordin me-
netyks palautti akordin tarkoittamat velkasuhteet kerralla entiselleen.

Sen sijaan YrSanL 64.1 §:n laiminlyöntiraukeamisen vaikutuspiiri ei ole
yksiselitteinen. Tulkintavaikeuksia syntyy, jos ohjelma sisältää vaihtoehtoi-
sia velkajärjestelyjä.¹³⁷ Momentin sanktioluonnetta vastaa parhaiten kanta,
jonka mukaan kaikki vaihtoehtoiset velkajärjestelyt raukeavat hakija-velko-
jan osalta. Muutoinhan velkoja joutuisi tekemään useita perättäisiä hakemuk-
sia, kun järjestely toisensa jälkeen laiminlyötäisiin.

Kaksi poikkeusta perusmallista (YrSanL 64.3 ja 64.2 §)

Kaksi raukeamisperustetta hämärtää laissa omaksuttua, sinänsä loogista pe-
rusmallia.¹³⁸ Kumpikin poikkeus liittyy YrSanL 64 §:ään. Ensimmäinen poik-
keus on YrSanL 64.3 §:n ohjelmakohtainen raukeamisperuste. Tällöin se laa-
juus, jossa velkajärjestely raukeaa, vaihtelee hakijan mukaan. Jos raukeamista
hakee valvoja, raukeaminen koskee kaikkia velkajärjestelyjä.¹³⁹ Lopputulos
on sama kuin YrSanL 65 §:n sääntelemässä totaalaraukeamisessa. Pykälän
3 momentti antaa itsenäisen aloitevallan myös kaikille ohjelmavelkojille.
Tämä valta kullakin velkojalla on »oman saatavansa osalta.» Jos velkoja-aloit-

¹³⁶ »Jos saneerausohjelma kokonaisuudessaan määrätään raukeamaan, kaikki ohjel-
man mukaiset velkajärjestelyt raukeaisivat 64 §:n 5 momentissa tarkoitettulla tavalla.» Näin
HE 1992:182 s. 101.

¹³⁷ Edellä viitattu Kuljetusliike R. Pynnönen Oy:n raukeamisasia tarjoaa tästä esi-
merkin. Tosin tapauksessa pulma kierrettiin määräämällä ensisijaiseksi katsottu velka-
järjestely raukeamaan. Tämä vuorostaan johti velallisen vahvistuskanteeseen siitä, miten
ohjelmaa oli tämän jälkeen tulkittava. Ks. Helsingin käräjäoikeuden tuomio 29.8.1997
97/13230.

¹³⁸ Ks. edellä jakso 4.1.1.

¹³⁹ Valvoja ei edes saa rajoittaa hakemustaan niin, että hän vaatii raukeamista vain
joidenkin velkojien osalta. Vrt. ehkä Huunonen–Ilveskero–Terämaa 1997 s. 6, jotka 2
momenttia käsitellessään toteavat, että valvojan hakemus »voi» koskea kaikkia velkojia.

teinen hakemus on tuloksekas, velkajärjestely raukeaa vain kyseiseen velkojaan nähden. Toisaalta raukeaminen käsittää kaikki hakija-velkojan saatavat, missä suhteessa säännös poikkeaa YrSanL 64.1 §:stä.¹⁴⁰

Toinen poikkeus on YrSanL 64.2 §:n kieltämä laitton voitonjako. Tämä raukeamisperuste vie vielä monimutkaisempaan materiaalliseen tulokseen. Velkajärjestelyn raukeamisen vaikutuspiiriä määrää aluksi se, kuka tekee menestyvän raukeamishakemuksen. Valvojan hakemus saa aikaan totaalisen, velkojan hakemus velkojakohtaisen raukeamisen. Lisäksi kummassakin tapauksessa raukeavien velkajärjestelyjen piiriä on rajoitettu. Oli hakija kuka tahansa, velkajärjestely purkaantuu vain niiden velkojien osalta, »joiden oikeutta suoritukseen saataviensa pääomasta on rajoitettu.»¹⁴¹ Toisen momentin mukaisesta raukeamisesta eivät pääse lainkaan hyötymään ne velkojat, joihin ovat joutuneet vain YrSanL 44.1 §:n 1–3-kohdan säätämän lievän velkajärjestelyn kohteeksi.¹⁴²

Tämäkään hienosäätö ei vielä riitä; erikseen joudutaan ratkaisemaan, kuinka laajalti velkojakohtainen raukeaminen vaikuttaa. Ensimmäinen mahdollisuus on, että velkajärjestely purkaantuu totaalisesti kyseisten kvalifioitujen velkojien kohdalla. Toinen vaihtoehto on, että raukeaminen rajoittuu järjesteltyjen velkojen pääomamäärien ennalleen palautukseen. Ensimmäinen tulkinta näyttää YrSanL:n järjestelmässä johdonmukaisemmalta; kanta saa tukea myös 2 momentin sanamuodosta. Tulkinnan suurin käytännön merkitys on siinä, että korkoihinkin kohdistuva velkajärjestely raukeaa. Velkojan oikeus palautuu näin kokonaisuudessaan saneerausta edeltävään alkutilaan.

4.8.2. Velkojan oikeus viivästyskorkoon

Velkajärjestelyn tai ohjelman rautessa palautuu velkojan alkuperäinen oikeus korkoon. Saneerausvelallisen on maksettava taannehtivasti velkojalle sovittua korkoa koko ohjelman voimassaolon ajalta.¹⁴³ Kuten edellä todet-

¹⁴⁰ YrSanL 64.1 §:n mukainen velkajärjestelyn raukeaminen rajoittui siihen velkasuhteeseen, jossa olennainen laiminlyönti oli tapahtunut. Ks. edellä jakso 4.2.

¹⁴¹ Näin vähäisinkin pääoman alennus tuo sananmukaisesti tulkiten velkojan velkajärjestelyn raukeamisen piiriin. Ks. *Huunonen–Ilveskero–Terämaa* 1997 s. 6. He toteavat toisaalta, että säännöksen tulkinta jää oikeuskäytännön varaan.

¹⁴² Tästä seuraa se paradoksaalinen ilmiö, että velkojan, joka ei luota velalliseen, kannattaa pyrkiä pääomaan kajoavan velkajärjestelyn piiriin. Tällainen velkoja nimittäin säilyttää »raukeamisedun» laittomassa voitonjaossa.

¹⁴³ Selvää tietenkin on, että maksettavasta määrästä vähennetään se korko, jonka velallinen on ohjelman mukaisesti suorittanut. Ks. *Huunonen–Ilveskero–Terämaa* 1997 s. 8.

tiin, viivästyskorko muodostaa tästä periaatteesta poikkeuksen, kun kysymys on velkajärjestelyn raukeamisesta YrSanL 64 §:n perusteella. Lähtökohta on, että taannehtivaa viivästyskorkoa ei makseta. Viivästyskorkoa saadaan periä ohjelman voimassaolon ajalta vain, jos tuomioistuimien erityisestä syystä niin määrännyt (YrSanL 64.5 §).¹⁴⁴ Annettavan määräyksen ei ole pakko kattaa koko voimassaoloaikaa. Tuomioistuimien voi velvoittaa saneerausvelallisen maksamaan viivästyskorkoa joltakin ajanjaksolta. On huomattava, että momentin rajoittava sääntö koskee vain ohjelman voimassaoloaikaa. Ennen ohjelman vahvistamista kertynyt viivästyskorko (jota on velkajärjestelyssä leikattu) elpyy järjestelyn tai ohjelman rautessa. Tähän ei tarvita erityiseen syyhyn sidottua tuomioistuimen määräystä.

YrSanL 64.5 §:stä ei käy ilmi, lasketaanko viivästyskorko ohjelman voimassaoloajalta velkojan saatavan alkuperäiselle vai velkajärjestellylle (eli käytännössä alennetulle) määrälle. Lakivaliokunnan sananvalinta tukee ensimmäistä tulkintavaihtoehtoa, joka muutoinkin vastaa hyvin YrSanL:n perusratkaisua.¹⁴⁵ Tosin kannattaa huomata, että tulkinnan seurauksena velkojan oikeus korkoon muodostuu saneerauksessa laajemmaksi kuin akordissa. Akordijärjestelmälle on ominaista, että velkoja pystyy vaatimaan akordin voimassaoloajalta viivästyskorkoa pelkästään akordin mukaiselle saatavalleen.¹⁴⁶ Säädetävässä laissa kysymys viivästyskorosta saneerauksen rautessa on syytä ottaa uudelleen harkittavaksi. Nykyinen sääntely suosii vanhoja ohjelmavelkojia velallisen ja uusien velkojien kustannuksella.

Yhdeksi ongelmaksi nousee, mitkä konkreetit seikat muodostavat YrSanL 64.5 §:n tarkoittaman erityisen syyn viivästyskoron perimiseen. Erityinen syy saattaa käytännössä olla esimerkiksi se, että saneerausvelallinen ei ole lainkaan maksanut ohjelman edellyttämiä suorituksia.¹⁴⁷ Määräys viivästysko-

¹⁴⁴ Vrt. nähtävästi Koskela 1994 s. 341, joka lausuu. »Kun velallisella ei tänä aikana (=velkajärjestelyn voimassaoloaikana, minun huomautukseni) ole ollut velvollisuutta muuhun kuin saneerausohjelman mukaisiin suorituksiin, velkajärjestelyn raukeaminenkaan ei johda siihen, että velallinen joutuisi taannehtivasti maksamaan viivästyskorkoa mainitulta ajalta.» Esityksessä ei luultavasti oteta huomioon lakivaliokunnan tekemää muutosta.

¹⁴⁵ »- - - tämä merkitsee, että velallinen voi joutua suorittamaan veloilleen viivästyskorkoa koko saneerausohjelman keston ajalta.» Näin lakivaliokunnan mietintö n:o 15 s. 6.

¹⁴⁶ Näin Huser 1987 s. 499, joka tosin käsittelee vain akordin jälkikonkurssia.

¹⁴⁷ Viivästyskorkovaatimukset ovat käytännössä melko harvinaisia. Vantaan käräjäoikeuden päätöksessä 15.4.1997 97/577 tarkoitettussa raukeamisasiassa tällainen vaatimus kuitenkin tehtiin. Velkoja vetosi erityisinä syinä siihen, että maksuohjelmaa oli noudatettu vain puoli vuotta, vain vähäinen osa ohjelmassa määrätyistä maksuista oli tehty ja

rosta on syytä antaa (ja toisaalta on annettava, jotta velvollisuus viivästyskoron maksamiseen syntyisi) myös, kun velkajärjestely raukeaa laittoman voitonjaon tai ohjelmakohtaisen raukeamisperusteen takia. Sillä seikalla, ulotuuko 2 tai 3 momentin raukeaminen kaikkiin velkajärjestelyihin, ei ole viivästyskoron kannalta merkitystä. Erityisen syyn ja sovittelun yhdistelmä sallii hyvin hienosyisen raukeamissanktion. Esimerkiksi jaettujen varojen palauttaminen, joka ei »riitä» raukeamisen torjumiseen, saattaa hyvinkin konstitoida vapautuksen viivästyskorosta. Toisin sanoen erityistä syytä viivästyskoron määräämiseen ei ole.

Vastaavaa poikkeusta periaatteesta ei tehdä, kun kysymyksessä on YrSanL 65 §:n mukainen ohjelman raukeaminen. Tällöin velkojalla on automaattisesti oikeus viivästyskorkoon koko ohjelman voimassaolon ajalta. Tuomioistuimen määräystä ei vaadita. Toinen asia on, voiko tuomioistuin erillisellä määräyksellä vapauttaa velallisen viivästyskoron maksamisesta. Kovin suurta käytännön merkitystä annettavalla vastausta ei ole; tuomioistuin voi joka tapauksessa sovittaa tältä osin raukeamisseuraamusta.¹⁴⁸ Sovittelu on paikallaan silloin, kun velallinen on hoitanut asianmukaisesti valtaosan ohjelman mukaisista maksuista. Tällaisessa tapauksessa taannehtiva viivästyskorko on kohtuuton velallista kohtaan; samalla velkoja saisi tavallaan ansaitsemattoman hyödyn.

Velkajärjestely voidaan toteuttaa myös siten, että velallisen suoritukset luetaan ensin velan pääoman lyhennykseksi (YrSanL 44.1 §:n 2-kohta). Tällaisen lyhennysten ensisijaistamisen purkaminen tuottaa lähinnä laskentatyötä. Periaatteessa purkamisen toimitustapa on itsestään selvä; velallisen ohjelman voimassaolon aikana tekemät suoritukset luetaan KK 9:5:n pääsäännön mukaan ensin koron lyhennykseksi. Näin maksamatta jäävälle pääomalle maksetaan velan alkuperäisten ehtojen mukainen korko. Toinen asia on, että ensisijaistamisen purkaminen saat-
taa tuottaa velkojalle vahinkoa. Näin käy, jos YrSanL 3.4 §:n mukainen ns. nykyarvon turvaava korko on korkeampi kuin alkuperäinen korko.¹⁴⁹

että velallinen ei ollut ottanut yhteyttä velkojaan huomautustensa jälkeen. Käräjäoikeus määräsi hakijan esittämän syn velallisen maksamaan viivästyskorkoa ohjelman voimassaoloajalta eli lähes kolmelta vuodelta. – Määräyksen sanktioluonteisuutta korostavat Huunonen–Ilveskero–Terämaa. Ks. 1997 s. 7.

¹⁴⁸ Myös päinvastainen sovittelu on mahdollinen. Toisin sanoen pääoman velkajärjestely pidetään voimassa mutta velallinen määrätään maksamaan viivästyskorkoa rikkomuksestaan lähtien. Tällöin viivästyskorko toimii rangaistusluonteisena sanktiona.

¹⁴⁹ Ks. lähemmin Koskela 1994 s. 270–271.

4.8.3. Saneerauksen raukeamisen vaikutus preklusioon, oikeusvoimaan ja täytäntöönpanokelpoisuuteen

Ohjelman raukeaminen herättää kysymyksen, häviääkö samalla ohjelman preklusiivinen vaikutus. Saneerausvelka, jota ei ole ilmoitettu ja jota selvittäjä ei tuntenut, on ohjelman vahvistamisen myötä lakannut (YrSanL 47.2 §). Voidaan ajatella, että ohjelman raukeaminen palauttaa tuntemattomien velkojen aseman entiselleen.¹⁵⁰ Preklusio toisin sanoen kumoutuu. Looginen välttämättömyys tällainen palautuminen ei ole; preklusio on ollut seurausta velkojan omasta laiminlyönnistä. Preklusion kumoutuminen on sitä paitsi tuntemattoman velkojan kannalta sattumanvarainen etu. Hän ei voi vaikuttaa lopputulokseen. Tulkinta, jonka mukaan preklusio jää ohjelman raukeamisesta huolimatta pysyväksi, näyttää perustellulta. On huomattava, että näin tapahtuu joka tapauksessa, kun velkajärjestely raukeaa YrSanL 64 §:n mukaisesti. Velkajärjestelyn raukeaminen ei toisin sanoen elvytä kyseisen velkojan lakanneita saatavia.

Toinen ongelma on, säilyykö ohjelman oikeusvoima. Ohjelma on vahvistanut sitovasti toisaalta saneerausvelkojen ja menettelynaikaisten velkojen välisen rajan, toisaalta taas saneerausvelkojen määrät. Looginen lähtökohta on, että YrSanL 65 §:n ohjelman raukeaminen hävittää kyseisen oikeusvoimavaikutuksen.¹⁵¹ Sen sijaan YrSanL 64 §:n tarkoittama velkajärjestelyn raukeaminen jää tässäkin suhteessa vaille merkitystä. Raukeamistilanteiden erottaminen saa muodollisen perustansa siitä, että YrSanL 64 §:n sääntelemässä raukeamisessa velallinen menettää periaatteessa vain velkajärjestelyllä saamansa etuudet. Tosin saatetaan huomauttaa, että YrSanL 64 §:nkin velkajärjestelyn raukeaminen saattaa – erityisesti valvoja-aloitteisessa 2 ja 3 momentin mukaisessa raukeamisessa – vaikutuksiltaan täysin muistuttaa YrSanL 65 §:n tarkoittamaa ohjelman kokonaisraukeamista.

Entä miten käy vahvistetun saneerausohjelman täytäntöönpanokelpoisuuden? Jos edellä mainittu logiikka hyväksytään, rauennut saneerausohjelma ei enää muodosta täytäntöönpanoperustetta. Sen sijaan velkajärjestelyn raukeaminen ei estä velkojaa hakemasta ulosottoa ohjelman perusteella.¹⁵² Sel-

¹⁵⁰ Näin Koskela 1994 s. 342. Hän perustelee kantaa sillä, että lakkaamisen peruste katoaa; preklusiota ei tarvita turvaamaan »ohjelman taloudellisia premissejä».

¹⁵¹ Velallinen voi tehokkaasti riitauttaa ohjelmaan sisältyneitä saatavia mahdollisessa jatkoperinnässä, jälkikonkurssissa yms.

¹⁵² Vrt. ehkä Koskela-Lehtimäki 1997 s. 402. He katsovat yksityishenkilön velkajärjestelyn osalta, että maksuohjelma ei menetä täytäntöönpanokelpoisuuttaan, vaikka se määrätään raukeamaan.

vää on, että ohjelma oikeuttaa tässä tapauksessa täytäntöönpanoon vain velkajärjestelystä eikä alkuperäisestä saatavasta (» - - maksuohjelman mukainen suoritusvelvollisuus - - »). Tämä merkitsee, että elpyneestä loppusääntävastaan velkoja tarvitsee joka tapauksessa uuden ulosottooperusteen, joka täyttää UL 3 luvun asettamat vaatimukset.¹⁵³

4.8.4. Ohjelmaan perustuvat oikeustoimet

YrSanL 65.2 §:n viimeinen virke sisältää säännöksen, joka on aiheuttanut saneerauskäytännössä melkoisia ongelmia. Virkkeessä määrätään, että ohjelman raukeaminen »ei vaikuta sen perusteella jo tehtyjen oikeustoimien pätevyYTEEN.»¹⁵⁴ Käsitettä »oikeustoimi» käytetään perustelujen mukaan laajassa merkityksessä.¹⁵⁵ Virkkeen soveltamisen ydinaluetta ovat näin ohjelman mukaiset yhtiömuodon muutokset, osakeannit, henkilöstöjärjestelyt, omaisuuden luovutukset sekä mahdolliset rahoitusjärjestelyt. Selvänä voitaneen myös pitää sitä, että ohjelman raukeaminen ei heijastu ohjelman nojalla tehtyyn sijaissuoritukseen (YrSanL 44.2 §) tai vakuuden vaihtoon (YrSanL 45.2 §).¹⁵⁶

Samoja pulmia tunnettiin jo akordijärjestelmissä. Klassinen riitakysymys oli, miten akordin menettäminen vaikutti niihin vakuuksiin, jotka velallinen tai joku sivullinen oli antanut akordin toteuttamisesta. Suomen ja Ruotsin akordilakien periaate oli, että akordin menetyksellä ei ollut merkitystä. Suomen vuoden 1932 akordilain 37.1 §:ssä määrättiinkin selvyuden vuoksi, että akordin menetys ei estänyt velkojaa vaatimasta akordin takausmiestä noudattamaan akordin vaatimusta. Käsitteellinen välttämättömyys tämä ei ollut, vaan lainsäätäjällä oli muitakin mahdollisuuksia. Tanskan akordilainsäädäntö – joka alunperin oli

¹⁵³ Oma ongelmansa syntyy »vanhoista» ulosottooperusteista, joiden täytäntöönpanokelpoisuus hävisi ohjelman vahvistamisen yhteydessä. Ks. *Koulu-Niemi-Kiesiläinen* 1997 s. 162. Kun ohjelma raukeaa, täytäntöönpanokelpoisuus näyttää palautuvan. Velkoja voi siis hakea ulosottoa tällaisen »vanhan» tuomion nojalla.

¹⁵⁴ Vastaava ongelma oli akordilainsäädännössä tuntematon. Tämä johtui siitä, että akordiehdotus ei sisältänyt muuta kuin (nykterminologian mukaan) velkajärjestelyä. Akordin menetys ei näin herättänyt kysymystä siitä, raukesivatko ne toimenpiteet (esim. omaisuuden luovutukset), joihin velallinen oli ryhtynyt akordin täyttääkseen. YrSanL 65 §:n yleistävä kielenkäyttö (ohjelma »raukeaa») on luonut uuden ongelman ja vastaavasti sääntelyn tarpeen. Samasta kysymyksestä Saksan oikeudessa ks. *Bork* 1995 s. 159.

¹⁵⁵ HE 1992:182 s. 101. *Koskelo* (1994 s. 342) toistaa perustelut sellaisinaan.

¹⁵⁶ Myös valuuttamääräisen velan muuntaminen markkamääräiseksi säilyttää pätevyytensä, vaikka muuntaminen olisikin toteutettu raukeavassa saneerausohjelmassa. Näin nähtävästi *Koskelo* 1994 s. 284. Toinen asia on, että näin muunnettuun velkaan kohdistettu velkajärjestely purkaantuu.

vakuuksien säilymisen kannalla – omaksui vuoden 1986 uudistuksessa päinvastaisen periaatteen. Takaus ja sivullisen antama vakuus raukesivat, mikäli akordi määrättiin menetetyksi.¹⁵⁷

YrSanL 65.2 §:n viimeisen virkkeen pysyvyysäännös rajoittuu ohjelman perusteella tehtyihin oikeustoimiin. Ilmaisuihin »ohjelman perusteella» on ymmärrettävä synonyymiksi ohjelmassa määrätyle toimenpiteelle eli toimenpiteelle, johon ohjelma on nimenomaan velvoittanut saneerausvelallisen ryhtymään.¹⁵⁸ Tosiasiallisesti pysyvyysäännöksen – tai pikemminkin pysyvyysperiaatteen – soveltamisala on huomattavasti laajempi. Velallisen tekemät oikeustoimet, joista on edellä lueteltu esimerkkejä, ovat säännönmukaisesti pysyviä, vaikka toimeen on ryhdytty ilman ohjelman asettamaa veloitetta. Viimeisen virkkeen pysyvyysäännös onkin itse asiassa tarpeeton. Tarpeetomuutta kuvaa se, että vastaavaa oikeustoimien pysyvyyttä ei ole säädetty jälkikonkurssin varalta, vaikka myös konkurssi saa aikaan saneerausohjelman raukeamisen (YrSanL 66.1 §). Jälkikonkurssin vaikutukset ei kuitenkaan tässä suhteessa poikkea YrSanL 65 §:n mukaisesta ohjelman raukeamisesta.

Oma erilliskysymyksensä on velkojaa suosivien liitännäissopimusten kohtalo. Tällaiset sopimukset, joilla käytännössä kompensoidaan velkojan velkajärjestelyssä kärsimiä tappioita, ovat YrSanL 59 §:n mukaan tehottomia. Jos saneeraus raukeaa, kiellon ratio katoaa. Voidaan pitää johdonmukaisena, että pykälän tarkoittama tehottomuus korjaantuu ja velkoja voi vedota sopimukseen. Korjaantuminen saattaa johtaa kaksinkertaiseen perintään, sillä velkoja voi tukeutua myös velkasuhteen alkuperäisiin ehtoihin. Teoriassa mitään pulmia ei synny, sillä velallinen voi torjua väitteellä velkojan kaksinkertaisen vaatimuksen.

Saneerausvelkojen vakauttamisen pysyvyys saneerauksen rautessa

Pysyvyysäännöksen tulkintavaikkeudet kasvavat siirryttäessä säännöksen

¹⁵⁷ Sen sijaan Tanskassakin velallisen itsensä antama vakuus säilyy akordin menetyksestä huolimatta. Ks. *Munch* 1997 s. 788. Tosin riskinä oli, että velallisen antama pantti voitiin takaisinsaannilla peräyttää siinä konkurssissa, johon akordin menestys velallisen pakottaa. Panttihan annettiin säännönmukaisesti vanhasta velasta. Ks. lähemmin *Heiberg–Lindencrone–Ørgaard* 1990 s. 149. Todettakoon, että sama ongelma takaisinsaannista syntyy myös suomalaisessa saneerauksen jälkikonkurssissa. Ks. jäljempänä jakso 6.5.

¹⁵⁸ Soveltamisalueen ulkopuolelle jäävät ne toimenpiteet, jotka on asetettu ohjelmaehdotuksen vahvistamisen ehdoksi (YrSanL 55.3 §). Tällainen toimi ei ole vielä perustunut ohjelmaan.

ydinalueelta velkajärjestelyn ja oikeustoimen välimuotoihin. Tällaisesta välimuodosta on kysymys erityisesti velkojen vakauttamisessa. Saneerauskäytännössä on tapana kompensoida velkojan menetyksiä sillä, että velkojan saatava muutetaan saneerauksen yhteydessä pääomalainaksi eli ns. vakautetuksi lainaksi.¹⁵⁹ Voidaan kysyä, onko saatavan vakauttaminen purkaantuvaa velkajärjestelyä vai pysyväksi jäävä oikeustoimi. Muodollisin perustein päädytään jälkimmäiseen kantaan. Vakauttaminen käy päinsä vain saneerausvelallisen ja velkojan sopimuksella, jolla saatavan ominaisuutta muutetaan.¹⁶⁰ Tästä seuraa, että vakauttaminen ei käsitteellisesti ole YrSanL 44 §:n mukaista velkajärjestelyä. Koska vain lakimääräinen velkajärjestely purkautuu, velkojen vakautus jää saneerauksen raukeamisesta huolimatta pysyväksi.¹⁶¹

YrSanL 65.2 §:n viimeisen virkkeen ja YrSanL 44 §:n yhteys käy ilmi myös ratkaisusta KKO 1996:91. Ratkaisu tosin koskee jälkikonkurssin vaikutusta velkojan saatavaan, joka oli saneerauksen yhteydessä muutettu vakautetuksi lainaksi. Kuten edellä todettiin, jälkikonkurssi ja ohjelman raukeaminen ovat tässä suhteessa rinnastettavissa. Tässä kiistanalaisessa ratkaisussa korkein oikeus katsoi, että ohjelman raukeaminen jälkikonkurssissa ei vaikuttanut velkojan saatavan vakauttamisen pysyvyyteen. Kanta merkitsi, että vakautusvelkoja saattoi valvoa vakautetun saatavansa jälkikonkurssissa vain MJL 6§:n tarkoittamana viimesijaisena saatavana.

Korkein oikeus perusteli lopputulostaan kahdella argumentilla. Ensinnäkin lain esitöistä on pääteltävissä, ettei raukeamisen oikeusvaikutuksia ole tarkoitettu ulotettaviksi muihin kuin mainitusta lainkohdasta (eli YrSanL 44 §:stä) ilmeneviin järjestelyihin.¹⁶² Toiseksi analogiatulkinta eli vakauttamisen purkaantuminen on vaikeasti yhdistettävissä nii-

¹⁵⁹ Vakauttaminen voidaan toimittaa joko saneerauksen suunnitteluvaiheessa tai vasta saneerausohjelmassa. Vaihtoehtoja ks. *Koskelo* 1994 s. 282. Jälkimmäisessä tapauksessa vakauttaminen tapahtuu teknisesti siten, että vakautetuiksi muuttuneista lainoista laaditaan velkojille uudet, ohjelman ehtojen mukaiset velkakirjat. Suunnitteluvaiheen vakautus on pulmallinen »vakautusvelkojen» näkökulmasta. Hänen etunsa vaatii, että lopullinen vakautus toteutetaan vasta ohjelman tultua lainvoimaiseksi. Muutoin vakautus jää sitovaksi, vaikka ohjelmaehdotus hylättäisiin.

¹⁶⁰ Sopimus pääomalainasta on tehtävä kirjallisesti (OYL 5:1.3). Vaatimus on voimassa myös saneerauksessa.

¹⁶¹ » - - YSL:n mukaiset raukeamisseuraamukset eivät koske tällaista, yhtiöoikeudellisiin säännöksiin pohjautuvaa velan statuksen muutosta, vaikka mainitunlainen järjestely sinänsä olisi toteutettu osana saneerausohjelmaa.» Näin *Koskelo* 1994 s. 284.

¹⁶² Päätelmä viitanee hallituksen esityksen perusteluun, jonka mukaan raukeamisen oikeusvaikutukset ulottuvat »ennen muuta» velkajärjestelyihin. Ks. HE 1992:182 s. 101.

hin perusteisiin, joihin tämä toimenpide nojautuu keinona selvitystilän välttämiseen. Jälkimmäinen perustelu ei ole kovinkaan kestävä saneerauksen jälkikonkurssissa, johon ratkaisu liittyy. Selvitystilän välttämällä ei voi olla merkitystä, kun saneerausvelallinen on jo konkurssissa. Sen sijaan YrSanL 65 §:n tarkoittamassa tapauksessa argumentti on hyväksyttävissä. Vakaannuttamisen purkautuminen, kun saneeraus raukeaa, veisi velallisen selvitystilaan.

Ratkaisun KKO 1996:91 lopputulosta on helppo arvostella saneerauksen tavoitteiden kannalta.¹⁶³ Ratkaisu pakottaa velkojan vaikeaan valintaan, jossa on arapelin leimaa. Tyytymällä lakimääräiseen velkajärjestelyyn (mikä käytännössä merkitsee velan pääoman vahvaa leikkaamista) velkoja säilyttää eräänlaisen raukeamisedun. Saneerauksen epäonnistuessa velkojan oikeus palautuu täysimääräiseksi. Jos taas velkoja hyväksyy vakautusvaihtoehdon, hän voittaa, kun saneeraus onnistuu. Tällöin velkoja saa myös tosiasiallisesti suorituksen; sillä, että se tapahtuu muiden velkojen jälkeen, ei ole merkitystä.¹⁶⁴

Asia erikseen on, että velkojan pakottaminen valintaan saattaa olla oikeuspoliittisesti järkevää. Tulkinta vakautuksen lopullisuudesta kuvaannollisesti sitoo vakautusvelkojan saneeraukseen. Tällaisen velkojan kannattaa edistää saneerauksen onnistumista. Vastaavasti taas velkajärjestelyn valinneen (ja näin leikkauksen kohteeksi joutuneen) velkojan kannalta on rationaalista tavoitella sitä, että ohjelma raukeaisi tai saneerausvelallinen asetettaisiin jälkikonkurssiin.

Sama pysyvyysongelma syntyy, kun saneerauksessa velkojille on kompensationsa annettu vaihto-, optio- tai voitto-osuusvelkakirjoja.¹⁶⁵ Jos YrSanL:n järjestelmää sovelletaan johdonmukaisesti, saneerausohjelman raukeaminen näyttäisi hävittävän sekä velkojan vaihto-oikeuden että oikeuden voittoon.¹⁶⁶ Raukeamisen myötä palataan alkuperäiseen velkasuhteeseen, johon ei sisälly

¹⁶³ Kirjallisuudessa on katsottu, että ratkaisutoiminnassa tulisi antaa lain sanamuodon sijaan enemmän merkitystä »yrityksen saneeraukselle asetetuille taloudellisille reaaliteeteille ja tavoitteille.» Kyseinen ratkaisu johtaa siihen, että velkojat eivät enää suostu vakauttamaan saataviaan. Ks. *Villa* 1997 s. 242.

¹⁶⁴ *Rimpilä* (1997 s. 10) onkin korostanut, että pääomalaina on vakuudettomien velkojen intressissä, koska tällainen laina antaa velkojalle mahdollisuuden saada yrityksen tulorahoituksesta kompensatiota.

¹⁶⁵ Saneerausohjelmassa velkojalle voidaan antaa myös pelkkä optio-oikeus, johon ei liity lainaosaa. Optio-oikeuksista ks. esim. *Kyläkallio-Irola-Kyläkallio* 1997 s. 390.

¹⁶⁶ »Voitto-osuusehdon liittäminen velkaan ei estä alkuperäisiin luottoehtoihin palaamista ohjelman rautessa.» Näin *Rimpilä* 1997 s. 17. – Tarkkaan ottaen alkuperäisiin ehtoihin palaaminen on välttämätöntä. YrSanL ei jätä velkojalle valinnanvaraa.

vaihto-oikeuden tai voitto-osuuden kaltaisia erillisiä oikeutuksia. Vanhan velkasuhteen elpyminen on tosin vastoin ratkaisun KKO 1996:91 oikeusohjetta, jos kysymys on vakautetusta vaihtovelkakirjasta. Vakautettu velkahan ei ratkaisun oikeusohjeen mukaan enää elpynyt.

Vastaväitteenä voidaan huomauttaa, että vakautettujen ja tavallisten vaihtovelkakirjojen erilainen kohtelu on keinotekoisia.¹⁶⁷ Tasapuolisimpaan tulokseen päästään, mikäli myös tavallisiin vaihtovelkakirjoihin sisältyvää vaihto-oikeutta pidetään yhtiöoikeudellisena järjestelynä.¹⁶⁸ Kanta merkitsee, että saneerauksen raukeaminen ei estä merkintäoikeuden käyttämistä.

¹⁶⁷ Tavallisista ja vakautetuista vaihtovelkakirjoista ks. esim. *Airaksinen–Jauhiainen* 1997 s. 362. Pääomalaina on normaalisti vaihtovelkakirjaehtoinen. Ks. mt. s. 409.

¹⁶⁸ Tämänäyttöisiä ajatuksia on esitetty akordin osalta; tosin akordin menetyksen vaikutuksia ei ole erikseen arvioitu. »Konvertibla skuldebrev är bärare av såväl en fordringsrätt som en konverteringsrätt. Den förra skall vid ackord behandlas som en vanlig penningfordran medan konverteringsrätten inte berörs av ackordet.» Näin *Arnesdotter* 1994 s. 29.

5. SANEERAUKSEN RAUKEAMINEN MENETTELYNÄ

5.1. Raukeamismenettelyn sääntely

5.1.1. Raukeamisvaatimus itsenäisenä hakemusasiانا

Raukamisasian käsittelyn säännöspohja on sama kuin muutoksen. Kummasakin tapauksessa noudatetaan enimmäkseen HakKäSL:n yleisiä menettelysääntöksiä. Säännöspohjan yhteydestä on yksittäinen poikkeus, YrSanL 79 §.¹ Kyseinen erityissäännös sääntelee asianosaisten kuulemista raukeamisasiassa. Tuomioistuimen on pykälän mukaan varattava velalliselle, velkojille ja valvojalle tilaisuus antaa kirjallinen lausuma tai kutsuttava heidät kuultavaksi istuntoon, ennen kuin velkajärjestely tai saneerausohjelma määrätään YrSanL 64 tai 65 §:n nojalla raukeamaan. YrSanL 79 § ei ole tarkoitettu tulkittavaksi niin kirjaimellisesti, että vain hakemuksen hyväksyminen edellyttää asianosaisten kuulemista. Yleisistä menettelyperiaatteista seuraa, että pykälässä mainittuja asianosaisia on kuultava jo, kun raukeamisvaatimusta aletaan käsitellä tuomioistuimessa.

Raukeamisvaatimuksen käsittely kuitenkin poikkeaa muuttamisvaatimuksen käsittelystä enemmän kuin mitä yhteinen säännöspohja antaa aiheen olettaa. Poikkeavuus johtuu raukeamisasiassa syntyvästä vastakkainasettelusta; saneerausvelallinen säännönmukaisesti vastustaa raukeamisvaatimusta. Raukeamisvaatimuksen käsittely saa näin vahvasti riita-asiamaisia piirteitä. Kun velallinen riitauttaa raukeamistosiseikaston, hakemuksen suullinen käsittely tulee yleensä välttämättömäksi. Sitä paitsi suullinen käsittely tehostaa oikeuskysymystenkin ratkaisua; säännökset saneerauksen raukeamisesta sisältävät hankalia tulkintaongelmia.²

¹ Ks. edellä jakso 3.1.2. Pykälän tulkintaa käsitellään jäljempänä jaksossa 5.3.1.

² Tanskan oikeudessa suullinen käsittely on pakollinen, ennen kuin akordin menetyksestä voidaan päättää. Ks. *Heiberg-Lindencrone-Ørgaard* 1990 s. 149. Pakkосуullisuus perustuu selvästikin siihen, että päätös akordin menettämisestä on asianosaisille hyvin merkittävä.

Tämän tutkimuksen aineistossa tosin vain kaksi raukeamisvaatimusta 13:sta ratkaistiin suullisen käsittelyn jälkeen. Istuntokäsittelyt järjestettiin Poritek Oy:n ja Kellokosken Työkalu Oy:n asioissa, jotka olivat poikkeuksellisen riitaisia. Yllättävästi vähintään yhtä riitainen Kuljetusliike R. Pynnönen Oy:n raukeamisasia käsiteltiin pelkästään kansliassa. Kirjallinen käsittely tuotti hakemuksen lisäksi saneerausvelallisen vastauksen, hakijoiden vastalausuman, valvojan lausuman ja lisälausuman, saneerausvelallisen lisäselvityksen, hakijoiden uuden lisälausuman ja saneerausvelallisen vastauksen hakijoiden viimeiseen lisälausumaan. Tämän jälkeen käräjäoikeuden päätöksestä valitettiin; lisäksi saneerausvelallinen nosti erillisen vahvistamiskanteen.

Saneerauksen ja erityisesti ohjelman raukeaminen on ankara seuraamus. Menettelyn muotoamisessa on otettava huomioon asianosaisten oikeussuojan tarve, joka on selvästi suurempi kuin ohjelman muuttamisvaatimuksia käsiteltäessä. Menettelyn on taattava saneerausvelalliselle ja muille asianosaisille oikeussuojan vähimmäistaso. Toisaalta raukeamismenettelyä ei voida oikeussuojankaan nimissä riita-asiamaista liian pitkälle. Muutoin vaarana on, että velkojien raukeamisvaatimukset muuttuvat hakemuksiksi jälkikonkurssista. Näin tapahtuu, jos konkurssihakemus on menettelyllisesti helpompi ja siten velkojalle taktisesti edullisempi.³

5.1.2. Raukeamishakemuksen vaihtoehdot

Voidaan kysyä, onko valvojan tai velkojan tekemä, YrSanL 64 tai 65 §:ään perustuva hakemus ainoa tapa saada aikaan saneerauksen raukeaminen. Hakemuksen vaihtoehdoiksi voidaan ensinnäkin tarjota erillistä suoritus- tai vahvistuskannetta. Suorituskannetien edullisuutta erityisesti YrSanL 64.1 §:n tilanteissa puoltaa se, että velkoja yleensä tarvitsee ulosottooperusteiden elpymisen saatavansa osalta.⁴ Velkojan kannalta olisi optimaalista, jos hän voisi samalla vaatia vahvistettavaksi, että velkajärjestely on rauennut.

Kannetien valinnaisuutta puoltaa se, että hakemusasian käsittelyä voidaan pitää vaatimuksen esittäjän eduksi säädettyinä menettelyllisenä kevennyksenä. Myöskään velallisen oikeussuoja ei tunnu kärsivän; pikemminkin täysimittaisessa riita-asiaassa velallinen pystyy puolustautumaan paremmin kuin hakemusasiassa. Kannattaa kuitenkin huomata, että YrSanL 79 §:n säännös

³ Tätä konkurssivaihtoehtoa ei tosin ole valvojalla. Valvojalla on pelkästään oikeus tehdä YrSanL 64 §:n ja 65 §:n mukainen raukeamisvaatimus. Ks. jäljempänä jaksot 5.2.3 ja 6.2.1.

⁴ Ks. edellä jakso 4.8.3. *i.f.*

on voimassa myös oikeudenkäynniksi muuttuneessa raukeamisasiassa. Esi-merkiksi velkojia on kuultava samalla tavalla ja samassa laajuudessa kuin käsiteltäessä raukeamisvaatimusta hakemusasiana.⁵

Toinen vaihtoehto on velkojan suora täytäntöönpanohakemus. Jos kysymyksessä on velkojan tekemä suora ulosottohakemus, valinnaisuutta ei synny. Velkoja ei toisin sanoen voi hakea ulosottoa koko ohjelman tai vielä vähemmän alkuperäisen saatavansa määrästä väittäen, että velkajärjestely on hänen osaltaan rauennut, koska YrSanL 64.1 §:n tosiseikasto on toteutunut.⁶ Tällainen suora ulosottohakemus kaatuu siihen, että YrSanL:n järjestelmässä raukeamisesta päättää (saneeraus)tuomioistuin eikä ulosottomies.⁷ Saneerauksen raukeaminen jää ulosotossa sovelletun attraktiivisen päätöksenteon ulkopuolelle. Asiaa ei muuta se, että velkajärjestelyn raukeaminen kelpaisi teoriassa esikysymykseksi täytäntöönpanoon.

Velkoja voi myös hakea suoraan saneerausvelallisen asettamista konkurssiin. Tällainen suora hakemus siis perustuu siihen, että velkajärjestely on esimerkiksi YrSanL 64.2 §:n nojalla rauennut.⁸ Velkojan hakijasaatavaksi nousee näin hänen alkuperäinen, elpynyt saatavansa. Suora konkurssihakemus on käytettävissä, vaikka saneerausvelallinen on noudattanut tunnollisesti ohjelmaa ja huolehtinut myös uusista veloista. Tässä tilanteessa velkoja ei pääse tekemään hakemusta YrSanL 66 §:n mukaisesta jälkikonkurssista, mikä poistaisi ongelman.

On ilmeistä, että suoraa konkurssihakemusta ei voida torjua väittämällä asiallisen toimivallan puuttuvan. Tuomioistuin on toimivaltainen päättämään sekä konkurssiin asettamisesta että saneerauksen raukeamisesta. Suora konkurssihakemus estyy kuitenkin rakenteellisista syistä. Konkurssia haettaessa elpynyttä saatavaa (= konkurssin hakijasaatavaa) ei vielä ole. Saneeraus-

⁵ Vastaväitteeksi voidaan kenties esittää, että vaihtoehtoisuuden salliva tulkinta voi viedä menettelyn muuhun kuin saneeraustuomioistuimeen. Tämä ei kuitenkaan ole painava vastaväite; yleensä saneerausforum on samalla velallisen normaali oikeuspaikka, joten velkoja ei kärsi haittaa.

⁶ Tämä mahdollisuus on tietenkin vain sellaisella velkojalla, jolla on joko oikeus väliittömään ulosottoon tai sitten käytettävissään »vanha» (eli ennen ohjelman vahvistamista annettu) ulosottoperuste.

⁷ Niissä oikeusjärjestyksissä, joissa saneeraus raukeaa suoraan lain nojalla (esim. Saksa), tämä on mahdollista. Ks. *Bork* 1995 s. 159. Ulosottoviranomainen ratkaisee ensimmäisenä oikeusasteena sen, ovatko raukeamiseen johtavat oikeustositseikat toteutuneet yksittäistapauksessa.

⁸ Tätä suoraa konkurssihakemusta ei saa sotkea hakemukseen YrSanL 66 §:n mukaisesta jälkikonkurssista, joka edellyttää »olemassaolevaa» hakijasaatavaa. Hakijasaatava voi tällöin olla joko uusi velka tai maksuohjelman mukainen suorittamaton erä.

velallinen ei ole velvollinen maksamaan alkuperäistä velkaa, ennen kuin velkajärjestely on tuomioistuimen päätöksellä julistettu rauenneeksi. Suoran konkurssihakemuksen menestyminen on sen hyväksymisen ennakkoehto, mikä ei ymmärrettävästi voi olla mahdollista.

5.2. Saneerauksen raukeamista haetaan

5.2.1. Kenellä on oikeus vaatia saneerauksen raukeamista?

Tuomioistuin ei voi päättää saneerauksen raukeamisesta viran puolesta, vaan joko valvojan tai yksittäisen velkojan on tehtävä aloite.⁹ Pääsääntöisesti useilla asianosaisilla on rinnakkainen vireillepano-oikeus.¹⁰ Vaatimuksen YrSanL 64.1 §:n mukaisesta laiminlyöntiraukeamisesta voi kuitenkin esittää vain velkoja. Toinen asia on, kenen kannattaa käyttää aloiteoikeuttaan. Yksittäistapauksen hakija-asetelma määrää pitkälti saneerauksen raukeamisen oikeusvaikutukset. Velkoja-aloitteisen raukeamisen vaikutukset rajoittuvat YrSanL 64 §:n piirissä hänen omaan saatavaansa.¹¹ Sen sijaan YrSanL 65 §:n mukaisella hakemuksella yksikin velkoja saa aikaan laajan velkajärjestelyn raukeamisen. On huomattava, että saneerausvelallisella itsellään ei ole aloitevaltaa. Velallinen ei toisin sanoen voi hakea 'oman' saneerausohjelmansa raukeamista.¹²

Saneerauskäytännössä velallisen hakemukset ovat harvinaisia mutta eivät tuntemattomia. Poritek Oy:n raukeamisasiassa hakijana oli saneerausvelallinen ja muut saman konsernin yhtiöt. Asiakirjojen mukaan velallinen ehdotti ensin maksuohjelman pidentämistä. Kun yksi pää-

⁹ Oikeusvertailu paljastaa, että poikkeaviakin järjestelyjä on olemassa. Esimerkiksi belgialaisessa concordat judiciaire-menettelyssä tuomioistuin voi myös omasta aloitteestaan päättää, että »concordat» takautuvasti päättyy. Ks. *Rajak-Horrocks-Bannister* 1995 s. 36.

¹⁰ Oma erilliskysymyksensä on, saako valvoja esittää vaatimuksen YrSanL 64.5 §:n mukaisesta viivästyskorosta ohjelman voimassaolon ajalta. Valvoja näyttää myös tällä kohdin samastuvan velkojaan; valvoja voi siis vaatia viivästyskorkoa. Jos korkovaatimus hyväksytään, velallinen joutuu maksamaan viivästyskorkoa kaikille niille velkojille, joiden velkajärjestelyt raukeavat.

¹¹ Raukeamisen velkojakohtaisuus on oikeastaan yllättävää, kun kysymyksessä on laitton voitonjako (YrSanL 64.2 §). Koska tällainen menettely on osoitus velallisen illojaalisuudesta, voidaan kysyä, eikö velkajärjestelyjen totaaliiraukeaminen olisi oikeuspoliittisesti johdonmukaisempaa.

¹² Saneerauskäytäntö kuitenkin vaihtelee. Esimerkiksi Rovaniemen käräjäoikeuden päätöksessä 29.11.1996 96/3478 velallisen hakemus YrSanL 65 §:n perusteella tutkittiin ja hyväksyttiin.

velkojista ilmoitti, että se ei hyväksy muutoksia vahvistettuun ohjelmaan, saneerausvelallinen neuvotteli yhtiön omaisuuden myymisestä toiminnallisena kokonaisuutena. Kun tämäkään ei onnistunut, päädyttiin siihen absurdiin tilanteeseen, että velallinen itse haki saneerauksen raukeamista. Hakemus käsiteltiin, ja siihen annettiin asiaratkaisu.¹³ Hovioikeus ei muuttanut päätöstä.¹⁴ Asialegitimaation ongelmallisuuteen ei tässä tapauksessa kiinnitetty huomiota, vaan pulmaksi ymmärrettiin raukeamisperusteiden tyhjentävyys. Hakemus hylättiin lakiin perustumattomana.

Jokaisella saneerauksen velkojalla on itsenäinen ja riippumaton aloiteoikeus. Yksittäinen velkoja voi vaatia saneerauksen raukeamista vastoin valvojan tai velkojien enemmistön kantaa. Toisaalta saneerausvelallisen oikeusuoja tuo eräitä rajoituksia. Kuten edellä todettiin, hakijavelkojan on oltava ohjelmaan merkitty velkoja.¹⁵ Tästä seuraa, että ei-preklusoituneen velkojan on ensin haettava saatavansa lisäämistä ohjelmaan. Vasta tämän jälkeen hän pystyy tekemään menestyksellisen raukeamisvaatimuksen. Sääntö aloitevalan ja ohjelmastatuksen yhteydestä koskee sekä velkajärjestelyn että ohjelman raukeamista.

Ohjelmavelkojalla on lisäksi oltava omakohtainen raukeamisintressi. Raukeamisintressillä tarkoitetaan sitä, että velkojan saatavaan on kohdistettu velkajärjestely; vain tässä tapauksessa velkoja saa hyötyä saneerauksen raukeamisesta. Vaatimus raukeamisintressistä on ilmeisen perusteltu, kun kysymyksessä on YrSanL 64 §:ssä tarkoitettu raukeamisperuste. Sen sijaan voidaan kysyä, onko myös YrSanL 65 §:ään tukeutuva raukeamisvaatimus sidoksissa vastaavaan egoistiseen raukeamisintressiin. Myönteinen vastaus tuntuu tässäkin tilanteessa johdonmukaiselta. Velkojalle, joka on jäänyt ohjelman vaikutusten ulottumattomiin¹⁶, ei kannata antaa oikeutta saattaa voimaan raukeamissanktiota muiden velkojien puolesta.¹⁷

Tässä tutkimuksessa on katsottu, että ohjelman raukeaminen ei elvytä preklusoituneita velkoja.¹⁸ Yksi perustelu kannalle on praktinen. Vastakkainen tulkinta nimittäin herättää hankalan kysymyksen: voiko preklusoituneen velan velkoja vaatia YrSanL 65 §:n perusteella saneerauksen raukeamista? Velkojan egoistista raukeamisintressiä on vaikea kieltää, koska ohjelman rau-

¹³ Ks. Tampereen käräjäoikeuden päätös 20.11.1996 96/12318 ja 12319.

¹⁴ Ks. Turun hovioikeuden tuomio 18.3.1997 S 97/94.

¹⁵ Ks. edellä jakso 4.2.1.

¹⁶ Esimerkiksi: velkasuhteen ehdot on ohjelmassa pysytetty ennallaan.

¹⁷ Samoin akordin osalta ks. SOU 1968:41 s. 126.

¹⁸ Ks. edellä jakso 4.8.3.

keaminen palauttaa velkojan oikeuden. Sen sijaan vaatimus ohjelmastatuksesta tuo vastauksen ongelmaan. Koska preklusoitunut velkoja ei käsitteellisesti voi olla ohjelmaan otettu velkoja, häneltä joka tapauksessa evätään valta vaatia ohjelman raukeamista.

Oli hakijana yksittäistapauksessa kuka tahansa, hakemuksessa on yksilöitävä se oikeusperuste, johon raukeamisvaatimus nojautuu. Myös velallisen laiminlyönti ja rikkomus, joka hakemuksen mukaan toteuttaa kyseisen perusteen, on määriteltävä. Velkoja tai valvoja voi kuitenkin vaatimuksen käsittelyssä vedota uusiin raukeamisperusteisiin tai uusiin laiminlyönteihin. Saneerausvelallista on tietenkin kuultava myös uusista perusteista tai laiminlyönneistä; uuden perusteen esittäminen pakottaa kuulemaan myös valvojaa ja muita velkoja uudelleen (arg. YrSanL 79 §).

Useita erillisiä raukeamisvaatimuksia

Saneerausvelallinen voi joutua toistuvien raukeamisvaatimusten kohteeksi, kun velkojat tekevät vuorollaan vaatimuksia »oman» velkajärjestelynsä raukeamisesta eri perusteilla.¹⁹ Perättäiset hakemukset ovat teoriassa ongelmattomia, joskin käytännössä saattaa olla vaikeaa muodostaa kokonaiskuvaa saneerausvelallisen kulloinkin voimassa olevista velkasuhteista. Raukeamishakemukset eivät periaatteessa vaikuta toisiinsa. Velkoja A:n aikaisempi hakemus ei toisin sanoen estä velkoja B:tä tekemästä samaan seikkaan (esimerkiksi laittomaan voiton jakamiseen) perustuvaa uutta raukeamisvaatimusta. Tästä syystä hakemuksia ei ole pakko käsitellä yhdessä. Toinen asia on, että hakemusten yhteiskäsittely tuo useimmiten menettelytaloudellisia säästöjä ja on suositeltavaa.²⁰

Asia muuttuu pulmalliseksi, kun YrSanL 64 §:n tarkoittamana hakijana on valvoja tai velkoja tekee YrSanL 65 §:ään perustuvan vaatimuksen ohjelman raukeamisesta. Tällainen hakemus saa menestyessään aikaan kaikkien velkajärjestelyjen raukeamisen. Jos hakemus on tullut hyväksytyksi, yksittäisten velkojakohtaisten (esimerkiksi YrSanL 64.1 §:n mukaiseen laiminlyöntiin perustuvien) hakemusten käsittely kannattaa pääsääntöisesti py-

¹⁹ Tosin näin ei tarkastelluissa raukeamisasioissa tapahtunut. Raukeamishakemukset olivat samanaikaisesti vireillä, ja ne käsiteltiin yhdessä.

²⁰ Kysymyksessä on tällöin joko harkinnanvarainen (OK 18:6) tai pakollinen (OK 18:2) kumulaatio riippuen siitä, perustuuko velkojan vaatimus maksun laiminlyöntiin vai muuhun YrSanL 64 §:n raukeamistosieikkaan. Jälkimmäinen muodostaa OK 18:2:ssä tarkoitetun olennaisesti saman perusteen.

säyttää. Kun päätös ohjelman tai (kaikkien) velkajärjestelyjen raukeamisesta saa lainvoiman, tuomioistuin jättää vireillä olevat hakemukset tutkimatta. Tämä johtuu siitä, että saneerauksen asianosaisilla ei voi enää olla oikeus-suojan tarvetta.

Edellä esitetty kaipa tarkennusta, koska oikeusvaikutukset hiukan eroavat eri raukeamistilanteissa. Riidatonta lienee, että tehty päätös ohjelman raukeamisesta YrSanL 65 §:n perusteella estää muiden raukeamisvaatimusten käsittelyn. Muilla hakemuksilla ei ole järkevää tarkoitusta; saneerauksen raukeamisen vaikutukset ovat jo maksimissaan. Sen sijaan YrSanL 64 §:n mukainen päätös velkajärjestelyjen raukeamisesta²¹ ei vielä poista velallisen velvollisuutta ohjelman muuhun toteuttamiseen. Tästä syystä myöhempi YrSanL 65 §:n mukainen vaatimus ohjelman raukeamisesta on – ainakin periaatteessa – käsiteltävä ja ratkaistava.

Myös saneerausvelallisen jälkikonkurssi herättää saman ongelman. Periaatteessa jälkikonkurssi saa automaattisesti aikaan ohjelman raukeamisen. Toisaalta YrSanL 66.2 §:ssä tehdään yksi poikkeus; tuomioistuin voi erityisesti syystä määrätä, että saneerausohjelma ei konkurssin takia raukea. Vastaavaa poikkeusta ei tunneta itsenäisessä raukeamisasiassa. Asianosaisella saattaa olla jälkikonkurssista huolimatta tarve saada erillisellä hakemuksella todetuksi, että ohjelma on (myös) YrSanL 65 §:n perusteella rauennut. Tästä syystä jälkikonkurssille ei ole syytä antaa ehdotonta estävää vaikutusta.

5.2.2. Hakemukseen yhtyminen ja kuultava-velkojan oma raukeamisvaatimus

Oma ongelmansa on, voiko raukeamisasiassa kuultava yksittäinen velkoja joko yhtyä tehtyyn hakemukseen tai vaatia myös omalta osaltaan saneerauksen raukeamista. Käytännössä tämä on helppoa. Se kirjallinen lausuma, johon velkojille varataan raukeamisasiassa mahdollisuus, tarjoaa luontevan tien yhtymiseen tai omaan vaatimukseen.²² Hakemuslainkäytön yleiset periaatteet sallivat sekä hakemukseen yhtyminen että oman raukeamisvaatimuksen

²¹ Esimerkiksi valvojan hakemus YrSanL 64.3 §:n nojalla johtaa siihen, että velkajärjestely raukeaa kaikkien velkojien osalta.

²² Vaatimuksen tekeminen nimenomaan kirjallisessa lausumassa ei ole välttämätöntä. Velkoja voi muutoinkin yhtyä toisen velkojan raukeamishakemukseen, kunnes se on ratkaistu. Sama koskee myös omien vaatimusten esittämistä kyseisessä raukeamisasiassa. – Hakemukseen yhtymisestä hakemuslainkäytön erikoisuutena ks. *Koulu* 1989 s. 199–201.

tekemisen, oli kysymys mistä raukeamistilanteesta hyvänsä. Toinen asia on, että erityisesti hakemukseen yhtymisen merkitys vaihtelee tilanteittain.

Kun velkoja yhtyy toisen velkojan YrSanL 64.1 §:n mukaiseen raukeamisvaatimukseen, hakemukseen yhtyminen on ennen kaikkea oikeudellinen kannanotto siitä, että velallisen laiminlyönti on ollut tässä tapauksessa olemassa. Jos taas joku velkoja vastustaa tällaista hakemusta, hän vastaavasti riitauttaa raukeamisen asialliset edellytykset. Hakemukseen yhtyminen on hakemuksen vastustamisen peilikuva. Sen enempää hakemukseen yhtymisellä kuin hakemuksen vastustamisellakaan ei ole itsenäistä merkitystä. Kumpikin täydentää sitä ratkaisuaineistoa, johon tuomioistuin päätöksenteossaan nojautuu. On huomattava, että saneerausvelalliselle ei varata tilaisuutta kirjalliseen lausumaan hakemukseen yhtymisestä eikä sen vastustamisesta.

Asia muuttuu toiseksi, kun yhtyvällä velkojalla on itsenäinen aloiteoikeus. Velkoja A esimerkiksi yhtyy velkoja B:n hakemukseen, jonka B on perustanut YrSanL 65.1 §:n 2-kohdan velkojan suostumiseen.²³ Tällainen yhtyminen voidaan ymmärtää joko uudeksi hakemukseksi tai asianosaiseksi liittymiseksi.²⁴ Jälkimmäisessä tapauksessa hakemuksen vaikutuksia arvioidaan, ikään kuin hakemus olisi alun perinkin hakijan ja yhtyneen asianosaisen tekemä.

Saneerauksen jälkiasioissa sääntönä näyttäisi kuitenkin olevan, että yhtyvän velkojan tarkoituksena ei ole päästä asianosaiseksi alkuperäiseen hakemusasiaan, vielä vähemmän tehdä omaa hakemusta. Hakemukseen yhtyminen tässä vakiintuneessa merkityksessä ei tuo velkojalle menettelyllisiä eikä aineellisia etuja.²⁵ Pikemminkin voidaan olettaa, että yhtyvä velkoja ei halua ottaa kannettavakseen sitä haittaa ja vastuuta, mitä hakijakumppaniksi pääsy tai uuden hakemusasian muodostuminen merkitsee. Hakemukseen yhtymällä velkoja tarkoittaa toisin sanoen ainoastaan, että hänenkin mielestään hakemuksen tarkoittama raukeamisperuste täyttyy. Näin ymmärrettynä eri raukeamistilanteet rinnastuvat.

²³ Velkoja voi yhtyä myös valvojan raukeamishakemukseen. Tällaiseen yhtymiseen ei kuitenkaan normaalisti ole tarvetta, koska valvoja toimii hakijana koko velkojakollektiivin lukuun. Saneerauksen raukeaminen koituu kaikkien velkojien hyväksi.

²⁴ *Koulu* 1994 s. 173–175.

²⁵ Asianosaiseksi pääsemisen suurin hyöty on, että alkuperäisen hakijan yksipuolinen hakemuksen peruutus käy mahdolltomaksi. Hakijan peruutus on vaarallinen silloin, kun määräaika on preklusiivinen. Hakemukseen yhtyminen on siis käytännössä keino suojautua viime hetken peruutuksilta. Koska saneerauksen raukeamiseen ei liity preklusiivisia määräaikoja, muilla velkojilla ei ole pääsääntöisesti tarvetta varautua hakemuksen peruutuksiin. Ainoa yhtymisestä koituva hyöty on, että yhtyvä asianosainen voi käyttää viereillä olevan menettelyn 'liike-energiaa' hyväkseen. Ks. jäljempänä jakso 5.3.3.

Tämän tutkimuksen aineistossa hakemukseen yhtymistä ei yhdessäkään tapauksessa tulkittu uudeksi hakemukseksi eikä asianosaisliittymäksi. Tämä käy ilmi muun muassa kuulemisen järjestämisestä. Saneerausvelallista ei kertaakaan kuultu siitä, että joku muu asianosainen oli yhtynyt tehtyyn hakemukseen.²⁶ Tämä käytäntö, joka nopeuttaa raukeamisasian käsittelyä, on pääsääntönä hyväksyttävää. Jos olosuhteet kuitenkin viittaavat siihen, että yhtyvällä velkojalla on erityinen intressi päästä asianosaiseksi hakemusasiaan, tuomioistuimen on selvitettävä velkojan todellinen tarkoitus.

Raukeamisasiassa kuultava velkoja voi – hakemukseen »yhtymisen» sijasta – tehdä nimenomaisesti oman raukeamisvaatimuksen. Oma raukeamisvaatimus on järkevä erityisesti, kun yksittäinen hakija-velkoja on tehnyt YrSanL 64.1 §:n mukaisen vaatimuksen. Tällöin kuultavan velkojan kannattaa vaatia, että myös häneen kohdistunut laiminlyönti johtaa samaan seuraamukseen, toisin sanoen velkajärjestely raukeaa myös kuultavaan velkojaan nähden. Näin kuultava velkoja voi käyttää hyväksi vireillä olevaa menettelyä. Samalla tällainen velkoja laajentaa raukeamisen materiaalisia vaikutuksia ja vähentää sitä hyötyä, minkä ensimmäisenä reagoanut hakijavelkoja saa hakemuksestaan.

Oman raukeamisvaatimuksen esittäminen on pääsääntöisesti ymmärrettävä uudeksi hakemukseksi. Tämä tarkoittaa, että saneerausvelallista on kuultava uudesta raukeamisvaatimuksesta. Vanha ja uusi hakemusasia on tämän jälkeen käsiteltävä yhdessä ja ratkaistava samanaikaisesti.

5.2.3. Valvoja raukeamisen hakijana

Valvojan asema on saneerauksen raukeamisessa keskeinen kahdesta syystä. Ensinnäkin valvojalla on epätavallisen laaja aloitevalta. Yksittäiseen velkojaan kohdistunutta laiminlyöntiä lukuun ottamatta hän voi aina hakea saneerauksen raukeamista.²⁷ Toiseksi vain valvojalla on pääsääntöisesti käytössään se tietämys, jota (poikkeuksena jälleen YrSanL 64.1 §) menestyvän raukeamisvaatimuksen tekeminen edellyttää. On syytä uskoa, että velkojat joutuvat käytännössä perustamaan esimerkiksi YrSanL 65.1 §:n 2-kohdan mukai-

²⁶ Tyypillinen on Tampereen käräjäoikeuden päätös 25.8.1995 95/4855 (Konsins Oy). Tapauksessa kaikki kuultavat velkojat yhtyivät yhden velkojan hakemukseen, joka perustui jälkikäteen havaittuun esteeseen eli YrSanL 65.1 §:n 1-kohtaan.

²⁷ Samalla valvojan hakemus johtaa myös kaikkein laajimpaan vaikutukseen, joko kaikkien velkajärjestelyjen tai ohjelman raukeamiseen.

sen raukeamisvaatimuksensa siihen valvojan selontekoon, joka YrSanL 62 §:n mukaan annetaan enintään kuuden kuukauden välein velkojille.²⁸ Sitä paitsi valvojan mielipiteellä on asian käsittelyssä yleensä suuri merkitys, vaikka saneerauksen raukeamisen varsinaisena hakijana olisi velkoja.

YrSanL ei ohjaa valvojan päätöksentekoa. Valvoja joutuu näin omin päin ratkaisemaan, milloin hänen on vaadittava saneerauksen raukeamista. Epäselvää on, katsotaanko päätöksenteko oikeudelliseksi vai tarkoituksenmukaisuusharkinnaksi. Jos päätös on tehtävä yksinomaan oikeudellisin perustein, valvojan on tehtävä raukeamisvaatimus aina, kun raukeamistosiseikaston täyttyminen näyttää todennäköiseltä ja raukeamisvaatimuksen hyväksyminen näin luultavalta.

Toisaalta kannattaa muistaa, että YrSanL ei aseta valvojalle samanlaista vahingonkorvausvastuuta kuin mitä selvittäjällä on. Vastuun puuttuminen saattaa selittyä sillä, että valvojalle on tarkoituksella haluttu jättää vapaat kädet.²⁹ Mahdollisesti tämän tarkoituksenmukaisuusharkinnan johdosta valvojien tekemät raukeamishakemukset ovat jääneet käytännössä harvinaisiksi. Tutkimusta varten kerättyyn aineistoon ei sisälly yhtään valvoja-aloitteista hakemusta. Valvoja on säännönmukaisesti tyytynyt antamaan lausuman velkoja-aloitteisissa raukeamisasiassa.

Todettakoon, että perinteisissä akordijärjestelmissä tätä pulmaa ei syntynyt. Oikeus vaatia akordin menettämistä oli vain velkojilla, jotka saivat ratkaista asian tarkoituksenmukaisuusperusteilla. Toisaalta tuomioistuimien otti, akordin menettämisestä päättäessään, huomioon myös velkojien kokonaisedun.³⁰ Akordin menetyks ei ollut välttämättä velkojien edun mukaista. YrSanL:n järjestelmässä periaate on akordijärjestelmään verrattuna käännetty. Harkintavalta on delegoitu valvojalle, kun taas tuomioistuin on sidottu tehtyyn raukeamisvaatimukseen.

Jos oletama valvojan harkintavallasta pitää paikkansa, valvoja saa jättää aiheellisenkin ja ilmeisen menestyvän raukeamisvaatimuksen tekemättä, jos hän pitää saneerauksen raukeamista velkojien kokonaisedun vastaisena.

²⁸ Selonteosta ks. esim. *Koskelo* 1994 s. 334–335.

²⁹ Tosin YrSanL:n valmisteluasiakirjat eivät kerro syytä, miksi valvojan asema poikkeaa tässä suhteessa selvittäjästä. Ks. HE 1992:180 s. 36.

³⁰ Ruotsin FRL säilytti tämän perusasetelman. Valvojalla ei ole kyseisen lain mukaan aloiteoikeutta, mitä kylläkin perustellaan sillä, että hänellä ei ole käytettävissään menettelyyn tarvittavia varoja! Ks. *Stangendahl* 1996 s. 143. – Tosin akordijärjestelmässä muodostuu hiukan samantyyppinen pulma siitä, milloin akordin toteuttamisen valvojan on ilmoitettava havaitsemastaan menettämisperusteesta velkojille ja onko ilmoitus tehtävä kaikille velkojille. Ks. SOU 1968:41 s. 126.

Velkojien kokonaisetua arvioidessaan valvoja ei saa ottaa huomioon niitä kohtuusnäkökohtia, jotka edellä esitetyn mukaan oikeuttavat raukeamisseuraamuksen kohtuullistamiseen.³¹ Tämä on luonnollinen seuraus valvojan roolista; valvoja on velkojien eikä saneerausvelallisen edun vartija. Valvoja ei myöskään tästä syystä saa kiinnittää huomiota ohjelman vahvistamisen jälkeen syntyneisiin uusiin velkoihin.

Uusien velkojien intressien sivuuttaminen on tosin oikeuspoliittisesti arveluttava periaateratkaisu. Saneerauksen, erityisesti ohjelman raukeaminen tuottaa kaikkein suurimman vahingon menettelynjälkeisille velkojille kuten jäljempänä tullaan havaitsemaan. Tosin omaksuttua kantaa voidaan hieman keinotekoisesti puolustaa sillä, että valvoja on pelkästään saneerausvelkojien – eikä kaikkien velkojien – edunvalvoja.

5.2.4. Milloin vaatimus saneerauksen raukeamisesta on esitettävä?

Jotta saneeraus raukeaisi, saneerausvelallisen laiminlyönnin tai rikkomuksen on tapahduttava, ennen kuin ohjelman voimassaoloaika päättyy. Tätä periaatetta ei tosin laissa suoraan todeta, vaan se joudutaan päättelemään raukeamissäännösten tavoitteista.³² Tällöin syntyy ensinnäkin ongelma, milloin saneerausohjelma katsotaan raukeamissäännösten kannalta päättyneeksi.³³ Toinen pulma on, että myös saneerausvelallisen laiminlyönnin tai rikkomuksen ajoittaminen sisältää samankaltaisen kysymyksenasettelyn. Esimerkiksi: miten ajoitetaan laitton voiton jakaminen tai ohjelman rikkominen velkojan suosimiseksi? Rikkomuksen ajoittamisen ongelmaa ei kuitenkaan lähemmin käsitellä tässä tutkimuksessa.

Joskus vastaus ohjelman päättymisen ongelmaan on ilmeinen. YrSanL 64.1 §:n velkojakohtainen velkajärjestelyn raukeaminen on osa velkojan suojajärjestelmää. On johdonmukaista, että velkoja voi tehdä raukeamisvaati-

³¹ Ks. edellä jakso 4.7.

³² Tällaisen periaatteen tueksi voidaan tosin viitata YrSanL 66.2 §:n säännökseen jälkikonkurssin vaikutuksesta. Momentin mukaan ohjelma raukeaa, kun velallinen asetetaan konkurssiin »ennen saneerausohjelman päättymistä».

³³ Ohjelman päättymisen ajankohdalla on merkitystä myös YrSanL 63.4 §:n soveltamisessa. Tällöin ohjelman toteutuksen alkaminen ja päättymisen rajaavat laskentakauden, jolta kertynyt liikevoitto käytetään lisäsuorituksiin velkojille. Välttämätöntä ei ole, että ohjelman päättymisen ajankohta on sama riippumatta siitä, mitä oikeusvaikutusta tarkastellaan. Olettamus lainsäätäjän johdonmukaisuudesta tosin tuntuu tukevan tällaista tulkintaa. Poikkeava päättymistulkinta vaatii erityisiä perusteluja kuten tarpeen suojata saneerausvelallista yllättäviltä raukeamisvaatimuksilta.

muksen, kunnes hän on saanut ohjelman mukaiset suoritukset kokonaisuudessaan. Määräajalla, joka on ohjelmassa asetettu sen toteuttamista varten, ei ole merkitystä. Lausutusta seuraa, että velkoja ei menetä YrSanL 64.1 §:n mukaista aloitevaltaansa, vaikka ohjelmassa määrätty toteutusaika kuluukin loppuun. Sen sijaan muiden raukeamisperusteiden kohdalla herää kysymys siitä, onko ohjelmassa määrätty vai ohjelman todellinen toteuttamisaika ratkaiseva.³⁴ Koska jälkikonkurssi kilpailee instituutiona itsenäisen raukeamisen kanssa, johdonmukaisuus vaatii, että ohjelman päättymisellä tarkoitetaan YrSanL 64-66 §:ssä samaa ajankohtaa. Ohjelman päättymisen problematiikkaa tarkastellaan jälkikonkurssia koskevan esityksen yhteydessä jaksossa 6.

YrSanL ei myöskään määrää, kuinka kauan velkoja tai valvoja voi, merkityksellisen laiminlyönnin tai rikkomuksen tapahduttua, tehdä vaatimuksen saneerauksen raukeamisesta. Lain vaikeneminen antaa aiheen alustavaan päätelmään, että mitään aikarajoitusta raukeamisvaatimukselle ei ole, jos velallinen vain on syyllistynyt ohjelman voimassaoloaikaan ajoittuvaan laiminlyöntiin tai rikkomukseen.³⁵ Tosin tällainen tulkinta on hiukan yllättävää, kun vertailukohteeksi otetaan rinnakkaislaki, laki yksityishenkilön velkajärjestelystä.

Alunperin yksityishenkilön velkajärjestelyssä oli vain yksi määräaika. Raukeamishakemus oli tehtävä ilman aiheetonta viivästystä sen jälkeen, kun peruste oli tullut velkojan tietoon. Vuoden 1997 osittaisuudistuksessa päättyttiin monimutkaiseen kolmen preklusiivisen määräajan järjestelmään (VJL 61.1 § 63/97). Vanha pääsääntö ilman aiheetonta viivästystä tehtävästä hakemuksesta säilytettiin. Uutuus oli lakiin otettu toissijainen määräaika, joka on ehdoton. Hakemus maksuohjelman raukeamisesta on tehtävä kahdessa vuodessa siitä, kun maksuohjelmassa määrätty suoritusvelvollisuus on täytetty.³⁶ Tästä toissijaisesta määräajasta tehdään yksi poikkeus. Jos vaatimus perustuu RL 39 luvussa kriminalisoituun velallisen käyttäytymiseen, hake-

³⁴ Kysymyksenasettelua on sivuttu edellä ohjelman muuttamisen yhteydessä. Ks. jakso 2.6.2.

³⁵ Tämä oli lähtökohta myös akordijärjestelmässä. Tosin joissakin pohjoismaisissa akordilaeissa asetettiin määräaikoja. Esimerkiksi Tanskan vanhan akordilain mukaan vaatimus akordin menettämisestä tuli esittää kolmessa vuodessa akordin vahvistamisesta. Vuoden 1986 laajassa uudistuksessa määräaika poistettiin. Nykyisin »det ikke er nogen betingelse, at forholdet (velallisen menettely, minun huomautukseni) opdages inden et vist tidsrum efter stadfaestelsen af akkorden.» Näin *Heiberg-Lindencrone-Ørgaard* 1990 s. 149.

³⁶ Alunperin raukeamisvaatimusta ei voitu tehdä enää sen jälkeen, kun maksuohjelma oli päättynyt. Ks. HE 1992:183 s. 81. Säännös toissijaisesta määräajasta toisaalta laa-

mus maksuohjelman raukeamisesta saadaan tehdä niin kauan, kunnes syyte-oikeus rikoksesta on vanhentunut.³⁷

Preklusoituuko vaatimus saneerauksen raukeamisesta?

YrSanL:n aukollisuus sallii useita tulkintavaihtoehtoja. Ensimmäisessä tulkinnassa raukeamisvaatimukseen sovelletaan samoja sääntöjä kuin saatavan vanhentumiseen. Velkoja menettäisi oikeutensa vaatia saneerauksen raukeamista vasta, kun maksuohjelman vahvistamisesta on kulunut hänen saatavaansa koskeva yleinen tai erityinen vanhentumisaika.³⁸ Kanta johtaa säännönmukaisesti pitkiin määräaikoihin; raukeamisvaatimus voitaisiin esittää vielä kymmenentenä vuonna ohjelman vahvistamisesta eli useita vuosia sen jälkeen, kun tavanomainen ohjelma on päättynyt. On selvää, että näin pitkälle lykkääntynyt saneerauksen raukeaminen on kohtuuton seuraamus velallisen näkökulmasta. Sitä paitsi preklusiota raukeamisesta on vaikea sovittaa yhteen ohjelman pysyvyyden periaatteen kanssa.

Vaikka kohtuusnäkökohdat sivuutetaankin, preklusion kytkeminen saamisoikeuden vanhentumiseen ei ole ongelmallista. Kanta johtaa ensinnäkin joukkoon vaikeasti ratkaistavia jatkokysymyksiä. Joudutaan esimerkiksi pohtimaan, pystyykö velkoja katkaisemaan raukeamisvaatimuksenkin »vanhentumisen». Jos katkaiseminen on mahdollista, velkoja voi omilla toimillaan (esim. perimisyrittäyksillä) pidentää raukeamisaikaa loputtomiin. Toinen praktinen ongelma on, sovelletaanko velkasuhteiden alkuperäisiä vanhentumisaikoja (jotka voivat olla lyhyitä erityisvanhentumisaikoja) vai aloittaako ohjelman vahvistaminen kaikkia saatavia koskevan yleisen vanhentumisaajan. Jälkimmäinen kanta mahdollistaisi yhtenäisen raukeamisajan, mistä syystä se kannattaa asettaa etusijalle – edellyttäen että tämä tulkintalinja ylipäättään hyväksytään. Teoreettisesti oikeampi lienee kuitenkin ensimmäinen tulkin-

jensi raukeamisvaatimuksen ajallista esittämistä (vaatimus saatiin tehdä ohjelman päätyttyäkin), toisaalta määräsi enimmäisaajan tällaisille »viivästyneille» raukeamisvaatimuksille.

³⁷ HE 1996:180 s. 54.

³⁸ Kannattaa huomata, että näin tulkittuna itsenäinen raukeamisvaatimus on käytettävissä senkin jälkeen, kun jälkikonkurssi ei enää johda ohjelman raukeamiseen. YrSanL 66.1 §:n mukaan ohjelma raukeaa vain, kun velallinen asetetaan konkurssiin »ennen saneerausohjelman päättymistä». Saneerauksen myöhempi itsenäinen raukeaminen on siis poikkeus periaatteesta, jonka mukaan jälkikonkurssi on yleensä edullisempi vaihtoehto raukeamista haluavalle velkojalle.

ta. Ohjelman vahvistaminen ei sisällä saneeraussaatavien uudistamista, no-vaatiota, joka käynnistäisi uuden yhtenäisen vanhentumisajan.³⁹

Toinen tulkinna vaihtoehto on soveltaa saneeraukseenkin sitä pääsääntöä, joka alunperin luotiin yksityishenkilön velkajärjestelyä varten. Velkojan (tai valvojan) on vaadittava saneerauksen raukeamista kohtuullisessa ajassa. Kohtuullinen aika lasketaan siitä, kun vaatimukseen oikeutettu asianosainen sai tiedon velallisen laiminlyönnistä tai rikkomuksesta. Tällä tulkintavaihtoehdolla on hyvät puolensa. Tulkinta lieventää sitä kohtuuttomuutta suhteessa velalliseen, minkä raukeamisvaatimuksen kytkeminen velkojan »saatavan»⁴⁰ vanhentumiseen tuo mukanaan. Raukeamisen määräajat saadaan lyhenemään olennaisesti.

Tässä tutkimuksessa etusijalle asetetaan jälkimmäinen tulkintavaihtoehto. Velkojen asema tosin hiukan heikkenee ensimmäiseen vaihtoehtoon verrattuna. Valvojalta ja institutionaalisilta velkojilta – pienvelkojat eivät tosiasiallisesti juuri tee vaatimuksia saneerauksen raukeamisesta – voidaan kuitenkin edellyttää sekä hyvää velallisen toimien seurantaa että nopeaa reagointia.⁴¹ Ainakin valvojalta on asetettavissa pitkälle menevä aktiivinen selvot- tovelvollisuus. Valvoja ei näin pysty menestyksellä vetoamaan siihen, että hän ei yksittäistapauksessa tiennyt velallisen laiminlyönnistä tai rikkomuksesta.

Kohtuullisen ajan preklusiosääntö ei ulotu YrSanL 64.1 §:n tarkoit- tamaan laiminlyöntiraukeamiseen.⁴² Tällainen määräaika sisältyy taval-

³⁹ Kysymys oli esillä Saksan vuoden 1994 insolvenssilainsäädäntöä edeltäneessä reformikeskustelussa. Yhdeksi periaatteeksi tulevalle InsO:lle nousi, että »der rechtskräftig bestätigte Reorganisationsplan keine Novation in dem Sinne bewirkt, dass der ursprüngliche Anspruch untergehen und an seine Stelle eine im Reorganisationsplan ausgewiesene neue Forderung treten würde.» Näin Bericht 1984 s. 197.

⁴⁰ Velkojan »saatavalla» tarkoitetaan tässä sitä velkojan saatavan osaa, joka leikattiin saneerausohjelman velkajärjestelyssä. Tätä raukeamisvaatimuksen menestyessä elpyvää saatavaa voidaan vanhentumissäännösten näkökulmasta pitää eräänlaisena ehdollisena saatavana.

⁴¹ On yllättävää, että velallisen kannalta kaikkein vaarallisimmat eli YrSanL 65 §:ään perustuvat raukeamisvaatimukset esitetään käytännössä joutuisasti. Konsins Oy:n raukeamisasiassa velkoja teki vaatimuksen kuukaudessa valvojan selonteosta. Aralmet Oy:n ja EH-Konepalvelu Ky:n yhdistetyssä raukeamisasiassa velkoja vaati ohjelman raukeamis- ta kolmessa viikossa siitä, kun ohjelman mukainen määräaika kiinteistön myymiselle oli päättynyt. YrSanL 64 §:n mukaisista vaatimuksista ks. edellä jakso 4.2.2.

⁴² Sen sijaan yksityishenkilön velkajärjestelyssä maksun laiminlyönti ei ole poikkeus- asemassa. Vaatimus maksuohjelman raukeamisesta on tällöinkin tehtävä kohtuullisessa ajassa. Laiminlyönnin katsotaan tulevan automaattisesti velkojan tietoon. Ks. *Koskelo-Lehtimäki* 1997 s. 442.

laan jo raukeamistositseikastoon. Velkoja ei saa hakea velkajärjestelyn raukeamista, ennen kuin hänen asettamansa kohtuullinen lisäaika on kulunut. Tämän jälkeenkään velkojalle ei voida perustaa aktiivista toimimisvelvollisuutta. Velkojan on voitava toimia tarkoituksenmukaisella tavalla (esimerkiksi antamalla maksuaikaa). Toisaalta yksittäisen velkajärjestelyn raukeamisuhka ei ole velallisen kannalta pahin oikeus-suojaongelma. Velallisen täytyy joka tapauksessa varautua hänen omas-ta maksulaiminlyönnistään aiheutuvaan uhkaan.

Vastaväitteenä voidaan esittää, että yksityishenkilön velkajärjestelyn preklusiosääntö ei ole siirrettävissä saneeraukseen ilman nimenomaista säännöstä eli käytännössä lainmuutosta. Edellä käsitelty yksityishenkilön velkajärjes-telyn preklusiosääntö on kuitenkin yleisen varallisuus oikeudellisen pätemät-tömyysoopin sovellutus. Pätemättömyyden katsotaan korjaantuvan, ellei pä-temättömyyteen vedota kohtuullisessa ajassa.⁴³ Erityistä säännösperustaa ei tarvita. Toinen asia on, että toissijainen kahden vuoden määräaika, joka myös sisältyy VJL 61 §:ään, ei ole saneerauksessa voimassa. Menettelyn ennakoitavuuden vaatimus ei salli tulkinnalla luotua ankaraa preklusiota.⁴⁴

5.3. Raukeamisvaatimuksen käsittely

5.3.1. Asianosaisten kuuleminen

Kuten edellä todettiin, tuomioistuimen on kuultava raukeamisasiassa velal-lista, valvojaa sekä velkoja (YrSanL 79 §). Kuulemisvelvoite koskee saman-laajuisena kaikkia raukeamishakemuksia. Yhdentekevää on, vaatiiko yksit-täinen velkoja oman velkajärjestelynsä vai valvoja koko ohjelman raukea-mista.⁴⁵ Pykälässä ilmoitetaan kaksi vaihtoehtoista tapaa, miten kuuleminen raukeamisasiassa tapahtuu. Asianosaisen on joko saatava tilaisuus kirjalli-sen lausuman antamiseen tai hänet on kutsuttava kuultavaksi istuntoon. Kuu-lemisen muodot voidaan myös yhdistää, mikä onkin yleensä suositeltavaa. Tällöin asianosaisilta pyydetään ensin kirjalliset lausumat. Lausumissa konk-retisoituneet kiistakysymykset käsitellään tarvittaessa lisäksi istunnossa. Näin

⁴³ Ks. esim. *Hemmo* 1997 s. 205–206.

⁴⁴ VJL 61.1 §:ssä säädetty poikkeus rikollisen menettelyn varalta ei myöskään kos-ke saneerausta.

⁴⁵ Säädettyvässä laissa kannattaisi harkita hienosyisempää kuulemisen sääntelyä. Kun kysymys on yksittäisen velkajärjestelyn raukeamisesta, velallisen ja valvojan kuulemi-nen on pääsääntöisesti riittävää. Täysimittaiseen kuulemiseen on tarvetta vain, kun vaa-timus tähtää kaikkien velkajärjestelyjen tai ohjelman raukeamiseen.

kustannuksia lisääviä istuntokäsittelyjä, jotka eivät paranna käsittelyn laatua, pystytään karsimaan.⁴⁶

Saneerausvelallinen on raukeamisasiassa hakijan luonnollinen vastapuoli. Velallista kuulemalla saadaan aikaan käsittelyä tehostava vastapuoliasetelma. Velallinen pystyy puolustautumaan raukeamisasiassa monin tavoin. Ensinnäkin hän voi riitauttaa hakemuksen joko oikeudellisin tai asiallisin perustein. Kannattaa panna merkille, että tulkinnanvaraiset raukeamistosiekkastot helpottavat myös puolustautumista. Toiseksi saneerausvelallinen voi vedota siihen, että tapahtunut, periaatteessa saneerauksen raukeamiseen johtava laiminlyönti tai rikkomus on sittemmin menettänyt merkityksensä.⁴⁷ Kolmanneksi saneerausvelallinen saattaa, hakijan raukeamisvaatimuksen sinänsä myöntäen, pelkästään pyytää uhkaavan raukeamisseuraamuksen sovitte-
lua.

YrSanL 79 §:n kuulemisvelvoitteesta ei tehdä poikkeuksia, kun kysymys on muista velkojista. Pienvelkojillekin on varattava tilaisuus kirjallisen lausuman antamiseen tai heidät on kutsuttava raukeamisvaatimuksen suulliseen käsittelyyn. Edes se seikka, että yksittäinen velkoja on jo saanut ohjelman mukaiset suoritukset, ei poista velvollisuutta kuulemiseen. Kuuleminen on tarpeen, koska saneerauksen raukeaminen voi palauttaa tällaisen velkojan saatavan alkuperäisiin ehtoihinsa ja näin entiseen määräänsä.⁴⁸

Toisaalta YrSanL 79 §:n mukainen pakollinen kuuleminen rajoittuu saneerausvelkoihin. Velkojia, joilla on menettelynaikainen tai menettelyn jälkeen syntynyt saatava, ei kuulla viran puolesta. Asia erikseen on, että velkojalla on halutessaan oikeus käyttää puhevaltaa. Tämä johtuu siitä, että saneerauksen raukeaminen vaikuttaa uuden velkojan asemaa heikentävästi.⁴⁹ Uuden velkojan saatava joutuu kilpailemaan elpyneiden saneerausvelkojen kanssa. On katsottava, että uusi velkoja saa oma-aloitteisesti ottaa osaa rau-

⁴⁶ Suullinen käsittely tarjoaa tuomarille mahdollisuuden korvata erityistietojen puutetta tarkentavin kysymyksin. Näin Tuomioistuimet 2000-luvulle 1998 s. 30. Saneerauksen jälkiasioissa saattaa aktualisoitua taloustieteellistä asiantuntemusta edellyttäviä ongelmia.

⁴⁷ Esimerkiksi: laiminlyönti on korjattu, hakija-velkoja on hyväksynyt menettelyn, raukeamisvaatimus on preklusoitunut tai ohjelmaa on tältä osin muutettu (jolloin mitään laiminlyöntiä tai rikkomusta ei ole tapahtunutkaan).

⁴⁸ Raukeamistilanteella ei ole tässä ole merkitystä. Niinpä tyydytettyä velkojaa on – paradoksaalista tosin – kuultava, kun joku jäljellä olevista ohjelmavelkojista tekee YrSanL 64.1 §:n mukaisen raukeamisvaatimuksen.

⁴⁹ Menettelynaikaiset velat ovat saneerauksen toteuttamisvaiheessa normaalisti jo maksetut, joten vastaavaa pulmaa ei niiden kohdalla synny.

keamiasian käsittelyyn.⁵⁰ Samasta syystä uudella velkojalla on oikeus hakea muutosta päätökseen, jolla saneeraus on julistettu rauenneeksi.

Vaikka tavoitteet eivät käy ilmi pykälän perusteluista, muiden velkojien kuulemisella on kaksoispäämäärä. Ensinnäkin kuultavat velkojat saavat mahdollisuuden toisaalta riitauttaa hakemus ja toisaalta vedota raukeamisen esteisiin. Toiseksi kuuleminen tarjoaa velkojille tilaisuuden oman raukeamisvaatimuksen tekemiseen. Lähinnä lieenee lakia valmisteltaessa ajateltu, että YrSanL 64.1 §:n mukaisesta vaatimuksesta kuultu velkoja esittää vastaavan raukeamisvaatimuksen myös omalta osaltaan. Mitään estettä ei ole sillekään, että velkojakohtaisesta raukeamishakemuksesta kuultava velkoja esittääkin vaatimuksen koko saneerauksen raukeamisesta. Lausutusta käy ilmi, että YrSanL 79 §:n mukainen laaja kuulemisvelvoite saattaa toimia saneerauksen tavoitteita vastaan. Kuultava velkoja, joka on tähän saakka tyytynyt velallisen vitkasteleviin suorituksiin, provosoituu vaatimaan saneerauksen raukeamista. Erityisen suuri houkutus on ohjelman mukaiset suoritukset jo saaneella velkojalla. Tällainen velkoja ei voi enää menettää mitään; sen sijaan saneerauksen raukeaminen tuottaa hänelle välitöntä hyötyä.

Valvojaa kuullaan ennen kaikkea asian selvittämiseksi, koska valvoja on parhaiten perillä saneerausvelallisen toimista.⁵¹ Valvoja on eräänlainen asiaa-tunteva kuultava. Valvojan kuuleminen nimenomaan todistelutarkoituksessa on johdonmukaista, kun velkojan hakemus perustuu YrSanL 64.2 ja 64.3 §:ään tai YrSanL 65 §:ään. Valvoja pystyy useimmiten kertomaan, onko laitonta voiton jakamista tapahtunut tai onko velallinen suosimistarkoituksessa rikkonut ohjelmaa.

Saneerauksen raukeaminen saattaa tuottaa velkojille vahinkoa. Valvojan kuulemisen toinen tarkoitus onkin, että valvoja valvoo raukeamisasiassa velkojakollektiivin etua. Velkojien edunvalvonta, joka akordijärjestelmässä oli tuomioistuimella, näyttää saneerausjärjestelmässä siirtyvän valvojalle.⁵² Kannattaa huomata, että valvojalla on velkojien edunvalvojan rooli myös, kun

⁵⁰ Tuomioistuin voi tietenkin halutessaan kuulla viran puolesta myös uusia velkojia. YrSanL 79 § määrää kuulemisen vähimmäistason – ei kuulemisen enimmäislaajuutta. Harkinnanvaraisesta kuulemisesta saneerausasiassa ks. *Koulu* 1994 s. 187.

⁵¹ Velkojatoimikunnan kuuleminen ei ole pakollista, vaikka toimikunta olisi ohjelmassa määrätty jatkamaan työtään ohjelman päättymiseen saakka (YrSanL 61.3 §). Toinen asia on, että toimikunnan kuuleminen saattaa hyödyttää käsittelyä ainakin, jos velkojien ja valvojan välillä on selviä mielipide-eroja.

⁵² Ks. edellä jakso 5.2.3.

yksittäinen velkoja on vaatinut oman velkajärjestelynsä raukeamista YrSanL 64.1 §:n nojalla. Valvojan tulee vastustaa velkojan perusteetonta raukeamisvaatimusta, joka menestyessään heikentää muiden velkojen maksunsaantimahdollisuuksia.⁵³ Vastustaminen voi tapahtua joko asiaperustein (valvoja väittää, että raukeamistosiseikasto ei toteudu) tai oikeudellisin argumentein (valvoja väittää, että hakija tulkitsee raukeamisperustetta väärin).

5.3.2. Todistelu raukeamisasiassa

Saneerausvelallisella tai kuultavilla asianosaisilla ei ole raukeamisasiassa kiistämistaakkaa. Kuten hakemuslainkäytössä yleensäkin hakijan on osoitettava, että hakemuksen hyväksymisen edellytykset – tässä tapauksessa raukeamistosiseikasto – vallitsee. Hakijan näyttötaakkaa keventäviä todistelusanottoja ei laissa tunneta. Tämä merkitsee, että hakijan on näin esitettävä normaalitasoinen (eli »riittävä») näyttö. Raukeamisasiassa on vahvoja indispositiivisia piirteitä. Tästä syystä saneerausvelallisen laiminlyönti antaa kirjallinen lausuma tai edes vaatimuksen myöntäminen eivät korvaa riittävää näyttöä.⁵⁴

Näyttövelvollisuutta keventävä säännös on sen sijaan YrSanL 64.4 §:n säättämästä raukeamisen esteestä. Esteperusteeseen vetoavan asianosaisen näyttövelvollisuutta on lievennetty. Esteperuste vaatii pelkästään, että »on syytä olettaa», että saneerausvelallinen on menetellyt raukeamisen aikaan saavalla tavalla kyseistä velkojaa suosiakseen.⁵⁵ Esimerkiksi ohjelman mukaisen maksun laiminlyönti saattaa jo sellaisenaan riittää matalaan näyttökynnykseen, jos muita maksuja ei ole laiminlyöty (velallinen voidaan siis olettaa maksukykyiseksi) eikä velallinen pysty kumoamaan vastaanäytöllä olet-

⁵³ Ks. esim. Tampereen käräjäoikeuden päätös 2.8.1995 95/5294 ja 5295 (Aralmet Oy ja EH-Konepalvelu Ky), jossa valvoja vastusti raukeamisvaatimusta.

⁵⁴ Noin kolmasosassa tämän tutkimuksen tapauksia velallinen laiminlöi vastaamisen. Kahdessa tapauksessa raukeamisvaatimus perustui YrSanL 65 §:ään. Näistä toisessa hakemus hylättiin oikeudellisin perustein, toinen lähes indennettynä hakemus taas hyväksyttiin. Ks. Turun käräjäoikeuden päätös 1.9.1995 HS 95/5327 ja edellä viitattu Konsins Oy:n raukeamisasia. Myös pohjoismaisessa akordilainsäädännössä velallisen »udeblivelse eller vaegring ved at svare kan naturligvis indgå i skifterettens bedømmelse af de rejste klager». Näin Tanskan oikeuden osalta *Heiberg-Lindencrone-Ørgaard* 1990 s. 149.

⁵⁵ Vaadittu todennäköisyyden aste on alhaisempi kuin tavanomaisemmassa »perustellussa syyssä olettaa.»

tamusta (osoittamaan, että hän oli kykenemätön suorittamaan kyseisen ohjelman mukaisen maksun).⁵⁶

Henkilötodistelu on raukeamisasiassa mahdollista joskin käytännössä harvinaista. Yhdessäkään tämän tutkimuksessa tapauksessa ei kuultu todistajia eikä asiantuntijoita.⁵⁷ Todistelu tapahtui pelkästään asiakirjoja esittämällä. Henkilötodistelun puuttuminen saa selityksensä siitä, että raukeamistositseikasto pystytään yleensä konkretisoimaan ja osoittamaan asiakirjoilla. Laiton voiton jakaminen käy ilmi tilinpäätöksistä, jälkikäteinen vahvistamisen este esitutkinta-aineistosta tai rikosasiassa annetusta tuomiosta, ohjelman rikominen suosimistarkoituksessa taas ilmenee valvojan selonteosta.

Valvojan selonteko luo omalaatuisen näyttöasetelman. Jos saneerauksen raukeamista hakee yksittäinen velkoja, näyttönä raukeamisperusteesta esitetään useimmiten juuri valvojan selonteko.⁵⁸ Tällöin selonteko on kirjallinen todiste, jonka todistusarvo velkoja-aloitteisessa asiassa on huomattava. Vähintäänkin selonteon esittäminen pakottaa saneerausvelallisen vastaanäyttöön. Valvoja-aloitteisessa raukeamisasiassa asia on toisin. On selvää, että valvoja ei voi todisteena vedota itse laatimaansa selontekoon.

Kyseinen asetelma saattaa selittää valvoja-aloitteisten raukeamishakemusten puuttumisen, mitä edellä hämmästeltiin. Kun hakemuksen tekee muodollisesti velkoja, saavutetaan menettelyllisiä etuja valvojan käynnistämään raukeamisasiaan verrattuna. Ellei selonteko riitä näytöksi, velkoja-aloitteisessa raukeamisasiassa valvojaa saadaan kuulla myös henkilötodistajana. Hänelähän ei ole omakohtaista etua siitä, miten hakemus ratkaistaan.

⁵⁶ Niemi-Kiesiläinen (1994 s. 340) toteaa pätevistä syistä: »Velkojalla on alkupe-
räinen – Ekelöfin terminologiaa käyttäkseni aito – todistustaakka siitä, että perusteltu
syy olettamukselle väärinkäytöstä on olemassa. --- konkreettisiin oikeustositseikkoihin ve-
toamisen lisäksi velkojan ei juurikaan tarvitse esittää näyttöä niiden tueksi. --- Sen jäl-
keen kääntynyt todistustaakka ('den falska bevisbördan') on velallisella, jonka on osoi-
tettava, että kysymys ei ole väärinkäytöstä.»

⁵⁷ Tosin henkilötodistelu saattaa siirtyä raukeamisasiasta myöhempään menettelyyn,
mistä esimerkin tarjoaa Kuljetusliike R. Pynnönen Oy:n asia. Raukeamishakemus käsi-
teltiin kirjallisesti. Sen sijaan saneerausvelallisen nostama vahvistuskanne johti laajaan
henkilötodisteluun siitä, mitä ohjelman (rauenneella) määräyksellä oli alunperin tarkoi-
tettu. Ks. jäljempänä jakso 5.4.2.

⁵⁸ Näin tapahtui esimerkiksi edellä viitatussa Konsins Oy:n raukeamisasiassa, jossa
velkoja perusti YrSanL 65 §:n mukaisen vaatimuksensa pelkästään valvojaraporttiin. Ra-
portti oli annettu noin kuukausi ennen hakemuksen vireilletuloa.

5.3.3. Hakemuksen peruuttaminen ja sovinto raukeamisasiassa

Raukeamishakemuksen peruuttaminen

Voidaan kysyä, saako raukeamisvaatimuksen tehnyt velkojaa tai valvojaa peruuttaa hakemuksensa. Myönteistä vastaus tukee se, että hakijan peruuttamisvalta seuraa automaattisesti lähtökohtana olevasta määräämisperiaatteesta. Toisaalta insolvenssimenettelyssä hakijan peruuttamisoikeus on normaalia suppeampi. Tärkein rajoitus on, että hakija ei peruutuksellaan pysty esittämään jo aloitettua menettelyä.⁵⁹ Nämä erityiset peruuttamisrajoitukset eivät kuitenkaan ole voimassa saneerauksen jälkiasioissa. Näin päädytään siihen, että velkoja tai valvoja saa peruuttaa raukeamishakemuksensa aina siihen saakka, kunnes päätös saneerauksen raukeamisesta on saanut lainvoiman.

Toinen asia on, sovelletaanko hakemuksen peruutukseen oikeudenkäymiskaaresta seuraavia rajoituksia, ennen kaikkea OK 14:5:ää. Viittausketju YrSanL—HakKäsL—OK ainakin sallii tällaisen tulkinnan. Sitä paitsi raukeamisasian riita-asiamaisuus tekee pykälän soveltamisen myös asiallisesti perustelluksi. Tällöin päädytään seuraavaan: Jos saneerausvelallinen on jo antanut kirjallisen lausuman hakemuksesta, hänellä on oikeus vaatia raukeamisasian ratkaisemista (arg. OK 14:5). Mikäli analogiaa jatketaan, hakemuksen peruutus ensiasteen ratkaisun jälkeen vaatii jo saneerausvelallisen nimenomaisen suostumuksen.⁶⁰

Toisaalta raukeamistilanteiden erilaisuus vaikeuttaa yhtenäisen vastauksen antamista. Hakijan pääsääntöinen, OK 14:5:n rajoittama peruuttamisvalta tuntuu itsestään selvältä, kun kysymys on velkojakohtaisesta velkajärjestelyn raukeamisesta – esimerkiksi YrSanL 64.1 §:n tarkoittamasta laiminlyöntiraukeamisesta.⁶¹ Pulmallista on, saadaanko ohjelman raukeamiseen johtanut, YrSanL 65 §:ään perustunut hakemus peruuttaa ensiasteen eli käräjäoikeuden päätöksen jälkeen. Peruuttamisoikeutta vastaan puhuu siitä seuraava velkasuhteiden sisällön vaihtelu, mikä aiheuttaa epävarmuutta. Tämä seikka ei kuitenkaan riitä kumoamaan hakijan lähtökohtaista peruuttamisvaltaa. Hakija voi velallisen suostumuksella peruuttaa myös sellaisen YrSanL 65 §:n mukaisen hakemuksen, joka on menestynyt käräjäoikeudessa.

⁵⁹ Ks. esim. *Koulu* 1994 s. 333–336.

⁶⁰ Näin riita-asian oikeudenkäynnistä *Lappalainen* 1995 s. 416.

⁶¹ Kannan tueksi voidaan viitata siihen, että asianosaiset voivat joka tapauksessa hoitaa asian tuomioistuimen ulkopuolella. He voivat esimerkiksi sopia uudesta anteeksiannosta, joka vastaa tältä osin rauenneesta ohjelmassa toteutettua.

Tosin voidaan kysyä, riittääkö hakemuksen peruuttamiseen velallisen suostumus. On mahdollista tulkita OK 14:5:ää siten, että kaikki raukeamisesta hyötyvät velkojat ovat asianosaisia. Yllä omaksuttua kantaa puoltaa se, että muut velkojat eivät välttämättä käytä puhevaltaa raukeamisasiassa tai edes tiedä, että ohjelma on määrätty raukeamaan.

Onko asianosaisten sovinto sallittu?

Entä voiko raukeamisasia päättyä sovintoon? Vastaava kysymys heräsi jo akordilainsäädännössä, jossa ratkaisuksi kehitettiin sovinnon kielto. Jos velkoja oli vaatinut akordin menettämistä, asianosaiset eivät saaneet tehdä asiassa sovintoa.⁶² Sovinnon kielto perustui olettamukseen, että kaikki velkojat tulivat sidotuiksi (akordin) menettämisasiassa annettuun päätökseen.⁶³ Mikäli akordi julistettiin menetetyksi, kaikki velkasuhteet palautuivat akordia edeltäneeseen tilaan. Jos taas yhden velkojan tekemä menettämisaatimus hylättiin, päätös esti muita velkojia hakemasta akordin menettämistä samalla perusteella.⁶⁴

YrSanL ei tunne vastaavaa säädännäistä sovinnon kieltoa, vaikka kielto olisi sinänsä rationaalinen lain järjestelmässä. Ensimmäinen päätelmä on tästä syystä, että raukeamisasia voi päättyä asianosaisten sovintoon. Kantaa tukee se, että sovinnon kielto ei ole looginen tai käsitteellinen seuraus raukeamisvaatimukseen annetun päätöksen oikeusvoimasta. Sitä paitsi oikeusvoimavaikutuksen laajuudesta voidaan olla eri mieltä.⁶⁵ Raukeamisasiassa tehdyn sovinnon sisältö vaikuttaa kuitenkin tuomioistuimen tehtäviin. Jos tehdyn sovinnon mukaan saneeraus raukeaa ja asianosaiset pyytävät tuomioistuimelta sovinnon vahvistamista, tuomioistuimen on valvottava muiden velkojien etua.

⁶² Suomen akordijärjestelmästä kielto puuttui, koska akordin menetys seurasi suoraan laista. Akordin menettämistä ei tarvinnut tuoda tuomioistuimeen. Kielto tuli aiheelliseksi vasta, kun akordin menetyksestä päätettiin erillisessä menettelyssä. Tästä esimerkkinä oli Ruotsin oikeus. Ruotsin vuoden 1970 akordilain 40 §:ssä säädettiin, että sovinto ei ollut menettämisasiassa sallittu. Perusteluista ks. SOU 1968:41 s. 127. Kielto siirrettiin vuoden 1997 uudistuksessa sellaisenaan uuteen FRL 3:27.2:iin. Ks. *Hellners–Mellqvist* 1997 s. 228.

⁶³ SOU 1968:41 s. 126. Kieltoa tarvittiin, koska hakemus akordin menettämisestä oli lähtökohtaisesti dispositiivinen hakemusasia. Ks. mt. 84.

⁶⁴ »Om ansökan av viss borgenär ogillats, torde res judicata föreligga även mot övriga borgenärer.» Näin mt. s. 126.

⁶⁵ Oikeusvoimavaikutuksen ulottuvuuteen palataan jäljempänä jaksossa 5.4.1.

Tällainen sovinto saadaan vahvistaa vain, kun raukeamistosiseikasta on saatu raukeamisasiassa riittävä selvitys eikä raukeamisen estettä ole todettu.

Asia erikseen on säädettävä laki. Sovinnon kielto näyttää joka tapauksessa jäävän tehottomaksi, mikä johtuu hakijan kontrolloimattomasta oikeudesta peruuttaa raukeamishakemuksensa. Kun hakemus yksittäistapauksessa peruutetaan, tuomioistuim ei pysty tutkimaan sitä seikkaa, pohjautuuko peruutus hakijan ja saneerausvelallisen väliseen sopimukseen. Tästä syystä mahdollinen sovintokielto tulisi aktualisoitumaan käytännössä vain, kun asianosaiset »erehtyvät» pyytämään tekemänsä sovinnon vahvistamista.

5.3.4. Saneeraustuomioistuimen tutkinnan laajuus

Tuomioistuimen tutkinta on raukeamisasiassa suoraviivaisempaa kuin muuttamisasioissa. Tuomioistuin tutkii pelkästään raukeamistosiseikastojen toteutumisen, kun taas muutosasioissa joudutaan arvioimaan uudelleen ohjelman vahvistamisen edellytyksiä. Lisäksi tuomioistuimen selvitysvuorollisuutta keventää ratkaisevasti raukeamisasiaan muodostuva luonnollinen vastakohtaisuus. Raukeamishakemus johtaa – toisin kuin muuttamishakemus – tyyppilliseen riitaiseen hakemusasiaan. Saneerauksen raukeaminen on niin ankara seuraamus, että saneerausvelallinen säännönmukaisesti vastustaa raukeamisvaatimuksia.

Laissa varaudutaan siihen, että saneerausvelallinen käyttää väärin raukeamissäännöksiä. Tätä riskiä liioitellaan. Vaara, että saneerausvelallinen raukeamissäännösten avulla suosisi velkojaa, on todellisuudessa vähäinen. Tämä johtuu osaksi YrSanL 64.4 §:n raukeamisen esteestä, osaksi siitä koko ohjelman raukeamisen riskistä, minkä velkojan suosiminen tuo mukanaan. Sitä paitsi saneerausvelallisen käytettävissä on täysin vaaraton suosimisen muoto. Tällä tarkoitetaan sitä, että velkojan suosiminen siirretään ohjelman päättymisen jälkeiseen aikaan. Reaalisen suosimisvaaran vähäisyydestä huolimatta tuomioistuimen on tutkittava velkoja-aloitteisessa raukeamisasiassa viran puolesta, estääkö YrSanL 64.4 §:n este velkajärjestelyn raukeamisen. Säädettävän lain kannalta suurempi riski on, että häikäilemätön velkoja käyttää hyväkseen raukeamissäännöstöä ja saa oman velkajärjestelynsä raukeamaan.⁶⁶ Tähän uhkaan ei YrSanL:ssa ole lainkaan varauduttu.

⁶⁶ Velkojakohtainen raukeaminen voi tuoda yksittäiselle velkojalle suhteettomia etuja, koska muut velkojat jäävät edelleen velkajärjestelyn piiriin.

Tuomioistuin on raukeamisasiassakin sidottu hakijan hakemukseen. Tuomioistuin voi tutkia vain hakemuksessa määritellyn raukeamisperusteen ja tehdyn raukeamisvaatimuksen. Oma ongelmansa on raukeamishakemuksen rajoittaminen. Selvää on, että hakija-velkoja saa rajoittaa YrSanL 64.1 §:ään perustuvan vaatimuksensa vain yhteen velkaan, vaikka raukeamisperuste täyttyy kaikkien velkojen osalta.⁶⁷ Vastaava hakemuksen rajoittaminen hyväksytään myös muissa YrSanL 64 §:n velkoja-aloitteisissa raukeamishakemuksissa.

Toinen asia on, voiko velkoja perustaa raukeamishakemuksensa YrSanL 65 §:ään mutta vaatia pelkästään häntä itseään koskevan velkajärjestelyn raukeamista. Ohjelman totaaliraukeaminen muutetaan toisin sanoen velkojakohdaksi velkajärjestelyn raukeamiseksi. Rajoitettu vaatimus on joissakin tilanteissa hakija-velkojan edun mukainen. Rajoitettu hakemus jättää muut velkojat velkajärjestelyn sitomiksi, jolloin he eivät pääse kilpailemaan täysimääräisillä saatavillaan hakija-velkojan elpyneen saatavan kanssa.

Määräämisperiaate tuntuu muodostavan perusteen rajoitetun hakemuksen hyväksymiselle.⁶⁸ Rajoittamista voidaan perustella myös sillä, että samaan lopputulokseen päästään sovittelun avulla, vaikka hakija-velkoja vaatisikin ohjelman raukeamista.⁶⁹ Lisäksi saatetaan huomauttaa, että rajoitetulla hakemuksella vältetään vielä vaikeampi pulma – miten estetään velkojakollektiivisiä vahingoittava totaaliraukeaminen yhden velkojan hakemuksesta? Toisaalta rajoitettu hakemus merkitsee uuden raukeamisperusteen muodostumista. YrSanL 65 §:n tosiseikastoon liitetään YrSanL 64 §:n oikeusseuraamus. Tästä syystä vaatimuksen rajoittaminen ei ole sallittua.

Vastaava ongelma hakemuksen rajoittamisesta herää myös valvojan vaatiessa saneerauksen raukeamista. Valvoja on lähtökohtaisesti velkojakollektiivin etujen valvoja, mikä muodostaa esteen velkojakohtaisille rajoituksille. Jos valvojan vaatimus rajoitetaan tiettyihin velkoihin, velkojen yhdenvertaisuutta loukataan. Tästä syystä on selvää, että valvoja ei voi tehdä rajoitettua hakemusta.⁷⁰

⁶⁷ Esimerkiksi: velkojalla on velalliselta saatavat a, b ja c. Velallinen laiminlyö kaikki maksut. Velkoja vaatii kuitenkin velkajärjestelyn raukeamista vain saatavan a osalta.

⁶⁸ Tällaisen »majus includit minus»-päätelyn heikkouksista ks. *Westberg* 1988 s. 316–318.

⁶⁹ Muiden velkojen suojantarve ei ole painava argumentti. Jos kilpaileva velkoja pitää rajoitettua hakemusta vaarallisena, hän voi tehdä oman raukeamishakemuksensa ja vaatia täysimittaista ohjelman raukeamista.

⁷⁰ Tämä rajoitus on tosin helposti kierrettävissä. Valvoja voi toimia muodollisesti asiamiehenä niille velkojille, joiden velkajärjestelyt halutaan saattaa raukeamaan.

5.4. Tuomioistuin määrää saneerauksen raukeamaan

5.4.1. Milloin päätös saneerauksen raukeamisesta tulee voimaan?

Määräystä siitä, milloin päätös saneerauksen raukeamisesta tulee voimaan, ei laissa ole.⁷¹ Samoin asian laita oli myös ohjelmaa muuttavien päätösten kohdalla.⁷² Ennalta ilmeinen kysymys kuuluu, onko aukko tälläkin kertaa täytettävissä YrSanL 77.3 §:n soveltamisalaa laajentamalla. Momentin mukaan tuomioistuin voi ohjelmaa vahvistaessaan määrätä, että ohjelmaa on muutoksenhausta huolimatta noudatettava. Saneerauksen raukeaminen poikkeaa kuitenkin suuresti ohjelman vahvistamisesta. Jos tuomioistuin saisi määrätä raukeamispäätöksen välittömästä voimaantulosta, muutoksenhaku kävisi turhaksi. Vaikka valitus hyväksyttäisiin, aikaisempaa oikeustilaa ei luultavasti onnistuta palauttamaan.

Näin päädytään siihen, että raukeamispäätöksen oikeusvaikutukset alkavat vasta, kun päätös velkajärjestelyn tai ohjelman raukeamisesta saa lainvoiman.⁷³ Tähän saakka saneerausvelallinen on edelleen ohjelman määräysten sitoma; hän on esimerkiksi velvollinen noudattamaan maksuohjelmaa. Jos velallinen laiminlyö ohjelman määräämän suorituksen, kyseinen laiminlyönti luo uuden itsenäisen raukeamisperusteen. Uusi raukeamisperuste tulee merkittäväksi, mikäli velallisen valitus menestyy ja raukeamispäätös kumotaan. Tällöin velkoja voi tehdä uuden raukeamishakemuksen valitusaikaisen maksun laiminlyönnin nojalla.⁷⁴ Ennen kuin raukeamispäätös saa lainvoiman, hakija-velkoja (tai muu raukeamisesta hyötyvä velkoja) ei voi vaatia velalliselta velkasuhteen alkuperäisten ehtojen mukaista – eli käytännössä täysimääräistä – maksua.

Esimerkiksi jälkikonkurssin hakeminen ohjelmasaatavan elpyneen määrän perusteella ei ole tässä vaiheessa mahdollista. Velkojalla ei tältä osin ole

⁷¹ Tässä tarkastellaan saneerauksen raukeamista, josta on päätetty hakemusasiassa. Oma ongelmansa on raukeamisen oikeusvaikutusten alkaminen jälkikonkurssissa. Tätä kysymystä käsitellään jäljempänä jaksossa 6.3.

⁷² Ks. edellä jaksossa 3.6.3.

⁷³ Ruotsin oikeudessa on esitetty, että päätösten välitön voimaantulo on insolvenssimenettelyille ominaista. » - - undantag från bestämmelserna om omedelbar verkställighet strider mot den grundläggande insolvensrättsliga princip. » Näin *Hellners-Mellqvist* 1997 s. 254. Lausuma kuitenkin tukeutuu FRL 4:10:n nimenomaiseen säännökseen eikä ole siirrettävissä Suomen oikeuteen.

⁷⁴ Eri asia on, että laiminlyöntiä pidetään näissä olosuhteissa helposti epäolennaisena, jolloin YrSanL 64.1 §:n raukeamistositeseikasto jää toteutumatta.

sellaista selvää ja riidatonta saatavaa velalliselta, mitä KS 5 § edellyttää.⁷⁵ Velkoja voi tietenkin perustaa konkurssihakemuksensa ohjelman mukaiseen saatavaan – edellyttäen että sen suoritus on laiminlyöty. Hän voi myös osallistua muun velkojan aloitteesta alkaneeseen konkurssiin valvomalla saatavansa elpyneen osan ehdollisena saatavana.

Tulkinta raukeamispäätöksen voimaantulosta ratkaisee myös kysymyksen maksuohjelman täytäntöönpanokelpoisuudesta välitilan aikana. Ohjelma muodostaa ulosottoperusteen, kunnes raukeamispäätös saa lainvoiman. Eri-tyistäytäntöönpano ohjelman perusteella voi alkaa tai jatkua väliaikana. Raukeamispäätöksen voimaantulo palauttaa myös »vanhojen» eli ohjelman vahvistamista edeltävien ulosottoperusteiden täytäntöönpanokelpoisuuden.

Saneerauskäytännössä tuomioistuin on toisinaan määrännyt raukeamispäätöksessään sen voimaantulosta. Kuljetusliike R. Pynnösen raukeamisasiassa⁷⁶ kärjäoikeus määräsi, että »vahvistettuun saneerausohjelmaan sisältyvien velkajärjestelyjen oikeusvaikutukset ovat voimassa, kunnes päätös on lainvoimainen, ellei asiassa myöhemmin toisin määrätä». Kyseinen määräys lähinnä selvensi muutoinkin vallitsevaa oikeustilaa. Asia erikseen on, että raukeamishakemuksen ratkaissut tuomioistuin menettää raukeamiasian päättyessä toimivaltansa. Saneeraustuomioistuin ei voi myöhemmin määrätä oikeusvaikutusten voimaantulosta toisin. Myöskään muutoksenhakutuomioistuin ei saa antaa määräystä, että raukeamisen oikeusvaikutukset alkavat ennen raukeamispäätöksen lainvoimaiseksi tulemistä.

Kahden vuoden 1993 insolvenssilain välillä on rakenteellinen ero, sillä yksityishenkilön velkajärjestelyssä periaate on päinvastainen. Päätöstä maksuohjelman raukeamisesta on noudatettava muutoksenhausta huolimatta (VJL 42.6 §). Tuomioistuin voi kuitenkin erityisestä syystä määrätä, että päätöstä on noudatettava vasta, kun se on lainvoimainen tai asiassa toisin määrätään. Erityinen syy voi olla esimerkiksi oikeudellinen epäselvyys kuten riita velallisen laiminlyönnin olennaisuudesta.⁷⁷ Säännös raukeamispäätöksen välittömästä voimaantulosta sisältyi jo alkuperäiseen lakiehdotukseen, jonka VJL 42.4 §:n se muodosti. Perusteluista ei käy ilmi, miksi yksityishenkilön velkajärjestelyssä päädyttiin erilaiseen periaateratkaisuun kuin yrityksen saneerauksessa. Selitys on luultavimmin, että välittömästi vaikuttava ohjelman rau-

⁷⁵ Jälkikonkurssin edellytyksiä käsitellään jäljempänä jaksossa 6.2.1.

⁷⁶ Tampereen kärjäoikeuden päätös 24.10.1996 96/9392.

⁷⁷ Koskela–Lehtimäki 1997 s. 443. Määräyksellä mahdollistetaan myös ulosoton jatkuminen alkuperäisen maksuohjelman nojalla. Ks. mt. s. 402.

keaminen on huomattavasti kohtalokkaampaa yritykselle kuin yksityishenkilölle.⁷⁸

Hylkäävän päätöksen oikeusvoimavaikutuksesta

Asianosaisille annettu yksilöllinen puhevalta tuo ongelman, miten raukeamishakemukseen annetun päätöksen oikeusvoima määräytyy. Kuten edellä todettiin, sama ongelma tuli esille jo pohjoismaisissa akordijärjestelmissä. Erityisesti raukeamisvaatimuksen hylkäävän päätöksen sitovuus on pulmallinen.⁷⁹ Akordijärjestelmissä omaksuttiin kanta, että jos velkoja oli ilman menestystä vaatinut tietyllä perusteella akordin menettämistä, hylkäävä päätös sitoi myös muita velkojia.⁸⁰ Tämä tulkinta antoi puolestaan aiheen säädännäiseen sovinnon kieltoon.⁸¹

Voidaan kysyä, mihin oletamus vaatimuksen hylkäävän päätöksen laajasta oikeusvoimavaikutuksesta perustuu. Koska olettamusta ei juuri perustella, sen todellisia argumentteja pystytään vain arvailemaan. Yksi selitys voisi olla, että akordin menetystä on pidetty tavallaan jakamattomana kokonaisuutena. Vaatimukseen oikeutettujen velkojien välille muodostuu näin ollen välttämätön prosessinyhteys, jolloin saadaan vastaus ongelmaan oikeusvoiman

⁷⁸ VJL:n perusratkaisu johtaa vaikeuksiin, mikäli päätös maksuohjelman raukeamisesta kumotaan muutoksenhakutuomioistuimessa. Elpynyt maksuohjelma määrää jälleen velkasuhteen sisällön, ja velalliselta (esim. ulosottoteitse) väliaikana saadut maksut luetaan maksuohjelman mukaisiksi suorituksiksi. Näin *Koskelo-Lehtimäki* 1997 s. 402. Jos velalliselta on peritty enemmän kuin mitä elpyneen maksuohjelman mukaan kuuluu, osapuolten välienselvittely jatkuu. Velkojan on palautettava velalliselle saamansa liikasuuritukset ja maksettava niille tuottokorkoa.

⁷⁹ Hakemuksen hyväksyvä päätös – eli tämän tutkimuksen kielenkäytön mukaan raukeamispäätös – saa yksipuolisen oikeusvoiman. Päätös ohjelman tai kaikkien velkajärjestelyjen raukeamisesta (mikä seuraa valvojan hakemuksesta) sitoo kaikkia velkojia, vaikka he eivät olisikaan ottaneet osaa raukeamisvaatimuksen käsittelyyn. Yksipuolisesta oikeusvoimasta ks. esim. *Ekelöf-Bylund-Boman* 1994 s. 152. Vastaavasti konkurssissa menestynyt saatavan riittäminen tulee niidenkin velkojien hyväksi, jotka eivät ole tehneet muistutusta (KS 97.1 §).

⁸⁰ Ks. edellä jakso 5.3.3. *i.f.* Hylkäävän päätöksen laaja oikeusvoima on yllättävä, kun sitä verrataan subjektiivisen oikeusvoiman normaalisääntöihin. Esimerkiksi testamentin moitekanteen hylkääminen ei estä toista perillistä ajamasta kannetta samalla perusteella. Ks. *Ylöstalo* 1953 s. 280.

⁸¹ Ks. edellä jakso 5.3.3. Uudemmassa tutkimuksessa sovinnon kiellon tarpeellisuus on kyseenalaistettu. On esitetty, että tuomion vaikutuksia kolmanteen tulisi arvioida samojen sääntöjen mukaan kuin sopimuksen vastaavia vaikutuksia. Ks. *Ekelöf* 1994 s. 146.

ulottuvuudesta. Välttämättömässä prosessinyhteydessä annetun ratkaisun oikeusvoima ulottuu kaikkiin velkoihin.⁸²

Suomen akordilainsäädäntö ei ole antanut aihetta vastaaviin tulkintakananottoihin. Näin laaja oikeusvoima tuntuu olevan ristiriidassa oikeusvoiman ulottuvuutta määräävien yleisten periaatteiden kanssa. Kaksiasianomaisessa hakemusasiassa annettu päätös sitoo oikeusvoimaisesti vain siinä asianosaisina esiintyneitä tahoja.⁸³ Raukeamisasiassa nämä tahot ovat hakija ja hänen luonnollinen vastapuolensa eli saneerausvelallinen. Ongelmaksi jää näin kuultava-velkojen asema. Tosin riidattomana voitaneen pitää sitä, että raukeamishakemuksen hylkääminen ei vaikuta niihin velkoihin, jotka eivät ole osallistuneet hakemuksen käsittelyyn – toisin sanoen käyttäneet raukeamisasiassa puhevaltaa.⁸⁴ Oikeusvoimavaikutus voitaisiin ulottaa passiivisiin kuultava-velkoihin vain materiaalisin perustein, joita YrSanL:n raukeamissäännöstö ei tarjoa.⁸⁵

Lopputuloks voidaan kyseenalaistaa, kun raukeamisen hakijana on ollut valvoja. Tällöin on perusteltua viedä hylkäävän päätöksen oikeusvoima myös passiivisina pysytelleisiin kuultava-velkoihin.⁸⁶ Valvojahan toimii koko velkojakollektiivin edunvalvojana. Omalaatuista prosessitaloudellista tuhlauksia olisi, jos yksittäinen velkoja voisi vielä esittää oman raukeamisvaatimuksensa samalla perusteella.

5.4.2. Tuomioistuimen valta määrätä raukeamisen vaikutuksista

Tuomioistuimen raukeamispäätös on periaatteessa kaksiosainen. Tuomioistuimen ensinnäkin vahvistaa raukeamiseen johtavan tosiseikaston. Toiseksi se määrää raukeamisperusteeseen kytkeytyvän oikeusseuraamuksen, velkajärjestelyn tai ohjelman raukeamisen. Mitä raukeaminen yksittäistapauksessa

⁸² *Tirkkonen* 1933 s. 451.

⁸³ *Fitger* 1996 s. 222.

⁸⁴ Ylipäättäänkin oikeusvoimavaikutus asianosaisen yksittäisiin velkoihin on haluttu pitää suppeana. Ks. *Leppänen* 1994 s. 276.

⁸⁵ Ruotsin 1996 ÄL:n valmistelussa todettiin, että oikeusvoimavaikutuksen määrittely edellyttää »en ingående analys av den materiella lagstiftning som gäller för ärendetypen». Näin *Fitger* 1996 s. 222.

⁸⁶ Esimerkiksi: valvoja X on tehnyt YrSanL 65.1 §:n 2-kohdan perusteella vaatimuksen ohjelman raukeamisesta. Vaatimus on lainvoimaisesti hylätty. Velkoja Y esittää saman raukeamisvaatimuksen vedoten samaan ohjelman rikkomiseen kuin X. Velkoja Y:n hakemusta ei tutkita.

tarkoittaa, määräytyy suoraan lain nojalla.⁸⁷ Loogisesti sovellettuna tämä läh-
tökohta johtaa siihen, että tuomioistuin ei edes asianosaisen vaatiessa saa ottaa
kantaa raukeamisen sisältöön. Näin myös käytännössä menetellään; vakio-
muotoisessa päätöksessä tuomioistuin pelkästään määrää saneerauksen »rau-
keamaan».⁸⁸

Kun yksittäinen velkoja on menestyksellä esittänyt vaatimuksen velka-
järjestelyn raukeamisesta, tuomioistuimen on tehtävä päätöksessään välttä-
mättömät rajaukset. Raukeamispäätöksessä on ilmoitettava velkasuhde, jos-
sa velkajärjestely purkaantuu.⁸⁹ Jos ohjelma sisältää useita samaa velkaa kos-
kevia vaihtoehtoisia velkajärjestelyjä, päätöksessä tulee mainita, mitkä vel-
kajärjestelyt raukeavat.⁹⁰ Mikäli menestynyt raukeamisvaatimus on perustu-
nut laittomaan voiton jakamiseen eli YrSanL 64.3 §:ään, raukeavat velka-
järjestelyt on samoin yksilöitävä. Tämä johtuu siitä, että raukeamisen vai-
kutukset rajoittuu niihin velkoihin, joiden saatavien pääomia on leikattu (YrSanL
64.2 §). Sen arvioiminen, milloin velkojan saatavan pääomaa on leikattu, saat-
taa olla oma tulkintaongelmansa.⁹¹ Mikäli koko ohjelma raukeaa YrSanL 65
§:n perusteella, täsmentäminen ei ole tarpeen. Tällöin ohjelman sisältämien
velkajärjestelyjen raukeaminen on maksimilaajuista.

Saneerauksen asianosaiset saattavat olla eri mieltä siitä, miten laajaa tai
minkä sisältöistä raukeaminen on. Tällainen erimielisyys jää erikseen ratkais-
tavaksi. Ratkaisu tehdään useimmiten uudessa insolvenssimenettelyssä, ta-
vallisimmin jälkikonkurssissa tai ulosotossa, jossa velkoja on, saneerauksen
raukeamiseen vedoten, vaatinut täysimääräistä (eli elpynyttä) maksua. Voi-
daan panna merkille, että kiista raukeamisen oikeusvaikutuksista ei eroa muis-
ta aineellisista perusteista, joilla insolvenssimenettelyssä tehty maksuvaati-

⁸⁷ »Laki» ymmärretään tässä laajana. Sääntely sisältyy vain osaksi YrSanL:iin. To-
dettakoon, että tuomioistuimen on myös määrättävä siitä, joutuuko velallinen maksamaan
YrSanL 64.5 §:n mukaista viivätyskorkoa, jos raukeamisasiassa on esitetty tällainen vaa-
timus. Ks. edellä jakso 4.8.2.

⁸⁸ Toisinaan päätöksessä siteerataan niitä lainkohtia, joissa raukeamisen vaikutukset
säännellään. Esimerkiksi Tampereen Koulupalvelu Oy:n raukeamisasiassa päätöksessä
toistettiin sanatarkasti YrSanL 65.2 §.

⁸⁹ Jos hakijalla on vain yksi ohjelmaan otettu velka, tietenkin velkojan ilmoittami-
nen riittää.

⁹⁰ Ellei mitään mainintaa ole, päätöstä lienee tulkittava siten, että kaikki velkajär-
jestelyt ovat rauenneet. Tämä ongelma aktualisoitui edellä käsitellyssä Kuljetusliike R.
Pynnönen Oy:n raukeamisasiassa. Epäselvyys raukeamisen ulottumisesta vaihtoehtoihin
velkajärjestelyihin johti vahvistuskanteeseen.

⁹¹ Ks. edellä jakso 2.6.2.

mus on riitautettavissa. Riita (edeltäneen saneerauksen) raukeamisen vaikutuksista ratkaistaan kyseiselle insolvenssimenettelylle ominaisella tavalla.

Konkurssissa »raukeamisriitaan» sovelletaan saatavien riitautusta koskevia yleisiä säännöksiä. Tällä tarkoitetaan sitä, että pesänhoitaja tai kilpaileva velkoja riitauttaa täysimääräisen valvonnan. Ellei ratkaisua pystytä tekemään konkurssituomiossa, riitautuksen käsittely jatkuu noudattaen soveltuvin osin, mitä riita-asian käsittelystä on säädetty (KS 35a §).⁹² Ulosotossa velallinen tai kilpaileva velkoja tekee luultavasti ensin UL 3:32a:n mukaisen väitteen. Riitautusta jatketaan UL 10 luvun mukaisella ulosottovalituksella.

Myöhempään täytäntöönpanoon lykkääntyvä riidan ratkaisu on joskus riskialtis. Asianosaiset saattavat olla pakotettuja toimimaan, ennen kuin uudessa insolvenssimenettelyssä saadaan ratkaisu erimielisyyteen. Sitä paitsi kaikki raukeamistilanteet eivät lainkaan johda myöhempään konkurssiin tai ulosottoon. Vahvistuskanne tarjoaa yhden vaihtoehdon erimielisyyden selvittämiseen. Kannetta raukeamisen vaikutusten vahvistamisesta voi ajaa joko velallinen tai velkoja.⁹³ Tällainen kanne on pantava vireille vastaajan oikeuspaikassa. Velallisen kanne saattaa näin joutua pois saneerausforumista.

Erillinen vahvistuskanne ei toisaalta ole paras ratkaisu ongelmaan. Täysimittainen oikeudenkäynti on hidas, kallis ja käytännössä hankala vaihtoehto.⁹⁴ Menettelytaloudellisesti olisi ihanteellista, jos tuomioistuin raukeamispäätöksessään samalla voisi määrätä saneerauksen raukeamisen vaikutuksista. Näin on joka tapauksessa meneteltävä silloin, kun tuomioistuin kohtuullistaa raukeamisseuraamusta. Periaatteellista estettä tällaiselle määräykselle ei ole, kunhan asianosaiset ovat saaneet tilaisuuden antaa kirjallinen lausuma myös ajattelusta määräyksestä. Selvää on, että tällainen määräys on tarpeen vain, kun raukeamisen vaikutuksista on yksittäistapauksessa syntynyt epätietoisuutta.

⁹² Pääsääntönä on riidan ratkaisu konkurssituomiossa. Kiistakysymys on oikeudellinen, eikä riidan siirtäminen erilliseen menettelyyn ole prosessitaloudellisesti perusteltua. KS:n riitautusjärjestelmästä ks. lähemmin *Könkkölä-Liukkonen* 1995 s. 190–191.

⁹³ Kerätyssä aineistossa on yksi velallisen ajama vahvistuskanne, joka liittyy Kuljetusliike R. Pynnönen Oy:n raukeamisasiaan. Kannetta ajettiin raukeamisasian hakijaa vastaan. Siinä vaadittiin vahvistettavaksi, että ohjelmaan sisältynyt myyntiehto oli rauennut ja että hakija-velkoja ei saanut myydä panttina olleita osakkeita. Kanne hylättiin perusteluin, että pantinsaajalla oli sama oikeus pantin realisointiin kuin jos saneerausohjelmaa ei olisi vahvistettu. Ks. Helsingin käräjäoikeuden tuomio 29.8.1997 97/13230. Ks. edellä alaviite 90.

⁹⁴ Käytännön hankaluuksia syntyy erityisesti, kun epäselvyys koskee useita velkasuhteita. Velallisen on kohdistettava kanne jokaisen riidanalaisen velkasuhteen velkojaan.

Erityisesti ohjelman raukeaminen luo tilanteita, joissa selventävä määräys saattaa olla tarpeen. Tuomioistuin voi esimerkiksi todeta, että velallisen velvollisuus ohjelman toteuttamiseen päättyy. Tuomioistuin saa myös ottaa kantaa niihin sopimuksiin ja sitoumuksiin, joita asianosaiset ovat saneerauksen yhteydessä tehneet. Määräyksen antaminen siitä, mitkä ohjelman nojalla tehdyt oikeustoimet jäävät pysyviksi (arg. YrSanL 65.2 § i.f.), kuuluu samoin tuomioistuimen toimivaltaan. Kannattaa kuitenkin muistaa, että tuomioistuimen kannanotot edellyttävät sitovuus- tai pysyvyyskysymyksen asianmukaista käsittelyä. Harkitsematon määräys puoleen tai toiseen tuottaa ongelmia, koska tuomioistuimen ratkaisu on tältäkin osin asianosaisia sitova.

6. JÄLKIKONKURSSI OHJELMAN RAUKEAMISPERUSTEENA

6.1. Jälkikonkurssi YrSanL:n järjestelmässä

6.1.1. Pääsääntönä ohjelman automaattinen raukeaminen (YrSanL 66.1 §)

YrSanL 66.1 § määrää, miten ohjelman toteutumisvaiheen konkurssi vaikuttaa saneerausohjelmaan. Jos velallinen asetetaan konkurssiin ohjelman voimassaoloaikana, ohjelma raukeaa. Erillistä menettelyä tai päätöstä ei tarvita; ohjelman raukeaminen tapahtuu suoraan lain nojalla. Se, millaiseksi velkojan oikeusasema palautuu, todetaan momentin viimeisessä virkkeessä. Velkojan oikeus määräytyy alkavassa konkurssissa »samoin kuin jos saneerausohjelmaa ei olisi vahvistettu.»

YrSanL 66.1 §:n tarkoittama konkurssi on tämän tutkimuksen kielenkäytön mukaan ns. jälkikonkurssi.¹ Tätä ohjelman toteutusvaiheen jälkikonkurssia ei saa sekoittaa siihen konkurssiin, joka alkaa saneerausmenettelyn kestäessä tai kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun saneerausmenettely on keskeytetty YrSanL 7 §:n nojalla tai lakannut YrSanL 73 §:n perusteella. Jälkimmäistä konkurssia voidaan kutsua – erotukseksi totetusvaiheen jälkikonkurssista – esimerkiksi (saneerauksen) menettelynaikaiseksi konkurssiksi. Myös menettelynaikaisessa konkurssissa on erityispiirteitä, muun muassa massavelkojen piiri määräytyy normaalista poikkeavasti (YrSanL 32.2 §). Menettelynaikaisessa konkurssissa ei kuitenkaan synny varsinaiselle jälkikonkurssille ominaista saatavien elpymisproblematiikkaa.

Ohjelman automaattisen raukeamisen periaate, joka YrSanL 66.1 §:ssä omaksutaan, on nähtävästi laina akordilainsäädännöstä.² Tästä syystä momenttia voidaan pitää modernisoituna versiona vuoden 1932 akordilain vastaa-

¹ Jälkikonkurssin käsitteestä ks. edellä jakso 1.2.

² Myös VJL 43.1 §, joka sääntelee konkurssin vaikutusta yksityishenkilön velkajärjestelyyn, lienee samankaltainen säännöslaina.

vasta säännöksestä. Akordilainsäädäntöä antaa näin aineistoa YrSanL 66 §:n tulkintaan. Tosin akordilaki säänteli jälkikonkurssin oikeusvaikutukset konkreettisemmin kuin YrSanL 66.1 §. Velkojalle annettiin akordin jälkikonkurssissa laajentuva valvontaoikeus. Velkojalla, jonka saatavaa oli akordin kautta aikaisemmin alennettu, oli nimittäin akordilain 36 §:n 2 virkkeen mukaan »oikeus valvoa ja saada jako-osuus saamisen alkuperäisen määrän mukaan».³

Toinen asia on, että asialliset erot järjestelmien välillä ovat vähäiset. Myös YrSanL 66.1 §:n konstruktio, jossa ohjelma raukeaa, tuottaa laajentuvan valvontaoikeuden. Laajentuva valvontaoikeus on toisaalta tärkein ja käytännössä yleensä ainoa seuraamus ohjelman raukeamisesta.⁴ Akordin ja saneerauksen jälkikonkurssien yhtäläisyyksiä korostaa lisäksi tosiseikaston identtisyys. Akordilain 36 § tarkoitti jälkikonkurssilla »ennen akordin täyttämistä» alkavaa konkurssia, YrSanL 66.1 § taas liittää oikeusvaikutukset »ennen saneerausohjelman päättymistä» käynnistyvään saneerausvelallisen konkurssiin.

Miksi ohjelman raukeaminen on perusteltua?

Voidaan kysyä, miksi ohjelman raukeamiseen konkurssissa on ylipäättään päädytty. Jälkikonkurssin sääntelyllä on selvästikin sama oikeuspoliittinen justifikaatio sekä akordi- että saneerausjärjestelmissä. Alkuperäisten saatavien elpyminen – eli akorditermein ilmaistuna sääntö laajentuvasta valvontaoikeudesta jälkikonkurssissa – saa perustelunsa pyrkimyksestä vanhojen ja uusien velkojen yhdenvertaiseen kohteluun. Ellei mitään elpymistä tapahtuisi, entiset akordivelkojat (tai saneerausjärjestelmässä saneerausvelkojat) ovat pakotettuja kilpailemaan jo kertaalleen alennetuilla saatavillaan velallisen uusien velkojen täysimääräisten saatavien kanssa.⁵ Tällöin vanhat velkojat kärsisivät haittaa siitä, että he ovat aikaisemmin suostuneet akordiin tai kannattaneet ohjelmaehdotusta.⁶ Sääntö laajentuvasta valvontaoikeudes-

³ Ks. edellä jakso 1.2. i.f.

⁴ »Vakuusvelkojat voisivat tavalliseen tapaan nojautua separatistin asemaan, ja velkojat voisivat konkurssissa valvoa saatavansa sellaisena kuin ne olisivat olleet ilman velkajärjestelyä.» Näin HE 1992:182 s. 101. Samoin Liukkonen 1995 s. 49.

⁵ Jatkossa saneerausvelkojia kutsutaan lyhyiden vuoksi vanhoiksi ja myöhempiä (konkurssi)velkojia uusiksi velkojiksi.

⁶ »Reglen om utvidet dividende i konkurs er således en beregningsregel, som sikter på å stille akkordkreditorene på linje med øvrige kreditorene – de skal ikke behøve å 'nøie sig med procenter av akkordprocenten'». Näin Huser 1987 s. 499. Sääntöä on perusteltu myös sillä, että se lisää velkojen halukkuutta äänestää akordiehdotuksen puolesta. Ks. Welamson 1961 s. 465.

ta asettaa vanhat ja uudet velkojat samalle lähtöviivalle kilpailussa velallisen varoista.

Täysin tasapuolista kohtelua YrSanL 66.1 § ei kuitenkaan vanhoille velkojille takaa. Momentti koskee vain jälkikonkurssia. Mitään ohjelmasaatavien elpymistä ei tapahdu, jos saneerausvelallinen joutuu ulosoton tai uuden saneerausmenettelyn kohteeksi. Näissä tilanteissa vanhat velkojat joutuvat kilpailemaan leikatuilla saatavillaan. Toinen asia on, että ulosotto tai uuden saneerausmenettelyn hakeminen ei estä saneerausvelkojaa vaatimasta saneerauksen raukeamista itsenäisenä jälkiasiana, jolloin yhdenvertaisuus palautuu.

Vaikka edellä on korostettu sääntelyn jatkuvuutta, yksi perusero saneerauksen ja akordin välillä on löydettävissä. Saneerlauslainsäädännössä ei löydy selvää vastinetta raukeamisen ankaruutta pehmentävälle rajoitussäännölle, jota akordijärjestelmä käytti. Velkojia kiellettiin nostamasta (akordin jälki)konkurssissa jako-osuuksina enempää kuin mitä heille akordin mukaan olisi tullut (akordilain 36 §:n viimeinen virke). Vahvistettu akordi tavallaan säilyi jälkikonkurssista huolimatta. Sääntö laajentuvasta valvontaoikeudesta oli toisin sanoen vain jako-osuuden suuruuteen vaikuttava laskentasääntö.

Ohjelma pysytetään jälkikonkurssissa (YrSanL 66.2 §)

Ohjelman raukeaminen ei ole jälkikonkurssin ehdoton seuraus. Tuomioistuin voi velallisen tai konkurssia hakeneen velkojan vaatimuksesta määrätä, että saneerausohjelma ei raukea (YrSanL 66.2 §).⁷ Mikäli määräys ohjelman pysymisestä annetaan, saneerausvelkoja saa valvoa jälkikonkurssissa pelkästään ohjelman mukaisen saatavansa. Valvontakelpoisesta saatavasta on lisäksi vähennettävä se, mitä saneerausvelallinen on jo suorittanut ohjelmaa toteuttaessaan. Pysyttämismääräys on tarkoitettu poikkeukselliseksi. Määräys voidaan antaa vain erityisestä syystä »sen vuoksi, että pääosa saneerausveloista on jo ohjelman mukaan maksettu». Tätä valinnaisuutta ei tunnettu akordijärjestelmässä, jossa akordia ei voitu lainkaan pysyttää alkavassa jälkikonkurssissa.⁸

⁷ Momentti vastaa aloiteoikeuden järjestelyä lukuunottamatta VJL 43.2 §:ää. Yksityshenkilön velkajärjestelyssä vain velallinen voi vaatia määräystä siitä, että maksuohjelma ei raukea. Ks. HE 1992:183 s. 73.

⁸ YrSanL 66.2 §:ää perusteltiin hallituksen esityksessä kahdella tavalla. Ensinnäkin pääosan suorituksista saaneet velkojat olivat jo sopeutuneet siihen, että heidän asemansa määräytyy ohjelman pohjalta. Toiseksi velkajärjestelyn raukeaminen ei useinkaan kasvattaisi jako-osuuksia, kun otetaan huomioon saneerausmenettelyn alkamisen jälkeen syntyneet velat. Ks. HE 1992:182 s. 101.

YrSanL 66.2 §:n säännös ohjelman pysyttämisestä on pakottavaa oikeutta. Velallisen oikeutta saada ohjelma säilytetyksi eli velallisen pysyttämisetua ei saa ohjelman määräyksellä poistaa tai supistaa.⁹ Sen sijaan YrSanL 66.1 §:n tahdonvaltaisuus on epäselvä; voidaanko ohjelman automaattista raukeamista ohjelman määräyksellä rajoittaa? Kun tällainen rajoittaminen pelkästään parantaa uusien velkojen asemaa, sitä on pidettävä periaatteessa sallittuna.

6.1.2. YrSanL 66 §:n soveltamisala

YrSanL 66.1 §:ää sovelletaan sekä velkoja-aloitteiseen että velallisaloitteeseen konkurssiin. Konkurssin syy on yhdentekevä. Jälkikonkurssi voi perustua ohjelman mukaiseen saneerausvelkaan, menettelynaikaiseen velkaan (jota ei ole YrSanL 32 §:n edellyttämällä tavalla maksettu) tai velkaan, joka on syntynyt ohjelman vahvistamisen jälkeen. Laaja soveltamisala tuo omalaatuisten väärinkäytösten riskin. Esimerkiksi: kaikki ohjelman määräämät suoritukset saanut ohjelmavelkoja voi antaa saneerausvelalliselle uutta luottoa ja hakea sittemmin jälkikonkurssia näin syntyneen saatavan perusteella. Tällöin hän saa – ainakin periaatteessa – vanhat saneeraussaatavansa elvytettyä siltä osin kuin hän ei ole vielä saanut niistä suoritusta.¹⁰ Jäljempänä arvioidaan, missä määrin jälkikonkurssin peruste on otettava huomioon myönnettäessä velalliselle YrSanL 66.2 §:n mukaista pysyttämisetua.

Jälkikonkurssihakemus (tai sillä uhkaaminen) tarjoaakin tästä syystä tehokkaan painostuskeinon sekä vanhoille että uusille velkojille. Se ohjelman automaattinen raukeaminen, minkä konkurssi saa aikaan, on saneerausvelalliselle yleensä kohtalokasta. Maksukykyinenkään henkilö

⁹ Akordijärjestelmissä periaate akordin pysyvyydestä voitiin jälkikonkurssin ulkopuolella sopimuksin syrjäyttää. Akordisopimuksiin sisältyikin käytännössä usein palautumislausekkeita eri tilanteiden (esim. suorituksen laiminlyönnin) varalta. Tällainen päteväksi katsottu lauseke palautti akordivelat alkuperäisiin ehtoihinsa. Ks. pohjoismaiden osalta esim. *Welamson* 1961 s. 730 ja Keski-Euroopan *Rajak-Horrocks-Bannister* 1995 s. 201. Moderneissa saneerausjärjestelmissä elpymisehtoien käyttö on yleensä kielletty. Ks. Bericht 1984 s. 274.

¹⁰ Vastaavasti YrSanL 66.2 §:n poikkeussäännös ohjelman pysyttämisestä saattaa ohjata velallisen maksukäyttäytymistä uusien velkojen kohdalla. Rationaalisen saneerausvelallisen kannattaa laiminlyödä uusia velkojaan, jotta hän pystyy suorittamaan pääosan saneerausveloista – ja pääsee näin poikkeussäännön tarjoaman pysyttämisedun piiriin. Tosin tämä spesifinen väärinkäytösriski lienee käytännössä olematon.

ei selviydy esimerkiksi yhdellä kertaa kolminkertaistuvasta velkataakasta. Toinen asia on, että jälkikonkurssia on käytännössä hakenut säännönmukaisesti velallinen itse.¹¹ Sama ilmiö havaittiin myös akordijärjestelmissä.¹²

Jotta konkurssi saisi aikaan ohjelman raukeamisen, velallinen on YrSanL 66.1 §:n mukaan asetettava konkurssiin saneerausohjelman voimassaoloaikana. Ensimmäinen pulma näin on, miten konkurssiin asettaminen ajoitetaan. Momentin sanamuoto antaa tulkinnan lähtökohdan. Tuomioistuimen on tehtävä päätös velallisen asettamisesta konkurssiin, ennen kuin ohjelman voimassaolo lakkaa omien 'päättymissääntöjensä' mukaan. Päätöksen konkurssiin asettamisesta ei tarvitse tulla lainvoimaiseksi ohjelman voimassaoloaikana. Muutoin saneerausvelallinen voisi muutoksenhaullaan estää YrSanL 66.1 §:n soveltamisen, jos konkurssi ajoittuu ohjelman toteutumisajan loppuun. On huomattava, että konkurssin hakemisen ajankohta ei vaikuta siihen, katsotaanko velallisen konkurssi saneerauksen jälkikonkurssiksi.

Konkurssin ajoittamissäännöt saavat merkitystä ennen kaikkea silloin, kun vasta muutoksenhakutuomioistuin asettaa velallisen konkurssiin. Velallinen Y:n ohjelma esimerkiksi päättyy 1.1.1999. Velkoja X hakee 1.11.1998 konkurssia. Käräjäoikeus hylkää hakemuksen, joten velkoja X valittaa hovioikeuteen. Konkurssihakemus hyväksytään 1.3.1999, ja velallinen Y asetetaan konkurssiin. Alkava konkurssi ei ole YrSanL 66 §:ssä tarkoitettu jälkikonkurssi, joten saneerausohjelman velkajärjestelyt säilyvät.

Erilliskysymys on, saako myös KS 15.3 §:n nojalla raukeava konkurssi aikaan ne vaikutukset, joita YrSanL 66.1 § liittyy jälkikonkurssiin. Tällaista konkurssia ei kannata asettaa erityisasemaan. Raukeavakin konkurssi on lainjärjestelmässä jälkikonkurssi.¹³ Pelkkä konkurssiin asettaminen saa 1 momentin sanamuodon mukaan ohjelman raukeamaan.

Milloin saneerausohjelma päättyy?

Kun konkurssin alkaminen on saatu ajoitetuksi, seuraavaksi on ratkaistava, milloin ohjelma päättyy YrSanL 66.1 §:n merkityksessä. Kannattaa muistaa,

¹¹ Ks. edellä jakso 1.3.

¹² »Det er forøvrig ganske vanlig at debitor gjør oppbud, når han blir klar over at han ikke kan oppfylle akkorden.» Näin *Huser* 1987 s. 499.

¹³ Vrt. ehkä *Niemi-Kiesiläinen* 1994 s. 251. Hänen mukaansa raukeavalla »konkurssilla ei myöskään ole mitään vaikutusta velkojen oikeuksiin».

että vastaava ongelma ohjelman päättymisestä syntyy, kun velkoja vaatii lisäsuoritusta (YrSanL 63.4 §) tai saneerauksen raukeamista.¹⁴ Edellä on oletettu, että ohjelman päättymisellä tarkoitetaan YrSanL 64–66 §:issä samaa ajankohtaa.¹⁵ Oletamus sääntelyn yhtenäisyydestä perustuu siihen, että saneerauksen erillinen raukeaminen ja jälkikurssi tuottavat saman oikeusvaikutuksen. Ei ole loogista, että saneeraus voisi raueta erillisen raukeamisperusteen takia, vaikka samaan aikaan ajoittuva konkurssiin asettamis päätös jää vaille vaikutusta. Toisaalta yhtenäistulkinnasta on syytä poiketa, jos soveltamisalojen päällekkäisyys johtaa ilmeisen epätarkoituksellisiin tai kohuttomiin tuloksiin.

Ongelma ohjelman päättymisestä täsmentyy myös YrSanL 66 §:ää tulkittaessa kysymykseksi: pidentääkö suoritusten laiminlyönti ohjelman päättymisaikaa? Vastaus on kieltävä seuraavin perustein. Vaikka jälkikurssi saa aikaan ohjelman raukeamisen, se ei periaatteessa ole sanktio velallisen laiminlyönnille ohjelman toteuttamisessa. Jälkikurssi on pikemmin seurausta saneerauksen liiketaloudellisesta epäonnistumisesta. On johdonmukaista evätä maksun laiminlyönniltä jälkikurssin osalta se ohjelman voimassaoloaikaa pidentävä vaikutus, mikä laiminlyönnillä taas on YrSanL 64.1 §:n kohdalla. Jälkikurssissa ratkaisee ohjelmassa määrätty päättymisajankohta.

Esimerkiksi: ohjelmassa on määrätty, että viimeiset suoritukset velkojille tehdään 1.5.2000. Velkoja X ei kuitenkaan saa kyseisessä määräajassa suoritusta. Hän voi edellä esitetyn kannan mukaisesti vaatia velkajärjestelyn raukeamista YrSanL 64.1 §:n perusteella myös määräajan kuluttua loppuun.¹⁶ Sen sijaan hän ei ole oikeutettu vaatimaan jälkikurssia tai täsmällisemmin sanottuna velkoja X:n hakemuksesta alkava konkurssi ei saa aikaan niitä spesifisiä vaikutuksia, jotka YrSanL 66.1 § liittyy jälkikurssiin.

Edellä lausuttu merkitsee, että erillisen raukeamisen ajallinen soveltamisala on laajempi kuin jälkikurssin. Velkoja voi joskus saada raukehakemuksella aikaan velkajärjestelyn raukeamisen, vaikka häneltä puuttuu mahdollisuus vaikuttaa asiaan jälkikurssia hakemalla. Kannanotto mer-

¹⁴ Ks. edellä jaksot 2.6.2. ja 5.2.4. – Myös valvoja voi esittää tällaisen vaatimuksen.

¹⁵ Ks. jakso 5.2.4. – Todettakoon, että päättymisen määrittelyä on oikeusvertailevasti pidetty erityisen hankalana, kun saneeraus tapahtuu saneerausvelallisen liiketoimintojen luovutuksella. Ranskan oikeudessa tuomioistuin julistaa tällöin tapauskohtaisesti, milloin ohjelma katsotaan päättyneeksi. Ks. *Rajak–Horrocks–Bannister* 1995 s. 154. Suomen oikeudessa realisointisaneeraus ei muodosta päättymisprobleeman poikkeustapausta.

¹⁶ Ks. jakso 5.2.4. *i.f.*

kitsee poikkeamista edellä tavoitteeksi asetetusta yhtäläisestä tulkinnasta. Sen tueksi voidaan kuitenkin vedota siihen, että jälkikankurssin aiheuttama automaattinen totaaliraukeaminen on ankara ja ohjelman pysyvyyden periaatetta järkyttävä seuraamus. YrSanL 66.1 §:n soveltamisala on siis rajattava suppeaksi.

Käytännössä erillisen raukeamisen ja jälkikankurssin käyttöalat ovat yleensä päällekkäiset. Velkoja voi hakea joko saneerauksen raukeamista tai jälkikankurssia. Valinnaisuus herättää kysymyksen, milloin velkojan kannattaa turvautua erilliseen raukeamisvaatimukseen. Ilmeistä on, että jälkikankurssi on kokonaisuutena edullisempi vaihtoehto. Erillistä raukeamisvaatimusta on syytä miettiä vain, kun velkoja tähtää »oman» velkajärjestelynsä purkamiseen muiden järjestelyjen pysyessä (YrSanL 64.1 §:n tilanne).¹⁷ Toinen itsenäisen vaatimuksen hyvä puoli on, että siinä ei tunneta YrSanL 66.2 §:n kaltaista velallisen pysyttämistä.

6.2. Jätkikankurssi insolvenssimenettelynä

6.2.1. Jätkikankurssin hakeminen

Kankurssiin asettamisen peruste

YrSanL:ssa ei ole jälkikankurssia koskevia erityissäännöksiä, joten jälkikankurssi seuraa KS:n yleistä sääntelyä. Jätkikankurssikin edellyttää KS 6 §:ssä tarkoitettua kankurssiperustetta eli kankurssikypsyden legaali-ilmentymää.¹⁸ Esimerkiksi se, että saneerausvelallinen ei huolehdi ohjelman mukaisesta maksusta, ei vielä avaa velkojalle mahdollisuutta hakea jälkikankurssia. Viime kädessä hakija-velkoja joutuu antamaan velalliselle KS 6 §:n d-kohdan mukaisen maksukehotuksen, ellei jokin muu KS 6 §:n perusteista täyty. Vasta konkreettisen, kankurssiuhkaisen maksukehotuksen laiminlyöminen on peruste, jonka nojalla saneerausvelallinen on asettavissa kankurssiin. Toisaalta maksun laiminlyönnin ei, kankurssiin johtaakseen, tarvitse olla YrSanL 64.1 §:n määräämällä tavalla olennainen. Velkoja voi yksittäistapauksessa saada jälkikankurssin avulla aikaan koko ohjelman raukeamisen, vaikka häneltä puuttuu mahdollisuus vaikuttaa oman velkajärjestelynsä pysyvyyteen.

¹⁷ Lisäksi velkojan pitää luottaa siihen, että muut velkojat eivät tee omia raukeamisvaatimuksia tai hae jälkikankurssia.

¹⁸ Samoin akordin jälkikankurssin osalta *Huser* 1987 s. 498.

Velkojen lisääminen ohjelmaan jälkikäteen saattaa myös aktualisoida KS 6 §:n f-kohdan. Tällöin ohjelman muu velkoja voi käyttää saneerausvelallisen maksukyvyttömyyttä. Saneerausvelallinen voidaan kyseisen f-kohdan perusteella asettaa jälkikonkurssiin, ennen kuin yhtään ohjelman mukaista maksua on tosiasiallisesti laiminlyöty.

Kannattaa panna merkille, että saneerauksen raukeamisperusteet eivät ole samalla konkurssiin asettamisen perusteita. Saneerauksen raukeamista ja jälkikonkurssia ei ole insolvenssilainsäädännössä koordinoitu. Esimerkiksi ohjelman rikkominen YrSanL 65.1 §:n 2-kohdan tarkoittamalla tavalla ei sinänsä ole jälkikonkurssiin asettamisen peruste. Tästä syystä velallinen voi ilman jälkikonkurssin uhkaa suosia yksittäistä velkojaa, jos hän vain huolehtii maksuohjelman määräämistä suorituksista muille velkojille. Tosin intensiivinen velkojan suosinta saattaa samalla toteuttaa jonkin KS 6 §:n toiseikastoista.¹⁹ Eri asia on, että muu velkoja, joka on itse saanut ohjelman mukaiset suoritukset, voi tehdä YrSanL 65.1 §:n 2-kohdan mukaisen vaatimuksen ohjelman raukeamisesta.

Puuttuva koordinointi herättää kysymyksen jälkikonkurssin ja raukeamishakemuksen suhteesta: estääkö esimerkiksi vireillä oleva raukeamisasia jälkikonkurssin? Vastaus kysymykseen on kieltävä. Syytä ei-säädännäisen konkurssin esteen luomiseen ei ole; ylipäätään Suomen oikeus tuntee vain hyvin vähän konkurssin esteitä. Sitä paitsi tarvetta erilliseen raukeamishakemukseen jälkikonkurssin rinnalla on harvoin. Kun jälkikonkurssi alkaa, ohjelman raukeaminen seuraa suoraan laista. Oma ongelmansa on, mikä vaikutus tehdyllä konkurssihakemuksella on myöhempään raukeamisvaatimukseen YrSanL 64–65 §:ien perusteella. Vastaus riippuu siitä, voidaanko raukeamisperusteeseen vetoamalla estää YrSanL 66.2 §:n mukainen ohjelman pysyttäminen jälkikonkurssissa.²⁰ Jos tämä käy päinsä, erilliselle raukeamishakemukselle ei juuri jää tilaa.

Kenellä on oikeus hakea jälkikonkurssia?

Oikeus hakea jälkikonkurssia määräytyy lain pääsäännön eli KS 1 §:n mukaan. Pykälän mukaan konkurssiin asettamista koskevan asian voi panna vi-

¹⁹ Velallinen saattaa velkojaa suosiessaan hukata velkojien vahingoksi varojaan (b-kohta) tai tulla maksukyvyttömäksi (f-kohta).

²⁰ Kysymystä tarkastellaan jäljempänä jaksossa 6.4.2.

reille velallinen tai velkoja. Vastakohtaispäätelmä epää aloitevallan saneerausvalvojalta; valvoja ei näin voi tehdä hakemusta jälkikankurssista.²¹ Valvoja jää muutoinkin sivuun sekä alkavassa että alkaneessa jälkikankurssissa sivuun. Tyypillistä on, että säädännäistä velvollisuutta valvojan kuulemiseen velkojan jälkikankurssihakemuksesta ei tuomioistuimella ole.

Jälkimmäisessä suhteessa valvoja rinnastuu saneerausvelkoiin yleensä. Vaikka alkanut jälkikankurssi elvyttää kaikkien velkojen saatavat, muut velkojat eivät ota osaa konkurssiasian käsittelyyn käräjäoikeudessa. Tosin YrSanL:n järjestelmää voidaan puolustaa sillä, että muita velkoja ei kuulla muutoinkaan konkurssista päätettäessä. Eri asia on, että muut velkojat voivat oma-aloitteisesti käyttää puhevaltaa konkurssiasiaassa. Tällöin heitä pidetään väliintulijoina.²² Kun toisaalta jälkikankurssi radikaalisti muuttaa vanhojen ja uusien velkojen suhdetta, muiden velkojen edunvalvonta tulisi säädettävässä laissa järjestää erityissäännöksin.

Rinnastus tavalliseen konkurssiin osoittautuu ongelmalliseksi erityisesti, kun velallinen tai hakija-velkoja tekee vaatimuksen pysyttämisedusta. Koska menestyvä pysyttämiskaatus heikentää vanhojen velkojen asemaa (raukeaminen *ex lege* on pääsääntö), pysyttämiskaatusta ei voida – toisin kuin itse pääasiasa eli konkurssihakemusta – ratkaista varaamatta vanhoille velkojille tilaisuutta antaa lausuma velallisen hakemuksesta.²³ Pääöstä ohjelman pysyttämisestä ei näin voida tehdä konkurssin alkaessa asettamispäätöksessä, vaan ratkaisu lykkääntyy joko velkojainkuulustelun tai konkurssituomion yhteyteen.

Hakijasaatava jälkikankurssissa

Saneerausvelallinen pystyy torjumaan jälkikankurssin joko maksamalla hakijan saatavan tai asettamalla siitä turvaavan vakuuden (KS 6.2 §).²⁴ Omak-

²¹ Tässä suhteessa YrSanL on hiukan poikkeuksellinen. Jos valvontaorganisaatio on olemassa, valvojalta on yleensä toimivalta. Tätä perustellaan velkojen suojalla. Valvojan vireillepano-oikeus »verstärkt den Gläubigerschutz, indem er für eine schnelle Eröffnung des Liquidationsverfahren sorgt.« Todettakoon, että Saksan oikeudessa jo vaara ohjelman laiminlyömisestä antaa valvojalle oikeuden hakea likvidatiokankurssia. Ks. Bericht 1985 s. 209.

²² »Väliintulo on myös ainoa keino, jolla velkoja voi tukea velallista tämän vastustaessa jonkun muun velkojan konkurssihakemusta.« Ks. *Könkkölä–Liukkonen* 1995 s. 40.

²³ Pysyttämiskaatimuksen käsittelyä ja ratkaisemista selvitetään jäljempänä jaksossa 6.4.

si ongelmakseen nousee, miten hakijasaatava määritellään jälkikonkurssissa. Tämä ongelma syntyy vain, kun hakemuksen jälkikonkurssista tekee saneerausvelkoja eli vanha velkoja. Uuden velkojan hakijasaatavan määrittely ei poikkea normaalista konkurssista. Selvin tilanne on, kun konkurssia haakeva saneerausvelkoja perustaa hakemuksensa siihen, että hän ei ole saanut ohjelmassa määrättyjä suorituksia, toisin sanoen velkojalla on ohjelman mukainen saatava saneerausvelalliselta.²⁵ Tällöin hakijasaatavana on velkojan (usein radikaalisti) velkajärjestelty saatava. Hakijasaatava muodostuu säännönmukaisesti yhdestä tai useammasta maksuohjelman laiminlyödyistä maksuerästä. Ellei ohjelma muuta määrää, maksuerien laiminlyönti ei saa aikaan myöhempien maksuerien ennakkollista eräntymistä.²⁶

Toisinaan saneerausvelkoja voi käyttää hakijasaatavana koko alkuperäistä saatavaansa, jolloin konkurssin torjuminen on vaikeampaa. Alkuperäinen saatava kelpaa koko määrällään hakijasaatavaksi, jos saneeraus on tältä osin määrätty itsenäisessä jälkiasiaissa raukeamaan.²⁷ Velkojan saatava on tällöin elpynyt. Erilliskysymyksenä joudutaan ratkaisemaan, onko tehdyn päätöksen saneerauksen raukeamisesta oltava lainvoimainen.²⁸ Velallisen oikeusuoja vaatii myönteistä vastausta. Toinen asia on, että myös lainvoimaiseen raukeamispäätökseen tukeutuva (elpynyt) saatava voi olla KS 5 §:n merkityksessä riittainen. Raukeamispäätöksessä ei vahvisteta elpyneen saatavan olemassaoloa tai tarkkaa määrää. Tuomioistuimien pelkästään julistaa, että velkajärjestely tai saneerausohjelma raukeaa.

²⁴ Näistä viime hetken torjuntakeinoista ks. *Havansi* 1992 s. 103–105. Velallisen torjuntaoikeus heijastuu myös menettelyn muotoutumiseen. Rovaniemen hovioikeuden päätöksessä 2.2.1998 (FINLEX RHO:1998:3) katsottiin, että konkurssiasia tuli ratkaista istunnossa velallisenkuulustelussa eikä kansliassa, kun velallinen oli vastustanut hakemusta ja pyytänyt lykkäystä sovintoneuvotteluja varten. Päätöksessä viitattiin KS 6.2 §:ään.

²⁵ On huomattava, että ohjelman vahvistamispäätöksen oikeusvoima sitoo asianosaisia myös jälkikonkurssissa. Tämä merkitsee, että saneerausvelallinen voi riitauttaa hakijasaatavan vain myöhemmän maksun yms. perusteella.

²⁶ Ennakoeräntymislausekkeet lienevät suhteellisen harvinaisia, sillä tämän tutkimuksen aineistoon ei sisällynyt yhtään tällaisella lausekkeella varustettua ohjelmaa.

²⁷ Tämä jälkiasia voi olla joko velkojan oma YrSanL 64.1 §:n mukainen hakemus tai muun velkojan/valvojan aikaan saama kaikkien velkajärjestelyjen raukeaminen.

²⁸ Muodollisjuridisesti ei-lainvoimainen raukeamispäätös »tuottaa» vasta lykkäävästi ehdollisen saatavan. Voihan olla, että raukeamispäätös kumotaan muutoksenhakutuomioistuimessa. Vakiintuneesti on katsottu, että ehdollinen saatava ei kelpaa insolvenssinmenettelyn aloittamisen perusteeksi. Ks. *Koulu* 1994 s. 149.

Myös saneerausvelkojen alkuperäiset määrät tulevat periaatteessa oikeusvoimaisesti vahvistetuiksi saneerausmenettelyssä. Toinen asia on, että hakija-velkojan saattaa olla hankala osoittaa, mikä hänen alkupe-
räinen saatavansa oli. Vakiomuotoinen saneerausohjelma ei aina ilmoita, mitkä olivat saneerausvelkojen alkuperäiset määrät. Velkoja joutuu näin palaamaan aina saneerausmenettelyn alkukäsittelyyn.

Hakijana oleva velkoja ei voi perustaa hakijasaatavaansa jälkikonkurs-
sin aikaansaamaan ohjelman raukeamiseen. Tällainen laajentuva »hakijasa-
tava» muodostuu vasta, kun jälkikonkurssi alkaa. Konkurssin vaikutusta ei
toisin sanoen voida käyttää sen aloittamisen edellytyksenä.

6.2.2. Saatavien valvonta ja riitauttaminen

Preklusiivinen valvontapakko

Saneerauksen jälkikonkurssi on täysimittainen konkurssi, jolta puuttuu yh-
teys edeltäneeseen saneerausmenettelyyn.²⁹ Jälkikonkurssissa toimitetaan
normaali preklusiolla tehostettu konkurssivalvonta. Tästä seuraa, että myös
ohjelmassa mainitut saneerausvelat on valvottava. Kuten edellä todettiin, jäl-
kikonkurssi antaa velkojalle laajentuvan valvontaoikeuden; velkoja voi val-
voa saatavansa velkasuhteen alkuperäisten ehtojen mukaisesti. On syytä huo-
mata, että velkojalla on tältäkin osin preklusiivinen valvontapakko. Jos vel-
koja valvoo (esimerkiksi erehdyksessä) vain ohjelman mukaisen saatavan,
hän menettää oikeuden maksun saamiseen konkurssipesästä siltä osin kuin
kysymys on saatavan elpyneestä osasta (KS 29 §).³⁰

Valvonta jälkikonkurssissa ei ole välttämätön, jos saneerausvelkoja ha-
luaa käyttää saatavaansa vain kuittaukseen. Velkojalla on kuittausoikeus
koko alkuperäisen saatavansa (eikä vain ohjelman mukaisen saatavan) mää-
rällä. Velkojalla on toisin sanoen paitsi laajentuva valvonta-oikeus myös
laajentuva kuittausoikeus. Kannattaa huomata, että YrSanL 66.2 §:n mu-
kainen ohjelman pysyttäminen rajoittaa myös velkojan kuittausoikeutta. Jos

²⁹ Säädetävän lain kannalta järjestelyä voidaan arvostella. Alusta alkava konkurssi-
menettely johtaa asiallisesti turhaan kustannusten kasvuun. Ks. lähemmin *Koulu* 1997
s. 1161.

³⁰ Tosin voidaan ajatella, että näin ilmeisessä tapauksessa pesänhoitajan on varatta-
va velkojalle tilaisuus valvonnan täydentämiseen. Pesänhoitajan tehtävistä ks. esim. *Könn-
kölä-Liukkonen* 1995 s. 128. Vaikka näin ei tapahtuisikaan, velkoja voinee muistutus-
määräpäivään saakka oikaista valvontansa täysimääräiseksi. Saatavan valvonta vain oh-
jelman mukaisena on yleensä tulkittavissa selväksi virheeksi (KS 28.1 §).

ohjelma pysytetään, velkoja pystyy kuittaamaan vain ohjelman mukaisella saatavallaan.³¹

Jätkikunkurssin asema on yllättävän samanlainen akordi- ja saneerausjärjestelmissä. Myös moderneissa pohjoismaisissa akordilaeissa (akordin) jätkikunkurssi on itsenäinen, uusi insolvenssimenettely. Tosin Norjan oikeutta voidaan pitää eräänlaisena poikkeuksena. Norjassa tunnettiin akordia välittömästi seuraava jätkikunkurssi ('umiddelbart etterfølgende konkurs'). Jotta jätkikunkurssi oli välitön, sen tuli alkaa kolmessa viikossa akordin vahvistamisesta. Konkurssi »vil sees en reell fortsettelse av gjeldsforhandlingen, selv om debitor i en kort periode har fått tilbake rådigheten over sin virksomhet.»³² Akordivelat olivat välittömässä jätkikunkurssissa massavelkaa, eikä niitä tarvinnut valvoa.

Valvonnat jätkikunkurssissa riitautetaan normaaliin tapaan. Tällöin on kuitenkin otettava huomioon raukeavaan saneerausohjelmaan liittyvä oikeusvoima. Lähtökohta on, että lainvoimainen ohjelma ei menetä oikeusvoimaansa jätkikunkurssista huolimatta. Ohjelman vahvistamispäätöksen oikeusvoima estää sen, että velkojan ohjelmasaatava (=oikeus maksuohjelman mukaisiin suorituksiin) kiistettäisiin perusteella, joka kohdistuu ohjelman vahvistamista edeltävään aikaan. Sen sijaan velkojan laajentuva valvonta voidaan oikeusvoiman estämättä riitauttaa. Tehokas muistutus voidaan perustaa esimerkiksi siihen, että ohjelman raukeaminen ei syystä tai toisesta elvytäkään saatavaa.³³

YrSanL:ssa ei – toisin kuin kumotun akordilain 36 §:ssä – säädetä siitä, vähennetäänkö velallisen tekemät suoritukset valvottavasta määrästä.³⁴ Suoritusten vähentämistä on kuitenkin pidettävä itsestään selvänä. Pulmallisemmaksi nousee jatkokysymys; tehdäänkö vähennys valvottavasta määrästä vai

³¹ Pohjoismaisissa akordijärjestelmissä lähtökohta on toinen. Velkoja saa akordin jätkikunkurssissa kuitata vain akordin mukaisella saatavallaan. Tanskan oikeuden osalta ks. *Heiberg–Lindencrone–Ørgaard* 1990 s. 151. Suomen osalta vrt. ehkä *Halila* 1961 s. 418. Halilan esitys tosin koskee ylipäätään akordivelkojen kuittausoikeutta eikä ole tarkoitettu kannanotoksi nimenomaan akordin jätkikunkurssista.

³² Ks. lähemmin *Huser* 1987 s. 502–503.

³³ Kuten ratkaisu KKO 1996:91 osoittaa, näin käy, kun saatava on muutettu pääomallainaksi. Tosin myös pääomallaina antaa velkojalle oikeuden maksuun – kuitenkin vain MJL 6.1 §:n 4-kohdan mukaisena viimesijaisena saatavana. Ratkaisussa KKO 1996:91 oli erikoista se, että valvontaa vastaan ei tehty muistutusta, vaan käräjäoikeus otti saatavan viimesijaisuuden huomioon viran puolesta.

³⁴ Vuoden 1993 insolvenssilakien välillä on tässä suhteessa ero. VJL 43 §:n perusteissa todetaan, että »velallisen maksuohjelman mukaiset suoritukset on luonnollisesti vähennettävä saatavista». Ks. HE 1992:183 s. 73.

vasta velkojalle tulevasta jako-osuudesta? Huomataan, että jälkimmäinen tulkinta on velkojalle edullisempi. Akordilakien aikainen vakiintunut tulkinta, vähennyksen tekeminen valvottavasta määrästä, toteuttaa kuitenkin parhaiten velkojien yhdenvertaisen kohtelun periaatetta.³⁵ Saneerausvelkoja pääsee samaan – mutta ei parempaan – asemaan kuin uusi velkoja.

Norjan oikeudessa kompensointi vanhojen ja uusien velkojien kesken viedään vielä askelta pitemmälle. Jotta velkojien saamien suoritusten vaikutus tasattaisiin, akordivelkojat saavat jako-osuuden vasta, kun uudet konkurssivelkojat ovat saaneet ensin konkurssivarallisuudesta maksun, joka vastaa akordivelkojien akordin nojalla saamaa suoritusta. Tätä tasoitussääntöä ('forlodsretten') sovelletaan myös akordivelkojien välillä. Suomen oikeudessa vastaavaa tasoitusta ei nimenomaisen säännöksen puuttuessa voida toimittaa.

Rajoittuuko saneerausvelkojan jako-osuus ohjelman mukaiseen määrään?

YrSanL ei sisällä samanlaista enimmäissääntöä kuin akordilain 36 §. Säännön puuttuminen johtaa siihen, että velkoja voi saada ohjelman mukaisina maksuina ja jälkikonkurssin jako-osuutena yhteensä enemmän kuin mitä ohjelma hänelle lupaa.³⁶ Ainoan rajoituksen muodostaa velkojan saatavan alkuperäinen määrä. Lain valmisteluasiakirjat jättävät kuitenkin lainsäätäjän tarkoituksen avoimeksi. Ongelma on tuskin jäänyt huomaamatta; ohjelman lupaaman suoritustason ylityksen pitäisi olla jälkikonkurseissa suhteellisen tavallista. Jos velkajärjestely on ollut jyrkkä (esimerkiksi 80 prosenttia) ja jälkikonkurssi ajoittuu maksuohjelman toteutuksen loppuvaiheisiin, pienikin jako-osuus laskettuna alkuperäiselle saatavalle tuo velkojalle kokonaissuorituksen, joka ylittää maksuohjelman tason.

Enimmäissäännön puuttumisen ongelma on kierrettävissä YrSanL 66.2 §:n pysyttämissäännön kautta. Se, että velkojat tulevat saamaan kon-

³⁵ Akordilain 36 §:n 2 virkkeen mukaan velkojan alkuperäisestä saatavasta tuli kuitenkin vähentää ne suoritukset, jotka hän oli saanut akordin perusteella. Tämä vähennys tehtiin valvottavasta määrästä. Esimerkiksi: velkoja Y:n saatava oli alunperin 600.000 markkaa. Akordi alensi sen 300.000 markkaan, josta velkojalle maksettiin akordin maksuaikataulun mukaan 100.000 markkaa ennen konkurssia. Velkoja Y sai valvoa konkurssissa 500.000 markan saatavansa. Tästä vähennyssäännöstä ks. esim. *Heiberg–Lindencrone–Ørgaard* 1990 s. 150–151. – Suoritusten vähentämisestä yhteisvelkasuhteissa ks. *Welamson* 1961 s. 468–469.

³⁶ Akordin enimmäissääntöä sovellettaessa huomioon otettiin myös se, mitä velallinen oli akordin nojalla maksanut. Ks. *Heiberg–Lindencrone–Ørgaard* 1990 s. 151.

kurssipesästä ohjelman ylittävät jako-osuudet, puoltaa ohjelman pysyttämistä. Aina tämä ei kuitenkaan ole mahdollista, koska ohjelman pysyttämisen lakimääräiset edellytykset eivät täyty. Jos jälkikonkurssi ajoittuu ohjelman toteuttamiskauden alkuvuosiin, pääosaa kaikista saneerausveloista ei luultavasti ole ehditty maksaa, vaikka yksittäinen velkoja tai velkojaryhmä on voinut saada täyden ohjelman mukaisen suorituksen.

Kysymyksessä saattaa olla lainsäätäjän tietoinen linjavalinta. Akordille ominainen enimmäissääntö ei luontevasti sovellu saneerauksen jälkikonkurssiin. Toisin kuin akordi saneeraus muodollisestikin raukeaa jälkikonkurssissa.³⁷ Tästä seuraa, että saneerausjärjestelmän säännös (eli YrSanL 66.1 §) ei ole ainoastaan laskentasääntö kuten akordijärjestelmän vastaava säännös (eli akordilain 36 §:n 2 virke). Enimmäissäännön soveltuvuus saneeraukseen on riitautettavissa myös rakenteellisin perustein. Jos saneeraus määrätään raukeamaan erillisessä jälkiasiaissa, velkoja saa oikeuden rajoittamattomaan jako-osuuteen jälkikonkurssissa.³⁸ Olisi epäloogista antaa merkitystä sille sattumalle, onko saneerauksen raukeaminen seurausta raukeamishakemuksesta vai tapahtuuko raukeaminen suoraan lain nojalla jälkikonkurssissa.

Toisaalta on muistettava akordijärjestelmän enimmäissäännön perimmäinen tarkoitus; sääntö suojaa akordivelallisen uusia velkoja. Kiistatonta on, että vastaava suojantarve vallitsee myös saneerauksen jälkikonkurssissa. Uusien velkojen tulee voida tasavertaisesti kilpailla vanhojen kanssa. YrSanL 66.2 §:n pysyttämisetu palvelee osaksi samaa tavoitetta.³⁹ Kokonaisuutena ohjelman – eli viime kädessä velkajärjestelyjen – pysyttäminen suosii saneerausvelallisen uusia velkoja. Määräys saa aikaan, että kukaan vanhoista velkojista ei saa ohjelman ylittävää kokonaissuoritusta. Tosin on myönnettävä, että pysyttämisedun kautta saatu uusien velkojen suojaa jää sattumanvaraiseksi ja tehottomaksi.

Tästä huolimatta voimassaolevan oikeuden tarkastelu vie kielteiseen tulokseen; saneerauksen jälkikonkurssissa ei vallitse rajoitettavaa enimmäissääntöä. Ohjelmavelkojilla on oikeus kokonaissuoritukseen, jota rajoittaa vain saatavan alkuperäinen suuruus. Asia erikseen on säädettävä laki, jossa itsenäinen enimmäissääntö tuntuu välttämättömältä. Nykyinen YrSanL 66.2 §:n

³⁷ Tanskan akordilainsäädännössä enimmäissääntö väistyykin jälkikonkurssissa, jos »akkorden ligeferm ophaeves.» Näin *Heiberg-Lindencrone-Ørgaard* 1990 s. 150.

³⁸ Näin tapahtuu myös akordijärjestelmässä. Ks. lähemmin *Munch* 1997 s. 789. Todettakoon, että akordia ei voitu enää määrätä menetetyksi konkurssiasiaissa.

³⁹ Näin nähtävästi HE 1992:182 s. 101.

pysyttämissäännös ottaa sittenkin huomioon pääasiassa saneerausvelallisen edun. Saneerausvelallisen etu ja uusien velkojen suojantarve saattavat teoriassa joutua ristiriitaan.⁴⁰

6.2.3. Konkurssipesän hallinto

Konkurssipesän päätöksentekoa leimaava velkojen autonomia on voimassa myös jälkikonkurssissa. Jälkikonkurssiin luovutettua varallisuutta hallitaan velkojen enemmistöpäätöksin. Jälkikonkurssin päätöksenteossa on kuitenkin normaalikonkurssiin verrattuna kaksi erikoisuutta, ensinnäkin velkojen äänivallan vaihtelu ja toiseksi saneerauksen menettelynaikaisten velkojen asema.

Äänivallan vaihtelu on heijastusta siitä aineellisesta vaikutuksesta, joka jälkikonkurssilla on velkasuhteisiin. Konkurssin alku elvyttää vanhojen ohjelmavelkojen saatavat. He toisin sanoen äänestävät velkojainkokouksessa alkuperäisillä saatavillaan. YrSanL 66.2 §:n mukainen päätös ohjelman pysyttämisestä palauttaa kuitenkin äänivallan entiselleen; vanhat velkojat saavat ottaa osaa päätöksentekoon vain sillä määrällä, mitä heidän ohjelman mukaisista saatavistaan on suorittamatta. Erillinen yksittäiskysymys on, johtaako pysyttämispäätös heti vanhojen velkojen äänivallan alentumiseen. Muutoksenhaulla konkurssissa ei ole lykkäävää vaikutusta (KS 113 §). Päätös ohjelman pysyttämisestä tuskin muodostaa tässä suhteessa poikkeusta.⁴¹

Käytännössä aktualisoituva kysymys on, voidaanko saneerausmenettelyn selvittäjä tai valvoja määrätä jälkikonkurssin pesänhoitajaksi. Suotavaa tällainen roolinvaihdos ei ole; esimerkiksi valvoja on leimallisesti saneerausvelkojen eli vanhojen velkojen luottomies. Jälkikonkurssissa taas vallitsee vanhojen ja uusien velkojen välillä intressiristiriita. Muodollista estettä pesänhoitajana toimimiselle ei ole, vaikka pesänhoitajan kelpoisuusehtoja kiristettiin vuonna 1997 (1218/97). Pesänhoitajaksi määrättävä ei saa KS 51.1 §:n mukaan olla velkojaan

⁴⁰ Useimmiten intressit kuitenkin yhtyvät. Ohjelman velkajärjestelyjen pysyttäminen toisin sanoen suosii sekä velallista että uusia velkoja. On luultavaa, että velallisen pysyttämisaatimus saa tukea uusilta velkojilta ja uuden velkojan vaatimus velalliselta. Sen sijaan vanhat velkojat todennäköisesti vastustavat vaatimusta.

⁴¹ Vanha velkoja menettää välittömästi elpyneen saatavan tuottaman äänivallan, vaikka ohjelman pysyttävästä päätöksestä valitetaankin. Todettakoon, että pysyttämisaatimuksen vireilläolo on äänivallan kannalta yhdenmukaista. Merkitystä on ainoastaan päätöksellä.

sellaisessa suhteessa, että se on omiaan vaarantamaan hänen riippumattomuutensa ja tasapuolisuutensa. Valvojan tehtävä ei muodosta tällaista suhdetta.⁴²

YrSanL lähti alunperin siitä, että saneerauksen menettelynaikaiset velat olivat mahdollisessa jälkikonkurssissa massavelkaa.⁴³ Tästä massavelkojen epätavallisesta määräytymistavasta muistutti YrSanL 66.3 §. Momentin mukaan menettelynaikaisista veloista säädetään YrSanL 32.2 §:ssä, selvittäjän ja valvojan palkkiosta YrSanL 87.5 §:ssä. Vuoden 1998 uudistuksessa – joka tosin vielä odottaa eduskunnan hyväksymistä – menettelynaikaiset velat menettävät massavelan statuksensa.⁴⁴ Tosiasiallisesti mahdollisuus maksun saamiseen ei heikentynyt. Menettelynaikaisille veloille säädettiin suoritus parhaalla etusijalla pantti- ja pidätysoikeudella turvattujen saatavien jälkeen. Uudistuksen seurauksena menettelynaikaiset velkojat saivat myös oikeuden ottaa osaa konkurssipesän päätöksentekoon. Tällaista oikeutta heillä ei vanhan massavelkakonstruktion mukaan ollut.

Selvittäjän palkkio poikkeaa yhdessä suhteessa (muista) menettelynaikaisista veloista. Viimeksi mainitut olivat alunperin massavelkaa vain jälkikonkurssissa. Jos konkurssi alkoi ohjelman päättymisen jälkeen, velkojan saatavilla ei ollut erityisasemaa. Sen sijaan selvittäjän palkkio oli massavelkaa, alkoi konkurssi milloin tahansa.⁴⁵ Vuoden 1998 uudistus säilyttää tämän erottelun uuteen etusijakonstruktion siirrettynä.

⁴² »Pelkästään se seikka, että pesänhoitajaksi ehdotettu on toiminut velkojan asiamiehenä tai että velkoja on esittänyt samaa henkilöä pesänhoitajaksi eri konkurssipesiin, ei vielä tekisi häntä esteelliseksi.» Näin HE 1997:47 s. 15. – Konkurssiasiamies on kannanotossaan 59/31/95 8.4.1995 ottanut kantaa siihen, onko keskeytyneen saneerausmenettelyn selvittäjä kelpoinen konkurssin pesänhoitajaksi. Konkurssiasiamies katsoi, että toiminta velallisyriityksen selvittäjänä rinnastuu KS 50 §:ssä mainittuihin esteellisyysperusteisiin. Entinen selvittäjä ei yleensä ole sopiva yrityksen konkurssipesän pesänhoitajaksi.

⁴³ Teoriassa vuotta 1998 edeltävissä jälkikonkurseissa piti olla runsaasti saneerauksesta johtuvia massavelkoja. Tätä tutkimusta varten kerätty aineisto antaa aukollisuudestaan huolimatta eri kuvan. Vain kahdessa jälkikonkurssissa tavattiin saneerausperusteisia massavelkoja. Kummassakin tapauksessa maksamatta oli valvojan ja selvittäjän palkkioita. Toisessa oli lisäksi vähäisiä osto- ja verovelkoja. Ks. Tampereen käräjäoikeuden konkurssiasiat K 95/5708 ja K 95/9544.

⁴⁴ Muutoksella haluttiin ennen kaikkea ratkaista ongelma menettelynaikaisten velkojen valvontakelpoisuudesta. Pakollisen valvonnan eduksi todetaan, että saatavien määrä ja niiden velkojen asema konkurssimenettelyssä täsmentyy. Ks. HE 1998:68 s. 4.

⁴⁵ Koskela 1994 s. 227.

Oikeus maksuun parhaalla etusijalla on vain niillä velkojilla, joiden saatavat ovat syntyneet saneerausmenettelyn aloittamisen ja ohjelman vahvistamisen välisenä aikana. YrSanL 32.1 §:n säännös menettelynaikaisten velkojen välittömästä maksusta kuitenkin estää tällaisten saatavien kasaantumista. Mitä pitemmälle jätkikankurssin alkaminen siirtyy, sitä todennäköisempää on, että menettelynaikaiset velat on maksettu. Ohjelman vahvistamisen jälkeen syntyneet velat eivät nauti massaveloille kuuluvaa suojaa. On vielä syytä huomata, että YrSanL 32.2 §:n korkea etusija on voimassa vain jätkikankurssissa. Jos saneerausvelallinen joutuu konkurssin sijasta toistettuun saneerausmenettelyyn, vanhat menettelynaikaiset velat rinnastetaan normaaleihin uusiin velkoihin.

Voidaan kysyä, onko massavelkasuojan tai korkean etusijan kaltainen erityisjärjestely ylipäätään rationaalinen. YrSanL ratkaisee yrityksen saneerausenaikaisen rahoituksen ongelman kahdella tavalla. Ensinnäkin yritys voi ottaa uutta luottoa erityisin etusijajärjestelyin (YrSanL 34 §). Toiseksi menettelynaikaisille veloille annetaan massavelan asema tai korkea etusija jätkikankurssissa (YrSanL 66.3 § verr. 32.2 §). Käytännössä uuteen luottoon turvautuminen on äärimmäisen harvinaista, mikä johtuu todennäköisesti YrSanL 34 §:ssä säädetyn luotonoton kankeudesta. Vuoden 1998 uudistus johtanee YrSanL 32 §:n kautta tapahtuvan »luotonoton» valta-aseman korostumiseen entisestäänkin.

6.3. Jätkikankurssin vaikutukset saneerausvelkoihin

YrSanL 66.1 § ilmoittaa jätkikankurssin tärkeimmän oikeusvaikutuksen. Momentin mukaan saneerausohjelma raukeaa. Raukeaminen seuraa välittömästi laista, eikä tuomioistuimen tarvitse siitä erikseen määrätä.⁴⁶ Jos 1 momenttia tulkitaan sananmukaisesti, ohjelma raukeaa myös niiden velkojen osalta, joille velallinen on tehnyt kaikki ohjelman mukaiset suoritukset. Tämä tarkoittaa, että nekin velkojat, joiden kohdalla ohjelma on asiallisesti päätynyt, saavat laajentuvan valvontaoikeuden jätkikankurssissa.⁴⁷ Tämä koh-

⁴⁶ Käytännössä tuomioistuin ei konkurssiin asettamisesta päättäessään erikseen totea ohjelman raukeamista. Tästä oikeusseurauksesta ei ole tapana mainita myöskään valvontakehotuksessa. Velkojat joutuvat näin itse päättämään, että heille syntyy jätkikankurssin myötä laajentuva valvontaoikeus.

⁴⁷ Tämä johtuu ohjelman asiallisen ja muodollisen päättymisen erottamisesta. Esimerkiksi ennenaikainen maksu päättää ohjelman ko. velkojan kohdalla asiallisesti. Muodollisesti ohjelman toteutusaikea jatkuu. Ennenaikaisen maksun saanut velkoja pystyy jätkikankurssissa valvomaan koko alkuperäisen saatavansa.

tuoton lopputulos on kylläkin estettävissä 2 momentin mukaisella määräyksellä velkajärjestelyn pysyttämisestä. Ihanteellinen ratkaisu olisi osittainen pysyttämismääräys.⁴⁸

Toinen ongelma on, elpyvätkö myös saneerausmenettelyssä preklusoituneet velat, mikäli ohjelma raukeaa.⁴⁹ YrSanL 66.1 §:n 2 virkkeen sanamuoto näyttää vievän myöntävään vastaukseen. Virkkeen mukaan velkojan oikeus konkurssissa määräytyy ikään kuin saneerausohjelmaa ei olisi vahvistettu. Kuten tunnettua, preklusio liittyy YrSanL:n järjestelmässä nimenomaan ohjelman vahvistamiseen. Kanta merkitsee, että preklusoituneen velan velkojakin voi valvoa saatavansa jälkikurssissa alkuperäisen määräisenä. Säädetävän lain kannalta sääntely rationaalisuus on kyseenalainen. Velkoja on normaalisti jo sopeutunut kohtaloonsa eikä ansaitse sitä sattumanvaraisista etua, minkä jälkikurssi tuo mukanaan. Velkojalla saattaa myös olla houkutus hakea velallinen jälkikurssiin muusta velasta, jotta velkojan oikeus palautuisi.

Ohjelman raukeaminen palauttaa velkojalle myös oikeuden täysimääräiseen korkoon saatavalleen. Velkojalla on oikeus valvoa jälkikurssissa sekä alkuperäinen korko että viivästyskorko koko saneerausohjelman voimassaolon ajalta.⁵⁰ Viivästyskorko kyseiseltä ajalta lasketaan velkojan saatavan alkuperäiselle määrälle. Kannattaa huomata, että viivästyskoron valvominen jälkikurssissa ei edellytä tuomioistuimen määräystä. Jälkikurssissa ei, sen enempää kuin ohjelman rautessa YrSanL 65 §:n nojalla, ole voimassa YrSanL 64.5 §:n kaltaista rajoittavaa sääntöä viivästyskoron perimisestä.⁵¹

YrSanL 65.2 §:n viimeinen virke tehtyjen oikeustoimien pätevyydestä on voimassa myös jälkikurssissa. Tältä osin jälkikurssi johtaa samaan kysymyksenasetteluun kuin ohjelman erillinen raukeaminen.⁵² Toisaalta Yr-

⁴⁸ Esimerkiksi: velkajärjestely pysytetään velkojen x ja z osalta, ja ohjelman annetaan raueta velan y kohdalla. Kysymystä käsitellään seuraavassa alajaksossa.

⁴⁹ Akordijärjestelmän jälkikurssissa näin ei tapahtunut. »Selv om konkursbehandlingen innstilles, vil tvangsakkorden ha rettsvirkning. Debitors ansvar for de udekkene krav vil nemlig være begrenset til det som er udekket ifølge tvangsakkorden.» Näin *Huser* 1987 s. 501.

⁵⁰ YrSanL:n sääntely on huomattavan velkojaystävällistä verrattuna akordilainsäädäntöön. Akordin jälkikurssissa velkojalla oli oikeus viivästyskorkoon vain akordin mukaisten suoritusten osalta; samalla velkoja sai valvoa koko alkuperäiselle saatavalleen tulevan varsinaisen koron. Ks. lähemmin *Huser* 1987 s. 499 ja *Munch* 1997 s. 789. Saneerausjärjestelmässä molemmat yksityiskohdat ratkaistaan velkojan eduksi, mikä herättää kysymyksen velkojan ylikompensoinnista.

⁵¹ Ks. edellä jakso 4.6.2.

⁵² Ks. edellä jakso 4.6.3.

SanL 66.2 §:n määräys siitä, että ohjelma ei konkurssin vuoksi raukea, poistaa ongelman. Määräys pysyttää sekä ohjelmalla toteutetun velkajärjestelyn että ohjelman muut vaikutukset.

6.4. Saneerausvelallisen pysyttämisetu

6.4.1. Pysyttämisvaatimuksen esittäminen

YrSanL 66.2 § sallii pääsäännöstä poikkeamisen. Konkurssituomioistuimien voi momentin nojalla tietyin edellytyksin määrätä, että saneerausohjelma ei konkurssista huolimatta raukea.⁵³ Määräys edellyttää asianosaisen vaatimusta; viran puolesta tuomioistuin ei voi päättää ohjelman pysyttämisestä. Oikeus pysyttämisvaatimuksen esittämiseen on laissa huomattavan rajoitettu. YrSanL 66.2 §:n mukaan vain velallinen ja konkurssia hakenut velkoja voi vaatia ohjelman pysyttämistä.

YrSanL 66.2 §:ssä toteutettua aloitevallan järjestelyä voidaan perustellusti arvostella. Kuten edellä todettiin, velkajärjestelyjen pysyttäminen on nimenomaan saneerausvelallisen uusien velkojen suojakeino. Johdonmukaisuus vaatii, että jokaisella uudella velkojalla tulisi olla itsenäinen oikeus vaatia ohjelman pysyttämistä. Sen sijaan konkurssia hakevalla velkojalla tällainen intressi on vain, jos hän on samalla uusi velkoja.⁵⁴ Jos konkurssin hakija on vanha velkoja, hänen ei nimenomaan kannata vaatia ohjelman pysyttämistä. Vaatimus vain heikentää hänen suhteellista asemaansa.⁵⁵

Pysyttämisvaatimuksen käsittelystä ei ole erityissäännöksiä. Lainsäätäjän lähtökohta lienee, että ohjelman pysyttämisestä päätetään konkurssiasian yhteydessä. Ratkaisu tehdään toisin sanoen attraktiivisesti. Tämä lähtökohta johtaa kahteen sääntöön. Ensinnäkin pysyttämistä ei voida vaatia erillisellä hakemuksella; YrSanL:n järjestelmä ei tunne itsenäistä »pysyttämisasiaa». Toiseksi konkurssimenettelyssäkin ohjelman pysyttämisestä on päätettävä viimeistään konkurssituomiossa.⁵⁶ Koska konkurssituomio määrää sitovasti vel-

⁵³ Hallituksen esitys korostaa 2 momentin asemaa poikkeussäännöksenä. Ks. HE 1992:182 s. 101.

⁵⁴ Lausutusta havaitaan, että uuden velkojan on monasti syytä ryhtyä hakijaksi, jotta hän pääsee esittämään pysyttämisvaatimuksen.

⁵⁵ Teoriassa vanhan velkojan on järkevää kiirehtiä jättämään hakemus jälkikonkurssista. Tällöin hän saa konkurssin hakijan statuksen YrSanL 66.2 §:n merkityksessä – ja hankkii velkojapuolella yksinoikeuden pysyttämisvaatimuksen tekemiseen.

⁵⁶ Näin yksityishenkilön velkajärjestelyn osalta Koskelo–Lehtimäki 1997 s. 440.

kojen oikeuden konkurssivarallisuuteen, myöhästynyt vaatimus on jätettävä tutkimatta.⁵⁷

Pysyttämisvaatimuksen attraktiivinen yhteys konkurssimenettelyyn perustaa näin eräänlaisen preklusion. Hakijavelkojan tai saneerausvelallisen on tehtävä pysyttämisvaatimuksensa ennen konkurssituomion antamista.⁵⁸ Tulokinnanvaraista tosin on, voiko velallinen tehdä pysyttämisvaatimuksen riitauttamalla velkojen täysimääräiset valvonnat tällä perusteella. Yksityishenkilön velkajärjestelyn jälkikonkurssissa kysymykseen on vastattu myöntävästi.⁵⁹ Kantaan ei tässä tutkimuksessa yhdytä saneerauksen osalta. YrSanL 66.2 § edellyttää nimenomaista konkurssiiasiassa tehtyä vaatimusta. Muistutuksin tapahtuvaa pysyttämisvaatimusta vastaan puhuvat myös käytännön syyt. Muiden velkojen kuulemista on vaikea muistutusmenettelyssä järjestää. Erillisissä menettelyissä saatetaan päätyä ristiriitaisiin pysyttämISRatkaisuihin.

Menettelytaloudellisesti vaatimus ohjelman pysyttämisestä kannattaa käsitellä velkojainkuulustelussa.⁶⁰ Käsitteily velkojainkuulustelussa poistaa myös velkojen kuulemisen ongelman. Päätös ohjelman pysyttämisestä vaikuttaa sekä vanhojen että uusien velkojen jako-osuuksiin. Tästä syystä vaatimusta ei voida ratkaista, ellei kaikkia jälkikonkurssin velkoja ole kuultu vaatimuksesta. Todettakoon, että vanhat saneerausvelkojat ovat automaattisesti jälkikonkurssin velkoja. Velkojastatuksien – ja samalla kuultavan aseman – hankivat myös ne saneerausvelkojat, jotka ovat saaneet ohjelman mukaiset suoritukset. Kun pysyttämisvaatimus käsitellään velkojainkuulustelussa, erilliseltä kuulemiskierrokselta vältytään. Velkojainkuulustelussa muutoinkin paikalla oleville velkojille on helppo varata tilaisuus lausua mielipiteensä py-

⁵⁷ Ohjelman pysyttämistä ei myöskään voida vaatia jälkikonkurssin yhteydessä, jos tuomioistuin jo erillisenä asiana määrännyt ohjelman raukeamaan.

⁵⁸ Tämä ei normaalisti tuota ongelmia. Velkoja-aloitteisessa konkurssissa hakijavelkojalla on mahdollisuus tehdä pysyttämisvaatimus jo hakemuksessa. Velallinen taas voi vaatia ohjelman pysyttämistä kirjallisessa lausumassaan velkojan hakemuksesta taikka suullisesti konkurssihakemuksen istutokäsittelyssä tai velkojainkuulustelussa. Pysyttämisvaatimus on esitettävissä vielä samana päivänä, jona konkurssituomio on ilmoitettu annettavaksi. Jätkivalvontoja koskeva »päivää ennen»-säätö (KS 30 §) ei ulotu pysyttämisvaatimukseen.

⁵⁹ Ks. Koskelo–Lehtimäki 1997 s. 440.

⁶⁰ Tähän tutkimukseen kerätyssä aineistossa vain yhdessä jälkikonkurssissa tehtiin vaatimus ohjelman pysyttämisestä. Kyseisessä velkoja-aloitteisessa Aralmet Oy:n konkurssiiasiassa vaatimus ratkaistiin jatketussa velallisenkuulustelussa. Konkurssi raukesi sittemmin varojen puutteeseen. Ks. Ikaalisten käräjäoikeuden päätös 23.10.1997 97/765.

syttämisvaatimuksesta.⁶¹ Myös saneerauksen valvojaa ja jälkikonkurssin pösänhoitajaa on kuultava vaatimuksesta.

6.4.2. Mikä on erityinen syy ohjelman pysyttämiseen?

YrSanL 66.2 § ohjaa samalla punnintasäännöllä tuomioistuimen päätöksentekoa. Ohjelma voidaan pysyttää, jos siihen on »erityinen syy sen vuoksi, että pääosa saneerausveloista on jo ohjelman mukaisesti maksettu». Lainsäätäjän tarkoitus lienee ollut, että velkojen pääosan maksu on toisaalta yksin erityinen syy ohjelman pysyttämiseen; toisaalta kyseinen seikka on edellytys sille, että ohjelma saadaan pysyttää jälkikonkurssissa.⁶² Näin tulkittuna momentin punnintasääntö estää muiden seikkojen huomioon ottamisen. Kaikki kohtuuskäytökohdat jäävät merkitystä vaille.⁶³

Yllä omaksuttu tulkinta estää antamasta painoa sille, mitkä ovat ennakoidut jako-osuudet konkurssissa. Vastaisia jako-osuuksia ei oteta huomioon arvioitaessa, onko saneerausvelkojen pääosa maksettu ja YrSanL 66.2 §:n edellytys täyttynyt. Maksulla tarkoitetaan toisin sanoen vain saneerausvelallisen vapaaehtoisia suorituksia. On huomattava, että annettavan pysyttämismääräyksen on oltava joko/tai-ratkaisu. Ohjelman ehdollinen pysyttäminen ei tästä syystä ole sallittua; ehdollisuus toisi epäselvyyttä velkasuhteisiin. Tuomioistuin ei saa sitoa ohjelman pysyttämistä esimerkiksi siihen, että konkurssissa maksettavat jako-osuudet riittävät ohjelman mukaisiin loppuosuuksiin velkojille.⁶⁴

⁶¹ Kuten edellä todettiin, intressiasetus saa aikaan sen, että vanhat velkojat todennäköisesti vastustavat ja uudet velkojat kannattavat vaatimusta. Väärinkäsitysten välttämiseksi on syytä todeta, että ohjelman pysyttäminen ei miltei osin kuulu velkoja-autonomisen päätöksenteon alaan. Kysymyksessä on saneerausissa harvinainen puhdas lainkäyttöraika.

⁶² » - - jos pääosa saneerausveloista on jo suoritettu ohjelman mukaisesti ja raukeamisseuraamuksesta poikkeamiseen on tämän vuoksi erityistä syytä.» Näin HE 1992:182 s. 101. Vrt. ehkä *Liukkonen* 1995 s. 49.

⁶³ Insolvenssimenettelyjen välillä näyttää tässäkin olevan vähäinen ero. Yksityishenkilön velkajärjestelyssä pysyttämiseen vaaditaan lisäksi kohtuusperusteita. »Maksuohjelman raukeaminen voisi olla erityisen kohtuutonta, jos veloille on maksuohjelman mukaan tullut suuri jako-osuus ja jos velallinen on noudattanut maksuohjelman jo lähes loppuun.» Ks. *Koskelo-Lehtimäki* 1997 s. 439. Heidän mukaansa kertymän suuruus vaikuttaa myös YrSanL 66.2 §:n mukaiseen ohjelman pysyttämiseen.

⁶⁴ Vrt. *Liukkonen* 1995 s. 49. Hän toteaa: » - - erityisestä syystä voitaisiin määrätä, ettei ohjelma konkurssin vuoksi raukeakaan eli jako-osuuksina maksettaisiin maksuohjelman mukaiset vielä maksamatta olevat erät. Järjestelyyn suostumiseen vaadittaneen, että varat riittävät näihin jäljellä oleviin suorituksiin.»

Ohjelmau pysyttämisestä saadaa sopia jätkikunkurssissa. Saneerausvelkojat voiva suostua siihen, että ohjelma pysytetään, vaikka lain mukaiset edellytykset eivät vallitsekaan. Suostumuksena ei tarvitse olla kollektiivinen. Jokainen velkoja voi muista velkojista riippumatta suostua siihen, että ohjelma pysytetään hänen velkajärjestelynsä osalta. Samaa tulokseen päästään myös siten, että velkoja tietoisesti valvoo vain ohjelmau mukaisen saatavansa.

Momentin formaalinen punnintasääntö yhtäältä helpottaa tuomioistuimen päätöksentekoa, toisaalta taas saattaa yksittäistapauksessa viedä epäoikeudenmukaisea lopputulokseen. Pysyttämisedusta voi päästä hyötymään niskoitteleva ja epälojaali velallinen, jonka toiminta sattumalta täyttää kyseisen kriteerin. Säädetävään lain kannalta 2 momentti on kyseenalaistettavissa. Momentin keskeinen punnintatekijä, saneerausvelkojen pääosan maksu, on yksipuolinen. Ohjelmau pysyttäminen hyödyttää paitsi velallista myös uusia velkojia.

Merkitystä tulisi antaa myös uusien konkurssivelkojen määrälle jätkikunkurssissa. Mitä enemmän saneerausvelallisella on uusia velkoja, sitä perustellummaksi ohjelmau pysyttäminen tulee.⁶⁵ Sen sijaan jätkikunkurssin masaveloilla tai YrSanL 32 §:n mukaista korkeaa etusijaa nauttivilla veloilla ei ole merkitystä ohjelmau pysyttämisharkinnassa. Tämä johtuu siitä, että kyseiset velkojat saavat joka tapauksessa maksun ennen vanhoja saneerausvelkoja ja uusia konkurssivelkoja.

Oma kysymyksensä on, mitä YrSanL 66.2 §:ssä tarkoitetaan saneerausvelkojen »pääosalla». Luonteva lähtökohta on tarkastella saneerausohjelmaa kokonaisuutena. Ohjelmau pysyttäminen on tällöin jätkikunkurssissa mahdollista, kun yli puolet ohjelmau määräämistä suorituksista on tehty ennen jätkikunkurssin alkamista. Asiaa ei vaikuta se, että yksittäinen velkoja tai velkojaryhmä on jäänyt vaille suorituksia.⁶⁶ Kokonaistarkastelua puoltaa se, että ohjelmau pysyttäminen vaikuttaa kaikkiin velkojiin. Toisen momentin sanamuoto sallii myös velkojakohtaisen tarkastelun. Tällöin ohjelma saadaa pysyttää vain, jos jokainen ohjelmau mukainen velkoja on saanut pääosan saatavastaan. Toisin sanoen maksujen laiminlyönti yhdellekin velkojalle es-

⁶⁵ Ajan kulumisen taas vaikuttaa kahdella tavalla pysyttämistä suosivasti. Ohjelmau toteutuksen eteneminen sekä kasvattaa ohjelmau mukaisia suorituksia (jolloin vanhojen velkojen suhteellinen asema paranee) että lisää uusien velkojen määrää (jolloin tarve yhdenvertaisuuden palauttamiseen korostuu). Ohjelmau pysyttämisen tulisi olla pääsääntö jätkikunkurssissa, joka ajoittuu ohjelmau toteutusajan loppuun.

⁶⁶ Suoritusten puuttuminen saattaa johtua velallisen laiminlyönnistä tai siitä, että ohjelma määrää suoritukset aloitettavaksi vasta myöhempänä ajankohtana.

täisi ohjelman pysyttämisen. Eri asia on, että tällainen tulkinta rajoittaa voimakkaasti pysyttämisedun soveltamisalaa ja johtaa entistä pahempaan satumanvaraisuuteen.

Tässä tutkimuksessa lähdetään siitä, että YrSanL 66.2 §:n tosiseikasto toteutuu, kun toteutunut maksukertymä ylittää puolet ohjelman määräämistä kokonaismaksuvelvollisuudesta.⁶⁷ Kanta ratkaisee samalla myös erilliskysymyksen, mitkä ohjelman maksuerät lasketaan saneerausvelkojen pääosaan. Huomioon otetaan sekä ohjelman mukaiset lyhennykset että ohjelman määräämä korko.

YrSanL 66.2 § sitoo pysyttämisedun siihen, että maksut ovat tapahtuneet ohjelman mukaisesti. Pääosasäännön logiikka sallii sen, että pääosaa kerryttävät myös muiden kuin velallisen (esim. takaajan tai maksuväliintulijan) suoritukset. Pysyttämisen edellytykset täyttyvät, vaikka sivullinen tekee kerryttävän suorituksensa vasta jälkikonkurssin alkamisen jälkeen. Ohjelman pysyttäminen ei edellytä, että velallinen on tehnyt suorituksensa maksuohjelman mukaisina eräpäivinä. Pysyttämiseen toisin sanoen riittää, että saneerausvelkojalle on ohjelman voimassaoloaikana kertynyt hänen leikatusta saatavastaan enemmän kuin puolet.⁶⁸ Lausutusta käy ilmi, että pysyttämistosi-seikasto on korostetun objektiivinen. Velallisen lojaalisuutta ei palkita eikä epälojaalisuutta rangaista.

Voidaan kysyä, saako pysyttämistä vastustava asianosainen – käytännössä vanha saneerausvelkoja – vedota YrSanL:n itsenäisiin raukeamisperusteisiin kuten velkojan suosintaan (YrSanL 65.1 §:n 2-k). Myönteinen vastaus merkitsisi, että vastustava asianosainen pystyy estämään YrSanL 66.2 §:n poikkeussäännön mukaisen ohjelman pysyttämisen vastasyyllä. Tällainen tulkinta saa tukea johdonmukaisuusargumenteista. Muutoin velkojan kannattaisi turvautua aina itsenäiseen raukeamishakemukseen, sillä itsenäisessä raukeamisasiassa ei tunneta ohjelman pysyttämistä. Erillistä saneerauksen raukeamisista ei toisin sanoen estetä väitteellä, että pääosa ohjelman mukaisista veloista on maksettu. Kuvattu sattumanvaraisuus vältetään, kun velkojalle anne-

⁶⁷ Kanta saa tukea myös YrSanL 66.2 §:n perusteluista. »Jos suurin osa velkojista on jo saanut saneerausohjelman mukaiset suoritukset saatavistaan, oikeustilan muuttuminen ei välttämättä ole enää perusteltua. Velkojat ovat jo sopeutuneet siihen, että heidän oikeusasemansa määräytyy saneerausohjelman pohjalta, ja pääosa heistä on saanut ohjelman mukaiset suoritukset.» Ks. HE 1992:182 s. 101.

⁶⁸ Maksujen »vapaaehtoisuuttakaan» ei ole syytä tulkita kirjaimellisesti. Pysyttämisen edellytykset vallitsevat, vaikka velkoja olisi joutunut perimään hänelle tulevat suoritukset ulosoton avulla.

taan myös jätkikunkurssissa oikeus vastustaa pysyttämistä vaatimusta vetoamalla itsenäiseen raukeamisperusteeseen.

Esimerkiksi: saneerausvelallinen Z on vaatinut ohjelman pysyttämistä, koska hän on maksanut 60 prosenttia ohjelman mukaisista suorituksista. Velkoja X vastustaa vedoten siihen, että hänelle tulevat suoritukset ovat olennaisesti myöhässä. Jos edellä esitetty kanta hyväksytään, YrSanL 64.1 §:n raukeamisperuste saa aikaan sen, että velkoja X:n velkajärjestely joka tapauksessa raukeaa, vaikka ohjelma muutoin pysytettäisiin.

6.4.3. Voidaanko ohjelma pysyttää rajoitetusti tai osittain?

YrSanL 66.2 §:n sanamuoto antaa vaikutelman, että tuomioistuimella on vain kaksi vaihtoehtoa. Saneerausohjelma on joko pysytettävä kokonaisuudessaan tai sen on annettava 1 momentin pääsäännön mukaisesti raueta. Muitakin vaihtoehtoja on teoriassa olemassa. On esimerkiksi ajateltavissa, että tuomioistuin antaa 2 momentin mukaisen määräyksen ohjelman pysyttämistä vain tiettyjen velkojen kohdalla. Tällöin ainoastaan päätöksessä nimetyt vanhat velkojat saavat laajentuvan valvontaoikeuden jätkikunkurssissa; muut saneerausvelkojat joutuvat tyytymään ohjelman mukaisiin saataviinsa. Tällaiseen rajoitettuun – velkojen näkökulmasta velkojakohtaiseen – ohjelman pysyttämiseen tuntuu olevan aihetta erityisesti, kun ohjelma ei ole toteutunut kaikkien velkojen kohdalla samalla tavoin. Esimerkiksi: velkoja X on saanut asianmukaisesti suorituksensa, kun taas velkojille Y ja Z tulevat suoritukset on laiminlyöty. Tavoitteena oleva velkojen yhdenvertaisuus palautuu, jos tuomioistuin pysyttää ohjelman pelkästään velkoja X:n osalta.

Kannattaa huomata, että velkojen yhdenvertaisuuden optimaaliseen palautukseen päästään myös pysyttämällä ohjelma osittain kaikkien velkojen kohdalla. Esimerkiksi: ohjelman alkuperäisestä 80 prosentin velkajärjestelystä pysytetään puolet velkojen X–Z osalta.⁶⁹ Kuten esimerkki osoittaa, osittainen pysyttäminen merkitsee asiallisesti ohjelmassa toteutetun velkajärjestelyn lieventämistä. Rajoitettu (eli velkojakohtainen) ja osittainen pysyttäminen vaikuttavat eri tavoin. Osittainen pysyttäminen korjaa vanhojen ja uusien velkojen välistä epätasapainoa, kun taas velkojakohtainen pysyttäminen vaikuttaa pelkästään vanhojen velkojen keskinäisiin suhteisiin.

⁶⁹ Tällöin velkojat siis saavat valvoa 60 prosenttia alkuperäisistä saatavistaan jätkikunkurssissa.

On vaikea keksiä syytä, joka pakottaisi konkurssituomioistuimen YrSanL 66.2 §:n kirjaimelliseen tulkintaan. Kolmen asianosaistahon välisen tasapainon saavuttaminen edellyttää pikemminkin konkurssituomioistuimelta hienosäätöä. Joko/tai-ratkaisu on kohtuuton jonkun intressitahon näkökulmasta. Sen sijaan ohjelman velkojakohtainen tai osittainen pysyttäminen mahdollistaa sen, että yksittäistapauksen ominaispiirteet ja kohtuusnäkökohdat otetaan huomioon. Toisaalta pysyttämisen hienosäätö raskauttaa menettelyä, jossa ohjelman pysyttämisestä päätetään. Jos tuomioistuin harkitsee muuta kuin 2 momentin perusvaihtoehtoa, asianosaisille on varattava tilaisuus kommentoida kaavailtua osittaista tai rajoitettua ohjelman pysyttämistä.⁷⁰

6.4.4. Muutoksenhaku tuomioistuimen pysyttämisratkaisuun

Muutoksenhaku käräjäoikeuden päätökseen ohjelman pysyttämisestä tuo ratkaistavaksi menettelyongelmia, joita ei esiinny säännönmukaisessa konkurssissa. Ensimmäinen ongelma on, voidaanko ohjelman pysyttävästä päätöksestä valittaa erikseen vai vasta pääasian eli konkurssituomion yhteydessä.⁷¹ Päätös ohjelman pysyttämisestä on seurauksiltaan lopullinen asiaratkaisu, vaikka se tehdäänkin konkurssimenettelyn jatkuessa. Tästä syystä on aihetta sallia erillinen muutoksenhaku pysyttämispäätökseen. Toinen asia on, että valituksella ei ole lykkäävää vaikutusta. Konkurssimenettely etenee valituksesta huolimatta konkurssituomioon.

Ellei valitusta ole ratkaistu ennen konkurssituomion antamista, tyytymättömän asianosainen (esimerkiksi pysyttämistä vaatinut saneerausvelallinen) joutuu valittamaan samalla perusteella myös konkurssituomiosta. Jos konkurssituomio saa lainvoiman, aikaisempi valitus ei voi enää johtaa tuloksiin. Konkurssituomion oikeusvoima estää kajoamisen siinä vahvistettuihin, elpyneisiin velkasuhteisiin. Jotta perättäisiltä valituksilta vältytään, konkurssituomion antamista kannattaa joskus »lykkätä», kunnes pysyttämiskysymys on ratkaistu lopullisesti.

Pysyttämispäätöksen valituskelpoisuus on laaja. Asianosaiset saavat haakea muutosta sekä myönteiseen (pysyttämisaatimus hyväksytään) että kiel-

⁷⁰ Myös saneerauksen valvojan ja jälkikonkurssin pesänhoitajan kuuleminen on tässä tapauksessa tarpeen. Valvoja pystyy yleensä arvioimaan, miten totaalinen tai rajoitettu pysyttäminen vaikuttaa uusien ja vanhojen velkojien väliseen tasapainoon. Pesänhoitaja taas voi ilmoittaa, mitkä vaihtoehdot ovat toteutettavissa konkurssin jako-osuuksia laskettaessa.

⁷¹ Tästä erillinen kysymys on, voiko hakijavelkoja tai saneerausvelallinen tehdä pysyttämisaatimuksensa valittamalla konkurssituomiosta. Edellä esitetty johtaa kielteiseen kantaan.

teiseen (pysyttämisvaatimus hylätään) päätöksen. Yhdellä säännöllä ei sen sijaan voida määrittellä, kenellä asianosaisella on valitusoikeus. Eräät tilanteet ovat melko selviä. Esimerkiksi velallisen on voitava valittaa hänen pysyttämishakemuksensa hylkäämisestä. Vastaavasti valitusoikeus on konkurssia hakeneella velkojalla, joka on vaatinut ohjelman pysyttämistä. Sen sijaan riskikäistä valitusoikeutta ei tunnusteta. Saneerausvelallinen ei saa hakea muutosta päätöksen, jolla hakijavelkojan pysyttämiskaatimus on hylätty. Vastaavasti estyy (konkurssin) hakijavelkojan valitus, kun velallinen on tehnyt tuloksettoman pysyttämiskaatimuksen.

Koska ohjelman pysyttäminen muuttaa vanhojen ja uusien velkojen välistä suhdetta, valitusoikeus sitoutuu suoraviivaisesti valitusintressiin. Tämä merkitsee toisaalta, että jokaisella vanhalla velkojalla on yksilöllinen oikeus valittaa ohjelman pysyttämistä.⁷² Päätöshän heikentää vanhan velkojan mahdollisuutta maksun saamiseen. Toisaalta uusi velkoja ei normaalisti pysty valittamaan siitä, että ohjelma on pysytetty. Myönteinen pysyttämispäätös on hänelle edullinen. Valitusintressi antaa vastauksen myös kysymykseen, saako uusi velkoja valittaa siitä, että ohjelmaa ei tehdystä vaatimuksesta huolimatta ole pysytetty.

Uuden velkojan muutoksenhaku kielteiseen päätöksen kaatuu sen sijaan siihen, että tuomioistuimen päätös pysyttämiskaatimuksen hylkäämisestä ei ole tällaiselle velkojalle vastainen. Vaikka uusi velkoja pystyisikin yksittäistapauksessa esittämään rationaalisen valitusintressin, on syytä muistaa, että uudella velkojalla ei – epäloogista tosin – ole aloiteoikeutta eli oikeutta vaatia ohjelman pysyttämistä. Oikeus muutoksenhakuun merkitsisi asiallisesti toisen asianosaisen hakemuksen jatkamista, mitä ei hakemuslainkäytössä ole perinteisesti hyväksytty.

KS 100 §:n säännös siitä, kenen hyväksi muutoksenhaku koituu, tuo mukanaan vielä yhden tulkintaongelman. Pykälän periaatteena on, että velkojan hakiessa muutosta hyöty tulee vain hänen hyväkseen. Säännöksen soveltaminen pysyttämiskatuun tuottaa paradoksaalisia tuloksia. Jos päätös ohjelman pysyttämiskatu kumotaan yksittäisen vanhan velkojan valituksesta, vain

⁷² Oma ongelmansa on, saako pesähoitaja hakea muutosta. Vuoden 1993 lainmuutoksella lisättiin pesähoitajien tehtäviä konkurssipesän selvityksessä. On katsottu, että pesähoitajan tehtävänä on huolehtia, ettei kukaan velkojista saa suurempaa jako-osuutta kuin mitä hänelle lain mukaan kuuluu. Ks. *Könkkölä–Liukkonen* 1995 s. 199–200. Kyseinen velvollisuus johtaa siihen, että myös pesähoitajalle syntyy oikeus valittaa virheelliseksi katsomastaan pysyttämispäätöksestä. Merkitseähän päätös sitä, että uudet velkojat saavat enemmän kuin mitä heille kuuluu!

hän saa laajentuvan valvontaoikeuden. Muiden vanhojen velkojen jako-osuudet lasketaan ohjelman mukaisille saataville. Sen sijaan jos hakijavelkojan tai velallisen menestyvä muutoksenhaku johtaa ohjelman pysyttämiseen, muutos koituu kaikkien uusien velkojen hyväksi. Hyöty on tosin epäsuoraa; uusien velkojen jako-osuudet kasvavat, koska vanhojen velkojen laajentuva valvontaoikeus sammuu.

6.5. Takaisinsaanti jälkikonkurssissa

Jälkikonkurssi tuo ohjelman toteuttamistoimet takaisinsaannin piiriin. Jälkikonkurssi ei ole takaisinsaannin kannalta poikkeusasemassa. Useimmat TakSL:n takaisinsaantiperusteista ovatkin sellaisinaan sovellettavissa esimerkiksi ohjelmaa toteuttaviin velallisen toimiin.⁷³ Periaatteessa myös ohjelman toteuttamiseksi tehty maksut ovat peräytettävissä joko ennenaikaisina tai huomattavan määräisinä (TakSL 10 §).

Aikaistettu maksu on säännönmukaisesti ennenaikainen ja näin takaisinsaataavissa. Kannattaa huomata, että ohjelman muuttaminen YrSanL 63.2 §:n perusteella korjaa maksun ennenaikaisuuden. Tällöin maksu tapahtuu (muutetun) ohjelman ilmoittamana eräpäivänä. Muutoin YrSanL 63.2 §:n mukaisella vahvistamisella ei ole merkitystä takaisinsaannille. Käytännössä maksujen takaisinsaanti estyy siitä syystä, että ohjelmaa toteuttavat maksut ovat yleensä katsottavissa tavanomaisiksi. Tästä syystä ohjelmavelkoja voi tosiasiallisesti luottaa saamansa maksun pysyvyyteen.

Konkurssitakaisinsaanti saattaa johtaa ohjelmavelkojen eriarvoisuuteen. Kaikki velkojille ohjelmassa tulevat suoritukset eivät ole maksuja TakSL 10 §:n merkityksessä. Esimerkiksi suunnattu osakeanti velkojalle jää kokonaan maksun takaisinsaannin ulkopuolelle. Sen sijaan ohjelmassa määrätty (YrSanL 44.2 §) tai jälkikäteen sovittu sijaissuoritus on normaalisti takaisinsaataavissa.⁷⁴

Jälkikonkurssi vaikuttaa myös saneerausmenettelyssä vireille tulleisiin takaisinsaantioikeudenkäynteihin. Takaisinsaanti on mahdollista myös sanee-

⁷³ Jotta väärinkäsityksiltä vältytään, on syytä korostaa, että takaisinsaannin määräpäivä on jälkikonkurssin hakemisen päivä. Saneeraushakemuksen jättämisen päivällä ei enää ole merkitystä. Ks. HE 1998:68 s. 14.

⁷⁴ Tosin voidaan kysyä, mikä vaikutus ohjelman määräyksellä sijaissuorituksesta on takaisinsaantiin. On ajateltavissa, että ohjelman määräys vaikuttaa siihen, mitä pidetään maksuna epätavallisin maksuvälinein. Tulkinta voisi olla, että ohjelmassa määrätty sijaissuoritus ei lähtökohtaisesti ole epätavallinen, osapuolten jälkikäteen sopima taas normaalisti on. Ongelmasta yleensä ks. *Tuomisto* 1995 s. 103–121.

rausmenettelyssä. Periaatteessa takaisinsaannilla saneerauksessa ja konkurs-sitakaisinsaannilla ei ole yhteyttä. Takaisinsaannin edellytykset määräytyvät yhteisestä säännöspohjasta huolimatta itsenäisesti.⁷⁵ Jos jätkikankurssi on pikainen, saneerausmenettelyn takaisisaantikanteiden käsittely saattaa olla kesken, kun jätkikankurssi alkaa.

Selvää on, että kyseiset »vanhat» takaisisaantijutut eivät asiallisesti muu-tu konkurssitakaisinsaanniksi. Toinen asia on, missä määrin menestyksekkäs takaisisaanti koituu konkurssipesän hyväksi. Jos kanteen on nostanut sa-neerauksen selvittäjä, muutosta ei tapahdu.⁷⁶ Takaisinsaannilla voitettava omaisuus kuuluu konkurssipesään; saneerauksessa se olisi vastaavasti jaettu kaikille velkojille. Vuoden 1998 osittaisuudistus tulee toteutuessaan legali-soimaan kyseisen tulkinnan. Ehdotetun TakSL 23 §:n mukaan konkurssipe-sänhoitaja voi jatkaa selvittäjän vireille paneman takaisisaantikanteen aja-mista.

Velkoja-aloitteisessa takaisinsaannissa asia on monimutkaisempi. Se, mikä velkojan kanteella ehkä voitetaan, on saneerausmenettelyssä – toisin kuin konkurssissa – käytettävä nimenomaan kannetta ajaneen velkojan hyväksi (YrSanL 37.2 § i.f.). Tieto, että hyöty tulee kokonaan hänelle, vaikuttaa rat-kaisevasti velkojan päätöksentekoon. Tulkinta, jonka mukaan kanteen tuot-tama hyöty myöhemmän jätkikankurssin seurauksena siirtyisi konkurssipe-sälle, ei tästä syystä ole kohtuullinen. Konkurssin menettelyllisiä vaikutuk-sia koskevat periaatteet eivät kuitenkaan salli poikkeusta pääsäännöstä.

Tämän seurauksena kantajavelkoja menettää jätkikankurssin myötä yk-sinoikeutensa voitettavaan omaisuuteen. Konkurssipesä saa tässäkin tilantees-sa ottaa kanteen ajamisen huolekseen. Vuoden 1998 uudistus tulee jättämään velkojalle mahdollisuuden jatkaa kannetta »konkurssipesän lukuun». Yleensä konkurssipesän lieenee kuitenkin pakko ottaa kanne ajaakseen. Alkuperäinen kantaja, saneerausmenettelyn velkoja, tuskin haluaa sijoittaa varojaan oikeu-denkäyntiin, josta hän hyötyy enintään välillisesti.

⁷⁵ Ks. lähemmin *Hupli* 1998 (ilmestyy).

⁷⁶ Menettelyllinen ongelma tosin jää: kumpi taho, selvittäjä vai pesänhoitaja, huo-lehtii oikeudenkäynnin jatkamisesta? Tilanteeseen voidaan soveltaa niitä sääntöjä, jotka koskevat velallisen puhevaltaa ennen konkurssia vireillepannuissa oikeudenkäynneissä. Ks. *Havansi* 1992 s. 125. Jätkikankurssi saa toisin sanoen aikaan asianosaisseuraannon. Käräjäoikeuden on varattava konkurssihallinnolle tilaisuus tulla jatkamaan kannetta.

7. LOPPUPÄÄTELMÄ

7.1. Ohjelman toteutuksen sääntely YrSanL:ssa

Tutkimuksen päättyessä on tapana kirjata sen keskeiset tulokset yhteenvedoksi. Tässä tutkimuksessa yhteenveto tuottaa ongelmia, sillä saneerausohjelman toteuttamisen otsikon alla tutkittu ongelmakokonaisuus hajoo. Tutkittavat säännöt, ohjelman muuttaminen, saneerauksen raukeaminen ja saneerauksen jälkikonkurssi ovat YrSanL:n järjestelmässä menettelyllisesti ja asiallisesti omia instituutioitaan. Oikeastaan ainoa seikka, joka yhdistää tutkittavia säännöstöjä, on niiden ajallinen yhteys saneerausohjelman toteutukseen.

Yleisesti voidaan sanoa, että YrSanL on seurannut ohjelman toteutuksen sääntelyssä keski-eurooppalaisia vaikutteita. Saneerausohjelman toteuttaa – toisin kuin common law-maiden saneerausjärjestelmissä – valvotusti saneerausvelallinen itse. Ohjelman toteutus tulee tuomioistuimeen vain, kun ohjelmaa halutaan muuttaa tai ohjelma laiminlyödään. Nähtävästi tästä johtuu, että ohjelman toteutusta tarkastellaan laissa jälkiasiaa käsittelevän tuomioistuimen näkökulmasta. Ohjelman toteutuksenkin sääntely heijastaa sitä tuomioistuinkeskeisyyttä, joka on ollut ominaista konkurssilainsäädännölle ja konkurssitutkimukselle. Voidaan perustellusti väittää, että saneerauksen toteutus on säädösten jälkiasioiden käsittelyn sääntelyä. YrSanL 63–66 §:t ovat sanamuodoiltaan ja rakenteeltaan traditionaalisia menettelysäännöksiä.

Säännökset ohjelman toteutuksesta eivät muodosta johdonmukaista, harkittua kokonaisuutta. Saneerauksen jälkiasioiden sääntely on kärsinyt siitä kiireestä, joka leimasi vuoden 1993 insolvenssilakien valmistelua.¹ Tässä suh-

¹ Moitteita lainvalmistelun pinnallisuudesta on tosin aina esitetty, kun kysymys on insolvenssioikeudellisesta lainsäädännöstä. Pohjoismainen ääriesimerkki kritiikistä on *Green*, joka toteaa: »Mina reflektioner kring behov av ledarskap i konkurssystemet betyder att det kanske är alltför komplext för att politiker och ansvariga departementstjänstemän skall klara av att ta ett grepp om systemet i dess helhet.» Ks. *Green* 1996 s. 160.

teessa tutkimus näyttää vahvistavan johdannossa esitetyn oletuksen. Lain valmisteluasiakirjat antavat vain niukalti apua niissä ongelmissa, joihin saneerauksen toteutusvaiheen kysymyksenasettelu johtaa. Tämä voi selittää, miksi jälkiasioiden käytäntö vaihtelee paikallisesti yllättävän voimakkaasti. Epäyhtenäinen ratkaisukäytäntö tosin saattaa yhtä hyvin kieliä kyseisen jälkiasiantelun vaikeaselkoisuudesta tai asioiden suhteellisesta harvinaisuudesta. Vakiintunutta saneerauskäytäntöä ei ole jälkiasioissa päässyt muodostumaan.

Luontevan vertailukohteen saneerausohjelman toteutukselle muodostaa vuoden 1932 akordilain tarkoittaman pakkoakordin toteuttaminen. Tällöin havaitaan ennako-odotusten vastaisesti yllättäviä periaatteellisia eroja. Konkansuutenahan vuoden 1993 saneerauslainsäädäntö rakentuu samalle pohjoismaiselle akordiperinteelle kuin edellisenkin lama-alkainen insolvenssilainsäädäntö. Toinen asia on, että vuoden 1993 lainsäädännössä käytetään modernia, osaksi harhaanjohtavaa terminologiaa.² Saneerauslainsäädäntö toi vain yhden todellisen muutoksen akordiperinteeseen; vähemmistövelkoja suojaavat säännökset akordin vähimmäistasosta poistettiin. Kun vuoden 1932 akordilaki takasi kaikille velkojille tietyn vähimmäissuorituksen heidän saatavistaan yhden vuoden kuluessa, vuoden 1993 laki ei tunne vastaavia rajoituksia. Velkajärjestely voi olla miten jyrkkä ja maksuajat miten pitkiä tahansa, jos tällaiselle leikkaukselle saadaan riittävä kannatus, kun velkojat äänestävät ohjelman hyväksymisestä.

Saneerauksen jälkiasioissa kuitenkin hylättiin akorditraditio. Muutosta voidaan kuvata esimerkiksi seuraavasti. Akordilainsäädännössä tavallaan unohdettiin se, mitä akordin vahvistamisen jälkeen tapahtui, toisin sanoen miten akordivelallinen toteutti vahvistetun akordin. YrSanL:ssa valittiin toinen periaate. Laki ulottaa yksityiskohtaisen sääntelyn myös saneerausohjelman toteuttamisvaiheeseen.³ Toteutuksen sääntelyllä annetaan saneerausvelkojille suojaa; saneerauksen raukeamisella ja jälkikonkurssilla pystytään palauttamaan saneerausohjelmaa edeltänyt oikeustila. Oikeuspoliittisesti periaateratkaisu on onnistunut. Ohjelman toteutuksen sääntely tukee saneerauksen tavoitteita; saneerausvaihtoehdon houkuttelevuus suhteessa likvidaatiokon-

² *Koulu* 1997 s. 1158.

³ Todettakoon, että ohjelman toteutusvaiheen tarkka sääntely on vastoin modernin saneerauslainsäädännön yhtä päätrendiä, sääntelyn karsimista. Deregulointi liittyi yhtenä tavoitteena muun muassa siihen reformikeskusteluun, joka johti Saksan vuoden 1994 insolvenssilainsäädäntöön. Ks. esim. *Hess-Boochs-Weis* 1995 s. 6. InsO:n valvontasäännöksillä näyttää olleen vaikutusta YrSanL:n muotoiluun, vaikka YrSanL:n esitöissä InsO:n järjestelmää ei tältä osin selosteta. Ks. HE 1992:182 s. 13–14.

kurssiin kasvaa. Ne menetykset (eli velkajärjestely), joihin velkojat ovat ohjelmassa suostuneet, eivät ole lopullisia.

Kysymykseksi jää, meneekö YrSanL:n järjestelmä velkojen houkutte- lussa ohjelmaehdotuksen taakse liian pitkälle. Yksi asia ainakin on ilmei- nen. Ohjelman vaivaton muutettavuus ja saneerauksen helppo raukeaminen horjuttavat pahasti sitä ohjelman pysyvyyden periaatetta, joka yleensä muo- dostaa saneerausjärjestelmien kulmakiven. Jos Suomen saneerausjärjestelmää arvioidaan oikeusvertailevasti, järjestelmä suosii sekä ohjelman muuttamis- ta että saneerauksen raukeamista. Useimmissa ulkomaissa saneerausjärjes- telmissä ohjelman muuttaminen ja saneerauksen raukeaminen ovat joko tun- temattomia tai ainakin vähämerkityksellisiä instituutioita. Yhdysvaltojen Bankruptcy Code'n 11 luku on tyypillinen esimerkki. Laissa on säännös sa- neerausohjelman kumoamisesta (»Revocation»). Käytännössä vaatimuksia ohjelman kumoamisesta ei esitetä, eikä säännöstä käsitellä mainintoja syväl- lisemmin laajoissakaan hakuteoksissa. Saneerausohjelman muuttamista (»Mo- dification»), joka on periaatteessa luvallista, on tarkoituksellisesti vaikeutettu. Tuomioistuinten asenne hakemuksiin on vielä kielteisempi kuin mitä lain säännökset edellyttävät. Lain edellytykset täyttävä vaatimus ohjelman muut- tamiseksi saatetaan hylätä sillä perusteella, että ohjelma olisi alunperin voi- tu laatia »oikein».⁴

7.2. Tutkimuksen konkreettisista tuloksista

Ohjelman laaja muutettavuus

Saneerausohjelman muuttaminen YrSanL 63 §:n nojalla on suhteellisen help- poa.⁵ Yllättävää ei ole, että saneerauksen jälkiasioista ohjelman muuttami- nen on ollut toistaiseksi tavallisin. Sääntelyn aukkojakin löytyy. Herkälle

⁴ »The courts have been generally hostile to debtors' claim for modification particu- larly where it appears that the debtor could have dealt with the problem prior to the con- firmation.» Näin *Epstein-Nickles-White* 1992 s. 63. – Saman ajattelun heijastusta on ha- vaittavissa myös suomalaisen saneerauskäytännön vaatimuksessa, että hakijan on esitet- tävä selvitys virheestä ja sen syystä. Ks. edellä jakso 2.3.

⁵ Oikeusvertailevaa kritiikkiä voidaan kohdistaa lähinnä muuttamissäännösten sup- peaan soveltamisalaan. Vain ohjelman velkajärjestelyä saadaan muuttaa. Esimerkiksi Sak- san oikeudessa periaate on päinvastainen. Ohjelman liiketaloudellinen osa ('darstellende Teil') on melko vapaasti muutettavissa; sen sijaan vahvistamispäätöksen oikeusvoima estää velkajärjestelyihin ('gestaltende Teil') kajoamisen. Periaatteista lähemmin ks. Bericht 1984 s. 210–211 verr. 196–198.

kansantaloudelle ominainen vahvojen suhdannevaihtelujen ongelma on jäänyt laissa ratkaisematta.⁶ Tosin on syytä kysyä, onko ongelma ylipäätään ratkaistavissa insolvenssilainsäädännön keinoin. Suhdannevaihtelujen sääntelyä vastaan puhuu se, että tarpeet ohjelman muuttamiseen vaihtelevat. Sääntely jäisi pakosta epämääräiseksi ja jonkun intressitahon oikeusturvaa vaarantavaksi. Toisaalta varmuutta ei ole siitäkään, että vallitsevat markkinavoimat tuottavat vapaaehtoisia ja sopimusperusteisia järjestelyjä, jos sääntelystä luovutaan. Yhtä hyvin menettelyn asianosaiset saattavat pitää kiinni aikaisemmalla ohjelmalla saavuttamastaan asiantilasta. Tämä tarkoittaa ensinnäkin, että velkojat eivät luovu niistä velallisyrytyksen maksukykyyn nähden liian korkeista suorituksista, joihin ohjelma heidät oikeuttaa. Toiseksi velallisyryitys käyttää hyväkseen velkojien kustannuksella saamansa jyrkän velkajärjestelyn.

YrSanL 63.4 §:n säännös lisäsuorituksista velkojille saattaa olla tarkoitettu ratkaisuksi suhdannevaihtelujen ongelmaan. Asia erikseen on, että lain soveltajalle momentti on hyvin ongelmallinen. Vaikka päätösvalta on tuomioistuimella, oikeus lisäsuorituksiin on sidottu niin epäselvään ja vaikeasti osoitettavaan tosiseikastoon, että velkojien oikeuden on pakko jäädä ainakin osaksi näennäiseksi. On syytä pelätä, että säännöksen tulkinnanvaraisuus provosoi yhteistoimintaa haittaavia riitoja asianosaisten välille. Tosin voidaan laskea, että rationaaliset asianosaiset luultavasti pääsevät sopimukseen lisäsuoritusten määrästä. Kumpikaan osapuoli ei voi luottaa voittoonsa, jos asia viedään tuomioistuimeen.⁷

YrSanL 63.4 §:n säännös on parhaiten ymmärrettävissä hakemuslainkäytön yleisten oppien valossa. Momentissa on kysymys on ns. sääntelyriitaisuudesta. Tällä tarkoitetaan sitä, että tuomioistuin ei tietyssä tilanteessa tee traditionaalista lainkäyttöratkaisua vaan luo päätöksellään säännöksiä muutoin sääntelemättömälle alueelle. Havainto selittää, miksi momentin tulkinassa saavutettiin suhteellisen niukalti tuloksia. Sääntelyriitaisuuksissa tutkimusta ei yleensä ole mielekästä kohdistaa säännösten sisällön selvittämiseen. Tärkeämpää on hahmottaa se menettely, jota noudattaen tuomioistuin täyttää sääntelyn aukon.

⁶ Tosin on syytä muistaa, että ohjelma katsottiin aikanaan rationaaliseksi ratkaisuksi yrityksen ongelmiin. »*Ex ante*-rationaaliuteen kuinka suurta järkkymistä hyvänsä ei voida hyväksyä huolimatta siitä, että sopimuksen perustamat suoritusoikeudet ja -velvollisuudet sisältävät tietynasteisen jäykkyyden myöhempien olosuhdemuutosten vaikutuksia vastaan.» Näin toisessa asiayhteydessä *Hemmo* 1998 s. 348.

⁷ Epävarmuus lopputuloksesta ei tosin tunnetusti edistää sovintoa vaan pikemminkin toimii sovintoon pääsemistä vastaan. Ks. *Koulu* 1998 s. 183–185.

On yllättävää, että laista puuttuvat ohjelman muuttamista koskevat menettelysäännökset. Muuttamisen menettelyn sääntelemättömyys ei kuitenkaan tuota lainkäyttäjälle mainittavaa haittaa. Optimaalinen muuttamisen menettely on helposti rakennettavissa hakemuslainkäytön yleislain, HakKäsL:n joustavista säännöksistä.

Sattumanvarainen ja ennakoimaton saneerauksen raukeaminen

Säännökset saneerauksen raukeamisesta eli YrSanL 64–65 §:t osoittautuivat vaikeaselkoisiksi. Tulkintavaikeudet johtuvat ainakin osaksi siitä, että raukeamissääntely toteuttaa kaksoistavoitetta. Selkeää päättävöitettä ei ole määriteltä. Osa raukeamisperusteista on rangaistustyyppisiä, osa taas tehostaa ohjelman toteutusta. Tulkintaa ohjaavia sääntöjä on vaikea hahmottaa. Tästä syystä raukeamisen aikaansaavat tosiseikastot jäävät sisällöllisesti epäselviksi. Raukeamisseuraamus ei useinkaan ole ennustettavissa, mikä hankaloittaa saneerausvelallisen (ja joskus hänen sopimuskumppaniensaakin) rationaalista toimintaa.⁸

Ennustettavuus on paradoksaalisesti heikointa YrSanL 65.1 §:n sääntelössä totaali raukeamisessa. Sen sijaan velkajärjestelyn raukeaminen YrSanL 64 §:n perusteella on helposti ennustettavissa. Ankarin raukeamisseuraamus on kaikkein sattumanvaraisin ja yllättävin.⁹ Säädettyvässä laissa ainakin YrSanL 65.1 §:n 2-kohdan hankala kaksoiskriteeri on pakko hylätä. Ohjelman »rikkominen» on niin epämääräinen tosiseikka, että saneerausvelallisen oikeussuoja vaarantuu – velallinen ei pysty ennakoimaan toimintansa seurauksia.

Jos velkojan suosiminen ymmärretään saneerausvelallisen subjektiiviseksi tarkoitukseksi, siitä tulee niin vaikeasti näytettävä seikka, että koko raukeamissanktion tehokkuus tulee kyseenalaiseksi. Pitkällä tähtäimellä kannattaisi ilmeisesti siirtyä kapea-alaismpiin mutta konkreettisiin raukeamisperusteisiin. Esikuvana voisi olla Tanskan konkursilain 192 §, jonka tosiseikasto ilmaistaan ytimekkäästi »- - af skyld-

⁸ Tähän yhteyteen sopii hyvin *Heumanin* toteamus. »Allt för obestämda rekvisit kanske inte bör godtas på vissa rättsområden där kraven på förutsebarhet är höga, under det att andra frågor är så komplicerade att det bör överlämnas åt rättsstillämpning.» Ks. *Heuman* 1996 s. 91. Ohjelman raukeaminen kuuluu selvästikin ensimmäiseen, lisäsuorituksen jakaminen velkojille toiseen kategoriaan.

⁹ Moite voidaan torjua katsomalla, että »on velallisen oma asia ja omalla vastuulla, että saneerausohjelma ehtojensa mukaan toteutuu.» Ks. *Liukkonen* 1994 s. 417.

neren eller af tredjemand indrømmes nogen fordringshaver større fordele end akkorden»¹⁰

Sen sijaan ankarat raukeamisseuraamukset ovat sinänsä puolustettavissa myös säädettävää lakia ajatellen. On rationaalista, että ohjelman laiminlyöminen tai rikkominen tehdään saneerausvelalliselle taloudellisesti kannattamattomaksi. Velallisella on näin motiivi ohjelman toteuttamiseen. Tosin raukeamisjärjestelmän eräänlaisena rakenteellisenä ongelmana on pidettävä vaihtoehtojen puutetta. Vaihtoehtoja on vain kaksi; saneeraus joko raukeaa tai se pysytetään. Sääntely on liian karkeajakoista, kun otetaan huomioon raukeamistilanteiden kirjo.¹¹ Välimuodot, kohtuullistaminen ja saneerauksen osittainen raukeaminen, lisäisivät raukeamissäännösten käyttökelpoisuutta.

Tällöin seuraamus voidaan suhteuttaa toisaalta velkojien kärsimään vahinkoon, toisaalta velallisen rikkomuksen laatuun. YrSanL kaipaisi kummas-takin nimenomaisen säännöksen. Saneerauksen raukeamista tulisi rajoittaa myös ajallisesti. Koska preklusiota ei ole säädetty, raukeamisvaatimuksia rajoittaa vain leikattujen saneerausvelkojen vanhentuminen. Ohjelman päätymisellä ei ole merkitystä. Esikuva preklusiosäännökselle saataisiin yksityishenkilön velkajärjestelystä.

Jälkikonkurssi ankarana sanktiona

Saneerauksen jälkikonkurssi on akordin vastaavaan sääntelyyn verrattuna suoriivaista. YrSanL 66.1 § tyytyy toteamaan periaatteen eli ohjelman raukeamisen. Akordilainsäädäntö taas määritteli jälkikonkurssin vaikutukset akordivelkoihin yksityiskohtaisesti. Jälkikonkurssin keskeinen vaikutus saneerausvelkoihin, laajentuva valvontaoikeus, on kuitenkin sama. Velkojan asema saneerauksen jälkikonkurssissa onkin ehkä parhaiten kuvattavissa akordilainsäädännön käsittein. Akordisääntelyn opetusten sivuuttamisella on kuitenkin hintansa. Akordilainsäädännössä kertaalleen ratkaistut ongelmat, velallisen suoritusten vähentäminen ja jako-osuutta rajoittava enimmäissääntö, elpyvät saneerausvelkojen palautumisen vanavedessä.

YrSanL 66.1 §:n raukeamisautomaatiikan loogisuus voidaan kyseenalaistaa. Jos jälkikonkurssi ajoittuu aivan ohjelman toteutuksen loppuun, ohjel-

¹⁰ Kyseinen 192 § tosin ei ole raukeamisperuste vaan YrSanL 59 §:ää vastaava suosimisen kielto. Ks. esim. *Munch* 1997 s. 783–784.

¹¹ Liian laaja raukeamisvaikutus ei vastaa myöskään velkojien etua. Jos seuraamus-ta pidetään kohtuuttoman ankarana, vaarana on, että tuomioistuin tulkinalla kiristää to-siseikastoja ja hylkää velkojan raukeamisvaatimuksen.

man raukeaminen suosii liiaksi saneerausvelkojia uusien velkojien kustannuksella. Sääntely jättää tilaa spekulatioille ja väärinkäytöksille. Pääsääntö kannattaisi kääntää; tuomioistuin saisi määrätä jälkikonkurssissa, että ohjelma raukeaa. Tällainen määräys olisi paikallaan, kun ohjelman vahvistamisen ja jälkikonkurssin välinen aika on hyvin lyhyt. Jos nykyinen pääsääntö säilytetään, YrSanL 66.2 §:ään sijoitetun poikkeussäännön soveltamisedellytyksiä tulisi laajentaa. Nykyiset edellytykset, erityinen syy ja saneerausvelkojen pääosan maksaminen, voitaisiin korvata joustavammalla kriteerillä – esimerkiksi »velallinen on ryhtynyt toteuttamaan ohjelmaa».

Jälkikonkurssin raukeamisvaikutus kannattaa jonkinasteisena säilyttää myös säädettävässä laissa.¹² Ohjelman kumoava jälkikonkurssi toisaalta tehostaa merkittävästi saneerausohjelman toteutusta. Toisaalta tällainen konkurssi on viime sijainen keino, jolla liiketaloudellisesti välttämätön uudelleenjärjestely toteutetaan. Konkurssisaneeraus on radikaalimpi ja tehokkaampi saneerauksen muoto kuin lakimääräinen saneerausmenettely.¹³

7.3. Saneerauksen raukeaminen ja jälkikonkurssi säädettävässä laissa

Säännökset ohjelman muuttamisesta ovat vuoden 1998 osittaisuudistuksen toteutumisen jälkeen varsin toimivia.¹⁴ Säännöksissä on saavutettu tasapaino pysyvyyden ja joustavuuden välillä. Kritiikkiä voidaan kohdistaa lähinnä velkojien oikeuteen saada lisäsuorituksia, mikä on säännelty YrSanL 63.4 §:ssä. Kyseinen periaate on sinänsä perusteltu; se tukee velkojien saneerausmyönteisyyttä ohjelmasta äänestettäessä. Voimassaoleva sääntely sisältää kuitenkin epätavallisen määrän tulkinta- ja menettelyongelmia. Ennen kaikkea lisäsuorituksiin oikeuttavaa tosiseikastoa tulisi yksinkertaistaa.

¹² Mikään luonnonlain kaltainen välttämättömyys ei saneerausvelkojen elpyminen jälkikonkurssissa kuitenkaan ole. Tästä esimerkkinä on Saksan oikeus, joka ei anna velkojille laajennettua valvonta-oikeutta. Ohjelman pysyvyyttä perusteltiin 1980-luvun reformikeskustelussa sillä, että yrityksen pääoma- ja rahoitusrakennetta muutettiin. »Es wäre schon rechtstechnisch unmöglich, die durch den Reorganisationsplan bewirkte Umstrukturierung des Unternehmens nach Aufhebung des Reorganisationsverfahrens wieder rückgängig zu machen, wenn es später erneut zu einem Insolvenzverfahren kommt.» Ks. lähemmin Bericht 1984 s. 274.

¹³ Konkurssista pakkosaneerauksen toteuttamistapana ks. esim. *Koulu* 1994 s. 37.

¹⁴ Selvittäjän ja valvojan asema ohjelmaa muutettaessa on tosin sääntelemättä, mitä on pidetty epäkohtana. Ks. *Komulainen* 1997 s. 839.

Käytetyt ilmaiset »huomattava» ja »kohtuudella» eivät ainakaan helpota päätöksentekoa.¹⁵ Samoin eräät menettelyekonomiset kevennykset olisivat tarpeen. Velkojen oikeudesta päättäminen kannattaisi erottaa siitä, miten maksettavaksi määrättyt lisäsuoritukset jaetaan eri velkojaryhmille.

Sen sijaan saneerauksen raukeaminen ja jälkikonkurssi vaativat lähivuosina oikeuspoliittista uudelleenarviointia. Arviointi on joka tapauksessa välttämätön vireillä olevan konkurssilainsäädännön kokonaisuudistuksen yhteydessä, jolloin saneerauksen ja konkurssin koordinointiin lienee viimeistään pakko ryhtyä. Painavimmat epäilyt liittyvät saneerauksen raukeamiseen. Ainakin säännösten saneerauksen raukeaminen on hyvin tavallinen seuraus. Saneerausjärjestelmän pääsääntö näyttää näin olevan (ei ohjelman pysyvyyden periaate vaan) ohjelman tilapäisyyden periaate. Suomalainen saneerausohjelma on kärjistäen väliaikainen ja ehdollinen ratkaisu siihen ongelmaan, jonka yrityksen maksukyvyttömyys muodostaa.

Mihin tarvitaan raukeamissäännöstöä?

Sekundäärinen ongelma on, tarvitaanko ylipäätään erillistä ohjelman raukeamisinstituutiota.¹⁶ Ohjelman raukeaminen saadaan aikaan säilyttämällä nykytuotoinen jälkikonkurssi. Erillistä raukeamisperustetta tarvitaan itse asiassa vain, kun (1) saneerausvelallinen menettelee illojaalisti saneerausvelkojiaan kohtaan mutta (2) perustetta jälkikonkurssiin asettamiselle ei muodostu. Pitkällä tähtäimellä erillinen raukeamisinstituutio kannattaisi säilyttää vain ohjelmakohtaisina raukeamisperusteina. Raukeaminen tehostaisi toisin sanoen ohjelman määräämien liiketaloudellisten saneeraustoimien toteutusta.

Vaikka saneerauksen erillinen raukeaminen säilytettäisiin instituutiona,

¹⁵ Samalla voitaisiin ratkaista nimenomaisilla säännöksillä muun muassa ohjelman päättymisen vaikutus velkojan oikeuteen (esimerkiksi: onko ohjelman mukaiset suoritukset jo saanut velkoja oikeutettu lisäsuorituksiin) ja lisäsuoritusvaatimuksen preklusoituminen.

¹⁶ Esimerkiksi Saksan uudistetusta insolvenssimenettelystä tämä instituutio puuttuu. Ainoa ohjelman toteutussanktio on uuden insolvenssimenettelyn uhka. Uusi menettely on säännönmukaisesti likvidaatiokonkurssi; »nach dem Scheitern des Reorganisationsplans ein erneuter Reorganisationsversuch offensichtlich aussichtslos sein würde.» Ks. Bericht 1984 s. 202. Japanin oikeudessa – japanilainen saneerausjärjestelmä muistuttaa monissa kohdin suomalaista – saneerauksen sisältämä akordi yksinkertaisesti puretaan samanlaisella velkojen päätöksellä, mitä akordi alunperinkin edellytti. Kumpikin edellyttää kolmen neljäsosan summaenemmistöstä. Ks. *Eisenberg–Tagashira* 1994 s. 222.

velkajärjestelyn raukeaminen yksinomaan maksujen laiminlyömisestä perusteella kaipaakaan harkintaa. YrSanL 64.1 §:n sääntely on kaavamaisen velkojajärjestelmän myötä, kun raukeaminen ajoittuu ohjelman loppuvuosiin ja velkoja jolla on mukautunut velkajärjestelyn tuomiin menetyksiin. Voidaan kysyä, eikö velkojan oikeus suoraan ulosottoon ja konkurssihakemukseen riittäisi saneerausvelallisen laiminlyönnin sanktioksi. Velkojan tosiasiallinen asema ei luultavasti muuttuisi, vaikka laiminlyöntiraukeaminen poistettaisiin. Raukeamishakemusten vähäisyys antaa vaikutelman, että YrSanL 64.1 §:n mukaisen raukeamishakemuksen pelätään jäävän turhaksi välivaiheeksi matkalla kohti jälkikonkurssia.¹⁷

Tällaiseen menettelytaloudelliseen hukkakäyntiin viittaa havainto, että harvatkin jälkiasiat keskittyvät käytännössä samoihin saneerausvelallisiin. On tapahtunut, että saneerausvelallinen on muutaman kuukauden kuluessa ensin asianosaisena muuttamisasiassa, sitten vastustaa velkojan raukeamisvaatimusta ja vihdoinkin joutuu vastaamaan velkojan konkurssihakemukseen.¹⁸

Ohjelman toteutuksen heikko valvonta

Ilmeinen puute YrSanL:n toteutusvaiheen sääntelyssä on valvontaorganisaation epämääräinen rooli. Esimerkiksi suunnitteluvaiheen keskeistä vallankäyttäjää velkojatoimikuntaa ei ole millään tavoin kytketty toteutuksen seurantaan. Toimikunnan tehtäväksi näyttää jäävän vain tiedonvälitys valvojalta yksittäisille velkojille. Kun toisaalta valvoja antaa selontekonsa samalla myös tiedoksi velkojille (YrSanL 62.1 §), tämäkään ei juuri justifyoi velkojatoimikunnan toimikauden pidentämistä.

Valvojan rooli on hiukan selkeämpi. Valvojalle on annettu valta vaatia

¹⁷ Tätä ennustettiin jo ennen YrSanL:n voimaantuloa. »Jos menettelyyn on lähdetty oikein perustein eli todellisen konkurssiuhhan edessä, tulee raukeaminen johtamaan konkurssiin.» Ks. *Jakonen* 1993 s. 122. Tutkimuksen aineistosta saa vaikutelman, että YrSanL 64.1 §:n mukaista raukeamishakemusta käytetään paljon perimiskeinona. Toinen asia on, että tämä saattaa olla lainsäätäjän tarkoituskin. Esimerkiksi muutoin raukeamiskielteisessä Saksan oikeudessa hyväksytään velkojakohtainen raukeaminen laiminlyönnin perusteella (InsO 255 §). Tämä mahdollisuus tarjoaa velkojalle »ein nicht unerhebliches Druckmittel zur Verfügung.» Näin *Bork* 1995 s. 158–159. Perinnän tehostuminen ei kuitenkaan riitä raukeamissäännösten oikeuspoliittiseksi justifyoinniksi.

¹⁸ Tällainen oli esimerkiksi Aralmet Oy, josta on ollut edellä useaan otteeseen puhetta. Yhtiön jälkikonkurssista ks. Ikaalisten käräjäoikeuden päätös 23.10.1997 diaarinro 971765.

saneerauksen raukeamista; hän voi esittää vaatimuksen kaikkien velkajärjestelyjen tai ohjelman raukeamisesta. Voidaan väittää, että YrSanL:ssa valvoja-aloitteisella raukeamissanktiolla yritetään kompensoida muutoin heikoksi jäävää toteutuksen valvontaa. Valvojan varsinaiset valvontatehtävät on – toisin kuin hänen valtuutensa – määritelty laissa heikosti.¹⁹ Ohjelman seuranta jää helposti painopisteettömäksi ja tästä syystä tehottomaksi yleiseksi laillisuusvalvonnaksi. Tällä hetkellä valvojan tehtävät joudutaan päättämään raukeamissäännöstöstä. Valvojan on toisaalta seurattava, että velallinen huolehtii maksuohjelman maksuista ajallaan ja toteuttaa raukeamisuuhalla tehostetut muut velvoitteet. Toisaalta valvojan tulee tarkailla, että saneerausvelallinen ei syyllisty laittomaan voitonjakoon (YrSanL 64.2 §) tai yksittäisen velkojan suosimiseen (YrSanL 65.1 §:n 2-k).

Tähän tutkimukseen kerätty alioikeusaineisto viittaa siihen, että valittu toteutusmalli ei kaikilta osiltaan toimi.²⁰ Erityisesti valvoja-aloitteiset raukeamishakemukset ovat harvinaisia, mikä antaa vaikutelman seurannan tehottomuudesta. Tosin yksi selitys saattaa olla, että YrSanL antaa, kuten edellä mainittiin, valvojalle valtuuksia mutta jättää valvojan velvollisuudet määrittelemättä. Käytännön valvoja ei siis tiedä, milloin hänellä on esimerkiksi velvollisuus hakea saneerauksen raukeamista. Mitään punnintasääntöjä valvojan harkinnalle kun ei laissa anneta.²¹

Vielä suurempi epäkohta on tiedonvälityksen verkkaisuus. Valvojan ei tarvitse heti ilmoittaa velkojille siitä, että velallinen rikkoo ohjelmaa tai antaa perusteen jälkikonkurssiin. Selonteko ohjelman toteutuksesta, johon ilmoitus kuuluu, annetaan vain määräajoin. Määräaika on normaalisti puoli vuotta (YrSanL 62 §). Velkojat ovat näin oman aktiivisuutensa varassa. Ver-

¹⁹ Esikuva paremmalle tehtäväkuvaukselle saataisiin helposti moderneista akordilaeista kuten Tanskan konkurssilain 181 §:stä. Pykälän tulkinnasta ks. esim. *Munch* 1997 s. 769. Todettakoon, että vuoden 1998 uudistus hämärtää toteutuessaan entisestään selvittäjän ja valvojan työnjakoa. Ehdotetun YrSanL 8.4 §:n mukaan selvittäjän toimikausi jatkuu ohjelman vahvistamisen jälkeenkin keskeneräisten asioiden osalta. Ks. HE 1998:68 s. 7.

²⁰ Vastaavaa kritiikkiä on esitetty yksityishenkilön velkajärjestelyssäkin. Ks. *Muttilainen* 1997 s. 90–92.

²¹ Valvojan päätöksentekoa ei auta YrSanL 61.1 §:n määräys, jonka mukaan valvojan tehtävänä on »velkojen lukuun valvoa ohjelman toteuttamista ottaen huomioon 63–65 §:n säännökset». *Jakosen* tehtäväkuvaus taas on lähinnä ideaalitilan esittelyä. »Valvojan tehtävänä onkin jatkuvasti muuttuvissa olosuhteissa arvioida uusien toimenpiteiden yhteensopivuutta saneerausohjelman tavoitteiden kanssa.» Ks. 1993 s. 121.

tailuna kannattaa todeta, että Saksan oikeudessa valvojan on ilmoitettava saneerausvelallisen laiminlyönneistä ja rikkomuksista heti ('schnell') sekä tuomioistuimelle sekä velkojille.²²

Yllättävä periaateratkaisu YrSanL:n järjestelmässä on, että valvoja ei pysty hakemaan jälkikonkurssia. Jälkikonkurssi käynnistyy koordinoimattomasti saneerausvelallisen tai yksittäisen velkojan hakemuksesta. Sattuma saattaa siirtää konkurssin alkamisen aikaan, jolloin ohjelman kesto on jo päättynyt. Tällöin konkurssi ei vaikuta saneerauksen pysyvyyteen; konkurssi ei ole tässä tutkimuksessa tarkoitettu jälkikonkurssi. Sädettävässä laissa valvojan aloiteoikeutta tulisi lähentää keski-eurooppalaisiin saneerausjärjestelmiin. Näissä järjestelmissä valvoja saa käynnistää jälkikonkurssin. Valvoja-aloitteinen jälkikonkurssi on puolestaan helppo kytkeä aikaisempaan saneerausmenetelyyn.

²² Kyseinen määräys sisältyy InsO 262 §:ään. Tanskan konkurssilain 181.2 §:n mukaan akordivalvojan on ilmoitettava tuomioistuimelle, jos velallinen »bringer fordringshavernes ret i fare.»

SUMMARY

Implementation of a business reorganization plan

Revision of a business reorganization plan, nullification of business reorganization, and bankruptcy as post-confirmation matters

This study examines the problems arising in the implementation of business reorganization plans. In its provisions governing the implementation of business reorganization plans, the Business Reorganization Act was influenced by examples from Central Europe. A departure from the business reorganization systems of common law countries, the business reorganization plan in Finland are carried out, under supervision, by the debtor undergoing reorganization. The plan comes to court scrutiny only in cases where application is made to revise it or where its implementation is neglected. The latter case results in the nullification of the business reorganization or in bankruptcy. It appears to be for this reason that the Act looks at the implementation of business reorganization plans as a post-confirmation matter. A post-confirmation matter refers to an application for revision of the plan, for nullification of the reorganization as an independent matter, or for bankruptcy.

From the viewpoint of comparative law, the Business Reorganization Act favours subsequent revision of the plan; it is relatively easy to revise the plan. Of the post-confirmation matters, revision is the one most frequently sought, while applications for nullification are fairly rare. But there are gaps in the provisions of the Act relating to revision. The worst drawback is that the Act does not address the problem of business cycles – a typical affliction of small and open economies. On the other hand, the question arises whether the problem of cycles can in any way be solved with the help of insolvency legislation or whether the task should be left to the market forces. Both alternatives have their disadvantages. Especially the requirement of precision traditionally imposed on procedural legislation is practically impossible to satisfy. A Finnish innovation is the creditor's right to additional payments.

A creditor who has sustained a loss in the debt adjustment process is entitled to receive compensation for an unexpected profit made by the debtor in reorganization. Article 63(4) of the Business Reorganization Act contains a provision which is meant to bring a partial solution to the problem of cycles. The application of this provision is problematic. Although the power of decision rests with the court, the right to additional payments is tied to a set of facts which are so ambiguous and difficult to prove that the creditor's right is no more than ostensible. There is reason to fear that the ambiguity of the provision provokes disagreements between the parties which harm co-operation. On the other hand, it may be anticipated that parties, if rational, are able to reach a settlement on the amount of additional payments, because neither party can rely on winning the revision case.

Nullification of business reorganization

The rules governing nullification of business reorganization, or Articles 64 and 65, have turned out to be difficult to interpret. These difficulties are, in part at least, due to the fact that the rules governing nullification are loaded with a double purpose. Some grounds for nullification are of the type of punishment while the purpose of others is to intensify the implementation of the plan. It is no easy task to discern any rules to provide guidelines for interpretation. Therefore, the facts leading to nullification remain without unequivocal substance. In many cases, nullification is unforeseeable, which hampers rational action by the party subject to reorganization (and, in some instances, by the other parties as well). Foreseeability is – paradoxical enough – particularly minimal in total nullification governed by Article 65(1) of the Act. By contrast, nullification under Article 64 can be easily predicted. The most severe of the consequences is the most haphazard and the least predictable.

As such, severe consequences can be defended. Neglect or nonobservance of the plan is made economically unprofitable to the debtor subject to reorganization: he then has a reason to comply with the plan. However, a kind of structural problem of the nullification regime can be seen in the lack of alternatives. There are only two of them: reorganization is either nullified or is maintained. In the wide spectre of situations entailing nullification, this is too rough a distinction. Transitional alternatives – adjustment and partial nullification – would make the rules on nullification more practicable.

With such rules, the consequences could be made relative to the loss suffered by the creditors, on one hand, and to the violation by the debtor, on

the other. The Business Reorganization Act should be amended to incorporate a specific rule on each facet. Also, a deadline for nullification of reorganization should be introduced. In the absence of preclusion, the only thing to restrict demands for nullification is the statute of limitations; the conclusion of the plan plays no role. A provision on preclusion could be modelled after the debt adjustment regime for private individuals.

Bankruptcy during the implementation of the plan

If a debtor is declared bankrupt before the plan is implemented, the plan is nullified (Article 66(1) of the Business Reorganization Act). In the study, this type of bankruptcy is referred to as »post-bankruptcy». In comparison with the 1932 legislation on composition, the rules governing post-bankruptcy are straightforward. While the composition legislation defined the effects of post-bankruptcy on creditors in composition in detail, Article 66(1) of the Act merely confirms the principle, in other words, the full-scale nullification of the plan. However, the key effect of post-bankruptcy on the creditors in a business reorganization case – their expanding right file – remains the same. In fact, the position of creditors in a bankruptcy following business reorganization may best be described with the terminology of composition law. However, ignored as they are, the lessons of composition legislation have a price. The problems resolved through that legislation – deduction of payments and the ceiling on the dividend – resurface with the debts in a reorganization case.

The logic in Article 66(1) of automatic nullification may be called into question. If post-bankruptcy takes place toward the very end of the implementation of the plan, nullification favours creditors in reorganization at the expense of new creditors. The rules leave too much space for speculation and abuse. The main rule should be reversed: in post-bankruptcy the court should be empowered to decide that the plan is nullified. This rule would be appropriate in cases where there is a very short period between confirmation of the plan and post-bankruptcy. If the current main rule is retained, the criteria for applying the exception contained in Article 66(2) should be expanded. The present criteria – special reasons and/or payment of the majority of debts in reorganization – could be replaced with more flexible ones – such as »the debtor has started to implement the plan».

The nullification effect of post-bankruptcy is worth retaining *de lege ferenda*. On one hand, post-bankruptcy which has the effect of nullifying the plan provides a significant impetus to carry out the plan. On the other hand,

this type of bankruptcy is the last resort to effect a reorganization which is indispensable for reasons of business economy. However, in the near future, automatic nullification of business reorganization and post-bankruptcy need to be reassessed. Such reassessment is in any case necessary as part of the forthcoming comprehensive reform of the bankruptcy legislation.

A compelling reason for reassessment is the fact that, at the level of legislation at least, nullification appears to be quite a common consequence. In the reorganization regime, the main principle governing the plan seems to be, not that of permanence, but of transience. With slight exaggeration, the Finnish business reorganization regime is a temporary and conditional solution to the problem of insolvency. The question that awaits to be answered is whether a special institution of nullification is needed. Nullification of the plan can normally be achieved through the current institution of post-bankruptcy. A separate ground for nullification is needed only when (1) the debtor in business reorganization is disloyal to his creditors in the reorganization case but (2) where no grounds emerge for post-bankruptcy. In the long term, it would be advisable to retain a separate institution of nullification only for cases where it applies to specific reasons spelled out in the plan. In other words, nullification would increase the efficient implementation of the business reorganization measures set out in the plan.

Even though the separate institution of nullification were to be retained, more consideration should be given to nullification merely on the grounds of neglect of payments. The provisions in Article 64(1) of the Business Reorganization Act are inflexibly in favour of the interests of the creditor also in cases where nullification takes place toward the final years of the plan and the creditor has already adjusted himself to the losses following the debt adjustment. A question well worth posing is whether the creditor's right to direct enforcement of debt and to application for bankruptcy would not constitute adequate sanction on the debtor for his failure to pay. The creditor's effective position would be unlikely to change even if the institution of automatic nullification as a result of neglect were abolished. The small number of applications for nullification leaves one with the impression that application for nullification under Article 64(1) is feared to remain a meaningless step on the way to bankruptcy.

Weakness of the supervisory organization

An obvious problem in the rules of the Business Reorganization Act relating to the implementation of a business reorganization plan is the ambigu-

ous role of the supervisory organization. The Act does not provide for any link between the creditors committee and the court ordered supervisor. The only task left to the committee seems to be to pass information from the supervisor to individual creditors. The Act is only slightly more precise about the role of the supervisor: it gives him the right to demand nullification of the plan; he may make the demand for nullification of all instances of debt adjustment or of the plan. It may be argued that in the Act the purpose of the sanction of nullification initiated by the court ordered supervisor is to compensate for the weakness of supervisorship. In every other respect, the Act is inadequate in its definition of the duties of the supervisor.

The material points to direction that in some aspects the adopted model does not work. Especially, applications for nullification initiated by the supervisor are rare. An explanation may be that the Business Reorganization Act affords the supervisor rights but omits to define his duties. While he has the right to seek nullification of the reorganization plan, nobody knows when he should do so. The Act provides no rules to help him weigh the matter in taking decision.

Yet a far greater shortcoming is the slow pace of information. The supervisor is not required to notify the creditors promptly that the debtor fails to adhere to the plan or that his actions constitute grounds for post-bankruptcy. A report of the implementation of the plan, including notification, is given periodically. A usual reporting period is every six months (Article 61). In comparison, the German law states that the supervisor must notify both the court and the creditors of the debtor's failures and violations promptly ('schnell').

Surprisingly, the Business Reorganization Act has adopted the principle that the court ordered supervisor may not seek post-bankruptcy. Post-bankruptcy proceedings are initiated, uncoordinated, by application of the debtor or by an individual creditor. A mere chance may postpone the proceedings to a time when the plan will already have been terminated. In such case, the bankruptcy does not affect the maintenance of the reorganization; here the bankruptcy is not the post-bankruptcy referred to in the present study. *De lege ferenda*, the filing creditor's right to initiate bankruptcy proceedings should be brought closer to that of business reorganization regimes in Central Europe where he has the right to initiate post-bankruptcy proceedings. Post-bankruptcy initiated by a court ordered supervisor is easy to link to the earlier business reorganization procedure.

OIKEUSTAPAUSHAKEMISTO

Korkein oikeus		94/5426	17
KKO 1996:91	55, 218, 219, 220, 262	94/19533 Y 94/30	
KKO 1997:14	107, 146	(30.6.1994)	137, 147, 168
KKO 1997:53	43,	94/24206	17
KKO 1997:133	60, 145, 148	94/24422 (30.6.1994)	140
		94/45788 (20.1.1995)	126
Hovioikeudet		94/46212	17
<i>Helsingin hovioikeus</i>		94/47979 (17.1.1995)	69,
10.6.1994 no 2826 S 94/925	126	95/4 (12.1.1995)	43, 118
2.1.1997 t. 4266 (Finlex)		95/5 (9.2.1995)	114, 123, 145
HelHo: 1996:10)	69,	95/11171	10, 17,
2.4.1997 S 97/279	207	95/1706 (8.2.1995)	43, 118
		95/17564 (29.6.1995)	82, 137
<i>Turun hovioikeus</i>		95/28591 (1.11.1995)	144
23.11.1995 S 95/1223	142	96/21990	17
18.3.1997 S 96/1638	172, 177	96/29017 (29.11.1996)	122
18.3.1997 S 97/94	100, 178, 225	97/12059 (12.9.1997)	109
		97/13230 (29.8.1997)	211, 249
<i>Rovaniemen hovioikeus</i>		97/19343 (9.9.1997)	43
2.2.1998 (Finlex RHO:1998:3)	260	98/291 (asia vireillä)	79
Käräjäoikeudet		<i>Ikaalisten käräjäoikeus</i>	
<i>Espoon käräjäoikeus</i>		97/765 (23.10.1997)	270
HS 95/3362		97/1765 (23.10.1997)	287
(14.6.1995)	57, 129, 148, 152	<i>Rovaniemen käräjäoikeus</i>	
95/7523 (18.12.1995)	142	96/3478 (29.11.1996)	224
<i>Helsingin käräjäoikeus</i>		<i>Tampereen käräjäoikeus</i>	
Y 93/14 (29.12.1993)	108	95/1901 (9.3.1995)	73
93/41	108	95/3494 (2.6.1995)	121, 144
Y 93/91	17	95/4619	
93/566	10,	(21.6.1995)	178, 180, 183, 184, 188

95/4855 (25.8.1995)	178, 299	<i>Turun käräjäoikeus</i>	
95/5294 ja 5295 (2.8.1995)	177, 182, 192, 238	HS 95/5327 (1.9.1995)	178, 238
K 95/5708	266	HS 96/2109 (17.4.1996)	137
95/6183 (22.8.1995)	142	HS 96/6398 (17.2.1996)	123
K 95/9544	266	<i>Vantaan käräjäoikeus</i>	
96/9392 (24.10.1996)	182, 245	HS 93/6	153
96/12318 ja 12319 (20.11.1996)	225	96/5929 (3.1.1997)	171, 201, 203
97/4324 (19.5.1997)	72, 139	96/8365 (27.1.1997)	170
?/6276 (19.5.1997)	141	97/577 (15.4.1997)	213
97/6359 ja 6365 (29.8.1997)	185		

LAINKOHTAHAKEMISTO

YrSanL		40 §	
		2 mom.	7, 120,
3 §		41 §	
1 mom.	67,	7-kohta	27,
4 mom.	214		
7 §	148, 251	42 §	18, 40, 155, 203
1 mom.	177	2 mom.	6,
4-kohta	100	44 §	54, 218
5-kohta	100		
2 mom.	177	1 mom.	54, 55, 212
8 §	66,	1-kohta	54
4 mom.	70, 104, 288	2-kohta	54, 214
		3-kohta	54
		4-kohta	54
13 §	84,	2 mom.	54, 55, 216, 277
19 §	101	1-kohta	54
		2-kohta	54
24 §	99, 101, 119	45 §	55,
32 §	55, 254, 267, 272	2 mom.	216
1 mom.	267	47 §	
2 mom.	44, 98, 251, 266, 267	1 mom.	60, 61, 129, 165
34 §	267	2 mom.	67, 74, 215
36 §	70,	3 mom.	74,
		4 mom.	74
37 §		53 §	36, 155, 156, 157, 169
1 mom.	70,	1 mom.	
2 mom.	71, 278	2-kohta	156, 178
38 §	66, 69,	3-kohta	156,
		5-kohta	156

6-kohta	156		117, 135, 137, 138, 140, 143, 148, 154, 156, 166, 175, 177, 279, 281, 288
2 mom.	174, 178, 186, 188		
1-kohta	174, 187, 188		
2-kohta	174	1 mom.	22, 27, 32, 36, 37, 38, 42, 43, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 60, 71, 72, 103, 105, 107, 114, 121, 122, 129, 135, 136, 137, 138, 140, 144, 145, 167, 169
3-kohta	174, 187		
54 §	36, 155, 157, 169, 191		
2-kohta	155		
3-kohta	155, 157		
4-kohta	90, 155, 157		
5-kohta	155, 157	2 mom.	22, 32, 37, 38, 39, 42, 46, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 63, 64, 70, 72, 74, 76, 79, 90, 93, 94, 95, 103, 105, 114, 115, 122, 123, 126, 130, 133, 136, 137, 138, 140, 142, 143, 146, 148, 149, 151, 152, 153, 154, 158, 167, 192, 205, 277
55 §	36, 157, 169		
1 mom.			
3-kohta	191		
2 mom.	59, 158, 176, 177, 205		
3 mom.	217		
57 §	116		
1 mom.	70, 72, 150		
3 mom.	39, 61,	3 mom.	27, 32, 35, 37, 39, 59, 60, 61, 62, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 71, 72, 73, 95, 96, 97, 114, 117, 118, 124, 125, 126, 133, 146, 147, 158, 159, 161
58 §	18, 77, 201, 202, 204		
1 mom.	175, 203		
2 mom.	201, 204		
59 §	92, 93, 94, 95, 98, 115, 139, 140, 141, 151, 157, 158, 175, 189, 190, 197, 217, 284	4 mom.	22, 30, 32, 40, 56, 64, 68, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 95, 97, 98, 103, 105, 109, 110, 111, 114, 118, 133, 141, 143, 148, 149, 151, 153, 165, 166, 167, 181, 231, 256, 282, 285
60 §	65, 155, 165, 166, 192		
61 §	104		
1 mom.	9, 104, 114, 288		
3 mom.	10, 237		
4 mom.	83,		
62 §	56, 230, 288	64 §	10, 11, 18, 77, 128, 170, 171, 176, 178, 179, 181, 194, 205, 211, 213, 215, 221, 222, 224, 225, 226, 227, 232, 234, 243, 256, 258, 279, 283, 288
1 mom.	287		
2 mom.	86,		
63 §	10, 11, 13, 14, 16, 18, 26, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 40, 41, 42, 44, 45, 66, 91, 94, 102, 103, 105, 107, 114,	1 mom.	15, 23, 90, 97, 98, 101, 119,

	127, 141, 164, 171, 172, 173, 176, 177, 178, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 192, 199, 206, 208, 211, 212, 222, 223, 224, 226, 228, 229, 231, 232, 234, 236, 237, 238, 240, 243, 244, 256, 257, 260, 274, 287	2 mom.	209, 216, 217, 218, 248, 250, 268
		66 §	10, 11, 173, 211, 223, 232, 252, 254, 255, 256, 279
		1 mom.	19, 201, 217, 233, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 264, 267, 268, 274, 284
2 mom.	23, 77, 175, 176, 194, 201, 202, 203, 207, 211, 212, 214, 215, 223, 224, 237, 248, 288	2 mom.	19, 20, 24, 113, 131, 227, 231, 253, 254, 257, 258, 261, 263, 264, 265, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 285
3 mom.	45, 46, 171, 175, 182, 193, 204, 205, 211, 214, 215, 227, 237, 248	3 mom.	266, 267
		67 §	112
4 mom.	173, 180, 199, 200, 207, 210, 238, 242	2 mom.	111, 168
		3 mom.	113
		68 §	102
5 mom.	209, 210, 211, 213, 224, 248, 268	1 mom.	102, 106
		70 §	107
65 §	10, 11, 18, 19, 23, 90, 91, 96, 150, 170, 171, 175, 178, 190, 198, 200, 204, 205, 211, 214, 215, 216, 217, 219, 221, 222, 224, 225, 226, 227, 232, 234, 235, 238, 239, 240, 243, 248, 256, 258, 268, 279, 283, 288	72 §	34
		73 §	251
		75 §	43, 125,
		1 mom.	60,
		2 mom.	60,
		77 §	11, 32, 164
1 mom.	19, 127, 177, 283	2 mom.	104, 168,
		3 mom.	38, 164, 165, 244
1-kohta	18, 57, 91, 174, 178, 186, 187, 188, 229	4 mom.	8,
		78 §	107
2-kohta	15, 19, 46, 73, 119, 158, 163, 175, 176, 189, 190, 191, 192, 194, 247, 258, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 202, 208, 228, 230, 273, 283, 288	79 §	106, 180, 221, 222, 226, 235, 236, 237
		85 §	37,
		87 §	

2 mom.	104	2 mom.	104
5 mom.	266		
		70 §	
91 §		1 mom.	104
2 mom.	74,		
96 §	11, 60, 107, 166	KS	
99 §	209	1 §	258
VJL		1a §	
		1 mom.	112, 113
4 §	64,	5 §	245, 260
5 §		6 §	119, 257, 258
1 mom.	27,	d-kohta	257
		f-kohta	258
40 §		2 mom.	259, 260
3 mom.	94, 98, 197	15 §	
42 §	172, 183	3 mom.	23, 24, 255
2 mom.	200, 208	28 §	
4 mom.	183, 245	1 mom.	261
6 mom.	245	29 §	261
43 §		30 §	125, 270
2 mom.	253, 262	35a §	249
43a §		50 §	266
1 mom.	194	51 §	
2 mom.	194	1 mom.	265
44 §	14, 52, 53,	94 §	
4 mom.	164	2 mom.	61,
49 §		100 §	276
4 mom.	113	102 §	162,
61 §	102, 103, 120, 130, 133, 235	113 §	265
1 mom.	130, 133, 232, 235		
2 mom.	105		
3 mom.	58, 105		
64 §	102		

OK		24:6	
		2 mom.	110
5 luku		24:10	38, 41, 43, 44, 46, 47, 48,
5:6			105, 106, 107, 114
2 mom.	100	1 mom.	106
		2 mom.	41, 106,
10 luku	126	3 mom.	107
10:1	111, 112	24:11	38,
		24:12	38,
10:11	113	25 luku	37, 39, 40, 167,
		31 luku	27, 41, 61,
14:5	240, 241,	31:1	146
		2-kohta	169
18:2	226	31:7	146
		1 mom.	
18:6	226	3-kohta	42, 169
24 luku	37,	4-kohta	42, 169

ASIAHAKEMISTO

- akordi 3, 8
- enimmäissääntö 262
- forum 111
- jako-osuus jälkikurssissa 15
- jälkikurssi 251
- lopullisuus 15
- menetys 14, 172, 183, 186, 188, 206, 210, 232, 241
- muuttaminen 14, 26
- oikeusvertailussa 3
- toteutuksen valvonta 9
- vuoden 1932 lainsäädäntö 1, 2, 13
- akordimalli 13
- akordiperinne 13
- allokointi 4
- asymmetrisen informaation ongelma 25
- attraktiivinen riidanratkaisu (periaate) 60, 125
- ennuste (ohjelmassa) 27, 30, 77
- voittoennuste 77
- ennenaikainen maksu 54, 56, 58, 115, 129, 148, 154
- tapahtuneen maksun vahvistaminen 148, 152, 154
- vaikutus lisäsuorituksiin 81
- velkojan oikeus kieltäytyä 54, 150
- väliaikaisratkaisun nojalla 163
- epäselvä erääntymisehto (tulkinta) 153
- jälkiasia 279
- de lege ferenda 280
- forum 11
- hakemuslainkäyttönä 20, 136, 102, 168
- jaottelu 11
- käsite 10
- valmistelu ja suunnittelu 12
- yleistymisen 16
- jälkihoito (saneerauksen) 20
- jälki-ilmoittaminen 62, 147
- kuuleminen 120
- pakollisuus 97
- soveltamisala 66
- suostumus 147
- velallisen suojana 67
- jälkikurssi 10, 19, 99, 211, 227, 251, 284
- hakeminen 257
- hakijasaatava 223, 244
- laajentuva valvonta-oikeus 252
- muutoksenhaku 275
- oikeus hakea 258
- pesänhallinto 265
- preklusiivinen valvontapakko 261
- pysyttämisetu 253, 264, 269
- vaikutus 219, 253, 267
- velallisen torjuntaoikeus 260
- yleisyys 21, 23
- jälkimenettely 9
- jälkivalvonta 66, 270
- konkurssiforum 112
- konkurssiprosessi (taloustieteellinen) 28
- korko 163, ks. myös viivästyskorko
- laiminlyönti raukeamisperusteena 181
- lisäsuorituksen yhteydessä 89
- nykyarvon turvaava 214
- ohjelman rautessa 210, 212
- saneerausvelan osana 72
- tuottokorko 162
- korvaava suoritus 58
- kuittaus 58, 69, 261
- käänteinen suoritusjärjestys 54, 214

- laatijan korjaamisvalta 33
- liiketoimintakielto 174
- liiketoimintojen myyminen 31, 85, 193
- liitännäissitoumusten kielto 92, 151, 157, 189, 217
- likvidaatiokonkurssi 4
- lisäaika (kohtuullinen) 184
- lisäsuoritukset velkojille 18, 56, 76, 118, 181
 - itsenäisenä jälkiasiana 40
 - ohjelmaennusteen merkitys 78
 - ohjelman muuttaminen 79, 149
 - oikeus vaatia 118
 - oikeuspoliittisena ratkaisuna 30
 - pakottavuus 80, 95, 149
 - sulautumisessa 85
 - toissijainen standardi 87
 - vaatimuksen käsittely 109
 - velallisen tiedonantovelvollisuus 84
 - velkojan oikeutena 88, 143, 151
 - voimaantulo 164
 - voiton määrittely 76, 80
- maksu 58, ks. myös ennenaikainen maksu
 - palautus 135
 - tuomioistuimen toimivalta 161
- maksuohjelma 159
 - ehdollinen 64
 - koordinointi 67, 158
- maksukyky 200, 258
- maksunlykkäys 185
- maksuvara 27, 64
- muuttaminen (ohjelman) 14, 18, 32, 42, 46, 50, 192, 205, 232
 - kuuleminen 120, 144
 - lainvoimaisuuden merkitys 38
 - oikeus hakea 114
 - soveltamisala 32, 53, 94
 - suostumusvaatimus 33, 52, 135, 205
 - suunnittelu 23, 103
 - tuomioistuimen tutkinta 155
 - vaatimuksen käsittely 23, 108
 - valinnaisuus 37
 - velkojan vaihdos 35, 49, 127
 - väärin merkityn velan 26, 34, 44, 48
 - voimaantulo 163
- muutoksenhaku, ks. myös ylimääräinen
 - muutoksenhaku
 - jälkikonkurssissa 275
 - lisäsuorituksiin velkojille 110
 - ohjelman muuttamisen suhde 42
 - vahvistamispäätökseen 37, 40
 - velan lisäämiseen 167
 - virheelliseen oikaisuun 107, 166
 - määräämisperiaate 247
 - ohjelmaehdotuksen palauttaminen äänestykseen 36
 - ohjelman koordinointi 18, 39, 71, 95, 117
 - aloite 117
 - de lege ferenda 96
 - hakijan näyttövelvollisuus 61
 - kuuleminen 107
 - pakottavuus 60, 95
 - soveltamisala 59, 65, 71
 - suostumus 63
 - tuomioistuimen toimivalta 62
 - ohjelman oikaisu 43, 50, ks. myös muuttaminen
 - asiavirhe/kirjoitusvirhe 43, 47, 101
 - kirjoitusvirhe 46
 - kuuleminen 106, 122, 145
 - merkintävirhe 44, 48
 - »muunlainen» virhe 50, 135, 145
 - soveltamisala 45
 - velan poistaminen 49, 56, 145
 - virheen ilmeisyys 47, 51, 146
 - ohjelman pysyvyyden periaate 25, 143
 - muutos riskinä 29
 - tavoitteet 29
 - tulkintavaikutus 25
 - ohjelman päättyminen 17, 68, 152, ks. myös toteutusaika
 - jälki-ilmoittamisessa 68
 - jälkikonkurssissa 258
 - lisäsuorituksia vaadittaessa 79, 133
 - päättymispreklusio 132
 - toteutuksen vahvistaminen 139, 148
 - raukeamisessa 231
 - velkojakohtainen/yleinen 81
 - ohjelman täsmällisyyden periaate 27, 31, 77
 - oikeussuojan tarve 45, 125
 - oikeusvoima 60, 166
 - ohjelman 25, 47, 60, 129, 145

- raukeamisasiassa annetun päätöksen 241, 246
- saneerauksen rautessa 215
- vahvistamispäätöksen 187
- omistufunktio 28
- optiojärjestely 202, 219
- osakeanti 142
- pakkokeinot (selvittäjään kohdistettavat) 37
- piilevä verovelka 74, 84, 109
- preklusio 67, 74, 130, 147, 187
 - lisäsuoritusten 86
 - muuttamisessa 130
 - raukeamisessa 215, 231
 - saneerausvelkojen 72, 116, 225
 - toteaminen 130
- puuttuva saneerausvelka 49
- rationaalisen ohjautumisen teoria 4, 29
- raukeaminen (saneerauksen) 10, 18, 45, 73, 91, 127, 164
 - erillinen vahvistuskanne 249
 - este 199, 206, 238
 - hakemukseen yhtyminen 222
 - harkinnanvaraisuus 206
 - laajuus 170, 209
 - lainvoiman merkitys 191
 - ohjelmakohtainen/lakimääräinen 45, 171, 182, 204
 - ohjelmastatuksen merkitys 181
 - oikeus hakea 222, 224
 - oikeussuojan tarve 178, 205, 222, 243
 - »oma» vaatimus 227
 - pakottavuus 176, 189
 - perintäkeinona 101, 170
 - raukeamisintressi 225
 - raukeamistyyppitilanteet 18, 170
 - sovittelu 207
 - suhde ohjelman muuttamiseen 175
 - suora ulosotto/konkurssihakemus 223
 - syy-yhteys 188
 - todistelu 200, 238
 - tulkinta 178, 198
 - tuomioistuimen tutkinta 242
 - tyhjentyvyys 177
 - uuden saneerausmenettelyn ehtona 99
 - vaatimuksen käsittely 210, 235
 - valmistelu 12
- velkajärjestelyn (erityisesti) 180
- velkojan suosiminen raukeamisperusteena 173, 199
- velkojan viivästys 184
- reformikeskustelu 9, 280
- rehabilitaatio 3
- saneerauslisä 5
- saneerausmenettelyn keskeyttäminen 148, 177
- selvittäjä
 - hakee muutosta 167
 - hakee ohjelman muuttamista 114
 - hakee raukeamista 230, 285
 - hakee velan lisäämistä 75
 - tehtävät jälkiasioissa 104
- suhdannevaihtelun ongelma 29
- sulautuminen 31, 85, 193
- suostumusvaatimus 135, 146, ks. muuttaminen
- ennenaikaisessa maksussa 151
- kollektiivinen suostumus 140, 144
- muoto 138
- passiivisuus suostumuksena 123
- riski epäselvyydestä 137
- tulkinta 135
- takaisinsaanti 195, 209, 277
 - jälkikonkurssissa 150, 217
 - saneerausmenettelyssä 70
- sovittelu 209, 277
- suhde jälki-ilmoittamiseen 70
- tehokkuus (saneerauksen) 4,
 - tekninen 4, 6
- toiminimi 6
- toimitsijahallinto (saneerauskeinona) 3
 - ohjelman muuttaminen 26
- toissijainen standardi 87
- toistetun saneerauksen ongelma 53, 98, 209
- toteutusaika, ks. myös ohjelman päättymisen
 - käytäntö 16
 - sääntely 17
 - tulkinta 18
- toteutusvastuu 8, 279
 - tuomioistuimen 8
 - velallisen 9, 283
- tuomion oikaisu 41, 46, 105, 155
- tuomion purku 42, 61, 146, 169, ks. myös

- ylimääräinen muutoksenhaku
- tuomion täydentäminen 37
- täsmäntäminen 33
- täytäntöönpanokelpoisuus (ohjelman) 155, 165, 208
 - saneerauksen rautessa 208, 215
 - vanhan ohjelman 165, 216
 - väliaikais määräyksen 163
- vaihtoehtoinen ohjelma 28, 31
- vaihtovelkakirja 219
- vakautettu laina 55, 202, 218
 - kompensoitaessa ohjelman muutosta 142
- käsite 55
- lisäsuorituksen yhteydessä 90
- saneerauksen rautessa 217
- vakuus 59
 - nostovakuus 161
 - takaisinsaanti 59
- valintaongelma 29
- valuuttalaina 31, 216
- valvoja 259, 285, 287
 - hakijana jälkiasiaissa 23, 114, 230, 239, 243, 247
 - määrääminen 9
 - oikeus muutoksenhakuun 167
 - raportointi 8, 56, 86, 121, 239
 - tehtävät jälkiasioissa 103, 111, 116, 120, 237
 - vastuu 116, 237
- vanhentuminen 209
- varojen jakamisen kieltö 175, 201
 - raukeamisperusteena 201, 212
- varojen palautus esteenä 201, 203
- velan kertasuoritus 54
- velan lisääminen 27, 55, 71, 116, 146
 - kuuleminen 123
 - riitautus 76, 125
 - selvittäjän tietoisuuden merkitys 74
 - soveltamisala 71
 - suhde preklusioon 74
 - vaikutus 72, 159
- velan sijaissuoritus 54, 58
- velkojan suosiminen 91, 146, 189, 195, 242
 - akordissa 15
 - ennakkosuosiminen/”jälkisuosiminen” 19
 - ennen aikaisella maksulla 57
 - legalisointi 143
 - ohjelman päätyttyä 197
 - saatu etu 195
 - sivullinen suosii velkojaa 196
 - tosiseikasto (raukeamisperusteena) 190
- velkojatoimikunta 9, 287
 - kuuleminen jälkiasiaissa 237
 - vaatii valvojan määräämistä 9
 - valvontaorganisaation osana 10, 287
- velkojen autonomia 32, 52
- velkojen yhdenvertaisuus 63, 160, 163, 183, 197
- viivästyskorko 150, 202, ks. myös korko
- perinnän este 213
- saneerauksen rautessa 210, 212
- välituomio 110
- yksityishenkilön velkajärjestely 52, 58, 64, 94, 104, 106, 113, 120, 164, 172, 183, 194, 207, 232, 235, 245, 262, 271
- ylimääräinen muutoksenhaku 61, 146, 169